BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXI
D
34
NAPOLI

XXI.
D.
34.

Digitized by Google

Digitized by Google

ABBATIS IO: BAPTISTAE

PACICHELLII I. C.

Artium ac Sacræ Theologiæ Doctoris

TRACTATVS IVRIDICVS

DE DISTANTIIS

AD ORNATVM *TEX. IN L. VLT. FF. FIN. REG.*

IN QVO

Fere tota Seruitutum materia theoricè ac practice delibatur

ET PRÆCIPVE AGITVR

De Sepe, Maceria, Confinibus, ac lapide terminali.
De Sacra Clauſura.
De Muris eorumque Diſtantia.
De Ædificijs tam vrbanis quam ruſticis, eorumque partibus ac Diſtantia.
De Eccleſijs & Monaſterijs.
De Tabernis atque Apothecis.
De Feneſtris.
De Menianis.
De Vicinis, ac malorum vicinorum damnis.
De Animalium noxia.
De vijs publicis ac priuatis: vehiculis, atque eundo præcedentijs.
De Sepulchris.
De Foueis, Cloacis earumque ſeruitutibus.
De Foſſione pulueris puteolani.
De Aquarum iure.
De Puteo & aquæ hauſtu.
De Arboribus.
De Retractu.
De Diſtrictu.
De Abſentiæ cauſis, & varijs Diſtantijs.

Et alia plura diſcutiuntur Legumperitis ac Philologis vtilia & iucunda, quæ ex duplici, titulorum, & materiarum indice clarius apparebunt.

A D I E C T A.

DECISIONVM SAC. ROM. ROTAE

DE EADEM MATERIA NVLLIBI IMPRESSARVM.

SEMICENTVRIA.

ROMAE, Typis, & Expenſis Ignatij de Lazaris. M. DC. LXXII.

SVPERIORVM PERMISSV.

EMINENTISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

PALVTIO
CARD. ALTERIO
S. R. E. CAMERARIO

ABBAS IO: BAPTISTA PACICHELLIVS F.

IVRIS materiam de Diſtantijs, Card. Ampliſſime, variâ ac multiplici exornatione dignam, hoc tractatu expendere, iuxta facultatis meæ, atque ingenij ſterilitatem, non pertimui. Animus quidem fuit vt multis moroſæ ac difficilis inquiſitionis tedium ſubleuarem, dum diffuſa collegerim; alijs autem, acumen fortè excitandi ſtudio, politioribus, aut nunquam prius editis adnotationibus. Vtrumque ſane meæ non modo mentis dictamine, verum & aliorum impulſu vt iudicij publici ſorti committerem, tam in lycæo Veterani, quam in foro candidati efficacius perſuaſere. Vbi namque theoricam praxis illuſtrare ſolet, *tunc maxime dignum opere precium venit*, teſte Quintiliano, *vt inter ſe præcepta congruant & experimenta*; vel vt alijs verbis Baldus noſter indicauit, *tunc nimirum leges ſapere, cum ad vſum reducuntur, quia ſic fructus ex arbore colligitur*. Non autem alia profectò me ſcribendi prurigo irritauit, vel præli prætio inclareſcendi, vel ingenij torturâ laudis ſtipem emendicandi: ſed quod ingenui & ſtudioſi præmium ſecurius exiſtimo, poſtquam pro publica vtilitate interdum excurrere permittitur, iterum ad ſe pro maiori Sapientiæ lucro redire.

Hinc dum altius oculorum aciem attollerem, quò fautoris dignitate, operis authoriſque obſcuritatem illuſtrare poſſem, propicia mihi ſtatim apparuere Eminentiæ Tuæ ſtemmatum tàm vetuſtorum quàm recentum fulgentiſſima ſydera. Hæc etenim benigno ac mirabili influxu orbem eccleſiaſticum, ſub CLEMENTIS X. imperio mouentia, non minori deſiderio quam ſpe animum meum illexerunt, his qualibuſcumque lucubrationibus, & claritatem obtinendi, & patrocinium. Occurrebant inſuper, Pru-

Digitized by Google

dentiæ, Iuſtitiæ, Munificentiæque tuæ tot velut fætus inſignes, quot ingenia præclara in Forum, in Curiam, in reliquum etiam adminiſtrationis circulum promouiſti: idque tam grati animi, quam iudicij tui ſublimioris experimento, non minus quam breuioris ſpacij, nulloque facultatis publicæ impendio prorſus laudabili. Neque enim debeo cæteras animi tui eminentes dotes hic breuiter exprimere, ne præcoci adulatione videar ſeueram iudicij tui cenſuram prouocare, cum magis communi voto optare poſſum, vt quæ priuatus longa rerum experientia hactenus collegiſti, diutius in poſterum in publicæ fælicitatis incrementum, Summique ac Sanctiſſimi Pontificis ſolatium, magnifice promas atque effundas. Hinc nimirum ego, non communi tantum eccleſiaſtico hemiſferio ſerenitatem abundantiamque optatam, verum etiam abſconditis neglectiſque ingenijs maiorem enitendi facilitatem, ſicut & magis propiciam ad virtutem ſe proferendi occaſionem non obſcure præuideo. Syderum enim tuorum excellentiam eſſe intelligo, inferioribus lumen, melioribus ſplendorem infundere. Faxit itaque Deus, vt quæ ego meritis Eminentiæ Tuæ predicandis impar, licet clientelæ eiuſdem obſequio valde honeſtatus, pro publica ſalute concipere voto non dubitaui; ea alij, longa narrationum ſerie, grauioris argumenti ſtilo, pro Eminentiæ Tuæ gloriâ, poſteritatis memoriæ commendare elegantius valeant. Viuas proinde diu Eminentiſſime Princeps, benignuſque ſtudijs deſiderijſque noſtris faue.

Digitized by Google

LECTORI.

ASſiduam in ſtudijs operam ſeria contemplatione deprehendi, Lector Beneuole, ad priuatum ſolummodo poſitam ſui bonum, fere incommodam eſſe atque indecoram. Inſitus enim ex naturæ placiso cunctis hominibus diſcendi ardor qui ad tantam operum impenſam continuo agit, humanam certe ſocietatem ad beatitudinis ſortem quandam expedite condueeret, dum languore ac hebetudine neglectis, alter alteri mentis & calami beneficio vt prodeſſet enitteretur. Ad hoc, iuxta rationem voluntatis, ingenij munera ſane fateor mihi non ſuppetere: neque pars annorum florens ferre poteſt validiora. In nonnullis tamen quantuliſcumque, aut ex iure, aut ex hiſtoria mentis meæ lucubrationibus quas huc vſque protuli, genio tantum nequaquam indulgendum eſſe apertiſsime nactus ſum. Autori equidem librorum ad Herennium libenter aſſentior, qui non ſpe queſtus aut gloria commotum ſe ad ſcribendum iuiſſe *aperuit* quemadmodum cæteri, verum vt induſtriâ ſuamorem aliorum gereret voluntati. *Non indignum idcirco duxi interpretationem* ad l.vlt.ff.fin reg. *curioſa qua datum fuit diligentia concinnatam, & à quamplurimis, aut Philologiæ ſtudioſis, aut forum verſantibus (qui legibus, non viribus credunt terminos vindicandos, vt in ſimili Caſsiod. 3. 52.) ardenter expetitam, iuris publici facere. Pauci profecto ſunt qui, ſiue læta ſpiritus vbertate, ſiue benigna fortunæ ſorte de varijs ex Philoſophia aut ex Iurisprudentia controuersijs, pronto alacrique ingenio reſpondere queant: & vix vnus ore rotundo his annis ſuperioribus (cùm indocti doctique paſsim ſcribunt) vir præ alijs clarus & omnigena eruditione refertus editus eſt, Hugo ſcilicet Grotius: quem profecto*

Quisquis ſtudet æmulari
Ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Verum nonnulli ad ſui excuſationem naturæ produnt imbecillitatem: alij inſtitutionis incuriam. Hic locorum affert inclementiam: ille ſæuam, quæ ad inuita ducit, neceſsitatem. Quia vero ſingulis morbis ſingula pharmaca tributa ſunt, nemo profecto inculpatus inſcitiæ cauſa labitur. Adlaborandum ſemper vbi & quantum poſſumus. Ingeniorum cultura ſua paratur fæcunditas. Aliorum ſpes longa expectatione minime eſt fraudanda. Igitur (*ſunt verba Plinij ep. 14. lib. 9.*) pergamus modo itinere inſtituto; quod vt paucos in lucem famamq; prouexit, ita multos è tenebris & ſilentio protulit.

SERIES
TITVLORVM TRACTATVS.

CAput I. De Textus noſtri Auctore. pag. 1
Cap.II. De Legibus Solonis, earumque ad Romanos traductione 3
Cap.III. De vera lectione & verſione noſtri textus 5
Cap.IV. De Sepe, Maceria ac Termino 7
Membrum I Textus interpretatur de Sepe. De hac & de Maceria diſcurritur ibid.
Memb.II Agitur de lapide Terminali 9
Memb. III De Sacra Clauſura 11
Cap.V De Murorum Diſtantia 13
Cap VI De Diſtantia Aedificiorum. De nonnullarum ex ijs partium interuallo, ac de moleſtijs quibusdā è nimia Vicini proximitate 18
Memb. I De Aedificiorum in genere Diſtantia difficultatis nodus ſoluitur ibid.
Memb.II Eccleſiarum ſacrorumq;cenobiorū interuallum diffinitur 21
Memb. III Tabernarum ſeu Apothecarum quidditas ac Diſtantia deſcribitur. In Nundinis vtrum hęc ſeruanda ſit diſſoluitur 25
Memb.IV In proſcenium producitur Feneſtrarum materia. An in illis conſideranda ſit Diſtantia,& quæ? Vbi & quomodo ſint aperiendæ vel claudendæ, Et de varijs earum monimentis 30
Memb. V Mænianorum, Proiectorumque ſimilium Interſtitium & materia explanatur 41
Memb.VI Oſtenſis vicini bonis, pertractatur de eius malis quæ cauſare poſſunt Diſtantiam 43
Memb. VII Expenduntur Incendij damna ex vicino 49
Memb.VIII Examinantur animalia noxia vicino 53
Memb.IX Via quæ ſit publica, priuata & vicinalis. Publicæ dominium, Diſtantia, reficiendi onus & plura priuilegia, Ab opificibus ſeu venditantibus an poſſit impediri, ſicut etiam à thedis, plauſtris, & præcipue *ſiegge roullant*, de quibus breuis diſceptatio. Meretricibus an huiuſmodi commoditas vetita. Eundo ſoluitur dubium de præcedentia inter hæc vehiculorum genera 56
Cap.VII Varia de Sepulchris referuntur. Eorum ex textu noſtro Interſtitij ratio aperitur 65
Cap.VIII Diſſeritur quæ ſit Diſtantia in apetienda fouea, & quomodo ſeruitus huiuſmodi conſtituatur: Cloacarum quidditas, conſtructio ac purgatio expungitur 69
Cap.IX De Puteo quo ad Diſtantiam, dominium & aquæ hauſtum tractatio inſtituitur 73
Cap.X Inueſtigatur An & quæ Diſtātia in Olea & Fico ab alieno ſolo requiratur. Nonnulla ſcitu digna exornationis gratia addicūtur 77
Memb.I De Olea 78
Memb. II De legitimo Fici arboris interuallo 79
Cap.XI Arborum Diſtantia expoſita Leg.fin. Interpretatio abſoluitur 80
Cap. XII Multiplices Diſtantiarum modi ac rationes enucleantur. Vniuerſalia ac ſingularia plura ad Tractatum locupletandum adiunguntur 84

Al-

INDEX ALPHABETICVS

Sacræ Romanæ Rotæ Deciſionum Poſt hunc Tractatum Impreſſarum.

Albanen. Quartorum, ſiue iuris paſcendi 5. Iulij 1604 coram R. P. D. Iuſto pag. 4.
Aprutina ſeu Nullius iuriſdictionis 15. Nouemb. 1627. Virili. 9
Aſculana Aquarum 28. Ianuar. 1668. coram Bourlemont. 72
Eadem 14. Martij 1668. coram eodem. 108
Aſculana Seruitutis 11. Februarij 1667. Emerix 75
Balneoregien Terrarum 26. Nouembris 1605. Sacrato. 6
Beneuentana Iuriſdictionis 26. Nouembris 1668. Reuerendiſſimo Beuilaqua. 109
Eadē 12. Maij 1670. Emerix. 121
Bononien. conſtructionis fabricæ 20. Decembris 1604. Litta. 5
Bononien. Feneſtrarum 13. Aprilis 1663. Emerix. 21
Bononien. Aquarum 9. Aprilis 1666. Ottalora 64
Eadem 24. Februarii 1668. Priolo 100
Bononien. Diſtantiæ 5. Decembris 1668. Taia. 113
Eadem 17. Iunii 1669. coram eodem. 118
Eadem 4 Iulij 1670. eodem. 126
Eadem 5. Decembris 1670, eodem. 128
Eadem 24. Aprilis 1671. eodem 149
Calaguritana dimidiæ portionis de Aro 1. Iulij 1665. Beuilaqua 54
Carpenctoracten. Aquarum 27. Decembris 1662. Taia. 15
Cortonen. Suppreſſionis Conuentus 28 Nouembris 1664. Emerix. 51
Eadem 1. Iulii 1665 eodem 56
Firmana ſeruitutis 21 Maii 1664 Ninot 39
Lauretana Feneſtrarum 28 Iunii 1669 Calataiu 120
Maioricen. Canonicatus pænitentiarię 16 Iunii 1664 Emerix 41
Meleuitana Decurſus Aquarum 31 Ianuarii 1656 Meltio 11
Narnien. Alluuionis 2. Martii 1668 Reuerendiſſ. Albergato 106
Pampilonen. Iurium parochialium 19 Ianuarii 1663 Beuilaqua 18
Eadem 27 Iunii 1664 Ninot 43
Eadem 7 Iunii 1666 Ottalora 67
Eadem 11 Martii 1667 eodem 76
Pampilonen. Decimarum de Tafalla 23 Martii 1667 Albergato 80
Piſana Tenutæ. Diſcurſus R. P. D. Bourlemont 22
In eadem cauſa deciſio 17 Nouembris 1664 eodem 45
Eadem 23 Ianuarii 1666 eodē 59
Eadem 30 Ianuarii 1668 R. P. D. Carpineo nunc S. R. E. Cardinali Pro Datario 95
Rauennaten. Annuæ præſtationis 9 Ianuarii 1671 Ginetto C. A. Clerico 129
Eadem 16 Martii 1671 eodē 135
Rauennaten. Belluarum 28 Ianuarii 1669 Calataiu 116
Regien. Conſortii 20 Iunii 1670 Beuilaqua 123
Romana Alienationis Situs 26. Nouembris 1612 Sacrato 7
Romana Inquilinatus 1. Iunii 1598 Lancellotto 2

Ro-

Romana Iuris Congrui. Votum R.P. D.Biſciæ Archiepiſcopi Roſſanen. 142
Super eadem Bulla Gregoriana votum R.P.D.Robuſterii 139
Romana Retractus 14 Iunii 1652 Peutingerio 10
Romana Seruitutis 29 Ianuarii 1666 Reuerendiſſ. Cerro nunc S.R.E. Cardinali 61
Romana Sepis & Arborum 15 Ianuarii 1668 Cerro 83
In eadem cauſa Votum R.P.D.Seueroli 86
Romana Puteolanæ, votum Illuſtriſs. D. Nicolai Scueroli Conſiſtorialis Aduocati 150
Terracinen. Molendini 27 Maii 1588 Gipſio 1
Toletana Monaſterii 24 Februarii 1668 Carpineo 102
Toletana Iuriſdictionis 11 Ianuarii 1669 Priolo 113
Veliterna Retractus 28 Ianuarii 1664 Ninot 36
Eadem 28 Nouembris 1664 Taia 49
Eadem 9 Aprilis 1666 eodem 63
Eadem 23. Ianuarii 1668 codē 93

OPERIS APPROBATIO.

Reuerendiſſimi P.Sac.Palat.Apoſtol.Magiſtri D. mei iuſſu vidi Interpretationem,& Tractatum eruditiſſimi D.Abbatis Io.Baptiſtæ Pacichellii ad l.fin.ff. fin.regun.Opus ſanè luculentèr, & elegantèr textum, amœnis eruditionibus refertum, legalis Philoſophiæ theoricis iucundum, praxim agitantibus vtile futurum. Nil in eo, aures Catholicas offendens, nil bonis moribus repugnans nactus, typis illud dignum valde puto. Hac die xv.Octob. 1670.

Aloyſius Alò in Curia Romana Aduocatus &c.

Imprimatur,
Si videbitur Reuerendiſſ. Patri Mag. Sac. Pal.Apoſt.
Io. de Angelis Archiepiſc., Vrb. Viceſg.

Imprimatur,
Fr. Hyacinthus Libellus Magiſter Sac. Palat. Apoſt.

AB-

Digitized by Google

ABBATIS IO: BAPTISTAE PACICHELLII
TRACTAT. IVRID.
DE DISTANTIIS
CAPVT PRIMVM.

De Textus noſtri Auctore.

SVMMARIVM.

1 *Studium rubricæ, auctoriſque notitia I.C. eſt neceſſaria.*
2 *C. nota quandoque in G. mutata conſpicitur.*
3 *Gaius noſter quis fuerit?*
4 *Plures nomine hoc antiquitus appellati.*
5 *Vetuſtæ notæ bene ſunt legendæ.*
6 *Gaius hic literis græcis operam nauauit.*
7 *Moderni fictam in iſs peritiam iactant.*
8 *Hæc lingua eſt neceſſaria Iuriſtis, quemadmodum latina: vbi de vtrarum ignorantia querela: ſed à nimium criticis cauendum aduertitur.*
9 *Gaius cuiuſnam ſectæ fuerit?*
10 *Quos libros ſcripſerit?*
11 *Quomodo eos ad 12. tab. exarauerit?*

ACcurata famoſiſſimæ huius legis interpreta-
tio, quam Diuinis auſpicijs amplectimur,
1 Inſcriptionem ſeu Rubricam * præ alijs hoc
loci poſtulat examinandam, tum ratione lumi-
nis quod, Legiſlatore eiuſque habitibus co-
gnitis, in cætera influit: quemadmodum aper-
te deſignat vir memoriæ immortalis *Iacob. Go-
thofred. in diſcurſ. hiſtor. ad l. quiſquis C. ad l. Iul.
Maieſt. cap. 3.* Cum ſummorum virorum exem-
plo, qui tali methodo, & non illaudabiliter,
vſi ſunt, veluti *idem Gothofred. de Imper. Maris
cap. 2. Richter de priuil. Literat. ſiue in expoſ. ad
Auth. habita C. ne filius pro patre p. 1. in prim. Cru-
ſius in comment. ad l.* Ἀξίωσις *ff. de l. Rhodia de Ia-
ctu c. 1. n. 1.* & fere cuncti illuſtres au-
ctores, qui ſtudium hoc efficaciter Iuriſpruden-
tiæ candidatis inculcarunt, ob fidem *Payen. Pro-
dromi Iuſtiniani p. 2. §. 9. ſect. 3.* Quæ Auctoris, ſeu
Legiſlatoris inſpectio, non vulgaris tantum cu-
rioſitatis eſt vitium, Moralis præceptoris mo-
nitum minime attendit, qui ſcripſit in *de Breu.
vitæ cap. 13. eorum eſſe de Auctore libri quærere,
qui operoſe nihil agant*: neque aliquid nimis ver-
boſum eſt contra Plinij ſenſum *lib. 18. cap. 25.*
Sed grati animi merito tribuitur, cum (teſte
*eod. Sen. 3. de Benef.) quiſque in beneficio perſonam,
locum, & tempus obſeruare debeat*: & valde id
laudabile ſit in iure. *§. tanta autem de confirm.
Digeſt.* Ex quo de cauſis hiſtoricis & politicis
propoſitæ alicuius ſanctionis magnopere eru-
dimur. *Id. Gothofred. ad l. quiſquis ad l. Cornel. de
Sicar. in C. Theodoſ. cap. 3. Stirnius de conſtit. Prin-
cip. tit. 9. §. 1.* alijque. Ipſa autem inſcriptio, vel
potius titulus eſt huiuſmodi.

GAIVS LIBRO QVARTO AD LEGEM DVODECIM TABVLARVM.

EXimij huius Auctoris gloria, vt quantum
tenuitati noſtræ datur, eluceſcat, è Vete-
2 rum latebris eſt profecto eruenda. Legitur *
Gaius ſeu malueris *Caius* cum C. in G. mute-
tur Fabio teſte *lib. 1. cap. 19. & Varr. lib. 4. de ling.
lat.* in verbo *Gladius* quod à *clade* ducitur: ſe-
quitur id *Gronou. lib. 2. obſeruat. cap. 22. pag. mi-
hi* 403. quamquam vſitatior ſit *Gaius*. Quis ve-
ro ipſe fuerit, capite hoc tantum notandum
eſt. Et certè Iuris Conſultus ille egregius ap-
3 paret ſub Hadriano Imperatore, * qui ſe talem
demonſtrat, dum ſui temporis factum narrat
*in l. 7. ff. de reb. dub. ibi: Noſtra ætate Serapia
Alexandrina mulier ad D. Hadriani perducta eſt
cum quinque liberis, quos vno fœtu enixa eſt.* Vi-
xitque deinde ad *Pij* ætatem, vt conſtat *ex
l. 63. §. 5. ad Treb. l. 11. de iureiur. princ. inſtit. ad S.C.
Orphit.* Quod mulieris factum is ea *l.* & Iulia-
nus tunc temporis *l. 36. ff. de ſolut.* narrant: &
ſimile de alia ſcribit *Capitol. in vita eiuſdem An-
ton. Pij* neutiquam anachroniſmo hallucina-
tus, vt putauit *Caſaubonus*, ſed iure defenſus
à Samuele Petito obſeru. lib. 2. cap. 3. Quanquam
alia autument nonnulli, à Phlegontis Tralliа-
ni narratione de muliere eadem ali iuſſa à Tra-
iano nimis decepti; Hoc etenim eneruat *Ru-
pert. in Enchirid. Pompon. cap. 1.*
4 Alios quoque ſimili nomine * inuenio nun-
cupatos, veluti eſt C. Baſſus, qui libros *de
Origine verborum & vocabulorum*, Gellio & Ma-
crobio teſtibus, ſcripſit, vt idem *Rupert.* alte-
rum à noſtro ibidem probat *cap. 1.* Caius Caſ-
ſius Longinus Seruij Sulpitij pronepos atque
Tiberij ætate: quem etiam à Iureconſulto di-
uerſum firmat *Lipſ. ad Taciti annal.* Quia hic,
vti ſingularis in tanta facultate, auctor huius
legis proculdubio cenſeri debet.
Sed in Veterum monumentis aduertendum

5 eſt, ne quandoque notis * decipiamur. Exem-
plo me explico, ne ſcilicet cum *C. Allio Fu-*
ſciano C. Aiilum C. F. Fuſcium confundamus,
ſemper enim Chronologia ſpectanda eſt, quæ
altera excurrit ſub Hadriano, altera vero ſub
Antonino Pio. In quod viri, alias de literis
bene meriti, facillime lapſi ſunt, puta *Pan-*
cirol.1.Theſ.var.lect.70. quemadmodum obſer-
uauit *Rupert.lib.cit. de ſucceſ.Prud.cap.13.ſect.4.*
qui *cap. 3.* belle aduertit *C.* notam pro initia-
li *Cornelij* aliquando acceptam, vt exemplo *C.*
Scipionis Naſicæ demonſtratur; Vnde Philolo-
gi Tyrones admodum cauere debent ne *Valer.*
Prob. in opuſc. de Interpr. Roman. liter. ſequuti,
illam pro *Caij* nota primo ictu oculi vbique
ſumant.

Poſt Auctoris nomen ita declaratum, eius
qualitates iure exponimus. Et Græcas lite-
6 ras * an calluerit examinando, quod pri-
mum quæri poſſet. Dicimus igitur nos eſſe
in ſententia, ipſum omnino ijs operam im-
pendiſſe: qua in diſceptatione *Adraſtea Mureti*
Cagnolum laudabiliter reijcit, fide Ruperti
loco paulo ante adducto. Suadent hoc prima
fronte verba eadem legis Solonis, quibus de
more nonnullorum Prudentum reſpondet.
Rurſus Principum placita, quos Græcis græ-
cè quoque reſcribere conſueuiſſe apertum eſt:
quem in finem epiſtolarum græcarum magiſter
inter alios magiſtros erat, de quo veteres vi-
ſuntur Inſcriptiones, & referunt *Ioſeph. lib.1.*
cap.7. Euniap. in Nimphidiano, idemque *Gotho-*
fred.de Imper.Mar.cap.2. qui Antonini Pij quæ-
dam huiuſmodi recitat reſcripta: eorumque
Gaius fortaſſe inhæſit veſtigijs. Porro non
eſt adumbranda in tanto viro mera Græcæ di-
ſciplinæ oſtentatio ad inſtar quamplurium re-
7 centiorum, qui characteribus * (vt ita di-
cam) ampulloſis, Græculos, & quidem ri-
dicule, ſe ſe iactant. Suadet vlterius eximiæ
huiuſce linguæ facundia, quæ à Romanorum
vi excidium neutiquam paſſa fuit, vt ipſa met
Græcia, ſed Romanos potius quodammodo
8 imperio ſubiecit. *Horat:* probat *epiſt.lib.2.* *

Græcia capta, ferum victorem cepit: & artes
Intulit agreſti latio.

cuius encomium fuſius affert in Poetica ibi:

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui ——————

& paulo infra ſuos auſcultatores ſic admonet

—————— *vos exemplaria Græca*
Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Romanus autem Orator *pro Archia*: *Si quis*
(inquit) *minorem Gloriæ fructum putat ex Græcis*
verſibus percipi, quam ex latinis, vehementer er-
rat, propterea quod Græca leguntur in omnibus fe-
rè Gentibus: latina ſuis finibus exiguis ſane conti-
nentur. Quæ peritia plurimum ad Iuriſpruden-
tiam comparandam conducit, vt M. Catonis
maioris exemplo docemur qui, eodem Tullio
teſte *lib.2.Acad.quæſt.in princ.* Græcas literas ad-
huc ſenex diſcere voluit: *cumque Eloquentia ma-*
gnam iam gloriam partam haberet, id egit, vt Iu-
ris ciuilis quoque eſſet peritiſſimus, vt ſcripſit *Val.*
Max. lib.8. cap.7. num.1. Quod pluria aliorum
Iure Conſultorum firmant exempla; Et abſ-
que hac notitia, Gaij fama certe non parum eſ-
ſet imminuta.

Verum hic prætereunda non eſt inſignis pro
vtriſque linguis *Ludou. Vines* auctoritas &
querela de qua, tanquam de margarita præ-
8 tioſiſſima inuenta *, plurimum gauiſi ſumus.
Ait enim *in lib.7.de cauſ.corrupt.art.pag.nobis* 74.
à tergo: *Maximam illis* (i. legalibus codici-
bus) *obſcuritatem ſequentibus ſæculis attulit rudi-*
tas duarum linguarum, quibus erant ſcripti. Igno-
rata ſunt verba græca, quorum frequens eſt mentio,
cum in toto corpore iuris ciuilis, tum potiſſimum
in codice, & ex eo in tribus poſtremis. Multa
citata ex Homero & Demoſthene, & alijs græcis
penitus omiſſa, in quibus erat vis ſententiæ legis,
pro quorum expoſitione vnum illud dictum arbitra-
bantur ſufficere. Non poteſt legi quia græcum,
quaſi in perpetuum deſperarent de eo, quod in præ-
ſens non aſſequerentur, &c. Et paulo poſt: *Iam*
leges permultæ ſunt græce ſcriptæ, & praue in lati-
num verſæ ab interprete imperito. Idcirco & plera-
que omnia verba ſimplicia græca quæ in iure ſunt
ciuili relicta, confuſa ad nos venerunt ac deprauata.
Inſcientiæ græcitatis acceſſit imperitia latini
ſermonis, & eorum omnium, quorum eſt crebra
mentio in iure ciuili, veſtium, ſupellectilis, in-
ſtrumenti ruſtici, tum rerum & conſuetudinum fo-
ri ac totius ciuitatis Romanæ, in quibus ſita eſt
mens legum & ſententia. Ad hæc hiſtoriam &
temporum rationem obliuio oppreſſit. Quibus ex
cauſis pro cælo expoſuerunt cucurbitam, & hiſto-
rias confinxerunt, cum veras ignorarent, &c. Vi-
detur tamen in ſuperuacanea verborum criti-
ca nimium acris hic auctor, quemadmodum
de alijs quamplurimis eius ſæculi eſt dicen-
dum: ij enim vel ſe tantum omnia ſcire, vel
cuncta eos ignorare exiſtimabant, qui verbo-
rum lepores ignorarent; pro mendoſis quoſ-
cumque habentes qui varias auctorum lectio-
nes è diuerſis non eruiſſent codicibus: eos mi-
nimi facientes, qui I. Ex .G. elementum lo-
co y exaraſſent, & ſimilia fere nihil afferentia
vtilitatis in eorum criticis conſarcinantes. In
quibus adeo ſemper iactabundi, vt Accurſius,
Bartolus, atque eximia tot legalis Philoſo-
phiæ lumina (in ipſorum ſententia) abſque mi-
nimis his obſcura prorſus forent. Ipſe quo-
que met Viues in ſuis ad *D. Auguſt. lib.de Ciuit.*
Dei commentarijs (plus motibus fortaſſe no-
xijs, quam ad ingenia vtilibus, vt in ſimili
de libris Archilochi *Val.Max. lib.6.cap.3.* ideo-
que donec expurgarentur eccleſiaſtico decre-
to damnatis) præ verbis nil fere aliud affert;
Quanquam ſummum illum Eccleſiæ Patrem
ac Doctorem, non in imbelli verborum ſono,
ſed in graui verborum pondere tota literato-
rum Vniuerſitas admiretur. Quare caute ac
diſcrete aduertenda hæc ſunt.

9 Cæterum quoad ſectam, potuit Gaius * ip-
ſe Stoicis forſan adhæſiſſe, qui ſub Antonino
maxi-

Digitized by Google

maxime floruere, vt ex Lipſio apertum plane ſit: cum quibus etiam *Natura* nomine, videtur *Deum* intelligere *l.28.ff.de vſufr.* Sed hoc affirmare non audeo, cum certum non inuenerim de illo teſtimonium. Quandoque tamen ſententijs Proculianorum arridet, nempe cum Pubertatem ab annis, & non à corporis habitu metitur *lib.2. inſtitut. tit.2.* aut cum putat conditionalem eſſe venditionem vel locationem, in qua precium alterius arbitrio ſubiectum eſt in *l.quod ſape 35.§.1.ff.de contrah. empt.& l. ſi merces 25.ff. loca.in princ.*Galuan. ad probat *de Vſufruc.d.ſſert. var.cap.29. num.3.* qui antea *cap.1.num.5.* non ſine errore, vt ex dictis liquet, obſeruauerat Gaium iſtum eundem eſſe ac illum, de quo *Gell. lib.11.cap.17.* loquutus fuit; Cum Seruio tamen clariſſimo Maronis interprete, Philologis, atque Grammaticis exiſtimat ipſum eiuſdem fuiſſe valde familiarem.

Quamplurium vero librorum ſcriptione IureConſultus hic ſplendorem nominis vſque
10 ad immortalitatem auxit. Quoſdam * ex ijs recitat Imperator in Digeſtorum proœmio: alios autem *Riuallius* congerit *in Hiſtor.Iur.ciu. lib.5.* atque *Henell.* enumerat *de Veterib. I.C. cap.x.* ijque ſunt. *Ad Edictum prouinciale triginta duo: ad leges quindecim: ad Edictum vrbium decem: aureorum ſiue rerum quotidianarum ſeptem: de verborum obligationibus tres: de manumiſſionibus totidem: duos fideicommiſſorum. duos ad Edictum Ædilium Curulium: de Caſibus vnum: Regularum vnum: Dotalium, ſiue Dotaliciorum vnum: de Tacitis fideicommiſſis vnum: ad S.C. Tertull. vnum: ad S.C. Orphitianum vnum: ad legem Gliciam vnum: Inſtitutionum quatuor,* quos in ſcholis ante Iuſtinianum legi conſuetos, deinde Tribonianus in Imperialibus componendis maxime ſequutus eſt; Inter quos præcipui tamen ſunt *Ad leges duodecim Tabularum ſex:*
11 tali quidem ſcripſit concinnatione *, vt libri ſinguli binis tabulis interpretandis deſtinati ab eo fuerint: Et conſequenter vt primus primæ ſecundæque tabulæ: ſecundus tertiæ & quartæ, & ita deinceps reſponderet. Quod veterum teſtimonijs, & ſolidis rationibus probat *Iacob.Gothofred.ad lib.cui titulus Fontes Iuris in præfat.*

Et hæc ſatis de illo.

CAPVT II.

DE LEGIBVS SOLONIS.

Earumque ad Romanos Traductione.

SVMMARIVM.

1 *Qualiter ex Græcia, & ex alijs vrbibus iura in decem tabulas fuerint delata.*
2 *Plurima de hoc auctoritates adducuntur.*
3 *Binæ tabulæ ſuperioribus quando additæ.*
4 *Earum fragmenta apud quos extent.*
5 *Quanto durarit tempore earum legum obſeruantia.*
6 *Hiſtoriola legalium codicum, & præſertim Baſilici.*
7 *De noſtro Codice Irneriano.*
8 *Leges ad prudentum imitationem ſunt interpretandæ.*

AVctore legis noſtræ dilucidato, poſtrema
1 inſcriptionis pars fit obuia, nempe * LIBRO QVARTO AD LEGEM DVODECIM TABVLARVM. Sciendum autem quod Iure Papyriano ſiue Regio, nec non etiam conſuetudinario, per quod Vrbs olim viguerat, aboleto, ſedandis inter plebem Patricioſque diſcordijs, miſſi fuere Athenas aliaſque Græciæ non modo, verum & Italiæ ciuitates, legati tres, qui Solonis digniſſimas leges, aliaſque deſcriptas referrent in tabulas: ijſque triennio poſt reuerſis, alij ſeptem legibus ſcribendis adiecti ſunt, qui cuncti Decemuiri fuere appellati. Cur vero à Græcis præcipue ciuitatibus petitæ fuerint leges? aduertit *Corſ. in lib.2.de Orig.iur.§. exactis 1.num.x.* quia ſcilicet ab illis, vt notum eſt, quæcumque liberales artes bonæque diſciplinæ dimanarunt. Hiſtoria vniuerſa clariſſimis auctoritatibus fit
2 comperta *. *Creati Decemuiri (Tacit. inquit lib.3. Annal.) & accitis quæ vſquam egregia, compoſitæ duodecim Tabulæ;* Qui tamen tempora non diſtinguit, verbiſque vtitur nimis compendiarijs: cum in decem tantum tabulas eboreas primum ius Romanum fuerit coniectum, vt conſtat ex *Pompon.Enchirid.rel.in d.lib.2. de Orig.iur.* & recitat *Payen.in Prodom.Iuſtin.par.3. §.3.ſect.2.* Hinc *Gellius lib.20.cap.1.* *Orta mentio* (ait) *eſt legum Decemuiralium. Eas leges Sextus Cæcilius, inquiſitis exploratiſque multarum vrbium legibus, eleganti atque abſoluta breuitate verborum ſcriptas dicebat.* Porcius Latro *Declam. in L. Sergium Catilin. Maiores olim noſtri, ſapientiſſimi homines, & ſine dubio grauiſſimi, num leges è Græcia per legatos ſuos accerſendas eſſe putarunt, quibus hanc Imperij magnitudinem perpetuo ſtabilirent, vt tu homo recens, ſeueritate illarum cum barbaris tuis abutereris, &c. Dionyſ. Halic.* (qui res Romanas cæteris plane melius pertractauit) fuſe de hoc *l.b.x. Summa eorum, quæ vobis ſuadeo hæc eſt, vt Legatos eligatis, & partim in Græciæ vrbes quæ ſunt in Italia, partim Athenas mittatis, qui leges optimas, & noſtris moribus maxime conuenientes, petant atque huc afferant.* Et mox: *Legati legum à Græcis petendarum cauſa creati;* Et rurſus. *Eodem tempore reuerſi ſunt legati cum legibus, quas afferebant Athenis, & ex alijs Græciæ vrbibus, quæ in Italia erant.* Et poſt, cum de Decemuiris creatis loquitur: *Tres legatos* (ait) *qui leges à Græcis attulerant, Decemuiros creatos:* & demum magis indiuidualiter paulo infra: *Hi Decemuiri leges, tum ex Græcorum legibus, tum ex patrijs conſuetudinibus non ſcriptis conſcriptas in*

decem tabulis propoſuerunt, ei qui vellet ſpectandas, omnem priuatorum correctionem admittentes. Quia ex veteri quoque iure, ex moribus legibuſque Regijs petitæ quædam fuere ex iſtis legibus. *Idem Dionyſ. lib.2. Sublato* (inquit) *Regno cum primum P. Romano viſum eſt, omnes patrios mores & leges vna cum aſcititiis in foro palam omnibus proponere, Decemuiri eam inter cæteras retulerunt, & extat in quarta 12. tabularum. Liu. lib.6. Miſſi legati Athenas, iuſſique inclytas leges Solonis ſcribere, & aliarum Græciæ ciuitatum inſtituta, mores, iuraque noſcere. Pompon. lib.2. §. 4. de Orig. iur. Placuit publica auctoritate Decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus.* Hæc & alia teſtimonia, nempe *Ammian. lib.22. Simmach.lib.3.epiſt.11. Oroſ.lib.2.cap.13. D. Auguſt. de Ciuit. Dei cap.16. Vlpian. lib.1. de Curat. Furioſ.* affert *Iacob. Gothofred.* in lib. cui titulus *Fontes Iuris lib. 2. Hiſt. leg. 12. tabul. cap. 4.* quæ breuitatis gratia omitto. Integra hiſtoria extat etiam apud *Sirmannum in ſpecul. Imper. Rom. cap. 5.* Quod vero Gaij reſponſa ex 12. tabulis præcipue fuerint deprompta, indigitat *Samuel Petit leg. Attic. lib.5.tit.1.*

Non ſileo nihilominus eoſdem Decemuiros, facultate obtenta illas legum Decem ta-
3 bulas * emendandi vel interpretandi, ſequenti anno, quod erat Vrbis Conditæ 304. alias duas addidiſſe: quæ omnes duodecim tabularum leges, ſeu Decemuirales dictæ fuere, nec non publici priuatique iuris fons à *Liu. lib.3.* appellatæ, & pro Roſtris poſitæ, ex *Pompon.* & poſt eum *Payen. locis citatis.* Quibus notitijs addere lubet M. Tullij elogium *lib de Oratore* ibi: *Dicam quod ſentio, fremant omnes licet, Bibliothecas Hercle omnium Philoſophorum, vnus mihi videtur legum 12.tabul.libellus, ſi quis legum fontem & capita viderit, & vtilitatis pondere, & vtilitatis vbertate ſuperare.*

4 Nonnulla iſtarum ex Solone fragmenta *, quæ nouiſſimis temporibus erudita ingenia locupletarunt, M. Tullius affert *in de leg. 2.* à ſanctionibus eiuſdem prorſus Philoſophi ac Legiſlatoris deſumpta: quemadmodum *Gell. lib.11. cap.vlt. Paul 1. ſent.15. in princ. & Gaius hic & in l. 8. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* qui Gaius quintus harum legum interpres enumeratur à *Rittershuſ. in proleg. ad l. 12. tab.* optimeque collecta fuere *cit. lib. à Iac. Gothofred.* in quocumque opere viro ſemper doctiſſimo, qui ibi exiſtimat legem noſtram in tabula octaua extitiſſe, in qua *de iuribus Agrorum*. Meminit quoque eiuſdem legis *Rittershus. lib. adduc. claſſ. 3. p. 2. cap. x.* At illa non totidem verbis in Decemuirales haſce cenſeri debet ex Solonis verbis transfuſa, id enim ſignificare videtur I.C. per ly *quodammodo ad exemplum Iuris Attici*: & aduertit idem Gothofred. *in notis ad eam tabulam.*

Porro, vt omnia quæ ad rem faciunt explanemus, hoc 12. tabularum ius ad Iuriſpru-
5 dentiam * vſque mediam, ex Prudentum ſcilicet interpretatione à ratione legis inductam per annos 346. durauit, circa annum Vrbis conditæ 650. vt indicat *Payen. p.1. §.2. vol. cit.* Romanæ Iuriſprudentiæ vniuerſam afferens Chronologiam Iuriſtis valde neceſſariam, & ſignanter *num. 3.* Quod ius deinde plurimos fuit paſſus motus, varioſque ſubſtuiit progreſſus, nempe ex iure Prudentum ad legem Regiam tempore Auguſti: ab hac ad Edictum perpetuum ſub Adriano: ab iſto ad ius nouum
6 Codicis Iuſtinianæi *, & eiuſdem nouiſſimum; Poſtea vero ad Baſilicon, Codicem ſcilicet à Baſilio Macedone Orientis Imperatore edito, quaſi Iuſtinianæi epitomen, qui tunc temporis in Occidente leges Codicis, Pandectarum, Inſtitutionum, & Nouellarum complectebatur. Et in hoc Baſilico omnia iura græcè erant exarata: quo ſecunda vice ſub Conſtant. VIII. Porphyrogenito euulgato, variæ prodiere eiuſdem ſynopſes, quarum notiores ſunt Leonis & Conſtantini, Michaelis Attaliatæ, Pſelli, & Conſtantini Harmenopuli, de quibus optime vir celeberrimus *Franciſcus Suareſius in Notitia Baſilic.* cui accedit *Payen.* vbi ſupra.

7 Vulgatus noſter Codex *, qui dicitur quoque Irnerianus ab Irnerio natione Germano & in Bononia Italiæ publico profeſſore Lotharij II. Occid. Imper. auctoritate fuit reſtitutus anno circiter Chriſti 1130. & continebat libros 50. Pandectarum: 12. Codicis: Inſtitutionum quatuor, & volumen Authenticorum ſeu Nouellarum; Obtinuit rurſus Authenticarum inſertionem legibus Codicis, Authenticorumque collationem ab eodem Irnerio. At in ijs plura ſparſim verba græcè relicta fuiſſe conſtat, tum ex Florentinarum Authographo, cum ex noſtris earum exemplar imitantibus, quæ Burgundion ſiue Burgundius Iuriſperitus Piſanus qui floruit circa annum 1160. *ex Odofred. ad l.11. ff. de legib. & Pancirolo in vita Bulgari*: ſeu, *ex Accurſio* earum auctore, Bulgarus ipſe Irnerij diſcipulus, aut alius interpres, barbare aliquatenus latina reddidit, vt notat Eruditus *Ægyd. Menag. Amænit. Iur. cap. 33.*

Oportet idcirco legum vim ac maieſtatem
8 conſpicere per aſſiduam Prudentum * interpretationem, eorum ſcilicet qui artem calleant æqui ac boni, non vero qui litigandi vias magis quam iuris & Iuſtitiæ tradere ſoleat, vt ex *Pompon. d. l. 2. de Orig. iur. §. his legibus deducit ibi Coraſ. num. 4.* Quorum veſtigijs curabimus vt in iſto qualicumque tractatu inſtiterimus. Et ad hunc guſtum (vt cum Plin. in epiſt. loquamur) totum opus repromittimus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

DE VERA LECTIONE ET VERSIONE NOSTRI TEXTVS.

SVMMARIVM.

1 *Hiſtorica ratio admittitur in iure. Eius neceſſitas, atque appræhenſionis norma.*
2 *Pater tenetur facere filium ad ſtudia aptum, erudiri.*
3 *Doctori veſtes debentur præciſiores & lautiora alimenta.*
4 *Etymologiæ vtilitas in iure.*
5 *Quæ critica in legum interpretatione ſit adhibenda.*
6 *Sæpe variæ ſunt Textuum lectura.*
7 *Florentinæ Pandectæ, potius vocandæ Neapolitanæ.*
8 *In iſt multiplices extant errores.*
9 *Sed à nonnullis præferuntur cæteris.*
10 *Vulgaris lectura commendatur.*
11 *Vera noſtri textus lectio apponitur.*

VT veram textus noſtri lectionem & verſionem ſtatuamus, in Critica neceſſum eſt, vt aliquantiſper immoremur, videntes an illa
1 ſit in iure * admittenda. Præciſo autem ſententiarum conflictu, dicimus in Legum interpretatione hiſtoricam rationem potiſſimum adhibendam eſſe, quæ cauſam finalem & ſubſtantiam indagat, cum inter eam, Romanamque antiquitatem ac Iuriſprudentiam cognatio adſit ex *Iac.Gothofred. in epiſt. dedic.diſcurſus hiſtorici ad l.quiſquis C.ad l.Iul.Maieſt. Griphiander in præfat. ad tract. de Inſulis*. Vnde & ſacroſanctis illis vetuſtatis penetralibus tantam conijcitur fuiſſe maiorum I.C. torum peritiam, vt *cum legibus operam daturi eſſent, voti compotes nunquam fieri poſſe exiſtimauerint, ſi ad eam illotis, vt aiunt, manibus acceſſiſſent, ideoque nunquam ad hanc iuris ſcientiam ſe conferebant, niſi prius humanioribus ac politioribus, tam græcis, tum latinis, quam diligentiſſime imbuti literis: cæteris etiam diſciplinis, quæ ad hanc iuris ſcientiam conferrent, operam ſtrenue, ac diligentiſſimè nauaſſent: quo factum eſt vt nihil ab eis temere dictum reperiatur, ſed ſumma omnia cum ratione*. Sic egregie diſcurrit *in comment.in tit.ff. de Relig.& ſumpt.funer. lib.2. §.qui noſtrum num.13. Aſinius*: quibus notitijs ſublatis plura veniunt abſurda. Id exemplum comprobat Aduocati cuiuſdam Pariſienſis, qui non modo in foro occupatiſſimus, verum & magnam ſui fiduciam habens, cæterorum contemptu auctoritatem captando; *Orationem Diui Marci, de qua frequens in libris Iuris mentio, Preces eſſe ſancti Marci exiſtimabat; Et tamen ille ipſe, qui ne primoribus quidem labris Iuriſprudentiam, vt inde patet, attigerat, de iure reſpondebat*: quemadmodum ſane in tantum æui noſtri infortunium ſuſpirat atque vociferat *Ægid: Menagius in epiſt. ad Ludou.Nublaum* præuia ad ſuum libellum inſcript. *Iuris ciuilis Amænitates*. De hiſtoriæ laudibus plura videnda ſunt apud *Platon. in Timæo. Tull. de Orator. Diod.Sicul.in princ.ſui oper.* & alios, qui tanti ſtudij comprobant quibuſcumque neceſſitatem. Illam vero legendi methodus, cum auctorum iudicio traditur *à Iuſto Lipſ. in epiſtol. centur.3. epiſt.61.* quam ſequitur *Mich. Virdungus in epiſt. ad Nepot. quæ eſt vlt. in Spicil. illuſtr. epiſt. poſt epiſt. Richter*. Quæ volumina ab omnibus legum ſtudioſis accurate voluenda ſunt; eſt enim vulgare adagium *purus legiſta, purus Aſinus* de quo *Lotther. in de re benefic. lib. 3. quæſt. 7. num. 122.* ſed in cunctis ſcientijs illud habere locum, & de ijs intelligi qui res neſciunt experiri, neque ad praxim referre dixit *Ioſeph Pilaia inſtitut. deciſ. Pontific. lib.2. deciſ.3. num. 18.* vnde omnes ſcientiæ I. C. neceſſariæ ex *Forſtero de interpret. Iur.lib.1*. Quæ vt facilius à iuuenibus compararentur, Sapientiſſimi ac Prudentiſſimi viri, nec non Politicæ præceptores, patrem vt filium in artibus liberalibus curarent erudiendum æque obſtrinxere, vt *ad tex.in l.de bonis 6. §. qui pupillo verſ. non ſolum ff.de carb.ed.* quicquid dicitur de tutore, fortius dicendum de patre, ſcripſit *Bald. ad auth.ex teſtamento C.de collat. num.20. Barbat.conſ.37. vol.2.num.19.& Io:Ma:Riminald.ad l.ſi donatione 13. C. de collat. num.11. verſ. nam ad iſtud pater*. Quæ obligatio ad Grammaticam non reſtringitur, ſed ad cunctas artes liberales & præcipue ad illam, ad quam filius eſt aptior, & maxime ad ius ciuile extenditur, vt *ad tex.in l.1.C.qui ætate,&c. lib.10.*aduerſus *Bartol.*probant *Archidiac.ad cap. ſi quis dereliquerit 14.diſt.30.verb.neceſſaria ibique*
2 *Dominic. à S.Gemin. Cyn.ad l. Macedoniani* * *5. C.ad S.C.Maced.num.7. Alberic.ad l.ſi longius 18. §.filiusfamilias ff.de iudic.num.7. & ad l. qua pater 51.ff.famil.ercisc. & ad l.ſi donatione 3.C.de collat. num.7.Guil.de Cuneo ad l.ſed Iulianus 9. §.quanquam ad S.C. Maced. ibique Caſtr. num.3.aſſerens gloſſ. ad d. §. quanquam ſeu §.proinde ad verb.ſolebat*: quos citat & ſequitur nouiſſime & egregie *Ioſeph Dondeus conſidt.25.num.5.& ſeqq.* qui ex *Caſtrenſ.* doctrina vbi proxime, probat patrem officio iudicis compelli poſſe non minus ad filio ſubminiſtrandum impenſas ſtudij, quotieſcumque is ad dicendum aptus ſit, quam ad dotem filiæ: eumque teneri & ſi filius contra parentis voluntatem in ſcholis verſaretur. Deducuntur hæc optime ex doctrina *Philoſophi lib.8. Ethic.cap.11.* vbi ad alendum & erudiendum filium inquit patrem obligari. Item *Patricij de inſtitut. Reipub. lib.4. tit.6.de offic.parent.* cuius verba ne nimius ſim prætereo. Immo *S.Tho.in opuſc.de erudit.Princip.lib.5.cap.1. & 2.* cuiuſuis patris in hoc negligentiam probat eſſe maxime culpabilem: curam in vilioribus ſpernens ibi: *chariores videntur habere multi porcos ſuos* (telonium, campum, mercaturam) *quam filios, &c.* Ex noſtris autem hanc ſequuntur concluſionem *Iaſ. ad l. quidam cum filium 132.&c. de verb. oblig. num.33. Rebuff.de priuil.*

ſcho-

ſcholar. priuil. 53. *Horat. Lut. ſimili opere priu l.*
16. *verſ.6. moucor. Merlin. de legit. lib.2. tit. 2.*
quaſt.22. num.9. Michalor. de fratrib. par.1. cap.25.
num.17. alijque, qui aſtruunt quoque, filium
ad alendum patrem non teneri quando ab illo
eruditus & inſtitutus non fuit. Et Dondeus
vbi ſupra addit in omnibus ſcientijs erudien-
dum ſi capax ſit, & pater non ſumme indi-
geat.

Vt vero fortaſſe ad maiora ſpe præmij qua-
dam ſtudentes allicerentur, quamplures affir-
mant Iureconſulti Veſtes præcioſſores requi-
3 ri.* in doctore quam in alijs filijs. Ita *Bar-
tol. ad l. fortiſſimis 3. C. de re milit. lib.12. Speculat.*
quem vide *in tit. de Aduocato §.2. per tot. & Bolo-
gnin. ad auth. habita C. ne fil. pro patre.* Immo &
alimenta doctoris lautiora eſſe debere quam
aliorum, ſcribunt *Aret. ad §. item ſi de dote inſti-
tut. de action. num.8. Abb. ad c. cum omnes 6. de con-
ſtitut. num.9. & Feiin. ibid. num.32. verſ. in gloſſ. pe-
nult. Menoch. de arbit. cent.6. caſu 520. num.12. &
Surd. de aliment. tit.4. quaſt.2. n.6. & 29. & quaſt.18
num.8. & 36.*

Immo Critica non tantum vtillima eſt ac ne-
4 ceſſaria, ſed etiam Etymologica *, a quibus
geminis, legalis diſciplina plurimum exorna-
tur & adiuuatur, vt Philoſophicis atque infalli-
bilibus fere principijs demonſtrat *Cruſ. ad l ſupe-
Αξιώσις *rius cit. cap.2. num.4.*

Ea vero Critica in legum interpreta-
tione adhibenda eſt, quæ vt textum corrigat po-
5 tius quam explicet *, dixere *Valent Guil. For-
ſter. in præfat. Obſeruat. & Gryphiand. in præfat. Oe-
conom. legal. num. 23.* qui huiuſcemodi affert
exempla clariſſimorum virorum, aduerſus
*Cont. lib.1. ſubſeciu. lect.1. Hunn. de auctor. iur. cap.2
quaſt.7.* cæteroſque allegatos ab *Hilliger. ad Do-
nell. lib.8. comm.11. litt.L.* dummodo tamen id
ad rem faciat, quod ſcribentium iudicio pon-
derandum relinquitur; Alias enim, ſeu Cri-
tica, ſeu Grammatica, ſeu potius mentalis in-
terpretatio, erit præferenda, quæ melior ad
Reipublicæ finem cui lex illa ſcripta ſit iudi-
cabitur, vel ad metam potiorem in genere,
eaque quæ rationem faciat habere legem,
& ſolidiorem, ſeu in iure naturali funda-
tam, vel cauſam rationi magis conſenta-
neam, opinionemque magis veriſimilem,
vt pluribus additis, fuſiſſime probat *Pace-
mutus in tract. de I.C. perfecto.* Quo lumine
palam fit Iuriſtæ fere ſemper oportere philo-
ſophari.

At non leuis apparet varietas lectionis in
6 hoc textu *, ſicut & in pleriſque, ex verſio-
nibus plane orta, diſcrepant enim ſolide vul-
gates a textibus Florentinis. Qua in re, quic-
quid autument nonnulli, nos qui in verbis
Magiſtri nuſquam iurauimus, neutram omni-
no defendimus aut reijcimus lecturam, ſed
eam ſolummodo, quæ vel in vniuerſa eius
textura, vel in particulis rationi magis conſo-
na videbitur: vtramque partim ſequentes,
partim vero (dum fas erit) impugnantes. At-
tamen aduerſus illos qui Florentinarum Pan-
dectarum Codicibus nimis ſcrupuloſe adhæ-
rent, ſententiam fetimus eas (quæ potius Nea-
7 politanæ Pandectæ * vocandæ ſecundum
Franc. de Pet. Feſtiu. lect. cap.9. in fin. eo quod
Neapolitanis datum fuerit opus iſtud primo-
dum ſeruandum, à quibus ſub Innoc. II. Pon-
tifice Piſani inter bellandum, ab his autem
Florentini demum erepſeriut) in multis eſſe
mendoſas & corruptas, multoſque illis abu-
ſos, vt ſentiunt *Cont. cit. lect. ſubſec. Iur. ciu. lib.1.
8 cap.1. num.3. & lib.2. cap.3. num.1. * Duaren. lib.2
diſput. anniuerſ. cap.14. 15. & 16.* indeque plu-
ries in ijs à librarijs fuiſſe erratum demonſtrat
Inſignis Philologus & (quod ſæpe ſequitur)
Iure Conſultus *P. Faber in l. in teſtamentis 12.
de diuerſ. reg. iur. Antiq. pag.76. litt.B. & l. Pompo-
nius §.7. ltr. ff. de neg. geſ.* hoc etiam quamplurimis
comprobans exemplis *lib.2. Semeſt cap.25.* vbi
literas non modo, ſed ſyllabas præferite aut
permutare, inquit communem errorem eſſe,
in quem lapſum noſtros incidere Amanuenſes
videmus quotidie. In ijs profecto nulla pun-
ctorum notatio, nulla dictionum internalla
ex *Hilliger. ad Donell. Enucleat. lib.14. cap.21. in
notat. lit.D. in fin.* neque omnia haberi incorru-
pta tradit *Federic. Scot. conſ.20. num.23. tom.1.
lib.14.* Quod præcipue Græculo ſcriptori ac-
cidiſſe, idem *Faber* dicit *lib.1. eorund. Semeſt.
cap.14.* vbi illum negligentem ac dormientem
vocat: *& lib.2.* confirmat *cap.16. §. at quidam*:
cui additur Eminentiſſimum *Alciati* lumen
*lib.3. diſpunct. cap.12. Ægid. Menag ſenſus in Ama-
nit. Iur. Ciu. cap.33.* Indicantque compendio-
ſa Iuliani translatio, Haloandri, Agylæi &
Scrimgeri verſiones, nec non pleræque recen-
tiorum I.C. obſeruationes, quibus (poſt bo-
narum literarum propagationem) in his, quæ
ad verborum ſignificationem ſpectant, ma-
gis eſſe deferendum quam antiquioribus, af-
firmauit *Rota Romana deciſ.359. num.20. coram
Card. Seraph.* Ipſamque ſequutus fuit *Viz-
zan. l bell. de Mandat. Princip. in proleg. num.19.*
9 Quanquam vero * *Menll. diſſert. in lib.3. ex
Cuiacio cap.13.* multus ſit in defendenda enixe
Florentina lectione vti quacumque alia certio-
ri, & Criticorum in crebris emendationibus
nimiam reſpuat auctoritatem, cuius ductum
plures ſequuntur apud *Gryphiand. in præfat. Oe-
conom. legal. num.24.* Nos, & ſi non inficiemur
illas eſſe magnæ æſtimationis, quam ſenten-
tiam amplexi ſumus cum Romana Rota *in no-
ſtris annotationibus ad leges priores de in Ius Voc.*
mox editis *cap.5.* Cum eruditioribus tamen
ijs nequaquam penitus deferre volumus, vt
10 fecerunt *Merenda controuer. iur. lib.19. cap.25.
num. 96. & ſeqq.* atque alij; Quia vulgaris
(quemadmodum conſpicitur in aliqua textus
noſtri parte) multoties melior & ſanior eſt.
Scribunt id *Cuiac. in l. ſi in vacuam 34. circa med.
ff. de acquir. vel ammitt. poſſeſſ. Payen. in Prodrom.
Iuſtin. par.3. §.7. ſect.8. Pacemut. de I.C. perf. cap.9.
num. 3.* & nouiſſime *Iacob. Caimus in Patauina*
Vni-

Digitized by Google

Vniuerſitate Iuris Ciuilis profeſſor primarius, equidem doctrina clariſſimus in rub.ff. ſol. matrim.p.1. cap.2.ſub num.18.& Marcell.Seuerol. vir, quem ſcientiæ multiplicis, ac morum ſuauitatis gratia ſummo ſemper amore colo, *in ſuo quodam conſult.in cap.13.* infra melius citando.

11 Quo poſito lectionem noſtri textus * hoc modo decerno.

Ἐ'ὰν τις αἱμασιὰν παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύγῃ, τὸν ὅρον μὴ παραβαίνειν. Ἐ'ὰν τειχίον, πόδα ἀπολείπειν. Ἐ'ὰν δὲ οἴκημα, δύο πόδας. Ἐ'ὰν δὲ τάφον ἢ βόθρον ὀρύττῃ, ὅσον τὸ βάθος ᾖ, τοσοῦτον ἀπολείπειν. Ἐ'ὰν δὲ φρέαρ, ὀργυιάν. ἐλαίαν δὲ καὶ συκῆν, ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτεύειν. τὰ δὲ ἄλλα δένδρα δύο πόδας.

Scilicet: Si quis Sepem vel Maceriam ad alienum prædium effoderit, limitem non tranſcendat. Si Murum, pedem relinquat. Si caſam, duos pedes. Si Sepulcrum aut ſcrobem, quantum profunditatis habuerint, tantum ſpatij relinquito. At vero Oleam aut Ficum, ab alieno ad nouem pedes plantato. Cæteras autem arbores ad duos pedes.

Lecturarum autem diſcrepantias ſuis capitibus, tanquam certis proprijſque ſedibus inſigemus.

CAPVT IV.

DE SEPE, MACERIA AC TERMINO.

SVMMARIVM.

1 *Philologia I.C. eſt admodum neceſſaria, ſed ob Secordiam negligitur.*
2 *Maceria quid ſit & quotuplex: quæ cedit ſolo num.3.*
4 *Vallus dicitur vinearum munimentum.*
5 *Seps quid ſit. De hoc interpretatur text. contra Salmaſ. & alios num.6.*
7 *Rationibus fulcitur concluſio.*
8 *Ruſticis quandoque ſtandum, vti peritis in arte.*
9 *Seps, an præcidenda à non domino & num.10.an in vineis neceſſaria.*
10 *Regiones in textu ſunt fines, vbi quid ſit effoſſio num. ſeq.*
13 *Terminalis lapis quid ſit: & num.ſeq.quando vſu haberi ceptus.*
15 *Plura alia terminorum ſigna.*
16 *Qualiter hodie termini ponendi & ſeruandi?*
17 *Si amittantur, quomodo probentur agrorum confines: & ſeq. fuſe de pœna Termini motoris?*
19 *Quid ſit ſacra clauſura?*
20 *Quomodo introducta?*
21 *Eius vtilitas ex Patrum ſenſu.*
22 *Remedium ad bilarem in Clauſura vitam.*
23 *Non tranſcurrenda: & num.ſeq. limitatio concluſionis pro mulieribus.*
25 *Atrium ſcholarum Soc. Ieſu non gaudet priuilegio Clauſuræ aduerſus P.Sanchez.*
26 *Qui valeat in eas ingredi: & ſeq. infantes non poſſe: dari tamen paruitatem materiæ num. vlt.*

Legalis eximia facultas, vt æque tracte-
1 tur, Philologiæ * iungi profecto debet, ſine qua tanquam Veſpertiliones, in errorum tenebris deliteſcunt Iuriſtæ, externarumque aduerſitatum anfractibus obuoluti, legum interiorem ac veram nullatenus callent armoniam. At quia longæuo tempore aurum hoc ex iuridica eruitur fodina, ab ambitioſis auariſque noſtratibus, Prudentum fæliciſſimi priſci æui lectura deſpicitur, atque vniuerſum ſtudium in conſarcinatis quibuſdam inſumitur promptuarijs. Hinc moderni nonnulli plus certe corpore quam ingenio in tanta facultate laborantes, non *Iureconſulti*, ſed *Elenchi*, *aut Indices* legum fuere nuncupati à *Lud. Viues de cauſ.corrupt.art.lib.7.* ſeu clarius ad omnium intelligentiam *Legiſti, ò Auuocati ſolamente da Repertorio*. Iſtorum idcirco alicui tanquam vetuſto Trebatio, ſic Cicero *pro Murena* merito obiurgaret: *Si bilem moueris, triduum me I.C.eſſe profitebor*. Nos vero, qui non ignoramus operum diligentiam ac multiplicitatem bene inter ſe minime conuenire, requiſitum in veritate indaganda tempus impendimus. Ita, præliminarijs his (ante ipſius mei Gaij ſenſus) poſitis, quanquam eiuſdem huius legis ſint partes, ad materiam è Solonianis fontibus pene hauſtam deſcendimus.

MEMBRVM PRIMVM.

TEXTVS INTERPRETATVR DE SEPE.

DE HAC ET DE MACERIA DISCVRRITVR.

Verba textus ſunt hæc Ἐὰν τις αἱμασιὰν παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύγῃ, τὸν ὅρον μὴ παραβαίνειν.
hoc eſt: *Si quis ſepem ad alienum prædium effoderit, limitem non tranſcendat*. Ex quibus illico difficultas inſurgit de verbo Αἱμασιὰ an ſcilicet de *Sepe* interpretandum ſit, an potius
2 de *Maceria* *, quemadmodum in varias expoſitiones Auctores diuiſi ſunt. Nos, vt ſententiam probabiliorem feramus, quid hæc ſint debemus ſignificare. *Maceria* igitur *paries eſt, ſiue murus ex ſicco lapide, & temerario interiecto compoſitus ad tutandos agrorum fines*, iuxta *Apuleium in*

in Florid. Deſcribitur vero ab *Iſid. lib.* 14. *Orig.cap.9.paries longus,quo vinea aliquæ clauduntur* : & à *Io. Caluin.in lex. Iurid.paries ,qui ex alia materia , quam cæmentis & lapidibus rite diſpoſitis factus eſt ad l.penult.ff.comm. prad. & l.ede 73.ff de contrab. empt.* & Siſennæ fragmentum à *Nonio Marcello cap.* 2. relatum : *poſt villarum materias*, inquit, *ac parietinas quinque cohortes in inſidijs reliquit*, vbi differentia apparet inter Maceriam ac Murum, illam fortuito lapide collectam, hunc ex lapide ſtructili ædificatum, quam Attici conſiderarunt, vt ex celebrium virorum gloſſarijs innoteſcit, & præcipue *Heſych. Suid. atque Euſtath.*, quorum primus *Maceriam* notauit ex lateribus quoque crudis coctiſque compoſitam. Sed Varro *lib.* 1. *cap.13.de Re Ruſt.* quatuor genera Maceriarum recitat, primum ſcilicet ex lapide, alterum e coctilibus lateribus, vt in agro Gallico : Tertium è lateribus crudis, vt in Sabino : Quartum demum ex terra & lapillis compoſitis ea forma, vt in Hyſpania, & in agro Tarentino. *Ad vinitorem* autem *pertinet* (inquit Pallad. de re ruſt.) *prinſquam pecora ingrediantur, vitem munite aduerſus iniurias*. Supple *Sepe*, vt præcipit Georgicorum inſignis auctor ibi :

Texendæ Sepes, & pecus omne tenendum
Præcipue dum frons tenera , imprudenſque laborem , &c.

Noſtri autem (idem Pallad. proſequitur) *compactis lapidibus Maceriem ruſticam in ordinem componunt*, quæ cedit ſolo. *tex. in l. ſi precario*
3 *Commu. præd.* etiam ſi de facili remoueri poſ-
ſit : ita vt feudo vendito, & illa videatur vendita; quemadmodum declarant ibi *DD.*quos ſequitur *Capoll. de ſeruit. cap. 79. num.6.* adeo vt ſi feudum vendatur, non poſſit venditor eum tollere. *Bard.de Iu. Prothomiſ ex rub. de ædific. num.2.* Proprie autem huiuſmodi muni-
4 mentum, ſi in vineis extet, dicitur *Vallus* *
iuxta verſum

Vallus vinetis,ſed vallum dicitur Vrbis.

quem refert *Pennius in l. Tribuni C. de re milit. lib.12.& Rendella in tract.de vinea vindem.& vino cap.2.*

5 Sed Seps * ſiue Sepes de mente *Colum.*
lib.x. eſt quæ obiecta introitum prohibet in agrum. Iſid.d.lib.14.cau.9.Sepes (ait) *munimenta ſatorum ſunt, vnde & appellata.*

Vtrumque igitur optime in textu hoc valeret intelligi, ſiue ſcilicet de *Sepe*, ſeu de *Maceria*, cum Legiſlator agri quoddam mu-
6 nimentum ab exteriori animalium noxa * vo-
luerit certe ſignificare. *Sepimentum in agro Tarentino (ex Varr. 1. de Re Ruſt. cap.14.) Maceria erat informis ex terra lapilliſque compoſita*, quemadmodum in Hydronti Regione, atque alibi prædia quidam ſepiunt, teſte *Rendella vbi ſupra*. Et *Colum. eod. lo. Talis humus* (inquit) *vel parietibus, vel ſepibus hirtis claudatur.*

Claudius tamen Salmaſius in *Miſcell. deſenſ. ad obſeru. in Ius Attic. & Rom. cap. 13.* ὃ αἱμασιὰν vertit *Maceriam*,ea nimirum ratione, quia Sepes viua iuxta alterius agrum inſita,multum ei nocere poteſt,cum radicibus ſub terram emiſſis in vicini locum ſeſe facilius extendat, vireſque terræ exſugat, ſenſim propagando. Cuius auctoritati adſtipulatur latiſſime *Ægid. Menag. Iur. Ciuil.Amænit. cap.35.§.Solon apud Gaium.*

Sed auctor ille, alias clariſſimus, quique vaſtiſſima cunctarum rerum potiebatur noti-
7 tia *, apertum eſt viris naris emunctiſſimæ,
quod in textuum audaci correctione ſuis nimis indulgebat coniecturis. Ab eius ergo ſententia puto hic recedendum, & cum Samuele Petito *ad ll. Attic. l.b.5 tit.1. Leunclauio in Baſilicorum Synopſi pag. 400. Labbæo ad dictum locum, Iacobo Gothofredo ad Harmenopulum, Heraldo obſeruationum & emendat. iuris cap. 41. & in animaduerſ. in Salmaſij obſeru. ad Ius Attic. & Roman.lib.5.cap.41.*cenſeo legendum *Sepem* pro *Maceria*. Quod confirmat *ex Suida, etymologico Theocriti Henric. Steph. in Theſauro ling. Græca* : vbi tamen cum Herodoto pro murali ſepto, ſeu muro ex minutis ſilicibus constructo abſque luto, hoc eſt maceria idem verbum interpretatur. Ratio autem ad noſtræ fulcimen ſententiæ adduci poteſt, quia quodammodo ſibi eſſet aduerſa Legiſlatoris mens,dum paulo infra ſtatuit de muro, quod conſtruatur vnius pedis relicta diſtantia : & non maior eſt ratio diuerſitatis hac in re de muro lapideo ex propoſito cum cæmento, quam de temere conſtructo abſque illo. Præterea Sepis plantatio in ipſo termino non poteſt ſuis radicibus adeo nocere vicino, quemadmodum Salmaſius exiſtimat, cum arbuſtis tantum & ſpinetis eæ concinnentur, quæ non admodum in viuis & potentibus excreſcunt radicibus, ſicut oliuæ aut ſimiles arbores, de quibus Gaius poſt Solonem diuerſa ſanciuit. Quod etiam damnum à vicinis nullatenus metuendum eſſe, à ruſticis & ab agrophilis didici, quibus vti peritis in arte potius ſtandum eſt, quam alijs valde ſubtiliter, & fortaſſe ad ingenij pompam tantummodo ita ſyllogizzantibus. *Ad tex. in l. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hom.l.1.in princ. & ibi DD. de ventre inſpic.Pariſ.conſ.96.num.31. & ſeqq. lib.1. Rota deciſ.353.num.p.p.2. rec. Caual. deciſ.114. num.2. & deciſ. 220. num. 6. & coram Greg. XV. deciſ.125.num.9. & deciſ.161. num.7. & coram Merlino deciſ.468. num. 1.* qui
8 eorum relationi euſque ſtandum * eſſe cen-
ſet, donec conſtet de errore. Quibus addo *Platon. in Theæteto, Plin. lib.1. epiſt.x. & Val. Max. lib.8. cap.12.* Vnde his etiam de cauſis ciuitas pluribus ruſticis indiget, quemadmodum ſcripſit idem *Plato Reipub. lib.2.* relatus *in l. ſi quis ff. de Nundin.* Roboratur demum ſententia hæc quia, & ſi argumentum Salmaſij conatus ſit magis euulgare, atque ſacro huic Rotæ Auditorio decidendum proponere Aduocatus quidam Romanus, eruditionis

varie-

Digitized by Google

varietate, nec non doctrinæ pollens acumine: poſt anni tamen lapſum cauſæ articulus huc vſque ibi iacet irreſolutus, & Prudentiſſimorum virorum arbitrium deſiderat; qui fortaſſe inter ſepem ac maceriam (ad rem de qua agitur) non multum intercedere, animaduerſi ſunt.

Quare fauore Sepis obſeruo hic nonnulla. Et Primo verba ſuperius adducta, nem-
9 pe *: *qui ſepem in confinio ponet, terminum non tranſcendat* ſic afferri & probari *à Pratcio lib.4. veter. Iuriſprud. l.10. & à Pannin. ad l.12.tabul. cap. 19. his verbis*: *Si quis Sepem ad alienum prædium fixerit, infoderitque, terminum ne excedito*. Quod ſi per illam, vel per murum aliquis iure ſuo vti impediatur, non intrat ſpoliatio ſed turbatio, quemadmodum dicitur de arbores præcidente vel fructus colligente etiam per vim ex *Grat. diſcept. for cap. num.9. & 10.* Et proinde iudicatur de illa tanquam de arbore ita vt ad idem teneatur Sepem erumpens ob violentum ingreſſum in fundum, ſicut qui arborem excidit *Florian. in l. ſeruitutes §.* traditio *ſub num.6. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* vbi vlterius ait, quod prætendens ſe habere ſeruitutem in fundo alterius, in cuius poſſeſſione eſt, ſi fiat Sepes, per quam impediatur vti ſeruitute illa, non poterit eam erumpere, ſed bene impedientes expellere. *Feder. Scott. ſequitur in conſ. 6. num. 32. lib. 6. tom. 1. Ruginell. de Arborib. controuer. cap. 7. num. 81.* qui iure tantum ſeruitutis præcidere alienam ſepem, inquit permitti *ad l.quemadmodum §.1. in fin. ff. ad l.Aquil. late Cæpoll. de ſeruitut. cap.30. num.29.* Alioquin ei ſoli præſcribi qui eam plantauit, vel plantari poni mandauit *hac l. fin. ff. fin. regund.* Cuius argumento de eius plantatione in limitibus putant DD. Sepem bonorum confines indicare, vt ſignanter *Palma conſult. 43. num. 39. ex Rota in rec. deciſ.95. num.20. p.8.* Scribentes vero in *l.impenſa ff.de impenſ.in re dot.fact.* neceſſariam putant fauore eius qui impendit, vti *Io: Sayſ. in conſuet.Turon.de retraict.a.14.Io:Garſi.exquiſite tract. de expenſ. & meliorat. & poſt illos Rendella lo. add.* qui aſſerunt eſſe quoque neceſſariam ſi aggeres fiant & cuique eſt eam facere in fundo ſuo. *Caſſan. in conſuet. Burgund.rub.13.§.1. in verb.par ſoſſen.* Tanta nihilominus diligen-
10 tia ſuperuacanea eſt in vitibus arbuſtiuis * *ex pracit. Rendella*: *Vinea* etenim ſolummodo (*Plinio teſte lib.17. cap.23.*) *ad arcendas animalium iniurias pariete, vel ſepe, vel foſſarum impendio muniri ſe cogit*. Quapropter *Vlyſſ. Adrouand.* explanans Punicorum naturam *Dendrolog.lib.2. pag.60.* tantæ arbori hoc ad rem noſtram format elogium: *Tutiſſima ſepimenta & vtiliſſima Punicæ arboris planta ſuppeditat, quæ ſpinis fures arcet. Virtuoſo halitu virus omne fugat ſerpentum, & animalia noxia enecat: Viridariorum vmbras gratiſſimas, pulcherrimoſque proſpectus elaborat. Lignum inſuper coloratum abacarijs ad eorum teſſelata opera perficienda præbet, &c.* Proteruum hominum genus, ſeu pulchritudine ad fructuum rapinam allectum, ſeu naturæ corruptæ ſtimulis ad inuidiam prouocatum, rem tam pulchram impijſſime vaſtaret.

Nonnulli Pandectarum Codices in textu hoc, pro ly *ad alienum prædium ducat*, habent: *iuxta alterius Regionem effoderit*. Quæ poſterior lectura, quanquam fere coincidat cum noſtra, curioſitatem præbet nihilominus ſciendi quid ſit *Regio*, quidue *effoſſio*? Dicimus igitur hoc loci Regionem non intelligi pro eo ſitu, intra quorum fines, ſingularum Coloniarum aut Municipiorum magiſtratibus ius dicendi cohercendique libera erat poteſtas. vt *Sicul.Flacc. tradit lib. de condit. Agror.* ſed fundorum partes certis menſuris diſpartitas *l.8.& l.29. ff.de acqui. rer. domi. l.7. ff.commu.diuid.l.3.C.eod.tit.l.2. ff. fin. reg.l.1.C.eod.l.6.ff.quemadmod.ſeruit.amitt. & alibi*. Quapropter Regiones ceperunt dici fines ſeu termini, vt Cicero demonſtrat *pro Archia* ibi: *vitæ ſpacium exiguis regionibus circumſcriptum eſt*: Vnde Regionibus agros diuidere eſt certis finibus & limitibus perpetuis diſtinguere, vt quiſque ſuam partem ſemper habeat *d.l.7. ff.commu.diuid. & l.3.C.eod.* & inſigniores Lexicographi: & ſic *ad alterius Regionem vſque ad alienum prædium, ſeu trans ter-*
12 *minum*. Effoſſio autem eſt terræ *, vel terminorum quandoque, auulſio *ad l.1. C. de accuſ. Paul.§.2.lib.5.ſent.tit.22.& alij.*

MEMBRVM SECVNDVM.

AGITVR DE LAPIDE TERMINALI.

LImes ſeu Terminus in Sepis effoſſione non eſt tranſcendendus. Iſta fuit Gaij ſanctio in noſtro textu, de qua meminit *Nepita in conſuet.Catan.tit.60.num.7.* quæque ſuam gloſſam expoſcit. Terminus igitur confinalis, vel lapis terminalis eſt ſignum cuiuſcumque finis demonſtratiuum, vt deſcribit *Hieron. de Monte Brixiano in tract. de Finib. Reg. cap.15. num.2.*
13 *ad tex.* * *in l.2. in princ. ff. de term. mot. & per ea qua habentur in e.forus de verb.ſignif.* cui tamen cenſerem addendum eſſe *in prædijs* ibi enim talia ſigna poni conſueuere, alias *ſignum* prædicatur de differentia nimis ambigua & generica: quo modo nonnullum è logicis terminis recitare videremur. Definiri ergo melius poteſt *limes agrorum poſſeſſionumque finium cauſa poſitus, quo fines cuiuſque prædij dignoſcantur. Io: Scaym.deciſ.Bonon.x. num.38.* qui diuiditur in *naturalem*, ſcilicet à natura vel à Deo poſitum, & *artificialem*, hominum induſtria conſtitutum. *Gryphiand. de Inſul. cap.24. num.91.* in *publicum* & in *priuatum*, qui de ſe patent. Hi protoparentibus fuere ignoti, cum aureum illud ſæculum humanam abſque *meo* ac *tuo* (animis vtrinque compoſitis) aleret ſocieta-

B tem,

Digitized by Google

tem, vt dicitur ex *Auct. Metam.lib.1. fab.3.* &
Virgil. hinc *Æn.1.*

Nec ſignare ſolum, aut partiri limine campum
Fas erat ——————————

Vnde Romani, qui ſumma cum prudentia
ac ſtrenuitate (vt *Torquat. Taſſus* egregie pro-
bat *in quodam opuſc. inter mox impreſſ. aduerſus*
Plutarc. qui Magnitudinem Quiritum potius
Fortunæ adſcripſerat) immenſam conſtruxe-
14 runt Monarchiam *, ex primo eorum Rege
nullos fines didicerunt ſtatuere. Sed aucto
gentium numero, dominandique extenſo ap-
petitu, agros (terminis poſitis) diſtingui opor-
tuit per *l.ex hoc iure 2.vbi Caſtr. ff.de Iuſti & Iu.*
optime Nicol.Myler. in Metrologia cap.14.§.2. &
lapis iſte viſus fuit Platoni (*de legib.dial.8.*) à
Deo ad inimicitias compeſcendas firmatus;
Vnde fortaſſe Numa Pompilius, poſt eius
vſum (quem vti ſacrum quiddam fuit venera-
tus) Deo Termino ſacellum in monte Tarpeio
erexit, idque Ioui Terminali, tanquam Pacis
cuſtodi, conſecrauit. *Halic.lib.2.hiſtor.& Plu-*
tarc.quæſt.Roman.15. & in Numa: primiſque
temporibus, non modo arborum ramis, ve-
rum columnis, ſtatuis, ſepulchris, monti-
15 bus, fluminibus, vijs publicis *; alijſque ſi-
gnis (apud *Frontin.de limitib. lib.1. in fin.*) pro
terminis Priſci vſi fuere. *Oetinger de finib. re-*
gund.lib.1.cap.18. per tot.alijque per Myler.§.3.&
apud illos ſacri erant, ac venerabiles. Similibus
lapidibus ſeu columnis milliaria olim ſignaban-
tur, cuius inſtituti auctorem fuiſſe *C.Gracchum*
Plutarc. in vita eiuſd. tradit; *vnde vltra centeſi-*
mum lapidem idem eſſe quod centeſimum mil-
liarium; & ex lexico *vet.græcolat. Decimus lapis*
doctos iam dudum obſeruaſſe notat *Fride-*
ric.Brummer.in comment.ad l.Cinciam cap.14.pag.
mihi 212. Fuſe agit de hac re *Vuelſgang.Latius*
Reipub.Rom.lib.1.cap.2. vbi optime agrorum
diſtinctionem referens apud Romanos, ita
ſcribit: *Limitem tranſuerſum in agris, & termi-*
num & viam Romanis fuiſſe appellatum, ante-
quam tot vrbi prouinciæ acceſſiſſent, haud dubia
res eſt, &c. & paulo infra: *caſtellis & caſtris*
in ripis fluminum limitaneorum poſitis à Romano,
vbi ſuam ditionem aduerſus Barbaros tueri cogeba-
tur. Cæterum in mediterraneis alia erat ratio di-
ſtinguendi, vel per murum, vel per ſepes, aut etiam
lapides terminales, vbi nihil hoſtile metuebatur à
vicinis, &c.

Hodie tamen lapidibus vtimur, quandoque
caracteribus vel imaginibus, puta Crucis aut
16 alijs *, & (conſuetudine communi) nonnullis
lapillis ſignatis *ex Myler §. 14.* vt alijs magis
indiuiduales appareant, & ne dominiā ſint
ſub incerto, argum. *l.1.ff.de Vſucap.* Item, ad
oliuetorum cognoſcendum præcipue domi-
nium, ſignatis arboribus intra vel extra, iuxta
hominis pectus cum ſecuri, quæ teclaturæ
Taeche vulgo appellantur: & de ijs eſt mentio
in Longob.l.3.de eo qui termin. antiq.& poſt Iacob.
de Ardiz. in ſumma feud. de pæn. verſ.item amittit
manum ſeruus, notat *Rendella in tract.de Olea &*
Oleo inf. citand. cap.7. qui ait quod ſi huiuſmo-
di ſigna foris ponuntur, arbores eius eſſe ſi-
gnificant, qui infra poſſidet: ſi communes
ſunt arbores mediæ, è regione notæ fiunt. Ap-
pellantur autem *Arbores Terminales à Iul Pau-*
lo ſentent. lib.5. tit.24. quem refert Hier. Magius
Miſcell lib.4.cap.7.comment.in Iul.Florent.

Verum hi termini, vt conſeruentur, & ne
confundantur, poni debent citatis partibus per
tex. in l. ſi quis ſuper 3. ibi ſi altera pars ſe ſubtra-
xerit C.fin.reg.& l.ſi irruptione 8.ff.eod. electiſque
viris terminalibus iuratis. *Myler. ibid.§.9.* De-
bentque reſpicere alios lapides terminales per
lineam rectam, *Maſcard.de probat. concluſ.400.*
num.5.vol.1. Quibus fixis coram teſtibus, in-
ſtrumentum eſt conficiendum *ad l.inter Caſtel-*
lanum ff. de recept. arbit. Aggen.Vrbic.ad Frontin.
de re Agraria cap. ſuſcepimus 1. Hier.de Monte
vbi ſupra cap.17.num.4. cuius memoria in pu-
blicum librum ciuium aſſeruari conſueuit. ſuis
notatis confinibus. Et finium in dubio non
præſumitur mutatio. *De Monte cap.15.num.5.*
& cap.21. num. 3. Eorum vero cura, cum ſit
actus Territorialis iuriſdictionis, ad eum per-
tinet, qui publice præeſt ad *tex. in l. ſi legatum*
§.1. ff. de operib. public. Et ad dominiorum di-
ſtinctionem, fidem pnblicam merentur. *And.*
Knichen, de iu. territor. cap.4. num.114. ac ſub
num.357. Valentque ad propenſiorem agro-
rum culturam.

Quod ſi per antiquitatem, aut per aliud ac-
cidens amittantur, dominium per publicam
17 famam *, & per teſtes maxime vicinos proba-
ri poterit. *Natta conſ.104.num.3. Maſcard.de*
prob. concluſ.395. Si vero per fluminis mutatio-
nem impetu factam, tunc termini confinales
non mutabuntur, nec iuriſdictio aut domi-
nium. *Bartol.in l.hoc iure 3.§.ſi aquam 2.ff.de*
aqua quotid. Ad probat doctiſſimus *Hugo*
Grotius in admirabili ſuo tract. de Iu. belli & pa-
cis lib.2.cap.3. num. 16. vbi notat in arcifinijs
ſeu territorio fines habenti arcendis hoſtibus,
ex Varrone, flumen mutato paulatim curſu,
mutare & fines: & quicquid parti alteri adie-
cit, ſub eius imperio eſſe cui eſt adiectum,
cum eo animo populus vterque imperium oc-
cupaſſe primitus credatur, vt flumen tanquam
naturalis terminus, eos dirimeret, ſcribente
Tacito de morib. German. certum iam alueo Rhe-
num quique terminus eſſe ſufficiat. At ſi per al-
luuionem, ſecus eſt in ſententia *Aym. de*
Alluu. lib. 2. cap.6, Idem autem procedit de
mente *DD. alleg. à Myler. §.25.* qui, limites
Prouinciarum finales temporis curſu non in-
terire, fuſiſſime probat ex *Mynſing.centur.6.ob-*
ſeru.28.num.2.& alijs §.28. & duob.ſeqq. De al-
luuionis materia extat conſil. quoddam *Io:*
Goddei: conſ.3. Barthol. Siluatic.Ciriac.controuer.
376. Theſaur. deciſ.140. & vide *Pereg. de iu.fiſci*
lib.8. num.67. Nig. de Laudem. tom.1. quæſt.13.
num. 79. & fuſius Noe Meurer in tract.de iure
Aquarum. Sin autem controuertatur, an lapi-
des plantati pro limitibus ſint habendi vel non,
tuſli-

Digitized by Google

ruſticorum & antiquorum iudicio ſtandum eſſe, ad mentem *l.* noſtræ *fin. & c. 1. §. ſi quis de manſo. ſi de feud. controu fuerit*, dicit *Franc. Marc. deciſ. Delphin. 416. p. 2.*

At motis vel turbatis lapidibus, vicinum præſumitur id perpetraſſe *arg. l. ſi ita 15. §. mulier 2. ibi: ne quid vicini, aut agri, aut fructuum occupent ff. de instruct. leg. Hippol. de Marſil. in pract. cum §. dil genter num. 97.* Malus enim vicinus leges ædificijs & prædijs poſitas, ſuis calumnijs & fraudibus facile decidere poteſt *per Nouell. 63. cap. 1. in fin. vbi Gothofred.* Reuiſione autem pendente, finales termini nihilominus ſunt figendi, quo tempore ſententiæ prolatæ executio non impeditur. *Maranta in pract. tit. de appell. num. 172. Trentacinqu. lib. 2. var. reſol. tit. de appellat. reſ. 1. num. 1. & alij per Myler. vbi ſupra §. 33. num. 2. §. 34.* qui in ſeq. contrarijs reſpondet & §. 37. in Imperij ſtatu circa hæc plurimum ferendum eſſe Iudicis arbitrio affirmat.

Equidem (vt ſtatuitur in tex. noſtro) *limites nullatenus ſunt tranſcendendi*. Qua de cauſa
18 termini * huiuſce motori, ruptori, peruerſori, aut quocumque modo inuaſori, variæ pœnæ in iure conſtitutæ ſunt. Caſtigabatur enim legibus 12. tabul. tantum crimen capitali pœna, quaſi Diuinæ ipſius maieſtatis eſſet ius læſum ex *Gyrald. de Dijs Gent. Boniſac. de furt. §. 9. num. 79. & Bertr. Argentræo de Conſuet. Britann. artic. 590. num. 1. l t. A.* Rurſus horrenda Maledictionis pœna, iure Diuino *Deut. cap. 19. verſ. 14. & cap. 27. v. 17. & Prou. 2. 28. Vuiſſenbach. ad tit. ff. de term. mot. diſput. 32. th. 9. Zepper. de legib. Moſaic lib. 1. cap. 11.* Excommunicationis vero iure canonico *cap. tanta 11. cauſ. 1. quæſt. 7. arg. l. Diuus 2. ff. de term. mot.* duorum menſium ſpatio *cap. tanta 24. diſ. 86. Farinacc. quæſt. crim. 168. p. 5. num. 111. Myler. opere cit. cap. 25. §. 3.*

Sed iure ciuili pœna vt plurimum in hoc delicto eſt arbitraria. *Menoch. de arbit. 2. caſ. 393. num. 15.* variatur ex municipalibus ſtatutis, augeturque ſecundum facti circumſtantias. *Calliſtrat. in l. Diuus ff. de term. mot.* Primum autem contra motores datur iuramentum in litem *l. cum furti 9. ff. de in lit. iur.* & requiritur dolus. *Ant. Faber in Cod. lib. 9. tit. 18. defin. 2. num. 5.* ſcilicet dilatandi ſui dominij cauſa cum alterius detrimento. Quo probato, doloſi tenentur actione termini moti, & quandoque furti. *Menoch. vbi ſupra. Plato de legib. dial. 8. A. Gell. lib. 11. cap. 18.* Multoties pœna pecuniaria, *Farin. d. quæſt. 168. p. 5. num. 102.* nempe ſi adſit animus rixas tantum ſeminandi, aut ſimiliter nocendi. Lite vero pendente, pœna fit maior, ſcilicet dupli. *Vlpian. in l. ſi irruptione ff. fin. reg.* Quod ſi pluries fuerint amoti, pœna quoque erit arbitraria, quanquam grauius appareat eo caſu delictum. *Abb. in cap. ex litteris num. 13. de probat. Clar. lib. 6. ſent. §. fin. quæſt. 83. num. x. Myler. vbi ſupra §. 13. num. 7.* A qua tamen ſolutus erit qui crimen id perpetrare voluerat, ſed ad finem non peruenit *l. cogitationis ff. de pœn. can. cogitationis de pœnit. diſ. 1. Alex. ab Al. Genial. 2. cap. 15. Cuiac. lib. 8. obſeru. cap. 22. & 25.* dummodo manus non admouerit, vel effoſſionem non inceperit per *l. ſi conſtiterit C. fin reg. l. ſi quis ſepulchra 2. ibi: attigerit C. de ſepulch. viol. Myler. d. §. 16. num. 4.* Et demum pro circumſtantiarum grauitate vſque ad mortem pœna hæc perduci valet. Textus ſunt apertiſſimi *in l. ſunt quædam 9. de extraord. crim. l. 1. §. generaliter 3. ff. de pœn. l. ſi is qui 7. §. in ſeruos 3. ff. de iuriſd. l. ſacrilegij 6. in princ. ff. ad l. Iul. Pecul. l. lex Iulia 7. in fin. ibi capite plecti ff. ad l. Iul. repetund. Menoch. 2. arbit. caſu 89. num. 20. Fachin. controuer. lib. 9. cap. 45.* Neque prætereundum eſt quod, cum extraordinaria accuſatione in crimine termini moti, concurrit quoque actio popularis *l. 3. §. 1. ff. de term. moto l. 1. ff. de popul. act. l. mutus 43. §. 2. ff. de procur.* Cæteræ vero dubitationes, quæ de hac materia in alijs caſibus inſurgere poſſunt, iudicis arbitrio ſunt relinquendæ, vt conſtat ex *Menoch. & Myler. loc. cit.*

MEMBRVM TERTIVM.

DE SACRA CLAVSVRA.

QVoniam Monaſteriorum ſepta, ad inſtar
terminorum ſeu limitum (corporalium
tamen) ſe habent, qui nonnullam non tranſi-
liendam vtrinque requirunt diſtantiam, meri-
19 to de ijs materiæ * ſuperiori quaſi pro corol-
lario paucula hæc iungimus. Aduertimus tamen quod de ea tantum ſermonem inducimus, qua Virgines ſeu mulieres ſeruantur & quæ magis proprie atque antonomaſtice ſic appellatur, non vero de illa virorum qui religioſam vitam profeſſi ſunt, quæ potius eius naturam ac qualitatem participat. & per quam fœminis tantummodo ingreſſus eſt interdictus. Dicitur autem *Clauſura quaſi locus clauſus l. fundo ff. de act. empt. & portarum clauſtra* hoc ſenſu appellauit *Virgil. Æn. 7.* & ſacra, ſeu regularis hæc idem eſt quod clauſtrum & ſepta monaſterium ſuis cinctum muris & clauſtris: vel denique lex ipſa, qua prohibetur regularibus extra monaſteria egreſſus, aut externis ingreſſus in illa, vt ex *Godefrido Vuindoſinenſi lib. 4. epiſt. 24.* recitat in ſuo pro hac materia vbere *tract. de clauſ. Regular. P. Giballin. in præfat. diſquiſ. cano num 6.* Vnde ad noſtrum ſenſum *Murorum ambitus atque altitudo* (deſcribi poteſt) *perpetuæ Sanctimonialium cuſtodiæ à Sancta Sede cum ſuis legibus ſancita*. Hinc eſt quod non incongrue *clauſos* Vlpianus pro *vinctis* accepit *l. ſi quis in graui §. ſubuenitur ff. ad Sila.*

Porro ad legis veteris imitationem ac fun-
damentum, in qua & Virgines clauſas Pro-
20 pheticam * vitam egiſſe legimus *Iudith. 8.
v. 5. 4. Reg. 11. v. 2. & ex. 2. Machab. 3. v. 19.* tra-
dunt *Abulenſ. 1. Reg. 2. quæſt. 12. Caniſ. lib. 2. de Deipara cap. 12. & Baron. in appar. ad annal. §. ſi*

fidem adhibendam: & in Aurora legis Euangelicæ Maria Magdalena cum Martha eius ſorore in quodam cœnobio ſimul vixere, teſte *Melitho in vita ipſar.cap.9.& Tambur.de iure Abbatiſſ.diſp.18.quæſt.3.num.1. & 2.* quanquam nemo aſſerat adeo arctam fuiſſe, ſicut noſtris temporibus. Introducta fuit de iure poſitiuo ad decus & honeſtatem, vt colligitur *ex motu proprio Pij V.edito anno 1569.& ex alio Gregor. XIII.poſt Conc.Trid. decret. & ſequitur Nauarr. comment.4.num.39.verſ.14.& num.42. verſ.quibus tamen de Regul,* ideoque non obligat cum incommodo ac rigore intolerabili. Docet P. D. Thom. Del Bene (auctor Doctiſſimus, mihi valde beneuolentia iunctus, & fere alter Achates) *tom 2.de Immun.Eccleſ.dub.43. & 47. num.*
13. Optime quidem eius ingeſſus profitentibus virginibus morti aſſimilatur, quia dominio rerum & adminiſtratione priuat, fereque occidit, *Auth.ingreſſi C de Sacroſ. Eccleſ. Gloſſ. in §. ſi qua mulier in Auth. de ſanct. Epiſc.coll.9.* Conſcientijs tamen eſt valde ſalutaris, ac tu-
21 tior viuendi forma *, quam extra, vt Sanctiſſimi ac Sapientiſſimi demonſtrant magiſtri, & præcipue *D.Hieron ad Ruſtic.& ad Paulin.de inſtitut. Monach.D.Baſil.ſimili opere Io:Chryſoſt. homil.56.57.& 58.Athanaſ.epiſt.ad omnes vbique ſolit.vit.ag.& Mellifluus Doctor in Declam. quod etiam animaduerſus fuit ſerm. 1. de D.Andrea,* ita: *Merito ſtagnis monaſteria comparantur, vbi quodammodo incarcerati piſces, euagandi non habeant libertatem, quo videlicet parati ſint ſemper ad epulas ſpirituales, dicentes ſinguli intra ſe: quando veniet qui nos deferat? cunctis diebus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea.* Sed quatuor præcipiuntur agenda moniali quæ læto corde, ac mente hilari vult vitam ducere,
22 alias clauſtrum * erit ad inſtar infælicis ergaſtuli ac miſerrimæ gehennæ: Propria ſcilicet voluntate veſtem induat religioſam; neceſſitates non patiatur: ſit ocij æmula, ac murmurationis. *Gueuara epiſt. lib.2. reſponſ. ad D. Sumier Regentem Neap. fol. mihi 106.*

Ideoque meliori iure quam agrorum confinales termini, tum clauſis met monialibus, cum
23 laicis externis * hi ſacri confines tranſcurrendi nequaquam ſunt:& (quod etiam nefas) multo minus ſunt perforandi *ex Myler.in Metrolog. cap.25.§.9 num.3.*

Limitatur tamen concluſio in caſibus neceſſitatis, in quibus iura non habent locum: & primo fauore Monialium, ſi moleſtentur ab Epidemia, incendio, vel bello, tunc enim exitus ijs permittitur ex præd. conſtitut. Pij V,
24 quibus additur caſus talis * ac tanti morbi, ex quo euidenter grauiſſima metuantur pericula, ſi monialis cum ſororibus commoretur; Videtur enim quod ægrota poſſit ſe defendere ex *Clem. Paſtorali §. cæterum de re iudic.* examinat quæſtionem *Gutierez can. quæſt. lib.6. cap.14.per tot. & Gabr. Marchant. in ſuis notabil. reſolut.cap.22.* vbi de cancro id declarat qui declinare poſſit in morbum contagioſum? ex quo ob commune bonum exeundi licentia conferri poteſt Priorissæ, præcipue cauſa peregrinandi ad S. Sepulchrum. Verum loquitur de Germaniæ canonicis, quibus videtur fauere laxior regula quæ in Italia profecto non militaret. Neque vetatur eiſdem egreſſus, cum Pontificis licentia, ad reformandum vel fundandum aliud cœnobium, ſicut tranſeundi cauſa ad laxiorem ordinem quandoque, ex *Pellizzar.de Monial.cap.5.ſect.2.* Alias ad clauſuræ obſeruantiam moniales omnino erunt cogendæ, quocumque exemptionis priuilegio non obſtante, *Tondut.quæſt.& reſol.benefic tom. 1.cap.20.*: & multo magis ad commeſſationes vitandas & hoſpitium ſecularium vtriuſque ſexus, vt bene diſcurrit in opere mox *cit.Marchant.cap.21.* Immo Soror clauſuram violans, compellenda eſt ſub cenſuris ad ibi redeundum, quemadmodum monaſterium ad eam recipiendam. *Rota Romana decil.359.coram Durano.* Plura vide per *Donat.in tract. Rer. Regul. tom.1.tract.4.quæſt.15.*

Hic probare minime poſſum P.Thomæ Sanchez *tom.2.Summa lib.6.cap.17.* concluſionem
25 de Scholarum atrio Societatis Ieſu *, quod comprehendatur ſub clauſura, illi tantum innixus rationi, quia eſt quoque ad ornatum clauſuræ. Probare inquam non poſſum, tum quia clauſuræ limes odioſa res eſt, rationo periculi in quod facillime labere valent conſcientiæ, & ſic potius benigniores & fauorabiles ſententias amplecti deberemus. Tum etiam quia non video, cur potius atrio Patrum Societatis, quam cæterorum Religioſorum qui adoleſcentum & puerorum diſciplinæ ſedulam operam impenduut, puta Patrum Scholarum Piarum, qui à primis elementis ſummo cum ardore ac tolerantia ei proſunt ætatulæ, (quod erat exprimendum) fauor hic tribui valear. Et Regulariter, ſicut porticus non dicitur de domo *l. cætera 41 §.hoc Senatuſconſultum & ibi Florian. ff. de leg. 1.* ita ex eodem argumento atrium collegij non dici debet de clauſtro.

Ingreſſus autem permittitur Vicario, confeſſario, medico, neceſſarijs operarijs & arti-
26 ficibus alijſque *, adhibita ſuperiorum licentia in caſu neceſſitatis, vel maxime vtilitatis. *Pellizzar.d.cap.5.ſect 3.* Et proculdubio monaſterij fundatrici ex priuilegio ſibi conceſſo *in Bulla Gregor.XIII.incip. quæ ſanctis monialium quietem, &c.* Verum, cum ad monaſterij fundationem plures perſonæ poſſint concurrere, id iudicandum eſt à prudenti viro, habito reſpectu ad quantitatem & qualitatem beneficiorum, & ſic ad formam contractus initi, vt bene declarat *Marchant.vbi ſupra caſu 33.* qui *caſu 23.*, dum puer maſculus ſeptennalis ex familia principe dolo ſeu furtiue ſublatus tribus à retro annis in monaſterio exiſtebat iuxta doctrinam Nauarri *in cap. ſtatuimus num.59. Cordub.in ſumma quæſt.60. Emmanu. Rodriquez tom.1. qq.Re-*

qq Regul.quæſt.46.num.1. Sanchez in Decal. l.6. cap.16.num.5. & Tamburin. de iure Abbatiſſ.diſput.22. quæſt.4. num. 1. qui aſtruunt ante ſeptennium bene poſſe pueros maſculos in clauſuram admitti; Inquit in caſibus neceſſarijs non modo puero ſed adulto, & viris Epiſcopum & ſuperiorem, tribuere licentiam poſſe clauſuram intrandi, iuxta prudens arbitrium, habita ratione periculi vitæ, famæ, grauis iniuriæ, aut grauiſſimi alicuius detrimenti, citans *Sanchez & Rodriq. locis adduct.* non vero curioſitatis gratia permittitur alicui ingreſſus; qua de cauſa redarguendus eſſet ſummopere non modo licentiam petens, verum & illam concedens etiam permiſſiue, ſi non poſitiue, cui non debent nimium indulgere Diæceſum Ordinarij. Excipiuntur fœminæ & fatui, quibus perpetuo ingreſſus huiuſmodi eſt prohibitus, vt ſcribit *Nauarr.de Regul.num.59.* Quanquam vero Doctiſſimus hic Pontificiæ Iu-
27 riſprudentiæ magiſter *, ſentiat infantes diſcretione carentes admitti poſſe in monialium clauſura *arg. l.p. C. de falſa mon.cap.omnis de pæn.& remiſſ.& al.leg.* Oppoſitum tamen reſolutum pluries fuit a Sacra Epiſcoporum & Regularium Congregatione, vt ſcilicet illos cuiuſuis ſexus vel ætatis ibi introducens, cenſuras incurrat violatæ clauſuræ. Teſtimonia adducit *Hieron.Nicol.in ſuis Floſcul.ſiue Notabil. lib.verbo clauſura num.30.& ſeqq.* cui addo rationem fortaſſe non inſolidam, quia tunc illæ Domini ancillæ redduntur nimis vagæ & à ſupernis meditationibus, non abſque leui puri cordis detrimento, valde abſtractæ.

Datur tamen in hoc paruitas materiæ, vt ſi quis vnum ſolum pedem ponat intra monaſte-
28 rij portam *, vel vtrumque, & etiam per vnum vel alterum palmum vtroque pede ingrediatur, mortaliter non peccet, neque excommunicationem incurrat. *Sanch. de dub. Regul. reſol.52.Gabriel.à Sancto Vincent.de cenſ. diſput.4. quæſt.50. §.53. num.444.* Et per locutionem cum monialibus nullo pacto læditur clauſura. *P.Del Bene loc.cit.cap.14.dub.5.num.19.* idque vltra diſcretionem contra ſcrupulis vexatos. Quanquam frequens acceſſus ad ſacra illa ſepta reprobetur admodum à iure, pæna ſuſpenſionis clericis indicta, excommunicationis laicis, priuatiuis vero officiorum, vocis actiuæ & paſſiuæ, & peccati mortalis Regularibus (etiam equitibus Hieroſolymitanis) quibus valde id inculcatur. Multiplices auctoritates affert *Barboſa de iu. vniuer. eccleſ. lib. 1. cap. 44. num.153.vſque ad 158.*

Sic itidem ſacrorum locorum limites minime tranſcendendi ſunt à miniſtris Iuſtitiæ, fauore eccleſiaſticæ immunitatis, de qua conſulendus eſt *P.Del Bene*, in ſuo prolixo & ſepe citato tractatu, in quo ſapientiſſime cunctas dubitationes expendit, nilque de illa reliquit intactum: quemadmodum in materia vniuerſi iuris prædicamus de Baldo. Nos tamen hac de re alibi nonnihil digeremus.

CAPVT V.

DE MVRORVM DISTANTIA.

SVMMARIVM.

1 *De quo muro interpretandus ſit textus, & num.21. eiuſque ratio num.5.*
2 *Murus in quo differat à pariete.*
3 *Calepini dictionarij auctoritas in iure.*
4 *Muri ciuitatis dicuntur ſancti, & nonnulla de ijs: item de muris Vrbis.*
6 *Murus communis qui ſit: quomodo cognoſcatur num.7.& 13.& fiat num.12.*
8 *Qui proprius, & pars domus, cum ſimilibus dubijs num.ſeq.*
14 *In communi quid poſſit facere vicinus, vbi de balneo, ſterquilinio, furno, feneſtra, camino, latrina, & alijs huiuſmodi vſque ad num.17.*
18 *Quando in eo poſſit ædificare vicinus cum duob. num.ſeqq.*
22 *Via publica ſaluanda eſt.*
23 *Pedis menſura ſecundum textum quæ ſit.*
24 *De illa apud priſcos: & num.ſeq.*
26 *Concludit auctor in hoc ſtandum eſſe conſuetudini.*
27 *Qualiter facienda ſit menſura?*

1 MVri interuallum ad vicini * ſolum aut murum, ex Legiſlatoris præſcripto, vnius tantum eſt pedis. Verum hic videndum eſt, de quo muro ſcripſerit I.C., an ſcilicet de ſolius vicini, an vero de communi: & vtrum in prædijs ruſticis hæc procedant, ſeu potius in vrbanis? Qua in dubitatione promptiſſima accedit reſolutio Cæpollæ *in tract.de Seruit. cap.64.num.13.* qui eandem pro vtroque muro ſententiam protulit. Non autem intelligi valent prædicta de domo prope domum, quia de hac infra aliud ſancitur, & nos in ſequen. capite agemus; Præcipue vero tale ſpatium dimittendum eſt vbicumque aliquis in alterius ſoli confinio ædificat, ſecundum *Theſ.dec.115.per tot.* Et noto Gaium ſapientiſſime vſum fuiſſe verbo τειχίον quod eſt diminutiuum à τεῖχος: ex quo textus interpretari
2 debet de paruo muro, ſeu potius pariete, cum murus à muniendo de ciuitatum lapideo munimento peculiarius dicatur, & paries de priuatis muris. *Iſid.Orig.lib.15.cap.2.* quamuis murus & paries promiſcue aliquando accipiantur, & abuſiue murus etiam ad priuati ædificij partem, iuxta verbale ſonum adhibeatur, vt in-
3 nuit *Ambroſ.Calepin.in ſuo Diction.*: ad quem auctorem pro vero intellectu verborum recurrendum eſſe docuerunt, poſt Piſanellum, *Præſ. de Franch.deciſ.662.in fin.& Cæſar de Afflicto in ſuis controuerſ.iur. reſolut.cap.38.num.24.* præcipue ab eo qui vult omnia diſcere, aſſidue verſatus in eius lectione, vti ſolitus erat dicere Cardinalis de Aracæli, ſcriptiſque id firmauit

Vuol-

Vuolfang. Vnde hic non habent locum vrbis
ambitus, ſeu muri illi lapidei à Tarquinio
Priſco ad Romulcæ ciuitatis defenſionem pri-
4 mum adhibiti *, cum antea lignei fuerint;
teſte *Lucio hiſt.1.* qui *Sancti* dicuntur, hoc eſt
*inuiolabiles l.fin.ff.de rer.diuiſ & ibi DD. §.ſancta
inſtitut.eod.* Et publici *l.reſtaurationi C.de diuerſ.
præd.lib.11.* Immo etiam ſacri. *Plutarc.libell.
quæſt.Roman.cap.27. Varro, & poſt Homer. Cal.
Rhodigin. lib.12. cap. 12.* Vnde Pomærium
quod circa vrbis mænia erat, neque coli neque
arari fas erat. *Alex.ab Alex.genial.6.14.* quorum
ſtructura hodie ex magno lapide commenda-
tur, vel etiam magno & incerto, vt aſpicien-
tibus horrorem quendam incutiant, aſperita-
tem & ſeueritatem ferant. Ita *Daniel Barba-
rus in comment. lib.4. Vitruuij cap.2.* cura vero
magiſtratui incumbit, immo cuicumque etiam
clerico; dum neceſſitas imminet, puta ſtante
obſidione, ibi vigilando, vt ſtatuitur *in cap.
peruenit de immunit. vbi Abbas*: quoſue tran-
ſcendentium pœna capitalis eſt præcipue belli
tempore, alias vero arbitraria, atque illos (abſ-
que Principis auctoritate, etiam ad refectio-
nem) nec perforare, nec ab eis lapides licet au-
ferre, vel ijs aliquid immittere *d.l.fin. vbi opti-
me Bald. & Alberic. tex. in l.deſertorem §.nec non
ff.de re milit. Roman.ſingul.743.Clar.lib.5.ſentent.
quæſt.68.num.29.Menoch de arbit.lib.2. caſu 483.
Philipp.Knipſchild de iurib.ciuit. Imper.lib.2.cap.
7.& 8.& lib.5.cap.26.* quod limitatur tamen
de licentia domini terrarum *ex Io: Fabro in d.
§.ſancta.* Sacrilegorum autem infamiam in-
currunt ij, qui ſtruendæ cauſa domus ciuitatis
mænia fuerint demoliti *ex Rhodigin. ibid.* De
quorum dominio, an ſcilicet Regis ſit vel ci-
uitatis *Fab. de Anna* diſcurrit *conſ.72.* & cuius
impenſa reficiendi, egregie *Io:Philipp.Monſpe-
lienſ.reſponſ.50.num.26. & ſeqq. Gaſpar Kloch de
Contribut.cap.9.nu.24.36.& 63.* qui aſſerit om-
nes ad id teneri contribuere & prædicta exten-
di ad muros ciuitatum Imperialium, & ſupe-
riorem non recognoſcentium.

Quo loco pertranſeunter veterem parietum
craſſitudinem notare lubet publicis legibus
ſancitam, maiores ſcilicet ſeſquipedales, ſe-
cus vero latericij qui vnicam tantum poterant
ſuſtinere contignationem, vt niſus *Vitruuio
lib.2.& Plinio lib.35.cap.14. Briſſon.* recitat *ſe-
lectar. iur antiquit. lib.1.cap.1.* At idem Vitru-
uius *lib.1.cap.5.* muri ciuitatis craſſitiem ita
faciendam cenſet, *vti armati homines ſupra ob-
uiam venientes, alius alium ſine impeditione præte-
rire poſſint.* In ijs profecto accuratiſſima exi-
gitur cuſtodia; qua de cauſa pro ea murorum
vrbis Innocentius Papa X. *conſtitut.6.ad curam*
hoc modo præſcripſit diſtantiam: Vt ſcilicet
circa illos & propugnacula nouiter extructa
à porta equitum leuis armaturæ vſque ad Ty-
berim nemo propius poſſit accedere, ſed ſpa-
tium illud vacuum ſicut modo eſt, relinqui
debeat. Ex parte vero interna ædificare nemo
poſſit, aut ſepes vel aliud quicquam facere,
ſed relinquendum ſemper quatuor cannarum
ſpatium à muris diſtans. Domini terrarum
prope dictos muros, eam terram in planitiem
æquare teneantur, & ſe à muris ſeparare.
Omnes demum porticulæ quæ in eis muris ſunt
claudantur, alias pœna erit infligenda. Tan-
tus profecto Pontifex, tum armatæ pruden-
tiæ veſtigijs, cum eccleſiaſticæ facundiæ maie-
ſtate in eximijs cunctis ſuis meditationi-
bus orbi vniuerſo *Cæſarem* velut *in vtroque*
ſe ſe digniſſimum præſtitit venerationis obie-
ctum.

Cæterum poterat equidem vicinus ex pro-
xima foſſione in terra ob muri constructio-
5 nem maximum * detrimentum pati: ideoque
diſtantia *Pedis* in hac lege fuit conſtituta,
ſeu *liberi aeris*, vt inquit Gloſſa, quod idem
eſt. Quia vero ſæpius id valet accidere circa
parietem communem, de quo plurimæ à Do-
ctoribus excitantur controuerſiæ à tractatu no-
ſtro nullatenus alienæ, immo cum illo quo-
dammodo connexæ: nonnullas idcirco ex ijs
enodabimus.

Paries igitur, ſeu Murus communis pro
indiuiſo is dicitur, qui duas domos vel duo
6 prædia * intermediat ac diuidit *l. arbor in
princ.commun.diuid.l.pro ſocio l.bonas ædes & l.pa-
rietem ff.de ſeruit.vrb.præd.Bartol.in l.damni infe-
cti §.cum parietem in col.2.ff. de damno infec. Ca-
pella d.cap.40. num.15. & alij paſſim.* Qui ta-
li modo diſtinguitur, vt alter cæcus appelle-
tur, alter feneſtratus, quorum primus eſt
qui nullas habet feneſtras. Notat *Sprenger.
de iure ædific. cap. 9.* ſecundus vero patet de ſe.
7 An autem ſit communis * vel proprius pro-
batur ex ſignis in muro apponi conſuetis ad
id demonſtrandum, quibus fides omnino eſt
adhibenda, cum pro ijs ſemper præſumatur.
*Menoch. de præſ. lib.6. præſ.73. num.1. & 2.Ca-
polla loco proxime cit. Maſcard. de probat. concluſ.
1149.* vbi optimam rationem adfert, quia
cum licitum non ſit quicquam rei alienæ im-
ponere, ſequitur quod, ſi aliquid impoſi-
tum ſit, ex imponendi iure id factum præſu-
matur. *Gaſpar Manzius in append.de Muro com-
muni ad ſuum tract. de Seruit. num.2.* Præualet
enim ſemper eius fauor, pro quo plura & vr-
gentiora ſigna concurrunt. *Rota deciſ. 252.
n.44.p.7 diuerſ.Neguſ.in ſylua reſponſ. quæſt.511.
num.15.Altograd.conſ.100.num.23.*
8 Proprietas vero alicuius præcipue digno-
ſcitur ex inſcriptione *hoc opus fieri fecit*, vel alia
ſimili: ex appoſitis ſignibus: ex foraminibus
& feneſtris, dummodo tamen clam à vicino
fieri non potuerint; quod ſi vtramque partem
penetrent, pro communi muro indicant præ-
ſumptionem. Ex ſignis immiſſis: ex nebulis
camini vel latrinæ: ex fiſtulis vel canalibus pa-
rieti adhærentibus: & annulis vel vncis fer-
reis: ex trullis, vel alijs inſtrumentis muro in-
fixis: ex lapidibus prominentibus, vel perfo-
ratis. Item ex ſubſtentaculis muri, atque ex
tegulis inclinatis. Rurſus ex muri colligatio-
ne

Digitized by Google

ne cum alijs muris: ex proprio ædificantis ſolo, nec non ex alijs coniecturis, & poriſſimum ex emptionis inſtrumento. Quæ omnia in vtriſque prædijs, ſeu ruſticis, ſeu vrbanis, iuxta rei proprietatem, communiter docent Doctores, & præcipue *Capoll. cap.40. de ſeruit. num.13. & conſ. ciu.35. Add. ad Rot. deciſ.252. p.7. recent. Grat. diſcept.263. & 572. num.48. & ſeqq. Menoch. conſ.1237. & de præſumpt. lib.6. præſ.73. Burſatt. conſ.57.58. & 111. Surd. conſ. 126. Petr. Ant. Aaguiſſol. conſ.16. lib.3. Socin. ſen. conſ.44. lib.4. Bero conſ.131.132.133.134. & 135. lib.3. Boer. conſ.5. Perſonal. de indit. & tortur. quæſt.7. num.14. Ripa obſeruat.249. & ſeqq. Alba conſ.157. Maſcard. de probat. concluſ.1149. Theſaur. deciſ.23.41. & 219. Monach. deciſ. Lucenſ.14. num.35. fuſiſſime Simon de Præt. conſ.73. alijque relati ab Andreolo in addit. ad Capoll. poſt eius controuer. forenſ. & optime Altograd. d. conſ.100. atque Manzius in cit. append. de Muro communi à num.2. vſque ad 20.*

9 Dictis addo cum Altogrado * in præcit. *conſ.100. ſub num.15. & 16.* ex aſpectu loci maxime probari quando murus dici poſſit integralis pars domus alicuius, qui prope illam cantinam habeat vel ſtillicidium, ſolumque ſubtus proprium: quo caſu non obſtant alia ſigna vtpote facta iure familiaritatis de præſumptione Doctorum, quam amplectitur *Coſta conſ.1. num.57. & Rota deciſ.252. num.57. in 7. p. recent.*

10 Probato autem alicuius dominio *, cætera ſigna exaduerſo ponderata præſumuntur extare iure ſeruitutis aut conceſſionis, aut etiam iniuſte. Ita affirmat *Altograd. in eod. conſ.100. num.31.*

11 Si vero in diuiſione mentio non fiat de pariete, inquit *Soccin. iun. conſ.76. lib.2.* ei parti cedere debere, cui iuxta decentiam conueniat: ſeu potius (de mente *Curtj iun. conſ.80. lib.2.*) ad fauorem habentium partem meridianam decidendum eſſe.

Et ſi demum pars muri inferior ſit commu-
12 nis *, etiam pars ſuperior communis erit iudicanda, ſaltem ſecundum quid. *Soccin. conſ. 44. ante num.3. verſ. ſed ad hoc reſpondetur: plene Surd. conſ.126. num.12. & 24. Grat. diſcept.263. num.2. & ſeqq. Duran. deciſ.450. num.6. & 12.* Quæ communio tamen reſoluitur, dum alter habens partem in muro, acquirat totum ſolarium alterius habentis aliam partem, adeo vt emptor fiat dominus totius muri in illa parte inferiori, ex quo ab vtroque latere immittat, vt poſt *Capoll. d. cap.40. defendit Altograd. eod. conſ.100. num.34.* Et in vicini poteſtate eſſe totum ſibi facere parietem communem, ſoluto prætio illius partis ſuperioris muri nondum communis effecti, dicunt *Theſaur. deciſ.41. ſub num.7. verſ. ſed huic & dec.219. ſub num.5. verſ. iſtis ſic in facto. Coſta de port. ratæ quæſt.50. num.1. cum ſeqq. Duran. vbi ſupra num.7. & 12. Vide plura apud Tondut. in reſol. beneſic. cap. 38. p.2.*

13 Ijs autem ceſſantibus * coniecturis pro alicuius proprietate, ſequitur aperte murum eſſe iudicandum communem. Verum hoc fallit quandoque, puta in Bari ciuitate, in qua viget conſuetudo (allata à Rendella *in tract. de vinea vindem. & vino cap.2.*) per quam paries in olearum & vinearum confinio poſitus, cum ambigua eſt eius dominij probatio, non erit communis, ſed totus vinearum præſumitur: ea nimirum ratione, quia & hoc à communiter accidentibus veriſimilius eſt. Ad cuius exemplum controuerſiæ huiuſmodi, alibi ſolui poſſent.

14 Quid valeat ſocius * aut vicinus in communi pariete, videbimus modo. Et ſciendum primo quod dominus partis ſuperioris domus non poteſt abſque licentia domini partis inferioris reficere domum, ſiue parietem, etiam ſi domus ruinam minaretur. *Caball. conſ.8. lib.2.* Regulariter autem in muro communi pro indiuiſo, nihil faciendum eſt inuito altero. *tex. in l. Sabinus 28. ff. commu. diuid. Manzius in ead. append. num 41.* Vnde infertur, quod vnus ex ſocijs imponere vel acquirere ſeruitutem minime quit *l.2. ff. de ſeruit.* dummodo tamen omnes id non faciant diuerſis temporibus: eo enim caſu nouiſſimi actus priores illos confirmant *l. fin. ff. commu. præd. & Manz. num.42.* Et ſic tubulos habere non licet, per quos aqua ducatur, vel fumus emittatur per caminum *l. quidam 12. in princ. & l. fiſtulam 19. ff. de ſeruit. præd. vrb.* Adde nec licere circa illum habere ſterquilium, per quod colluuies coquariæ cum vicini detrimento effunditur quia hæc debent ab eo diſtare *l.17. §. vlt. ſi ſeruit. vind. Sprenger. de iure ædific. cap.9. num.x.*

15 Non tamen prohibetur * in communi muro incruſtatio & pictura ex apertiſſimo textu *in d. l. quidam.* Neque balneum, vel tepidarium tale habere iuxta illum, quod aſſiduo humore nocumentum vicino non afferat. *Paul. in d. l. fiſtulam*, quod Gothofredus extendit ad Furnum. In quo tamen aduertendum eſt, ne ad æmulationem conſtruatur, vt latiſſime. *Theſaur. deciſ. Pedem.16. num.x.* & plura de ſeruitute panis coquendi *Mart. Medices examinat. 46. & deciſ.73.* Ita etiam camera poteſt haberi ex opere figulino, dummodo communi parieti non incumbat, & taliter retineatur, vt maneat pariete ſublato, & refectionem eiuſdem muri impediat. Scala quoque permittitur, quia remoueri poteſt: *ex d. l. fiſtulam §.19. Manzius num.48. & 49.*

16 Sed feneſtras eodem loco * facere non licet ſocio intuito *l. eos qui 40. ff. eod. Capolla cap.40. num. eod.* videndus in diuerſis rubricis. *Surd. conſ.387. lib.3.* quem reprobat *Altograd. d. conſ. 100. num.45. & ſeqq.* nonnullas declarationes adducens. *Cuiac. lib.1. obſeruat. cap.31. & lib.2. cap.40. Pariſ. conſ.63. num.3. Franciſc. Perſon. in miſcell. iur. quæſt. quæſt.7. num.12. & 13. Sprenger. de iu. ædific. d. cap.9. num.11.* Hoc nihilominus quandoque limitatur, puta quando proſpectus

non

non officit vicino : & tunc habenti facultatem feneſtras aperiendi, competit & illa ad aperiendum oſtium. *Carpan.ad ſtat Mediol.tom.2. cap.33.num.40.* quod quando procedat, indigitant *Franc.Marc.deciſ.24.& deciſ.500.num.x. p.1.& deciſ.484. p.2.Soccin.iun.conſ.86.num.12. lib.2.Altograd.d.conſ.100.* & alij non pauci.

17 Sic, præciſo nocumento vicini *, & accedente muri groſſitie, poteſt in eo fieri caminus & latrina, citra combuſtionis & ruinæ periculum, dummodo non ſit reſtrictus parietis communis vſus ad vnicum actum, V. C. ad hortum diuidendum, tunc enim id non licet: in quo concordare obſeruaui Doctores cunctos, & præcipue Cæpollam & Caſtrenſem ab eo relatum *de ſeruit.cap.62.num.5. & ſeqq. & cap.64.& 65.* iuxta doctrinam Bartoli *in l.damni §.cum parietem de damno infec.* Bene tamen, eo caſu, cenſeo cauendum vicino, ne talibus ſignis temporis tractu, ſuo ſpolietur dominio. Ampliari autem prædicta non valent ad fornacem, qui admoueri in vicini muro nullo modo poteſt, ſed alius ædificandus eſt murus ad id ſufficiens *arg. tex. in l.ædes ff.commu.diuid. & l. cum duobus §. item Mela pro ſoc. Tholoſan. Syntag.iur.p.1.lib.4.cap.6.num.14.*

18 Potiſſima etiam difficultas eſt *, & noſtræ materiæ maxime congrua, vtrum in muro communi liceat ædificare? Et abſolute loquendo, alteri ex vicinis ſeu condominis id permittitur, quando murus eſt communis pro indiuiſo, & valens eſt ad ſuperædificatum ſuſtinendum, atque ſocio prohibenti id non nocet: *Add.ad Surd.conſ.Theſauri quaſt.for.89.lib.2.& deciſ.41. num.18. Felic. de ſociet.cap.28.num.21.& ſeqq.Ciriac.controuer.460.Thomat.deciſ.119.Vegg. conſ.53. Franc. Marc. deciſ.460.vol.2. Cæpolla conſ.num.35.& in tract.de ſeruit d.cap.40.num.19. & 20. Bero quaſt.26. & conſ.134. num.8. lib.3. Corn. conſ.78. vol.4.Gipſ.add.ad Rot.Bonon.deciſ. 110. in princ. aliique apud Amreol. controuer.for. 295.num.16.p.4.* Immo indubitati iuris eſt, quod cuilibet in vrbe vti licet muro vicini, ſoluto appodio, *ex conſtitut.22. Gregorij XIII. cuius pluries meminit Io: Baptiſta de Luca nouiſſime in ſuo theatro verit. & Iuſtit.lib.4. diſc.5.num. 17. diſc.7. num.8. diſc.20. num.4.& diſc.22.num. etiam 4.* Et abſolute quod ædificans ſuper muro communi, teneatur ſoluere medietatem expenſarum euſdem fabricæ, dixerunt *Coſta de rat.rata quaſt.50. num.1. Tondut.quaſt.& reſol. ciu.cap.88.num.21.p.2.*

19 Amplia vt poſſit illum altius tollere *, etiam quod inde claudatur feneſtra alterius vicini, illiuſque luminibus officiatur, ſoluta tamen rata muri ſuperioris per ædificantes, dummodo non adſit ſeruitus altius non tollendi, & fiat fabrica vt principaliter eis proſit, non autem ad æmulationem *l.cum eo & l.Imperatores ff. de damn. infec. & altius C.de ſeruit.Menoch.de arbit.caſu 156.num.4.& de praſ.lib.6.praſ. 29. num.14. Gratian. diſc.572. ſub num.55. cum ſeqq.& Rota deciſ.450.num.1.coram Durano:* quæ nunquam præſumitur in dubio, idque probandi onus ad aſſerentem pertinet, ſed potius ædificium fieri ad propriam vtilitatem *l.altius C.de ſeruit.Gloſſ.in l.fluminum §.fin.in verbo non teneri ff. de damno infec. Iaſ. in l.ex hoc iure num.11. ff.de Iuſti & Iu. Surd. deciſ.168.num.9. & x.Rota in rec. deciſ.599. & 611.p.5.rec.tom.2. deciſ.617.num.15.coram Buratto,& in famoſiſſima Romana Tramontanæ coram Pirouano relata à Fenzon.in ſuis annot.ad Stat.Vrbis.*

20 Limita etiam id non poſſe ſocium efficere quando murus inſtitutus non eſt ad vſum ædificandi, ſed ad vſum clauſuræ. *Polid. Ripa obſeruat.250.Theſaur.deciſ.23. & deciſ.41.& Thomat.deciſ.119.* Id autem cognoſcitur ex eo quia habeat merlos, aut ſit nimis ſubtilis, vel inter duo cortilia poſitus, cum ſimilibus coniecturis apud Io: Baptiſtam de Luca in opere præcit. *lib.4. diſcur.6.* Quod ſi audax fuerit ædificare, ſocio ſciente ac non prohibente, opus profecto non eſt deſtruendum, quemadmodum facere cogitur ignorante illo. *tex. in l. Sabinus 28.in fin.& ibi Gothofred.verbo prohibendi ff.commu. diuid. Manzius vbi ſupra num.65.* In qua ampliſſima materia cæteris præferendus eſt Cæpolla, qui etiam quæſtiunculas non inanes doctiſſime proponit & ſoluit. Cum quo (iuxta noſtrum argumentum) exiſtimo, adhuc non dimiſſo vnius pedis ſpatio, poſſe fieri murum abſque fundamento, vel modico, puta pro ſedendo, vel cauſa ponendi ſupra horticellos, dummodo communi muro humor non fiat *ad tex.* magiſtralem in *l.quidam Hiberus in princ.ff.de ſeruit.vrb.præd.*

21 Hæc profecto erant prænotanda *, tum ad clariorem materiæ intelligentiam, tum vero ad enodandas fere ſimiles atque connexas difficultates quæ in dies poſſunt occurrere; quibus poſitis ad ſpecialia huius capituli deſcendo. Procedit autem lex noſtra, tam in ruſticis, quàm in vrbanis prædijs, vt ſi quis parietem ædificare uelit iuxta confines, vel iuxta domum vicini, pedis ſpatium dimittat per *tex. iuncta gloſſ in l.1. C.de interd.& arg.tex.cum gloſſ. in cit.l.quidam Hiberus in princ.in verbo ad parietem ibi : vel dici, ideſt minus proprie, cum pluribus adduct. à Cæpolla cap.40. num 3.* vbi hoc inquit magis communiter contingere, magiſque neceſſarium eſſe. Et videtur interpretanda Legiſlatoris mens cum tali diſtinctione, quod ſi de ruſticis intelligatur, locum habeant ij muri, quibus vtimur loco ſæpium : ſi vero de vrbanis, aut ij qui cutem circumdant & clauduntur, aut ſimiles muri prope vicini domum, dummodo tamen ad viam publicam non extendantur, quia fauor publicus non debet accedere cum damno priuati, ſcilicet cum amiſſione pedis ex proprio ſolo, quod à Iuriſprudentibus non video ſancitum. ideoque nec nos
22 dicere debemus. Saluanda * tamen eſt via publica quando deterior fieret ob fætores cauſa canalis vicini maxime tranſeuntis per alienum fundum, quod ad illam non eſt deducendum,

Digitized by Google

cendum, vt probat *Franc.Marc.deciſ.498.num.7.p.1.*

At non valet æque intelligi quanta ſit requi-
23 ſita Pedis * diſtantia, niſi nonnullis additis explicetur; Non enim loquitur Caius de Pede, prout eſt poſtrema pars corporis, ſeu membrum (de quo in noſtris Iuridico philologicis lucubrationibus aliquando fortaſſe diſſeremus) & non id tantum, præcipue in iure, ſignificat vt dicit *gloſſ.in rub. C. de Pedan. Iud.* Neque de Pede, quatenus eſt as & pondo: quo caſu in duodecim vncias partitur, teſte *Brechæo in l.mille paſſus ff. de verb.ſign.* Sed de quindecim digitorum menſura *ex gloſſ.in cap.ſicut 17. quæſt.4.* quam omnes iuris intrepretes amplectuntur, & præcipue *Coraſ. in rub. ff. de ſeruit. ruſt. præd.num.109.* Vel ſexdecim digitorum per tranſuerſum. *Gloſſ. in cap.ſicut antiquitas 17. quæſt.1. Archidiac. & Bellamera in cap.dilectiſſimis 12. quæſt.1. Couarr. var. reſol. cap.20. num 5.lib.2. Hieron. de Monte in tract.de Fin.Regund. cap.26.* Et poſt fuſiſſimam Viuij ſententiam *in deciſ.488.num.10.Andreol.controuer.295.num.20.lib.4.* & plura *Baron.in addit. ad tract.de Corpore*. Ita vt quinque pedes faciant paſſum vt poſt *tit.de Pede Iaſ.in §.rurſus num.67.inſtitut. de action. & Bertach. in repert.verbo Pes, Tondut. quæſt.& reſ.ciuil.tom.2.cap.140.num.6.* Quæ profecto militant in propoſito, & fortaſſe ab ea diſtantia eſt deducta, quæ à femore ad calcaneum extenditur, vt inquit *Spiegel.* Quibus addo pro clariori intelligentia vnumquemque digitum debere continere craſſitudine quatuor grana ordeacea. Explicat id *Almeida in Analyſi Excellentiar. in iu. num. Quinar. cap. 17. num. 9.*

Variæ erant antiquitus conſtitutæ apud Romanos menſuræ, de quibus late ſcripſere *Lucas Pætus & P. Mariana*; ſed potiſſima Pedis fuit, prout in iuris corpore planum fit, ad quam cæteræ fuerunt reuocatæ. Sunt in
24 promptu geminæ * clariſſimorum virorum auctoritates, nempe Iulij Frontini *de limitibus agror. qui Menſura* (inquit) *eſt, vt pes per vncias, per pedem decempeda, per decempedam actus, per actum paſſus, per paſſus ſtadium, per ſtadium milliarium. Minima harum menſurarum pars eſt digitus. Si quid enim intra digitum metiamur, partibus reſpondemus, vt dimidiam aut tertiam partem digiti.* Et Colum. *de Re Ruſt. lib.5. cap.1.* vbi ait inter alia: *modus omnis areæ, pedali menſura comprehenditur, quæ digitorum eſt ſexdecim. Pes multiplicatus in paſſus, & actus, & climata, & iugera, & ſtadia, centuriaſque: mox etiam in maiora ſpatia procedit.* Et ſequitur ex nuperis auctoribus *P. Giballin. in amæno doctoque ſuo tract.de Vniuer.rer.human.negotiat.lib.1.cap.6.a.6. num.2.& Mariana cap.20.de* Menſur. ante illum, qui dixerat cuncta in areis conſiderata, in quibus pede quadrato vtimur, longitudinibus, quibus pedem ſimplicem adhibemus, bene applicari poſſe.

25 Scite hic auctor *cap.5.* * nititur certam definire Romani pedis magnitudinem; eam in minimam, mediocrem, & maximam diuidens, tali comparatione, vt poſtrema ſcilicet maxima (quam *Philand. in Vitrun. lib.3. cap.3.* ex Porophyretica columna ſe Romæ ſatetur depræhendiſſe, & pro huiuſmodi Pedis prototypo ab eruditis non paucis fuit accepta) mediocrem ferme ſelico, ideſt viceſima quarta pedis parte ſuperat: hic vero minimum ſextula plus minus, ſcilicet parte pedis minoris 75. Et maximus minimum duella excedat, hoc eſt minimi parte 36. Reijcit etiam Pæti ſententiam lib. 1. in quo minimum pedem ex tribus pedis æreis à ſe obſeruatis induxit. Cogimur etenim nos quoque Marianæ ſubſcribere, animaduerſi nimis dubium fore, ex ijs tribus, certam vnicamque pedis regulam indigitare. Ita Colorianum (quem vocant) pedem à Leonardo Portio primum inductum, ex marmorea baſi antiqui ſepulchri in hortis Angeli Colotij Romæ ſeruata nonnulli, pro iſtius regula menſuræ, ſequuti ſunt.

26 Præ habitis tamen alijs Giballini * coniecturis, præcipue ex *Villalp. cap.16. lib.3. appar.* ſuppoſitaque pedis diuiſione in quatuor palmos, quorum quiſque ex quatuor digitis eſt conflatus, vnde ſexdecim prorſus digitos amplectitur; vt ſupra dictum fuit, concludimus quod, vbi ſeruatur diſtantia in textu ſancita, ibi quoque in pede iuridice diffiniendo, conſuetudini ſtandum eſt, quæ diuerſa ſecundum regiones perſæpe obſeruatur, & viſuntur alicubi in tabulis marmoteis pedum menſuræ iure publico inciſæ, quemadmodum extant plurimæ huiuſmodi Romæ in palatio Almæ Vrbis Conſeruatorum. Ideoque dicimus conſuetudini ſtandum eſſe, quia multi Doctores opinati ſunt hanc pedis menſuram ad muri diſtantiam in deſuetudinem abijſſe, vt inquit *Muta in cap.Regni Siciliæ tom.2. cap.116.* Vel in ruſticis tantum prædijs locum obtinere, vt in ſpecie tradunt *Bald. conſ.348. num.5. lib.2. al.jque apud Andreol. controuer.for.d.295.num.15. p.4.* qui tamen *num.17.* concluſionem noſtram aperte prius rationi conſonam demonſtrarat. Et ſic de illa iudicium in praxi, locorum varietati dicimus eſſe accomodandum.

27 Quod ſi ad menſurationem * propter hanc, vel huiuſmodi diſtantiam eſſet deueniendum, aduerto cum *Bart. in l.1. in fin. ff. ſi quis cau.& l.3. ff. de verb. ſign.* quod fieri deberet breuiori ac rectiori tramite, terreſtri nempe ſi fieri poſſet, alias per aerem. Sequitur *Felin. in cap. olim de except. verbo ex quo firma hoc num.4. col.72. vbi add.* Secus vero eſſet ratione itineris, quia tunc fieri debet menſuratio per vias tantum vſitatas, vt exiſtimant *Abb. in d. cap. olim pen.col.verſ. tertio quæritur & Bart.in cit.l.1.* quod acriter circa Reatinam vrbem in ſacro *Conſultæ* tribunali fuit diſceptatum & reſolutum: & rationes vtrinque adductas longe ex-

Digitized by Google

penduntur in diſcurſu R.P.D. Seueroli, vt infra. Semper autem præmittenda eſt citatio eius, ad quem ſpectat, alias ſibi nullo modo præiudicium inferet. *Ciriac.controuer.*328. *num.*16. Vnde neque creditur agrimenſori dicenti ſe menſuraſſe (dummodo id non probet) parte citata, *ex Buratto deciſ.*6. *num.*14.

Cæterum alia quæ hic poſſent adiungi, propter materiæ affinitatem, in proximo capitulo examinabimus.

CAPVT VI.

DE DISTANTIA ÆDIFICIORVM.

DE NONNVLLARVM EX IIS PARTIVM INTERVALLO.

AC DE MOLESTIIS QVIBVSDAM E NIMIA VICINI PROXIMITATE.

GAius noſter (ſic enim ipſum vti eandem profitentem diſciplinam, more maiorum, vel cuius ſententiam cum præ alijs amplectar, vocare placet) interuallorum materiam in *hac l.fin.* his met verbis breuiter explanare proſequitur: ἐὰν δὲ οἴκημα δύο πόδας, nempe *ſi caſam, duos pedes*; ſiue (vt apud Harmeno ἐὰν δὲ οἴκημα ἓξ πόδας: ideſt, pulum legitur) *ſi caſam ſex pedes* (ſupple *Diſtantiæ relinquito dum ædificare volueris*). Quoniam vero, ſubiecti amplitudine conſiderata, plurima in titulo diſcutienda propoſuimus, ideo illud (ordinis ſeruandi gratia) in aliquot membra diuidimus, Et ſic.

MEMBRVM PRIMVM.

DE AEDIFICIORVM IN GENERE DISTANTIA DIFFICVLTATIS NODVS SOLVITVR.

SVMMARIVM.

1 *Textus de caſa poteſt interpretari: & de domo num.*3.
2 *Domus appellatione an veniat domuncula.*
4 *Ratio Interpretationis adducitur.*
5 *Spatium duorum pedum in domibus appellabatur Ambitus: & num.* 7. *quando Romæ caperit.*
6 *Qualis ambitus fuerit ab horreis publ. ad priuat. ædif.*
8 *Inſulæ quæ fuerint, hodieque ſint: & de earum à domibus differentia.*
9 *Altitudini olim modus ſtatutus: & num.*10.
11 *Interſtitij ratio in vtriſque prædijs.*
12 *Aut hodie procedit in ruſticis conſtitutio: Aut dicendum eam in praxi non eſſe. num.*13.
14 *Prope feneſtram in ſchalis vicini ædificare non licet, relicto etiam tali ſpatio.*
15 *De dominio ſpatij relicti.*

1 RElicta igitur Harmenopuli * expoſitione, veluti nimis ſingulari, quamque nemo ex egregijs Doctoribus fuit ſequutus; Dicimus potuiſſe illico ex pura voce, grammaticalis ſenſus quandam interpretationis ambiguitatem inuoluere, dum τὸ οἴκημα, non *domum* ſimpliciter (quemadmodum vulgates interpretes autumant) ſed *caſam*, ſcilicet paruam manſionem, ſeu domunculam in agris præcipue conſtructam, ſignificat, ſicut demonſtrant *Scapula*, *Tuſſanus*, illuſtrioreſque græci Lexicographi: & ex noſtris optime *Seruius ad plurima Virgilij loca & Gothofr. in not. ad l.*73. *de vſufr.* Id quoque de illa, ſiue de *Tugurio* cuſtodiæ cauſa ædificato, earum rerum, quæ extant ruri, vt à pluuijs, æſtu, atque frigore arceantur, intelligi debere ſentit *Petitus ad leg. Attic. lib.*5. *tit.*1. ex eo quia, ex eiuſdem Solonis lege in eclogis Baſilicon, immediate ſequitur materia de fundi ædificio, ibi: *ſi quis in fundo ædificare velit, à fundo vicini, ad arcus vſque iactum abeſto*, quaſi priora cum poſterioribus proxime iungantur, & antecedentia lumen afferant ſubſequentibus. Aduertendum vero eſt, quod domus accipitur pro ædificio ad habitandum conſtructo; quod ſecundum dialecticos conſiſtit ex ſolo, pariete, & tecto. *Gloſſ. in l. non ſolum ff. de rei vendic. & in l. eum qui, verbo conſtet de vſucap.* ſecundum Iuriſtas vero ſolo conſiſtit & ſuperficie *ead. l. eum qui.* Sed ædes magis latam habet ſignificationem, quia ædificium vnum quodque comprehendit. *l. qui ædes in fin. ff. de incend. ruin. naufrag. Bart. in l.*1. *§. deinde de cloac. & in l. cætera §. hoc ſenatus il* 2. *ff. de leg.*1. *& Bertazzol. in tract. de clauſul. clauſ.*19. *gloſſ.*3. Quandoque

2 comprehenditur in iure ſub nomine *domus*, *domuncula*, vbi ſcilicet ſtatutum punit comburentem domum, ſecundum *Bald. in l.*1. *§. de exercitoribus naut. cap. ſtabul. & Seb. Medic. reg.*5. quamuis regulariter *domus* appellatione, non veniat *domuncula ex eod. Baldo in c. ſi duo de duob. fratrib. & Rom. ſing.*332. quos citat & ſequitur *Sprenger. de iure ædific. cap.*3. Neque capannam ſeu fenile ad vſum beſtiarum. *Cyriac. controuer.* 162. *num.*32. *vol.*1. *poſt Bald. in cap.*1. *§. ſi duo fratres ante num.*1. *verſ. non loquor, &c. de non. feud. inueſtit.*

3 Verum, quicquid ſit de grammaticali * iſto vocis ſono atque intellectu, vtrumque & de *caſa*, & de *domo*, cenſeo hic poſſe intelligi; Diſtantia etenim duorum pedum, non modo in ruſticis, ſed etiam in vrbanis ædificijs erat olim ſeruanda, vt vetuſtatis admira-

mirabilia intuentibus facillimum eſt coniectare.

4 Hoc autem expedite ſuadetur, cum appareat quoque priſco iure ſpatium tale (quod vocari poteſt, legitimum *ad tex. in l. Imperatores de ſeruit. vrb. præd.*) excellenti ratione inter vicinas ædes interijci conſuetum, ad circumeundi facultatem, & ad tollendum incendiorum periculum, *vt ex Feſto Pompeio lib. 1. Iſid. lib. 15. Etymol. cap. vlt. & Cuiac. lib. 1. obſeruat.* tradit *Briſſon. lib. etiam 1. Antiquit. ex iure ciu. ſ. lect.*
5 *cap. 2.*, quod ſpatium * quandoque *ambitum* appellatum, ſeu *circuitum parietum ex eodem 12. tabul.* iure colligitur, teſte *Varrone lib. 4. ling. lat.*, in quibus duorum pedum cum ſemiſſe interſtitium dimittendum inter priuata ædificia ſtatuebatur; quod aliquando etiam *dupondium & ſemiſſem* interpretatum conſtat ex *Plinio lib. 33. cap. 13. & Feſto lib. 17.* ſeu vnico vocabulo nuncupatum *ſeſtertium pedem* ex *Voluſio Metiano lib. de aſſe*. Cæterum *Ambitus* nomen erat vſitatius: ad quod faciunt duo præclara loca à Briſſonio vbi ſupra recitata; Ciceronis ſcilicet in Topicis vbi: *vt ſi ita reſpondeas* (inquit) *quoniam P. Scæuola id ſolum eſſe ambitus ædium dixerit, quantum parietis communis tegendi cauſa tectum proijceretur*. Et *Vitruu. lib. 1. cap. 1.* ibi: *iura quoque nota habeat oportet ea, quæ neceſſaria ſunt ædificijs communibus parietum ad ambitum*. Quod vt ſeruaretur tum ob vtilitatem, cum ob ornatum, & ne in ciuitate domus eſſent ruinoſæ, vel inordinate poſitæ, conſtituti erant Ædiles plebis in vrbe ad ædes ſacras & priuatas procurandas, quemadmodum fidem facit incertus quidam ac vetuſtus iuris ciuilis epitomes, à *Petro Fabro* adductus *in comment. ad tit. ff. de reg. iur. l. domum 61.* In prouincijs vero id vt fieret, curabant Præſides atque Proconſules. Emanarunt quoque Imperatorum vetuſtorum conſtitutiones, ſcilicet Arcadij, Honorij, ac Theodoſij ad ædificiorum ambitus ab horreis publicis pertinentes, vt centum pedibus priuatorum ædes diſtarent: ſed à publicis ædificijs 15. pedum ſpatio remoueri Conſtantino primum placuit. *Tex. in l. 4. & l. 46. de oper. publ. in C. Theodoſ.* Poſtmodum vero ſatis viſum eſt Theodoſio ab horreis quoque publicis priuatorum ædificia 15. pedum interuallo disiungi *l. ſicut l. Mæniana C. de ædific. priu.* & materiam ſuppeditat *Briſſon. ſelect. iur. ciu. antiq. cod. lo. Galganett. de iu. publ. lib. 4. tit. 41. num. 1.*

Poſt Solonis autem leges, initium Romæ ſumpſit, & obſeruari fuit mandatum prædictum duorum pedum interſtitium, Neronis præcipue temporibus, ſequuta immani illa ignium violentia: tunc enim cautum fuit, vt ſubſidia reprimendis ignibus in propatulo quiſque haberet: atque, non communione parietum, ſed proprijs, ædes quæque muris ambirentur, egregio Fabri teſtimonio loco citato poſt *Tacit. lib. 15. annal.* quod prudens conſilium Gaius in hac lege fuit ſequutus. Ædes profe-
ᵭo huiuſmodi hodiernis temporibus appella-
8 rentur *Inſulæ* *, cum tamen æuo illo quædam inter vtraſque differentia verſaretur; Quod vt intelligi valeat, verba ipſiuſmet Panciroli in *comment. de 14. V. R.* adducere oportet. *Erant* (ſic ait) *proprie Inſulæ faſtigiatæ, à duobus lateribus pluentes, quæ ab vtroque latere hinc inde itinera habebant, fronte in faſtigium deſinente; Domus vero erant ampliores & teſtudinatæ, à quatuor partibus pluentes, vt in marmoribus Romæ viſitur.* Quod alijs verbis repetere videtur *lib. 1. memor. 22. & ibi in not. Henric. Salmuth.* ſequitur *Coraſ. ad l. 3. §. 2. de offic. Præf. vigil.* atque fuſe eruditiſſimus Phylologus *Io: Gryphiander in tract. de Inſul. cap. 1. num. 37.* Et propterea Inſularum crebrior quam domorum in iure ciuili mentio fit, vt *in l. 91. §. vlt. de leg. 3. & l. 15. §. 14. de damn. infec.* Tacitus vero de incendio Neronis agens: *domuum* (inquit) *& inſularum, & templorum, quæ amiſſa ſunt, numerum inire, haud promptum fuerit.* Optime etiam *Sueton. in Nero. cap. 38. tunc, præter immenſum numerum Inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt.* At nos Inſulam in iure plurium domorum ædificium vndequaque iter habens eſſe autumamus: quapropter *Sext. Aurel. Victor in libello de Vrbis Regionibus*, paucas profecto Romæ Inſulas temporibus præclaris enumerat.

Vſitatus fuit quoque, Imperialibus conſtitutionibus, apud veteres Romanos, ædificio-
9 rum altitudinis modus *, decoris & ſalubritatis vrbis cauſa, ne publicus deformaretur aſpectus, ne vicinorum diſparitas ædificiorum oculis intuentium foret ingrata, & præſertim ne eximia altitudine liberior aer & lumen, ſoliſque ac diei fulgor arceretur *ad tex. in l. 2. in fin. C. de ædific. priu.* vt referunt *Id. Fabrus ad d. l. 61. de reg. iur. & Iacob. Ræuard. coniectan. lib. 3. cap 12.* quorum poſtremus tam in ciuitatibus, quam in agris hoc, inquit, obſeruari æuo illo conſuetum. Huiuſmodi enim ædificiorum altitudinem, quam non modicam fuiſſe *Ariſtidis Rhetoris oratio* (qui ſub Hadriano vixit) oſtendit, & coegit ipſa neceſſitas, ne ſcilicet innumerabiles forent habitationes, veluti ex Vitruuio, ac Plinio egregie libat *Io: Bapt. Donius de Reſtitut. Salubrit. Agri Romani pag. 19.* Ad crebras ruinas & incendia præcipue euitanda oportuit cohiberi. Sic Auguſtus, Nero ac Nerua Traianus præſtitere Quem altitudinis modum qui deinde ſuperare contendebat, graui afficiebatur multa, vt auctor eſt *Valer. Max. lib. 8.* ſcribens de Æmylio Porcina: & deſtruendum erat ædificium, aut ſi audacter fuiſſet reſtructum, cum ſolo cedebat fiſco.

10 Igitur ab Auguſto Cæſare * primum ſtatutum fuit, ne altius pedes 70. ædes tollere liceret, vt *Val. Max. lib. 2. cap. 3.* atque *Sueton. in Octauio cap. 89.* indicant, & melius *Strabo lib. 5. Geograph.* cum *Tacit. annal. 15.* Quanquam libera Republica de hoc habita fuerit oratio à Rutilio Florenti, id narrante *Briſſon. in tract.*

Digitized by Google

cit. lib. 1. cap. 1. Quam conſtitutionem Traianum reduxiſſe *Sext. Aurel.* affirmat ita ſcribens: *quibus omnibus Traianus per exquiſita remedia plurimum opitulatus eſt, ſtatuens ne domorum altitudo 60. ſuperaret pedes, ob ruinas faciles & ſumptus, ſi quando talia contingerent, exitioſos.* Deinde vero, populo multiplicato, altitudinem ædificiorum augere oportuit in ſententia *Vitruu.lib.2.cap.9.* ad quod facit Senecæ mens *lib.3.controuer.*: atque Zenonis Imperatoris conſtitutione (de cuius legalitate modo diſputare non queo) relata in *Cod.tit.de ædific.priu.* ad centum vſque pedes altitudinis modum permittere.

11 Hæc ad materiæ tantum exornationem *, quæ ad plurium tamen in iure intellectum magnopere conferunt; Sed modo ad rem noſtram. Ex iuris ergo diſpoſitione in hac *l. fin.* in vtriſque prædijs, ruſticis ſcilicet atque vrbanis, relinquendi ſunt duo pedes interſtitij ad vicini domum, vt antea diximus, *& poſt gloſſ. in l. quidam Hiberus*, probant *Cæpolla de ſeruit.cap.40.& cap.61. Hieron.de Monte de Fin. Reg.cap.97.num 5.alijque apud Andreol.controuer. for.295. p.4. num.18.* quo dimiſſo ſpatio nemo impeditur iuxta vicini domum ædificare. *Tondut.San'eger.quæſt. & reſ.ciu.tom 2.cap.140.num.5.* & in pedes à loco, vbi ſtillicidium cadit ſuntmenſurandi iuxta tradita per *eund.Capoll. cap.28.in 8.quæſt.* ſeu potius à pariete, de mente *Ludou.Bell. conſ.100.num.2.* cui nititur Idem *Tondut.d tom.2.cap.88. num.33.p.2.* Senſus autem Legiſlatoris ex conſtitutionis mente fonte hauriri poſſet, quia ædificia quæ domus cauſa fiunt, ad ſuſtinenda onera vtpote deſtinata, ſolidiora eſſe debent, atque adeo profundiora & latiora ſunt eorum fundamenta excauanda, quemadmodum in Architectonica fit compertum, & Pinacotheca illa iuris animata, *Tholoſan.* ſcilicet conſiderauit in ſuis *ſyntagm.lib.4. cap.7.num.18.* Quod non eſt neceſſe fieri in muro, in quo fundamentum minus latum, immo arctius requiritur, ac per conſequens minori indiget ſpatio.

12 Veruntamen ſi perſpicaci mentis * obtutu rem perpendamus, aut lex in ruſticis tantum hodie procedit, cum ſuo prorſus reſpondeat titulo de finibus regundis, ita ratiocinante *Surdo conſ.74. num.1. & ſeqq.vol.1.* in quibus, ſi iuxta vicini fundum ædificatur, eius debili ædificio facillime ob fundamentorum foſſionem nocetur, obſtat enim fragilis terra, & facile decidua, qua fines etiam eius lædi & minui poſſent. Quæ nullo modo locum habent in vrbanis, in quibus fundamenta latiora & adhærentia parieti vicini, ipſi non lenem tribuere potiùnt vtilitatem, cùm noui parietis materia valeat illi addere nouum robur, quocunque præciſo periculi impedimento. Adde quod non clare ſermonem de vrbe exprimit Gaius, & ſtare poſſunt etiam muri vel domus in iure, vt patet, & notat *Hippol. Riminald. conſ.367.num.30.vol.4.* Vel ſpatium duorum pedum, ſecundum alios, minime relinquendum eſt ex diametro, ſed à fronte tantum ſeu anteriori parte qua eſt obiectum domus, vt poſt *Angel. in l. Maniana in fin. C. de ædific. priu.* diſtinguunt ac declarant *Bero conſ.134. num.28.vol.3.& Surd d.conſ.74.num.3. Theſaur. deciſ.Pedem.116.per tot.Cantiuncula deciſ. Bonon. 51. num.11.* qui noſtram legem procedere declarat in conſtituentibus nouas fabricas: ſecus vero in continuantibus antiquum ædificium.

Aut nullatenus obſeruari debet, cum aduerſa praxis reſiſtat, qua contiguas multiplices * domos videmus. Vnde in iſto caſu Legiſlatoris ſenſus non erit attendendus, cum non fuerit noſtris temporibus vſu receptus, iuxta doctrinam *Surdi* (quæ bene applicari poteſt) *conſ.58.num.9.& ſeqq.Leotard.de vſur.quæſt. 44.num.6.& 8.Sperell.deciſ.15.d num.5.ad 16.& num.39. & ſeqq.* aliorumque *in deciſ.375. num. 13. coram Eminentiſſimo D.Cardinali Celſo.* Et optima quidem ratio ineſt (quam Tholoſan. acute lo. præcit. adnotauit) cum, ſi talia relinquerentur ædificijs vrbium interſtitia, frequentiſſimi eſſent in ciuitatibus vici, non ſine publicarum viarum damno, ac totius ciuitatis deformitate: ijque immunditiarum receptacula repræſentarent, publicaſque cloacas, quæ ſuis immunditijs cælo peſtilentiam, ac per conſequens gentibus ruinam minari poſſent. Immo, non modo contra conſuetudinem ſpatium iſtud, verum & pæne ridiculum conſideratum fuit *à Muta in cap.Regni Siciliæ tom.2.cap. 116.num.13.*

13

Hæc tamen extenduntur fauore feneſtrarum in ſchalis vicini, prope quas ædificare non licet relicto etiam duorum pedum ſpatio, idque ob publicam vtilitatem, ne ſcilicet luminibus officiatur, vt *ad tex.in l.fin.§.fin. C.de ſeruit.conſuluit Vrceol.conſult.forenſ.cap.75.num.2. vol.2.*

14 Quod ſi per accidens in quibuſdam ciuitatibus inueniatur, vti ſe vidiſſe affirmat *Tholoſan.* vbi ſupra: & olim de Germaniæ populis *Tacit.* exarauit in *de morib. German.* & nuperis temporibus ſcripſit *Alex. ab Alex. Genial.lib.5. cap.24.* Eius profecto dominium ad illum ſolum ſpectabit, qui reliquit, dum ſignis in præced. capite de proprietate muri adductis, probari potuerit, inſtrumentis publicis, aut alio modo. Sin autem non conſtet, ad inſtar inſularum inter duas ripas natarum, ſpatium huiuſmodi commune cenſebitur inter vicinos, *ex eod.Tholoſ.ibid.num.19.& 20.* Alia vero in

15 hac materia * (ſi percontari cupis) vide apud *Io:Bapt. Alberic.lib.de re ædificaria cap.10. Crinit. de quinque pedibus, & Coſtam de fact.ſcient.cap.1. diſt.1.num.24.& 26.* Quibus adiungo celebrem Leonis Imperatoris conſtitutionem *in l. 12. C. de ædific.priu.* vbi inter cætera ſancitur *duodecim pedes oportere relinqui ab eo, qui ædificaturus eſt inter propriam & vicini domum.* Cæterum omnino dicendum hæc neque in praxi vllatenus

nus recepta eſſe, cum ciuitates quodammodo repræſentarent ambitus prouinciarum contra rationis dictamen ac ſententiam *Mutæ in cap. proxime citato* communi Doctiorum calculo approbatam. Quod etiam dici poteſt de ea quæ etiam legitur ex eadem Solonis lege in *Eclogis Baſilic. Si quis in fundo ædificare velit, à fundo vicini ad arcus vſque iactum abeſto*, ſcilicet vt quota eſt altitudo arcus oſtij domus, eadem debeat eſſe diſtantia ab agro vicini. Neque enim iſta in praxi vllo modo locum habet.

MEMBRVM SECVNDVM.

ECCLESIARVM, SACRORVMQVE COENOBIORVM INTERVALLVM DIFFINITVR.

SVMMARIVM.

1 *Ob nimiam diſtantiam noua erigitur cathedralis quæ fit etiam Metropolitana nu. 3.*
2 *Ibi arbitrium Pontificis eſt pro regula.*
4 *Idem in diſtanti parrochia.*
5 *Regulæ pro Monaſteriorum diſtantia.*
6 *Cannarum vulgo menſura quæ ſit.*
7 *De leuca quæ ſit, & quomodo computetur in praxi.*
8 *Monialium clauſtra longe collocanda à clauſtris virorum.*
9 *Quæ in ijs nimia dicatur Diſtantia.*
10 *Priuilegium 140. cannarum diſtantiæ quibus; & à quo fuerit conceſſum.*
11 *Praxis in hoc adducitur.*
12 *Eorundem priuilegiorum extenſio & nu. 14.*
13 *Procedunt quoque monialium fauore.*
15 *Abſque eadem diſtantia non poſſunt monaſteria mutari, aut transferri.*
16 *Quomodo hæc ſint vſu recepta.*
17 *An diſtantiam requirat eccleſiarum Immunitas.*
18 *In Eccleſijs olim fœminæ diſtantes à viris, & laici à clericis.*
19 *Ab ingreſſu etiam hæretici, lugentes, & pauperes.*
20 *Hodie fœminæ à nonnullis in vrbe ſacris locis diſtare debent.*
21 *Locus erat (qui & hodie apud Græcos) prope altare, cancellis circumſeptus, à quo populus diſtabat.*
22 *An & quam ſacræ proceſſiones admittant diſtantiam.*
23 *De diſtantia in domorum coactis venditionibus requiſita.*

EX profanis ædificijs iure ac merito Tractatus noſter creſcit ad ſacra veluti ad digniora, in quibus materia propoſita ſæpe reuocatur in dubium. Agimus autem hic de eccleſijs cathedralibus, nec non de parrochialibus, quæ inter ſe minime differunt tanquam ſpecies à genere, ſed tantummodo (maxime ad rem, de qua ſcriptura exaratur) in Iuriſdictione, quæ in parrocchiali minor eſt quam in cathedrali; Vnde hæc efficitur illa præſtantior: & in cæteris quodammodo ambæ videntur æquiparari.

1 Eccleſia igitur Cathedralis * quæ ſponſa eſt Antiſtitis, in Epiſcopatuum nouis erectionibus, has potiſſimum patitur altercationes. Eo namque temporis, ſpectatis pro parte Præſulis ad ouium regimen; præcipue in Iuſtitiæ longo & nimis populato territorio adminiſtratione, ſucceſſiuis impedimentis: ijſque ſubditorum reſpectu, qui non commode ob itineris longitudinem atque moleſtiam adire poſſint eius Tribunal, ſeu eius perſonam pro chriſmate & pro alijs: aperte eſt cauſa nouæ erigendæ cathedralis. *Tex. in cap. & temporis 16 quæſt. 1. cap. audientiam il 1. de Eccleſ. ædific. & ex Rota deciſ. 484. verſ tamen non qualibet diſtantia p. p. rec. Franceſ. in ſuo nouiſs. de Eccleſ. Cathedr. tract. cap. 5. num. 93.* qui vulgatæ ſubſcribit regulæ, neceſſitatem ſcilicet ibi ſicut alibi eſſe loco legis: & optimum affert exemplum *num. 89.* de Epiſcoporum electione, quæ quanquam de iure ad prouinciales pertineret: ob difficultatem attamen conueniendi in Hyſpania, ad Toletanum Epiſcopum fuit tranſlata, vt *ad tex. in c. eum longe 36. diſ.* conſtat ex *Conc. Tolet. 12. cap. 6.* & notat *Couarr. in reg. poſſeſſ. p. 2 § 10. ex num. 5.* Maxime vero id procedit, ſi conſcientia ſubditorum periclitetur quo caſu eſt ſuccurrendum *ad tex. in cap. Petrus 39. diſ. Clem. vn.* in ſui ratione *verſ. aut talis de baptiſ. Mandoſ. de ſignat. gratia verb. erectionis verſ. inſuper mortis periculum.* Vnde caſus erectionis noui epiſcopatus à diſmembrationis caſu ita diſtinguitur à DD. ita vt in primo, damno tertij non exiſtente, vt in Indiarum partibus accidit, vel quia populus magna multitudine creſcit, vel quia plura loca veritatem Sacræ Catholicæ Fidei agnouerint, tunc erigantur. Secus vero eſt quando petitur diſmembratio, quia tunc per idoneos miniſtros ſuccurritur, vt ex *cap. plerique de offic. ordin.* probat idem *Franceſ. var. iur. vtriuſque reſol. cap. 44. à num. 92. & ſeqq.* vbi tamen dicit duodecim leucarum diſtantiam ſemper eſſe paruam, niſi difficultas itineris difficilem reddat gubernationem, vel ſubditorum acceſſum ad ſuum prælatum. Optime *Cancer. tom. 3. var. cap. 3. ex num. 420. cum ſeqq. & Bobadil. in Polit. lib. 2. cap. 117. num. 110.*

2 At quis poterit in hiſce controuerſijs * æquum profecto iudicium adhibere? Hinc nonnulli arbitrio iudicis id totum dixere deferendum; In qua ſententia numerantur *Rebuff. in praxi benefic. p. 1. tit. de erect. in curat. & parroch. num 9. Menoch. de arbit. caſu 497. per tot. Rice. in praxi for. Eccleſ. reſolut. 476. num. 5. Barboſ. in Paſt. alleg. 68. num. 2. Solorz. de Ind. iu. tom. 2. lib. 3. cap. 5. num. 9. & in Polit. Ind. lib. 4. cap. 5. ſtatim poſt princ.* Nos veruntamen (hac ſententia non neglecta) magis indiuidualiter reſpondemus ipſummet Summum Pontificem (qui exemplo

Patris

Patrisfamilias Diuini qui quando magnam meſſem, paucos vero operarios conſpexit, illos auxit: ita etiam eccleſias cathedrales augmentat quando populus incrementum accipit, vt fuſe *Bobadil. vbi ſupra*) debere in tanta re arbitrari, penſatis cunctis circumſtantijs, & non quacunque diſtantia conſiderata: Vtrum ſcilicet talis erectio noua pro communi bono expediat. Ita cum eodem *Franceſ. d. cap. 6. num. 83. & 98.* plures, & quidem claſſici Doctores.

3 Ex qua cauſa Cathedrales * antiquæ bene valent ad Metropolitanæ faſtigium euehi *iux. tex. in cap. 3. de Eccleſ. ædific. & in cap. nulli 99. diſ.* Quos optime amplectuntur & citant ijdem *Solorz. d. cap. 5. num. 1. vbi innumeros DD. refert, & Franceſ. num. 84.*

4 Immo eadem Diſtantiæ ratio *, ob Parrocchianorum incommodum, permittit vt nouis erectionibus animarum ſaluti conſulatur. Ita ſentiunt *Ant. de Butrio in cap. vacante num. 5. vbi Abb. num. 2. & 5. & in cap. conſequens num. 2. de Cler. non reſid. cap. Petrus 39. diſ. tex. in Clem. vn. verſ. aut talis neceſſitas de Baptiſ. Mandoſ. in tract. de Signat. Gratiæ verb. erectiones verſ. inſuper mortis periculum Franceſ. ibid. num. 92. & Rota in Aquilana nullitatis erectionis 24. Maij 1610. quæ eſt poſt Tamburin. de iu. Abbat. deciſ. 32. num. 5.* Semper autem cauendum eſt ne eccleſia in loco, qui alijs iam conſtructis præiudicium afferat, conſtruatur: quod tam ex iuris diſpoſitione, quam vigore Apoſtolici reſcripti poſt *Seraph. deciſ. 847. num. 1. & ſeqq.* dixit Rota *in Ianuen. priuilegiorum 28. Iunij 1649. §.* quoniam eſt aduertendum *coram Cardin. Corrado.*

5 Verum aliud impedimentum * obſeruatum eſt in diffinienda Conuentuum ſeu Monaſteriorum Regularium diſtantia: nimirum, ne præiudicium eccleſijs iam conſtructis inferatur, iuxta diſpoſitum *in can. Eccleſiæ & can. quicumque 16. quæſt. p.* in quorum vtriſque ſancitur quod antiquiores eccleſiæ propter nouas, iuſtitiam aut decimam non perdant: quemadmodum *in cap. 2. ibi: ad aliorum iniuriam noluimus redundare de Eccleſ. ædific.* & reſolutum fuit à Rota Romana *coram Card. Seraph. deciſ. 847. num. 1. & coram Royas deciſ. 356. num. 18.* Quia ex vicinæ eccleſiæ conſtructione faciliime populus in veteris concurſu diminuitur, & per conſequens eleæmoſynarum ſequitur quædam reductio, quæ ijs qui altari ſeruiunt, ſe habent ad inſtar alimentorum. Vnde cum iura hoc vehementer abhorreant *ad tex. in l. ſolent ff. de alim. & cibar. legat.* & notat *Bart. in l. cum hi §. vult igitur ff. de Tranſact.* Priuilegia in hac re, ad euitandas inter Religioſos æmulationes atque rixas, ſano quidem conſilio fuere promulgata. *Sic Royas in præd. deciſ. num. 10. & 21.*

6 Quoniam autem huiuſmodi intellectus * diſtantiæ, aliquarum menſurarum notitiam præmittendam expoſcit; illarum ſcilicet quæ magis vſitatæ ſunt. Dicimus *Cannas* accipi in hac materia pro menſura octo palmorum in longitudine, quæ in Italia menſura eſt conſueta; Quemadmodum eadem quatuor palmorum eſt menſura Hyſpanica, per auctoritates relatas à *P. Lezzana in Summa Regul. tom. 4. verbo Monaſteria Regularium num. 20.*

7 Leuca (qua Hyſpani & Galli * inæqualiter ac frequenter vtuntur, teſte *Cluuer. Introd. in Geograph. lib. 1. cap. 9.*) eius primæua origine inſpecta, dictio eſt Gallica ſecundum *Alciat. in l. mille paſſus 154. ff. verb. ſignific. num. 6. & Couarr. reſol. lib. 2. cap. 20. num. 5.* cuius meminit Ammianus Marcellinus; Et ex *Anton. in Itinerar.* mille & quingentos paſſus habet. Apud Hyſpanos ex lege Caſtellæ, & ſecundum Doctores relatos à Couarrun., tribus milliaribus conſtat: quanquam, ſecundum Barreios, ad quatuor paſſuum millia extendatur. Sic referunt *Florian. de Campo in Chronico generali Hyſpan. cap. 2.* dilucide *Eduard. Nonius in deſcript. Regni cap. 87.* atque *Almeida in Analyſi Excellentiarum in Iure numeri Quinarij cap. 17. num. 11. & 14.* (poſt *Cabed. p. 1. deciſ. 13. num. 4.*) qui ex alijs, inquit; menſuram leucarum fieri debere per viam conſuetam & frequentiorem. Quod ſi Leucæ referantur ad Dietas, nempe ad dierum computa, quæ de iure ciuili vnius diei itineri 20. milliaria tribuit ex *tex. in l. 1. §. 1. ff. ſi quis caut.* & tradit *Decius in cap. olim num. 2. de except. & in cap. cum ſit Romana de appellat.* Quinque Leucas contineri viginti milliarijs auctor iſte aduertit, ſi vnicuique tribuantur quatuor milliaria prout debent, ac per conſequens duas Diætas compræhendere decem Leucas: & hæc de eodem iure communi. Sed de iure & conſuetudine Caſtellæ octo Leucæ per ſingulos dies peragendæ ſunt, quæ compræhendunt tantummodo 24. milliaria, ſeu ſex Leucas Luſitanas, quæ totidem milliaria continent, tribuendo quatuor vnicuique Leucæ; & ſic oſtendit quæcunque iura inter ſe conuenire. At computatio quæ facienda eſt, incipere debet à capite loci, in quo pars aduerſa commoratur, ſeu à fine Diœceſis, in qua Reo domicilium eſt conſtitutum, iuxta diuerſam (vtramque tamen probabilem) plurium Doctorum ſententiam, de qua Almeida vbi ſupra *à num. 16. vſque ad 21.*

8 Breuiter etiam ſupponendum * eſt Sanctimonialium clauſtra collocari debere longius à Monachorum Monaſterio, ne homines vulgares murmurent, & male loquantur de huiuſmodi promiſcuis aſpectibus *ex cap. monaſteria 8. de vita & honeſt. cler. Roccus reſponſ. 18. num. 4. vol. 2.* Vnde ad hoc, vt earundem confeſſarijs (attenta ipſorum qualitate, qui vt plurimum eliguntur ſenes) aliquandiu ſe ibi reficere ſit permiſſum, noto nimiam monaſterij diſtantiam eſſe vnius milliarij inter-
9 uallum *, immo quandoque dimidium tantum milliare. *Sic explicat Bordon. var. reſol. tom. 1. reſol. 7. num. 75.*

10 Quibus præhabitis * ad ſpecialem deſcendo

Cle-

Clementis V. (vel IV. vt nonnulli forſan erroneè exiſtimant) conſtitutionem indictiuam cunctis mendicantibus, cæteriſque alijs ordinibus in paupertate fundatis, ne conſtruere poſſint Monaſteria Eccleſias vel Oratoria infra ſpacium 300. cannarum ab Eccleſijs fratrum Minorum per aerem menſurandarum, vbi alias recte menſurari ratio loci non permitteret. Quod de tranſlatione Monaſteriorum & Eccleſiarum ſæcularium voluit intelligi. At deinde idem Pontifex ad 140.cannas illud ſpatium reduxit, quod à ianua veteris Eccleſiæ ad alteram recens ædificatæ menſurandum in caſu quodam Burdigalenſi, fuit declaratum, teſte *Chaſſaing.de priuil.tract.4.cap.6.prop.13.* cum ibi fiat populi concurſus. Supradictum vero 140. cannarum priuilegium alijs quoque Religionibus ab eodem Pontifice fuit conceſſum, & ab alijs confirmatum, vt conſtat *ex P.Lezzana* (auctore profecto in Pontificum Bullis, & Sac. Congregat. decretis euulgandis accuratiſſimo) *in ſumma vbi proxime num.* 19. Quod etiam priuilegium refertur à Roderico *quæſt. Regul. tom. 2. quaſt.49.a.5.* & confirmatum fuit à Sixto IV. teſte *Sorbell.in compend.priuil.regul. verb.ædificare num.29.* & à Clemente VII. Papa Theatinis communicatum eſt, iuxta alia mendicantium priuilegia, vt dixit *Rota deciſ.87.num. 5.p.4.rec.*

11 Dum igitur euenit fundationis * caſus, primum adeundus eſt Epiſcopus, qui conſenſum ita ad id præſtare debet, vt abſque illa Regulares quicquam agere non poſſint: quemadmodum ex *Trid. ſeſſ.25. de Regul. cap.3.Clem. VIII.Bulla incip.quoniam ad Statutum, & à Sac. Congregat.ſub Greg.XV. in bulla cum alias, infert P. Del Bene in ſuo doctiſſimo tract. de Immunit. Eccleſ.tom.2.cap.14. dub.22. num. 1.* vbi dicit poſſe Ordinarium vocare & audire Priores & alios intereſſe habentes aliorum Monaſteriorum, non ſolum in illis locis, in quibus erigi curantur, ſed in alijs per quatuor millia paſſuum circumuicinis, niſi alias ſibi conſtiterit Religioſos in numero duodenario, vt in præd. conſtitut. eſt ſtatutum, abſque aliorum detrimento commode ſuſtentari poſſe.

12 Extant quoque ſimilia priuilegia *, nempe Innocentij IV. pro Carthuſienſibus, ne infra dimidiam Leucam à poſſeſſionis ipſorum terminis alicui Religioſo liceat ædificium conſtruere, vel poſſeſſiones acquirere. Vrbani IV. vt nulla fundari poſſint ædificia infra vnum milliare ab Abbatijs, & locis Religioſis. Iulij II. pro minimis ad Monaſteria conſtruenda, etiam abſque diſtantia ab alijs aliorum ordinum per ſupradictas 140. cannas; Quemadmodum PP. Societatis eadem fruuntur facultate domos erigendi, etiam infra 140. cannas ab aliarum Religionum conuentibus, prout à Gregor.XIII. Beneficentiſſimo ſemper in ipſos Principe ſunt conſequuti. *Caſſabrun.* hæc recitat *in compend. priuil. mendic. verb. ædificare alijque* apud Lezzanam *num.19. & in Mari Magno Carmelit.ſeu in ead.ſumm.tom.5.2.circa* §.25. qui præciſa dicti priuilegij verba refert poſt Rodericum. Immo confirmatio prodijt ampliſſima, ex munificentia Sixti IV., & extenſio ad alios ordines tam mendicantes, quam non mendicantes vtriuſque ſexus. *Id. Lezzana in eod. tom. 5. circa* §. 79. Vnde falſiſſimum eſt, quod à nonnullis Doctoribus (in priuatis eorum colloquijs) audiui, nempe Monialium clauſurarum diſtantiam iure non eſſe præciſe diffinitam, cum in ijs vtpote alimentum ex
13 dotali ſubſidio ſumentibus *, non militet eadem quæ in viris religioſis eleæmoſynarum ratio; Quia bulla Clementis VIII. procedit etiam in ipſarum Monaſterijs, vti *Sacra* declarauit *Congregat.19.deciſ.1620.teſte Barboſa de iu. Eccleſ.lib.2.cap.12.num.7. Tambur.de Iu.Abbat. diſput.33.quæſt.1.num.4.& P.Del Bene*, qui docet de praxi, vbi paulo ante *num.6.*

14 Item extenduntur prædicta * ad presbyteros Regulares & ſæculares, & ad collegium & communitatem ſeu Vniuerſitatem, in quibus etiam degant perſonæ ſolo caractere clericali inſignitæ *ad tex. in cap.cum conſignat.de ætat. & qualit.vbi DD.Rota in Veronenſi Penſionis 23. Februarii 1600.coram Lancellotto, & Ferrarienſi Penſionis 14.Iunij 1624.coram Rembolbo. Barboſ. de appell.verbo Iur.ſignific. appellat.198. num.13.* quas citat *Lezzana in præcit.579.num.433.*

15 Important vero huiuſmodi priuilegia *, vt mutari quoque ſeu transferri non valeant Monaſteria, dum afferri poſſit alijs iam constructis præiudicium; Quod fundatur in iure communi *can. quæcumque can.Eccleſiæ 17.quæſt.1.cap. 2.de Eccleſ.ædific.Cardin.conſ.8.num.13.& poſt Rotam Romanam in vna Ciuitatenſi Conſtructionis Cappellæ coram Seraphino de anno 1588. Id. Lezzana vbi proxime.*

16 Quæ priuilegia, & ſi non videantur vſu recepta in aliquibus magnis ciuitatibus, in quibus viciniſſime reperiuntur ædificata plura Monaſteria, vt Romæ, Neapoli ac ſimilibus, idque aſſerat Sorbus ſæpius deciſum ab Apoſtolica Sede; Nihilominus aſtruit idem Lezzana in praxi ſe Romæ didiciſſe quod, quando Regulares reclamant prædicta priuilegia oſtendentes, de ea re audiuntur: in hiſque priuilegijs reperiri communicationem priuilegiorum. Ideoque pænitus inutilia nequaquam ſunt, præcipue in caſu abrogationis, diſpenſationis, vel arbitramenti ab Epiſcopo faciendi iuxta decretum Sacræ Congregat. citatum ſub Gregor. XV. Eſſe vero in vſu etiam in magnis ciuitatibus ſcripſere *Confect. in lib. de priuil.mendic.tit.3.cap.3.& Campanil.diuerſ.Iur.Can. rubr.12.cap.13.num.18.verſ.Sorbus autem,& verbo attamen:* & dixit *Rota cit. deciſ.327. num.5. coram Royas num.5.* in qua *num.9.* cunctis locis prodeſſe firmatur.

Alia eccleſiarum diſtantia, quam olim fas
17 non erat tranſilire, & modo vacuum * hunc tractatus locum nequaquam vult relinquere,

illa

illa erat, ex immunitatis educta priuilegio, 40. ſcilicet paſſuum pro cathedrali eccleſia cui maximus honos debetur, 30. vero pro alijs, *vt in cap. ſicut antiquitus 17. quæſt. 4. cap. definiuit ead. cauſ. & quæſt. docentque Couarruu. lib. 2. var. reſolut. cap. 20. Nauarr. cap. 25. num. 18. cit. à P. D. Thom. Del Bene tom. 2. de Immun. Eccleſ. cap. 16. dub. 11. ſect. 8. num. 2.* Qui paſſus ab oſtio ſeu muro eccleſiæ, aut cœmeterio ſi adfuiſſet, erant numerandi, vt ſcribunt *Decian. in tract. crim. lib. 9. cap. 22. & Farinacc. in append. Immun. cap. 18. num. 285. & 286.* Verum ſpectata nimia eccleſiarum frequentia (& fortaſſe impiorum quoque hominum exuberantia, quibus non ita faciliter eſt indulgendum) priuilegium prædictum ad eccleſias extra murorum ambitum coarctatum fuit: quod colligitur *ex cap. quiſquis 17. quæſt. 4. & innuit gloſſ. in cap. ſicut antiquitus verb. paſſus etiam 17. quæſt. 4.* Deinde vero ad cœmeterij tantum ambitus ab Epiſcopo deputatos ex *Nauarr. vbi proxime*; Cuius fundamentis inquit *Sanchez lib. 6. conſil. moral. cap. 1. dub. 7.* cœmeterium, clauſtrum & pauimentum cum eccleſiæ porticu gaudere immunitate, etiam ſi ſpatium 30. paſſuum limites excedat. Hodie vero prædictæ diſtantiæ non ſunt vſu receptæ, ideoque intra illos paſſus immunitas minime proficit. Sic *DD.* quamplures teſtantur, nec non de varijs prouincijs exempla referunt apud *Cortiada tom. 2. deciſ. 47. num. 5. & deciſ. 63. num. 15. & ſeqq.* Quare prudenter equidem & acute ſcribit *P. Del Bene vbi ſupra num. 17.* huiuſmodi priuilegium ſibi videri ſeruandum ſaltem quo ad adhærentiam parietibus eccleſiæ, eo quia immunitatis beneficia non modo reſtringenda non ſint, ſed potius amplianda, & in dubio fauendum ſit reo. Notatque *Cortiada deciſ. 58. nu. 15.* quod cœmeteria intra limites tantum, in quibus conſtituta ſunt, fruuntur immunitate: non vero extra per duos adhuc paſſus poſt ſcalas, ianuam, & parietem: quam ſententiam ad vnguem ſequitur *Franceſ. in tract. de Competent. iuriſdict. inter Curias quæſt. 76. num. 15. & 16.*

Quod ſi etiam lubeat eruditionis gratia eccleſiarum fores tranſgredi, priſca in mentem
18 venit fidelium * conſuetudo, à ſuperioribus etiam deducta, maxima equidem digna commendatione, qua fœminis & viris cum quadam diſtantiæ forma diuerſus erat locus delectus, ne mutua eorum proximitas, animos à pijs meditationibus ſacriſque miniſterijs auerteret: qua de cauſa oſtia quoque ad ingreſſum vtrique ſexui erant peculiaria; ſcribit enim *Romanus Clemens conſtitut. Apoſtol. lib. 2. cap. 61.* in eccleſia mulieres à viris inuicem diſtinguendas, qua ratione vtriſque peculiaris pateret porta, ad quarum alteram cuſtodiendam Diaconi pro virorum introitu, ad alteram Diaconiſſæ pro ingreſſu fœminarum. Clare *Procop.* etiam *de ædific. Iuſtin. Imperat. lib. 1. ſunt duæ vtrinque porticus, quas faſtigiata teſtudo & aurum venuſtant: harum vna viros orantes, altera mulieres admittit, alias nulla re differentes.* Immo populus quoque à Sacerdotibus diſtabat, quemadmodum olim in Hieroſolymitano templo, vbi & nuptæ à virginibus ſeiungebantur, vt poſt *Philon. lib. de vita contempl. & I. Ioſeph. belli Iudaici lib. 6. cap. 6.* vbi hæc habet: *neceſſario namque proprius locus religionis cauſa mulieribus deſtinatus, muro diſcernebatur, alteraque porta fuiſſe videbatur. Contra primam vero ſecreta erat, ex alijs regionibus vna porta meridiana, & vna ſeptentrionalis, quibus ad mulieres intreibatur, per alias enim tranſire ad mulieres non licebat, ſed nec ſuam portam interiecto muro tranſgredi licebat, patebat enim locus ille pariter indigenis & hoſpitibus fœminis religionis cauſa venientibus.* Probat concludenter vir ſanctitate ac doctrina æque venerabilis *Cardin. Baronius ad ann. Chriſti 57. annal. tom. 1.* Immo ſeorſum à mulieribus, more iudaico, ad Paſchæ ſolennitatem viros ambulaſſe dicunt *Beda & Lyran. in gloſſ. ordin. ad 2. Lucæ: 43.* Ab ingreſſu vero eccle-
19 ſiæ ad diſtantiam coactos perpetuam hæreticos recidiuos refert *Spondan. ad ann. Chriſti 427.* temporaneam autem lugentes, de quibus ſic *Philo in de Moſis vita 3. Luctus in cognatorum obitu dolor neceſſarius: attamen ad certum tempus à templo arceantur lugentes, quo non patet aditus niſi immunibus ab omni inquinamento, tum fortuito, tum voluntario:* & quodammodo pauperes vt ſtarent in porticu, quibus nefas erat in eccleſiam ingredi ad ſtipem captandam, *D. Lucæ teſtimonio, alijſque auctorit. Id. Baron. aſtruit lo. iam cit.* Vtinam hodie ita vſitaretur, quamplures certe culpoſi pauperes, nimia pios fideles moleſtia, in eorum precibus non vexarent. Verum ne à via nimis deflectatur, dico & ad nonnulla ſacra loca, vbi ad inſignes reliquias colendas maximus iampridem erat populi conſenſus, ex vetuſtiſſima traditione fœminis tranſitum fuiſſe indictum: vt ſacræ cap-
20 pellæ, quam Romæ *Sancta Sanctorum* appellant, qua ſanctiorem in vrbe locum non eſſe fertur, ibi enim & hodie mulieres perpetuo ingredi non poſſunt; in aliam vero, quam *Sacra Columna* cappellam vocant in Diuæ Praxedis Eccleſia, & *Sanctæ Helenæ* in illa *Sanctæ Crucis in Hieruſalem in Vrbe*, paucis vicibus in ſingulos annos iiſdem ingreſſus permittitur.

Sed non modo hanc ſexuum diſtantiam in eccleſijs olim reperio conſtitutam, verum
21 & aliam inter clericos & laicos *, loco ſcilicet cancellis circumſepto veliſque obducto vbi in altari panis conſecrabatur, iiſque apertis populo deinde oſtendebatur: quo, exceptis clericis, neminem de populo nec virum nec mulierem licitum erat accedere, ideoque iſti ob reuerentiam ab illo quodammodo etiam compellebantur diſtare. In hoc autem maximus fuit conſenſus vtriuſque eccleſiæ, græcæ ſcilicet ac latinæ, quia fortaſſe pluribus de cauſis, quas hic recitare non oportet, laicos à clericis dirimendos eſſe oſtenderent, &

mundi

Digitized by Google

mundi huius caduci ac perituri ab alio certo & ſempiterno diſtinctionem ſignificarent. De latinis hoc patet *ex ſynodo Turonenſi 2.can.2. de vit.& honeſt.cleric.* ibi: *ſed pars illa, quæ à cancellis verſus altare diuiditur, choris canentium pateat clericorum*. Hinc *Theodoret. in Hiſt. Tripart. cap 30.* hanc locorum differentiam edocet, dum de pœnitentia Theodoſij meminit, quem Ambroſius conſtanter noluit cancellos ingredi. De Græcis eſt *S.Dionyſ.Areop.* teſtimonium *cap.3.eccleſ.Hierarch.* vbi prædictum locum, *Sancta Sanctorum* appellat, Item aliud *Io: Chryſoſt. homil.61. ad Pop. Antioch.* vbi ait: *cum velo videris retrahi, tunc ſuperne cælum aperiri cogita, & deſcendere Angelos*. Pluries etiam de hac diſtantia ſacri canones loquuntur: & præcipue *in ſynod.Laodicenſ.can.19.* vbi legitur; *ſolis miniſtris altaris liceat ingredi altare, & ibidem communicare: & can.44. non oportet mulieres ingredi ad altare*. Item in *ſyn 6. can.69. nulli omnium liceat, qui quidem ſit in laicorum numero, intra ſacrum altare ingredi*. Quæ pluribus additis refert *Corteſ. Brana in opuſc. de Græca & Latinæ Miſſæ conſenſu pag.14.* Porro in Græcorum Eccleſijs huiuſmodi cancellorum circumductio huc vſque viſitur: verum apud Latinos iam obſolenit; Vnde hos merito Balſamon Græcus interpres repræhenderet, dum laici non ſolum, ſed & mulieres abſque pudore vllo, & rationabilem diſtantiam flocci facientes, altare ſacrum ingrediuntur, & ſepe ijs qui ſacrificium offerunt præſentibus ſedent, quemadmodum ipſe olim increpauit *ad can. 44.ſynod. Laod. & 69.ſynod.6.* Veruntamen imbecillum hunc ſexum ne indefenſum damnemus, illuc traſmeare dicimus audiuiſſe conſuetum, vt ab improba ac nimis frequenti virorum licentia, qui foueam ad animæ lapſum videntur quærere, conſulto atque callide aufugiant.

De proceſſionibus, quibus ab Eccleſia fideles ad Diuinam expetendam opem foris pro-
22 grediuntur, multa poſſemus adnotare; ſed breuitatis gratia dicere ſufficiat, quod per eccleſiæ campos faciendæ non ſunt, verum intra eiuſdem ſepta ex *Concil. Colon.2.p.9.cap.8. & Colon.3. tit. Cenſuræ cap.25.* Quod tamen minime intelligitur iuxta terminos ambitus, quemadmodum olim ad 30. vel 40. paſſus cauſa immunitatis; in qua ſententia notantur *Graffis conſ.20. de Regul. & Portel. in dub. regul. verbo proceſſio*. Verum ſtricte vt duci poſſint intra Monaſterij clauſtra ſi adſint, vel vbi non ſunt, prope eccleſiæ muros exeundo ſcilicet ab vna porta, & per aliam intrando abſque vlla ab Eccleſiæ parietibus elongatione, niſi contraria obſtet conſuetudo, vel priuilegium ſeu parochi adſit licentia. Egregie declarat *P.Paulus Maria Quarti in tract.inſcript. Biga atherea rapiens in cælum animos, ſeu de Proceſſionib.pun.1.quæſt.5.*

23 Expedita vniuerſa diſtantiæ * eccleſiarum materia, reliquum eſt, vt ſummatim de caſu domorum venditionis agamus, (quæ quandoque requiritur in eccleſiarum diſtantia, vnde huic membro exſquiſite adiungitur), ad quam coguntur vicini ſæpiſſime, etiam ſi de iure ex vniuerſali concluſione ad id nemo teneatur *tex. in l.inuitum C.de contrah.empt.l.nec emere C.de iu.delib.latiſſime Giurba deciſ.Sicil.86. in princ.& Caſ. Carena reſolut.2.artic.1.* Quia hoc fallit publicæ vtilitatis fauore, puta pro eccleſia amplianda vel reſtauranda; Item pro clauſtro, Monaſterio, iuridario & ſcholis erigendis: Immo pro amplianda via ad populi recreationem, & platea facienda vel extendenda ante fores eccleſiæ. *Giurba d.deciſ.Grat.diſc. for.cap.896.num.27. Optime Ant.Merenda in ſuis controuer. iur.lib.1. cap.30.Rota deciſ.213.num.5. p.1.rec. & nouiſſime Franceſ. de eccleſ. Cathedr. cap.10. num.150. cum plurib.ſeqq.* Et pro ampliando palatio Principis. *Carena d. reſolut. Fritſchus de palat.Princip.& Franceſ.ibid.* In eo tamen caſu non ſufficit quæcumque diſtantia, vnde nec ſatis eſt contiguitas, neque domorum electio ab ædificantium voluntate pendere valet; Et cum Rota *deciſ.676.ex num.4. ad 7. & d.deciſ.213. num.fin. p.3.rec.* dixerit viciniores domos diſtrui debere; Alij vero priuilegium hoc vigere, etiam ſi inter domum & eccleſiam media exiſtat via, inter quos citantur *Padilla in l. alſius num.19. verſ.neque iuris C. de ſeruit.& aqua. Vinc.de Franch. deciſ.223.num. 3.& Rota in rec. d. deciſ.213. num.5.* Cenſemus etiam in hoc plurimum deferendum eſſe Iudicis arbitrio, qui ſpectata facie loci, & conſideratis circumſtantijs, iuxta ea quæ ſupra dicta ſunt, deſignet quæ domus ſit vendenda. Et hoc debet fieri iuſto ſemper ſoluto præcio, adeunte neceſſitate, præciſo vicini damno, & vt domus vendenda pro eo tantum fine inſeruiat, pro quo emitur: alias nefas erit id petere *ad tex.in l.ſi quis ſepulchrum verſ.ſi Præſes ff.de Relig.& ſumpt.funer.l.i 1.§.ſunt qui petant ff.ne quid in lo.publ.Grat.& Franceſ.loc.add.*

MEMBRVM TERTIVM.

TABERNARVM SEV APOTHECARVM QVIDDITAS AC DISTANTIA DESCRIBITVR.

IN NVNDINIS VTRVM HÆC SERVANDA SIT DISSOLVITVR.

SVMMARIVM.

1 *Ianua quatenus in publico aperienda.*
2 *Præcipue olim De Republ. bene meritis.*
3 *Tabernæ quid ſint, atque earum ſynonima; & ſpecies apud Romanos num.4.*
5 *Earum differentia ab apothecis, vbi & de*

officinis num. 6.
7 *Cuique generaliter eſt licitum vendere vbicumque.*
8 *Sed Diſtantia alicubi eſt ſeruanda.*
9 *Maxime in locis Nundinarum.*
10 *Bononienſe ſtatutum de Apothecarum diſtantijs.*
11 *Eius ratio quæ ſit.*
12 *Quid comprahendat: minime de plateis intelligi.*
13 *Statutum laycale Eccleſiaſticos non ligat.*
14 *Menſura deſumenda eſt à raſtris & ſcamnis.*
15 *Huius diſtantiæ rationes & num. ſeq.*
17 *Dictio* iuxta *totum comprahendit, & hoc partes.*
18 *Poſtij cuiuſdam voti parua ſubſiſtentia.*
19 *Conſuetudo ſtante ratione non prodeſt.*
20 *Ad illam iudicio obtenta requiruntur.*
21 *In vrbe ſtatutum viget pro conficientibus vermicellos, vbi de eius vſu.*
22 *Statutorum non vſus qualiter probandus.*
23 *Derogari quomodo valeat ſtatutis.*
24 *Exercentes duas artes vtrique earum ſubſunt ſtatutis.*

DEbebant primo loco ædes ſacræ ex vniuer-
ſa ædificiorum materia ad interuallorum
trutinam vocari antequam de Tabernis, qui-
bus infimus conuenit ſitus iuxta ſumptum ar-
gumentum quicquam decerneretur. Sed ijs
iam ſupra examinatis, ad hæc iure proceda-
mus. Quia vero earum latitudo, aperta ianua
quæ magnitudinem illuſtrare conſueuit, tota
ad proſpectum obijcitur, ibique omnimodo
non deeſt Diſtantiæ ratio: non erit abs re ge-
1 neraliter hic aduertere de iure ciuili * eſſe li-
citum ianuam in publico aperire, modo dum
aperitur, intra ſtillicidij caſum conſiſtat, quia
tunc vicinis nequaquam officitur; & locus
quem aquæ caſus complectitur, viæ publicæ
minimum videtur prodeſſe, iamque ob com-
paratum ius illud immittendi in publicum
ſtillicidij, ius quoque aliquod in ſolum ſub-
terpoſitum habere videamur. Ita egregie
diſſerit *Io. Robert. Aurelius ſentent. Iur. lib. 4. cap.
6.* ex Scæuolæ reſponſo *in l. vlt. §. fin. ff. de ſeruit.
vrb. præd.* Vltra quem modum bene meritis olim
de Republica ianuam aperire decreto honoris
2 cauſa emanato concedebatur *: cuius teſti-
monia ſunt apud *Aſcon. in Orat. Cicer. in Piſon.
& Plin. lib. 36. cap. 15.*: ijſque publico ſumptu
ædes quandoque cum exitu inſigniori & ianua
in publicum reiecta (quod alijs nefas erat)
conſtruebantur. Et conſtat *ex præd. l. vlt.*
ædium huiuſmodi ianuam potuiſſe modum
illum intra ſtillicidij caſum conſiſtentem
egredi: cuius ſenſum ſic *Hermenop.* illuſtrat
in ſuo compendio. *Non recte quis prohibet ne
vicinus ianuam ſuam in publicum verſus aperiat,
modo ſtillantis è tecto aquæ caſum, apertura non
prætergrediatur*, & recitat *lo. cit. Aurelius*. Vi-
deo tamen hæc nimis generalia eſſe de Ianuis:
at hic notare lubuit, ne in minimas particu-
las membra quoque diuidamus.

Tabernas (de quibus ſcribere fuit propoſi-
tum) placuit nonnullis ædiculas eſſe, ita
olim nuncupatas, quod ex ligneis tabulis eæ
eſſent conſtructæ, ad ſimilem fortaſſe modum,
3 quo Romæ * viſuntur æuo noſtro in acie
Campi Floræ. *Tabernæ (ſic Iſid. habet lib. 15.
etym. cap. 2.) olim vocabantur ædiculæ paruæ &
ſimplices in vicis, axibus & tabulis clauſæ*: ex
quo textu idem tamen circa materiam nequa-
quam apparet; Ideoque cum *Tabernam* dici-
mus, locum tantum & ædificium ſignifica-
mus, quod tabulis clauditur *l. tabernæ ff. de
verb. ſignific. l. qui tabernas vbi gloſſ. de contrah.
empt. & latius Io: Philippus reſponſ. 37. num. 4.*
Cuius appellatione omne vtile ad habitandum
ædificium demonſtrari, ex eo quia tabulis
claudatur, ſentit *Calum. in ſuo lex. iurid.* Gene-
raliter veruntamen eas omnem locum illum
ſignificare tabularum tectum ædificio, quo &
merces vendi, & opera quæcumque conſtrui
ſolent, ſicut in officina, auctor eſt *Brech. in
d. l. tabernæ ff. de verb. ſign.* In iure Romano ap-
pellantur quoque huiuſmodi ædificia *Offici-
næ*, *Pergulæ*, *Ergaſteria*, immo & *Horrea*, &
apud nonnullos *Apothecæ*, vt ſcribit *Alciat. 4.
parerg. 27.* & à quibuſdam *Stationes* teſte
Fritſcho in tract. de Nundin. cap. 5. num. 53. Hinc
Sueton. in Nerone cap. 37. Saludieno, inquit,
*obiectum eſt, quod tabernas tres de domo ſua cir-
ca forum ciuitatibus ad ſtationem locaſſet*. Por-
4 ro erant in vrbe *, & per diuerſa vrbis loca,
nec tantum in foris, tabernæ omnis generis.
De lanionis taberna, in qua carnes laniatorum
pecorum vendebantur *Zaſ.* meminit *l. 2. ff. de
orig. iur.* Item Argentariorum, quæ circa fo-
rum erant ibi à Rege Tarquinio conſtitutæ
adeſt *l. 36. ff. de contrah. empt.* & ſcribunt *Liuius
lib. 26 ac Dionyſ. lib. 3.* De Cauponia, caſearia,
ferraria, meritoria, negotiatoria, & purpura-
ria exempla ſuppetunt ſeu teſtimonia *l. 43. ff.
de ritu nupt. l. 2. ff. de inſtitor. l. 19. §. pater de leg. 3.*
& aliæ. De bibliopolarum frequens eſt men-
tio apud Martialem in eius librorum initijs.
Species demum pene multas enumerat *Gry-
phiand. in tract. de Inſul. lib. 1. cap. 24. num. 83.*

Dubitari autem poſſet hic, verum pro ijſ-
5 dem ſumantur Apotheca ac Taberna *? & ſi
nominis tantum ratio notaretur, crediderim
apothecas vti à ſeruando (quod ex græca ra-
dice exugo) ſic appellatas, eas eſſe in quibus
aliquid tantum ſeruandi cauſa ponitur: qua-
re Apothecæ nomine comprehendi remiſſas
(vt vulgo dicitur) manſiones, repoſitoria,
aliaque ſimilia loca pro rebus ad tempus re-
ponendis idonea *ex l. ſi quis intra 7. C. de bon.
præſcript. l. quæſitum 12. §. inſtructo 34. ff. de fundo
inſtr.* fuſe ac magiſtraliter fuit deciſum à Rota
*in Romana executionis laudi 17. Maij 1649. coram
Arguelles.* Tabernas vero, ex recentiorum pra-
xi, dici ſolummodo de ijs, in quibus vinum
eſt vendibile: & ſic inter ſe quodammodo eas
differre. Verum promiſcue accipi vtraſque &
pro

Digitized by Google

pro eodem autumare poſſumus moti ex *Vitruuio*, qui *lib.6.* pro Oenopolijs & cellis vinarijs, vbi vinum ſeruari & vendi ſolet, apothecas accipit, quanquam improprie id ex Grammaticorum placito. Apud *Vlpian.* quoque *in l.12. §.instructo autem ff.de inſtrum.vel inſtrum. leg.* mentio eſt de apotheca librorum, quæ ibi fere idem ſonat ac *Taberna*. Sic apotheca locus dicitur in quo pecunia reconditur. *Gloſſ. in l.ſi quis intra verb. apothecis C.de bon.præſcript.* ſeu in quo merces reponuntur & venduntur prout accipitur Taberna *in l. cum tabernam ff.de pignor. & l. inſtrumenta ff.de verb.ſign.probat. Alciat. in l. inde tabernacula ff. eod.* ſequitur *Bertazzol.de clauſul.clauſ19.gloſſ.7.* Priori attamen ſententiæ accedimus vti potiori fundamento robotatæ; vnde aduertimus & in iure (quemadmodum in alijs ſcientijs) nominis etymon magni faciendum eſſe. Ratio quoque, optima qnidem, auctoritatibus ipſis ineſt, cum *tabernam cauponiam, ex Paulo l.13. ff. eod. notet gloſſ.* dici vbi vinum & ſimilia ad vendendum parata ſunt, ſed non venduntur, vt ſimpliciter differat à caupona, in qua vini negociatio iam exercetur, & à taberna in genere, quæ eſt vbicumque negociatio exercetur *ad l. cum queritur ff. eod.* Quod vero officina, de qua *in l.4.§.ait Prætor, de his qui not.infa. & in l.12.*
6 *C. de ædific. priu.* in qua forma & locus * eas ædificandi olim in vrbe præſcribebatur, ſit locus vbi res venalitiæ fiunt, varijſque artificijs conficiuntur; taberna autem vbi venum exponuntur, & nundinationi proſtant, dixit *Io: Philipp.in cit.reſponſ.37.* qua ratione ex tabulis confectas, ideoque amouibiles opinarer tabernas eſſe ad nonnihil vendendum: officinas vero, ſeu apothecas, ædes ſtabiles ad conficiendum. Vbi noto officinas publicas olim fuiſſe etiam tabernas ſacroſanctæ maioris eccleſiæ Conſtantin. diſtinctas in officinas cupri, ferri, vitrorum, papyri, laterum, &c. quas regulariter ſibi princeps reſeruat. *Fauſtin.Ærar. claſſ.10. ord.772.* & monetarum in quibus ſolum anditur moneta *l.2. cum gloſſ.C.de falſ.monet.* Locare autem eas ſolebat eccleſia, inter quas mille & centum liberæ erant ab omni vectigali. *Nou.43.cap.1. Sprenger. tradit de in ædific. cap.11. §. computantur num.4.* Nec præterea Mercatorum officinas à metatis & epidemeticis immunes eſſe *tex.in l.2. ibi ergaſteria C.de metat.lib.12.* Ante quas nil protectum vel propoſitum eſſe debet, excepto caſu in quo fullo veſtimenta ficet, aut faber curſus exterius ponat *l.vn. §.4. de via publ. & ſi quid in ea fact. atque Sprenger. add. lo.* Hoc apparatu eruditionis gratia ita protracto alia ſpeculabilia relinquimus lectori; & ad Diſtantias in Apothecis conſiderandas, magis ſtricte deuenimus.

Et ſi igitur vnicuique licitum ſit in quocumque loco vendere, artem ſuam exercere, & habere apothecas, banchas, & barachas (ita DD. noſtri aperte loqui & ſcribere conſueuere) pro mercibus vendendis ad ſuam artem ſpectantibus. *Luc.de Penna in l.1.num.3.verſ.e contra quia, & num. ſeq. & num.3.* vbi quod eſſet iniquum ſi prohiberetur quis in quocumque loco mercari vult, & *num.8. C. ne ruſticari ad nullum obſequium lib.11. Roſſental. de feud. cap.5.*
7 *concluſ.21.num.3. & ibi * gloſſ.cit. C.Sixtin.de Regalib. cap.2.num.28. & 29. & magis præciſe Bald.in l.Baſilicam in fin. C.de operib.publ. Acendan.de exequen.mandat.p.1.cap.30. in fin.verſ.item limita 2. cap. de Regim. Reipub.caſſ.§.16.num.13. verſ.debet etiam impertiri. Riminald. iun.conſ.626. num.6.& 53.vſque ad fin atque Erneſt. Cothoman. conſ.93.num.66. in fin.vol.3.* Vnde in prædictis tabernis, & quandoque in Apothecis, in Emporijs ſeu in Ciuitatibus mercatoribus elocatis, merces venum exponuntur vel conſeruantur *arg.l.7.ff.de ſupell.leg.* ibique, maioris commoditatis & ſecuritatis gratia, Nundinæ maiores exercentur, quæ ſolemnes dicuntur ac priuilegiatæ: eaſque non poſſe nec debere in vicinorum iniuriam Principem concedere vicinis ciuitatibus ante earum erectionem vel confirmationem inauditis, perquam docte ſcribit *Fritſch. in d. tract. de Nundin. cap.4. num.87.*

8 Loci tamen diſtantia * in hiſce commercijs omnino eſt ſeruanda; Vnde in Longobardorum legibus, vt nullo loco mercatum haberetur cautum erat, niſi vbi antiquitus fuerit, & legitime eſſe deberet, vt conſtat *ex lib.3.tit.18.* Quod ſi noui erigendi forent, obſeruandum eſt hodie, ne ad vicini æmulationem, aut ſibi nocendi ſtudium inſtituantur: id tamen in dubio nequaquam præſumitur *arg. cap.quilibet ext. de reg.iur. in 6, & l.12.§.facti ff.de re milit.nec non l.9.ff.de ſeruit.* cum ſit quid facti.

9 Veruntamen *, quanquam nundinas in proprio territorio, ſeu anniuerſarias, ſeu hebdomadales (vt I.C. eas appellare placuit) Princeps inſtituat vel permittat ne copiæ deſit annona, atque ob fiſci emolumentum; Semper tamen aliquo interuallo videntur conſtituenda, maxime ſi ab vtriſque vicinis eodem die fiant. Optima eſt praxis Gallica in hoc magiſtra, quæ noxium vicinorum concurſum vetat, binumque venale forum, niſi denis ſaltem paſſuum millibus interpoſitis, ſtatuit vt admittatur. Refert hæc eleganter, *Choppin.de domin.Franc.lib.3.tit.27.num.25.* Inhiberi autem hoc poteſt à ſuperiori, ne vicinis etiam indirecte feratur, diuiſis mercatis, nocumentum. Et ad caſus nouiter productos bene applicari poſſet *Ant. Theſaur.* doctrina *deciſ.Pedemont.265.num.vlt.* vbi, inter Carignanenſes & Carmagnolenſes Marchionatus Saluciarum, volentes ambos eodem mercurij die in oppido mercatum habere, deciſum refertur per arbitros fauore Carmagnoliæ impediri non poſſe, quin eo die omnes ſubditi Ducis illuc accedere poſſent; Et adducuntur hæc magiſtralia verba: *Aduertendum eſt ne ſimiles mercatus aut Nundinæ fiant eodem vel eiſdem*

diebus in duabus ciuitatibus vel oppidis vicinis ad decem milliaria, quia alter alteri per concurſum noceret, & id contingere poſſet, qui prior eſt tempore, alteri inhiberi faceret à Principe, vel ſuperiore magiſtratu per regulam : qui prior ff. de iudic. argum. eorum quæ dicit Ioſeph. de Ruſticis in tract. de filijs in condit. poſit. cap. 6. num. 54. Add. Renat. Choppin. de Legibus Andium lib. 1. cap. 43. num. 8. verſ. in antiquis regeſt. Gaſpar Klock de contrib. cap. 3. num. 85. & Fritſch. vbi ſupra num. 92. De iure communi tamen ſancitum nil reperiri aduertit *Zobel. diff. iur. ciu. & Saxon. p. 1. diff. 44.* Sed quandoque ſtatuto cautum eſt recte, ne intra vnum vel duo miliaria, noui mercatus in vicinorum damnum erigantur, quod repetunt *Kloch. & Fritſch. ibid.* Quæ tamen ſtantibus bannimentis & ſalui conductus conceſſionibus deſtituta non cenſentur, quia per id ſeruatur iuriſdictio *ad tex. in l. 1. ff. de nou. op. nunc. & l. ſi vſusfructus ciuitati ff. quib. mod. vſufr. amitt.* & per ea quæ tradit *Caſarus in ſpecul. peregrin. quæſt. lib. 1. quæſt. 31. §. 1. num. 24.*

Notandum quoque hic proponitur vetus Bononiæ ſtatutum diſponens *rub. 21.* quod ne-
10 mo poſſit ſerrignum *, Diſchum, vel rem ponere, in qua & ſuper qua poſſit vel debeat oleum vendi, & lardum, caro, caſeus, cum ſimilibus, vel aliquæ res ſpectantes, aut ad dictum membrum iuxta aliquam ſtationem pertinentes, ſuper qua fuerit venditum, & operata ars prædicta, per tres perticas, nempe 30. pedes diſtantes ab apotheca, in qua ſimilis ars exerceatur : quod ſtatutum fuit nouiter declaratum & à San. Mem. Clemente IX. confirmatum. Simile etiam ſtatutum in eadem ciuitate pro arte Aromatariorum viget, ſub Eugenio IV. emanatum, ita vt ſimilis ſeruanda ſit diſtantia : de quo loquitur *Grat. reſponſ.* 112. *lib.* 1. qui vti patronum perpetuum illud ſeruari ſe feciſſe, & in illo iudicaſſe teſtatus eſt. Alia quoque in eundem ſenſum in alijs ciuitatibus ſunt ſtatuta, puta in Pratenſi Tuſciæ ciuitate, quod cauponæ tot paſſibus inter ſe diſtent, & alibi ſimilia, quæ hic referre parum intereſt.

11 De huiuſmodi ſtatuti * rationabilitate minime dubitandum eſt, valet enim ad rixas, damnoſaſque tollendas æmulationes, quemadmodum tradita ſatisfaciunt à *Camuncula decis. 12. num. 3. & decis. Rotæ Bononienſ. recollect. per Gipſium decis. 79. num. 19.* vbi quod menſura debet relinqui & diſtantia, ne tollatur auuiamentum & hominum concurſus primæ apothecæ per nouæ aperitionem : & ſentit *Cæphal. conſ. 328. num. 24.* has rationes bene conſiderans.

Verum ſtatutum hoc etiam ſi indefinite loquatur per dictionem *quocumque loco*; Non ta-
12 men per hoc ſequitur * vt apothecas comprehendat in platea exiſtentes quemadmodum dixerat *Alex. conſ. 125. num. 1. lib. 5.* Quia in dubio illa tantum extenſio fieri valet quæ minus lædat ius libertatis omnibus commune; attento maxime quod plateæ ad hoc inſtitutæ ſunt, vt in illis omnes publice morentur & vendant abſque vllo interuallo pro maiori publica vtilitate. Quare neminem poſſe ſuper publico hoc iure vendendi (quod eſt de iure gentium & regale) ſtatuere, neque publicum huiuſmodi commercium impedire tam directe quam indirecte, niſi auctoritate expreſſa & poſitiua ſummi Principis ſentiunt *Borell. de præſtant. Reg. Cathol. cap. 7. num. 5. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. cap. 10. num. 270. & ſeqq. & num. 273. Bertazzol. conſ. criminal 193. num. 3. Rouit. conſ. 58. num. 2. & ſeqq. & per tot. lib. 1. & Ciriac. controuer. 178. num. 10.* qui dicunt quoque hoc ius neque præſcribi, neque conſuetudine immemorabili abſque ſupremi principis titulo acquiri poſſe : & ſequitur *Riminald. iun. conſ. 626. num. 35. & ſeq. & num. 47. cum ſeqq.* Nunquam autem comprehenduntur regalia iura, quæ non ſunt expreſſa in ſtatuto, vt latiſſime firmat *Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 1. cap. 14. à num. 3. ad 10. Roſſental. de feud. cap. 5. concluſ. 14. num. 9. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 2. num. 10. Ripol. eod. tract. cap. 40. num. 19. Rota diuerſ. decis. 34. num. 1. & 2. p. 1.* qui ampliant procedere etiam ſi conceſſio eſſet facta verbis indefinitis & vniuerſalibus. Quæ cuncta bene ponderauit *Rota* in cauſa inſcripta *Bononien. Diſtantiæ* de menſe Decembris 1670. *coram R. P. D. Taia vt infra.*

Quia vero ſtatutum prædictum eſt laicale, nullo modo compræhendit eccleſiaſticos, & ſic de eorum apothecis nil noui decernit ex
13 defectu poteſtatis *, quam laici habent ſtatuendi & iudicandi in eccleſiaſticos & in bona ad illos ſpectantia, ſiue directe ſiue indirecte hoc peragatur, ita quod neque ijs pontificia confirmatio ſuffragetur niſi fiat ibi ſpecifica eccleſiaſticorum mentio, cum tunc non vt Papa, ſed vti Princeps temporalis diſponere videatur. *Tex. eſt vulgat. in cap. eccleſia San. Mariæ de conſtitut. cum alijs concord.* quæ late in terminis Bononienſium ſtatutorum adducit *Rota in rec. decis. 293. num. 1. 12. & 13. p. 11.* Præcipue quando ſubiecta materia eſt mere temporalis & ad temporale gubernium, non vero ad eccleſiaſticum regimen pertinet. *Rota in rec. decis. 682. num. 28. & 29. p. 4. tom. 3.* Immo apparet ſtatutum eccleſiaſticis valde læſiuum, quibus magis debet eſſe hoc permiſſum, quod alijs vetitum non eſt, vt egregie atque in puncto, multis adductis, late firmat *Sperell. decis. 12. num. 40. & ſeqq. & num. 43. & 44. ac per tot.* qui videri poteſt; nec non ſequitur *Rota in cit. Bononien. Diſtantiæ.*

At diſputatio acerrima fuit in ſacra Roma-
14 na Rota * ad ſciendum ex qua parte menſura prædicta ſumenda ſit : vnde in eadem *Bononien. Diſtantiæ* decisum fuit *die 17. Iunij 1669.* quod fuit confirmatum 23. *Iunij* 1670. *coram eod. Taia* deſumendam eſſe menſurationem ab ea parte quæ damnificatur, hoc eſt à raſtris & ſcamnis, alijſque rebus, ſuper quibus

res

res venales exponi poſſunt, quod prius ita ſenſere *Alciat. in præcit. conſ.161. num.1. lib.5. Grat.reſponſ.112.& Carpan.ad Stat. Mediol.cap.36.num.166.* Non autem ab apothecarum angulis, quemadmodum nonnulli voluiſſent de conſuetudine, quæ non probata, nil ad rem facit ex prædicta recenti deciſione, in qua pro hac ſententia innuitur Maſſariorum declaratio, quorum dictum pro lege eſt habendum, cum ij æque poſſint in his, quæ artis reſpiciunt exercitium, ſtatuta condere, *Tex. eſt in l. fin. cum ibi not. C. de iuriſd. omn. iudic.* & conſequenter multo magis ea declarare & interpretari ex *Bart. in l.omnes populi ff. de Iuſt.& Iu. num.6. & Alex. conſ.217.num.13.verſ.ad ſtatuentes lib.2.*

15 Rurſus hæc admittunt expreſſa verba * ſtatuti diſponentis intra tres perticas ſtationem fieri non poſſe, nec poni ſcrinium, neque rem aliquam adeſſe in & ſuper qua vendi poſſit; Illud enim verbum *ſtationem* dicitur à ſtando, ideoque ſpacium excludit, in quo ad vendendum ſtari poteſt, & conſequenter etiam ianuæ ſpatium & liminum. *Alciat. in puncto in eod.conſ.161. num.2. lib.5.* & verba illa *res aliqua*, in qua vendi poſſit, excludunt generaliter omnia, in quibus venditio fieri poſſit. *Grat.num.20.idemque Alciat.lo.cit.num* 1.quæ bene ponderantur in poſtrema adducta *deciſ. Bonon.coram Taia.*

16 Additur ſtatuti ratio pro diſtantia *, quæ ad certum eſt effectum, nempe vt ſtationes venditorum, & res ſuper quibus venalia exponi poſſunt, trium perticarum ſpacio à ſtatione abſint & rebus venalibus alterius vicini: & nihil refert, an aliqua interſit, quæ viſum impediant ex his quæ bene diſtinguendo tradit *Alex.conſ.22.num.5.lib.4.*

17 Vnde fruſtranea ſunt * aduerſantium obiecta pro dictione *iuxta* deſignanti confines, qua vtitur præfatum ſtatutum ex *Gregor.X V. deciſ. 155. num.1.* quaſi videatur indicaſſe vt diſtantia requiratur à tota apotheca & tota re, quia eius appellatione venit tota. *Dec. in l. id quod noſtrum num.8.ff.de reg. iur. Roland conſ.62.num. 15. & ſeqq. l 6.3. Cyriac. controuer.192. num.8. Grat.diſcept.839.num.6.Surd deciſ. 263.num.3.* & in toto integrali certum eſt quod quælibet illius pars comprehenditur *l.2.§.ſi ſtipulanti ff.de verb.oblig.l.ſi alij ff.de vſucap.* aliiſque adductis in quodam voto *Ludouici Poſtij impreſſ.Bononiæ anno 1652.*

18 Huic enim voto *, quod fuit aduerſæ partis aſylus, contrariatus eſt Seuerus tunc temporis Prolegati Auditor, & deinde ſibi met Poſtio reſpondet idem *Poſt.in reſolut. 159.in §.quo ſtante circa fin.* vbi refert quod ipſe intendebat confirmare præceptum in inhibitionem datam ab Auditore generali aduerſus Angelinos, ne auderent lardariæ artem exercere in apotheca ab alia per tres perticas non diſtanti iuxta formam ſtatuti, cuius obſeruantia & vſus abrogatus non apparet: & ſic fruſtra ad conſuetudinem moderniorem habetur recurſus: atque doctrinæ allatæ ex aduerſo, in re de qua agitur nullatenus applicantur,

19 Præterea nil facit conſuetudo oppoſita *, dum clariſſima adeſt ratio *can.7.diſt.8.& tradit Rota in cit. Bononien. Diſtantia 17. Iunij 1669. in princip.* præſertim quia ſi actus contrarij darentur, ad probandam conſuetudinem non prodeſſent, cum ex Maſſariorum licentia prouenire poſſent. *Gregor. deciſ. 162. num. 9. verſ vnde forſan, & num.10.* & per vicinorum patientiam, ſi fortaſſe ſuper ijs litem mouere non curauerint; Vnde ad conſuetudinem probandam non concludunt, quia plerumque multa tolerantur, quæ ſi fuiſſent in iudicium deducta, iuſtitia exigente non tolerarentur, vt propterea ad effectum conſuetu-
20 dinis * merito requiratur vt ſuper ea fuerit in iudicio obtentum.*cap.iamdudum de præb.Crauett. conſ.96.num.7.optime Gregor.d.dec.162.num.11. cum ſeqq.*

Emanauit etiam in Vrbe ſtatutum tempore San. Mem. Vrbani VIII. fauore exercentium artem Vermicellariorum, vt vulgo dicitur, in forma ſpecifica confirmatum, in quo mandatur ſeruari diſtantiam quadraginta
21 cannarum, vt patet ex *cap.12.13.& 14.* Hoc autem vti iuſtum, fauorabile, ac tollens æmulationes & rixas, omnino eſſe ſeruandum inter illos artifices patet ex doctrina *Alciat. d. conſ. 161.num.5. verſ.6. quia iſtud ſtatutum lib.5. Rota quoque Bononienſ.iam cit.deciſ 79.num.22.Cum n. cul.deciſ.12.per tot.& præſertim num.7.verſ.quinimo cum ſtatutum & num. 11.* vbi quod dictum ſtatutum eſt adiuuandum interpretatione, & reuocari non poteſt. Atque in ſimili eſt *deciſ.332. num.16. p.10.rec.* De quo non vſus allegari minime poteſt, tum quia de iure non præſumitur, & ab id prætendenti eſt probandum ex *Rota deciſ 97. num.2 p.1.diuerſ.: coram Seraph. deciſ.153. num. 2. & coram Penia deciſ. 305. num.1. & 2. atque in rec.deciſ.22.num.30.*
22 *p.9.* Tum etiam quia præciſum hoc ſtatutum apothecarum aperitionem concedit cum conſenſu vicini, ideoque huius diſſenſus in caſu controuerſiæ probandus eſt, & quod ipſo contradicente fuerint apertæ, idque obtentum in contradictorio iudicio; non enim ſufficit probare non vſum, ſed contrarius vſus eſt probandus cum actuum frequentia ab habente poteſtatem *ex Maſcard. vbi ſupra & cumulat. in d. Bononien. coram R.P.D.Taia.* Et hoc maxime quando, vt in præſenti caſu, confirmatum eſt à Papa cum clauſula ſublata & decreto irritanti, quæ duo operatur, alterum nempe quod vſus contrarius ſubditorum non releuat abſque ipſius met Papæ conſenſu, vt *Maſcard.* inquit *d. concluſ.8. num.9.* Alterum vero quod decretum irritans, irritat & inficit omnem aduerſam conſuetudinem, atque vim non vſus vel contrarij vſus tam in præteritum, quam in futurum penitus eneruat. La

Bai-

Barboſ. clauſ.40. per tot. Rota coram Meslin. deciſ. 814. num. 5. & coram Eminentiſſimo Otthobono deciſ.39. num.14. coram Eminentiſſimo Celſo deciſ.200 num.6. in rec.deciſ. 574.num.27.p.4.tom.3. & deciſ.217. num.6. p.7. & in Placentina Archidiaconatus 5. Aprilis 1658. coram Reuerendiſſimo Albergato nunc Sacræ Rotæ Decano impreſſ. poſt Bonden. collect. legal.deciſ.44.num.fin. Et iſta locum habent præcipuum in hoc ſtatuto toti vniuerſitati conceſſo; vnde tunc voius vel paucorum non vſus, ſeu contrarius vſus non valet vniuerſitati integræ præiudicium inferre: nec ſtatuto ac decreto irritanti quit in aliorum detrimentum renunciari. *Felin. in cap.ſi diligenti num.16. verſ.4. fallit de foro compet. Gabr.conſ. 151. num.7. & ſeqq. lib.2. Galerat.de Renunciat. centur.1. in probem. num.11. verſ. infertur 4. Moneta de commut. vltim. volunt. cap.8.num.745.& Rotæ in rec.deciſ.109.num.6.& ſeqq.p.9.*

Et vt omnem dubitationem diſſoloam,
aduerto quod per breue San. Mem. Innocen-
23 tij X. * ad fauorem Piſtorum de anno 1643.
prædicto ſtaturo fuit derogatum. Verum noo integre ſeu cunctis eius partibus quia, cum in Vermicellariorum ſtaturis adſit non modo prohibitio cooficiendi Vermicellos, ſed & diſtantiæ præſcriptio vnius apothecæ ab alia per 40. cannarum ſpacium; Derogatio primæ partis oon operatur alterius derogationem, ſed ad id tantum de quo loquitur, reſtringitur, vocaturque partialis derogatio. Habemus autem concluſionem in iure qood huiuſmodi partialis derogatio valet & operatur ſolummodo quoad illum caſum, & quo ad cætera ſtatutum in ſuo relinquit robore. Teſtantur *Maſcard. iam cit. concluſ.8. de general. ſtatut. interpret. num.99. & ſeqq.& concluſ.11.num.20. Ferdinand.de Caſtropalao oper. moral.p.1.tract.3. diſp.5. pun.2. in princ.poſt Bald.in l.ſed & milites 10. §. queritur num.1. & in fin. ff. de excuſ. tutor. Decian. tract. crimin. cap.36.num.5. Pariſ.conſ.56. num.23. & 24. lib.2.aliosque ab iſtis allegat.* Immo viget regula generalis qood derogatio eſt interpretanda ſtrictiſſime, ac tantum derogat, quantum loquitur: & ſi ſunt plura obſtacula, non ſufficit derogatio voius, ſed tot requiruntur derogationes, quot ea ſunt. *Geminian. conſ.35.num.2. Barboſ. vot.52.num.30.& 31.lib. 2. Rota poſt Poſth.de manut.deciſ.212.num.14.& 15.& coram Durano deciſ.48.num.17.& 18. Et ſemper tanquam limitata ad limitatos actus reſtringitur, nec ad alios extenditur. Rota deciſ.347.num.7. & 9.p.4.tom.2.rec.*

Neque poſſunt ſe excuſare Piſtores aſſeren-
do præfatum ſtatutum ad ipſos minime ex-
24 tendi *. Quia indiſtincte de omnibus loqoi-
tur dictam artem exercentibus; Et indubitati iuris eſt quod ſi vnus geminas artes exercet, vtriuſque ſtatutis ſubijcitur, cum in earum qualibet, perſona diuerſa & diſtincta reputetur, vt in terminis *Bartol.in l.fin.num.18. ante fin.ff.de colleg. illicit. Maſcard.concluſ 6.num.187. & 189.& Klocb.de contribut.c.11.n.8.& ſeqq.in fi.*

Quare cum aperte à ioris communis viſceribus hæc eruta conſpiciantur, ad declaranda aliorum locorum ſtatura, ſeu ad pleniorem tractatus noſtri materiam prætèrite propemodum noluimus.

MEMBRVM QVARTVM.

IN PROSCENIVM PRODVCITVR FENESTARVM MATERIA.

AN IN ILLIS CONSIDERANDA SIT DISTANTIA, ET QVAE?

VBI ET QVOMODO SINT APERIENDÆ VEL CLAVDENDÆ?

ET DE VARIIS EARVM MONIMENTIS.

SVMMARIVM.

1 *Feneſtrarum multiplex etymologia ac deſcriptio.*
2 *Quotuplices eæ ſint, & num.5.*
3 *Romanos iis vſos & quomodo fuſe diſceptatur.*
4 *Heliocaminus quid eſſet.*
6 *Feneſtrarum materia refertur.*
7 *Specularia vulgo* Geloſie *quæ ſint.*
8 *Vetuſta de luminibus non officiendi querela.*
9 *Luminum ac Proſpectuum ſeruitutes coincidunt inter ſe.*
10 *Harum locus & diſpoſitio.*
11 *Ex Zenonis conſtitut. interuallum declaratur: Eiuſdem conſtitut. fides atque auctoritas.*
12 *Alia diſtantia conſideratur Neapoli: vbi an feneſtræ poſſint ampliari.*
13 *Seruitus proſpectus, & ne proſpectui officiatur quomodo inter ſe differant.*
14 *Quale dominium arguatur ex Feneſtrarum dominio.*
15 *Inuito vicino fieri poſſunt, ſed cum quadam Diſtantia.*
16 *Feneſtra ſuper feneſtram quando aperiri poſſit: etiam ſi ſit proſpectus in domum vicini, & num.17.*
18 *Æmulatio quando præſumatur.*
19 *Non poſſunt aperiri Feneſtræ, ſeruitute in contrarium quæſita.*
20 *Negatiua proſpectus ſeruitus quomodo intelligenda.*
21 *Quarum rerum proſpectus tolli non poſſit.*
22 *In cortile vicini poteſt Feneſtra cum cantonibus aperiri.*
23 *Feneſtram habens verſus vicinum non eſt in quaſi poſſeſſione a tius non tollendi.*
24 *Feneſtræ moniales verſus au & quando aperiendæ. Et num.27.*

Aſtri

25 *An procedat hic fauor pro Religioſorum maſculorum clauſuris : & num.ſeq.*

28 *Laici feneſtras in eccleſias proſpicientes aperire non poſſunt .*

29 *Principum & Patronorum fauore id limitatur .*

30 *Patronus in fundationis limine quaſcumque conditiones quomodo poſſit apponere .*

31 *Circa eccleſias vel ſupra illas ædificare eſt prohibitum .*

32 *An poſſint aperiri in pariete communi , vbi qualiter ſit intelligenda ad id conceſſa licentia .*

33 *Praxis Neapolitana atque Romana in eo caſu referuntur .*

34 *Quando ſint claudendæ , vbi & de Lucano Statuto : & quando ſecus num.ſeq.*

36 *Clauſuræ huiuſmodi patientia ex conuentione præſumitur .*

37 *Ferreis clathris quo tempore Feneſtræ ſint muniendæ .*

38 *Principis licentia non eſt alteranda .*

39 *Non cogitur feneſtras tollere quiſquis in eis cum ferratis præſcripſit .*

40 *Quando liceat illas in liberas conuertere .*

41 *Mechliniæ ſtatutum & Antuerpiæ pro ferreorum clathrorum munimine .*

42 *In Lotharingia impoſitum eſt pro feneſtris tributum .*

43 *Ligneæ feneſtræ & ſpecularia affixa veniunt in domus venditione & legato.*

44 *Feneſtras feriens aut irrumpens , ſeu per illas aliquem occidens quid referat .*

45 *Ab ijs nonnulli qua de cauſa præcipitati .*

47 *Liber non eſt valens per feneſtras tantum proſpicere : & dicitur detentus cui oſtium eſt præcluſum .*

EX toto ordinatim , vt æquum eſt , ad partes pertranſimus , præcipuas profecto ædificiorum , vtpote illas quæ ijs lumen liberioremque aeris curſum deferunt , ſcilicet Feneſtras , ſine quibus paries certe cæcus eſſet nuncupandus, vt *Virg.*dixit *Æn.*5.

Parietibus textum cæcis iter , ancipitemque
Mille vijs habuiſſe dolum .

1 Harum etymon à græco verbo φαίνειν , quod ſignificat *lucere* deductum putat Nonius Marcellus , eas appellans quoque *Tranſennas* grauiſſimorum virorum auctoritate . Superiori ſenſui aſſentitur *Iſid.orig.lib.*15.7. his verbis : *Feneſtræ ſunt quibus pars exterior anguſta , & interior diffuſa eſt , quales in horreis videmus , dictæ eo quod lucem fænerentur (lux enim Græcis* φῶς *dicitur) vel quia per eas intus poſitus homo videt .* Alij Feneſtram dictam volunt , eo quod domui lucem miniſtrat , vt Sulmonenſis quondam .

Qua lumen thalamis parua Feneſtra dabat.

Sed Perottus , earum deſcribens ſtructuram : *Feneſtræ ,* inquit, *in ædibus ſunt aliæ amplæ , aliæ minores , partim ad lucem reddendam factæ , &* ἀπὸ τῦ Φαίνειν , *quod eſt lucere , nomen habentes : partim vt venientes auras accipiant tranſmittantque , ne aere pigro & manente , locus ingraueſcat . Ab hoc fit feneſtro verbum , quod eſt aperio , perforo , & veluti feneſtras facio .* Quibus rebus adſtipulatur quodammodo *Io: Funger in etymol. Triling.* Ac *Matth. Martinius in lexico Philol.* Feneſtram dici exiſtimat , vt laternam ſereni , ſeu lucidi aeris : vnde Hiſpani etiam *Ventanam* quaſi ventoſam appellant , quod ventus per eam tranſmittatur . In huiuſmodi tamen materijs nobis prolixe ſcribere non præſtat ; *Vt enim ſomniorum interpretatio* (verba ſunt Aug.lib.de princip.Dialect) *ita verborum origo pro cuiuſque ingenio prædicatur .*

2 Cæterum Feneſtræ aliæ dicuntur *proſpectiuæ* , quibus aerem haurimus , proſpicimus , & amæuitatis gratia fruimur . Aliæ vero *Luciferæ* , ad radios ſcilicet diuinæ lucis intromittendos . *Tex. in l. ex quo* §. *nulli autem C. de ædific. priu. l. inter ſeruitutes & l.lumen vbi gloſſ. in verbo inferioribus locis l.ſi arborem* 16. *& l.eos* 39. *ff. de ſeruit.vrb.præd.tradunt Franc.Connan.in comment.iur.ciu.lib.*4.*cap.*10.*num.*13.*& Altograd. conſ.*51 *num.*4.*tom.*2.

3 Vtriſque iam pridem Romanos * abſque dubio vſos fuiſſe oſtendit *Ioſeph. Caſtald.decad.*7.*obſeru.in Critic.cap.*6. quamuis luminum tantum cauſa , non vero proſpectus Feneſtras ab ijs conſtructas nonnulli autumarint cum *Eraſmo Vngepaur exercit. Iuſtinian.*6. §.8. Vnde magnopere miramur Lucam Holſtenium virum alias maxime clarum immortalique fama digniſſimum , prodere auſum Feneſtras olim in Romanorum ædibus pænitus non fuiſſe : verum pro illis vſu habitum *Heliocaminum* , (eo modo fortaſſe quod iampridem in nonnullis Sueuorum vrbium antequam niuium ſeu caloris damna ſtatis temporibus æque fue-
4 rint depræhenſa) * , *qui eſt concameratus locus , Soli expoſitus , ac Hyberno tempore calorem ex illo recipiens & continens , Diæta pars , quam noſtri Euaporarium Solare vocant , ſiue Solarium , vt apud Plaut.in milite Glorioſo .* Ita *Io:Maria Cataneus ad epiſt. Plinij* 17. *lib.* 2. ideinque fere *Budæus* explicat *ad l.arborem ff.de ſeruit.vrb.præd.* De qua Holſtenij ſententia nos admonuere duo viri omnigenæ eruditionis , in priſcis tractandis rebus verſatiſſimi , vtrique Sapientiſſimæ Chriſtinæ Suecorum Reginæ ſucceſſiue Bibliothecæ Præfecti , nobiſque ſumma præſertim neceſſitudine deuincti , ſcilicet Benedict. Millinus , & Franciſcus Camelius . Miramur inquam , cum Vitruuius (cuius verba infra referemus) ſecus oſtendat : & frequens Feneſtrarum mentio apud *Plin. in epiſt.cit.& in epiſt. 6. lib.* 5. ex quibus aperte conſtat Feneſtrarum vſus & diſtinctio ab Heliocamino . Rurſus de ijs ac de maris proſpectu vicino minime tollendo loquitur *Zeno in l.*12. *C. de ædific.priu. Et in l.vn.de via publ. & ſi quid ea , &c.* ſtatuitur Ædiles permittere non poſſe ſtercora

in

in vijs proijci, neque morticina, neque coria
deijci. Quod prorſus abſque feneſtris fruſtra-
neum eſſet ſancitum. His additur inueriſimi-
litudo & diſcrepantia in iſtarum ædium par-
tium conſtructione à priſcis illis viris Archite-
ctonicæ ſummæ peritis, & luxus ſtudioſiſſi-
mis qui, ſicut noſtratibus, fære cæteris deli-
ciarum formis, antecelluere, quemadmodum
frequenter patet ex Seneca, Iuuenali, Petro-
nio alijſque ſcriptoribus ineptas vanitates pla-
ne contemnentibus; Profecto, neque Rimis
tantummodo ad proſpiciendum, neque (quod
peius) pariete cæco ſplendidiſſima ædificia
confeciſſe cenſendum eſt: & ſi ob crebras
temporis ruinas, vetuſtarum forma Feneſtra-
rum hodie nullatenus appareat, Senſus quo-
que Marſilij his verbis adductus; *Timuere olim
aeris vitium: feneſtras domorum paruas, anguſtas
& raras, & in ſummis cubiculis ſtruebant, vnde
vix luminis aliquid cubicula illuſtrabat: quamob-
rem multis in locis inipſo meridie lucerna opus fuiſſe
omnino exiſtimo*, à Io: Bapt. Donio de Salubrit.
Reſtit. Agri Romani fol. 220. ſic improbatur.
*Fateor quidem, non tam feneſtrarum amplitudine,
numero, ac diſpoſitione, quàm alijs ornamentis,
ædium ſuarum proſpectum veteres exornaſſe; ſed
tam parcos, atque inſcios in perforandis parietibus
eos fuiſſe, vt Marſilius credidit, vix equidem pu-
to, niſi propter ſpecularium penuriam (quæ, quod
ex lapidis certo quodam genere fierent, ad ſolos for-
taſſe diuites pertinebant) parciores fuerint in lumini-
bus feneſtrarum captandis.* De hoc lapide ſcribit
Plin. lib. 36. cap. 22. Et nos exiſtimamus fene-
ſtras ad lumen prius factas, deinde vero ad
proſpectum, cum primum neceſſitati, poſt-
modum vero vtilitati ac luxui debuerint par
eſſe. Immo vetuſtior apud Hebræos proſpi-
cientium vſus planus fit ex ſacris litteris: cum
4. *Reg. 9. verſ. 30.* de aduentu Iehu in Iezrael
ſcribatur: *Porro Iezabel, introitu eius audito,
depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum,
& aſpexit per feneſtram ingredientem Iehu per
portam.* Cui populo, à Deo met Architecto,
ad mirabilis ædificij, arcæ Noeticæ ſcilicet,
perfectionem indicta fuit *6. Gen. 16. Feneſtram in
arca facies.*

Item Feneſtræ, vel dicuntur liberæ, vel fer-
ratæ, quæ patent ex ſolo nomine. *Sprenger.
in tract. de Iure Ædific. cap. 9. tit. de feneſtris.* Qui-
5 bus accedit feneſtra * ſupra tectum poſita,
quæ vulgo dici ſolet *Lucernale ex Capoll. de
ſeruit. cap. 35. num. 1. in fin. cum ſeqq. Paſſett. conſ.
130. num. 11. & nouiter Io: Bapt. De Luca in ſuo
Theatro Verit. & Iuſtit. ſeu de Seruitut. lib. 4. di-
ſcurſ. 11. num. 4.*

6 Veruntamen *, vt cuncta aliqualiter per-
pendamus, inter materiam ex qua fiunt Fene-
ſtræ, numerantur Orbiculi, & Vitrea lumina,
teſte *Cal. lib. 15. cap. 3.* Item papyrus, lapis
ſpecularis, lintea, telæ inceratæ, chartæque
oleo tinctæ. *Fauſt. ab Aſchaffenb. in Ærar. claſſ.
16. ord. 188.* ibi: *qui feneſtras, & Sprenger poſt
illum in eod. tract. cap. 9.* qui diuerſitatis non poſt
habendæ meminit, inter feneſtras ac ſpecula-
7 ria; Iſta enim ſunt integumenta * ex ſpecu-
lari capite, quibus ambulationes in hortis te-
ctæ erant, quæ æſtino tempore detrahuntur,
vt ſcripſere *Cott. in verb. ſpecularia & Mantica
de tacit. conuent. lib. 4. tit. 15. num. 4.* ſeu quibus lu-
men in cænaculum tranſmittebatur, & Sol in
ædes admittebatur, ſic dicta, quod è ſpecula-
ri fierent lapide, vt hodie per vitreamina &
chartacea *ad tex. in l. 12. §. ſpecularia ff. de inſt. in-
ſtrum. leg. & poſt Plin. lib. 36. cap. 22. Martial. ita
lib. 8. epig.*

*Hybernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt Soles, & ſine Sole diem.*

Et hodie vocantur *Geloſie* italico verbo: ſunt-
que inſtrumenta in Feneſtris poni conſueta, vt
ſtantes ibi videre, & non videri poſſint, vt
deſcribit *Capoll. cap. 63. num. 1.*

8 Mitto veteres quæſtiones inter duos illos
vicinos, Anthemium Mathematicum, & Ze-
nonem Rhetorem de proſpectu inſtituto con-
tra priſcam formam, & de ſeruitute altius
non tollendi ac luminibus non officiendi.
Querelam quoque ſimilem mulieris in Vrbe à
Zonata relatam aduerſus Petronam Præfectum
Vigilum vicinum ſuum: de primis enim ſcribit
Agathia Scholaſt. lib. 5. hiſtor. De vtriſque *Gotho-
fred. ad l. 12. §. 2. C. de ædific. priu. & Doctiſſimus
Cuiac. obſeruat. lib. 17. cap. 35.*

9 Aduerto autem coincidere * inter ſe lumi-
num ac proſpectuum ſeruitutem, & ad inui-
cem ſe habere vt excedentia & exceſſa. De-
bens enim alicui proſpectum, non debet vt
cælum videat, ſed vt per feneſtram (quæ pro-
ſpectiua nuncupatur, vel per foramen.
Exemplo me declaro: ſi exiſtens intra do-
mum, aut aliquo ſimili modo coopertam
diei claritatem ad ſe videat peruenire. De-
bens vero lumen, ita debet vt per directum
cælum reſpiciendo, diei claritas ad eum dif-
fundatur. *Gloſſ. in l. lumen in verbo inferioribus
locis ff. de ſeruit. vrb. præd. Angel. in l. inter ſeruitutes
circa med. verſ. alio vero. Azo in ſum. C. de ſeruit. &
aqua num. 3. verſ. & ſi quidem. Altograd. d. conſ. 51.
num. 3.* Nec fiunt feneſtræ in parietibus do-
morum ad recipiendum nocturnum lumen,
cum videamus ijſdem ſeras ligneas, & ferreis
cardinibus ſuſpenſas verſatileſque aptari, vt
ad veſperam claudi & obſtrui poſſint ad no-
cturnum aerem excludendum, & lunæ lumen
haud propitium, vt bene diſcurrit. *Id. Altograd.
d. conſ. num. 49.*

10 Plures vero *, equidem practicabiles, exci-
tari poſſunt in iure controuerſiæ, & ad rem
facientes: ac præ alijs de illarum loco ac di-
ſpoſitione. Quanquam autem *Vitruuius in 1.*
celeberrimi eius operis *libro* in cubiculis ac
Bibliothecis orientem verſus fieri feneſtras
conſulat, quia Sol matutinus intrans aerem
purificet, quod etiam ad probat *Auicennas*;
Temporum tamen conditio in hoc ſeruanda
potiſſimum eſt, in ædium diſpoſitione ad cu-
bicula & triclinia æſtiua & Hyberna; Ideo-
que

Digitized by Google

que, ne Ciconiæ vel Grues (ad quarum imitationem Architectonica atque Ædificatoria inſtituta ſunt) hominibus videantur prudentiores, Feneſtræ Septentrionem ſpectantes in æſtiua tempeſtate plurimum commendantur: in Hyemali vero aerem meridionalem introducentes. Ita recentiores ex eodem Vitruuio, & *M. Varro in lib. 1. Rei Ruſt.* ſub Tremellij Scrofæ perſona: *Non hic Varro noſter*, ait, *cum Corcyræ eſſet exercitus, ac claſſis, & omnes domus repletæ eſſent ægrotis ac funeribus, immiſſo feneſtris nouis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ianuaque permutata, cæteraque eius generis diligentia ſuos comites ac familiam incolumes reduxit?* paulo enim ante dixerat per magni intereſſe vbi poſitæ ſint villæ, quoue ſpectent porticibus, oſtijs, ac feneſtris. Ad quod facit huiuſmodi *Io: Bapt. Donij* monitum *in cit. lib. de Reſtitut. Salubr. Agri Rom. fol. 156. Sed communis quædam regula in Oſtiorum ac feneſtrarum luminibus aperiendis tradenda videtur; vt ſi alicubi Auſtralium ventorum ingreſſus vitari non poterunt, detur opera ſaltem, vt ex aduerſum aditu patefacto, ex facili effluant, ne quoquam impingentes reſiliant, aut reſideat. Multis enim id modis nocet, ac longè perniciosius eſt, quam ſi in tranſcurſu tantùm peſtilens aura locum aliquem inficiat*: quod certe maxime eſt præcaueudum. At quibuſcumque fere locis (ſi non obſtet impendium) orientales commendantur *à Franc. Maria Grapaldo in lexico de partib. ædium.* Verba ipſa quoque *Daniel. Barbari ad Vitruu. lib. 4. cap. 2.* quæ non debile materiæ noſtræ lumen afferre poſſunt, notare lubet: *Feneſtris* (ſic inquit) *numerus, ſitus, forma, & regula danda eſt; Nam in medio ſi diſponantur diſpares eſſe debent, vnde Venetijs vulgaris error eſt in numero feneſtrarum. Pari vbique fere numero collocantur: vnde viſus offenditur, & impedimentum fit maximum in aulis, vbi columna medianum occupat locum, quæ apertio occupare debet. In angulis non ſunt ponendæ, nec ſine neceſſitate vbique faciendæ. Templis autem antiqui lumen, aut à valuis, aut à parte ſuperiori dediſſe videntur. Feneſtrarum ſitus à pauimento eleuetur, quoniam oculis, non pedibus cernimus, meliuſque ventos euitamus. Cauendum eſt autem ne lumen aliunde impediatur: à ſupernis partibus lumen omne capitur. Vtiles ſunt feneſtræ ad aeris renouationem, aer enim quemadmodum aqua iacens & immobilis corrumpitur. Quadrata figura ab antiquis probata, conuenienti magnitudine venuſtatem, & commoditatem ædificijs non mediocrem adhibet.* Ex quibus præ cæteris aperte deducitur diſtantiam nonnullam in ijs à pauimento ſeruandam eſſe.

11 At de hac inter vicini ædes * (quod præcipue notari debet) aperte adeſt Zenonis conſtitutio *in l. 12. C. de ædific. priu.* ibi: *ne liceat præter veterem formam in altitudinem ædificium erigere, vel feneſtras facere, niſi decem pedes in medio intercedant; tunc enim proſpectiuas* (ſeu conſpicilia ex interpretatione Harmenopuli) *is qui ædificat non poterit facere, niſi antea quoque fuerint, vt dictum eſt. Luciferas vero faciet vtique, ſex pedum ſeruato ab imo pauimento interuallo.* In qua conſtitutione, quemadmodum *in Nou. Iuſtin. 165.*, dum vetatur vicino auferri vſus feneſtræ apertæ, mariſque proſpiciendi cauſa, etiam ſi ea ſit obliqua & coacta, aduertendum quod verbum græcum τοξικὰς de anguſtiori feneſtra debet interpretari; Si etenim inter vnius aulam, & locum purum alterius, ſit decennio integro medius paries antiquus, & aulæ dominus lumina decem anuis per feneſtras Τοξικὰς acceperit, dominum, ait, loci puri, ſi eum inædificare velit, debere tria cubita & trientem intermittere. Quod ſi per huiuſmodi feneſtras lumina non exceperit, ſed ab alia ædium parte, nullum intermitti ſpatium aliqui male interpretati ſunt. Quem ſenſum de obliquis & anguſtioribus feneſtris, veluti quibus etiam hodie tela, hoſtes aduerſus emitti conſueſcuut, amplectuntur *Symmach. in Ezechiel. Harmenop. in ijs, quæ ex Iuliano Architecto retulit, & Cuiac. obſeruat. lib. 13. cap. 30.* Sed allata interualla in praxi æuo noſtro profecto minime videmus vigere, eo prorſus modo, quem in ædificiorum ſupra adductis interſtitijs deſcripſimus.

Id tamen vnum adnotare non negligam, diu olim inter tenebras latuiſſe celebrem hanc Zenonis conſtitutionem à *Contio* editam *in d. l. 12.*: quam licet Accurſius gloſſando legem ſequentem ipſius ampliatoriam, vbi nam illa fuerit exclamet, Angelus vero de Peruſio ibidem, ob eius deficientiam, neſcire ponere caſus figurationem dicat, ac proinde nonnulli eam apocripham exiſtimauerint, vt patet ex deductis per *Gizzium in obſeruat. ad Capyc. Lat. deciſ. 50. num. 4. & ſeqq. tom. 1. & Rot. coram Eminentiſſimo D. Cardin. Celſo deciſ. 375. num. 5. & ſeqq.* quæ tamen circa hoc nil definit, vt conſtat *ſub num. 12. ex verſ. ſed quicquid ſit de prædictis*. Eius tamen auctoritas & exiſtentia ſatis liquet, ne dum ex Caronda, Gothofredo, Angilæo, Iulio Pacio, celebrioribuſque alijs Codicis Iuſtinianæi reſtauratoribus, verum ex *Cuiacio in ſuis obſeruat.*

Petro Fabro in l. domum ſuam 61. ff. de reg. iur. qui eam pro tali ſuppoſuerunt & gloſſarunt: *ex Ant. Auguſt. in collect. leg. Græcar. in Cod. ſparſar.* qui addit etiam in notis duo exemplaria eiuſdem ſe vidiſſe, alterum nempe Venetijs in Bibliotheca Beſſarionis Cardinalis, alterum Florentijs in Laurentiana. Rurſus ex ipſius met Iuſtiniani *Nouell. 63. & 165.* teſtimonio: *ex Baſilic.* atque Harmenopuli, Ataliatæ, veterumque aliorum Græcorum prochirijs. Et hanc varijs acutiſque concluſionibus in aula magna Apoſtolicæ Cancellariæ defendit egregie R.P.D. Seuerolus cum ad eximij ſui parentis in Aduocatione conſiſtoriali coadiutoriam merito fuit admiſſus.

Aliam vero diſtantiam in feneſtris ſtatutam inuenire non potui, quam eam quæ definit

conſuetudo Neapoli incip. *& ſi ex latere vt ſci*licet feneſtra ſeu alia vicini apertura per duos palmos ac totidem tertios (vt vocant) ab ædium proximarum latere diſtare debeat Hanc bene *Salernus* amplectitur *in ſummar.* quod ad *conſtitut.prædict.* facit ; & declararionibus exornat *Scipio Rouit.conſ.19. num.4.lib.3.* dicens id intelligi cum aliquis ædificium conſtruit iuxta
12 locum publicum *, non autem quando iuxta domum, locum, hortum, & aream vicini, quia eueniente hoc ſecundo caſu, non poterit ædificans in alio nouo membro plures, ampliores, aut longiores aperturas efficere, niſi quot & quales in inferiori habebat membro; & citat *conſuet. ſi quis habet tit.de apert. non faciend.* Ex quibus videtur quoque limitari communis concluſio, ampliare feneſtras in domo propria quemque poſſe ac ædificium extollere, ne dum ex *reg. tex.l.in re mandata C.manda.* in qua Conſtantin.Imper. decernit quod quiſque rei ſuæ liber eſt moderator & arbiter: ſed ex peculiari Zenonis decreto *in d.l.penult.C de ædific.priuat.*

De Seruitutibus proſpectus, & ne proſpectui officiatur, vtraſque ab inuicem non differre ex Iaboleni & Vlpiani reſponſo *in l.ædificia & l.inter ff.de ſeruit.vrb.præd. Io:Robert.Au-*
13 *relius* * autumat *ſentent Iur.lib.4.cap.7.* qui proſpiciendi ſeruitutem, quaſi procul aſpiciendi interpretatur dictam. Sed tutior iudicatur ſententia *Sprengeri in tract.de Iure Ædific.cap.11. verſ.2.Diſting. num.8.* eas ſcilicet ſeruitutes inter ſe differre, minus enim continet ſeruitus proſpectus, quam ne proſpectui officiatur: & eſt quando non habenti feneſtram vel foramen, ex quo proſpectum habere poteſt, nec de iure habere valenti, vicinus conceſſit habere proſpectum in domo vel camera, auctor, *Capolla de Seruit.vrb præd.cap.34.num.3.* Quemadmodum (*ex eod. Sprenger. num.9.*) id quæſitum videtur, quod vicinus lumina noſtra excipiat: in ſeruitute vero ne luminibus officiatur, ne vicino poſſim aliquid de luminibus quæ habuit detrahere *ad tex.in l.luminum de ſeruit.præd.vrb.* Seu clarius cuncta explicautur dicendo, quod qui luminum ſeruitutem debet, taliter tenetur lumina noſtra excipere, vt feneſtram aut feneſtras, prout conuenerit, aliamue quam lucis illac intromittendæ tantum cauſa aperturam in pariete, eius prædium verſus, fieri patiatur, è quibus aperturis cælum conſpici, ac inde lux excipi poſſit. *Tex. in l.lumen ff. de ſeruit. vrb. præd.* Qua ſola conſtituta, dominus ſeruientis prædij luminibus illis officere poteſt, obſcuriora ea reddendo, dummodo antiquam ædificiorum formam ſeruet, nec eo pacto cæli conſpectum tollat *arg.l. qui luminibus & l. ſi arborem in princ. ff. de ſeruit.vrb.præd.* Qui tamen ſeruitutem debet ne luminibus officiatur, non in id obſtrictus eſt, vt patiatur immitti feneſtram aperturamue fieri, ſed ne quicquam faciat, quo lumina vicini iam ante immiſſa, aut quæ poſtea iure immitterentur, obſcurari poſſint iuxta *l. 3. & l. inter ff. eod.* Egregie Aurelius vbi ſupra: ex quo clariſſime ita oſtenditur inter luminis ac proſpectus ſeruitutem differentia, vt prima cæli faciat liberiorem aſpectum, ex quo feneſtræ claritate afficiantur adeo vt, ſi infra feneſtram, cuius immiſſione luminum ſeruitutis vſus explicatur, aliquid fiat, cum lumen ex inferiore loco non ſit, nihil contra ſeruitutem ſit. In proſpectu vero libertas requiſita vſquequaque, etiam ex inferioribus locis proſpectum importat, ex quibus debetur ſeruitus, cum non leuior ſit commoditas inferiora quam ſuperiora conſpicere, vt hortos, mare, monteſque *arg.d.l.ædificia & l.inter ſeruitutes;* Ab eodemque ad clariorem *d.l. lumen* intelligentiam allata ſunt. Quæ præmittenda erant, veluti ſequentium prolegomena.

14 Noto hic quod *, quanquam murus in totum dicatur eſſe illius, à cuius parte ſunt feneſtræ, vt poſt *Capoll. Menoch. dixit præſ. 73. num. 11. & conſ.1237. Aldouin. conſ.10.num.15. & Bertrand.conſ.136.num.2.vol.2.* Feneſtrella tamen, ſeu paruum foramen in pariete relictum, omnimodum non facit arguere parietis dominium, dum totum non penetret parietem: clandeſtine etenim fieri potuit, & ignorante vicino. *Menoch. d. conſ.num.41. & præſ.73.num 12. in fin. Tuſch.concluſ.432.num.6. litt.M. Tondut. Sanleger. quæſt & reſ ciu.cap.88. num. 6.* Et habere illam in muro eleuato non arguit quaſi poſſeſſionem luminum, ideoque non præſcribitur. *Paſeth. conſ. 131. num. 20.* Neque ſi fuerint diuerſæ, poſſunt arguere vllo modo diuerſitatem domus, cum pro maiori habitantium commodo ibi fieri potuerint. *Laderch.conſ 78. num 6.Rota Bononienſ.diuerſ. deciſ.67. num. 20. Surd. conſ. 207.num 10.& 13. & Rota Romana coram Eminentiſſimo D.Cardinali Ottobono deciſ. 62. num. 7.* vbi firmatur æquiuocas huiuſmodi probationes non ſufficere, ſed concludentes requiri *ex deciſ 295. num.8. p.1. rec.; Et Buratt. deciſ 677. num. 15.* dicit raro euenire quod vna domus plures habeat proſpectus æquales, quem citat & ſequitur *De Luca vbi ſupra diſc. 74. num. 18.*

15 Regulariter autem poſſunt * fieri feneſtræ in muro proprio inuito vicino, non ſolum luminares, ſed etiam proſpectiuæ, etiam ſi per mille annos ibi non extitiſsent *l. altius cum l.ſeq.& ibi Bald.& cæteri ſcribentes C. de ſeruit.& aqua. Capoll. de ſeruit. Vrb. præd. cap.62.num. 1. Caphal. conſ.130. num.1. & 5. Bero conſ. 134. num.15. lib.3. Carpan. ad Stat. Mediol. p.2.cap. 333. num.11. & ſeqq.Veizenegger de ſeruit.diſſert. 3. cap.5. num.33. Gaſpar Manz. eod. tract. tit.2. quæſt.64. num.192. vſque ad 204.* qui duo materiam hanc tractant, & omnia argumenta diluunt. *Ciarlin. controuer.182. num.10. vol.2. Rota Bononienſ. diuerſ. deciſ.110. num.2. Sperell. deciſ.55.num.18. & demum Romæ deciſum fuit in Bononien. Feneſtrarum 13.Aprilis 1663. coram*

bo:

Digitized by Google

bo:mem. Emerix . Et hæc eſt ſententia vulgatiſſima & in praxi recepta & obſeruata, quamuis contrarium nitantur nonnulli defenſare apud *Harprecch. in §. prædiorum il 2. num. 53. inſtitut. de ſeruit. vrb. præd.* Cuius auctoris tamen *ibid. num. 54.* diſtinctio acutiſſima plurimum nobis arridet; Paries etenim, cui feneſtræ ſunt immittendæ, aut ædibus vicini eſt nimium propinquus, & nullæ harum feneſtrarum niſi antea ibi fuerint, abſque ſeruitutis iure, fabricari poſſunt; Aut ab ijſdem legitima eſt diſtantia remotus: in quo caſu, ſi nouus fuerit, tam proſpectiuas quam luciferas quiſque facere poteſt feneſtras, dummodo à vicinarum ædium pariete 12. pedum ſpacio diſtet; Si vero eſt vetus, vt prædictæ feneſtræ haberi poſſint, decem pedum diſtantia ſufficit. Luciſeras autem feneſtras vtrique parieti huic immitti poſſunt, dummodo ſex pedum interuallo à vicinis ædibus ſit remota. Arrident hæc, inquam, de iure atque ad legis expoſitionem. ſed in facto nullatenus obſeruantur, quemadmodum de ijs, quæ *in l. 12. de ædific. priu.* ſtatuuntur, paulo ante innuimus.

16 Concluſio firmata * ampliatur Primo, vt domum habens ſupra vel extra vicini ædes, ſi alia velit ſuper illa ædificare membra, poterit in ijs feneſtras aperire, quæ tamen veteribus non ſint ampliores, de conſuetudine Neapolitana; Quod ex membro ſuperiori per directum, non eſſe ad inferius membrum extendendum probat *Donat. Ant. de Marin. var. reſolut. lib. 2. cap. 205.* plures auctoritates afferens contra *Matth. de Aſflict. deciſ. 224.* Et de iure (vt de forma nonnihil dicamus) feneſtra ſuper aliam feneſtram fieri poteſt. Sic Muta ſuper conſuet. Panormi *cap. 29. num. 43.* maxime quia DD. aſtruunt quod, vbi vna vel aliquæ feneſtræ iam adſunt, earum multiplicatio non infert præiudicium: id teſtantibus *Surdo conſ. 387. num. 6. cum ſeqq. & Afflicto deciſ. 224.*

17 Amplia Secundo feneſtram * in proprio pariete fieri poſſe, quamuis per eam inſpiciatur in domum vel aliam rem vicini, dummodo ad æmulationem non fiat, vel niſi probetur ex aduerſo debita ſeruitus, quod ſcilicet ibi non poſſit eſſe feneſtra. *Cæpoll. de ſeruit. cap. 62. Oinot. in §. prædiorum num. 21. inſtitut. de ſeruit. vrb. præd. Hypol. ſing. 54. Boer. deciſ. 320. num. 6. Vrſill. ad Afflict. deciſ. 225. Sabell. var. reſolut. & reſponſ. cap. 7. num. 33.* Et niſi probetur hæc ſeruitus cauſam habere continuam. *Bero conſ. 134. num. 3. vol. 3.* vel adſit contractus. *Muta in cap. Regni Sicil. cap. 116. num. 110. tom. 2.* Aut præiudicium ſummum non afferatur vicino. *Id. Muta fuſe ad conſuet. Panormi cap. 29. Anglebermaus in conſuet. Aurelianenſ. pag. 70. de ſeruit. cap. 1. & in les couſtum. de Tours tit. 19. pag. mihi 125. poſt Cyn. in l. altius C. de ſeruitut.* Ratio id ſuadet, quia illicitum eſt quod vicinus alterius vicini ſecreta videre velit ex feneſtra nouiter conſtruenda *Carpzou. Iuriſprud. for. Romano Saxon. p. 2. conſtitut. 41. defin. 12.* In quo tamen certa & determinata regula dari non poteſt:
18 cum in dubio non præſumatur * fieri ad æmulationem donec contrarium non probetur, ex *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. caſu 156. num. 9. late Palma conſult. 38. Rota coram Buratto deciſ. 631. num. 7. & add. ibi num. 25. & in Bononienſ. Feneſtrarum 13. Aprilis 1662. iam cit. coram bo: mem: Emerix: & in Aſculana Seruitutis 11. Februarij 1667. coram eodem, & in Lauretana Feneſtrarum 28. Iunij 1669. coram R.P.D. Calatain.* Sed tantum præſumitur id fieri ad æmulationem vel maleuolentiam, quando videri poſſunt ſecreta vicini; & faciens feneſtram, nullam aut modicam exinde percipiat vtilitatem, vt bene diſtinguunt *Paul. de Caſtro in d. l. altius C. de ſeruit. Bertrand. conſ. 333. vol. 3. p. 1. Marzan. conſ. 47. num. 8. & 9. alijque cumulati in præd. Aſculana Seruitutis §. vtramque autem.* Tunc vero (vt detecto morbo, pharmacum porrigamus) ad prudens Iudicis arbitrium recurrendum eſt, qui ſe conformare debet particularibus ſingulorum caſuum circumſtantijs, attendendo ædificiorum qualitatem, & perſonarum reſpectiue; Puta ſi fuerint amici, vel non: & præcipue mores facientis feneſtram, ſi veriſimiliter eam feciſſet etiam ſi eſſent amici, & præ cunctis meditabitur Regionis conſuetudinem, ad cuius limites generalis regula prædictæ *l. altius* modificanda erit: *arg. tex. in l. 1. §. 1. ff. de iu. delib. c. de cauſis de offic. de leg. & l. 3. §. 1. ff. de teſtib.* & dicunt *Bertrand. in addit. conſ. Surd. deciſ. 168. num. 5. & ſeqq. nec non De Luca vbi ante diſc. 4. num. 9.* Probata autem æmulatione, ne dum obſcurari debet, ſed tota fabrica deſtrui. *Grilenzon. conſ. 172. num. 4.*

19 Quod autem * (vt indicauimus) licitum non ſit aperire feneſtras quoties aliqua ſeruitus in contrarium quæſita fuit *ex l. fin. §. fin. C. de ſeruit. vrb. præd. poſt Cæpoll. eod. tract. cap 19. num. 1. & Sperell. deciſ. 55. num. 19. & 22.* deciſum fuit à Rota Romana in vna *Firmana Seruitutis 21. Maij 1664. coram Reuerendiſſimo D. Ninot. Epiſc Tarraconenſi* vbi ad hunc effectum modus præſcribitur eam probandi, ſcilicet præſumptionibus & coniecturis, & citantur *Bart. in l. 1. num. 9. ff. de itin. actuque priu. Capoblanc. de Baron. pragm. 14. num. 13. & ſeqq. Panciroll. conſ. 74. num. 4. & 5. Caſanat. conſ. 39. num. 48. Grat. diſcept. 681. num. 6. & ſeqq. & eadem Rota deciſ. 160. num. 3. & 4. coram Reuerendiſſimo Royas.* Exempla vero ibidem afferuntur, ſi teſtes depoſuerunt ſe ab anteceſſoribus pluries audiuiſſe conſtitutam eſſe huiuſmodi ſeruitutem, accedente oculari præcipue demonſtratione, ex qua longi temporis tranſitus cum eximia aeris anguſtia, inuer iſimilis appareat, vt notant *Cæpoll. de ſeruit. cap. 62. num. 11. Theſaur. deciſ. Pedemont. 16. num. 4. & Rota in Camerinenſ. Iuris fabricandi 27. Iunij 1635. coram Dunozzetto.* Quæ ſeruitus realis dicitur, ac tranſitoria cum ipſa domo ad quoſcumque, dum

Digitized by Google

reſpectu certi & determinati fundi impoſita fuerit, & in vim pacti habentis cauſam perpetuam. *Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 332. num. 12 p. 2. Olea plures citans in tract. de ceſſ. Iur. tit. 4. quæſt. 7. à num. 8. ad 13. & in adducta Firmana Seruitutis §. fin.* Quibus adde poſſe prohiberi ſtatuto ne fiant feneſtræ, quemadmodum ne ibi aliquid immittatur. *Muta in cap. Regni Sicil. tom. 2. cap. 116. num. 108. vbi num. 112.* quod, ſi fuerit permiſſa feneſtra, non debet eſſe formæ inuſitatæ. Vbi non eſt ſilendum Vſufructuarium feneſtras domus fructuariæ aperire, non vero claudere poſſe *l. 13. §. ſed ſi odium ff. de vſufr.*

Porro notandum eſt negatiuam proſpectus ſeruitutem ex laudo vtrinque emologato vim
20 tranſactionis * obtinente optime deſumi poſſe. Ita Romana *Rota deciſ. 350. num. 2. p. 4. rec.* quod inſtar pacti ſeu ſententiæ ſeruitutem inducie. *Eugen. conſ. 32. num. 20. cum ſeqq. lib. 1.* Eiuſque medullaris tenor in caſu volentis domum à ſeruitutibus liberare ſeruandus eſt. *Rota in rec. deciſ. cit. & in ſuprad. Aſculana Seruitutis coram Emerix.* Ita qui ſeruitutem debet ne proſpectui officiatur, vel proſpiciendi, ſeu proſpectus ſimpliciter, nihil facere poteſt, per quod ad liberum & gratiorem proſpectum officiat. *Gomez Leon. reſponſ. Iur. 42. num. 1. & 2.* quod juxta eundem procedit quoque in foro Valentiæ, vt refert *in deciſ. Valentin. 178. num. 10. vol. 2.*

21 Nonnullarum * autem rerum proſpectus tolli nequaquam poteſt, etiam nulla in id conſtituta ſeruitute, puta Maris, cuius proſpectum ei, qui e domo mare conſpicere potuiſſet, intra centum pedes nulla re adimi aut impediri potuit *ad tex. in nouell. Iuſtin. 63. in Auth. de nou. oper. nunc. mari aſp.* Niſi à latrinis ſcalis, ſeceſſibus, culinis, & baſternis *l. 12. §. 4. C. de ædific. priu. & notat Sprenger. de iu. ædific. cap. 6.* Idemque fuit obtentum in eo, qui proſpectum è domo habuiſſet, vel hortorum, vel montium, vel ſcripturæ publicæ *Io: Robert. Aurelius lo. paulo ante cit. ex Hermenop. lib. 2. Epit. tit. 4.*

Sed grauis difficultas eſt, & ſupra non ſa-
22 tis reſoluta *, vtrum aperiri poſſit feneſtra in cortile vicini? In qua de iure communi reſponſio propemodum eſt negatiua *l. vulg.* quidam *Hiberus* quamuis affirmatiue reſponſum dederit *Gomez Leon. reſponſ. & informat. iur. cap. 54. num. 1.* vbi tamen ſecus eſse dicit ex Hiſpalenſi iure ſtatutali: quod imitari videtur ſtatutum municipale Bononiæ id interdicens in muro proprio vel conducto, dummodo aliunde commode lumen haberi poſſit. Contrarium tamen, ſcilicet id licere inuenio *de conſuet. Catanenſi tit. 60.* quam gloſsatur Nepita, *& ad propoſitum tit. 1.* Quæ ſententiarum diſſonantiæ facillime conciliari poterunt, ſi dicamus in iſto caſu feneſtram debere fieri cum cantonibus, ad hoc vt dominus ea poſſit vti: vel habere ferriatam marmoteam, non vero ligneam, vt claudi fieri nequaquam poſſit. *Afflict. deciſ. 225. aliiſque apud Thoro in compend. deciſ. Neapol. verb. Feneſtra vol. 1.* Quod ampliatur ſi hoc præſcriptum fuerit, & lumen aliunde haberi non poſſit. *Ricc. collect. deciſ. 1510. p. 5.* ea nimirum ratione, ne ædificia remaneant inutilia. *Vrſill. deciſ. Neapol. 265. & Gargiaranus conſ. 14. num. 7. lib. 1.* In quo caſu cogitur quodammodo vicinus aerem vendere. Idem *Ricc. collect. deciſ. 2296.*; Et ſic impeditur proſpectus, & fabricæ ſtatus non deformatur: vnde ſemper applicari poteſt prædicta Bononienſis diſpoſitio, vtpote pro communi emanata bono, ad rixas & deſidias euitandas, *vt ex Oinot. in §. prædior. vrban. inſtitut. de ſeruit.* cenſuit *Rota in eadem Bononienſ. Feneſtrarum coram bo: mem. Emerix in §. penult.* Sciendum quoque hic tandem eſt, feneſtram habentem
23 in muro verſus vicinum *, non per hoc eſſe in quaſi poſſeſſione ſeruitutis altius non tollendi quoad vicinum, vt firmant *DD. in l. qui luminibus ff. de ſeruit. vrb. præd. & in l. 1. C. de ſeruit. & aqua, & indiuidualiter Paſeth. conſ. 130. num. 10.*

24 At quid dicendum erit de Feneſtris * data opera, vel fortuito proſpectum in monialium cœnobijs deferentibus? Non enim ſufficit ſuperius adducta inter illas ac laycos corporalis diſtantia, niſi cæteri ſenſus (proſpectu obuelato) quodammodo tueantur. In iure igitur qualiſcumque ad monialium ſecreta vetatur aſpectus, vt bene *Cyn. in l. altius C. de ſeruit. num. 4. cum ſeqq. & Bald. ibid. etiam num. 4. quibus accedit Couarruu. lib. 3. var. cap. 14. num. 8. verſ. 7.* Vnde ratione ſeruandæ honeſtatis, laudabiliſque cuſtodiendæ monialium verecundiæ, aut prohibetur ne ædificium altius tollatur: aut ipſarum met feneſtrarum clauſura ſancitur. *Berouſ. conſ. 133. num. 10. vol. 3. Franch. deciſ. 23. num. 3. late Rocc. reſponſ. 18. per tot. vol. 2.* qui amplificat in monaſterio prius extructo: & poſt *Rot. Roman. deciſ. 229. coram Royas* dixit nouiſſime *Io: Bapt. De Luca d. lib. 4. diſc. 21. num. 3.* vbi recenſet in hac materia plures Sacræ Congregationis reſolutiones. Hinc Rouitus (quem ſequitur *Marotta diſcept. for. cap. 35. num. 24.*) *in pragm. Regni Neap. pragm. 2. de Monial. hæc habet: Feneſtræ ſpectantes ad Monaſteria monialium, de quibus aliqua vertitur lis, infra menſem claudantur, & pauimenta ſubdialia ſint ſubtegulanea. Deciſ. vero 92. num. 6.* ita iudicatum teſtatur à S. Concil. Neap. licere ædificare monaſterio Sancti Franciſci Capitis Montis, ita tamen vt per feneſtras non haberetur ad monaſterium aſpectus, non obſtante quod ædificium eſſet contra viridaria monaſterij, adeſſetque via ſatis larga intermedia. Qua in ciuitate alium caſum ſequutum refero in Authoribus PP. Camaldulenſium, qui, cum à PP. Dominicanæ familiæ ſitum obtinuerint ad effectum ædificandi, in ea conceſſione clare fuit conuentum, quod eiſdem non liceret aperire feneſtras monaſte-

tium

Digitized by Google

rium reſpicientes, ſeu ædes concedentium, niſi ad lumen tantum: de quo meminit *Rota deciſ.375.num.22.coram Eminentiſſimo D.Cardinali Celſo*. Et bene applicari poteſt iuxta facti contingentiam cum de nouo ædificandæ ſunt.

25 Nonnulli auſi ſunt concluſionem * extendere ad Religioſorum maſculorum clauſtra, ſeu monaſteria monialium vtrinſque ſexus, vt inquit *Ricc. in collect.deciſ.4211.* qui plures ampliationes & limitationes affert. *Muta in cap. Regni Sicil.116.num.111.lib.2.* & nouiter *Lezzana in ſumma Regul.tom 4.verbo Monaſteria Regularium num. 23.* Immo Neapoli ſic quoque fuit interpretata *pragm 3.de monial.* quemadmodum in *Sac.Reg.Conſ.* iudicatum refert *Rouit. deciſ.92. in qua num.22.* æquale defendit eſſe periculum in honeſtatis aſpectus de viris ſæcularibus in religioſas, ac de fœminis ſæcularibus in religioſos. Quapropter & hunc prohibendum fore poſt *Cyn. vbi ſupra & Ant Padilla num.19. Bald.num.4. & Salic.num.2. C.de ſeruit. & aqua.Couarr.lib.3.variar.cap.14. num.18.verſ. ſeptimo Alex. conſ.174.num.4. vol.2. Bero. conſ. 135 lib.3.* dixerunt *Borgnin.Caualc.deciſ.8.in fin.p.4.& Gauanerr.deciſ.Neap.10.num.5.*

26 Veruntamen non video * quare hic tantus rigor ſit ſeruandus, cum ij per ciuitatem in dies ambulantes, tam magno aut non ſubſint animarum periculo: aut ad tam ingens potius incommodum ex maiori ipſorum prudentia, vicinos nequeant cogere. *Vrſell. concluſ. 62.num.70. & Sabell. var.reſolut.cap.15.num.14.* Quanquam huiuſmodi fauor ad praua vitanda lubricæ iuuentuti pericula, & diſciplinas facilius captandas, potuerit Seminarijs quodammodo iuxta prudentis arbitrium concedi: quemadmodum Scholaribus Romani Collegij laudabiliter præſtitus fuit à Rotæ Auditorio *in Romana altius non tollendi* 30.*Maij* 1622. *coram Buratto*.

27 Diſcurſum tamen ad Monaſteria * monialium vertendo, concludo murum eleuari non poſſe, etiam ſi incideret moniales, proſpiciat. *Sperell.deciſ.Eccleſ.58.num.8.* Atque ædificantem claudere teneri feneſtras, ſi id faciat vt videat vxorem vel filias aut Religioſas, quia tunc ad æmulationem diceretur id fieri *l. fundo ff. de rei vindic. & l.opus ff. de oper. publ. Sperell. ibid. num. 1.* Immo nonnulli aſtruunt claudere teneri moniales eas, per quas à vicinis proſpiciuntur. *Amendula in addit. ad deciſ. Vinc. de Franch.* 223. quod tamen (quicquid dicat *Sperell.*) irrationabile non videtur, conſiderata loci proximitate, & proinde ſexus tam imbecillis periculo imminente. Si autem vicinus eas ad ſui commodum tantum aperiat, vel in totum claudere debet, lumine ex alia parte in aulas ingrediente, vel ad lucem tantum, iuxta praxim & doctrinas allatas, reſerare.

28 His dubium nectitur de laicorum * feneſtris aſpectum habentibus in eccleſias; an & quomodo ſcilicet valeant aperiri vel retineri? Concluſio igitur fundamentalis, & inter Doctores receptiſſima eſt, nec minimam licitum eſſe imponere Eccleſiæ ſeruitutem, cuiuſcumque illa ſit qualitatis. *Text.* ſunt apertiſſimi *in l. ſeruitutes 14. §.fin.in fin.ff.de ſeruit.l.ſi quis §. ſed loco ſacro ff. de aqua pluu. arcen. l. accepi ff. commu. de ſeruit. & dicit Cæpolla in ſuo tract.de ſeruit.vrb.præd.cap.16.num.6. in fin.& in cap.18. num.1.* Adeoque in praxi hæc recipienda ſunt vt, ſi quid ædificatum fuerit ſupra, vel circa muros eccleſiæ, aut aliquid factum, inimiſſum, vel ſuper impoſitum, quod eccleſiæ damnum aut incommodum affert, debet deſtrui ac demoliri ex interdicto ne quid in loco ſacro, quod non ſolum eſt prohibitorium, ſed etiam reſtitutorium, vt probat *tex. in l.2.§.ſi quis nemine: in loco enim ſacro non ſolum facere vetamus, ſed & factum reſtituere iubemus, hoc propter Religionem ff. ne quid in loco publ.* & ibi tradunt *Angel. & cæteri ſcrib. & l.1. & ibi Bart. ac toto tit. ne quid in loco ſacro.* Ex quo arguo illicitum fortius eſſe feneſtras eccleſiam reſpicientes aperire & habere ita vt, ſi alicubi ſint, claudi debeant, docente id *Ancharan. in Clem.1. num. 1. in fin. de ſent. excommun.* vbi quod temerarie agunt qui aperiunt huiuſmodi feneſtras, & ibi ſtant ad audiendum Diuina. *Scipio de Rubeis in aphoriſ. epiſc. in verbo oratorium num.1. ibi: nec feneſtra in illa ſint, per quas ab ea proſpectus haberi valeat. Sell. in ſuis ſelect.canonic.cap.3.num.119. Barboſ.de vniuer. Iur. eccleſ.lib.1.cap.11.ſub num.28. Gauant.in manual. Epiſcop.in verb.Eccleſia num.27. & nouiſſime Nicol.in ſuis Floſcul.in verbo proſpectus num.1.& 2. fol. 589.* Quorum doctrina Sanctæ Memoriæ Pij V. ordinatione ex pijſſimi (ſic præſtat dicere) ſui pectoris fonte emanata, locupletanda eſt; Mandauit enim ſalutis anno 1566. cunctas vicinorum feneſtras claudi, ex quibus aſpectus ad eccleſias haberi poſſet, vt *Fuſchus* refert *in tractat. de Viſitat.lib.1.cap.11.num. 10.* pro cuius executione Cardinalis Sabellus tunc tanti Pontificis Vicarius decretum edidit omnibus præcipiens feneſtras ſimiles habentibus, vt illas claudere deberent: & illud in extenſum refertur à *Quaranta in ſumma Bullar. in verbo Reuerentia Diuinorum fol. mihi* 582. Et demum Sacra Epiſcoporum Congregatio ita ſemper inconcuſſe tenuit, & ſeruari mandauit, vt præter antiquiores reſolutiones relatas per *Barboſ. & Gauant. in ſupra cit. locis* ita reſpondit *in vna Caſertana* 8. *Iunij* 1636. *& in Hortonen.* 11.*Iunij* 1655. & de ordine Sanctiſſimi, ita praxi exhibuit *in vna Alexanenſi ſub die* 18. *Ianuarij* 1662. Idemque reſpondit Sac. Rituum Congregatio in vna *Veronenſi* 15. *Iunij* 1635. *& in vna Marſicana* 28. *Martij* 1654. Et non modo parum proderit in iſto caſu Papæ ſimplex licentia, verum & nil pænitens valebit; Quia optime applicari poteſt doctrina de licentia Principis ædificandi in publico, quæ intelligitur

dummo-

Digitized by Google

dummodo id fiat abſque alterius incommodo
ac præiudicio; alias ſi alteri præiudicium &
incommodum afferat, habetur pro non con-
ceſſa, niſi Papa nominatim & expreſſe illam
aſſerat concedere, etiam ſi alteri allatura
ſit incommodum ac præiudicium: quo etiam
caſu intelligitur de modico præiudicio, non
vero de ingenti ex apertis *text. in l. 2. in §. me-
rito & §. ſi quis à Principe & ibi tradunt Bart.
Alberic. & Angel. ff. ne quid in lo. public. & Capol-
la de ſeruit. cap. 60. num. 9. & 10. vbi late & egre-
gie*. Nemo autem aperte non videt quanta
ſint eccleſijs ex huiuſmodi ſeruitute incom-
moda: quæ cum experiantur præcipue Sacri
Æditui & Curati, huc adducere ſuperuaca-
neum eſt.

29 Limitari id tamen poteſt Principum ſeu
Magnatum fauore, quibus quandoque ob eo-
rum in Diuinam domum munificentiam com-
moditas hæc poteſt concedi; Et Patrono-
rum, qui in limine fundationis quaſcumque
30 valent conditiones apponere *, etiam ſi cir-
ca ſpiritualia ſint, & aduerſus ius commune,
dummodo alias licitæ ac poſſibiles ſint, at-
que Ordinarij conſenſus accedat, vt dixerunt
*Lambertin. de iurepat. lib. 1. p. 1. quæſt. 9. a. 1. num.
49. vſque ad fin. Gonzal. ad reg. 8 Cancell. gloſſ. 5. in
princ. num. 47. 48. & 102. cum ſeqq. gloſſ. 15. num.
130. ac gloſſ. 29. num. 3. Gutier. conſ. 1. & 2. num. 1.
reſoluit Rota deciſ. 345. num. 4. & deciſ. 379. num.
20. coram Royas; Ac aperte colligitur ex diſpoſit. Sac.
Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 24. de reformat. & con-
ſtat ex eod. ſeſſ. 25. cap. 5. 9. & 10. de reformat.* id
quoque notante *Molina de commut. vlt. vol. cap.
10. num. 39.* Vnde ſic valida erit conditio,
quod beneficiarius ad horas canonicas non
teneatur. *Paſqual. g. quæſt. moral. Iurid. quæſt. 1.*
quod in cathedrali inſtituatur clericus, li-
cet decimum ſeptimum annum non exege-
rit. *Fagnan. in cap. cum in cunctis num. 73. de
elect.* Et ex eadem ratione bene inferendum
erit quod patronus ita conſtitutus per fun-
dationem, immo etiam per reparationem
vel dotationem eccleſiæ, poſſit in illa è
domo ſua feneſtram aperire, ſiquidem cum
ei præſtet maximum commodum, ſeruitu-
tis præiudicia in hiſce circumſtantijs apparent
non modo diminuta, verum & nullatenus exi-
ſtentia.

31 Optimo etiam iure * ob id prohibitum eſt
ædificare ſupra vel circa muros eccleſiæ, aut
aliud facere vel immittere, quod illi regula-
riter incommodum afferat, à ſuprad. limit.
præſcindendo: quia ſemper debita eſt ſacris
locis reuerentia iuxta *l. 1. & tot. tit. ff. ne quid
in lo. ſac. & in l. ſi cui 9. C. de ædific. priu.* vbi quod
inter eccleſias & ædificia priuata relinqui de-
bet ſpatium 15. pedum (de quo iam ſupra
eſt fuſe ſcriptum) & demum San. Mem. Pius V.
prohibuit in dicto decreto per Quarantam vbi
ſupra relato. Quapropter initijs (ſi fieri po-
teſt) obſtandum eſt ne fiant laicalium domo-
rum appodia & contignationes in eccleſiarum
parietibus, quæ maiori ſemper maieſtate ac
ſplendore in Inſulas apparerent: tunc vero fa-
cilius feneſtræ ac cæteræ huiuſmodi ſeruitutes
impedirentur.

32 Hactenus de Feneſtris * quæ vt plurimum
in proprio pariete fieri contenduntur. Vi-
deamus modo an pro illis communis paries
aperiri valeat? Qua in re negatiua eſt reſo-
lutio, quod ſcilicet per vnum ex dominis re-
gulariter fieri non poſſint alio inuito in muro
communi, & multo magis in alieno. *Crott.
conſ. 153. num. 10. vol. 2. Pariſ. conſ. 63. num. 3.
vol. 1. Perez Sigler plurib. in loc. Thomat. deciſ.
March. 119. num. 8. bene Cuiac. in comment. tit. 2. de
ſeruit. vrb. præd. ad l. 2. & 3.* vbi ait illos, qui
ius luminis immittendi non habent, nequa-
quam poſſe parietem communem aperire fe-
neſtræ cauſa: *& Leo deciſ. Valent. 178. num. 4.
vol. 2.* Quod ampliatur etiam ſi lumen aliun-
de haberi non poſſit, vel ſi murus ad id pa-
ratus non ſit *l. eos vbi DD. de ſeruit. Burſatt.
conſ. 111. num. 2. & 7. vol. 1.* requiritur enim in
caſu neceſſitatis licentia ſocij expreſſa, ita
vt facultas ipſius permiſſiua non ſufficiat; quod
ſi licentia conceſſa fuerit ex præcaria ſeu ad
beneplacitum, nullo temporis ſpacio præ-
ſcribitur. *Muta in cap. Regni Sicil. tom. 3. cap. 57.
num. 41.* Tunc vero, vna permiſſa, plures
fieri non poſſunt. *Sperell. deciſ. for. eccleſ. 56.
num. 9.* ea ratione, quia conſenſus circa vnum
actum adhibitus, quoad alium non nocet *l. 1.
§. Iulianus ff. de itin. act. priu. l. iubemus C. ad Vel-
leia. & plures ibi ſcribentes.* Hæc tamen proce-
dunt dummodo pacto vel præſcriptione ſerui-
tus realis inducta non fuerit. *Capyc. Latro de-
ciſ. 66. & ibi Gizz. in add. num. 4. lib. 1.* ſed præ-
ſcriptio decem annorum ſufficit, quo caſu
ad illas claudendas nemo cogi poteſt. *Do-
nat. Ant. de Marin. var. reſolut. lib. 2. cap. 205.
num. 3.* quæ ante prohibitionis diem non
currit. *Gomez Leon. reſponſ. & informat. iur.
reſp. 7. num. 2. & 3.* vbi ampliat etiam ſi mil-
le tranſierint anni; Et hoc eſt contra vulga-
rem regulam, quæ dictat eas fieri non poſſe
niſi ab eo, qui totum ius habet in pariete.
Crott. in eod. conſ. num. 12. qui ampliat præcipue
ignotante vel inuito vicino *num. 13.* Vnde ſo-
cius curare ſemper poteſt vt illæ claudantur,
cum vtrique in communi muro poſſint ædifi-
care, etiam ſi tacitus conſenſus fuerit præſti-
tus, nam ad hunc effectum inuito animo ex
aduerſo hæc facta præſumuntur. *Tex. in l. in-
uitum & ibi Bart. Angel. & Caſtr. ff. de ſeruit. vrb.
præd. Burſatt. d. conſ. 111. num. 1. aliique DD. relati
à Sperell. in cit. deciſ. 56. num. 8. vbi num. 43.* ex-
tenditur etiam illa clauſa, vicinum alterum
poſſe parietem communem eleuare *ad tex. in
l. quod dictum §. ex tribus* ſecundum vnum intel-
lectum *& gloſſ. ibi in verbo paries in princ. ff. de
ſeruit. vrb. præd.* Semper igitur in hoc ius reſi-
ſtit. *Tex. in l. penult. ff. de ſeruit. vrb. præd. Anell. de
Amato conſ. 40.* Vnde maxime commendan-
33 da eſt Neapolitana praxis *, & ad caſus quo-
que

Digitized by Google

que nouiter occurrentes applicanda quæ docet in iſtis caſibus faciendas eſſe feneſtras (vt vulgo dicitur) cum cantonibus: & ſi abſque illis huiuſmodi reperiantur foramina, à Tabulario (ex ordine Magni Conſilij) ſuper faciem loci accedente, illas claudi mandare, quamnis antiquas & diu forſitan toleratas, vt ſcribunt *Capyc. ad conſuet. ſi quis habet parietem ſub tit. de ſeruit. in annot. Vrſill. in addit. ad Afflict. deciſ. 265. num. 15. 16. 17. & 18. & Donat. Anton. de Marin. vbi ſupra num.* 3. qui communiter dicunt principalem limitari concluſionem, quoties membrum in quo fuit factum foramen, totaliter obſcuratum remaneret: tunc enim præcio mediante cogi poſſet vicinus ad luminis tantum ingreſſum permittendum. At Romanæ curiæ praxis, quæ regula poteſt eſſe alijs aliarum ciuitatum tribunalibus in frequentibus hiſce controuerſijs, & robur ſumit ex ipſomet Vrbis Stat. *cap. 107. lib. 2. & conſtitut. Gregor. XIII. §. 2.* permittit vicinum vti poſſe ad quemcumque vſum communi pariete ad ſigna & tecta vtriuſque domus ſubſtinenda deſtinato, ſoluta ſuæ portionis æſtimatione: vt in *Voto Camerali ſeu Præſidis Viarum impreſſ. inter deciſ. 257. p. 7. rec. à num. 73. vſque ad fin.* & ſequitur *D. De Luca in eod. lib. diſc. 14. num.* 3. Quod ſi ſcire cupias an feneſtram liceat ampliare? conſule *Alciat. conſ. 55. tom. 2. lib. 5.*

34 Quandoqne etiam claudendæ * ſeu obturandæ ſunt feneſtræ; quod ita primordialiter intelligi debet, vt in muro laterali ad ædificium & ſignorum ſubſtentationem apto ac deſtinato liceat ex vulgari vſu ædificare, etiam ſi claudantur feneſtræ. *Capolla de ſeruit. cap. 62. num. 5. Thomat. deciſ. 119. Surd. conſ. 233. num. 15. & Rota Romana deciſ. 450. num. 1. coram Durano*; Id tamen non permittitur ſi ad vſum paries deſtinatus non ſit, & ſi fuerit minus aptus ad ædificium. *Surd. conſ. 387. num. 4 Sperell. in deciſ. ſæpe cit. num. 7. & 8. cum ſeqq.* Neque (quod peius eſt) ſi omnino manſiones obſcurarentur, *vt coram Durano ibid.* deciſum conſpicitur *num. 3.* ea ſcilicet ratione, quia domus cæca euaderet ac prorſus inutilis, ibique dominus quodammodo videretur immaniter ſepeliendus *ex Gratian. diſcept. for. cap. 896. num. 1. & ſeqq.* Tanti autem negocij principalis regula iudicis arbitrium eſſe conſueuit, ſpectata nobili domus ſtructura, eiuſque ornatu faciei: quod aduertit *Io: Baptiſta De Luca lib. 4. de ſeruit. diſc. 9. num. 10.* Indubitati etiam iuris eſt, quod obturare poſſim feneſtras eius, cui ſeruitus non competit, ad ædificandum in meo. *Tex. in vulg. l. latius vbi DD. & Bertrand. conſ. 169. num. 2. vol. 4.* qui regulam optime aduertendam detegit, quod nempe ſi aduerſarius opus nouum enunciet, deſiſtatur trimeſtri, illoque elapſo, & de iure ſuo non edocto, ædificium vltra conſtruatur. Eoque magis eam claudere poſſum, ſi velim ego met altius tollere, dummodo tantum remaneat luminis, quod aliqualiter proſit, etiam ſi per foramen ingrediatur. *DD. in l. luminum ff. de ſeruit. vrb. præd. Paſeth. conſ. 130. num. 10.* Si vero ſteterint apertæ per 30. vel 40. annos feneſtræ, nullatenus obturari poterunt *ad tex. in l. omnes & l. ſicut C. de præſcript. 30. vel 40. ann. Capolla de ſeruit. vrb. cap. 30. num. 5.* qui dicit etiam quod, ſi vicinus tacite permittat vicino vt feneſtram fieri mandet, non poterit aliquid poſtea facere, quominus proſpectum habeat ex illa. Optime *Aldouin. conſ. 10. num. 16.* qui loquitur etiam in terminis Lucani Statuti: *Sebaſt. Medices deciſ. 49. num. 4. Add. ad deciſ. Rotæ Bonon. 97. verſ. 3. diſtinctio* & nouiter *Palma conſult. 38. num. 7.* Quo loci ad maiorem claritatem aduerto Lucanum Statutum *cap. 129. lib. 2.* mandare feneſtras reſpicientes ſuper terreno vicini, vel eſſe graticulandas, vel omnino claudendas; Id tamen non procedit ſi eæ in loco ad habitandum non apto minime reſpiciant, puta in curia ad recipienda tantum ſtercora deſtinata, vt fuſe *Sebaſt. Medic. d. deciſ. 49. num. 9. verſ. quæ omnes rationes: & Palma in præd. conſult. num. 3.* in ijſdem terminis dominium firmat eſſe probandum à volente feneſtras claudi illius loci, ſuper quo ipſæ reſpiciunt de tempore, quo illæ fuerunt reſeratæ.

35 In alijs etiam caſibus * de iure municipali minime claudendæ ſunt feneſtræ, puta per vicinum, nec per dominum domus quam locauerat, alias conductor poſſet recedere etiam ſi obturatio eſſet modica. *Muta ſuper conſuet. Panormi cap. 29. num. 36. & 37.* quod tamen in vero domino alicuius domus non procedit, cuius vſumfructum alteri dederit *ex eod. ibid. num. 42.* quia tunc intrat doctrina, quod dominus domus locatæ ſeu vſufructuariæ non poteſt in totum illas obſcurare ita vt nec modicum lumen habitantibus relinquat *l. 30. ff. de vſufr. Sprenger. de iu. ædific. lo. alias cit.* Quemadmodum non ſunt claudendæ feneſtræ, quæ manent in domo alicuius verſus fundum & domum vicini eiuſdem domini, ſi hæredes eaſdem diuidant domos, nulla de ijſdem claudendis facta mentione. *Charon lib. 2. reſponſ. 69. & Chriſtinæus ad leg. Municip. Mechliniæ tit. 14. artic. 28. verſ. ſed an feneſtræ*: cum vtraque domus (in eorum ſententia) debeat in eo manere ſtatu, in quo ante diuiſionem fuit, dummodo nihil in contra-
36 rium * ſit conuentum. Præſumitur tamen ex aliqua conuentione, non vero ex neceſſitatis vinculo proceſſiſſe clauſionem feneſtræ, etiam cum muro, ſi longo tempore quis paſſus fuerit eam clauſam remanere. *Rota deciſ. 404. coram Dunozetto* de hoc Doctiſſimorum Virorum ſententijs nixam affert reſolutionem.

37 Quoniam autem cratis ferreis muniri aliquando feneſtras videmus, nonnulla etiam in hoc ſeſe offerunt obſeruanda. Et certum

eſt

eſt quod de rigore illæ apponendæ non ſunt,
nec renouandæ quatenus prius per accidens
extitiſſent, niſi talis debita fuerit ſeruitus: vel
quis eas tollere velit ad vicini æmulationem
principaliter,. vt ſibi ſponte ſua in eius do-
mum aditum faciliorem pararet. *Capolla*
de ſeruit. vrb. cap. 55. *Gratian. diſcept. for. cap.* 752.
à num. 81. *ad* 92. *& Sabell. var. reſolut. & reſponſ.*
cap. 15. *num.* 10. De æquitate tamen illas tene-
re vel reponere prohibitum non eſt, niſi con-
tradictio inſit. *Grat. ibid. ac Thoro Vot. deciſiu.*
47. *num.* 11. & dummodo ſupra vicini ſolum
protendentes non ſint, quia hoc eſſet cum
aliquo eius præiudicio. *Capoll. de ſeruit. d. cap.*
num. 1. *& Sperell. deciſ.* 57. *num.* 12. Immo ſi hoc
alicubi, præuia Principis licentia, in qua
forma fuerit præſcripta, vſui tradendum
38 eſſet, non poſſet ipſa alterari * cum pericu-
lo cadendi à gratiæ beneficio, vt probat *tex.*
in l. eos & ibi Io: Platea. Rebuff. & cæteri ſcrib. C.
de aquæd. lib. 11. *coram Durano deciſ.* 225. *num.* 4.
iuncto num. 17. *cum duob. ſeqq. & in aliis con-*
cord. maxime ſi de præiudicium afferente
ſeruitute ageretur, puta aduerſus eccleſiam
vel ſimili, quæ in aliquo ampliari non po-
teſt, neque extendi *l.* 3. *& penult. ff. de inſt. act.*
priu. Capic. Latro conſul. 64. *num.* 39. *p.* 1. *Car-*
pan. ad Stat. Mediol. p. 2. *cap.* 31. *num.* 12. Si ve-
ro domus empta ſit cum pacto, quod perpe-
tuo ſtent feneſtris ferreæ crates, ita vt non
poſſit caput immitti, debent proculdubio
ita perpetuo permanere. *Neguſ. in ſylua re-*
ſponſ. quæſt. 107. *num.* 26. Quod pactum, vel
aliud ſimile ex veriſimilibus coniecturis pro-
bari poteſt, ſi aperte de illo non conſtet, in-
ter quas ea numeratur, ne ſcilicet cratis ele-
uatione permiſſa, facile patere poſſit vicini
ad propriam domum acceſſus, vt notant *Se-*
baſt. Medic. deciſ. March. 49. *num.* 1. *Grat. diſc.*
861. *num.* 6. *&* 7. *Caſanatt. conſ.* 39. *num.* 48.
lib. 1. *Theſaur. deciſ.* 16. *num.* 4. *& deciſum fuit*
à Rota Romana in Firmana Seruitutis 13. *Martij*
1665. *coram Reuerendiſſimo Ottalora in §. nam li-*
cet, & in Lauretana Feneſtrarum 28. *Iunij*
1669. *coram R. P. D. Calataiu.* Aduertendo
quod pactum ad vnam tantum feneſtram
minime reſtringendum eſt ex rationis idem-
titate, maxime ſi non adſit commodum ex
feneſtris: & appoſitis huiuſmodi cratis, abſ-
que præiudicio vicini, lumen æque recipi
poſſit, vt bene ponderauit *Rota in ead. Laure-*
tana citans Ciriac. controuer. 28. *num.* 19. *&* 20.
Quod ſi ius municipale huiuſmodi caſibus
prouiderit, inter varias rationum ambages
39 tollitur * ſpeculandi locus. Ex quo infer-
tur quod non cogitur feneſtras tollere is qui,
præſcriptione quæſitâ, eas ferratas habuit
per 30. vel 40. annos verſus domum vicini
arg. l. omnes & l. ſicut C. de præſcript. 30. *vel* 40.
ann. cum vetuſtas vicem legis obtineat *l.* 1.
40 *§. fin. de aqua pluu. arcen.* Habenti * tamen fer-
ratas licet conuertere in liberas, niſi redun-
det in damnum vicini, vel fiat circa opus
publicum, vel circa monaſterium, palatium
Principis, vel amphytheatrum *ad tex. in l. flu-*
minum §. fin. & ibi gloſſ. de damno infec. & l. opus
etiam cum gloſſ. ff. de oper. publ. Capoll. d. cap.
55. *num.* 2. *& Sprenger. d. cap.* 9. *tit. de fene-*
ſtris.

41 Huc iubet afferre verba * ipſa ſtatuti Me-
chliniæ *tit.* 14. *artic.* 28. ad materiam noſtram
fortaſſe non inutilia: *Qui in ſuo pariete* (ſic
legitur in eorum textu) *ad ſemipedem à vicinis*
ædibus diſtante, feneſtras aut habet, aut facit, eas
communire debet ferreis clathris, & firmis mini-
meque apertibilibus vitris, ſi modo ex feneſtræ in-
tra attactum conſiſtant: quod ſi ſupra attactum,
tam arctè ferreis clathris interſepiet, vt caput inde
humanum efferri nequeat. Cui rationabili con-
ſtitutioni conſonant profecto Antuerpienſes
conſuetudines *eod. tit. artic.* 30. & aliarum Bel-
gij nec non Franciæ, teſte *Chriſtinæo in com-*
ment. ad præd. leg. Mechlin. vbi ait limitari con-
cluſionem cum alicui eſt contrarius titu-
lus, aut feneſtræ in fundum proprium
proſpectum habent. Ex quo video ſuperua-
caneæ atque illicite experi poſſe à vicino,
vt feneſtræ in eum proſpicientes, ad lumen
ſolum reducantur: quia in iſto caſu ciuitas
tota commoueretur, quemadmodum pru-
dentiſſime Gratian. conſuluit *diſcept. for. cap.*
752. *num.* 92.

42 Nolo calamum * hic protrahere ad fe-
neſtrarum examinandum tributum alicubi
impoſitum, & ſignanter in Lotharingia
ſingulis feneſtris *ex Ehrenberg. pag.* 64. *cap.*
5. quod iniuſtiſſimum appellatur *à Spren-*
ger. de iu. ædific. lo. alias cit. veluti materiam
nihil protſus vtilitatis afferentem.

43 Muniuntur lapideæ feneſtræ ligneis fene-
ſtris. Hinc dubitari poteſt an hæ poſtremæ
veniant in venditione domus: & breuiſſime
dico quod ſic, quemadmodum etiam ligneæ
portæ. Ita *Surd. deciſ.* 134. *num.* 15. *Mantica*
de tacit. & ambig. lib. 4. *tit.* 15. *num.* 17. *Thoro*
Vot. deciſiu. 46. *num.* 22. *p.* 2. vbi exemplificatur
in apothecis, quæ venditioni domus acce-
dunt, ſacci venditioni frumenti, & aliorum
ſimilium. Non tamen veniunt regulariter
Specularia quæ vulgo dicuntur *Geloſie*: ne-
que Vitriatæ ſub domo ſeu domus inſtrumen-
to: *tex. in l.* 15. *§. de vſufr. l.* 12. *§.* 12. *de fund. in-*
ſtruc. niſi feneſtris affixa ſint, quia tunc pars
domus cum ſint, ſub illius venditione ac
legato compræhenduntur *ad l. quæſitum §.*
ſpecularia de fund. inſtruc. quemadmodum
tradit ac optime diſtinguit *Cæphal. conſ.* 92.
num. 17. *& Sprenger. notauit lo. pluries al-*
lato.

44 Demum pro materiæ coronide aduerto *
quod, qui alienum oſtium aut feneſtram ver-
berat aut ferit, aditus cauſa ſibi ad nocen-
dum parandi, per fringens tamen, aut vi
irrumpens, in triginta drachmas damnatur
Mechliniæ ſtatuto, vt ſcribit *Chriſtinæus iam*
alias citat. ad einſd. ll. Municip. tit. 2. *artic.* 24.

Si

Digitized by Google

Si vero per feneſtram à tergo, vel ex inſi-
dijs inimicum occiderit, iuxta veriorem ſen-
tentiam eccleſiaſtica non priuatur immunita-
te: de quo *Sperell. deciſ. for. eccleſ. 23. num. 10. & 15.* Ab ea tamen quandoque præcipitati
immanem nihilominus crudelitatis vim paſſi
45 ſunt *, vt de Iezabele Iſraelitarum Regina,
ab Eunuchis iuſſu Iehcis qui ipſius occupaue-
rat Regnum, crudeli hoc facto fuit interem-
pta 4. *Reg. 9.* Sic in recentioribus hiſtorijs
conſtat Genuenſes Famaguſtæ in Cypro è Re-
gia præcipitatos: & inter cætera exempla
vulgatiſſimum eſt illud Baldaccij Centurionis
Florentinæ Reipublicæ Magnatibus in ſuſpi-
cionem adducti, qui ea de cauſa è publici pa-
latij feneſtris fuit exturbatus, vnde pro com-
muni adagio fertur huc vſque *Il ſalto di Bal-
daccio*: de quo *Victorius lib. 28. Variar. cap. 1. atque Æn. Syluius cap. 54.* Et quia libertas cun-
ctis rebus eſt anteferenda teſte *Xenoph. de reb.
geſt. Græc. lib. 4.* ſine qua hominibus nihil eſt
bonum, nihilque expetendum. *Plutarc. in
Ageſilao* moneo quemlibet liberum non cen-
46 ſeri qui per feneſtras * tantum proſpicere va-
leat: illumque magis haberi pro detento, non
cui præfixæ feneſtræ, ſed cui præcluſum eſt
oſtium. *Gothofred. in not. ad l. 9. lit. Q. in quibus
cauſ. pign.* & ſequitur *Sprenger. vbi ſupra.* Hæc au-
tem de Feneſtris (ne nimij ſimus) dicta ſint
ſatis.

MEMBRVM QVINTVM.

MÆNIANORVM, PROIECTORVMQVE SIMILIVM INTERSTITIVM ET MATERIA EXPLANATVR.

SVMMARIVM.

1 *Mæniana quæ ſint, ac eorum ſynonima: & num. 3.*
2 *Inuenta fuiſſe à C. Mænio defenditur aduerſus Theodorum.*
4 *A ſubgrundijs differunt & ab immiſſis: & num. 5.*
6 *In ſolo proprio permittuntur.*
7 *Conſuetudo in hoc plurimum valet, vbi quod l. Mæniana amplius vſu non recepta.*
8 *In ijs loci publici aſpectus eſt obſeruandus, & citra ſemper præiudicium vicini.*
9 *Limites excedentia, ſciente vicino, diruenda non ſunt.*
10 *Impropriè dicuntur* immiſſa *ex domus interno.*
11 *Quæ ſint* Ringhiere, *& quomodo proijci! valeant.*
12 *Refertur ad rem ſtatutum Mechliniæ.*
13 *Pegmata quæ olim fuerint: hodie vulgo appellata* Palchi *vbi quomodo conſtruantur.*
14 *Magiſtri viarum non habent leges condendi facultatem.*
15 *Protecta ſeu* Tabulata *minime Diſtantiam requirunt.*

E Cubiculorum limine per Feneſtras ad am-
pliorem viæ proſpectum pes interdum ſuper
protendenti quodam ſolo aliquantiſper ef-
fertur. Hæc ædium partes antiquitus *Mæ-
niana* appellabantur ſeu *Podia penſilia*; ho-
die vero, vernacula lingua dicuntur *Ringhie-
re*: quæ ad propoſitum ſunt quoque exami-
nanda.
1 Rem ex nominis notitia plane conijcimus.
Sunt igitur *Meniana tabulata quædam proiecta.*
Sic illa deſcribit *Io: Caluin. in lexico-iurid. &
Conſtant. teſtim. lib. 2. Epitom. Cuiac. ad probat
obſeruat. lib. 1. cap. 30.* Seu clarius: *ædificia ex-
tra domum ſe protendentia. & quæ ex vna parte
non requieſcunt ſuper aliquo, prout faciunt ſub-
grundia*, quemadmodum *Corneus*, inquit,
conſ. 272. num. 6. Andreol. controuer. 295. num. 20.
adhærens verbis Cæpollæ *in tract. de ſeruit. cap.
61. num. 1.* qui etiam *Ponticellos in muro* notio-
ri vocabulo ea nuncupat. *ad text. in l. malum
242. §. 1. de verb. ſign. & l. 2. §. cum quidam &
ibi gloſſ. ne quid in lo. publ. & melius in l. Mæ-
niana vbi etiam gloſſ. 2. in princ. C de ædific. priu.*
Ab hoc tamen auctore diſſentio libentiſſime,
& non minus à Scipione Theo.loro *alleg. 82.
num. 14.* qui cum *gloſſ. in d. §. cum quidam* vna-
2 nimi ſenſu exiſtimant * à mænibus ea nomen
ſumpſiſſe; moueor enim à grauiſſimorum vi-
rorum auctoritate, ſcilicet *Feſti lib. 11. atque
Iſid. lib. 15. etym. cap. 3.* qui aperte ſcribunt à C.
Mænio fuiſſe inuenta, & ſic appellata. Is au-
tem Cenſor quidam Romanus fuit & Craſſi
collega, qui patrimonio conſumpto, vendi-
taque domo quam ad forum ſpectantem reli-
quam habebat, vnam ſibi excepit columnam,
ex qua ſigna proiecit, iiſque (podio effecto)
gladiatorios ludos commode proſpicere va-
lebat; quemadmodum Italicæ Iuriſpruden-
tiæ ſidus fulgentiſſimum Alciatus explicat in
pra:d. l. malum: deducitur *ex l. penult. & l. Græ-
ca C. de ædific. priu.* traditque *Io: Funger. in
etymolog.* Addit vero *Iſidor. vbi ſupra* etiam
3 *Solaria, quod Soli pateant* illa appellari *.
Horum meminit *Valer. Max. lib. 9. cap. 12.* vbi
de C. Licinio Macro: *conſimili*, inquit, *im-
petu mortis vir prætorius Calui pater, repetunda-
rum reus, dum ſententiæ dicerentur, in Mænianum
conſcendit.* Cæperunt namque talia proiecta,
ad ſimilitudinem eius primodum à Mænio
constructi, poſtmodum ædificari: & ad di-
ctam columnam ſeruos & fures alligari con-
ſuetos, poſt *Pedian. & Cicer. in Academ.* ſcri-
pſit *Grappald. in ſuo lexic. de partibus ædium.*
4 Differunt vero Mæniana à Subgrundijs *,
quæ ſunt prominentes tecti partes, & ad
pluuiam arcendam extra murum porrigun-
F tur.

Digitized by Google

tur. De ijs *Varro lib.3.de Re Ruſt.Apes*, ait, *ſubter ſubgrundia villatico vti tecto: & Vitruu. lib.4. cap.2. ad extremam tecti ſubgrundationem*. Vnde aperte conſtat vtraque non æquiparari, ſicuti *Alex. ab Al. lib.5.cap.11.* cogitabat. At in ſubgrundijs nil poni debet, quod alicui nocere poſſit. *tex.in l.ſi vero §.Prætor de his qui deiect.*

5 Diuerſa quoque ſunt ab immiſſis * quæ requieſcunt in parte aliena, ſicuti trabes & tigna, quæ deijcere vicino licet; Quod non procedit in proiectis, quorum moleſtiæ ex Aquilia *l.*cauendum eſt, vt diſponitur *in l.quemadmodum §.1.eod.tit.* quanquam *Theodor.in præfato conſil.* probare conetur vetuſtum illud C. Mænij proiectum proprius fuiſſe immiſſum, contrarium enim auctorum iam citat. dignitas, ſolidæ innixa rationi, ſatis abunde ſuadet.

6 Controuerſiæ quæ hic poſſent * excitari, ad eorum permiſſionem ac diſtantiam diſtinguendam collimant. Permittuntur enim in ſolo domini *ad tex. in l. fin. in princ. ff.de ſeruit. l.1.& ibi gloſſ. & l.ſi vitem circa fin ff.quod vi aut clam.* Citra æmulationem tamen. Secus eſt in alterius ſolo, in quo cum non intret vicini ius, hoc tentari minime valet: atque in ſolo publico, quo in caſu aut Fiſcus obſtaret, aut eius taciturnitate licentiam quandam videretur impertiri, quatenus nempe tertio præiudicium non inferretur *arg. tex. in l. 2. §. merito & §. ſi quis à Principe ff. ne quid in lo. pub.* & ſequitur *Theodor. eod. lo. num. 20.*

7 Sed omnino in hiſce materijs video conſuetudinem ſeruandam eſſe *l. an. in totum vbi gloſſ. notat & concord. enucleat C. de ædific. priu.* Et idcirco vulgata *l. Mæniana eod. C. tit.* quæ tantummodo ædificia etiam Italiam comprehendebant, in ſenſu *Baldi conſ.348. num. 5. lib.2. & Cornei conſ.282. num.7. lib.4.* hodie amplius non ſeruatur, vt inquit ibi *gloſſ. alijque per eam* adducti. *Negus.iun.conſ.118.num.3. & per Andreol.* relati *controuer.for.295.num.19. p.4.* Et ſic parum obeſt, ſi priuatorum inter ſe Mæniana decem pedes diſtare debeant, à publicis vero operibus quindecim, vti legitimum ſpatium ab Imperatoribus Honorio ac Theodoſio *in præd. l.11.* præſcriptum, cum pæna operis demolitionis, conuerſioniſque ad Fiſci fauorem; Cuius diuerſitatem, iuxta ſubiectam materiam, affert Doctiſſimus *Faber in ſuo Rational. ad noſtram l. vlt.* & ex traditis per *Pet. de Vbald.in tract. de duob. fratrib. p.6. in 5. verſ.6. fallent. Surd. conſ.74. vol.1. Honded. conſ. 80. num. 27. lib. 1. & Laurent. de Pinu conſ. 164. num. 5.* qui fuſius rem pertractant.

8 Si etiam loci aſpectus ex Mænianorum conſtructione præiudicium non patiatur, abſque interſtitio autumo ea bene permitti poſſe, intelligendo id de publico, non autem de priuato aſpectu: quo caſu exiſtimo peritorum iudicio ac prudentiæ ſtandum eſſe; aduertendo ne viæ maiores deformentur *ad tex. in l. 5. C. de oper. publ.* ibi *diruenda ſunt.* Ita San. Mem. Alexander Septimus Pontifex Opt. Max. in ſuis fælicibus fauſtiſque Vrbis reſtaurationibus, ad vetuſtum nitorem eam reſtituere percupiens, ſapientiſſime obſeruauit. Eatenus itidem ſunt toleranda, quatenus vicinis detrimentum non inferant *d. l. 2. §. cum quidam ff. ne quid in lo. pub. late per Veron. qui plures affert in tract. de ſeruit. vrb. præd. quæſt.32. num.5. & quæſt.60. num.2.3. & 4. & quæſt. 61. num. 5. verſ. aut vult extendere:* & compertum eſt *ex cit.§.ſi quis à principe vbi gloſſ. & ex cap. quamuis in fin. vbi etiam gloſſ. & Archid. de reſcript. in 6. & cap. de his de priuil. & firmat Theodor. in præfat. allegat. 82. num. 20.* Ideoque tam illa, quam ſubgrundia, ſi iuxta
9 priuati domum ædificentur *, ipſo ſciente & non contradicente, licet muri lineam excedant, diſrui tamen non debent, vt dixit *Franc. Marc. deciſ. Delphin. 493. num.26.*

10 Rurſus ex praxi * conſidero immiſſa hodie ſuper vicini pariete appellari quoque Mæniana, improprie tamen vt ex dictis patet, quæ duris lapidibus ſiue lignis conſtruuntur, in interiori præcipue domus parte. Quæ vero in ædium facie apparent, maxime ſuper portam quam exornant, aut ſupra domus
11 angulos *, ex ferreis cancellis præcipue conflata, ea ſunt quæ vulgo diximus apud nos appellari proprie *Ringhiere* ita fortaſſe appellata ex eo quia ſuggeſtum imitentur in quo coram populo oratur, & quaſi ab antiquis Roſtris denominata. Vnde celeberrimum Cruſchæ Vocabularium dicit quod *la Ringhiera è il luogo doue ſi aringa cioè ſi parla publicamente*. Et differt in eo ſenſu à pulpito, quo tantum vtimur in eccleſijs. Sed hæc quoad etymon, cum huiuſmodi ea non ſint quæ in domorum facie conſtruuntur, & de quibus eſt ſermo. Has igitur auctoritate ſingulari nemini licet ibidem proijcere, præſertim in Vrbe, niſi obtenta à magiſtris Viarum licentiâ, qui eam concedere ſoliti ſunt, menſura capta quatuor circiter aut plurium latitudinis palmorum per Architectos in publico loco, in quo illæ ſint conſtruendæ, ſolutoque ab ædificare volente vnico in ſingulos palmos nummo. Neque de praxi reſiſtit vlla quidem Diſtantiæ obſeruatio à Vicini pariete, ſed tantum à ſolo, ne ſcilicet valde ſint internæ, viæque proxime nimis conſtitutæ: qua de cauſa publicus deformaretur aſpectus, non ſine aliquo etiam ipſius met domus domini præiudicio. Ad quod facit
12 Mechliniæ * ſtatutum diſponens feneſtram, opere Mæniano, in publicum proſpectum facere volentem, ita illam conſtituere debere, vt eius inferius limen octo pedibus à terra abſiſtat. Teſtatur *Chriſtinæus in comment.ad illa tit. 14.artic.47.*

Huc

Digitized by Google

13 Huc pertinent ea Pegmatum * genera (quaſi compacta quædam ſeu concinnata ex lignea materia) quæ vulgo dicuntur *Palchi* olim conſtructa ad populares conſpiciendas celebritates, & hodie ad baccanales præſertim ludos, de quibus mentio apud *I. C. in l. quæſitum §. 25. ff. de inſtrum. vel inſtrum. leg.* ibi: *nam in emptione domus, & ſpecularia & Pegmata cedere ſolent, ſiue in ædificio ſunt poſita, ſiue ad tempus detracta*. Et Elegantiſſimus Sannazzar. pompas concinens Ferrariæ celebratas *Eleg. lib. 3. eleg. 1. verſ. 86.* ſic ad rem noſtram:

Quis ſumptus Leonora tuos quis publica dicat
Munera, Ateſtinis edita Principibus?
Iam veteres ſuperas diues Ferraria ludos,
Aurea dum celeri præmia ponis equo
Effigieſque Deum, ſpectandaque ſigna per aras,
Extruis, & varijs Pegmata celſa locis.

Non vero locum habent in ſubiecta materia eæ ligneæ machinæ (Pegmata quoque appellatæ) in quibus ſtatuæ collocabantur, & quaſi figebantur ad illas ſuſtinendas, quæ quandoque cum belli ſimulachro humeris portabantur, & per illorum ſingula dux captæ Vrbis agebatur, ita vt captus fuerat ordinatus, teſte *Ioſeph. lib. 7. belli Iudaic. ac Dione in vita Adriani*. Priora igitur ſeu *Palchi* æuo noſtro conſtruuntur quinque palmorum æque circiter latitudine ſeruata, abſque vlla prorſus diſtantia à vicini ſolo, poſſunt enim parieti proprio immitti, altitudinis quoque ratione minime conſiderata, ſed obtenta ab Ædilium magiſtratu licentia tantummodo delapidatam perforandi, pro quà in vrbe ſoluuntur duo iulij ab vnoquoque ea volente conficere, & conceditur ita vt, ſolemnitatibus terminatis, foramina eadem claudantur. Vbi obſeruo quod ſi in ijs, vel in ſimilibus controuerſiæ inſurgant, allegare non ſufficit ſimpliciter ſtylum Magiſtrorum Viarum,

14 tanquam iuri communi aduerſum *, quod induci ab ijs non poteſt, tanquam non habentibus leges condendi facultatem; ſed non vigente Principis reſcripto ad id neceſſario, conſuetudo requiritur inducta per tot ac tales actus, qui ad maioris populi partis notitiam peruenerint, ad hoc vt dici poſſit conſtare de tacito populi conſenſu, per quem iuri ſit derogatum, vti bene ratiocinatur *Gratian. diſcept. for. cap. 752. num. 83. & ſeq.* quem *Sabell. ſequitur var. reſolut. & reſponſ. cap. 15. num. 10.*

15 Demum in protectis * quæ ſunt loco tecti, hodieque appellantur tabulata ſeu vulgo *tauolati* ad quandam ex imbre defenſionem ſuper apothecarum præcipue in Vrbe ianuis apponi conſuetis, nec vlla conſideratur diſtantia, cum liceat cuique ea figere in proprio pariete abſque hoc ſcrupulo. De ijs *Vlpian. in l. quemadmodum ff. ad l. Aquil. ſi protectum meum, inquiens quod ſupra domum tuam, & nullo iure habebam recidiſſes, poſſe me tecum damni iniuria agere, Proculus ſcribit*, vbi tamen loquitur de protectis immiſſis ſupra alterius domum, ſed in proprio pariete, quæ ab illo tollere nefas eſt abſque eius domini auctoritate, quod exemplificari poteſt in ædibus plures dominos diuiſis partibus habentibus. *Cic.* autem *in Topic. 11. quoniam*, ait, *P. Scæuola id ſolum ambitus ædium eſſe dixit, quantum parietis communis tegendi cauſa tectum proijcere: ex quo tecto in eius qui protexiſſet, aqua deflueret, ius tibi videri*. Plura videnda ſunt apud *Mager. in tract. de Aduocat. cap. 2.* At non prætereo quod hæc tabulata æque ac laudabiliter ſunt reſtringenda: vnde in Vrbe Alexandri Septimi Pontificis iuſſu, Proſper Iacobatius vnus ex Ædilium Magiſtratu curauit, vt publici viarum aſpectus illuſtrandi gratia nec non decorandi, plurimum in latitudine diminuerentur.

MEMBRVM SEXTVM.

OSTENSIS VICINI BONIS, PERTRACTATVR DE EIVS MALIS, QVÆ CAVSARE POSSVNT DISTANTIAM.

SVMMARIVM.

1 *Vicini dicuntur à Vico, & Vicus à via.*
2 *Inter vicinos & confines quæ ſit differentia.*
3 *Plurima vicinorum differentia.*
4 *Eorum (ſi boni ſint) laus & æſtimatio.*
5 *In ijs non ſperandum, cum ex nobis met agere poſſumus.*
6 *Mali qui ſint, & repellendi.*
7 *Literati qui, & quomodo obſtrepentes valeant expellere.*
8 *Ingenij opera cudenda tradere quomodo laude dignum.*
9 *Eccleſia & infirmi dicto fruuntur priuilegio. Item eiuſdem domus Incola num. 11.*
10 *Filatorij vſus an poſſit impediri.*
12 *Declaratur concluſio pro prauentione in habitando, & num. ſeq.*
14 *Maxime faber eſt expellendus, ſi Doctor alibi habitare non queat.*
15 *Schola battutorum & prauus odor an hoc priuilegium extendant.*
16 *Enumerantur cauſæ, quæ reddunt ſtudioſos priuilegij indignos.*
17 *Excluduntur ab hoc Doctorelli, Agentes, Sollicitatores, atque Procuratores.*
18 *Meretrices ac Iudæi ad Diſtantiam quandam æque coacti.*

II qui minus à nobis diſtant certe ſunt vicini, cum vtrique noſtri neceſſitudinis quo-
1 dam vinculo * iungi videamur, Sic autem appellantur à *Vico*, quemadmodum *Vicus* dicitur à *Via*, quod dextera parte viæ ſint ædificia, ſeu quod eundem proximum vicum incolant, ac prope viam noſtram habitent, Varronis teſtimonio *lib.4.ling.lat.* Hinc huiuſmodi incolatus dicitur vulgo *Vicinia* de qua *Ouid.lib.4.Metam.*

Notitiam primoſque gradus Vicinia fecit,

& è recentiorum numero *Io:Caluin.in lexico-iurid. & Thom. Beyerlinch. in theat. vit. hum. lib.8.*

Hoc in numero ſunt illi, quorum prædia
2. non linea *, ſed paries communis diſterminat: talis enim verſatur differentia inter vicinos & confines, vt primi in vrbanis prædijs, ſecundi vero in ruſticis ita nuncupentur. *Paul. l.4. §.vlt. ff. fin. reg. Vulteius in comment. inſtitut. de action. §.18. num.23.* In bulla Sixti Quarti accipitur Vicinitas pro contiguitate de iure Prothomiſ. vt explicat *Bard. §.4. num.6. verſ. vnde lex vtilis, &c.* Et talis ordo inter eos viget, vt alius dicatur proximus, alius vero remotus, immo primus, ſecundus, & tertius: *& l.6. de aqua pluu. arc.* Plures demum voluere illos dicendos vicinos, qui in pagis vbi villæ
3 diſpunctæ ſunt .*, atque ad inuicem ſeparatæ, vocem ex villa alia audire valent *arg. l.1. §. eodem autem ad S.C. Syllan.* ſeu qui vicini ſui cantantem gallum aut gallinam exaudire poſſunt, vti à pragmaticis obſeruatum ſcribit *Pet. Gregor. Tholoſ. ſyntag. iur. p.1. lib.4. cap. 24.* qui ex *gloſſ. in cap. fælicis in verbo vicinarum de pæn. in 6.* ad aſſirmandum mouetur, iudicis arbitrio relinquendum qui proprie ſic appellandi ſint. Cui addo *Menoch. de arbit. Iud. lib.2. caſu 222. per tot.* vbi & qui compræhendantur ſub ſtatuto iubente damnum à vicinis emendari.

Inter vicinos talis amicitia videtur conſtituta, vt cognationem quodammodo exæ-
4 quet *. Ita ex longo rerum geſtarum experimento aſſerere conſueuit Summus Pontifex Innocentius Decimus. Cuius rei rationem percontari poſſumus *à S. Tho comment. in 1. Polit. lect.1.* ibi: *Hos qui habent domos vicinas quidam vocant collactaneos pueroſque ideſt filios, & puerorum filios ideſt nepotes, vt intelligamus quod huiuſmodi vicinia domorum ex hoc primo proceſſit, quod filij & nepotes multiplicari inſtituerunt diuerſas domos iuxta ſe habitantes. Vnde cum multiplicatio prolis ſit naturalis, ſequitur quod multiplicatio vici ſit naturalis.* Et de officijs ipſis præſtandis bene *Simplic.* ediſſerit *in Epiftet. Enchir. cap. 68.* Optima igitur ratione cunctis alijs in ſacris literis prælati ſæpiſſime viſi ſunt. *Fecit Raguel* (ſic Tobiæ 8.) *in nuptijs Tobiæ & filiæ vicinis ſuis, & cæteris amicis conuiuium.* Et *Lucæ 15. Homo qui inuenit ouem, & mulier quæ reperit drachmam vocauerunt vicinos & amicos, & lætati ſunt cum eis.* Deus quoque olim inſtruens *Deut. 19.* populum Hæbreorum iniunxit vt, ſi quando ad terram promiſſam ingrederentur ita vt ciuitates ſuas ædificarent, ne procul à ſe inuicem diſiungerentur: *vt habeat*, inquiens, *è vicino qui propter homicidium profugus eſt, qui poſſit euadere.* Et prius in *Exod. cap. 12.* iuſſit vocari vicinos proximiores vſque ad numerum animarum ſuſſicientium ad eum manducandum. Tantoque in præcio boni habiti ſunt vicini, vt optime Salomon pronunciauerit *prou. cap. 27. meliorem vicinum iuxta, quam fratrem procul*, videlicet pote illum qui neceſſitati, ſi ingruat, proximus exiſtat: non ita hic. Seneca *epiſt. 35. non magis vtilitati eſſe*, dixit, *agrum redditibus amplis, quam vicinum æqualem cum moribus bonis.* Et ex noſtris optime ſcribit *Federic. de Roſate; bonum eſt intereſſe habere bonum vicinum per Nouell.63. cap. in fin.* ibi: *ne malus vicinus conſtitutus vadat deridens legem.* Quare Sapientiſſimus Themiſtocles, cum prædium quoddam vendere vellet, hoc quoque præconem addere iuſſit, vt ante omnia animaduerterent ne malum haberent vicinum, teſte *Plutar. in Themiſt.* ex quo fortaſſe M. Cato agrum empturos admonere ſolitus erat, vt rei inițio idem perſpicerent, quemadmodum bellè narrant *Eraſm. in apopth. lib.5. & fuſius Plut. in eod.* opere, ac *Stobæus ſerm.35. & 38.* quod *Plin.* confirmat *lib.18. cap.5.* his verbis: *Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim, & vicinum. & Columella lib. 1. Rei Ruſt. cap.3.* licet in apologo Caſſitæ nidum
5 migrantis, & ſegetis à domino demiſſæ, inanem prorſus amicorum & propinquiorum fiduciam ab Æſopo nobis demandauerit *Gell. lib.2. cap.29.* noſtris enim met manibus, cum datur ad id facultas, naturæ beneficio eſt laborandum. De bono ac malo vicino ſcite *Heſiod. lib.1. Oper. & dier.* ibi:

Noxa tam mala eſt malus vicinus, quantum bonus commodum.
Sortitus eſt præmium, quicumque ſortitus eſt vicinum bonum.
Neque ſane bos interierit, niſi vicinus malus ſit.

Et *Plaut. in Mercat.*

Nunc ego verum illud verbum eſſe experior vetus.
Aliquid mali eſſe propter vicinum malum.

Proprie autem mali vicini dicuntur, ex *Demeſth. orat. de fundo contra Caliſt.* cupidi & aua-
6 ri * his verbis: *nihil peius quam vicinum malum & cupidum poſſidere*, ſeu quicumque prauis moribus imbuti ſunt ac male viuunt, vt Lenones & Meretrices, quæ ab honeſta vicinia diſtare debent, atque expelli poſſunt, ne bonorum mores inficiant *l. non aliter de vſu & habit. Luc. de Penna in l. ſi qua de ſpectac. C. lib.11. alijque à Tholoſ.* vbi ſupra relati *num.10.* & de his infra. Ratio eſt, quia inter vicinos contracta videtur ſocietas quædam, vt alter alteri prodeſſe debeat; quod ſi negligat præcipue in repellenda iniuria, videtur iniu-

Digitized by Google

iniuriantem fouere, ac eius culpæ particeps eſſe ex *Innoc. in cap. dilecto filio 6. verſ. & quid in medio de ſentent. excommunic. in 6.*; Semper autem ad minus iniungi poteſt ne noceat *per l. in ſumma 2. §. item Varus 5.* ibi, *ne noceat ff. de aqua & aqua quotid.* Quo facit illud *Martial. lib. 6.*

Non de vi, neque cæde, neque veneno;
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicinis, queror, has abeſſe furto.

7 Veruntamen maxima priuilegia numerantur, quibus ex iuris beneplacito viri fruuntur literati, quippequi Rempublicam robore ac decore plurimum augeant. Inter quæ non infimum locum obtinet facultas à vicinorum male morigeratorum vexationibus ſe tuendi, veluti quodam Diſtantiæ remedio, quo illos à ſe ipſis remouere poſſunt. Nomine autem *Literatorum* intelligo Doctores actu legentes, vel Aduocationis munus exercentes: ſeu in aulis, curijs, foro, iudicijſque ſtrenue laborantes per ea quæ exponit *Gaſpar Kloch. de contribut. cap. 15. num. 13. & ſeqq.* Et Scholaſticos qui actu ſtudent, quorum ad publicam vtilitatem in hoc promiſcuus eſt fauor, quanquàm alteri literarium fructum in re (vt dicitur) alteri vero in ſpe conſequi videantur. His ergo priuilegium eſt à vicinia artifices expellendi ſibi obſtrepentes, vel alio modo liberalibus eorum meditationibus aduerſantes. Ita *Gloſſ. communiter recepta in l. 1. in fin. C. de ſtud. liber. Vrb. Romæ lib. 11. & tradunt omnes in l. 1. ff. ſolut. matrim. Alex. de Imola in addit. ad Bart. in d. l. 1. de ſtud. liber. Roland. conſ. 66. num. 41. tom. 1. Menoch. de arbit. lib. 2. centur. 3. caſu 237. num. 2. Iacob. Benin. de priuil. Iuriſconſ. priu. 69. num. 30. Petrus Lenauder tract. de Doctor. p. 2. §. 25. Horat. Lucius de priuil. ſcholar. priu. 46. Io: de Platea in l. 2. C. qui ætate lib. 10. Panorm. in cap. bonæ num. 11. de poteſt. Prælat. Rebuff. de priuil. ſcholar. priu. 3. Franc. Marc. deciſ. 365. p. 1. Marc. Muta ſuper conſuet. Panormi cap. 70. num. 27. Gratian. diſcept. for. tom. 1. cap. 186. num. 10. Richter de priuil. literat. ſeu in auth. habita C. ne filius pro parte diſput. 3. num. 3. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 39. num. 56. Eruditiſſimus Pereira in Repub. literar. lib. 8. quæſt. 4. num. 1398. & prius Ant. Gomez. ad l. fin. Tauri num. 17.* qui vnam omnium potiſſimam rationem inquit eſſe, ne ſcilicet impediatur generoſa ſpeculatio literalis, quæ in fauorem publicum tendit, vt nempe ex doctrina inſtillata per Doctores, & hauſta per Auditores, adſint qui iura exerceant, & Rempublicam adminiſtrent. Quibus, ex eadem ſtudij vtilitate, addi poteſt medicinæ ſtudium & labor, vt humanæ valetudini conſulatur: quæ à fortiori fauere poſſunt Theologo, ſeu Scholaſtico, ſeu Morali, è quibus catholica fides fulcitur & dogmata eccleſiaſtica defenſantur, vt reſoluendum cenſeo aduerſus *Menoch. conſ. 237. num. 30. & ſeqq. Ripam in d. l. 1. num. 138. ff. ſolut. matrim. Dec. conſ. 177. & Iaſ. conſ. 149. col. 1. lib. 4.* præfatum priuilegium ad Iuriſperitos tantum reſtringentes. Item Doctores Chirurgiæ qui cæteris Doctoribus æquiparantur, vt per *Imol. in Clem. 2. de magiſ. Io: de Platea in l. magiſtros C. de profeſſ. & med. Cyn. in l. 1. num. 2. verſ. nec obſtat C. de vxor. trad. in lit. Franc. deciſ. 564. num. 16.* alioſque per multos *à Rocco adduct. in reſponſ. 89. tom. 2.* Rurſus grammaticæ magiſtri & cuiuſuis ſcientiæ *ad tex. in cap. præcipimus 17. quæſt. 1. Specul. in tit. de ferijs §. ſequitur verſ. ſed ſi magiſter & Abb. in cap. bonæ fidei il 1. de poſtul. Prælat.*

8 Id quoque multo magis extendendum eſt fauore Doctorum, qui in conſcribendis libris operam nauant *ad tex. in l. 2. §. iuris ciu. ff. de orig. iur.* quia ij ob id fauore poſteritatis adlaborantes non minus cæteris fauorem hunc merentur; Et ſi Plato in Phædro ſcribentes quoſque obiurget, probans contemplationis ſtudium traditionemque veritatis in animis potius, quam in libris; Calamo enim prouidendum eſt parti alicui humanarum rerum labilitatis. *Certe* (inquit Plin. epiſt. 7. in fin. lib. 3.) *ſtudijs proferamus: & quatenus nobis denegatur diu viuere, aliquid relinquamus, quo nos vixiſſe teſtemur.* Idemque *lib. 4. epiſt. 16. Sunt qui audiant, ſunt qui legant, non modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus.* At non conſtruenda eſt imprudentiſſime à quouis ingenio maxima librorum moles, quantitas virtutis habita eſt enim ſemper in maiori præcio, quæ paucis pagellis poteſt auctores ad immortalitatis culmen euehere. Exemplum eſt Bruti qui, licet epiſtolarum millia ſcripſerit, illas tamen ſolum edidit, quas diligentius ſcriptas cenſuit, ratus paucarum perfectionem ſatis eſſe debere, teſte *Mithridate Mithrid. nepoti ante epiſt. eiuſd. Bruti*: quod nos in Cardinali Bentiuolo noſtro æuo vti ſummæ commendationis obiectum ſumus admirati. Quo acto editio laudatur ſollicita, ne ob mortem noſtram ſubſecutam, infidi amici noſtri opera ingenij abſque vllo plagiarij criminis metu ſurripiant, quemadmodum æque timebant *Plin. vt in epiſt. 10. lib. 2. & Martial. ad Fauſtin. lib. 1.* Hæc aduerſus à nimis feruido ſcribendi prorritu agitatos (quos pro immeritis priuilegij tanti habendos eſſe cenſeo) & materiæ (more noſtro) exornandæ cauſa.

9 Supradicto etiam priuilegio * fruitur eccleſia: *ex Felin. in cap. vlt. in fin. de Iudic.* quem refert & ſequitur *Gratian. d. cap. 186. num. 14. & Antonell. vbi ſupra*, idem quoque infirmis tribuentes qui, ſi ob nimium inſtrumenti alicuius, puta filatorij (vt vocant) vel mallei ſtrepitum ſibi ſomnum (iudicio medicorum) conciliare non poſſent, bene valerent iudicis officium petere. *Capoll. de ſeruit. vrb. præd. in rub. de agger. Luc. de Penna in l. 1. num. 37. verſ. debemus vnicuique benefacere, &c. C. de ſtud. liber. Vrbis Romæ lib. 11. Ripa in d. l. ſolut. matrim. ſub num. 130. & poſt illos Rubeus*

de

de Valid. legal. cap. 11. *contr. for. num.* 12. Idque ita militat, vt contra huiuſmodi ſtrepitum facientes, etiam feriarum tempore procedatur. *Franc. Marc. deciſ.* 368. *num.* 7. *p.* 1. *Monterent. ad Stat. Bonon. lib.* 4. *tit. de conductor. dom. & Bellett. diſquiſ. cler. p.* 1. *tit. de fauore cleric. p.* 4. *num.* 61. abſque vlla appellatione, quia ſtudium dilationem non patitur *l. fin. ff. de appell. recip. & tradunt Bald. in l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. Barboſ. in cap. propter ſterilitatem §. verum num.* 43. *de locat.* vbi etiam dicit quod appellari non poteſt à decreto lato contra meretricem à vicinis expulſam, quia neque hoc dilationem recipit.

10 Aduertendum tamen eſt vicino * cuicumque non priuilegiato facultatem nullatenus eſſe alteri vicino prohibendi ne filatorium teneat: ex eo quia ſibi ob ſtrepitum ſomnus impediatur, cum quilibet in ſua domo poſſit facere quicquid vult, etiam ſi per accidens vicino præiudicium afferatur. Sic ait Ripa *in repet. d. l. ſolut. matrim. num.* 129. vbi ex conſuetudine arguit habitum effici; Et Rubeus vbi ſupra bene adducit vulgatum Coturnicis exemplum, quæ cum ſuper campanile exiſteret, audito prima vice campanæ ſtrepitu, adeo timuit atque extimuit, vt præ timore ac nouitate per milliaria multa à campanili euolauerit. In ſecunda autem vice non adeo extimuit, & paulatim ad illud peruenit ſignum, vt ſonante campana, ipſa ſuper ea exiſtendo intrepida ſtaret: quod applicari poteſt merito in caſu noſtro. Et acutiſſimus *Vinc. de Franc. deciſ.* 625. *in princ.* Id affert deciſum in Regio Conſil. Neapol. his met verbis: *quod filatorium amoueretur ſub prætextu quod ex ipſius ſtrepitu ſomnus impediretur patri ſeni, fuit nobis viſa vana prætendentia hæc, cum id prohiberi non poſſit, niſi fiat ad æmulationem, quæ in dubio non præſumitur.* Et repetit alias deciſum *Thoro in compend. deciſ. Neapol. tom.* 1. *& Giurba obſeruat.* 48. *num.* 49. Quod maxime extenditur in loco vbi ſimilia exercentes deputat, vt de platea vulgo dicta *de gli Armieri* Neapoli exemplificat *Rocc. in reſponſ.* 89. *num.* 2. *tom.* 2. vbi reſolutum refert in Sacro Conſilio expelli poſſe quoſcumque prope eccleſiam ſtrepitoſam artem ac furnum exercentes.

11 Hinc exiſtimo multo magis eadem facultate frui domum habitantes, qui ab alijs moleſtentur incolis, vt ſæpe accidit, & nos infæliciſſimo quidem fato hic in Vrbe triumuiralis cuiuſdam ſocietatis Acediæ torpore penitus deuinctæ cauſa, longo tempore paſſi ſumus, & in diurnis vigilijs atque lucubrationibus modo etiam patimur. Quiſque profecto iſtorum videtur Angelus Satanæ datus nobis ad colaphizandum, vt de ſe fatebatur *Auguſt.* 2. *ad Cor.* 12. *cap.* 7. Quæ verba *D. Chryſoſt.* interpretans *homil.* 26. *cap.* 12. *Quocirca* (inquit) *per Angelum Satanæ, Alexandrum ærarium, Hymenæum, Philetum, ac denique omnes qui fidei doctrinæ aduerſabantur, atque cum ipſo contendebant, ac bellum gerebant, eumque in vincula conijciebant, cædebant & raptabant.* Et *homil.* 52. *in S. Euſtach.* Id certo dicit *datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, vt me colaphizet: tentationes, afflictiones, perſecutiones innuens.* Poſt *Aloyſ. Nouarin. in Paulo expenſo num.* 328. in hunc ſenſum hæc ſumit verba *Auguſt. Barboſa vot. deciſiu.* 102. *lib.* 3. *dub.* 4. At peiores longe ſunt ærarijs ſuperiores huiuſmodi incolæ qui fuerint nihil agendo occupati, quibus bene aptari poſſet quicquid de eodem Alexandro ſcriptum reliquit idem *Paulus* 2. *ad Timoth.* 4. 14. *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit: reddet illi Dominus ſecundum opera eius: quem & tu deuita.* Vnde memini hoc loco Alphonſi illius celeberrimi Aragoniæ Regis, quem fertur cum Senenſes audiſſet, qui à bello Italico medij extitiſſent, in neutram partium inclinantes, poſtea ſedato bello, diuiſorum militum prædam eſſe, dixiſſe aiunt Senenſibus eueniſſe quod his ſolet, qui mediam domum incolunt, vt ab inferioribus fumo, à ſuperne habitantibus vrina vexentur. Scribit *Ant. Panormita de dictis eiuſque factis lib.* 4. *num.* 23. Quo caſu literatorum præcipue fauore (quibus etiam vltra fabrorum ictus, & auium volatus eſt moleſtus) poterit prudens iudex aduerſus indiſcretos incolas aliquod arbitrarium conſilium ferre. Neceſſitas tamen hic præcipue lex eſt duriſſima: ad quod facit Senecæ illud epiſt. 70.: *ſic veteres inquilinos indulgentia loci, & conſuetudo, etiam inter iniurias detinet.*

12 Dictis opponuntur nonnulli *, inter quos *Vacon. lib.* 1. *declar. iur. ciu. cap.* 31. acriter defendentes non poſſe artifices expelli per Doctores, quaſi ſecundum *Ariſtot.* 2. *Polit.* artifices ſint pars ciuitatis, non ſic Doctores: proindeque illorum & non horum ſit vtilior cauſa. Statuta nihilominus concluſio verior & practicabilior eſt, dummodo tamen hæ perſonæ priuilegiatæ fabrum præueniant ſeu alium artificem, vel ſi eodem tempore, puta eodem anno domum conducant, tunc enim fauorabilior eſt cauſa ſtudiorum: quæ ratio potiſſime venit in iure conſideranda per *tex. in l.* 2. *§. ſi quis nemo ff. ne quid in lo. publ. & in l. qui balneum & l. potior ff. qui pot. in pign. hab. Auth. habita C. ne fil. pro patre. gloſſ. in d. l.* 1. *C. de ſtud. liber. Vrb. Romæ. Bart. & cæteri in d. l.* 1. *ff. ſolut. matrim. Abb. in cap. vlt. in fin. de iudic. Benint. cit. priuil.* 69. *d. num.* 3. *reſpondens fundamentis Vaconij. Menoch. cit. num.* 11. *&* 17. *Gratian. num.* 18. *Barboſa num.* 43. *& Pereira num.* 1399.

13 Secus eſſet quando Faber Doctorem * præuenit vel ſcholaſticum, qui alibi commode poſſint habitare: quo caſu ceſſat huiuſmodi priuilegium. *Ripa in d. l.* 1. *num.* 130. *in fin. ff. ſolut. matrim. & Alciat. ibid. Menoch.* qui de magis communi teſtatur *de arbit. Iud. caſu* 237.

num.

Digitized by Google

num. 7. & ſeqq. Et ſic ptacticari affirmant *Marc. Muta ſuper conſuetud. Panormi cap. 35. num. 53. & Coler. de proceſſu execut. p. 1. cap. 4. num. 8.* Richter vero vbi ſupra *de priu. literat. ex Matth. Coler.* hanc theoricam Ienæ vſu recæptam ſcribit contra vietorem quendam, qui ſe ipſi ingreſſit ad latus in vicinia, & ſub mediam noctem ſurgendo ac compingendo, ſtipandoque vaſa vinaria, tantos ſtrepitus & clangores excitauit, vt multas noctes inſomnes, non ſine ſalutis periculo, tranſigere coactus fuerit. Quapropter etiam de eadem re Conſiliarios illuſtris Gubernationis Vinarienſis interpellaros, Senatui Ienenſi in mandatis dediſſe refert, vt vietotem compellerent, ea habitatione dimiſſa, de alia cogitare, & operas ſuas in illa vicinia omittere.

14 Quanquam vero in Ciuitatibus vel oppidis particularis adeſſet vicus, in quo fabri artem ſuam ſimul exercere conſueuiſſent, vnde non poſſent inde à Doctore expelli qui ibidem domum conduceret *ex Bart. in d. l. 1. in fin. ff. ſolut. matrim. Ripa ibid. num. 130. & Parpal. num. 44. atque Menoch. d. caſu 237. vbi ſubdit num. 22.* quod e contra, ſi faber contulerit ſe ad habitandum in loco, in quo Scholaſtici & DD. habitare conſueuiſſent, poſſet tunc expelli: quod notauit etiam *Alex. in d. l. 1.* In caſu attamen in quo Doctor alibi commode habitare nequit, expellendus eſt faber, qui ipſum Doctorem præuenerat, quia magis habenda eſt ratio boni communis augendi per Doctorem, quam præuentionis. *Ita ex Grat. vbi ſupra num. 19. Menoch. num. 24. & Pereira vbi proxime.* Sed fateor hæc Romæ non eſſe vſu recepta, immo potius oppoſitum ſeruari, cum nec vnus quidem è Purpureo Senatu præueniens etiam obſtrepentem viciuum potuerit in iudicio ad alibi degendum compellere.

15 Verum quia intellectus * ex importuno ſono in ſuis ſpeciebus quodammodo immutatur, & redditur literarijs meditationibus minus attentus; Æque poteſt Doctor expellere Phrarias, quas Itali vocant ſcholas battutorum ſeu diſciplinatorum, & Doctorem alium de ſua profeſſione ad ſilendum compellere, vel ſubmiſſius legendum, ſi alte legendo vel obſtrependo illum impediat, vt ex *Alciat. & alijs interpretib. in d. l. 1. ff. ſolut. matrim. & Iaſ. conſ. 18. lib. 2.* infert *Pereira num. 1398. verſ. habet Doctor.* Et nos ex eodem fundamento ad vendentes caſtaneas aſſas vel elixas prope Doctorum domos importuniſſima voce (vti in Vrbe conſuetum eſt) clamantes priuilegium ad diſtantiam compellendi merito extendimus. Multo magis etiam magiſtri Muſicæ qui aduerſus literatos nullo fruuntur priuilegio, & ſi *D. Abbas Carolus Peregrinus in ſuo Muſæo Hiſtorico-legal. p. 5. cap. 2.* fauorabiles Muſicis rationes conetur afferre, quæ facillime dilui poſſunt. Prohiberi etiam poteſt intempeſtiuus, aſſiduus & non ſatis laudatus Nolarum ſonitus, non modo quia tanto ſtrepitu Diuina celebrari non oporteat, ſed ne vicinorum ſomnus impediatur, & fortaſſe male valentes peiora patiantur incommoda, nec non ſtudioſi à ſtudijs quodammodo ex tantæ moleſtiæ cauſa auertantur; Si enim de Muſicis inſtrumentis dixit Philoſophus *8. Polit. cap. 6. oportere diſciplinam eorum neque impedimentum afferre cæteris operationibus, neque corpus efficere inutile ad bellicas ciuileſque exercitationes*, fortaſſe quia ſumma ratio in quacumque operatione præ oculis habenda ſit: quid non erit dicendum de pulſantibus campanas, quæ inſtrumenta parum apta ſunt ad melodiam conficiendam? Hoc igitur indiſcreti campanarij arbitrio minime relinquendum eſt, cum ſit plerumque vel iuuenis ocioſus, vel ruſticus inurbanus vel monialis parum iudicij compos, quæ (vt in nonnullis Etruriæ ciuitatibus obſeruaui) temporis terendi cauſa cum alijs ſororibus per octauam præuiam diei feſtiuo qui ſæpe accidit in anno, maximo cum vicinorum incommodo etiam ob non exiguum clauſurarum numerum pulſant campanas. Itaque inutilis huiuſmodi ſtrepitus vetari poteſt, vt dicebamus cum *Ripa in d. l. 1. num. 129.* vbi *Alciat. num. 56. ff. ſolut. matrim. idemque Alciat. lib. 8. parerg. cap. 11. Dec. in l. quæcumque num. 72. ff. de reg. iur. Felin. in cap. vlt. de iudic. num. 7. Io: de Amic. conſ. 105. col. 2. Salmut. in addit. ad Guid. Pancirol. de reb. memorabil. p. 2. tit. de Campan. pag. 162. & fuſius Auguſt. Barboſa Vot. deciſiu. lib. 3. vot. 102. dub. 4.* Quibus adiungo aliam coniecturam, populus enim commodi gratia vt conuocetur ad Diuina, de expenſis in Campanarum refectione quæ ad parochum ſpectant, cum etiam nonnihil contribuere teneatur, vt probat *Tondut. in quæſt. & reſolut. benefic. p. 3. cap. 133.* vltra tale incommodum, aliud profecto maius & forte intolerabilius ex eo ſtrepitu nullo pacto videtur certe pati debere. Sed perturbatur quoque ex prauis odoribus intellectus. Hinc dubitatum eſt, an artem ſulfurariam exercentes in domo ſua priuata, per quam malus odor fiat vicinis, ad diſtantiam arbitrio prudentis conſtituendam cogi poſſint? Et proculdubio ars illa prohibenda eſt in vicinia, & ab ea remouenda, cum aer infici poſſit, non ſine peſtis vel aliæ infirmitatis periculo. *Tex. in l. 2. §. idem ait ſi odore ff. ne quid in lo. pub. & ibi gloſſ. & Bart.* notat quod non eſt licitum in loco priuato aliquid facere, ex quo fetor vel putredo ſit in via *l. 2. §. 1. C. de cloac. per ea quæ affert Cæpolla de ſeruit. tit. de cloac. & ad tex. in l. 1. §. cura carnis ff. de offic. præf. & l. ædiles ff. de vi publ.* vbi prohibitum eſt proijcere in carreria quodcumque fetidum & turpe. Immo artes quaſcumque fetidas exercentes expelli poſſunt, & ſignanter de Beccaria *Bald. in cap. ſignificaſti de reſcript. & Pet. Numez de Auendano lib. 2. cap. 6. & cap. 26.* iiſque deſtinari debere cer-

tum

Digitized by Google

tum locum in Curia Neapoli fuit deciſum. Ita *Capiblanc. de Baron. ſuper pragmat.* 14. *num.* 15. *Rouit. etiam ſuper pragmat. in tit. de Salubrit. aer. in fin. Sanfelic. deciſ.* 127. *num.* 5. *& Rocc. d. reſponſ.* 89. *num.* 20. qui ad fornellum extendit, aliudue opus fumi cauſa noxium & citat *Dec. in l. nullus videtur & ibi addit. ff. de reg. iur. Franc. Marc. deciſ.* 482. *p.* 2. *& Vrſell. concluſ. legal* 62. *verb. ædificare num.* 111. Ex qua cauſa illicitum eſt quoque proijcere vinum tornatum, aut vrinam, vel immundities *ex l.* 2. *§. ſi viam & §. ſi quis cloacam ff. ne quid in lo. publ. late & bene Franc. Marc. deciſ. Delphin. p.* 1. *deciſ.* 23. *num.* 1. *&* 2. immo cuteshædium, vitulatum, aliorumque animalium artis exercitio, quæ vulgo dicitur pelliparia in vijs nobilibus concinnare, ſeu ſaponem & candelas, quæ maximum fætorem afferunt conficere. *Ripa in tract. de Peſte in p.* 13. *p. principalis num.* 74. *&* 75. *Capolla de ſeruit. ruſt. præd. cap.* 43. *num.* 2. *Tondut. quæſt. & reſ. ciu. p.* 2. *cap.* 140. *num.* 3. *Riccius autem in collect. deciſ.* 1041. firmat non poſſe malo odore vllo modo nocumento vicinum affici. Quo expellendi priuilegio non ſolum priuilegiatus fruitur, ſed non priuilegiatus quicumque, cum in eo publica verſetur vtilitas, vt ſaluti & vitæ ciuium conſulatur: qua de re optime agit *Expillij Playdoyè* 34. *citatus à Tondunto vbiante num.* 4.

16 Nonnunquam tamen hæc & alia * priuilegia facillime amittunt ſtudioſi, nempe committendo vel ommittendo. Primo ſi extra Academiam ſtudioſus contrahat, & in contractus loco deprædendatur *c. fin. de fo. compet. c. volentes* 1. *de priuil. in* 6. *Zanger. de except. cap.* 1. *p.* 2. *num.* 107. *&* 113. Item ſi neglectis ſtudijs mercaturæ & negotiationi præcipuam curam impendat *diſt.* 88. *& cap.* 2. *ne Cler. vel Monach. ſecul. ſe negot. immiſc.* Si inhoneſte viuat contra decus ſæculi & honorem ſtudij vel præceptorum, etiam ſi hoc ioci cauſa faciat *l. per id* 3. *C. de curioſ. & Statuar.* Si magiſtratui Academico obedire noluit *arg. c. ex literis* 11. *extra de conſtitut.* Si illicitis, vetitis & prohibitis artibus & ſcientijs operam & ſtudium impendat *ex Auth. habita C. ne fil. pro patre.* Si delinquat & ab Academia relegetur vel excludatur. *Numn. ad præd. Auth. cap. vlt. in fin.* Si demum tale crimen committat, ex quo pæna ſanguinis vel capitalis irroganda veniat *ad tex. in l. Senatoris* 47. *ff. de ritu nupt. & l.* 1. *C. vbi Senatores vel Clariſſ. ciuil. vel crimin. conuen. Bald. ad d. auth. num.* 29. Omittendo etiam hiſce priuilegijs priuantur, nempe ſi ſtudioſus literis non incumbat, neque lectionibus vel alijs exercitijs interſit *per l. non enim negligentibus* 26. *in princ. ff. ex quibus cauſ. maior & l. pupillus* 24. *ff. de his quæ in fraud. creditor.* Item ſi Academiæ vale dicat, & ſe in alium conferat locum, ibique per quinquennium commoratus, animo ad ſtudium non redeundi, ſtudia cæpta deſerat, vt deduci poteſt ex *præd. auth. habita* contextu. Hæc vero omnia latiſſime explicat *Richter lo. cit. diſput.* 7. Et gene-

17 raliter quod priuilegia Doctoribus * conceſſa locum non habeant in mediocri literatura tinctis (quibus nemo ſuperbior eſt & minus animal ſociabile) ſcilicet vulgo Doctorellis, qui non niſi cum Lintribus pugnant, vel ſaltem peregrina & aliena adfectant, literis non vacant, primiſque annis Doctoris titulo ſuperbiunt, & id ſe eſſe opinantur, quod eſſe dicuntur: ſed aliquanto poſt licentiati ſtationem vix tuentur, tandemque quando grauia negocia tractanda ſunt, ad puri putique Baccalaurei locum honeſte retinendum omnem ſuam ſapientiam vix, ac ne vix quidem ſufficere intelligunt, quemadmodum optime adnotauit *Kloch.* (cuius verbis vſi ſumus) *in præd. tract. cap.* 15. *num.* 21. Neque locum habent in Agentibus, ſeu Solicitatoribus vel Procuratoribus, qui Aduocatorum nomine & numero non continentur, & plerumque ſunt venditores verborum & Procuratores in rem ſuam, vt cenſet *Ernest. Cothmann. in rubr. C. Iuſtinian.* 24. Interdum etiam Exploratores & Nouellarum dubiarum ſeminatores. *Beſold. in theſaur. pract. lit. A. num.* 18. *fol.* 22. *& Kloch. ibid. num.* 23. Quique ad ſola verborum, aut potius nummorum aucupia ſe contulerunt, vt paulatim omnia in deterius abeant, & Philoſophorum nomen olim in iure præcio habitum, amiſere, Sophiſtarum probroſam atque inhoneſtam appellationem quæ iure meritoque huius temporis pragmaticis & circumforaneis rabulis tribuatur inuenientes, ita ſcribente *Pet. Fabro in comment. ad l.* 1. *de Iuſt. & Iu.* In quorum verboſam audaciam ſic *Iuuenal. olim ſat.* 7.

Ipſi magna ſonant, ſed nunc cum creditor audit.
Præcipue, vel ſi tetigit latus acrior illo.
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen:
Tunc immenſa caui ſpirant mendacia folles.

Merito igitur, cum immenſus illorum æuo noſtro inueniatur numerus, ideoque in minimo ſint præcio habendi, quia præclara tantum ſunt rara: ne ciuitates, artificibus depulſis, euadant ſolitudines, hoc ſunt priuandi beneficio.

18 Nocumentum ſpecialius * obſeruatum eſt in Meretricum vicinia, vtpote animarum laſiuum, ratione occaſionis quaſi proximæ, qua ſenſus ad malum proni facillime prauis moribus imbui valent; Ideoque optimo quidem iure à Sanctiſſimo Pontifice Pio V. in ipſas edita fuit ſanctio, qua in vrbe remota à frequenti hominum cætu & diſtans habitatio conſtituta fuit, nempe in loco vulgo appellato *Le Vaſchette*, (quemadmodum fecit de Iudæis prope Tyberim, quia Chriſtianis cum ijs habitare non eſt permiſſum: *ex Concil. Lateran.* 3. *cap.* 26.) Et non eſt nouum

mulie-

mulieres haſce in loco aliquo ciuitatum ſeparato ponendas eſſe ita vt qui alias domos ipſis locat puniendus ſit. Habetur *ex Concil Mediol. 1. p. 2. tit. de Meretricib.* Porro illud tanti Pontificis præceptum à ciuili iure fundamentum ſumpſiſſe opinor; Certum enim eſt mulieres inhoneſtas quaſcumque in vicis & locis honeſtis habitare non poſſe, etiam ſi ibi proprias ædes habeant *Auth. de Lenon. per tot.* late *Gizzarell. deciſ. Neapol.* 54. *vbi Mels ac Theſaur. quæſt. forenſ.* 33. *lib.* 1. Immo expelli poſſunt *per tex. in l. non aliter ff. de vſu & habit. in l. ſi pendente verſ. & iſtud ſolum obſeruandum ff. de vſufr. & ibi Penna & in l. 4. de Spectac. & Scen. publ. lib. 11. ibi: in loco honeſto non debent inhoneſtæ perſonæ verſari*, maxime pro eccleſijs & monaſterijs. Fuſe *P. Lezzana videndus in ſuis varijs conſult. conſ.* 46. *num.* 21. Immo etiam apud cauponas, ne hoſpites ad flagitium prouocent, quod grauibus pœnis eſt vetitum, vt ſcribit *Scannarol. de Viſit Carcerat. lib. 1. cap.* 4. *num.* 26. Niſi nuptæ ſint & cum viris habitent, quia tunc expelli nequaquam poſſunt, matrimonij fauore. *Rubr. in c. per veſtras* §. 2. *num.* 21. *verſ. adde etiam de don. inter vir. & vxor. Duen. reg.* 312. *limit.* 1. *& poſt Capic. deciſ.* 44. *num.* 2. *Gratian. diſcept. for. cap.* 135. *num.* 20. Quemadmodum ſi cohabitet cum ſcholari, dicunt *Neuizan. in ſylu. Nupt. in verbo. quomodo ſit iudicandum num.* 55. *& Ant. Scappi. in tract. de iure non ſcript. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 15. tunc expelli non poſſe, & locatorem debuiſſe præuidere: ideoque ſibi imputandum. Sed ex alia cauſa ſcandaloſum hoc obiectum, nempe à Parocho, cui animarum cura eſt commiſſa, cum expulſione Meretricis deſtruj poſſe exiſtimo. Itaque ſit ijs diſtans ab honeſtis regionibus habitatio à qua expelli minime poſſe reſoluunt *Nou. deciſ.* 95. *num.* 1. *& Carol. Rota de priuileg. mulier. ſpecial.* 7. *num.* 23. Quod ſi ad locum honeſtum tranſmigrent & luxurioſas veſtes deponant, meretricari deſijſſe oſtendent per ea quæ tradunt *Salicet. in l.* 1. *num.* 4. *C. de raptu Virg. & alij apud Farinac. in tract. de delict. carn. quæſt.* 145. *num.* 182. Viuidus autem Religionis zelus, qui multiplices nedum catholicos ſed infideles ad lupanaria cum lupis, proſtibula & Scorta interdicenda compulit, vti Periandri Regis apud Corinthios, Iuſtiniani Imperatoris in Bizantio; Theodoſij Senioris, Sancti Ludouici Galliarum Regis, & Philippi Quarti Hyſpaniarum exempla comprobant eiuſdem Lezzanæ teſtimonio *lo. cit. num.* 24. *ex Hercul. eo de Polit. Corinth. Procop. lib. de ædific. Iuſtin. Spencæo & Nicephoro;* Ne ob effrenem libidinem in peiora laberetur mala iniquiſſima humanitas ex nulla talium mulierum tolerantia, quodammodo fuit temperatus: & ad obuias vitandas occaſiones prudentiſſimis ſanctionibus, ne qui periculum amat, pereat in illo, Diſtantia ſupradicta fuit diſpoſita. Vtinam exactiſſime hæc hodie ſeruarentur: non tanta profecto, nec tam frequentia mala euenirent.

MEMBRVM SEPTIMVM.

EXPENDVNTVR INCENDII DAMNA EX VICINO.

SVMMARIVM.

1 *Ignis tum vtilis, cum noxius.*
2 *Incendium quid ſit.*
3 *In Ruſticis prædijs accidit combuſtio.*
4 *Frequentia incendia quomodo arcerent Romani.*
5 *Inter fortuitos caſus incendium numeratur.*
6 *Fortuiti caſus qui ſint.*
7 *Locus plurimum & quomodo in hac materia conſiderandus.*
8 *Culpa quid ſit.*
9 *Indices in libris valde proſunt.*
10 *Debet conſtare de cauſa, certa perſona, ac ignis principio.*
11 *Conductor de leuiſſima culpa abſque conuentione non tenetur.*
12 *Culpa eſt communis in communi domo, vbi quid de hoſpite.*
13 *Vicinus etiam de leuiſſima tenetur: & num. ſeq. in euentualibus limitatur.*
15 *Sed in omittendo leuiſſima non obligat.*
16 *Ex timore de damno, cautio eſt danda.*
17 *Negligentia maxima culpatur.*
18 *Ædium deſtructor cauſa incendij arcendi non tenetur ex Aquilia: & num. ſeq.*
20 *Hoc limitatur in Incendiario.*
21 *An pro ædis dirutæ reparatione omnes vicini teneantur?*

EX Vicinis flammis ipſam quandoque proximorum ruinam prodijſſe conſtat, dum
1 nonnulla * fortunæ bonorum portio, quibus vita ſuſtentatur, curſu ignis rapidiſſimo veluti Iliaca vi crematur; Quamuis enim Ignis, & repetierit olim, & modo cunctas artes conſeruet ſeu continuo producat: cuius temperiem ſenſus omnes maxime participant, experientiæ & Plutarchi teſtimonio in libello *Aqua ne, an Ignis ſit vtilior?* Elementum ſane cæteris præſtantius, vt delineat *Lal. Biſciola in hor. ſubſeciu. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 7. Et corpora tamen, & bona longo tempore quæſita minimo ſpacij articulo poteſt funditus deſtruere *eſt namque huius vnius elementi ratio fœcunda, ſeque ipſe parit, & minimis creſcit ſcintillis. Plin. lib.* 2. *cap.* 107. Quia vero nulla modicæ menſuræ diſtantia hæc poſſunt pericula euitari, niſi abdiri ab hominum cætu tanquam belluæ vitam ducere velimus, ſciendum ſaltem eſt, quid valeat in iſtis caſibus petere damnum patiens à vicino.

2 Exordium igitur ſumendo *, more philoſophico ac legali, à nominis notitia, ex qua rei quidditas facillime deducitur, præmittimus Incendium nil aliud prorſus eſſe, quam damnum igne datum, vt *Vulteius* deſcribit *1. Iuriſprud. Rom. cap. 49. de communib. delict. num. 37.* quem ſequitur *Hoſtienſ. in ſumma de Incend. num. 1.* & poſt illum *Io: Lublerus in tract. de Incend. cap. 1. num. 1.* Nec dubitari poteſt eſſe damnum quia, vt innuimus, per illud patrimonium noſtrum diminuitur, quod non exiguum cauſat detrimentum *ad tex. in l. damnum 3. ff. de damno infec. Sebaſt. Medic. in tract. de caſib. fortuit. p. 1. quæſt. 11. num. 1.* Et proprie committitur in domibus & ſimilibus, ſeu melius in cunctis prædijs, vrbanis & ſuburbanis; Non autem in ruſticis, in quibus ignis detrimentum dicitur *combuſtio*, acute
3 id notante * Hoſtienſi *d. lo. alleg. l. 1. ff. de Incend. ruin. naufrag. rat. nau. expugn.* ibi; *quemadmodum accipimus, vtrum ex ipſo igne, an vero ex eo loci vbi incendium fit? & melius ſic accipietur propter incendium, hoc eſt propter tumultum incendij, vel trepidationem incendij rapit, &c.* Qui promiſcue his verbis, tam in prædijs vrbanis, quam ruſticis vti non poſſe affirmat per *l. qui ædes 9. ff. eod.* vbi clare id videtur ſentire I.C. ſic diſſerens: *qui ædes, aceruumque frumenti iuxta domum poſitum combuſſerit, vinctus verberatus igni necari iubetur, &c.* Extat de Incendio elegantiſſimus *Franciſci Petrarcæ dialog. qui eſt in ordine 55.*

4 Huiuſmodi flammarum ferijs *, vt ita loquar, plurimum obnoxiam fuiſſe veterem Romam planum fit, tum ex diſtantia inter domos ſtatuta, de qua iam ſatis dictum, cum vero ex Hiſtoricorum lucubrationibus; Maxime quia ijs arcendis Triumuiri præerant, qui ab eo quod excubias agerent, nocturni appellabantur ex Paulo *in l. 1. ff. de offic. Præf. vigil.* quorum muneri id incubuit, vt noctu oborta incendia, ne latius peruagarentur, reſtinguerent, vt poſt *Valer. Max. lib. 8. cap. 1.* aperte indigitat *Barnabas Briſſon. in ſelect. iur. ciuil. antiq lib. 2. cap. 8.* oberrantes per vrbem calceati, vt noctu ſecurius, per medios etiam ignes ambularent; ſi opus foret, quemadmodum *Cuiac. notat 13. obſeru. 30.* idque cum hamis & dolabris, ſeu quibuſdam inſtrumentis arcendis incendijs accommodatis *d. l. 3. §. ſciendum, & ex l. quæſitum 12. §. acetum ff. de inſtrum. & inſtrum. leg. Columella lib. 2. cap. 2. Tacit. lib. 19. Polyd. Ripa in tract. de Nocturno tempore cap. 48. num. 2. Rauard. lib. 1. var. cap. 8. num. 3. Pet. Gregor. Tholoſ. ſyntagm. iur. vniuer. p. 3. lib. 47. cap. 35. num. 11. verſ. & cum Præfecto & Pancirol. in Notit. de Magiſtrat. Municip. cap. 24.* & Inquilinos admonentes, vt aquam vnuſquiſque haberet *d. l. 3. de offic. Præf. Vigil.* ſeu acetum *d. l. quæſitum, eodemque §. 15.* vt notant *Suppoſititius Feneſtella de Magiſtrat. Roman. cap. 24. & Luber. d. tract. cap. 6. num. 14.*

5 Porro incendium inter fortuitos caſus * enumeratur, vt *in §. item is inſtitut. quibus mod. re contrah. obligat. & in d. l. 1. §. & ille quidem ff. de verb. obligat. l. in rebus 18. ff. de commod. l. ſi quis 9. al as 10. §. ſi colonis l. videamus 11. §. 1. ff. locat. l. fluminum 24. §. Seruius ff. de damno infec.* vbi Labeo: *quo enim*, inquit, *tam firmum ædificium, vt fluminis, aut maris, aut tempeſtatis, aut ruinæ, incendij, aut terremotus vim*
6 *ſuſtinere poſſit?* recte enumerans * fortuitos caſus, qui ſunt ij, quibus humano conſilio reſiſti non poteſt, vel qui prævideri nequeunt *l. quæ fortuitis 6. C. de pignor. act. l. tutoribus 4. C. de peric. tutor. l. in iudicio 28. C. de locat. & cond. l. in rebus 18. ff. commod. & vltra plures DD. quos cumulat Lubler. cap. 2. num. 12.* omnes fortuitos caſus diffuſe recitans, *ſupradicta reſoluta ſunt coram Gregor. XV. deciſ. 528. num. 1.*

7 Concludimus * autem hic quod locus in hac materia plurimum eſt attendendus, vt dicunt *Salicet. in l. ſi vendita num. 7. ff. de peric. & commod. rei vend. & in l. qui fortuitis C. de pign. & hyp. Magon. deciſ. Floren. 111. num. 47. Farinacc. in pract. crim. p. 2. quæſt. 110. num. 46 Marcell. Calà de modo art. gloſſ. vnic. §. 2. num. 193.* Vnde in locum conſuetum ignem deferens excuſatur, & ſi bene cuſtodiri nequit, culpa abeſt. *Burrus diſſertat. de Incend. num. 511. & 512.* Quod exemplificatur in eo, qui accenſo lumine in canapæ manſionem deſcenderit, & incaute ignem accenderit, qui non dicitur eſſe in culpa niſi leuiſſima, præſertim ſi canapa retenta ſit in loco igni non propinquo, nec luminibus nocturnis frequentari ſolito, puta in cella vinaria, vnde ad refectionem damnorum minime tenetur, vt in puncto firmat *Ancharan. conſ. 348. per tot.* Ita ſimiliter fenum in fenili ex domini voluntate habens de incendio non eſt culpandus. *Salicet. in l. ſi nulla num. 9. C. locat. Farinacc. vbi ante num. 59. Ludouiſ. deciſ. 528. num. 5.* niſi tamen apertiſſima fuerit culpa (quæ in hac re potiſſimum eſt ſemper actionis fundamentum) eaque probata ex *Burro d. diſſertat. num. 518.* Quid ſit culpa cum fere omnibus
8 ad id ſcitu dignis * non eſt loci huius examinare, cum alibi declarata ſupponantur: videri tamen poſſunt *id. Lubler. cap. 4. vbi fuſe. Ricc. in collect. deciſ. 785. p. 4. & latiſſime Borchard. Edenus in tract. de damnor. culpa caſuue fact. itemque infect. præſtat.* Verum liber hic ob indicis defectum, qui lectores ad concluſio-
9 nes de facili inueniendas * conſueſcit manuducere ſibi quodammodo viam explanans, quaſi non eſt vſualis; Ad quod facit illud *Salmaſij proleg. in Solinum*: *Non ſolum omnia fiunt, vt labor ſtudiis minuatur, ſed etiam vt nihil laboretur, hinc plerumque nihil ſciunt, nihil ſapiunt niſi per Indices*: vbi, & ſi videatur ſtudentium incuriam obiurgare dum indicum lectura abſque textus meditatione ſatisfiunt: attamen quantum ij proſint optime ſignificat.

Non

Digitized by Google

10 Non ſufficit autem probare incendium * inhabitantium culpa ortum fuiſſe, verum & conſtare debet de cauſa certa & determinatæ perſonæ, & de ignis principio, ne forte Innocens condemnetur, alias omnes ſunt abſoluendi, vt acute diſſertant *Farinacc.* vbi ſupra *num. 93.* & *Magon. d. deciſ. num. 31. ad l. ſi vendit. 11. ff. de peric. & commod. rei vendit.* Et quod nunquam præſumatur ex inhabitantium culpa, fuit reſolutum *deciſ. 448. coram San. Mem. Gregor. XV.* Ideoque conductorem ad reſarciendum damnum eo caſu nullatenus teneri dixit *P. Diana Miſcell. reſolut. p. 9. tract. 7. num. 31.*

11 Sed aduerte id intelligi * de culpa leuiſſima, de qua conductor non tenetur, quia talis culpa non venit, cum contractus gratia vtriuſque celebretur. *Farinacc. d. quæſt. num. 127 vbi de communi. Magon. num. 20. & ſeqq. & Vrſill. ad Afflict. deciſ. 57.*; ſed per locatorem erit probanda, qui quandoque de culpa argui poterit, puta ſi caminum altius non eleuauerit. *Magon. ibid. num 12. ad fin. Mart. in ſuo Digeſt. nouiſſ. tom. 2. tit. de Incend. cap. 8. & poſt eos Burrus d. diſſert. num. 522.* Simpliciter autem vt conductor teneatur, debet eſſe conuentum ne habeatur ignis. Ita *Curt. Iun. in l. locator horreorum num. 10. verſ. 3. inducit etiam §. 1.* & ſi domos etiam incorruptas reddere promiſerit, culpa probanda eſt *l. qui Inſulam ff. loc. Burrus num 95.*

12 Quod ſi plures certæ perſonæ * domum eandem incoluerint, culpa quoque eſt probanda, de qua omnes tenebuntur ex *Ludou. deciſ. Peruſ. 25 num. 16.* eo motus principio, quo mediano in vno habirantes, cunctos ad effuſa obligat & deiecta, dum de certa conſtare non poſſit perſona. *Tex. in l. 1. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de his qui deiec. vel effud. arg. tex. in l. item Mela 11. §. ſed ſi plures ſeruum ff. ad l. Aquil. Gloſſ. in l. fin. ad l. Corn. de Sicar.* Similiter hoſpes obligatur tantum pro culpa à ſe electorum, *Add. ad Bald. in l. ſi creditor C. de pign. act. in apoſtill. 1. vbi allegat l. ſi vero §. quod ſi ex mediano ff. de his qui deiect. vel effud.* Vnde ſi contra tenentem hoſpitium vel cauponam agi contendatur, debet probari certo culpa hoſpitis, vel familiarium ſuorum, quorum opera vtitur in hoſpitio. *Salicet. in l. quæ fortuitis num. 10. C. de pignor. act. Burr. num. 280.*

Iam ſat de his quæ in noſtris met domibus, ſeu locatis ſeu conductis poſſunt accidere, & damnum per conſequens infælicíſſimum cauſare. Modo ad ea quæ fortuito vel data opera, ſeu potius ex negligentia eueniunt aliquando in viciniæ diſtantia. In qua cum potius contiguitas accedat, quam interuallum adſit, poteſt equidem domus noſtra, vna cum vicinorum ædibus confla-
13 grari *: & hinc ſuboritur quæſtio, vtrum in eo caſu vicinus vicino de incendio, & ad damni emendationem teneatur? Eſt autem reſponſio, quod vicinus non ſolum de lata, verum etiam de leui & leuiſſima culpa tenetur ex *l. Aquilia*, quæ ad patrimonij conſeruationem ſpectat, in qua venit leuiſſima culpa. *Tex. in l. 44. ff. ad l. Aquil.* qui ſic incip. *in lege Aquilia & leuiſſima culpa venit.* Optime vero in incendio culpa exorto hæc actio moueri poteſt, cum vicinus vicino perſona ſit extranea, nullaque obligatione adſtricta, ob quam alias de leuiſſima culpa nequaquam teneretur, vt ſolide ratiocinatur *Burrus d. tract. cap. 5. num. 106. citans Bald. conſ. 149. vol. 1. Dec. conſ. 473. Anchar. d. conſ. 348. Io: de Anan. conſ. 71. Grammat. conſ. crimin. 22. Vinc. Caroc. tract. de Locat. & Cond. p. 4. rubr. de Incendio num. fin.* qui omnes concludunt vicinum vicino ad emendationem damni teneri; Cagnol. tamen alijque DD. erronee apud illum citantur, Amanuenſis fortaſſe, vel Typographi incuria. Et hæc bene conſonant cum dictis paulo ſupra de conductore, qui ad rem de qua agitur, videtur ſe habere inſtar Vicini. Sed notandum quod ſi culpa etiam in re propria caſum præcedat, in re aliena obligat *l. qui occidit 30. § in hac actione ff. ad l. Aquil. Sebaſt. Medic. de caſ. fortuit. p. 2. cap. 3. num. 13. & Menoch. de arbit. Iud. quæſt. lib. 2. caſu 390. num. 14.*

14 Sequitur ex hoc quod, ſi incendium * ex fulgure, vel alijs ignitis impreſſionibus, aut ex ſolo naturali, vel per alicuius immiſſionem, domum noſtram vna cum vicini conflagrarit, nullo modo tunc tenebitur vicinus vicino, id enim fortuito caſui tribuetur. *Gloſſ. in l. incendium C. ſi cert. petat.* & ſecundum dicta à *Lubler. cap. 2* Etiam ſi ſtatutum ad id vicinum compelleret, quia ſecundum ius commune interpretandum eſſet, quod non caſualem euentum reſpiceret, vt declarat *Alex. in caſu ſtatuti Piſaur. conſ. 50. num. 10. Ioſeph. Ludou. deciſ Peruſ. 25. num. 24. p. 1. & Menoch. d. caſu 390. diuerſis in locis.* Quare neque ruſtici neque alij culpandi erunt ſi validis ventis arborum rami in ſylua colliſio incendantur, ex quorum flammis maximum excitetur incendium, vt quandoque fieri *Lucret.* ijs *lib. 5.* carminibus teſtatur:

Et ramoſa tamen cum ventis pulſa vacillans.
Æſtruat in ramos incumbens arboris arbor:
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
Et micat interdum flammai feruidus ardor:
Mutua dum inter ſe rami, ſtirpeſque teruntur.

Et vulgata ſunt Pannoniæ, regionis olim nemoroſiſſimæ exempla.

15 * Pro declaratione tamen ſuperioris * concluſionis aduerto culpam leuiſſimam in omittendo, non obligare erga vicinum, quando nullum præceſſit factum veluti occaſio damni eius qui omiſit; Neque vituperabilem aut punibilem eſſe ex lege Aquilia. *Tex. in l. ſi cuius 13. §. de præteritis ibi: nam qui agrum ff de vſufr. Alex. in l. domos hæreditarias 58. ff. de leg. 1.*

Digitized by Google

& in l.ſi quis ex argentarijs §.*fin. ff. de eden. Bart. in repet.l.quod Nerua 32. col.vlt. verſ. item quæro vtrum leuiſſ.ma culpa ff.depoſ. Bald.conſ.441.num. 1.vol.1.Scarez comm.opin. tom.1. pag.512.din.11.* vbi dicit hanc leuiſſimam culpam in omittendo nullis pœnis eſſe obnoxiam. *Borell. conſ.7. num.* 10. *&* 11. amplians etiam quando eſſet omiſſa aliqua diligentia, quia hæc ſit culpa in omittendo; non tamen intrare obligationem ad emendationem damni, *& num.* 15. *Farinacc. in ſua praxi crim. d. quæſt.*110.*num.*24. vbi plures refert. *Magon. d. deciſ.*111. *num.*26. *Matth.de Afflict. deciſ. Neapol.*57. *num.*7.*& ſeq.* vbi narrat de quodam Baptiſta Hortulano à domo ſua abſenti, in qua certi Pedites Regis hoſpitabantur, quorum culpa vicini cuiuſdam Raynaldi de Mirabilis, domus incenſa fuit, & reſoluit ipſum non teneri vicino ad damni reparationem *ex l Aquilia*. Quia ſi aliqua culpa ipſi Baptiſtæ poſſet adſcribi, illa eſſet ſolum leuiſſima culpa in ommittendo, cum non dixerit illis peditibus, ne faciaris ignem hic in communi pariete, de quo vicinus vicino non tenetur. Et *Crauett. conſ.* 97. *vol.* 1. vbi ſecundum præfata conſuluit de quodam homine tenente gladium ad latus, ſi ab aliquo prouocatus ad luctam, in lucta vulneraſſet illum prouocatorem, teneri hunc ad emendationem damni in faciendo commiſſi ſecundum ipſum: idque ex lege Aquilia, ex quo hic fuit in culpa in faciendo, dum fuiſſet ad luctam prouocatus, & gladium non depoſuiſſet: citatque *conſil.*54.*Socin. col.fin.lib.*4. quia quilibet fortaſſe contrarium diceret, dum culpa per hunc videretur in negligendo commiſſa, quia gladium prouocatus non depoſuit. Hos autem refert & ſequitur *Lubler.d. cap.*5.*num.*113.*& Burrus* alios adfert eadem ſubſcribentes ſententiæ *num.*183. *d.tract.*

16 Regulam tamen vniuerſalem * hic ſtatuere intendimus, vt ſcilicet quotieſcumque damnum inferri timetur ex igne vicini, cautioni ſit locus de damno infecto per *tex. in l.ſi ſeruus ſeruum* 27. §.*ſi furtum verſ.ſi autem ff.ad l.Aquil.* & tradit *Cæpolla de ſeruit. cap.*44.*de igne num.*1. *in verſ.*6. *& vlt. concluſ. atque* Tondut. *Sanleger. quæſt. & reſolut. ciuil. p.*2. *cap.*140. *num.*2. quæ cautio ſemper peti poteſt quotieſcumque futurum damnum vicinis ædibus timetur *l.eorum* 19. §. *fin. ff. de damn.infec.* maxime ſi vicini fabricam pulueris tormentarij, ſulphurarij, & ſalpetrarij exerceant è quibus maximum proxime habitantibus timeri poteſt diſcrimen, vt bene diſcurrit *Id. Tondut. eod. loco.* Et *DD.* dicunt talia exercentes ob commune bonum damnumque imminens ex paruulis ſcintillis vitandum à vicinia æque expelli poſſe. Ita *Ripa num.* 129. & cæteri ſcribentes *in l.p. ff. ſolut. matrim.*, vnde communitas recte huic inſtantiæ ſe iungere poteſt *iuxta l.cum ratio* §.1.*ff. de bon. damnat. nec non Tondut.ibid.num.*4.*poſt Capoll.d.cap.*43.*num.*2. *&* 3.

17 Noto rurſus * quod ego met qui detrimentum ex vicino patior, poſſum eſſe cauſa damni ad eius excuſationem, quando nempe ob meam in igne non extinguendo negligentiam, incendium in vicini domo exortum, cum meæ domus deſtructione, ad alienas deuocandas pertranſijt; Vtique vicinis teneor, fruſtranea enim exceptio erit, ſi mihi non licuit negligere domum meam iuxta *l. ſi quid poſſeſſor* 3. §. *ſumptuum ff.de hæredit.petit.* cum exceptio iſta per replicationem, ſi ſine damno alterius hoc fiat, elidatur *l. qui bona fide* 13. §. *cum inter ædes ff. de damn. infec.* & facit *tex. in l. capitalium* §. *qui ob inimicitias verſ. nam fortuita incendia ff. de pæn.* & tenent *Gabriel conſ.* 159. *verſ. cogor vt amico ſatisfaciam num.*30. *circa fin. verſ. nec mihi quiſquam cum num. ſeq. vol.* 1. *Sebaſt. Medic. de caſ. fortuit. p.*2. *cap.*7. *poſt num.* 25. *verſ. quod ſi poterat remouere. Fuſe Farinacc. d. quæſt.*110.*cap.*3. *num.* 135.

18 Veruntamen ſi arcendi incendij * gratia quis vicinas ædes intercidat & demoliatur, actione *l. Aquiliæ non tenebitur*, ſiue iuſſu magiſtratus hoc faciat, ſine iuſto ductus metu, ne ſcilicet ignis ad ſe perueniat. *Tex. in l.ſi quis fumo* 49. §.1. *ff. ad l. Aquil. & in l.quo naufragium* 3. §. *quod ait* 7. *ff. de incend.ruin.naufrag. & in l. ſi alius* 7. §. *eſt alia ff. quod vi aut clam. Gloſſ. in l.*1. *verbo exciſa & in l.*2. *in verb. depoſuiſſe C. de l. Aquil. Salicet. in l. ſi vendita in fin. ff. de peric. & commod. rei vend. & in l. quæ fortuitis* 6. *num.* 11. *C. de pign. act. Angel. de Maleficijs in verb. incendiario num.*10.*in fin. verſ. an autem ille & conſ.* 197. *verſ. incendium eſt ortum num.*2. *Maſcard.de probat. vol.*2. *concluſ.*892. *num.*6. *Raudenſ. deciſ. Piſan.*6. *num.*59. *artic.* 1. *aliique cumulati à Lubler. num.* 116. vbi ex M. Tullio qui dicit *ea incendia, quæ non poſſunt aqua reſtingui, nonnunquam ruinis ſopiri contra coniurat. Catil.* & præſtare ait, vnam domum intercidere, quam totam Rempublicam; *Nam euerſa domo, intentatus Reipublicæ ſtatus manere poteſt: Vrbis ruina, Penates omnium trahat ſecum neceſſe eſt.* Verba hæc ſunt *Valer. Max. lib.*5. *cap.*5. *in princ.* Vnde non modo inculpabilis eſt huiuſmodi domus deſtructio, verum & laude digna, atque honeſtiſſima. Id autem exemplificat eleganter *Lubler. num.* 123. *d. cap.* in Nouerca legataria vſusfructus aliquorum bonorum ſub conditione, ſi non poſſet habitare cum Teſtatoris hæredibus, quæ poteſt illico extra domum habitare, ac legatum petere, conditione non purificata, ſi ea ſit virentis ætatis ac formæ conſpicuæ, habeatque priuignum hæredem ætatis calidæ & feruentis, quibus nutriatur ſola ſuſpicio attentandæ pudicitiæ ex *Crauett. conſ.* 68. *verſ. nobilis Catalinus num.* 2. *lib.* 1. *vbi allegat d. l. ſi quis fumo* §. *fin. ff. ad l. Aquil. Quod etiam defenſant Bart. in l. Gaio* 13. §. *Imperator num.* 2. *ff. de alimen. vel cibar. leg. Picus in l. Titia cum iuberet num.*159. *ff. de leg.* 1. *Bero conſ.*

Digitized by Google

conſ.24. num.10. vol.2. & conſ.52. num.15. Menoch.de arbit. caſu 170. num.12. centur.2. aliſque apud eund.num.124.

19 Immo neque extranei * ad aliquid tenen-
tur vicinis, ſi iuſtis de cauſis domum deſtru-
xerint. *Maria.Socin. in c.ſi quis domum num.54.
de iniur. & damn. dat. Farin. d. quæſt.* 110.
cap. 3. num. 145. *& ſeqq.* vbi latiſſime hanc
examinat quæſtionem. Sed incendiarius ta-
men damni reſtitutionem etiam à vicino da-
20 ti non euitat *, cum ipſe huius damni
cauſam dederit ex *l. qui occidit* 30. *§. in hanc
quoque ff. ad l. Aquil.* Ita ſentit *Salicet. in
l. ſi vendita* 1. *num.* 9. *verſ. ſed dubium
eſt ff. de per. & commod. rei vend. & in l. quæ
fortuitis* 6. *num.* 11. *verſ. ſed dubium C. de
pign. act.*

21 Subtili alia difficultate * breuiter ad mem-
bri huius terminum accedo; quid ſcilicet
agendum ſi pro totius viciniæ ſalute, ne
ignis cuncta vrat & latius ſerpat, domus vi-
cini diruatur; poteſt enim dubitari, an pro
eius reparatione omnes vicini teneantur?
Communis autem eſt DD. reſponſio affirma-
tiua, exemplo iactus mercium, in quo pro
tuenda naui, qui merces ſuas adhuc ſaluas
habent, alijs damnum paſſis adiumento eſſe
debent: ita etiam ædes ex communi pericu-
lo habentes ſaluas, alijs debent ſubſidium
ferre, quorum ſunt ædes dirutæ *ad tex. in
l. 1. & 2. ff. ad l. Rhod. de iactu*, in cuius po-
ſteriori *Bald. in princ. & conſ.* 491. *Salicet.
in l. quæ fortuitis circa fin. ff. de pignor. act. Strac-
cha in tract. de naut. nauib. & nauigat. p. 5. verſ.
ſed nec num. 2. Gail 2. obſeruat.22. num. 4. &
Specul. in tit. de actore verſ.* 14. *ſi incendium*,
Bardus de Iu. Prothomiſ. §.1. num.4. idem fir-
mant. Sed ſano quidem iudicio vbi ſupra di-
ſtinguit *Lubler. num.*135. quod ſi domus illa
ad abundantem cautelam fuerit deſtructa,
tunc à vicinis vel deſtruente, illud damnum
non reſtaurari: ſecus vero eſt ſi ignis ad il-
lam domum proxime perueniſſet. Quæ di-
ſtinctio ſumitur ab eximio Iuriſprudentiæ An-
teſignano Bartolo *in l. ſi alius 7. §. eſt & alia
ff. de vi aut clam, & poſt multos ſequitur Farinacc.
d. quæſt.*110. *cap.*3. *num.* 151. Vicinus tamen,
vel alias incendiarius certus prius conuenien-
dus eſſet ante vicinos commodum ſentientes
in ſubſidium, qui eo temporis tenebuntur,
quo vicinus vel incendiarius extra culpam,
vel forte ſoluendo non eſſet, *vt in l.fin. §.1. ff.
de eo per quem fac. & in fin. §.Paulus ff.de eo quod
met. cauſ. Franciſc. de Rampon. conſ. crimin.
diuerſ.* 30. *num.* 3. *ad fin. verſ. & prius lib.* 1.
*in paruis & Farinacc. latiſſime d.quæſt.*110.*cap.*3.
*num.*152.

MEMBRVM OCTAVVM.

EXAMINANTVR ANIMALIA NOXIA VICINO.

SVMMARIVM.

1 *A quadrupede facilius aliquando eſt caueri, quam ab homine.*
2 *Animalia tamen bruta ſunt ad nocendum promptiora.*
3 *Apum encomium: & de earum Diſtantia num ſeq.*
5 *Cuique liberum eſt in ſuo habere columbaria: & num.6.Soto reſpondetur.*
7 *Rationes de hoc redduntur: & num.ſeq. declaratur concluſio.*
9 *Pauperiei actio quæ ſit: & contra vicinum Gallinas retinentem intentanda.*
10 *Vicinus animalia quæ paſcuntur debet recludere.*
11 *Quid ſi oues, aut alia animalia, domini culpa, in alieno paſcantur?*
12 *Animalia aliena lædere vel occidere licitum non eſt: & num.ſeq.*
14 *Canes perſequi de iure Saxonico vetatur.*
15 *Item Sues de Lipſienſi.*
16 *Locuſtis an poſſit maledici.*
17 *Regulariter pro damno animali illato lædens tenetur: vbi vide limit.*

EXpenſis Vicini damnis quæ, æqua diſtan-
tia ablata, proximos ad miſerrimam
quandam perniciem conducunt, videamus
modo ad huius capituli complementum de
Animalium noxia; Quæ materia certe non
eſt penitus contemnenda. Quamuis enim
1 facilius ſit quod fullo & commodatarius *,
qui ad præſtandam in re ſeruanda diligentiam
tenentur, ſibi à quadrupede caueri poſſint,
quam ab homine qui viribus pollet. *Tex. in
l.ad eos 19.ff.de commod.l.ſed de damno 41.ff.locat.
& tradit Hunnius ad Treutl de leg. Aquil. pag.*
1241. Animalia tamen bruta, cum ferinos
plus minuſue nutriant ſpiritus, cumque ex
naturæ beneficio armata ſint, vngui & vngu-
2 la *, dente, cornu, & veneno, ad offenſio-
nem promptiora ſunt homine naturaliter iner-
mi. Sed de his hoc loci ſermonem diffun-
dere non intendimus, ius enim illud quod
ſecundum brutorum facta reddi videtur *Io:
Thomæ* teſtimonio, initio ſui *Tract. de No-
xia Animal.* fundatur in actione competenti vi-
cino læſo in ſuis bonis (non autem in perſo-
na principaliter) aduerſus quorundam ani-
malium dominos, quæ domeſtica ſolent nun-
cupari.

3 Noxiam igitur pati poſſumus * à varijs
animalium ſpeciebus, ſi non multum à no-

ſtris

ſtris agris diſtent. Exemplo ſint Apes, in quarum mirabilis ingenij laudem poſt Maronem qui ſuum 4. *Georgic.lib.* in quo plura de ijs, ſuo fere Diuino ingenio congerit, ſic exorditur:

Protinus aerij mellis cæleſtia dona
Exequar, hanc etiam Mecænas aſpice partem.
Admiranda tibi leuium ſpectacula rerum
Magnanimeſque duces, totiuſque ex ordine gentis.
Mores, & ſtudia, & populos, & prælia dicam, &c.

Audias quale encomium protulerit *Quintil. in. declam.*13: *cætera animal a videtur mihi natura vſibus noſtris genuiſſe, hæc etiam delicijs, cum eo quod in illis, quæ vel ſcindendo ſolo, vel maturando itineri comparamus, multus ante reditus inſumitur labor, & cum perdomanda, cum alenda ſint, nihil tamen poſſunt ſiue homine, & tantum coacta præſunt. Apes faciunt iniuſſæ fauos, ſine vllo rationis humanæ miniſterio totus fructus vltro venit, &c.* & deinde: *Dicam animal quodammodo paruum hominis exemplar. Hoc humana excogitare non potuit ſolertia, &c.* Eleganter quoque *Plin. lib.*11. *cap.* 5. *Sed inter omnia ea* (ſcilicet inſecta) *principatus apibus, & iure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere hominum cauſa genitis, &c.* qui ad plura eiuſdem lib. capita egregium hoc argumentum extendit.

4 Prudentiſſimus tamen Legiſlator, damnum ratus proximo prædio ex Apum in altero conſtitutione, hoc prorſus decretum Athenis curauit vt ſeruandum proponeretur. *Qui Apum aluearia facit, ab aluearibus vicini diſtantia pedes trecentos collocato.* Eum vero Solonem virum maxime ſapientem legis fuiſſe auctorem fidem facit *Plutar.* eadem verba recitans in eius vita, quæ erudite digeſſit *Petitus in ſuo ad leg. Atticas commentario lib.*5. *tit.* 1. Et optima quidem ratione non modicum interuallum ſtatutum fuit, cum Apes longinque conſueſcant euolare, & libatis floribus, deinde ad aluearia regredi; Ne ſcilicet anſa vicino præbeatur dolendi ex maiori ſibi allato præiudicio continuis in agro ex huiuſmodi volatuum moleſtijs. Ex quo infero proportionalem arbitrio prudentis diſtantiam à vicini ſolo, attento Regionum more, ſemper conſiderandam, etiam ſi alter de alueario in ſuo conficiendo minime ſit ſollicitus.

Verum ſunt alia animalia, quæ poſſunt eſſe noxia vicino, veluti Gallinæ, cuniculi, columbæ, & ſimilia: quæ videre volumus an impediri poſſint à vicino, ne iuxta prædium ruſticum tenentur in magno numero, quia duo aut tria non attenduntur ad damni rationem.

5 Quo ergo ad Columbas dicimus liberum eſſe vnicuique habere in ſuo ſolo columbarium, quoniam id neque vi neque iure prohibetur, & hoc ad libertatem naturalem ſufficit, quæ hoc modo diffinitur *Inſtitut.de iure perſon.* §. 1. Vnde, iure naturæ attento, columbæ quæ ab ædificijs noſtris volant & reuolant, noſtra ſunt, quemadmodum *DD.* communiter ſentiunt *cum I.C. in l.* 3. *ff. de acqui. rer. dom.* & §. *pauonum Inſtit. de rer. diuiſ.* Et ſic habentes columbaria, minime tenentur ex damni cauſa, quod per columbas contingit, quamuis non tam latos campos poſſideat, vt columbarum paſtioni ſua rura non ſufficiant. Cuius potiſſima ratio eſt, quia innocens earum eſt victus in ſententia *D. Auguſt.* 2. *quæſt.*7. *cap. non omnis*: & *dicunt Alberic. de verb. ſignific. verbo columba. Boerius conſuet. Biturig. des coſtum. Prædial.* §.5.& *poſt illos Rendella in tract. de Columbis & Columbar. lib.* 16. *qui eſt poſt eiuſdem tract.de Paſcuis.*

6 His opponitur * *Sotus lib.* 4. *de Iuſtit. & Iu. quæſt.* 6. *a.* 4. qui iure, ait, naturæ attento, nemini licet columbaria extruere, quoties vicini reluctarent, qui damnum ex paſtione accepturi eſſent; Quia diſtinguendum eſt inter leue & magnum damnum: primum enim nequaquam habetur in conſideratione, ſecundum autem cum ſit præiudiciale vicinis, iudicem mouere poteſt, vt illud extrui non permittat. Ita *Georg. Moral. in tract. de iure venandi p.* 1. *cap.* 3. *num.* 23. & *Tondut. Sat leger. quæſt. & reſolut. ciu.p.*2.*cap.*140.*num.*7. & 8.

7 Aduertendum autem eſt quod, cum ſylueſtria hæc animalia ſint, & pro deſiderio ferantur, ſub cuſtodia coerceri non poſſunt, quod poteſt dominum excuſare à culpa, ſi eius columbæ alienas ſegetes paſcuerint: nam quiſmanere noſtrum decet, quod auis tranſuolans ex area, aut ex agro noſtro ſuſtulit, aut quod à nobis miluus eripuit? *Tex. in l. Pomponius ff. de acqui. rer. dom.* Quod fundatur in communi omnium volatilium natura quæ cum neque ſerant, neque metant, pater cæleſtis paſcit, docente Veritatis verbo *Matth. cap.* 6. Et Innocens exiſtimatur ſemper columbarum victus qui, ablata magni damni circumſtantia, prohiberi nequaquam poteſt, cum rerum poſſeſſoribus non officiat, vt tradunt *Autumn. in l.*4. *ff. ſi quadrup. paup. fec. ſ. dicat. Rendella ibid. Papon. lib.*14.*tit.*1.*arreſt.*11. & *lib.* 18. *tit.* 9. *arreſt.* 2. qui id teſtatur deciſum, ac ſequitur *Tondut. præd. cap. num.* 7. & 8.

8 Quare nec peccant * columbariorum domini, & ſi tam latos fundos non habeant, vt paſtioni columbarum ſint veriſimiliter ſatis, nec tenentur ex cauſa damni per accidens dati, quod par videatur eorum vtilitas quæ agris per ſtercorationem affertur, vt refert *Angel. in ſumma. Io: de Saxo in conſuet. Turon. tit. des droict. deſegnent. Caſtell. artic.* 1. *ante fin. Alberic. & Boer. vbi ſupra* §. 5. Seu potius dicimus (& hoc tutior erit ſententia) ex damni quantitate deciſionem temperandam, vt ſcilicet non pro leui iactura, ſed

pro

pro notabili teneantur columbariorum domini. Quam ſententiam cum eximio Doctore & nemini poſt habendo Martino Nauarro in ſumma *Manual.confeſſ.cap.17.num.226.* amplectuntur *Syluester ab eo cit.* & moderni *in tit. de reſtitut. in commu. verſ. ſecundo principaliter*, qui propterea cum ſaluti conſulant animarum, bonum eſſe inquiunt iſtis temporibus ſeminum in proprijs columbarijs eas paſcere, teſte *Rendella vbi ſupra*; Cui addo aliam rationem non enetuem, quod ſi alijs abſque domini paſtu dimitterentur agris, vicinis poſſent damnum cauſare, maxime quia ex frugibus grana candidiora colligant & meliora, veluti ſcribentes *Animal. Hiſtor.* paſſim demonſtrant.

9 Tranſitum facimus ad Gallinas *, quæ non ſunt animalia ſylueſtria, vt anſeres & columbæ (quanquam [illegible] & feræ quæ in ſyluis ou[illegible], vt diſtinguit egregie Rendella) ſic eorum damnum ex nimis aſſidua in [illegible]cis pedeſtri peruagatione [illegible]ur; Vnde iure poteſt vicinus id [illegible] prædijs patiens per vicini Gallinas, aduerſus illum actionem de pauperie intentare. *Tondut. ita vbi proxime num.10.* [illegible] *in l. 1. §. 1. ff. eod.* eſt damnum ſine [illegible]entis datum, cum ſcilicet animal quod ſenſu [illegible] caret damnum intulerit. Et actio huiuſmodi noxalis dicitur, atque ab ipſiſmet 12. tabul. prodijt *Inſtitut. eod. vbi Baro eiuſdem legis verba refert*, quæ hic omittenda non ſunt, ſcilicet: *Si quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, ei cuius intererit, in eum qui dominus erit, quo tempore de noxia quæreretur, actio eſto: vt vel noxiæ quadrupedem dedat, vel noxiæ æſtimationem præſtet. Si in iure interrogatus dominus falſo negauerit ſuam eſſe, damnator. Si plurium quadrupes erit, in quemuis experiri poteſtas eſto. Ante acceptum iudicium partes ſuas cedentes liberantor.* Quæ ſunt clariſſima; & ijs tantum addi poteſt, & ſi loquatur titulus de quadrupede, & dominus directe non obligetur, teneri tamen poteſt per damnum ab animali bipede illatum actione vtili *l. pen. ſi quadrup. paup. fec. dic.* Sed ibi hoc eſt intelligendum quoties damnum à volatilibus contra ſui generis naturam contingit, vt in cotuo exemplificat Odoffred. Gallinæ autem vti animalia domeſtica haberi debent ſub cuſtodia. Habetur hoc *in l. 4. eod.tit. vbi gloſſ.* Ideoque vicinus ad eas recludendas ita cogi poteſt, vt ad proximum prædium nequaquam accedant, ſicut alias deciſum de vinculis affirmat *Papon. d. lib.18. tit.9. arreſt.7. & lib. 13. tit. 2. arreſt. 32.* Immo à fortiori non eſt cuiuis conceſſum in villa ſua habere animalia quæ paſcantur, niſi intra parie-

10 tes ſint recluſa *, & eorum dominis amplum ſit territorium, in quo citra vicini iacturam ea poſſint alere, quemadmodum tradunt *Ferrer. in addit.ad Guid.Pap.deciſ.218.verſ.porro quamuis & Tondut.d.cap.num.11.*

11 Quod ſi Oues aut alia animalia * in alieno paſcantur, domini culpa, frumentum,vel hordeum: tunc iudicis officium locum habet, & concipitur libellus iuxta formulam traditam à *Speculat. lib.4. tit. de iniur. § ſequitur num.18. ad tex. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. §. priuata verſ. ſed & ſi me*; Et datur contra eum actio de paſtu *l. qui ſeruandam 14. §. fin. ibi nam neque de paſtu pecoris, quia non in tuo paſcitur ff. de præſcript. verb.* In quo caſu æſtimatio ad tempus damni dati referenda eſt *arg. l. ais lex.21. per l. inde Neratius 23. §.ſi infans 7. ff. ad l. Aquil. l. certe 4. ff. arbor. furt. cæſ. Cravett. p.1. conſ.40. num.11.* ita vt æſtimetur herba quanti ea tempore damni dati valuerit, vtrinque periculi, & ſperati euentus ratione *l. propter ſpem 23. ff. famil erciſc. Io: Thom.* plures referens *in præd. tract. de Noxia animal. cap.16. num.7.* aduerſus aſſerentes tempus futuræ meſſis inſpiciendum, aut fructum ex fructu anno præterito percepto. Quandoque etiam locum habet actio ad exhibendum *l. Iulianus 8. Glans* (& nomine Glandis intelligitur omnis fructus) *ff. de Glande leg. & Specul. vbi ſupra.*

12 Hic pro materiæ * coronide impiam (vt ita dicam) aſpernari debeo quorundam audaciam, qui vicini animalia nocentia nedum lædunt, ſed etiam occidunt. Querebatur merito de hoc pauper ille apud *Quintil. in præfat. declamat.* quod is eius apes, quæ à ſuis floribus ſuccos libauerit, veneno ſparſerit: & increpanti diuiti hoc modo: *quid tu non potes imperare apibus tuis intra priuatum volent, ne hortorum meorum floribus inſideant, ne in meo rorem legant? Remoue, transfer;* ita ille reſpondet. *Impotentiſſime tyranne, quo? numquid tam latum poſſideo agellum, vt illum apes tranſuolare non poſſint?* & ſparſa à diuite floribus morte, ſapientiſſime demum concludit: *Dum meas apes occidere vis, flores tuos inutiles reddidiſti.* Quæ impietas & iure ciuili damnatur, ſiquidem animal alienum ex agro abijgere non licet, ſed vt ſuum idest ſine damno, alias Aquilia lex locum habebit, ex qua abigens tenebitur, puta ſi æqua prægnans percuſſa aut vehementius acta eiecerit *l. Quintus 39. §. Pomponius 1. ff ad l. Aquil. Coſta de fact.ſcient. centur.2.diſ.34.num 8. Boer.ad conſuet. Bituric.tit. 10. §.8. Marcel. Cald de modo articul.§.2. num. 1069.pag.610.*

13 Et compendiatim *, vt ad particulares caſus deſcendamus, præcipue veneno animal necandum non eſt. *Panormit. ad cap. ſi quis aperuerit num. 2.* Neque permittendum, vt ex ſouea facta in ſuo, animal vicini fundum ingrediens, pereat: tenebitur enim ex eadem ratione, iiſdemque auctorit.

14 Ita de iure Saxonico * minime poteſt fundi dominus canes perſequi poſtquam abſtinuere perſecutione, ſi ad nouam domini inſtigationem pecudem iam fundo eiectam imperiuere: ſecus vero eſt ſi canes in animal in fundo

exi-

Digitized by Google

exiſtens irruentes, idem extra fundum profugiens ſponte & abſque vlteriori concitatione, fuere aggreſſi. Quia quando aliquid ſine culpa & pœna inchoatur, ſi ad ſtatum ex ſui natura punibilem deducatur, inchoans ſi perſiſtat punitur, cum ſine facti difficultate & iuris pœna deſiſtere potuiſſet *arg. l. qui cum maior 4. §. ſed ſi minor 2. verſ. certe ſi ff. de bon. libert. tradunt Oldrad. in addit. ad Specul. lib. 3. partic. 1. tit. de accuſ. §. fin. ad verba intra certum p. 18. col. 1. verſ. elegans Oldradi & Idem Thomas de Noxia Anim. cap. 26. num. 11.* qui extendit neque fundi dominum, ſi canes non adſint, pecora petere poſſe; Vnde Scabini
15 Lipſienſes *, eum qui ſuem ita occiderat, ad quinque ſolidorum præſtationem condemnarunt. *Hartm. Piſtor obſeruat. 80.* quæ præſtatio licet fuerit modica, ſactum tamen non excuſauit.

16 Suboritur hic difficultas *, an eccleſia poſſit maledicere Locuſtis: de qua diſputat *idem Thom. d. tract. cap. 27.* qui negatiuam partem tuetur latiſſime: quod fortaſſe etiam Ethnicis erat vetatum, ſcriptum namque conſpiciebatur inter 12. tabul. leges hocce decretum: *Si quis alienas ſegetes excantaſſet, &c. Diti capitale eſto*, de quo *Plin.* ſuſe *lib. hiſtor. 30.* Diti vero victima offerenda, quam cuicumque occidendi facultas erat, vulgo appellabatur *Sacrum Caput* nempe homo ſacer factus quem populus ob maleficium iudicaret, neque fas erat eum immolari, & ſi quis eum occidiſſet, parricidij non damnabatur, vt conſtat pluribi ex Plauto & ſignanter *in Bacchide* 17. 13. & 14. eiuſque adnotatore Radero, *& Macrob. lib. 3. Saturnal.* alijſque. Nos tamen ad dubium affirmatiue reſpondemus, ex ijs enim Locuſtis magnum oritur malum, nempe fructuum perditio & hominum mors. Vnde licite ad Epiſcopos & Chriſti Vicarios recurſus habetur, vt Diuino inuocato nomine, fructus terræ præſtare permittant, diſtantiam ijs imperando, alias maledicendo. Quemadmodum alia irrationalia puniri & igne comburi poſſe habemus *ex Leuit. 20. verſ. 15.*; Maledicitur vero brutis, non quia ipſa bonis ſpiritualibus priuentur, quorum capacia non ſunt, ſed alimentis: & fortaſſe abuſus ratione inefficax hodie in huiuſmodi caſibus viſa eſt excommunicationis cenſura, cum eam nonnulli ad proprium commodum cum Diuina offenſione extendere tentauerint, quanquam olim efficaciſſimum fuiſſe talium malorum remedium exempla non pauca, & quidem vulgata comprobent.

17 Dicimus tandem, quod in cæteris * caſibus ius commune ſeruandum eſt, quod diſponit vt ob damnum animali, & ſi nocenti illatum, lædens teneatur, exceptis Gallinis vel Pullis, quibus (ſi noceant) alæ tantum præcidi poſſunt, ſed nequaquam occidi, vt ſcripſit *Meichb. artic. 120.* & præciſo caſu imminentis mortis periculi ex fera bellua, in quo animal politicum idest homo ſe poteſt defendere, iure illam vulnerando, & ſi oporteat, occidendo, vt idem *Thom. num. 18.* autumat, & ex ratione euidentiſſima clarum fit.

MEMBRVM DECIMVM.

Via quæ ſit publica, Priuata, & vicinalis. Publicæ Dominium, Diſtantia, reficiendi onus, & plura priuilegia. Ab opificibus ſeu venditantibus an poſſit impediri, ſicut etiam à rhedis, plauſtris, & præcipue *ſiegge roullant* de quibus breuis diſceptatio. Meretricibus an huiuſmodi commoditas vetita. Eundo ſoluitur dubium de præcedentia inter hæc væhiculorum genera.

SVMMARIVM.

1 *Viæ in genere & viæ publicæ plures definitiones.*
2 *Quæ publica dicenda, notabilia: & de hoc diſtinctio num. ſeq.*
4 *Hæc inducit ſeparationem.*
5 *Eius dominium eſt principis, abſque cuius conſenſu ipſa non alteranda.*
6 *Eiuſdem reparatio ad quem pertineat: & quomodo fiat in Vrbe.*
7 *Quæ ſit via priuata & vicinalis.*
8 *De publica latitudine lex affertur & explicatur.*
9 *In plateis non conſideratur Diſtantia, & olim an in foris conſideraretur.*
10 *Viarum ſpacium per vendere volentes poteſt impediri.*
11 *Pontis tamen ædificatio & impedimenta perpetua ibi ſunt vetita.*
12 *Rhedarum, curruum & quadrigarum vetuſtas affertur, laudaturque commoditas, luxu reprahenſo.*
13 *Meretricibus an vti Rheda per ciuitates ſit permiſſum. Mulierum luxus improbatur.*
14 *Bannimenta de hoc quomodo interpretanda.*
15 *Inhoneſtæ mulieres ac turpes perſonæ intelliguntur Meretrices, non vero habentes vnum vel alterum amaſium. Ita cantatrices & ſimiles, vbi nonnulla de Muſis & Muſice.*
16 *Vſus* ſiegge roullant *poteſt meretricibus permitti.*
17 *An apud veteres huius* ſiegge *vſus extiterit: vbi de Ciſio.*

Rhe-

18 *Rhedarum & curruum vectio non debet impedire ſacras aut profanas ſolemnitates, puta proceſſionum, vel equorum curſus.*
19 *Rheda & plauſtra in vijs obuiantia qualiter debeant cedere.*
20 *Preueniens alterum, poteſt ad retrocedendum cogere: & num.21.*
22 *Conductitiæ rhedis priuatorum cedunt.*
23 *Obuiantium qualibet tenet manum dextram: at fallit Romæ.*
24 *Pedeſtres adhærent muro.*
25 *Præcedere in locis periculoſis aut immundis commendatur.*
26 *Seruitus Viæ non extenditur.*

CVm ædificijs atque eorum partibus capiti huic nequaquam finis erat imponendus, poſthabita penitus vtiliſſima Viarum materia, ædium namque diſpoſitio & diſtantia maxi-
1 me * in vrbanis vias efficit, & ſi ruri ex terminis conſtructis aut plantatis illa æque ſtatuatur; ibique cum peculiariter ſe extendat vicinia, noui caſus emergunt, de quibus in proximis membris eſt actum. Statim igitur ad rem, non dubitamus *viam* dici quaſi *veham*, quod ea vehendo teratur, cum pro nobis ſtet *Varro lib.4. ling. lat.*, ſitque ſolum, per quod vehitur; Et in villis, quæ vrbibus priores fuere, nomen huiuſmodi ſibi impoſitum exiſtimat *Martin. in lexic. Etymol verbo via*. Vel ſimiliter cum *Iſid. lib.18. cap. vlt. Orig. eſt qua ire vehiculum poteſt*. Ex quo duos actus illam accipere, propter euntium ſcilicet, ac venientium vehiculorum occurſum agnouit *Fritſcus in de vijs public. cap.1. num.23.* Sed melior apparet Vlpiani ſenſus *in l.2. ff. ne quid in lo. public. §. ſi quis nemine* vbi viam publicam appellat, *cuius etiam ſolum publicum eſt*, id ſtatim deſcribens ad commune rei iudiciariæ bonum, quaſi negligat ſancire abſtractiuam eiuſdem quidditatem, ſeu genericam ferre difinirionem. In quo ſenſu *Iſidor. lo. adduc.* vias publicas definit *quæ in ſolo publico ſunt, per quas iter populo patet, quæ vel ad mare vel ad oppida pertinent*. Nonnulli addunt, *aut ad flumina publica, vel ad aliam viam militarem*, cum viæ publicæ dicantur quoque *Prætoriæ, Conſulares, Baſilicæ, ac Militares*, vt ex Vlpiano vbi proxime. Adſtipulantur & his ex veteribus *Sicul. Flacc. in lib de condition. Agror. cum Hygeno de limitib. conſtitut.*: & ex nouis *P. Frider. Mindan. lib.2. de mandat. cap. 36. num.4. & tract. de interd. tit.3. num. 4. poſt Theoph. Paraphraſt. in §. item ſi putator inſtitut. de l. Aquil.* Ab hac differt *Strata* quæ via eſt lateritia (vulgo *mattonata* ſeu *ſelciata* vtpote lapidibus viuis vel coctis extructa) vt tradit *Bartol. in l.1. in fin. vbi gloſſ. ff. de via public. & itiner. public. refic.* Et probatur *in l. penult. C. de priuil. domus Auguſt. vel rei priuat. lib.2.* Et eſt vox barbara, vt per *Alciat. lib.1. Prætermiſſor. verb. ſermo latinus*. Quæ ad ſimilitudinem viæ Appiæ admirabiliter lapidibus ſeliceis conſtructæ pluribi cæpit effici, vt ſcribit *Panuinius in vrbe Roma fol. mihi 60.* De Appia vero videndus eſt *Procop. lib.1. belli Gothici*. quemadmodum *Dionyſ.* qui tria in Romanis fabricis admirabatur, aquæductus, vias & cloacas. Adiungit vero *Fritſc. ibid. num. 13.* eam eſſe publicam viam, qua omnes homines vtuntur ad diuerſa euntes loca, ſiue quæ habet ſolum publicum relictum ac directum certis finibus in latitudine, ab eo, qui ius publicandi habuit, ad hoc vt in ea publice eatur, commeetur.

Cæterum iam aduertimus in Arenam, nec inuito animo, deſcendiſſe, multiplices etenim adſtant ſententiarum conflictus, ita vt nimis facile iudicandum non ſit perpendere ac diffinire quænam ſit dicenda via publica. Difficultates haſce euellere cupientes præmittimus igitur quod, ad hoc vt via dicatur publica, requiritur præcipue quod ſit facta in ſolo publico ſeu in priuato, auctoritate
2 Principis *: quibus non probatis, ſemper cenſetur priuata, etiam ſi teſtes deponerent per eam itum fuiſſe ab omnibus tempore longiſſimo, iuxta originalem doctrinam *Mateſilani ſingul. 92. quem ſequitur Capoll. de ſeruit. ruſt. præd. cap. 3. alias 85. num. 23. fuſe Riminald. iun. conſ.382. num.52. & ſeqq. vſque ad 61. & Menoch. conſ.449. num. 13.* Immo id volenti, onus incumbit probandi ipſius viæ ſolum fuiſſe publicum, ita vt non ſufficiat hoc teſtes affirmare, nec omnes publice per eam tranſire. *Bart. in l. 1. ff. de his qui deiect. vel effud.* affirmans non prodeſſe quod totus mundus per eam ambulet. *Hippol. Riminald. conſ.626. num. 1. & 2. plures DD. citans* & multiplices per totum conſilium auctoritates afferens. *Franciſ. Marc. deciſ.594. num. 3. p. 1.* vbi Aduocatum quendam obiurgat, qui male articulauit ponendo dumtaxat quod via erat publica: *& Borgnin. Caualc. deciſ. 4. num. 66. lib.5.* inquiens quoque hoc procedere, etiam ſi totus mundus per eam iuiſſet. Itaque tria ſunt ad publicam conſtituendam viam requiſita. Primo quod ſolum ſit publicum. Secundo quod publice per illud ſit iter: & demum quod in ciuitatem, flumen, vel viam publicam ducat. *Surd. deciſ.42. num.4. & vide tot Paitell. deciſ. cauſ. ciuil. Vrbin. 67. & ibi filius plura annotans ab initio. Matth. Stephan. in tract. de iuriſdict. lib.2. p.1. cap.7. nu.397. & Fritſcus lo. adduct. num.16.*

Quia vero quamplures DD. abſolute reſponſum dedere viam in dubio publicam
3 præſumi *, alijque contrarium defenſarunt; in hoc placet nobis diſtinguere. Aut enim via introitum habet vel exitum in aliam viam publicam, & tunc ſemper præſumitur publica, immo contrarium dicens tenetur probare. *Tex. eſt in l. 2. §. viarum verſ. hæc quoque ibi: quod ita verum eſt, ſi non ex collatione priuatorum hoc iter conſtitutum eſt, &c.* &

paulo poſt: *has ergo, quæ poſt conſularem excipiunt, in villas vel in alias colonias ducentes, putem etiam ipſas publicas eſſe ff. ne quid in lo. public.* & egregie firmant *Rimin. ſen.conſ.*431. *num.*20. *&* 22. *Maſcard. de probat.concluſ.*1404. *num.*1. *& ſeqq. Capic. lat. conſult.* 64. *num.* 19. *&* 25. *tom.*1. *Burſatt. conſ.*409. *num.* 1. *lib.* 4. *Bero conſ.*136. *num.*1. *lib.*3. *Nicol. Cattan. conſ.* 42. *à num.* 14. *vſque ad* 19. *Io: à Sande deciſ. Phriſ. lib.*5. *tit.*5. *definit.*1. *ſub num.* 1. *Caualer. deciſ.*632. *num.*4. *Cenſal. magiſtraliter deciſ. Lucenſ.*69. *ſignanter num.* 14. *& Rota in recent. deciſ.*287. *num.*6. *p.*9. *tom.* 1. Maxime ſi pro publica tanto tempore fuerit vſitata, cuius initij memoria non extet. *Vlpianus* clariſſime *in l.*3. *ff. de loc. & itiner. public.* Hinc etiam viæ vicinales, quæ ex agris priuatorum collatis factæ ſunt, quarum memoria non extat, publicarum viarum numero ſunt. *Laderch. conſ.*124. *num.*5. *Boer. deciſ.*156. *num.*8. *& Belmonte deciſ.* 118. *num.* 28. *&* 30. qui extendit etiam præſumi publicam cum duo teſtes affirmant per annos 30. frequentatam eſſe.

Aut via introitum habet à prædijs & agribus priuatorum, vel quidem in illis intermoritur: & tunc ſemper præſumitur priuata, & qui dicit eſſe publicam, debet concludenter docere. In quo ſenſu intelligendi ſunt *Becc. conſ.*15. *ſub num.*2. *Rimin. ſen. conſ.* 382. *num.*12. *Purpurat. conſ.*494. *num.*3. *& conſ.*377. *num.*3. *verſ. ratio eſt. Palma conſ.*59. *num.*18. *Ripol. de Regalib. cap.*40. *num.*7. *Pattell. d. deciſ. Vrbinat.* 67. *num.*7. *ibique filius in annot. num.*2. *alijſque ſimiliter loquentes.*

4 Hoc notato amplius * aduerto quod Via publica ſeparationem inducit, & cohærentiam inter proximos vtriuſque agros impedit *l.*4. *§. hoc iudicium & l. ſeq. ff. fin. reg. Capolla de ſeruitut. ruſt. præd. cap.*3. *num.*34. *cum alijs in Veliterna Retractus* 28. *Ianuarij* 1664. *coram Reuerendiſſimo Ninot §. nec refragatur.* Quo ad dominium vero dico quod ad principem ſpectat, ſed eius vſus eſt populorum. *tex. in d. l.* 2. *in princip. ff. ne quid in loc. public. Franc.*
5 *Marc. deciſ.* 594. *in fin. p.*1. * *Grat. diſcept. forenſ. cap.*65. *num.*18. *p.* 4. *Molina diſput.* 507. *num.* 5. *& ſeqq. Maſtrill. de Magiſtrat. lib.* 3. *cap.*10. *num.*271. *& Roſſental. de feud. videndus cap.*5. *concluſ.*21. qui, articulo mature diſcuſſo, concludunt principem ibi habere iuriſdictionem, niſi alijs forte territoriorum cum iuriſdictione conceſſerit, cum includatur via in generali iuriſdictionis conceſſione *ex eod. Maſtrill. lib.*4. *cap.*16. *num.*148. Vnde abſque eius conſenſu, vel magiſtratus licentia expreſſam ad hoc poteſtatem habentis nec præſcribi, nec vnquam claudi, neque alterari valet per ædificium. *ad tex. in l. ſeruitutes §. publico ff. de ſeruitut. l.*3. *§. plane verſ. ſed ſi à principe ff. quod vi aut. clam. Idem Maſtrill. d. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 270. *& ex congeſtis per Tondut. var. reſolut. p.*3. *cap.* 133. *num.* 12. *& per tot.*

Cuius criminis pœna eadem erit ac ſacrilegij, vel pecuniaria *ad tex. in d. l.*2. *§. ait Prætor & §. Prætor ait ff. ne quid in loc. public. Maſtrill. ibid. num.*273. *& duob. ſeqq.* Peius autem illam deſtruere, quod nullo modo fas eſt abſque principis licentia, non citatis vicinis, & dummodo alia quæ remaneat æque facilis non ſit & commoda tanquam prior, vt ſentiunt *Roueſcal. in addit. ad Bald. conſ.*206 *vol.*1. *Franc. Marc. quæſt.*592. *p.*1. Item deſtruens, illam tenetur reſtituere, vel intereſſe præſtare. Sic firmant *Honded. conſ.*100. *num.*58. *vol.*2. *& Cyriac. contr.* 667. *num.* 29. Vel onus ſubire viam præbendi per agrum ſuum. *Alberic. Florian. & Fulgoſ. in l. ſi locus §. fin. ff. quemadmod. ſeruitut. amitt. atque idem Cyriac. num.*30. *&* 31.

Regulariter vero quoad temporaneam reparationem dicimus onus hoc eſſe reale, &
6 vnumquemque iuxta * domum ſuam viam reficere teneri. *Cyriac. controuer.* 125. *num.* 9. *&* 10. *ad tex. in l. ædiles §. conſtruant & in l. fin. ff. de via public. Maſtrill. de Magiſtrat. d. lib.*3. *cap.*10. *num.*279. *alios referens.* Quod tamen intelligitur ſi vetuſtate vel caſu deſtructa fuerit, nam ſi ex culpa alicuius, nullatenus ad id tenebuntur vicini, ſed is tantum qui eam deſtruxit *l. ſi in agrum in fin. ff. de via public. Capolla de ſeruitut. ruſt. præd. cap.* 85. *num.* 67. dummodo ſit ſoluendo, alias enim ad id aſtringendi forent vicini. *Tex. in l. ædiles §. conſtruant & l.*2. *§. viarum ff. ne quid in loc. public. Capolla d. cap.*85. *num.* 6. Si quis rurſus à ſolutione exemptus eſſet, vicini quoque tenerentur, vt egregie diſcurrit *Fragoſ. de Regim. Reipubl. lib.*7. *diſput.*21. *num.* 9. *verſ. ſed quid dicendum.* Et *Cohellius* late examinat vtrum eccleſiaſticæ perſonæ ab hoc viarum reparationis onere ſint immunes *in bulla* ſcilicet *boni Regiminis cap.*27. *num.*56. *& plurib. ſeqq.* Pro viarum reparatione in Vrbe adſunt in Bullario *conſtitut.*20. *Sixti Quarti & 102. Pij etiam Quarti* quorum poſtremus ibidem ait pro earum magnificentia Camerarium & viarum, vt vocant, magiſtrum manu regia poſſe procedere: de cuius magiſtri muneribus & priuilegijs agit in prædicto loco, ante illum *Sixtus Quartus in cit. conſtitut.* poſtea vero equidem fuſius *Gregor. XIII. conſtitut.*22.

7 Conſtat hinc quæ nam ſint habendæ * pro vijs priuatis, quæ ſcilicet publicæ non ſunt, puta vel *agrariæ* quibus impoſita eſt aliqua ſeruitus, vt ad agros alterius ducant exeundo de via conſulari, & per quas omnibus commeare licet: nec non *vicinales* viæ, quæ in vicis ſunt, vel in vicos ducunt *d. l.*2 *§. ſi quis nemine ff. ne quid in loc. public.* vbi clariſſime plura de ijs. Quando autem ob tranſitum aliquid ſoluitur, via Principis propria dicitur ex *Menoch. conſ.*448. *num.*10. *vol.*5.

Sed regreſſum habendo ad viam publicam amplius ſilere non debeo in eo quod maxi-
8 mi * momenti eſt, & quod præcipue ad noſtrum tractatum facit, in eius ſcilicet latitudine,

Digitized by Google

dine, quæ nonnullam domorum vtrinque diſtantiam expetit. Hoc autem in 12. tabularum legibus his met verbis fuit definitum: *VIÆ LATITVDO IN PORRECTVM OCTO PEDVM, IN ANFRACTVM SEXDECIM ESTO*, quod repetit *Gains in l. via latitudo* 8. *ff. de ſeruitut. ruſt. prad. vbi Gothofred.* qui Varronem commendat iuxta idem argumentum diſcurrentem *lib.6. de legib.* Vnde optime *Iauolenus in l.13. d. tit.* dubia emergentia ſoluere cupiens, hæc habet verba: *latitudo actus itinerisque ea eſt quæ demonſtrata eſt; quod ſi nihil dictum eſt, hoc ab arbitrio ſtatuendum eſt, &c.* Vtriuſque autem latitudinis ratio *d. l.8. num.* 115. à Philologo interprete Cotaſio redditur, & quidem talis, vt ipſe ait, qua meliorem nequidem auriga peritiſſimus proferret. Octo pedum ſcilicet viæ latitudo in porrectum eſſe debet, cum totidem vehiculum indigeat, vt commode valeat ire. In anfractum vero ſexdecim pedum, vel vt retrahi poſſit, vel vt abſque incommoditate vehiculum verti & circumagi, cum opus eſt; Si etenim in ſinuoſum aliquem inflexum è recto itinere ſit diuertendum, ſpatium duplo maius erit neceſſarium. Cui rationi adhærent *Manz. de ſeruitut. tit.3. quæſt.23. num.* 119. *& Fritſcus vbi ſupra*, qui latiorem in Regno Franciæ viarum publicarum inquit haberi menſuram, vbi via Regia non minus quam 40. pedes fert, hodieque 36. ad minimum eam eſſe pedum neceſſe fore. In quo variatum nihilominus ſæpe fuiſſe in prouincijs, prout popularibus vicorumque incolis viſum, prius ſcripſit *Turon. in conſultat. artic.*59. Certa igitur debet eſſe viæ latitudo, ita ſcribente *Paulo I.C. in l.23. ff. eod.* iuxta prædictum ſenſum: *via conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt, alioquin iter erit, non via.* Quod bene explicat Gloſſa verum eſſe quando non eſt actum, niſi aliud fuerit dictum. Obſeruatur autem in praxi præcipue Romana, vt latitudo valeat admittere duos currus, hic enim vehiculorum genera ſunt fere innumerabilia, & alterius ad alterum vetandum eſt impedimentum. Quod ſi via fuerit adeo anguſta, vt nec vnus currus vehi poſſit, nequibit via appellari, vt *ad tex. in d. l. via & §. via & ibi gloſſ. in verſ. continet inſtitut. tit. eod.* cenſuere *Vinius deciſ.*488.*num.*5. *& poſt Ripa in l. quominus ff. de flumin. Belmonte deciſ.*118. *num.* 25.

Porro ſciendum eſt quod in plateis nulla intercapedo eſt conſtituta, etenim eæ am-
9 pliantur ad libitum *, ſeu habita ciuitatum proportione, ſeu reſpectu conſiderato ad magnificentiam palatiorum aut ſacrarum ædium quibus ſunt ornamento, vel populi concurſu atque conuentu ad negocia publice abſoluenda aut emendas res venales; Ita in Vrbe dominos cogendo ad venditionem domorum ampliari poſſunt iuxta *conſtitut.*20.*Sixti Quarti & ſi de cunctarum*: quod tamen *Pius Quartus conſtitut.* 126. reduxit ad ius commune. A veteribus eæ fori nomen habuere; ſic forum *ſuarium* Romæ dictum fuit, in quo ſues vendebantur: *Boarium*, in quo boues: *Piſcarium* in quo piſces: *Olitorium* in quo olera: *Cupedinis* in quo cupediæ, hoc eſt lautiores cibi. Quæ omnia deinde in vnum locum ſunt contracta, quem *macellum* appellarunt teſte *Varrone lib. 4. ling. lat.* Eratque forum in quo iudicia exercebantur, vt Romæ latinum, alterum Cæſaris Dictatoris, & forum Auguſti, vt notum eſt *ex Roſino & alijs*. Græcis tantum in ijs conſtruendis nonnulla & peculiaris proportio fuit ſeruata, ſcribit enim *Vitruu. lib.5. cap.* 1. in quadrato eos illud conſtituiſſe; Qua de cauſa genericam quandam diſtantiæ formam Architectonicam ſectantibus videtur præſcribere dum ibi ait: *latitudo fori ita finiatur vti longitudo in tres partes cum diuiſa fuerit; ex his duæ partes ei dentur, ita enim oblonga erit eius formatio, & ad ſpectaculorum rationem vtilis diſpoſitio.* Hic profecto aliam fori ſpeciem indigitat, nempe ſpectaculorum cauſa & quaſi ad inſtar theatri. Verum de his obiter.

Viarum igitur ſpatium per ſupradictam vel per ſimilem intercapedinem diffinitum,
10 dubitatur * an per volentes aliquid vendere poſſit impendiri? Cui difficultati reſpondemus quod ſic, dummodo non tota via occupetur in publicum præiudicium, vt in membris ſuperioribus innuimus; cuilibet enim permiſſum eſt vendere in vicis & plateis publicis. *Sixtin. de Regalib. lib.2. cap.2. num.*28. *& duobus ſeqq. Niger in cap. grauamina num.*83. *& Roſſental. de feud. cap.5. concluſ.21. litt.C.* Doctores autem qui aſtruunt loca publica nullatenus occupari poſſe, intelliguntur per ædificationem: quo caſu occupans valet repelli & priuari etiam lite pendente in poſſeſſorio tantum, cum ius reſiſtat, vt poſt *Bart. in l.2. §. ſi quis quod in publico ff. ne quid in loc. public. ibi: ſufficit quoad interdictum quod ædifices in loco publico, licet à te poſſideatur locus publicus, nam nihilominus habeo contra te hoc edictum: & Luc. de Penna in l.2. num.2. C. de fund. limitroph. lib 11. Cyriac. controuer.*178. *num.*13. *& duobus ſeqq. alios citans.* Quare cuilibet licitum eſt tenere tum in plateis, tum etiam in vijs banchas (vt vulgo dicitur) & barachas, ſcilicet mobiles apothecas, quæ minime ſunt prohibendæ. Ita *Bald. in l. Baſilicam in fin. C. de oper. public. Anendan. de expreſſ. mandat. Reipubl. p.1. cap* 19. *num.* 39. *in fin. Caput. de Regim. Reipubl. cap.7. §.16. num.13. verſ. debet etiam impartiri. Riminald. iun. conſ.*626. *num.*6. *& num.* 17. *vſque ad fin.* Et licet viæ publicæ nullo modo dici poſſint pars domorum adiacentium, quemadmodum nec plateæ ex *Ronito conſ.*58. *num.*12. *in fin. & Cyriac. d. controuer. num.* 26. Ius aliquod nihilominus remanet ædium dominis ad vendendum in parte

ipſarum, & ſub proprio ſtillicidio *l. fin. §. fin. ff. de ſeruitut. vrb. præd.* vbi Scæuola ad probar Lucij Titij factum, qui aperto pariete domus ſuæ, quatenus ſtillicidij rigor, & ſignorum protectus competebat, ianuam in publico aperuit, quaſi pro tanta diſtantia huiuſmodi ſibi ius competeret. In quam ſententiam iuerunt libenter *Capolla de ſeruitut. vrban. præd. cap. 29. num. 25. Surd. conſ. 74. num. 5. & Cuiac. obſeruat. lib. 13. cap. 27.* Verum hæc perpetua impedimenta non ſunt, neque fixa ad viæ latitudinem reſtringendam: qua ratione videntur quoque permiſſa. E contra vero conſtructa, cum requiſitæ vtriuſque domorum ordinis diſtantiæ quæ viam conficiunt, plurimum obſint, erunt demolienda ex *Bart. diſtinct. in l. fin. ff. ne quid in loc. public.* qui nec per pontis ædi-
11 ficationem * de vna domo ad aliam impediri poſſe paulo ante firmauerat, dummodo tamen conſuetudo vel peculiare aliquod ſtatutum non adſit, vt in nonnullis viget Italiæ terris: alias puniendus eſt ſupradicta claudentis pœna ex iiſdem auctoritatibus. Quare ædificia priuatorum quæcumque probauit egregie *Spada conſ. 188. vol. 3.* in locis publicis, quadragenaria minime obſtante præſcriptione, deſtrui poſſe. Quod ex eiuſdem ſententia *in conſ. 13. d. vol.* extenditur in Principe ad caſtra quandocumque ob cauſam publicam vltra ædificia demolienda.

Occupatur quoque frequentiſſime viarum ſpacium, curribus, plauſtris, & rhedis, à
12 quibus aut noſtra feruntur *, aut noſmet ob commoditatem vehimur, tanti enim ab æuo vetuſtiſſimo habita eſt rhedarum curruum & quadrigarum commoditas, vt Reges met, virique præclariſſimi ijs vſi ſint. Notiſſima ſunt exempla in ſacris literis de Eliæ curru *4. Reg. 2.* de plauſtro nouo in quo arca fuit poſita *1. Reg. 6. 2.* de quadrigis Dei quatuor. *Hab. 3. Zac. 6. & Nah. 2.* curru Aminadab *Cant. 6.* curru Achab *3. Reg. 18. & 22.* Ioram *4. Reg. 9.* Pharaonis *Cant. 1.* & de ſimilibus, & ſi pleraque ſint per allegoriam dicta. Rurſus apud *Homer. & Philoſtrat.* conſtat heroes olim ex curribus pugnaſſe, de quibus vehiculis aliqua ſcribunt *Rhodigin. lib. 21. cap. 31. Laurent. Pignorius in epiſt. ſymbolic. Gothofred. in Cod. Theodoſ. Io: Caluin. in lexico-iurid. verbo Rheda*, vbi non equis ſed mulis ad vehicula veteres vſos affirmat: idemque ſcribit *Io: Coraſ. miſcellan. iur. ciu. lib. 3. cap. 20. vehiculorum afferens genera. Nonnulla etiam Pancirol. in Notit. vtriuſque Imper. Dempſter. ad Roſin. antiq. Roman. lib 10. cap. 29.* alijque & *Vitruuius* ediſſerit *lib. 10. cap. 14.* quomodo Rheda vel naui vecti poſſimus iter ſeu locorum diſtantias metiri.

Vnde non incongrue rhedarum huius temporis commoditas pro quinto elemento vulgo accipitur, eſt enim in amplis ciuitatibus adeo opportuna, vt fere habeatur pro ſimpliciter neceſſaria. Luxus tamen immoderatus quo parantur ad ædium ſæpiſſime valorem, non abſque ſummo familiarum detrimento exceſſum, eſt merito damnandus: & ſapientibus equidem viris abuſus iſte bilem mouere poſſet, vt olim *Iuuenal.* qui *ſat. 3.* ſcripſit:

Sed cum tota domus Rheda componitur vna
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capetiam.

Vnde merito inutiles haſce impenſas reformandas voluit *San. Mem. Sixtus Quintus conſtitut. 52. cum in vnaquaque in cap. Moderatione ne cocchi in Bullar. Cherub.*

In ijs cuilibet ire licitum eſt, ne videatur humana ſocietas quodammodo interdicta,
13 immo ex conſuetudine * etiam delinquenti dum ad carceres ducitur ſi mediocri fulgeat nominis honeſtate, ab rheda vehi permiſſum eſt. Veruntamen acris diſceptatio fuit de Mæretricibus, an poſſint per publicas ciuitates illa vti, maximum namque videbatur fieri præiudicium honeſtis matronis, quæ à mulieribus proſtitutis tantæ commoditatis priuatione, in pænam quoque delicti, erant diſtinguendæ. At regulariter ipſis mæretricibus rhedæ non ſunt interdictæ: permiſſum enim omne id intelligitur cui prohibitionis ratio non obſtat *l. mutus §. cum quæritur de procurato. & gloſſ. quod eis in l. ex quibus cauſis maiores l. nec non §. quod eis & ibi gloſſ. prohibeant eod. & l. ſtatuas 7. C. de religioſ.* ideoque bene poſſunt in eis ire, illo prorſus modo quo ad teſtandum admittuntur, prohibitione non obſtante, vt egregie probar *Ricciull. in tract. de perſon. quæ in ſtatu reprobo verſant. lib. 2. cap. 32. num. 1. & 2.* quamuis antiquitus ad differentiam honeſtiorum matronarum, quæ ſellis lecticiſque portabantur, cunctis probroſis fœminis, earum vſus eſſet prohibitus, vt poſt *Halicarnaſſ. lib. 58.* ſcribit *Alex. ab Alex. Genial. lib. 5. cap. 18.*

Excipitur tamen bannimentorum caſus qui ad ſubortam tollerandam hanc morum corruptelam ſumma cum laude pluries emanatunt & præcipue de anno 1624. ſub Vrbano Octauo teſte *Scannarolo de Viſitat. Carcerat. lib. 1. cap. 4. num. 26.* quo fortaſſe tempore ſapientiſſima Sixti Quinti prouiſio (de qua *in Bullar. conſtitut. 52.* inter ſuas) vt mulieres *non poſſino andare* (ſunt eius verba) *in maniche di camiſcie per Roma, nè à piedi, nè in cocchio*, iam pene euanuerat; Cum ſemper fœminis luxus fuerit indictus ne ad peccatum viros trahant ſecum, quod conſtat ex lege Oppia celebri apud Liuium, & adduct. per *Cutell. in Cod. leg. Sicular. not. 92.* & D. Nazianzen. aduerſus mulieres ſcribens ambitioſius ſeſe ornantes, *eius oper. tom. 2. fuco*, inquit, *gaudentes vt plurimum impudicæ.* Similia vberrime apud *D. Cyprian. de diſcipl. & habitu Virgin. Tertull. in lib. de habitu muliebri. Dionyſ. Carthuſ. in director. vitæ nobilium artic. 14. atque D. Tho. 2. 2. quæſt. 169. a. 2.* immo communiter Patres ac ethnici ſcriptores.

ptores. Iure igitur nuper meretricibus rhedæ fuere vetitæ ſub fæliciſſimo illo Clementis Papæ Decimi imperio quo virtutes ſub optimo Principe rediuiuæ, dum orbis totus ſtat compoſitus crimina quæque videri poterunt exulare; Quemadmodum enim antiquitus meretrices & adulterij conuictæ in publicum togatæ prodire cogebantur, vt à caſtis matronis ſtolatis dignoſcerentur, notante *Tho. Farnabio ad Martial. epig.39. lib.2. & epig.64.lib.6.* patetque ex *Iuuenal.ſat.2.verſ.70.* Expoſititias haſce extra rhedam hodie diſtinguere conuenit, & tanquam publicæ libidinis pediſſequas victimaſque, ſic ab honeſtis mulieribus ſecernere. Iiſque non tantum vti infamia notatis à magiſtratu mulierum honeſtarum habitus prohiberi *ex Bald.in l.mimæ C.de epiſc.aud.vbi DD. Iaſ. in l. Iuſtitia ff. de Iuſtit. & Iu. aliiſque apud Paſqualig. quæſt. moral. iuridic.* 288. *num.*2, ſed illi etiam quæ alteri ſui corporis copiam facit vt ſic ab honeſtis diſcriminetur. *Faber*, qui hanc quoque dicit eſſe turpem perſonam *inſtitut.de inoffic.teſtamen.in princ.Surd.de alimen.quæſt. 4.num.35.& Paſqualig.ibid.num.4.*

Veruntamen ne ex euentu ad iudicium nimis ſollicite proferendum decipiamur, ſedu-
14 le obſeruandum eſt quod bannimenta * huiuſmodi de meretricibus, non comprehendunt habentem vnum vel duos amaſios, vt in terminis firmat. *Io:Maria Nouarius ſuper pragmat. Regni tit.de Meretricibus ad pragmat.4. num. 1. & ſeqq. & eius tract. de elect. fori tom.1.ſect.2. quæſt.12. num.7. verſ. quod puto notandum, iuxta nouam impreſſ. fol.86.* Et hoc extenditur etiam ſi loquantur *de meretrice aut muliere inhoneſta* quia ſunt intelligenda de meretricia inhoneſtate, quando ſcilicet mulier viuit meretricio more & facit publicas inhoneſtates, non autem de ſimplici inhoneſtate, & multo minus de occulta. Ratio autem eſt euidens, tum quia virtus adſtat alternatiuæ, quæ operatur vt altera eius pars de iiſdem perſonis intelligenda ſit. *Altograd. conſ.84. num.* 124. & rerentis eiſdem terminis ac repetitis eiſdem qualitatibus. *Idem Altograd. conſ.70. num.62. verſ. quia de natura alternatiuæ. Caphal.conſ.140. num.18. & 19.* qui loquitur in terminis ſtatuti loquentis in vna parte de muliere inhoneſta. Tum etiam quia bannimenta recipiunt hanc paſſiuam interpretationem à iure communi, quia leges cunctæ imponentes pœnam mulieribus inhoneſtis, intelliguntur de inhoneſtate meretricia & turpi, non autem de ſimplici inhoneſtate. Ita probatur *ex text. in l. his ſolis 7. C. de reuocat. donat.* vbi in ſummario habetur quod mulier inhoneſte viuens, non reuocat donationem: & *gloſſ. in verb. portentoſe* explicat *id eſt meretricio more viuunt*. Sic etiam *Emmanuel Coſta in cap. ſi pater p.1. in verbo legauit. num. 40. de teſtamen.* explicat leges Hyſpaniæ priuantes dote mulieres luxu-
15 rioſe * & inhoneſte viuentes, intelligi de inhoneſtate meretricia, non autem de mulie-

re quæ ſemel vel bis cum vno vel altero inhoneſtatem exercuit; & adducit rationem, quia non eſt credendum quod pro ſimplici & occulta inhoneſtate, leges voluerint tanta pœna mulierem afficere. Hinc *Farinacc. de delict. carnis quæſt.145. num.158. & duobus ſeqq.* infert quod ſtatutum puniens raptores mulieris honeſtæ, locum habet etiam quando quis mulierem rapit, quæ cum vno vel duobus rem habuit: nec aliter excuſatur raptor, niſi probetur inhoneſtas meretricia; quod repetit *in conſ.33. num.10. lib.1.* late *Boſſ.in tit.de raptu mulier. num.* 10. vbi firmat quod mulier, ſi paſſa fuerit carnaliter ſe cognoſci caute & non more meretricio, nec publice ita quod in numero honeſtarum haberetur, tunc raptor pœna ſtatuti afficiendus eſt ac ſi mulier honeſta rapta fuiſſet: ſecus vero ſi adfuiſſet inhoneſtas meretricia. Et in fine ſubdit quod in Senatu nunquam fuit factum fundamentum ſuper inhoneſtate occulta, ſed ſuper patentibus malis moribus mulieris denotantibus meretriciam inhoneſtatem. *Decian. in tract. criminal. lib. 8. num.12.* ad rem concludit quod mulier quæ ſecreto & occulte cum vno vel duobus rem habuit, non dicitur inhoneſta: & quod in hac materia plus operetur opinio hominum qui credunt mulierem honeſtam, quam veritas. Immo *Carocc.deciſ.Lucenſ.124. num. 8. in fin.* dicit id maxime pendere à iudicis arbitrio, qui ſi videt mulierem haberi pro honeſta, non debet eſſe auctor ſcandali, vt ex eius iudicio inferatur mulieri ignominia, eiuſque famæ præiudicetur. Ruſus quod mulier, licet deprehenſa in delicto, non debeat vocari publica, dixit *Lupus in cap. per veſtras notat. 4. §.21. num.19. de donat. fol. mihi 148.* Et quod non debeat inquiri de inhoneſtate, niſi publica ſit & notoria. *Carpan. ſuper nou. conſtitut. Mediol.in cap.omnium num.96. in verb. honeſte viuentium fol. mihi* 142. vbi dicit id quoque à Senatu Mediolanenſi ſancitum. Et abſolute quod puella formoſa quæ ex nimio amore ſuo amanti copiam facit, ſeu mulier quæ cum vno vel altero rem habeat, non dicatur turpis perſona, nec inhoneſta, probat *Riccius deciſ. Neapolit.63. ſub num.8. p.1. vbi cumulat plures. Maſcard. de probat. concluſ.1063. num.7. Paul. Griland. de pœnis omniſar. coitus quæſt.6. num.* 18. *inter tractat.magnos tom.11.p.1. fol. mihi 302. à tergo*: ideoque à teſtatore poteſt inſtitui, ſuis fratribus vel ſororibus præteritis *l. fratres C. de inoffic. teſta. Menoch. de arbitr. caſu 328. num.* 4. bene firmat. Quo in numero neutiquam inhoneſto, minime ambigo quin adoleſcentulæ cantatrices includendæ ſint, quippe quæ honeſtiſſimam Muſices artem exercent, cuius & carminum inuentum Muſis, ex Orpheo, tribuit *Natal.Comes Mythol.7.cap.15.*qui harum mulierum melodiam, celebratiſſimum aduerſus omnium voluptatum illecebras antidotum teſtatur cum *Theocrito in Paſtoribus* ibi:

Non

Digitized by Google

Non ita ver gratum eſt apibus, non lumina florum,
Vt mihi ſunt Muſæ. quos læte reſpiciunt hæ,
Lædere non poſſunt mox diræ pocula Circes.

Et cum nonnulli priſco ſæculo, quo caſtitas minimi æſtimabatur, illas caſtas fuiſſe exararit: cur nos in religioſiſſima noſtra ætate, cantatrices huiuſmodi, pro honeſtis renuemus in dubio habere? Semper enim præſtantiſſima fuit vis muſices, vt ſæpe ex *Plutarc. Martian. Capell. in nupt. Philol. Cenſorin. de die Natal. Caſſiod. var. 2. 40. Ficin. in Platonis Timæum. Voſſio de quatuor artib. popular.* aliiſque fit compertum: & Homero teſte, Heroum animi præclaris illuſtrium virorum geſtis ex cantu optime accenderentur. Neque infringit hæc aduerſus Curiæ Romanæ ſtylus, quo cantatrices, collarariæ, minutas merces vendentes, quas appellant *Artebiamche* & ſimiles poſt obitum ab inteſtato iuriſdictioni ſubſunt Adminiſtrorum cœnobij Conuertitarum, qui vel pro tota hæreditate, vel pro tertia parte vrgent; huic namque monaſterio priuilegium fauet ex *Leonis X. conſtitut. 39.* ad obtinendum ex inteſtatis meretricibus, ſeu teſtatis ad prolis fauorem, ſibique olim quinta, nunc vero, Innocentij Decimi reducere id volentis beneplacito, tertia parte minime legata, integram hæreditatis aſſem, vt refert *Scannarol. in tractat. de Viſitat. Carcerat. lib. 1. cap. 4. num. 26.* Non inquam infringit hæc, dum prædicta conſtitutio & adductus ſtylus ad fauorem pij eius loci emanarunt; Et quanquam cantatrices ac ſimiles, ob facillimam cum virili ſexu ſocietatem, nonnullam videantur lapſus inducere ſuſpicionem, exprimunt enim ſyrenas quæ cantus amœnitate fœmineos, vt ita dicam, & imbecilles homines tanquam nautas ſopiunt, ſopitos demum in Diuinæ Iuſtitiæ oceanum ſeſe cum ipſis ſubmergunt; & difficile videtur quod, qui amat periculum, in illo non pereat, maxime quia ſenſus triumphi à Sanctis Patribus in fuga optime ſunt exhibiti, *& minus voluptatibus ſtimulatur qui non eſt vbi frequentia eſt voluptatum*, docente id magiſtraliter *D. Cypriano in libell. de ſingul. Cleric.* quibus annuit *D. Athanaſ.* ad cautelam ſic monens miſerrimam humanitatem *in tract. de Virginit. 1 Non confidas in caſtitate ne cadas, ſed metue. Quatenus enim metuis, catenus non peccabis*: & licet muſicam ipſam damnet veluti ſeruilem, artemque voluptatis tantum graria repertam *Ald. Manut. de quæſit. per epiſt. cap. 9.* fortaſſe quia hoc æuo ad ſenſum ſolummodo oblectandum inducta videatur, & ad ſenſuales auditores maxime alliciendos, non vero ad animi medicinam ad corpus traductam, quemadmodum ſapientiſſimi iampridem Platonici cenſuere, de qua re nequeo hic diſputare; Leuioribus attamen coniecturis, & minimis quibuſque indicijs pro cantatricibus adoleſcentulis ad honeſtatis præſumptionem declarandam in contrarium adducta diluuntur. Sed turpis perſona dicitur Meretrix. *Viuius deciſ. 194. ad tex. in l. Pantonius ff. qui à parente fuerit manumiſſus*, illa ſcilicet quæ publice quæſtum meretur iuxta *l. athletas §. ait Prætor ff. de infam. & l. palam §. non eſt ignoſcendum ff. de ritu nupt. Carocc. deciſ. 122. num. 1.* Sic etiam illa quæ cum pluribus vtatur, nempe quod vltra tres admittat, vt poſt multos quos allegat, *probat Carol. Rot. de priuil. mulier. cap. 3. ſpecial. 7. num. 17.* Et de his interpretanda ſunt bannimenta.

16 Nihilominus remanet etiam difficultas * de vehiculo vulgo *Cales* & Gallica lingua *ſiegge Roulant* vtrum ſcilicet ad meretricum pænam in ſimilibus bannimentis comprehendatur. Ad hoc negatiue reſpondemus, tum quia pænalia hæc odioſa cum ſint, ſtricte debent interpretari & abſque ampliatione: vnde tantum quicquid eſt expreſſum venit intelligendum, ex vulgatis. Tum etiam quia cum non conſueſcant per vrbem in hoc vehiculo matronæ honeſtæ incedere, commoditas huiuſmodi (quæ ſeruat vtrarumque diuerſitatem) proſtantibus mulieribus non eſt deneganda, accedente præcipue ratione ſcandali quæ per id abeſt; adeſſet vero ſi eligerent equitatum, quo caſu veluti magis omnium oculis expoſitæ, imbecilliores quoſque in libidinis foueam facilius traherent: ars etenim earum quo patentior, eo periculoſior: habentque inſani amoris characteres ad communem incautorum hominum fallaciam in fronte depictos. Plura de ijs *Terent. in Eunucho vbi de Thaide. Ariſtænet. epiſt. 1. lib. 2.* & ex Iureconſultis receutioribus *Scannarol. in tract. de Viſitat. Carcerat. & Zacchias de Salario*, alter ſcilicet *in præcit. cap. 4. ex lib. 1.: alter vero quæſt. 76.* Et quanquam celebrentur à *Marone 4. Æn.* Dido, & à *Barclaio Argen. 1.* Timoclea ducentes agmen; increpantur nihilominus iſti auctores ab *Athanaſ. Oteyza in Paralip. & Elector. iur. ciuil. ſelect. antiquit. tom. 1. lib. 3. cap. 12. num. 1.* vbi ait: *vnde abijt matronalis pudicitia? quæ inaudita muliebris iſta equitatio? abſiſtat à pudicis auribus tam profanus vſus, & ab oculis inhoneſtus aſpectus, &c. & num. 18. ſane in Republ. Romana, quæ ſpecimen orbi terrarum præſtitit, Romanæ matronæ pedites incedebant, donec pilenti & carpenti honorem liberalitate ſua acquiſiuerunt à ſenatu.* Licere id tamen mulieribus ex regionis conſuetudine probat idem *Oteyza d. lib. cap. 13.*

17 Quoniam vero ſermo incidit * de curriculis nuper inuentis, & ex feliciſſimo Galliæ Regno in vniuerſam præcipue Italiam deductis, ad commodum certe viandi genus aut potius ingenioſiorem luxum, quæ nuncupare nititur *curriſellia* aut *rotiſellia* nouo ac latino vocabulo facundiſſimus ac celebris memoriæ vir *Valer. Chimentellius in ſuo ad marmor Piſan. de honore Biſellij cap. 27.* videntur enim currentem ſellam ac birotam repreſentare; Obiter adnotare non negligam, acriter inter

ter eruditos diſceptatum, an eius vſus apud antiquos extiterit: quod nonnulli affirmantes, Ciſium eſſe dixere, de quo *M. Tull.* ſcribit *in Philipp. delituit in quadam cauponula, ibi noctu perpotauit ad veſperum, inde Ciſio celeriter ad vrbem aduectus, domum venit capite obuolutus: & in Orat. pro Roſcio: decem horis nocturnis ſex & quinquaginta millia paſſuum Ciſijs peruolauit:* quæ loca gemina *Voſſius* notauit *in Etymolog.* At quanquam ijs Ciſij velocitatem exprimentibus, opponantur Auſonij verſus, qui de ipſo vti ad tardum motum accommodato, meminit dum amico cuidam ſeni & à morbo reſurgenti ſuadet ſcribens, vt à Rhedarum Petoritarum & equorum velocibus motibus fugiens, Ciſio & Veredo tardè vtatur, ibi:

Pelle ſoporiferi ſenium, nubemque veterni
Atque alacri mediam carpe vigere viam;
Sed Ciſium. aut pigrum cautus conſcende Veredum
Non tibi ſit Rheda, non amor acris equi
Canterij moneo male nota petorita vites
Nec celeres mulas ipſe Metiſcus agas.

quos etiam in hoc ſenſu recitat *Hieron. Mercurial. lib. 6. de Arte Gymnaſt. cap.* 10. Similiter ex illis *Statij lib... Siluar.* in via Domitiani:

Hic quondam piger axe vectus vno
Nutabat cruce pendula viator
Rodebatque rotas maligna tellus

Ciſium æque fuiſſe vehiculi biroti genus affirmat *Io: Meurſius exercit. critic. p. 2. cap. 8. pag.* 124. his additis verbis: *Porro crucem ibi vocat* (Statius) *eleganter temonem, qui in birotis vehiculis etiam hodie crucis figuram præfert, & ſane intelligit ibi ciſium, quod birotum, apparet inde quod ait* (axe vectus vno) *nam birota curricula, vnicum tantum axem habent.*

Crediderim tamen Ciceronem eos caſus enarraſſe quaſi valde ſingulares; Et à veteri Ciſio noſtrum curriſellium (vt ita vocem) autumo penitus diſcrepare, cum illi eſſet carrucarius, vt conſtat ex Vlpiani reſponſo *in l. 13. ff. locat. & condu.* vbi *item queritur* (inquit) *ſi ciſiarius ideſt carrucarius, dum cæteros tranſire contendit, ciſium euertit, & ſeruum quaſſauit, vel occidit, &c.* vbi ex Budeo patet tantum potuiſſe huic *ſiegge roullant* aſſimilari in eo quod eſſet de genere vehiculi biroti: & planum eſt nimis celeri illo vehi non potuiſſe. Aliud igitur curriculum huic noſtro ſimilius ex vetuſtæ lectionis aurifodina depromere nequaquam potuimus, quam illud fortaſſe de quo *Manil. lib. 2. ver. 139.* ibi:

Sed ſolus vacuo veluti vectatus in orbe
Verbere agam currus, non occurſantibus vllis
Nec per iter, ſocios commune regentibus actus.

Quem textum ſe merito gloriatur prius obſeruauiſſe curioſus Mineruæ aſſecla R. P. D. Seuerolus; & ſi nos definitiua huius rei ſententia, ob difficultatum latebras, adhuc relinquerit in ancipiti. Clarius tamen ſimillimi inſtrumenti vetuſtas apparet ex opere diaglyprico marmoris ſepulchralis M. Aufidij Frontonis extantis in eccleſia Sancti Vincentij Ferrerij prope Piſaurum (de quo nos admonuit vir in eruditionibus accuratiſſimus D. Raphael Fabrettus) vbi in parte dextera laterali quidam in curriculo biroto detecto conſpicitur, dextera ferulam, ſiniſtra vero equi currentis ſtapedes agens. In quo vectes valde breues & ſuper rotarum axibus terminantes obſeruantur. Vtinam *Io: Schefferi* tractatus *de Re Vehicularia* à Germaniæ prælo iam diu deſideratus, has mentis nebulas faciat euaneſcere. Quæ obiter, vt innuimus, dicta ſint, redeundi cauſa ſtatim ad ſermonem, à quo ſumus diuagati.

Rurſus igitur queri poteſt vtrum nonnullis de cauſis curruum & rhedarum vectio prohibe-
18 ri *, ſeu intra limites quoſdam cogi valeat, ne nimis occupentur viæ publicæ? Et hoc profecto imperandum eſt, cum certam quandam relinquere oporteat diſtantiam ad publicas commode celebrandas ſolemnitates. Moueor ex lege *Honorij ac Theodoſij relat. in tit. de ſpectacul. C. lib.* 11. qua iudicum cuiuſcumque feſtiuitatis quæque impedimenta fuere indicta quæ ad equorum curſum ad brauium tunc quoque vſitatum, cunctiſque hodie ſimili feſtiuitati præſtantibus impedimenta, ſub pæna legis violatoris poſt *Bartol.* iuris anteſignanum, egregie ibi extendit *num.* 1. *Iacob. Rebuff.* Romæ tamen bacchanalium tempore quiſque vtitur iure ſuo; vnde videmus quod etiam ſi lictorum dux prope currendi horam, viam excurrat curans vt, ſeu dextrorſum vel ſiniſtrorſum vergant rhedæ, ſeu intra quoddam ſpatium quieſcant, minis adhibitis rhedarijs, etiam parato pænali funis inſtrumento; Nonnulli tamen, equidem indiſcretiſſimi per viæ medium volunt progredi: ex quo certe nulla oritur actio deducenda in iudicio. At ſecus eſt Florentiæ in vrbe ornatiſſima, in qua Principis iuſſu hippodromus rhedarum ſtatione aut excurſu, appropinquante feſtiuitatis tempore, nullatenus eſt occupandus, illico parata ipſius pænæ executione: quod plurimæ Italiæ ciuitates iure ac merito imitantur. Ex cuius rei fundamento idem multo magis cenſeo ad ſacra extendendum, puta ad proceſſiones, quarum tempore in aliquo limite compellendi ſunt rhedarij cum rhedis ſuis, cultui namque Diuino (qui cum magna pietate & deuotione eſt exequendus, vt ſancitum fuit in *Concil. Colon. 2. p. 2. cap. 19.*) cum debeant cuncta cedere, maxime & iſta vehiculorum commoditas: immo æque laudabiliſſimum foret ſi religionis cauſa, ad ſacras reliquias & imagines venerandas quiſque humiliter deſcenderet, exemplo Magnatum plurimorum qui hac de cauſa poſt fæliciſſimum vitæ ſpacium, nominis immortalitatem merito adepti ſunt.

Ar

Digitized by Google

At quia ſæpe pluribus plauſtris & rhedis inter ſe obuiantibus, incidit altercatio de
19 præcedentia *, non abſque pedeſtrium periculo, videndum idcirco qualiter huiuſmodi controuerſiæ de iure ſint dirimendæ. Conſideratur autem in hoc non vetuſtas inſtrumenti, vt ridicule profecto Aduocatorum quidam excogitauit, ſed motus facilitas & periculi euitatio; Ideoque regulariter, data paritate, pedeſter locum præbere debet equeſtri facilius ſe mouenti, dummodo tamen per accidens loci qualitas pedeſtri non faueret, puta ſi locus arctus eſſet, & via ita parua & lutuoſa, vt cogeret ad redeundum, vel ſe immergendum in luto. Sic non oneratus onerato deferre debet, cum retrocedat quoque facilius, idque honeſtius ſit, conſiderata vniuſcuiuſque vtilitate, iuxta dictum Apoſtoli *ad Gal. 6.: alter alterius onera portate*; Quod in *deciſ. Portugall.* animaduerſum fatetur *Emmanuel Themud. à Fonſeca p.1. deciſ.49. num. 19. vſque ad 22.* item attenta diſcretionis ratione, ac depoſito ſemper iuris rigore, maiori onere grauato parci ſolet, idque frequenter vſu receptum teſtantur *Dionyſ. Pontan. ad tit 13. §.7. conſuetud. Bleſen. & Nic. Vander Noch. in ſingul. iur. ſingul. 21. quos citat & ſequitur Fritſcus loc. ſupra adduc. num. 17.* Ex eadem ratione quadrigæ debet equeſter deferre, & quadriga currui ſeu *ſiegge Roullant* quia facilius ſe voluit, ſibique cum habenti validitatis plurimum, certare non præſtat.

20 Dubitatum eſt itidem de quadrigis * & plauſtris inter ſe, ac de ijs cum plauſtris, cuinam tribui debeat princeps locus? Regula autem eſt quod prior intrans viam vincit in dubio, vt opinantur *Bald. in l. per agrum 11. C. de ſeruitut. & aqua & Afflict. in tit. quæ ſint regalia in verſ. plauſtrorum in vna impreſſ. num. 3. in alia vero ſub num. 2.* ex illo principio fortaſſe deducta, quo dicimus quicquid in publicos vſus eſt deſtinatum, primo occupanti concedi. Ideoque ſi duo plauſtra ſibi in aliquo publico vico obuiauerint, vtrumque idem ius habet, tantum ſcilicet vnum, quantum alterum *ex gloſſ. in l. 2. §. 1. ff. ne quid in loc. public.* Quod ſi vnum præueniat, ſiue locum præoccupet, poteſt alterum ad retrocedendum cogere acclamando primo, & ita in tali neceſſitate conſtituendo *ex ead. gloſſ. vbi Bart.* quæ gloſſa dicit etiam locum eſſe gratificationi *argumen. l. fin. ff. de relig. & ſumpt. funer.* Vel ſorti *argumen. l. in tribus ff. de iudic.* & dicunt *Bart. in l. quominus quæſt. 5. ff. de flumin. Angel. in l. fluminum ff. de damno infec.* quorum poſtremus inconcuſſe primo in via venientem defendit. *Baldus etiam & Salicet. in l. per agrum C. de ſeruitut. & aqua* ſunt in eadem ſententia; omnia vero adprobant *Elegantiſſ. Caſſan. in catal. gloriæ mundi p. 12. conſider. 98. fol. 399. & Themudo in cit. deciſ. num 22.*

Plauſtra igitur, illa præcipue, quæ vulgo appellamus *carrettoni*, quæque cum rotis in
21 gentibus * ob velociorem motum ac magis facilem eundi aptitudinem ab eximio viro Michaele Angelo Bonaroto decurſi ſæculi vere miraculo inuenta fertur, & ſepe onuſta ſunt ac lento ambulantia, quod videtur expreſſiſſe Poeta Sulmonenſis *Metamor. 2.* in eo loco.

Quamuis tardus eras, & te tua plauſtra tenebant.

Hæc inquam cedunt quadrigis. Quod ſi in altero res adeſſent fiſcales, dotales, vel pupillares, ſibi deferendum conſiderauit altero concurrente *Io: le Cerier de primogenitura lib. 1. quæſt. 9. ſub num. 4.* Ita plauſtra quæ præoccupauerint ſiue vacua, ſiue onuſta, in fluminis tranſitu præferuntur; Si vero portum non fuerint ingreſſa, cedunt quadrigis, quemadmodum ijs etiam ſeu rhedis, & ſi onuſta, deferunt in Mantuæ ciuitate, vt egregie diſcurrit *Cyriac. controuer. forenſ. tom. 2. controuer. 274. num. 25.* qui rhedas conductitias, vulgo *à vettura* priuatorum dominorum rhedis
22 cedere affirmat *: & inter has, potiores ſemper eſſe quæ ad vrbem tendunt, alijs à ciuitate recedentibus, fortaſſe quia probabilius in dubio ciuium fauor tunc temporis conſideretur; Et communem conſuetudinem refert *in eadem controuer. num. 19.* qua in via duorum curruum vel quadrigarum capaci, fit vt quiſque ad dexteram vergat, quo pacto nemo amittit de iure ſuo, nec vſurpat de alieno: & ſi ſunt pares, cuilibet eſt dimidium ſemitæ planæ ac frequentatæ. Sic in ciuitatibus obuiantes rhedas aſtruit quamlibet manum
23 dexteram * tenere. Secus tamen eſt Romæ, vbi videmus quod adhærent ſiniſtræ, optima quidem ratione, cum negociorum in curia tam magna multiplicitas frequentem expetat curialium diſcurſum, quo fit vt ij qui vehuntur in primo loco, dexteræ viciniores euadant, poſſintque manus mutuo iungere, & non modo obſequia repetere, verum & negocia ab alijs quoque ibidem exiſtentibus ſecreto pertractare. Quis teneatur de plauſtri reuolutione tractant egregie *Riminald. iun. conſ. 441. & id. Cyriac. controuer. 163.* ad quos mitto lectorem. Sciendum hic non teneri Dominum de facto ſeu delicto Aurigæ ſui famuli, qui puellam ex .C. ſubtus currum quem vehebat compræhenſam occidit, niſi malam fecerit eiuſdem famuli electionem, diligentijs ad bonum inueniendum minime factis, aut per locum inuium & anguſtum equos fecerit inſtigare; Alias dominus ad damnum tenebitur, Auriga vero criminaliter. Sic pluribus ex *Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 69. Seraph. deciſ. 527. Farinacc. de delict. & pæn. quæſt. 24. à num. 84. cum ſeqq. congeſtis probat Io: Paul. Xammar. Rer. Iudicatar. p. 1. deciſ. 47.*

24 De pedeſtribus * nil addo præter muri locum, qui præſtantior cenſetur, quia fortaſſe via ibi mundior eſt & magis plana ex con-

geſtis

geſtis per *Cruſium in tract. de praeminent. cap.4. num.32.* dummodo tamen tres non ambulent,
quo caſu medius locus profectò erit nobilior. Et pro coronide moneo cum *Caſſaneo vbi ſupra*, quod ſi tres in via parum capaci ambulent, vnus debet præcedere & duo ſubſequi, non autem duo præcedere, & vnus poſt eos ſequi. Neque oblitero quod ex proprijs met coniecturis deprompſi, indecorum ſcilicet minime cenſeri, vt in arctis locis ſeu immundis, & fortaſſe cadendi periculo
25 aptis *, etiam inferior præcedat, cum potius ſit commendabile, non abſque proprio experimento, alteri quodammodo vt ſibi caueat conſilium præſtare.

In ruſticis tamen dico quod ſeruitute vni debita prædio, non poteſt ad commoditatem
26 alterius * prædij vicini eius dominus vti, cum hæ ſeruitutes perſonæ minime debeantur, ſed prædio. *Tex. in l.1.ff.commun.prædior. §.penult. inſtitut. de ſeruitut.* & dominanti debentur prædio vtpote vtilitatem eius reſpicientes *ad tex. in l.vt pomum 8.l.quoties 15.ff.de ſeruitut.l.ergo 5. cum ſeqq.de ſeruitu. ruſtic.præd.& l.non modus 12. vbi Bart.* ideoque non vltra diſtanti. *Souſa deciſ. Luſitan.42.* Neque fundus fundo quem alius intermediat ſeruitutem debet *ad l.qui ſella 7.§.fin. vbi.Bart.de ſeruitut.ruſtic.præd.l.tria prædia 31. eod. tit. l. ſi prius §. fin. de aqua pluu. arc. l. in tradendis §. interpoſitis ff. commun. præd. gloſſ. quædam in l. non ſolum §. de noni. oper. nunciat. & gloſſ. in l.fin. de ſeruitut.* Niſi tamen iter illud omnino neceſſarium ſit. Clare *Bart. in d. l. qui ſella §.fin. & Alberic. Item Monach. deciſ. Lucenſ.22. num.9. & dict. Souſa deciſ.43.*

CAPVT VII.

Varia de ſepulcris referuntur. Eorum ex textu noſtro Interſtitij ratio aperitur.

SVMMARIVM.

1 *Sepulcri nomine quid veniat, & à quo ita dicatur.*

2 *Aliud erat priuatum, aliud publicum.*

3 *De iure naturæ cadauera ſunt ſepelienda, vbi variæ ac multiplices aduerſus id immanitates.*

4 *Quomodo ſepulcra olim domi habita, vel in agris.*

5 *Cur in vrbe cadauera non ſepelirentur?*

6 *Quando ad arbitrium ſepulturæ locus electus.*

7 *De ſepulcris in agro loquitur hac l. fin. vbi quibus in Campo Martio ſepultura olim conceſſa: & num.12.*

8 *In ſuburbanis popularium & honeſtorum erant ſepulcra.*

9 *Fideles prius extra vrbem conſueuere in cœmeterijs ſepelliri: deinde vero in eccleſijs.*

10 *Quomodo in agro ſepulcra conſtruerentur: & num.ſeq.*

13 *Religioſus locus qualiter conſtitueretur.*

14 *Spatium talis loci in inſcriptionibus diffiniebatur.*

15 *Itineris, aditus, atque ambitus ius vendere olim probum erat.*

16 *Etiam inuitus cogendus ad iter per ſuum fundum ad ſepulcrum præſtandum.*

17 *Sepulchra debent hodie ab altaribus diſtare.*

Sed iam veniunt in ſepulcris obſeruandi Interſtitiorum modi: & iure quidem poſt luculentam de ædificijs materiam, cum illorum ſint partes & prope fouearum ſedem, cum in ijs multum operæ defouendo expendatur. Ne igitur ſuperuacaneis teramus tempus, ad rem ſtatim ſit acceſſus. Nomine
1 *ſepulcri* locus intelligitur *, in quo corpus oſſaque hominis ſepulta ſunt. *Tex. in l. 2. §. purus autem ff. de Relig. & ſumpt.funer.* cuius appellatione omnis ſepulturæ locus continetur *l. Prætor ait §. ſepulcri autem ff. de ſepulc.viol.facit l.fin.§ ſi quis proiectum ff.vi aut clam.* Ita dictum fortaſſe quaſi *ſine pulcro*: vnde viros moribus fictos & hipocritas apud D. Matthæum Chriſtus Dominus *ſepulcra dealbata* appellabat, cum intus nil pulcri haberent: Vel dictum fuit ſepulcrum à mutando ſeu ſtupendo, quemadmodum ex græco fonte hauſtum putat *Io: Caluin lexic. Iurid.* poſt Brechæum in *l. in teſtamento ff. de verb. ſignific. & Conna. comment. iur. ciuil. lib.3. cap.1. num. 4.* Sepulcra enim alia erant ſingularia vel priuata, & hæc
2 nil aliud quam ſcrobes * in terra cauati, quibus corpora infodiebantur potius, quam ſepeliebantur, Fidem facit *Sil.Ital.lib.13.* de Garamanti ſepulcro ibi.

Et qui recluſa nudos Garamantes arena
Infodiunt. ——————

Et *Sueton. in Nerone cap 49.* de foſſa huiuſmodi, ſeu cauerna lapidibus ſtrata, ab illo (morte inſtante) ſibi iuſſa: *Vt quam primum* (hæc ſunt ſcriptoris verba) *ſe impendentibus contumelijs eriperet, ſcrobem coram ſibi fieri imperauit, dimenſus ad corporis ſui modulum, componique ſimul, ſi qua inuenirentur, fruſta marmoris, & aquam ſimul ac ligna conferri curando mox cadaueri.* Alia erant communia, & hæc plerumque ſubterranea ædificia, arcuato opere extructa, pauimentis ſtrata, ac parietibus circumſepta, in qua tanquam in cellas quaſdam per gradus aliquot deſcendebatur, foribus conditorij clauſis vel apertis, prout vſus requirebat. Deſcriptione vtimur *Io: Kirchmann.in tract. de Funerib.Roman.lib.3.cap.15.* qui cuncta veterum auctorum textibus & inſcriptionibus elegantiſſime confirmat. In ijs autem Sapientiſſimi Romani religioſum adhibebant ritum ad cineres defunctorum ſeruan-

Digitized by Google

das, iuris naturæ ductum ſequentes, quod
3 vult cadauera ſepeliri * *ad tex. in l. ſcriptus hæres §. ſed tunc locus ff. de Relig. & ſumpt. funer. & Chryſoſthomi ſenſum in de Moribus*; Quamuis
inter impias immanitates, Stoicorum illæ numerentur, qui cælo operto corpore putreſcere ſinebant *ex Veget. lib. 4. de re milit. cap. 44.*
aliorumque qui, vel cadauera auibus relinquebant, *vt Roſin. cum Dempſter. de antiquit. Roman. lib. 5. cap. vlt.* Et aliorum qui vel canibus ea tradebant, vt Hyrcani & Bactriani per *Cic. Tuſcul. quæſt. lib. 1.* vel hodie vſque ſenes vendunt, vt ab ementibus comedantur, ijque ſunt Giauæ inſulæ habitatores. *Ludou. Barth. in ſuo itiner. cap. 29.* Vel defunctos in mare abijciunt, vt Lotophagi, quem morem ſane reprobat *Modeſtin. in l. in ſuo ff. de condit. inſt.* Vel olim in ſtercora vt Sabæi, ſeu in melle ſepeliebant vt Babylonij: & (quod longe immanius) interficiunt æuo noſtro & comedunt, vt in India Padæi. Alij quoque cadauera nuda, & oſſa ſine carne ſub dio per agros relinquebant, ijque erant Perſæ, teſtimonio *Agathiæ Scholiaſt. qui poſt Procop.* ſcripſit *lib. 2. de Gothor. bello*. Multique populi cadauera ab animalibus deuorari patiebantur, quos cum ſupradictis, & cum aliorum ritibus mortuos ſepeliendi ingenioſe enumerat *Iul. Lauor. in ſuis lucubrat. var. de priſco & recen. funer. more tit. 2. cap. 5.*

Quia vero circa defunctorum cadauera ſumma fuit à Romanis habita veneratio, vnde ſiue corpora cremarentur, ſiue non (quod hoc loci minime refert examinare, & iam
4 fuit * à nobis deſcriptum in *Annotat. ad ll. priores de in Ius Vocan. cap. 8.*) plerumque conſueuere humi condiri; Sciendum eſt idcirco quod ſepulcta à prima origine intra ſuas quiſque ædes in dolijs aut vaſculis habebat. Sic *Aſin.* demonſtrat *in comment. in tit. ff. de Relig. & ſumpt. funer. l. 2. §. in locum*: quod patet ex Iuriſconſulti verbis ibi: *ſiue in agro, ſiue in ædificio*. Et hinc Lares dicit in ſingulis ædibus, quos domeſticos colendi religio perſuaſit in larario: in quo, præter Deorum Penatium, etiam inſignium virorum quas venerarentur, effictas imagines habebant. Primiſque ijs etiam ſæculis tam in vrbibus, quam in agris humari defunctorum corpora conſueuere, vt conſtat aperte *ex eod. tex. & Virg. teſtimonio lib. 11.* vbi ait.

Nec minus & miſeri diuerſa in parte Latini
Innumeras ſtruxere Pyras, & corpora partim
Multo virum terra infodiunt: auectaque partim
Finitimos tollunt in agros, vrbique remittunt.

Vbi Seruius, Poetam inquit meminiſſe conſuetudinis antiquæ, vt ante etiam homines in ciuitate ſepelirentur. Deinde vero l. 12. tabular. eſt id vetitum, cuius verba relata à *M. Tullio lib. leg. 2.* hæc ſunt: *Hominem mortuum in Vrbe ne ſepelito, neue vrito*: quod ab Athenienſibus ſeruatum idem refert *lib. 4. epiſt. famil.* dum ait: *ab Athenienſibus locum ſepulturæ intra vrbem vt darent impetrare non potui, quod religione ſe impediri dicent, neque tamen id antea cuiquam conceſſerant, quod proximum fuit, vti in quo vellemus Gymnaſio, cum ſepelliremus, nobis permiſerunt. Nos in nobiliſſimo orbis terrarum Gymnaſio, Academiæ locum delegimus, ibique eum combuſſimus, poſteaque curauimus, vt ijdem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent.* De cuius ritu *Plutarc.* meminit *in de clar. mulier. lib. vn. cap. 19.* & poſt vtroſque veteres auctores *Aſin. loc. cit. num. 9. & Lauor. num. 84.* Eiuſdem autem ratio ex teſtibus *in l. mortuorum C. de Relig. &*
5 *ſumpt. funer. & l. 3. ff. de ſepulc. viol.* * erui facile poteſt, ne ſcilicet Vrbs cadauerum fætore corrumperetur, & incendiorum arcendorum cauſa: quæ alijs etiam populis id volentibus potuit eſſe communis, *& Iſidor. 15. Origin. 11.* ad probat. Aliæ quoque poſſunt adiungi rationes, nempe ne plura quam deceret ſacra loca forent in vrbe, cuius meminit *Cic. d. lib. 2. leg.* vbi addit fuiſſe id actum, vt liberiores eſſent ſepulcrales cæremoniæ, & ſummotus à turba religioſus locus tam facile non pollueretur. Rurſus ne ſacerdotes impedirentur ſacra facere, quia nefas fuit Flamini Diali, qui Iouis ſacra procurabat, locum in quo buſtum erat ingredi; imo ne ſpectare quidem, ne dum attingere hominis cadauer, vt ex *A. Gell. lib. 10. cap. 15. & Guther. de Iure Man.* apertum fit. Et demum ne ciues hoſtes ſuos in monumenta graſſari paterentur, ac proinde fortiori animo eos procul à mænibus arcere, ac propellere tenerentur. Ita *Guich. in l. 1. de fun.* & de cunctis, e Societate Ieſu *P. Franciſ. Pomey in Libitina ſeu de Funerib. epit. erudit. lib. 2. cap. 2. § 3.* Quæ 12. tabul. lex in deſuetudinem abira, ab Antonino Pio fuit in vrbe reſtituta ſecund. *Iul. Capitol.*, totique Italiæ à Rege Theodorico, vt refert vbi ſupra *Lauor. num. 85.* qui Leonis Imperatoris auctoritate in *Nouell. 53.* irritam deinde ſcribit, & Antonini Philoſophi tempo-
6 ribus *, effera lue adeo inuadente, vt vix vehicula aut ſarraca ad cadauera exportanda ſatis eſſent, fuerit ſancitum vt vbi quiſque vellet, ſepulcrum haberet. Eſt *tex. in cap. vbicumque 13. quæſt. 2.* de quo tamen melius infra.

Et quoniam Gaius in lege noſtra videtur loqui de ſepulcris in agro ſeu extra vrbem conſtitutis per hæc verba: *ſi ſepulcrum aut ſcrobem foderit, quantum profunditatis habuerint,*
7 *tantum ſpatij* * *relinquito* ſeu potius *quantum ſit altum*, quod eſt clarius, quemadmodum legit *Pet. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib. 24. cap. 4.* pro *quantum profunditatis*, ibi omnino eſt redeundum. Poſt legem igitur 12. tabul. conſuetum erat Romanis extra vrbem, vrbiſque pomæria habere ſepulcra varijs in locis, cum in Campo Martio (qui extra Vrbis limites erat) præſtantiſſimis tantum viris & mulieribus honoris gratia ſepeliri quandoque concedere-

Digitized by Google

deretur, teſte *App. Alex. de ciuil. bell. Roman. lib.* 1. in quo Syllæ exequiarum deſcriptionem ſic proſequitur: *Lecticam ſubiere potentiores è ſenatu omni*, idemque *campo Martio intulere, quo in loco dumtaxat humari Reges conſueuerunt*, quod & repetit *Flor. in epit. Lucij lib.* 90. & de Iulia Cæſaris filia Pompeij vxore ſcribit *lib.* 106. *& Dio lib.* 39. *qui, ipſam femellam*, inquit, *cum peperiſſet, in puerperio obiiſſe, cumque de eius laudibus luculenta oratio habita eſſet, in campo Martio ſepultura traditam, licet Domitius aduerſaretur, dixiſſetque inter cætera, non licere eam in loco ſacro ſine decreto ſepelire*. Ex quibus apparet id pro paucis benemeritis peculiare munus fuiſſe; Et de A. Hircio, L. Panſa & Britannico ſimilia apud eundem *Florum lib.* 119. *& Corn. Tacit. annal. lib.* 13. Itaque

8 Romanorum ſepulcra * non modo popularium, verum & honeſtarum & eminentiorum familiarum in Suburbanis potiſſimum erant, Flaminia, aut Latina via, anfractibuſque viarum, ita tamen vt viam non impedirent. De hoc eſt *tex. in l.* 2. *ff. de loc. & itiner. publie.* De alijs in promptu habeo *Iuuenal. in fin. ſat.* 1. ibi.

—— Experiar quid concedatur in illos
Quorum flaminia tegitur cinis atque Latina.

Ad quem locum hæc habet Io: Britannicus; *In Latina & Flaminia ſepeliebantur mortui extructis ſepulcris ab vtroque latere viarum, vnde extant multa epigrammata ad viatores*. Et *Propert.* 3. *eleg.* 14.

Di faciant mea ne terra locet oſſa frequenti
Qua facit aſſiduo tramite vulgus iter.

Procop. qui lib. 1. *de Gothor. bello* Adriani extra vrbem ſepulcrum ſic refert: *Dum hæc peraguntur, Aurelianam portam ex altera parte Gotthi hoc modo inuadunt: Adriani Romanorum quondam Imperatoris ſepulcrum extra portam Aureliam extat: & ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum*. Et *Dionyſ. Halic.* qui de Coriolano loquens: *ſuſtulere*, inquit, *lecticam ipſam illuſtriſſimi belloiuuenes, frequenteſque eum in ſuburbanum maxime illuſtre praparato rogo impoſuere*. Minutæ autem plebis & mancipiorum ſepulcra extra portam Exquilinam in via Lauicana veluti loco publico viſebantur in locum *Puticulos* ex Feſto & Varrone lib. 4. ſeu *Puticulas* à puteis fortaſſe, in quos conijciebantur, vel à cadauerum putore ita appellatum, de quibus *Baron.* nonnulla in ſuis *ad Martyrolog. notis ſub* 4. *Id. Februarij*. Quemadmodum *Culinæ* in ſuburbanis & *Seſtertia* loca erant, in quibus egenorum corpora cremabantur, & in quos proiecta fuere illorum cadauera, quos Imperatores morte damnauerant. De primis *Auguſt. Vrbic. lib.* 1. *de controuer. Agr.* De alteris Horatij Scholiaſtes. De vtriſque vero poſt *Sueton. & Plutarc.* in Galba optime *Pomey in ſua Libitina vbi ſupra* §. 3.

9 Neque omittere hic debemus * ad Ethnicorum quandam forſan ſimilitudinem fideles quoque diu extra vrbem ſepulcra habuiſſe, vt compertum eſt *d. cap. vbicumque* 13. *quæſt.* 2. Deinde vero non ſtatim in eccleſijs cadauera humanda cenſuere, quaſi turpe id eſſet ratione loci, in quo Diuina celebrantur officia Deuſue colitur & verſatur *c. nullus* 13. *quæſt.* 2. *& c. præcipiendum eadem cauſ. & quæſt. & l. nemo Apoſtolorum C. de ſacroſan. eccleſ.* Exemplo Lycurgi, qui in Delo mortuos ſepeliri aut cremari fas non eſſe ſanciuit *ex Plutarc. in eius vita*. & nos pluries aſpeximus claros pioſque viros breui in eccleſijs morantes, cum ex cadaueribus aere fœdo & corrupto, mala metuerent plurima. Sed in atrio, porticiue, & eccleſiarum exedris humari cadauera cæptum eſt *d. cap. præcipiendum*: ſeu in locis quibuſdam ſeparatis, ſacriſque, & ad id aptis, quæ appellantur *cœmeteria* quaſi dormitoria, vel ciniſteria quia ibi mortuorum corpora ſeu cineres recumbunt, & reponuntur. Fidem facit *D. Chryſoſt.* auctoritas *ſerm. in Paraſceuen* qui eſt in eius *tom.* 6. *fol.* 36. locum cœmeterij quaſi dormitorij appellans, cum defuncti reſurrecturi ibi videantur dormire: Vbi ſciendum quod in maiori eccleſia per circuitum paſſus 40. in minori vero aut capella 30. à Sanctis Patribus ſunt conſtituti *c. ſicut antiquitus* 17. *quæſt.* 4. quorum confinia qui frangere tentauerit, excommunicatur, vt tradit cum plurimis alijs notitijs *Aſin. loc. cit. num.* 68. *& ſeqq.* De his videri etiam poſſunt *Vualfrid. Strab. lib.* 1. *de reb. eccleſ. cap.* 6. *apud Athen. lib.* 4. *cap.* 5. *Durant. de ritib. eccleſ. lib.* 1. *cap.* 23. *Durand. in rational. lib.* 1. *cap.* 5. *Barboſ. in collect. ad c. ad hæc* 5. *num.* 6. *de priuil. Lauor. d. tit.* 2. *cap.* 6. *num.* 110. *vſque ad* 116. *& Franceſ. de eccleſ. cathedr.*

10 Veruntamen hæc ad explicationem * textus noſtri nullatenus ſufficiunt, oportet enim demonſtrare quomodo quiſque in agro ſuo poſſet conſtruere ſepulcra. Dico autem ad hoc pro arbitrio id non licuiſſe, cum *Cic. in lib.* nunquam ſatis laudato, cunctiſque Iuriſperitis memoratu digniſſimo, *leg.* 2. hæc habeat pro materia noſtra verba: *Vetat ex agro culto, eoue qui coli poſſit, vllam partem ſumi ſepulcro, ſed quæ natura agri tantummodo efficere poſſit, vt mortuorum corpora ſine detrimento viuorum recipiat ea potiſſimum, vt complectatur; quæ autem terra fruges ferre, & vt mater cibos ſuppeditare poſſit, eam ne quis minuat, neue viuus, neue mortuus. Id quidem l.* 12. *tabul. decretoque Pontificum cauebatur, licet deinceps aliter obſeruatum vidimus*: quæ ſunt clara & notatu digna. Conſtituebant vero ſepulcra in finibus agrorum iuxta vias militares ac Regias, vt mortuis viatores bene præcarentur, & clarorum hominum memoria, præclareque factorum recordatione, ad virtutis imitationem excitarentur, quod accurate obſeruauit *P. Pomey loc. cit.* quanquam in medijs aliquando fuerint ædificata, proprijſ-

que ſingulorum fundis, alijſue in locis à Pontificibus vel Auguribus, quorum id munus erat, aſſignatis vt *ex Plutarc.* deducitur *in Numa*; At in ijs amplitudo, ſi græca percurrere non pigeat, videbimus quod fuerat prohibita; Hinc *Cic. d. lib. leg.* 2. De Athenienſium lege: *ſed poſt* (ait) *aliquanto propter has amplitudines ſepulcrorum, quas in Ceramico videmus, lege ſanctum eſt, ne quis ſepulcrum faceret operoſius, quam quod decem homines effecerint triduo: neque id opere tectorio exornari, nec Hermas hos, quos vocant, licebat imponi, &c.* Et interpretatur Platonis ſenſum in ſua *Republic. lib.*12. ibi: *extrui autem vetat ſepulcrum altius, quam quod quinque homines quinque diebus abſoluerint, nec è lapide excitari plus, nec imponi, quam quod capiat laudem mortui inciſam, ne plus quatuor herois verſibus, quos Logos appellat Ennius*, Qua in te tamen Romani prorſus nihil ſanciuere, vt conſtat ex Iauoleni reſponſo *in l.*4. *Dig. lib.*8. *tit.*4. vbi *caueri*, inquit, *vt ad certam altitudinem monumentum adificetur, non poteſt: quia id, quod humani iuris eſſe deſijt, ſeruitutem non recipit: ſicut nec illa quidem ſeruitus conſiſtere poteſt, vt certus numerus hominum in vno loco humetur.* Exemplum etiam excellentiſſimum eſt Vopiſci in Probo, cuius hæc verba ſunt: *Pugnauit, & ſingulari certamine contra quendam Aradionem in Africa, eundemque proſtrauit: & quia fortiſſimum ac pertinaciſſimum virum viderat, ſepulcro ingenti honorauit: quod adhuc extat tumulo vſque ad ducentos pedes terra lato per milites, quos otioſos eſſe nunquam eſt paſſus:* & alia, his additis, refert ſatis abunde *Kirchmann.d.lib.*3.*cap.*16.

11 Igitur in agris * plerumque habebantur ſepulcra, quod clare exprimit *Alex. ab Alex. lib. Genial.* 3, *cap.*2. hoc modo: *Reliqui vero in agris quiſque ſuis, aut in fundo ſuburbano, ſeu auito & patrio ſolo ex S. C. Ga. Dulio Conſ. Romæ humari conſueuere. In quibus ſepeliendi licet toti genti familiæ iuſ eſſet à principio, poſtea vt in familiam ius ſepulcri non deſcenderet, recentiore cura prouiſum fuit.* Vbi aduerto illos, qui proprium campum non haberent, ab alijs emiſſe locum, quod etiam ex Vlpiani conſtat reſponſo *in l.*14. *ff. de relig. & ſumpt. funer.* Et ſi ſacra miſcere licet, opportunum adeſt exemplum Abraham *Gen.* 23. Immo quandoque à nonnullis ex benignitate concedebatur, vt aliquis in ſuo fundo tumularetur *l.*4. *ff. eod.ſequitur Lauor. d. tit.*2. *cap.* 5. *num.* 97. Verum ſepire & circumuallare Priſci ſepulcra conſueuere, quemadmodum ex *Pauſania Eliacor.* 2. *& Dione lib.*51.*Kirchmann.probat d.lib.*3.*cap.*17. Vnde Macer Iuriſconſultus *in l.*37. *ff. eod.tit.de Relig. ex D. Adriani reſcripto monumentum ſepulcri id eſſe cenſuit, quod monumenti, ideſt cauſa muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum eſt.* Quæ ſepimenta aut ex Maceria fiebant, *Vlpian. in l. ade ſacra ff. de contrah: empt. Intra maceriam*, ſic inquit, *ſepulcrorum loca pura hortis, vel ceteris culturis ſeruata, ſi nihil nominatim venditor exceperit, ad emptorem pertinent.* Vel ex humili aliqua materia. *Suet. in Nerone cap.* 33. vbi, relata Britannici morte, *Denique*, ait, *buſtum conſepiri, niſi humili leuique materia neglexit.* Vel potius ex ſilice at marmore. *Id. Suet.de ſepulcro Neron.cap.* 50.: *in eo monumento ſolium Porphyretici marmoris, ſuperſtante Lunenſi ara, circumſeptum eſt lapide Thaſio.* Et Statius in tumulo Priſcillæ:

--------- *Tantas venerabile marmor.*
Sepit opes ---------

Et quandoque ex ferro, quod docuit *Strabo lib.*5. vbi de Auguſti Mauſoleo: *in medio autem campo buſti eius ambitus ex albo ſaxo in orbem cinctus ferrea ſepe, intus alnis conſitus*, congeſſitque *ibid.Kirchmann.*

De ſepulcris profecto in agri confinio ædificatis ex dictis ſequitur loqui Legiſlatorem

12 noſtrum *, alias in medio proprij ſoli ratio de interſtitio relinquendo nullatenus apparetet, quia id tantum conſpicitur ſancitum, ne vicino detrimentum aliquod afferatur, iiſdem prorſus de cauſis, quæ alibi ſpacium huiuſmodi Priſci Iureconſulti requiſiuere. Sed quia in ſepulcris maxima inerat Religionis obſeruatio, conſtituebatur enim Re-

13 ligioſus * ſepulcri locus, non legitima ſolum corporis illatione in illud, ſed etiam Glebæ iniectione, quæ ſolutis Iuſtis, ter à ſacerdote publico ſuper tumulum fiebat, eaque demum accedente (verbis vtimur *Cic.* etiam 2. *leg.*) tum & corpus *humatum* dicebatur, & *Sepulcrum* dicebatur, ac denique *multa religioſa iura* complectebatur. Ita etiam ſepulcrorum locus ſacer vetuſtis legibus declarabatur: *Vbi corpus demortui hominis condas, ſacer eſto*: & alibi: *Ne quis veſtibulum aditumue ad ſepulcrum vſucapito, quod Paul. Manut. in ſuo de legib.* refert *fol.* 143. Plura conijciuntur ex ſæpe cit. *tit. de Relig. & ſumpt. funer. & l.*3. & 4. *C.de ſepulc. viol.* quibus cum *Cic. tex. in eod. lib.leg.*2. nititur *P. Pomey vbi ſupra §.*4. *num.* 2. Et cum haberentur, vt loca ſacra etiam quæ ſepulcris erant contigua ita vt, ſi intra vrbem locara fuiſſent, vniuerſam breui occupaſſent, feciſſentque ſacram, nec licuiſſet quicquam eorum facere, quæ ad prophana miniſteria pertinerent; Idcirco ne Religio totum occuparet ſolum, in quo ſepulcrum erat, alia Diſtantiæ cauſa obſeruabatur, definiri namque ſolebat ſpatium loci religioſi, vt ſciretur quid puri loci relinqueretur. Et in monumentis ipſis, quorum aliqua erant lapidea, alia teſtacea, alia vero marmorea, vt expendit *cod. loc. Kirchmann.* poſt *Strabon. lib.*8. alioſque veteres, plures referens inſcriptiones, hæc ſæpe verba inſcribebantur *In fronte*, ideſt in latitudinem, *pedes decem* V.

14 G. ideſt *in agrum* *: in longitudine *pedes* tot, vt ex *Interpret. Horat. Satyr.*8. *lib.* 1. ſeu breuiatis verbis hoc prorſus modo *IN F. P. XXI. R. P. XXVI.* ſcilicet *IN FRONTE*

TE PEDES VIGINTI VNVM. RETRO PEDES VIGINTI SEX: quod exemplum accepimus, à *Sertor. Vrſato in Monument. Patauin. lib.1. ſect.2. fol.44.* qui, ijſdem allatis rationibus, quas nos hic inſeruimus, in imis cippis pedum hanc menſuram ſatetur à maioribus adnotatam, *tum vt quantus locus à fronte, à latere, à tergo ſeu retro ſacer puruſque relinquendus eſſet cognoſceretur, cum etiam vt area ſepulcralis ab omni parte ſuum liberum haberet acceſſum*. De cuius ſententia, quæ noſtrum flectit iudicium, frons monumenti erat, quæ viam vel agri limitem tangebat. Pars vero poſterior, quæ agrum reſpiciebat: & hæc in cippis denotata erat per illas voces *RETRO IN AGRVM*, nec non aliquando *IN PARTEM POSTERIOREM*. Ideoque in iure *Ambitus monumenti* pedes ſunt in fronte & in agro, qui longitudinem & latitudinem deſignant. Ita *Iacob. Guther.* paulo infra melius citandus.

15 Venditori agri *, in quo mortuorum corpora condebantur, ingens probum erar, ni ſepulcrorum iura, ſcilicet itineris, aditus ambitus *l. vtimur ff. de ſepulc. viol.* apud ſe retinuiſſet, de quo etiam eſt aptiſſimum Ciceronis teſtimonium *in orat. pro Roſcio Amer. cui de tanto patrimonio prædo iſte nefarius, ne iter quidem ad ſepulcrum patrium reliquiſſet*. Nec non miſerrimus agricola diuitis cuiuſpiam auaritia, qui terram eius totam ſibi vendicauerat, omnibus bonis ſpoliatus, *vt ſuo ſaltem ſepulcro paternum retineret ſolum, amicos plurimos ad demonſtrationem finium trepidans eximie corrogarat*; apud *Apuleium Metamor. lib.9.* quem citat *Vrſatus loc. ſuperius adduc.* Hinc autem factum eſt, vt ius itineris in Iuriſconſultorum libris ſæpe legatur vſurpatum, quod non ad ſepulcrum ipſum, cum ſeruitus hæc Religionem non habeat, ſed ad perſonas refertur: eſtque idem prorſus ac ſepulcri ius per *tex. in l.3. & 4. ff. quemadmodum ſeruitus amitt.* quæ ſeruitus remitti, & acquiri domino ſundi poteſt *d. l. ſeruitus §. ſeruitutem ff. de ſeruitut.* & eſt à Religione inter prædiorum dominos aduiſſa: ſemper enim via ad ſepulcrum quit vendicari *l. 1. ff. ſi ſeruitut. vendic.* ita vt illam vicinus præſtare cogatur etiam ſi non adſit, immo ſi à vicino ire prohibeatur, iter ad ſepulcrum peti præcario & concedi ſolere, vt quoties debetur, ab eo qui fundum coniunctum habet impetretur, Imperatoris Antonini cum patre reſcripto eſt decretum, vt fuſe probat *Guther. in tract. de Iu. Manium ſeu de Vet. funer. more lib.3. cap. 12.* qui Imperatores
16 iura vetuſtiora correxere * de nemine inuito cogendo ad iter per ſuum fundum præſtandum ad ſepulcrum, quod docuerat *M. Tullius d. orat. pro Roſcio*; & recentia hæc tradit *Sicul. Flacc. in tract. de limitib.* his verbis: *ad omnes agros ſemper iter liberum eſſe, nam aliquando, deficientibus vijs vicinalibus, per agros alienos iter præſtatur, quæ etiam conueniunt præcario, vti ſeruitutem præſtent his agris, ad quos neceſſe habent transmittere peruium*. Cauſa vero iter præſtandi potiſſima erat faciendi funeris *ad tex. in d. l. vtimur ff. de ſepulc. viol.* cuius lectionem in Pandectis corruptam notauit *Guther. ibid.* vbi *iter eius* exprimitur pro *iter & ius*, eamque ſic reſtituit. Porro erant proximis hæc conceſſa, quorum nomine inferiores & ſuperiores vicini erant de ſenſu eiuſdem Gutheri, qui ſundatur in *tex. l. non ſolum ff. de oper. nunc.* & in quampIurimis vetuſtis inſcriptionibus, quas (more ſuo) eruditiſſime interpretatur, vbi & aditum ab itinere putat minime ſeparandum eſſe *ex l. ſi item ff. ſi vſuſfruct. petat.*

Sed ex vetuſtis & obſoletis ad nona & vſitata deſcendendo, breuiter noto quod hodie
17 parochis * & cunctis regularibus cadauera prope altare, aut ſub altarium bradellis (vt vulgo dicitur) ſepelire vetitum eſt *ex cap. præcipiendum 13. queſt. 2. & ex Pij V. conſtitut.* extantque plnres *Sac. Congregat. Epiſc. reſolut.* apud *Riccium in collect. deciſ. p.8. coll.3838.* vbi quod ita debeat ab altari diſtare, vt ſacerdos celebrans ibi non cogatur pedibus inſiſtere: & apnd *Samuel. in tract. de Sepultur. tract. 1. controuer. 8. concluſ. 3.* qui ait, ſi conſtructæ in eo loco reperiantur ſepulturæ, quod non modo celebrari in illo altari Miſſa non debeat, verum interdici donec alio corpora transferantur. Et ſequitur *Dulph.* in ſimili & eleganti *de Sepult. tract. cap.1. num.6.*

CAPVT VIII.

Diſſeritur quæ ſit Diſtantia in aperienda Fouea: & quomodo huiuſmodi ſeruitus conſtituatur: Cloacarum quidditas, conſtructio ac purgatio expungitur.

SVMMARIVM.

1 *Scrobis nomen Puteos & Foueas compræhendit.*
2 *Fouea quid ſit: quidue Foſſatum.*
3 *In proprio ſolo qualiter fieri poſſit prope vicinum.*
4 *Æmulatio quando ceſſet, atque nocendi animus intret.*
5 *Tenetur dominus pro animali mortuo vel debilitato in inutili fouea.*
6 *Ob publicam vtilitatem licet cum vicini damno aquas diuertere.*
7 *Si aqua per foueas fluere poſſit, non poterit inferior cogi ad eam recipiendam.*
8 *Spatium duorum pedum ad vicini confinium eſt relinquendum.*
9 *Propria eſt prædij cui adhæret: vide num.13.*

Eius

10 *Eius dominus viam reparare debet.*
11 *Quando iudicetur communis.*
12 *Arbores etiam quando ſint communes iudicandæ.*
14 *Priuata fouea retractum impedit.*
15 *Publicas recipiens ſordes in ſeruitutem redundat.*
16 *Publica expenſis publicis eſt excauanda.*
17 *Quicumque in ſuo poteſt illam aperire.*
18 *Denegata fouea excauatione, clauica poteſt aperiri: in quo præſcriptio non officit.*
19 *Nemo ſuperiores aquas cum periculo nimiæ læſionis tenetur ſuſcipere.*
20 *Ad prædij dominum qualiter ſpectet Fouearum purgatio.*
21 *Conductor ſeu colonus debet eas facere ac purgare.*
22 *Quid ſi à pluribus fuerit debita ſeruitut aquam recipiendi?*
23 *Non ſemper aditus pro illa purganda eſt habendus apertus.*
24 *Cloaca quid ſit, & qualiter aperiend & purganda num. 25.*

POſſet nonnullis videri prima facie nihil prorſus de Fouea Legiſlatorem hic ſtatuiſſe, cum tale verbum non legatur in textu. Sed verborum vires bene callentibus hæc non latent, neque altiſſima, vt dicitur, ſunt repoſta
1 mente; Tractatio * enim de *Fouea* cadit ſub nomine *Scrobis*, quod eſt vox ſynonima ſeu generica ſub ſe compræhendens Puteos, vel Foueas intra terram manufactas (ideſt artificiali inſtrumento) ad vineas vel arbores conſerendas, vel ad metalla & quæcumque alia fodienda, vt deſcribitur *in theat. ling. lat.* & apud quoſcumque Græcos Lexicographos eſt compertum. Ad rem facit illud Columellæ: *ante annum quam poma diſponere voles, ſcrobes fodito*, qui auctor de hac materia multus eſt *in lib. 4. cap. 15. & lib. 5.* vbi agens de Fico *in Scrobem*, ait, *Fici arbuſculam deponito*. Immo & promiſcuo ſenſu Fouea accipitur pro ferarum. Scrobe, venandarum cauſa facta, vt in *l. 18. ff. ad l. Aquil.* & Pauli in ea reſponſo, *qui foueas Vrſorum ceruorumque capiendorum cauſa faciunt, ſi in itineribus fecerint, eoque aliquid decidit, factumque deterius eſt, lege Aquilia obligati ſunt.*

2 Deſcribitur Fouea * ab Vlpiano *in l. vn. ff. vt in flum. public. Receptaculum aquæ manu factum* vbi *gloſſ.* id exemplificat in ijs terræ excauationibus, quibus caſtra cinguntur. Sed melius illæ appellari poſſent *Foſſata* ſeu *Valla*, vt deducitur ex *tex. in l. 3. §. is qui in exploratione ff. de re milit. Caſtra omnia foſſato circumibat Capitol.* inquit *in Gordiano*: quod ad probat *Veget. lib. 4. cap. 16.* Vnde hodie ob ingraueſcentem in Imperio ſtatuum inter ſe differentiam, & imminentia ciuilium armorum pericula multos Principes ſuas ciuitates palatinas turribus & propugnaculis, vallis foſſiſue munire conſueſcere, aſtruit *Fritſchm tract. de Palat. Princip. cap. 10. num. 23.* Sed nos exiſtimamus in iure Foſſata & Foueas pro iiſdem rebus accipi. Satis eſt ſententiam roborare auctorit. *Bertazzol. in tract. clauſ. clauſ. 20. cap. 7.* quem ſequitur *Coſta de fact. ſcient. diſ. 50. num. 12. centur. 1.* & communiter dicitur Foſſata intra fundum, vel circa fundum exiſtentia, menſuranda eſſe cum fundo vendito.

3 Dubium in hoc capite * peculiare eſt. Vtrum fouea in proprio ſolo fieri poſſit, prope domum & murum vicini? Ad hoc affirmatiue reſpondeo, dummodo fiat vt ſibi principaliter proſit, & vicino minime nocumentum afferat, fundamenta eius non deſtruendo, nec mareeſcendo cum aqua in illa recolligenda, & non fiat ad æmulationem. Tota huius ratio eſt in *l. vicinus 24. ff. de aqua & aquæ pluu. arc.* ibi: *ſed & ſi foſſas feciſſet ex quibus aqua pluuia poſſet nocere, arbitrum ſi appareat futurum, vt aqua pluuia noceret, cogere oportere foſſas eum explere, & niſi facere, condemnare: tametſi antequam adiudicare, aqua per foſſas nunquam fluxiſſet*; Conſpicitur enim ſemper damnum futurum, & condemnatio fit ad intereſſe, vel cautio iubetur de damno infecto, vt ex *l. Atteius §. fin. ff eod.* & etiam manu militari poteſt effector Foſſæ cogi ad demoliendum & ad opus deplanrandum, bene ratiocinatur *gloſſ. ad c. l. Vicinus fundata in l. qui reſtituere ff. de rei vindic. & in l. ſtipulatio §. ſiue de nou. oper. nunc.* Immo ſi licentia ad illam aperiendam emanauerit, ſemper intelligetur conceſſa abſque damno & incommodo alterius. *Tex. in l. 2. §. merito & §. ſi quis à Principe ff. ne quid. in loc. public.* vbi *gloſſ.* plura ad hanc materiam allegat iura. Sequuntur *Capolla de ſeruitut. vrb. præd. cap. 60. ſub num. 3. & Sabell. var. reſolut. & reſponſ. cap. 79. num. 21. 22. & 23.* De frequentibus in agro Romano puteolani pulueris foueis, eius inquam pulueris qui *cum calce ac cæmento commixtus, non modo cæteris ædificijs præſtat firmitates, ſed etiam moles, quæ conſtruuntur in mari ſub aqua facit ſolideſcere*, vt inquit, *Vitruu. lib. 2. cap. 6. poſt Plin. lib. 35. cap. 13.* vnde in Gallias ob miram in ſtructuris firmitatem affertur, non diſſero; Satis enim erit poſt tractatum addere Illuſtriſſimi D. Nicolai Seuetoli celeberrimi Aduocati reſponſum veluti præcioſiſſimum ſummæ doctrinæ fragmentum.

4 Ceſſat vero Æmulationis * præſumptio cum Foueæ viam publicam reſpiciunt, tunc enim intrat communis ac ſingularis ratio vtilitatis. *Iaſ. conſ. 180. num. 18. lib. 2.* & ob id aqua à ſolito curſu recte diuerti poteſt. *Dec. conſ. 244. num. 7. & 8. verſ. ſecundo non obſtat. Pariſ. conſ. 105. num. 15. lib. 1. & Io: Bapt. Antonell. conſ. 88. num. 11.* Quemadmodum conſtat nocendi animus cum Ager his ſulcis non indigebat, vt aduertit egregie *gloſſ. in d. l. vicinus verbo, cogere poſſe.* Tunc enim fouea inutilis

Digitized by Google

tilis eſſet, quo in caſu ſi aliquod vicini animal in eam ceciderit, & deinde fuerit debilitatus vel mortuus, teneretur dominus præ-
5 cium ſoluere *, vel damnum emendare, & animal mortuum vel debilitatum pro ſe retinere. Sic diſponitur *in cap.* 11. *de iniur. & damno dat.* plura affert *Capolla vbi ſupra cap.*47.*num.* 8. *& cap.*89. *num.* 2. & tradit *Sabell. d. conſ. num.*27.

6 Extenditur publicæ vtilitatis ratio *, cuius prædij domino licitum eſt cum aliquo vicini damno aquas pluuias diuertere, vt ſentiunt *DD.*, inter quos melius ſcribunt *Pariſ. in d. conſ.*105. *num.*5. *lib.*1. *Alex. conſ.* 108. *num.* 2. *lib.*2. *Menoch. conſ.*1172. *num.* 8. *& Theſaur. deciſ. Pedemont.*245.*num.*8. *ad l.*2. *§. ſunt autem ff. ne quid in loc. public.* Eas foueis arcendo, quibus prædium adiacentis viæ muniatur. *Tex. in l.* 1. *§. Labeo ff. de Flumin. Parſ. ibid. Dec. conſ.*244. *num.* 4. *& 9. fin. Antonell. vbi ſupra num.* 15. quanquam promiſſio extitiſſet de aquam recipiendo ex prædio ſuperiori. *Cephal. conſ.*771. *num.*1. *& ſeq.* qui fuſe materiam auget & *Laderch. conſ.*146 *num.* 3. *verſ. ſcientiam.* Quod ſi aqua per Foueas fluere
7 poſſit *, non poterit prædij inferioris dominus cogi, vt aquam è ſuperiori fluentem recipiat. *Berous conſ.* 143. *per tot. lib.* 3. *& Laderch. d. conſ.* Præcipue ſi damnum inferiori abſque vlla ſuperioris vtilitate afferretur, per tradita à *Cephal. conſ.*130. *num.* 15. *& ſeqq. & d I1ſ. conſ.*150. *num.* 17. *lib.* 2. quos citat & ſequitur *Antonell. vbi ſupra num.* 19. *&* 20.

8 In illa tamen à priuato facienda * ad vicini confinium, tantum ſpacij eſt relinquendum, quantum erit ipſius foueæ profunditas, ideſt duorum pedum, vt ex noſtra *fin. l. Sabell. add. loc. num.*23. Quæ menſura non à Regione, & præfixo domus vicini termino eſt capienda, ſed ex eo vbi cadit ſtillicidium, & quouſque ſtillicidij rigor ſe extendit, per ea quæ ſingulariter tradit *Capoll. in oper. cit. cap.* 28. *num.* 8. illudque relictum ſpatium non propterea eſſe deſinit ipſius Foueæ domini. *Id. Capoll. cap.*40. *num.* 5.

9 At in dubio quiſnam erit Foueæ * dominus cenſendus? Dicimus regulariter Foueas proprias eſſe prædij cui adhærent. Ita exiſtimauere *Alex. conſ.*120. *num* 5. *lib.* 2. *Burſatt. conſ.* 409. *num.* 3. quæ pars fundi dicuntur: *Io: de Amic. conſ.*1. *num.*22. *Iaſ.conſ.*91.*num.*5.
10 *lib.*1. *& Surd. conſ.*76. *num.* 19. * cuius dominus propterea ad viæ reparationem tenetur vt tradit *Pariſ d. conſ.*105. ne de damno teneatur *ex reg. damnum de reg. iur.in* 6., quod etiam indicat *Antonell. d. conſ.* 88. *num.* 3. Si vero ſint inter prædia priuata, communia erunt
11 iudicanda, maxime * cum fuerint in vſu publico *ad l. vn. ff. vt in flumin. public. nauig. lic. §. foſſa & l.* 2. *§. intereſt ff. de flumin. Bartol. in tract. Tyberiadis in princ. in verb. agro in* 2. *col ibi, ex illo collige & in* 4. *col. in verbo flumen Alex. conſ.* 54. *vol.* 5. *Pyrrh. in conſuet. Aurelianenſ. tit. de ſeruitut. cap.* 21. *Caſſanaus in conſuet. Burgund. rubr.* 13. *§.* 1. *in verb. par foſſez verſ. quæro num.* 1. *& ſeqq. fol.*3. 66. *vbi plura & per Nepit. in conſuet Catanenſ. tit.*60. *num.*7. Item ſi à meridie ſeptentrionem verſus tendat ex intermedio agrorum, communis quoque iudicabitur *arg. tex. in §. riparum inſtitut. de rer. diuiſ. ibi; ſed proprietas illorum eſt, &c. Mazoll. qui videri poteſt conſ.*112. *num.*27. Et demum pro tali habebitur ſi in ea piſcari non liceat, niſi de Principis aſſenſu. *Bero conſ.* 140. *ſub num.* 14.*verſ. quinto dicuntur vol.*3. Immo *Alex. in præcit. conſ.* aſſerit foſſatum ſeu foueam intelligi pro confine iuris illam efficientis, ſed non per hoc ex ea fundorum diuerſitas neceſſario probatur, vt aduertit *Io: de Anania in conſ.* 98. *in* 3. *col.* Neque prodeſt eam vti priuatam enunciare, quia talis eſt probanda cum ſit quoque communis in duorum fundorum confinio *§. præterea l.* 2. *ff. de aqua & aqu. pluu. arc. ibique gloſſ. verb. confinio. Bart. vbi ſupra. Bald. in l. Riparum ff. de rer. diuiſ. Brun.de reb. dub. ſub tit. de duob. diſpoſit. ratione loci num.* 15. *circa fin. Capoll. de ſeruitut. vrb. præd. cap.* 80. *ſub num.*1. *& de ſeruitut. ruſt. cap.* 21. *ſub num.*12. *dixit Rota in Veliterna Retractus* 24. *Nouembris* 1664. *coram R. P. D. Taia §. fin.* Flumina enim vix aliqua publica ſunt, & alia priuata *l.*1. *§. fluminum ff. de flumin.* Sic arbor in confinio duorum communis eſt. Optime *Ruginell. in tract. de Arborib. cap.* 7. *num. vlt.* qui aduertit *cap.vlt. num.* 28. habentes arbores ab vtraque foueæ parte non ſupponi com-
12 munes *, cum de eis iudicandum ſit prout ab vno magis quam ab alio deglabentur, vel earum fructus colligantur, teſte *Natta in conſ.*672. *num.*19. ſicuti etiam arborum iudicandus eſſet poſſeſſor qui foſſas mundauerit, vel frondes collegerit. Secus tamen eſt ſi arbor in communi ſit plantata foſſato, quia communes etiam fructus erunt, quemadmodum ſi vnius, eius tantum ſolius. *Gloſſ. in l. arbor* 19. *ff. commun. diuid. verſ. pro diuiſo. Auenda. de exequ. mand. reg. leg.*1. *p.*1. *cap.* 12. *num.*13. *&* 14. *plura adducit. Mauric. Apicella deciſ.*1. *num.*89. *& ſeq. cui nititur idem Ruginell. cap.*13. *num.*1.

13 Nullo modo etiam publica * eſt cenſenda Fouea, ſi per eam perennes non fluant aquæ, ſed pluuiales: quod arguere ipſam eſſe priuatam *ex text. in d. l. fluminum* reſoluerat *Rota* in alia *Veliterna Retractus eodem anno* 28. *Ianuarij coram Reuerendiſſimo Ninot in §. & ſimili-*
14 *ter*, vbi dicitur quod vti priuata * retractum impedit, ad quod citantur *Afflict. de iu. prothomiſ. §.*9. *num.*12. *circa med. & ibi modern. in addit. notab. p.*12. *Io: de Amicis conſ.*1. *num.*27. *& ſeqq. Rimінald. iun. conſ.*382.*num.*50. *& alij.*
15 Et ſi publicas * reciperet ſordes, in ſeruitutem potius fauore publico redundaret, quam dominium, vt bene conſiderarunt *Io: de*

de Harprecht in §. prædiorum. Otthom. Vueſbenc. & Bocer. num. 7. inſtitut. de ſeruitut. & Manz. de ſeruitut. Vrb. præd. tit. 2. quæſt. 49. num. 155. & ſeqq. cit. in proxime adduc. deciſ. §. in nihilo.

16 Sequitur ex dictis quod publica * fouea ex-
penſis publicis ſeu communibus ſit excauan-
da. *Florian. in l. fiſtulas ff. ſi ſeruitus vindic. Cæ-
polla de ſeruitut. vrb. præd. cap. 69. tit. de aquædut.
ſub num. 1. & melius de ſeruitut. ruſt. præd. cap. 4.
tit. de ſeruitut. aquæd. ſub. num. 90.* vbi dicit
quod, ſi viget conſuetudo eam aliorum ex-
penſis excauandi, attendenda eſt, puta eo-
rum, ad quos eadem fouea ſpectet. *Ciriac.
controuer. 576. vol. 4. num. vlt.* Quod autem
ſpectat ad facultatem illam aperiendi. aſſero
17 quemcumque dominum * illa frui in ſuo fun-
do, cum ibi hæc & alia facere valeat iuxta
diſpoſit. *text. in l. quoties la 1. §. ſeruitutum ff.
de ſeruitut.* & dixit *Rota in Romana Sepis &
Arborum 15. Ianuarij 1668. coram Eminen-
tiſſimo Cardinali Cerro §. & hinc deſumebatur.*
In caſu vero, in quo denegaretur foueæ ex-
18 cauatio *, poſſet aperiri clauica, vt bene
diſcurrit ibid. *Ciriac. num. 28. & 29.* Qua in-
re præſcriptio non officit excauationi negati-
uæ, ſi ex aduerſo non licuiſſet agere ex regu-
la: quod non valenti non currit præſcriptio.
*Text. in l. 1. in fin. C. de annal. except. & l. 1. C. de
bon. matern.*

Procedamus ad einſdem refectionem. Hic
præmitto neminem teneri aquas ſuperiores
19 etiam deſcendentes * ex natura loci ſuſcipe-
re quando ex earum ninuio fluxu ſibi nimia
afferatur læſio, vt notat *Caſtrenſ. in l. in ſumma
§. fin. ff. de aqua pluu. arc. & in l. fluminum §.
fin. ſub num. 3. ff. de damn. infec.* quod *Cæphal.
conſ. 130. num. 17.* ampliat etiam ſi conuen-
tio præceſſiſſet de aquis ſuperioribus ſuſcipien-
dis, quia etiam in eo caſu non tenetur infe-
rior eas ſuſcipere, quod repetit *conſ. 771.
num. 2.* & ſequitur *Cæpolla de ſeruitut. ruſt. præd.
cap. 4. num. 76. & Ciriac. d. controuer.* ſubdens
quod, ſtante recuſatione per inferiorem fa-
cta de ſuperiori defluxu cauſa damni vitan-
di, iuridicum eſt quod alibi excauetur fo-
uea, per quam ſuperioribus conſulatur ne
aquæ in eorum prædijs reſtagnentur, ſed na-
turalem habeant decurſum: & generaliter
quod non poſſit aqua ſuperior diuerti nec ag-
geribus, nec obturatione canalium, ſi foueæ
ad id publicæ ſint poſt *Riminald. iun. conſ. 80.
ſub num. 10. cum ſeqq.* dixit *id. Cyriac. controu. 688.
num. 48. & per tot.*

Quia vero ex tali deſcenſu facillime foueæ
ſpecimen, & ſi eius memoria non extet, po-
20 teſt apparere *, tunc (quemadmodum in
alijs caſibus, in quibus huiuſmodi conſpician-
tur veſtigia) videndum erit, an iure ſeruitu-
tis aperta fuerit, hoc eſt pro euacuandis ali-
quorum aquis, & ij (quorum aquæ in ea
euacuantur) alios ad illam reficiendam, &
(ſi opus fuerit) excauandam cogere poterunt.
*Caſtren. in d. l. in ſumma §. apud Alphenum ſeu
apud Atheium & in §. apud Namuſam verſ. pla-
ne ſi foſſa ff. eod. fuſe Cæpoll. d. cap. 4. num. 72.
cum ſeqq. & num. 90. Pariſ. d. conſ. 105. num. 26.
lib. 1. & Bertazz. de clauſ. gloſſ. 16. clauſ. 19.
num. 7.* qui vnanimiter ſentiunt ad prædij do-
minum ſpectare fouearum purgationem præ-
dij adiacentis. Hoc tamen ratione habita
ad fundum conductum ita declarandum eſt.
quod ſi perpetuam reſpiciat vtilitatem, vel
temporis diuturnioris quam ſit conductio,
impenſa ad dominum ſpectet; Sin autem
de foſſatis annuatim reficiendis agatur, ex-
21 penſarum onus ad conductorem * pertinet
l. 1. §. de eo ff. de aqu. pluu. arc. Et ratio eſt,
quam late digerit *Roland. in conſ. 83. num. 6.
vol. 4.* quia nulli dubium eſt, quod colonus
fundum colere debeat *l. ex conducto §. 1. ff. lo-
cat.* ſed foſſata & aggeres ita facere ſunt de
fundi cultura *d. §. de eo* cum præſentem re-
ſpiciat vtilitatem: colonus igitur ea debet fa-
cere: & iuxta tradita per *Bart. in l. prædia
§. penult. ff. de fundo inſtruct. Alex. in conſ. 4. col.
2. vol. 5. & Iaſ. in l. 1. col. 6. in princ. C. de iu. Em-
phyth.*

Hinc eſt quod, ſi ab omnibus inuicem
fuerit debita ſeruitus aquam in tali aquædu-
22 ctu recipiendi *, ab eorum etiam quolibet,
tempore aquæductus repleti, aduerſus alios
ratio habebitur, vt excauetur & reficiatur.
Ita *Laderch. poſt Cæpoll. ibid. conſ. 146. num. 5.
Burſatt. conſ. 277. num. 6. & bene Ciriac. d. con-
trouer. num. 17. qui Bald. citat in cap. 1. §. ſi quis
de manſo ſub num. 15. verſ. item quod quis tenetur
mundare, &c. de controuer. inueſtit. in vſib. feud.*
vbi inquit quod inferiores poſſunt contra
ſuperiores agere, vt veteres aquæductus re-
ſtituant, & curent vt aquæ ſolitum curſum
retineant. Et fundatur *in tex. l. hoc iure
§. ductus aquæ ff. de aqua quotid. & æſt.* Ex
quo conſtat vetuſtatem in ea materia de-
curſus, & euacuationis aquarum ſemper at-
tendi per illa verba *Ductus aquæ, cuius ori-
go memoriam exceſſit, iure conſtituti loco ha-
betur.*

23 Non leue denique dubium eſt *, an ad illam
purgandam, ſeruitutem aperti aditus aliquis
pati teneatur? Cui negatiue reſpondemus, quia
enim nimis eſſet continua ſeruitus hæc, &
maximi cauſa incommodi, iura volunt ſatis
eſſe aditus præſtationem de tempore tantum,
quo fouea purgari debet *ex l. 1. ff. ſi vſusfruct.
petat. l. 1. §. qui ait de cloac. & l. de aſſe ad Treb.*
ex quibus aperte conſtat non licere niſi eo
tempore id petere, neque ſufficere ſeruitutis
quaſi poſſeſſionem, dummodo ius ad illam
clare non probetur *arg. l. altius & l. Diuus de ſer-
uitut. Vero in eod. tract. cap. 40. num. 5. & cap. 45. de
Penu. num. 22.* quibus optime ſubſcribit *Gabriel
conſ. 145. num. 1. 2. & 3. vol. 1.*

Foueæ ſimilliına eſt Cloaca ita dicta à *col-
luendo* ſecundum Feſtum, vel *quod ea percolan-
tur aquæ ex Iſidor. lib. 15. orig. cap. 2.* Ea vero
locus

Digitized by Google

locus eſt cauus per quem colluuies quædam fluit de mente *Vlpiani in l. 1. ff. de cloac.* cuius appellatione tubus & fiſtula continentur: ille foramen eſt per quod aquæ purgantur colluuies, hæc autem aliud ad idem inſtrumentum *d. l. 1. eloacæ appellat. ibique gloſſ. & Capoll. de ſeruitut. vrb. præd. cap. 48. num. 1.* Eius
24 inuentum Tarquinio Priſco tribuitur *, qui montibus ſubfoſſis ac vrbe penſili fornicibus ſuſpenſa, receptaculum omnium Vrbis ſordium cloacam fecit in Vrbe, *maximam* eam appellando in tres ductus diuiſam, à qua foſſæ aliæ ductæ fuere, præcipue poſt vrbem à Gallis captam & incenſam dum quiſque reædificare ſibi domicilium cœpit abſque primæua ratione ita vt fere cuncta priuata tecta ſuas peculiares haberent cloacas: de qua materia fuſe ſcribunt *Dionyſ. lib. 3. Plin. lib. 36. cap. 15. Liu. lib. 1. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 14. Marlian. lib. 3. cap. 18. & Roſin. antiquit. Roman. lib. 7. cap. 32.* qui ſingulos ciues iis curandis notat curatores viarum dictos, nec abſque honore magiſtratus fuiſſe propoſitos, fallus fortaſſe *Sueton.* teſtimonio qui *in Auguſt. cap. 37.* ſcribit hoc modo: *vt plures partem adminiſtrandæ Reipublicæ caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum & aquarum aluei Tiberis, frumenti populo diuidendi, Præfecturarum vrbis, Trium viratum legendi Senatus, & alterum recognoſcendi turmas equitum quotieſcumque opus eſſet.* De hoc etiam *Onuphr. Panuin. in Ciuit. Roman. pag. mihi 326.* nonnullas affert inſcriptiones. Optime Athalaricus apud *Caſſiodor. variar.* 8. 30. ſic de cloacarum opportunitate: *Nihil prodeſt aquarum copias vrbibus immiſiſſe, niſi tunc prouideatur cloacarum opportuna digeſtio, more vitæ humanæ, cuius ita ſalubritas continetur, ſi quod ore quis ſuſcipit, alia parte corporis relaxatus effuderit:* & donec Roma cloacis via eſt, ſanum fuit ac ſalubre ibi habitare *per gloſſ. in cap. qualiter 7. quæſt. 1.* quam ad hoc citat *Ripa cap. 4. de remed. præſeruat. contra peſt. num. 51.*

Sed vt rem clarius inſpiciamus, duo Prætor introduxit cloacarum interdicta, tum ad ciuitatum ſalubritatem, cum ad earum tutelam: alterum nempe prohibitorium, ne cuiquam interdicatur ſuam reficere & purgare: alterum reſtitutorium, ne quis in eis aliquid mittat, per quod fiant deteriores *d. l. 1.*
25 vbi in publicam & priuatam cloaca * diſtinguitur. Sciendum autem eſt, quod inter meas & vicini ædes cloacam aperire licet inuito etiam vicino, eoque contradicente vt *Capolla* cenſet *d. cap. 48. num. 4. per d. l. 1. §. ſi quis mihi purganti. l. fin. ff. de eloac. & l. de pupillo §. ſi quis riuos ff. de nou. oper. nunciat.* Quæ tamen ſententia eſt intelligenda quando ita fieret, vt communis paries minime læderetur *ad tex. in l. quidam Hiberus in princ. & l. ſi fiſtulas & l. fiſtulam ff. de ſeruitut. vrb. præd.* Ita Megalius explicat in ſuo *promptuar. tom. 1. verb. eloaca num. 3.* Neque impediendus eſt cloacam conſtruere volens in publicam viam exitum habentem *d. l. 1. §. item Labeo de cloac.* dummodo vſus publicæ cloacæ deterior minime fiat, viaque minus habilis non reddatur *l. 2. §. ſi quis cloacam ff. ne quid in loc. public.* ſeu res fætidæ per viam minime excurrant *l. ædiles in fin. ff. de via public.* Purgare quoque & reficere illam quiſque valet, etiam ſi vi vel clam aut precario illius habeat vſum, adeo vt poſſit & ad vicini ædes tranſire, & pauimenta reſcindere, ſiue proximi ij ſint, ſiue vlteriores, ſi per eorum ædes cloaca currat, dummodo tamen quicquid purgandæ reficiendæue cloacæ gratia eſt reſciſſum, reficiatur, nec damni infecti eo caſu ſtipulationem committat, vt *in præd. l. 1.* ſancitum eſt. Verumtamen *Capolla d. cap. 48. num. 3. & Megalius ibid. num. 5.* æque exiſtimarunt ob fœtorem, vicinis inuitis, hæc & ſimilia diurno tempore facienda nequaquam eſſe, quin potius nocturno, maxime ſi non vrgeat neceſſitas. Item ex eadem cauſa neque in æſtate cum aer facilius corrumpatur: *gloſſ. in l. ſi opus 21. §. fin. ff. quod vi aut clam*; aeris ſiquidem corruptio ex fœtore habilius generatur æſtiuo tempore quam hyberno, quia à frigiditate omnis prauus odor reſtringitur, à calore autem relaxatur, vt egregie defendit *Samuel Striken in tract. de iu. ſenſuum tit. de ſenſu olfact. cap. 2. num. 15.* qui meminit Mediolanenſis ſtatuti, quo cauetur ob fœtorem æſtiuo tempore vitandum, nullum Neceſſarium ſpatiari in ciuitate à calendis Aprilis vſque ad feſtum Sancti Michaelis ſub pæna librarum trium Imperialium applicandarum, ex *Horat. Carpano p. 2. ſtat. Mediolan. cap. 268.* Quæ ita clara ſunt, & ad ſcopum noſtrum ſufficientia, vt alia hoc loci addere non oporteat.

CAPVT IX.

De Puteo quoad Diſtantiam, Dominium & aquæ hauſtum Tractatio inſtituitur.

SVMMARIVM.

1 *Puteus qui dicatur; & à quo inuentus.*
2 *Differt à Fonte.*
3 *De ſpacio in illo excauando apud Athenienſes.*
4 *Quæ profunditas conſideretur ad diſtantiam in lege Solonis.*
5 *Latrina prope puteum quomodo ædificanda.*
6 *Communis puteus vicinorum expenſis eſt reficiendus & mundandus: vbi amplius etiam ſi id fuerit renunciatum: num. ſeq.*
8 *Dominus in dominio præfertur vaſſallo.*
9 *Qualiter communis diuidi poſſit.*

 Non

Digitized by Google

10 *Non acquiritur cum praiudicio vicini.*
11 *Omnes domus partes ſocia ſunt in Putei exercitio.*
12 *In dubio diuiſa domo, cui ſpectet Puteus.*
13 *Aqua hauſtus ſeruitus quando prætendenda.*
14 *Dominus poteſt vnam partem domus abſque putei vſu locare.*
15 *Conductor debet puteum purgare.*
16 *Aquæ hauſtus ſeruitutis mentio in antiquis lapidibus.*
17 *Quando ſit perſonalis huiuſmodi vſus.*
18 *Exprimi debet ſeruitus hauſtus aquæ, alias non includitur: vbi quomodo probatur & præſcribatur.*
19 *Poſſeſſori eius quando ſit danda manutentio.*
20 *An ius habens ad hanc ſeruitutem, poſſit vti de nocte.*
21 *Ex lege Solonis quando poſſet aqua extrahi ex vicini puteo.*

QVoniam Scrobis nomine in antecedenti capite Foueas & Puteos diximus compræhendi, & de primis iam ſatis diſſeruerimus, merito hic eſt obuia Puteorum materia. Eſt igitur Puteus *locus defoſſus, ex quo*
1 *hauritur aqua, à potatione dictus* *. Ita docet *Iſidor. lib. 13. cap. 21.* *Et Matth. Martinius in lexico-philol.* eum deſcribit locum in terra aquam viuam continentem, vbi à græco verbo ποτὸς, quaſi *potum* deductum exiſtimat: quod *in etymolog. triling.* confirmat etiam *Frungerus*. Hinc *Virgil. 3. Georg.*

Currentem lignis potare canalibus vndam.

Ibique aquam contineri per terræ meatus perpetuo deriuantem dixit nouiſſime *Brugiott. in epit. viar. & flumin. cap. 2. num. 36.* Primus vero Puteorum inuentor Danaus creditur Beli priſci filius eo temporis, cum ex Ægypto in Græciam, quæ *Aigoſdipſion* vocabatur, fuerat aduectus, quod refert *Grappald. in ſuo lexic. de partibus Ædium*; Et quanquam alias
2 fontis appellationem fuerit ſortitus * ex *Sprenger. de iure ædific. cap. 9. §. de Puteo*, ex eo fortaſſe quod fluat ad Ciſternæ differentiam, in qua non ſemper eſt aqua, ſed tantum pluuiali tempore; quæ inutilis aluo faucibuſque duritiarum cauſa notatur Plinij auctoritate ab eodem Grappaldo, pro eoque non competit de fonte interdictum *l. 4. §. 4. ff. de fonte*; Valde attamen differunt vt notum eſt, ideoque ipſæ puteorum aquæ (in Auicennæ ſententia) reſpectu fontium malæ ſunt, ſtagnantes namque damnantur, quæ profluunt ſalubriores dicuntur.

3 Potiſſima in eorum effoſſione conſideratio eſt Diſtantia à vicini fundo. Hæc frequens in Attica terra, vti admodum ſiticuloſa, fontibus amnibuſque perennibus orbata, *Dicæarchi* teſtimonio; vnde in votis pro impetranda pluuia ſui tantum Attici meminerant, & rationem habebant, vt inquit *M. Anton. in vita ſua* & refertur *à Samuele Petito in comment. leg. Attic. ſæpe cit. lib. 5. tit. 1.* qua de cauſa Solon Legiſlator accuratiſſimus legem ſcripſit, qua licere cauit publico vti puteo, ſi intra hippicum fuerit, ſi maius eſſet interuallum, priuatum ſibi quiſque effoderet. Quod vt eluceſcat, verba ipſa *Plutarc. in Solone* (Hermanno Cluſerio interprete) referenda ſunt, ſcilicet: *quia vero nec amnes perennes, neque lacus, neque fontes abundè ſuppeditant regioni, verùm puteis manufactis vtuntur fere, legem ſcripſit, vbi puteus publicus intra hippicum eſſet, eo vti ius. Hippicum ſpacium, quatuor ſtadiorum erat, vt priuatam aquam perueſtigarent. vbi maius interueniret interuallum. Quod ſi foſſa decem paſſus in altum depreſſa, aquam in ſuo non inueniſſent, tunc vt ſumerent à vicino, & ſex congiorum hydriam bis die implerent. Inopiæ enim ſubueniendum, non alendam exiſtimabant ignauiam.* Plura notatu digna de Puteorum effoſſione apud *Vitruu. lib. 8. cap. 7.* Quoniam etiam temere non licebat intra fines ſuos ſibi puteum fodere, ſed orgyæ latitudinem ab alieno fundo relinquere oportebat ex ſimili alia Solonis lege his verbis ibidem relata à Petito: *Si quis puteum iuxta alterius agrum fodiat, orgyæ ſpatium relinquito*, quod ſpatium alij ſex pedum eſſe volunt, alij trium paſſuum, quidam vnius ſeu vlnæ, vt alicubi Plinius, nempe duorum palmorum ex *Nicol. Perotto*, vel vtriuſque manus extenſæ, vel vnius cubitus, quod idem eſt, vt fuſe probat *Alciat. 1. Parerg. cap. 18.* & ad legis noſtræ mentem. Exquiſitus tamen omnium rerum ſenſus accipitur ab ijs, quæ *Io: Leunclauius* tradidit *in Eclogis Baſilic.* ſcilicet: *ſi quis puteum effodiat, dummodo puteo quem iam ante vicinus effodit, nouo hoc opere non noceatur, ad tantundem ſpatij, quanta fuerit putei profunditas, debet recedere.* Quæ ſcriptura (vt ibid. acute conſiderauit Petitus, alteri nititur Solonis legi, qua idem cauetur, quod profecto legitur in noſtro textu, nempe: *quantum profunditatis habuerint, tantum ſpatij relinquito.* Nomine *profunditatis* certe hic non intelligitur geome-
4 metrica * *ipſius* met putei profunditas, quia nimia & pæne ridicula eſſet diſtantia, ſed ad genericum Scrobis nomen id refertur, ſicque ad duos pedes, quod eſt veriſimile ac rationabile. Seu, ſi malueris cum *Crinit. de honeſta diſcipl. lib. 25. cap. 4.* ad hunc modum eadem Solonis conſtitutio eſt legenda: *ſi puteum* (intellige quis foderit) *paſſum relinquito*, ſcilicet quinque pedes, cum totidem in paſſu contineantur per Almeidæ ſententiam in *Analyſ. excellen. in iure num. quinar. cap. 17. num. 9.* Melius autem dicimus puteum vel penum ſubterraneum prope vicini fundum, ſiue ruſticum, ſiue vrbanum, etiam dicto ſpatio non interpoſito ſeu relicto fieri poſſe, adhærentes *Cæpoll. in de ſeruitut. vrb. præd. cap. 80. num. 1. & cap. 47. num. 7. vbi num. 5.* hoc poſtremum extendit, etiam ſi aperto nouo puteo,

teo,

teo, venæ alterius putei viciniæ præcidantur.
per *tex. in l. fluminum §. fin. ff. de damn. infec*
vbi *Vlpian.* hæc habet *ſtipulatio enim hoc conti-*
net, quod vitio ædium, loci, operis, damnum da-
tum ſit, vtputa in domo mea puteum aperio, quo
aperto venæ putei præciſæ ſunt, an tenear? ait Tre-
batius non teneri me damni infecti neque enim exi-
ſtimari operis mei vitio damnum tibi dari in ea
re, in qua iure meo vſus ſum. Si tamen tam al-
te fodiam in meo, vt paries tuus ſtare non poſſit,
damni infecti ſtipulatio committetur. Quæ non
indigent explicatione, iiſque conſonant ge-
minæ ſequentes leges eiuſdem tituli, & opti-
me ita diſtinguit *Sabell. var. reſolut. cap. 79.*
num. 23. & 24. idemque *Capoll. in tract. præd.*
cap. 46. aduerterat in ſenſu eiuſdem *§. fin.*
contrarium noſtro textui ſe vidiſſe obſerua-
ri, cum quilibet penum faciat in ſuo qua-
tenus durat ſolum ſuum, dummodo vicinus
per ſe damnum non patiatur. Ideoque pro-
pe puteum latrinam ædificans, murum duo-
5 rum pedum * verſus illum condere debet.
Text. in l. 17. §. 7. de act. empt. & Sprenger. vbi ſupra
in fin.

Procedamus modo ad Putei dominium
in dubio. Qua in re plura notanda ſunt.
6 Et Primo quod puteus *, vel eſt priuatus
nempe vnius domini, vel publicus. Hic &
communis puteus vicinorum expenſis refici &
mundari debet, vt ſcribit *Nepita in conſuet.*
Catan. tit. 60. num. 5. ita vt pro hoc agendo
poſſit imponi collecta. Sic ait *Angel. in l. 2. §.*
viam publicam ff. ne quid in loc. public. Quod
onus euitat minime qui prope refectionis tem-
7 pus illius * vſui renunciat. *Text. in l. ad por-*
tus C. de oper. public. l. ad reparationem C. de
aquæd. lib. 11. Sprenger. vbi ſupra & Gallerat. de
Renunciat. p. 1. lib. 4. cap. 14. poſt Specul. tit. de
cenſib. §. 1. verbo item pone. Roman. ſingul. 68.
Iaſ. in l. 2. num. 26. C. de iu. emphyth. & Ca-
poll. d. cap. 47. num. 4. Ratio autem eſt quod,
licet per renunciationem res deficiat, perſo-
na tamen remanet principaliter obligata.
Klocb. de contribut. cap. 2. num. 19. & cap. 5.
num. 106. & 107. & cap. 10. num. 18. Idemque
dicit *Angel. in d. l. 2. §. hoc interdicto num. 3. ff.*
ne quid in loc. public. qui firmat vicinum non te-
neri ſi ante collectam aquas dereliquit, ſecus ſi
poſtea, & citat *l. incola la 2. ad mund. & l.*
ſeruum fructuarius de vſufruct. ibi: & puto vtile
interdictum competere, quia ipſe eſt perſonaliter ob-
ligatus.

8 Secundo quod vbi vaſallus * & dominus
communem habent puteum, & non ſufficit
vtrique præfertur dominus. Idem *Sprenger. arg.*
l. 4. cit. §. 1. commun. diuid.

Tertio quod puteus communis ſi inter
duos vicinos ſit, poteſt iudicio communi
9 diuidi *, ſi ſolum eius ſit commune ipſo-
rum, vel viciniæ ipſorum adiudicetur. *Text.*
eſt in l. 4. §. commun. diuid. vbi Florian. qui
tamen dicit ſecus eſſe, ſi ipſis tantum
ius eſſet hauriendi aquam, quia fortaſſe
ſolum in quo eſt puteus, publicum eſt vel
aliorum, quod acutè recitat *Capoll. d. cap. 47.*
num. 2.

Quarto noto quod puteum aliquis in
ſuo ſolo acquirere non poſſit, ſi per id ve-
10 næ vicini * putei in totum præcidantur *l.*
fluminum §. fin. de damn. infec. 2. Sprenger. etiam
d. loc. vbi Statuti meminit Francofurtani, quo
cauetur, vt omnes putei ædibus adſtructi lapi-
dibus ſimilibus & non ſcandulis tegantur,
nec amplius pedes quinque, pollices duos
extra parietem excedant *p. 8. tom. 6. §. 1. &*
§. 2.

Quinto quando ædes licet magnæ con-
ſtruuntur, & cum illis fons ſeu puteus, iſtæ
11 profecto totis ædibus * dicuntur deſtinatæ,
omnibuſque earum manſionibus & partibus,
quæ ſociæ dicuntur in hoc exercitio & pu-
teo, per ea quæ tradit *Gratian. diſcept. for. cap.*
526. num. 4. & 5. quodque puteus dicatur
pars integralis domus dum intra eius conti-
gnationem exiſtat, dicunt *Bertazz. de clauſ.*
clauſ. 19. gloſſ. 11. num. 2. Paſeth. conſ. 173. num.
6. 7. & 8. & melius *text. in l. Iulianus §. fin. ff.*
de act. empt. ibi: *ea eſſe ædium ſolemus dicere,*
quæ puta quaſi pars ædium, vel propter ædes ha-
bentur, vt putealia ſequitur *Altograd. conſ. 12.*
num. 29. vol. 1. qui ad eum textum bene ad-
uertit Florentinas Pandectas habere *Puteal*
& manuſcriptas *Puteus* in apoſtilla mar-
ginali.

Quanquam vero etiam vnus puteus plu-
rium domorum vſui deſeruire ſoleat, atque
12 ab eis pro communi poſſideri *, vt bene
probat *text. in l. quia hoc 4. in princip. ff. com-*
mun. diuid. ibi *de puteo quæritur, an communi*
diuidundo agi poſſit. Et de puteo communi in-
ter plures domos *Bald. in cap. 1. §. ſi quis de*
manſo de controuer. inueſtit. in vſib. feud. & Ca-
poll. d. cap. 47. & de puteo communi toti vi-
ciniæ *Roman. ſingul. 68.* Si tamen ex vna do-
mo, per diuiſionem plures factæ fuerint, &
nulla habita mentione de puteo, ſtante poſ-
ſeſſione pro indiuiſo, & noua poſſeſſione
quoad partes diuiſas, ex totius poſſeſſione
etiam pars dicetur poſſideri per *l. qui vni-*
uerſas ff. de acqui. poſſe. l. eum qui ædes ff. de
vſucap. præſumi poteſt continuata, ea regula
quod qui ſemel poſſedit, etiam hodie poſſi-
dere præſumatur, vt fuſe *Maſcard. notat de*
probat. concluſ. 1201. & etiam ſi aditus ad tu-
bum non fuerit factus cum fieri potuiſſet,
quia nemo in ſuo laborare cogitur *l. 1. §. fin.*
ff. de aqua pluu. arcen. l. quoties la 1. §. 1. de
ſeruitut. Neque amittatur poſſeſſio, dum abſ-
que vſu corpore vel animo inſiſtatur, per ea
quæ tradit fuſe *Monach. deciſ. Lucenſ. 14. per*
tot. & ſignanter num. 11. & 12. ad text. in l. 1. ff.
de acqui. poſſe. & l. 3. §. in amittenda ff. eod. &
ſecundum Maſcard. concluſ. 1184. num. 1. ibi
cit. Si vero domus cum puteo intra eius con-
tignationem fuerit vendita, in ipſius vendi-
tione cum ea venit & tranſit puteus, & ſi

non ſit in confinio, dicunt *Altograd. vbi proxime & Borgnin. Caualc. deciſ.8. num.43. lib.5.* Sic etiam veniunt putealia, funes quibus hauritur aqua, labra, ſeu vaſa ſeu crateres lapidei ad recipiendam aquam apti, fiſtulæ, aquæductus nota, & ſitula ad hauriendam aquam *l. Iulianus §.fin. cum duab. ll. ſeqq. & l. qui fundum §. fin. ff. de contrab. empt.* Item Ciſterna dummodo, ſicut puteus, intra domus confines, vel intra domum ipſam ſit. *Bertazzol. de clauſul. clauſul.19. gloſſ.11.* Quo caſu prætendi non poteſt de putei dominio, ſed tantum
13 de hauſtus * aquæ ſeruitute, vt decidit *Florian. de S. Petro in l. per hoc §. de puteo in fin. verſ. ſecus ſi habet ſolus ff. commun. diuid. Capoll. loc. cit. num. 2. & Petr. de Vbald. de duob. fratrib. 4. p. princip. num. 2.* Sed de hoc infra.

Sexto demum aduerto poſſe dominum locare vnam partem cum vſu putei vel ſine,
14 prout ipſe vult *, cum paterfamilias poſſit fundos ad ſui libitum diuidere ac ſeparare, & ex vno duos, & ex duobus vnum facere, & membrum vnius, prout ipſi placet, alteri applicare *l. ſi quis duas §. ſi quis partem ff. commun. præd. l. quod in verum §. ſi quis poſt, & vtrobique DD. ff. de leg.1. Laderch. conſ.78. num. 5. verſ. & hæc ſi pars altera. Rota Bononienſ. diuerſ. deciſ.67. num.11.* Etiam ſi tamen dominus locando ædes, eas reficere teneatur & omnia alia facere, ſine quibus conductor frui non poteſt; Non per hoc tenetur purgare puteum, neque ad viæ ante domum ſuam refectionem conferre quando impenſa eſt par-
15 ua & non vltra tempus conductionis * protendatur, quia hanc pati debet conductor: at quando eſt magna reſpicitque perpetui temporis vtilitatem, ad locatorem ſpectabit, vt probatur ex dictis per *Bald. in l. licet in 4. quæſt. verſ. ſed quid ſi nihil C. locat. Roland. à Valle conſ.83. nu. 4. & 5. vol.4.*

Hactenus de Putei dominio: nunc eſt videndum de aquæ hauſtus ſeruitute, quæ materia frequens diſceptatur in foro, ideoque maxime neceſſaria exiſtimatur. Huius autem
16 conceſſionis * multiplex admodum in lapidibus mortualibus antiquorum eſt mentio, quam ita explicat *Brummer. ad l. Cinciam Comment. pag. 227. Vltima vox hauſtus notat ius perſonale hauriendæ aquæ è puticulo, vel fonte vicino. De hoc iure aquæ hauſtus eſt inſcriptio Veronenſis, quam profert Cuiac. lib. 13. obſeruat. cap. 36. HVIVS MONVMENTI. ACCESSIT. ITER. AC. IVS. AD. PVTEVM. HAVSTVS. Eius vero non minus, quam iter, aditus, ambitus ceſſione opus fuit, propter vſum aquæ, quam in inferijs ſeu ſacrificijs mortuorum libari ſolebant, quamque Romani arferiam, ſeu adferial teſte Feſto vocabant, &c.* & de his alia *Kirchmann.* adducit. *lib. 4. de Funer. Roman. cap. 2.* Quod ſit perſonalis hic vſus in caſibus particularibus maxime patebit, ſi ad contrahentium perſonas fuerit re-
17 ſtrictus *, ita vt ſi res alienatur, in ſingularem ſucceſſorem non tranſeat, vt in terminis probat *text. in l. vſus aquæ 22. ff. de vſu & habit.* tenet *Luc. de Penna in l. vſum aquæ num. 3. C. de aquæd. lib. 11.* & egregie firmat *Marz. de ſeruitut. ruſt. præd. tit. 3. quæſt. 53. num.247. Vcinzezer. eod. tract. diſſert. 4. cap. 7. num.2. in fin. fol. mihi 531. Borgnin. Caualc. deciſ.7. num. 19. & num.38. & ſeqq. p.5.* Item ex vſus reſtrictione ad actus perſonales. *Capoll. de ſeruitut. præd. cap.2. num. 19. poſt med. verſ. & propterea eſt dicendum. Borgnin. d. deciſ. num.38.* quod extendi & exemplificari poteſt peculiariter in huiuſmodi vſu fratribus conceſſo in domo diuidentibus, reſpectu quorum non fuiſſet. Ex .C. conceſſus alijs aditus, ne extranei domus ſecreta viderent, & alia incommoda afferrent, vt egregie probat *Bart. in l. pater ff. de ſeruitut. leg.* qui attente eſt legendus, & ad facti ſpeciem aptandus: optime *Borgnin. ibid.* vbi quod, licet ad hæredes familiæ tranſeat, non tamen tranſit ad extraneos, & bene *Roman. ſingul.70.* quod incipit *concedo tibi; & ibi plena additio.*

18 Hæc ſeruitus hauſtus * aquæ exprimi omnino debet, alias in domus venditione minime includitur per *text. in l. vendendo 66. verſ. quædam ita demum ff. de contrab. empt. & latiſſime Surd. conſ.17. num. 6. & ſeqq.* cum quæque res vendi præſumatur libera, & venditor liberam illam præſtare cogatur. *Bald. in l. ex his prædijs num. 2. C. de euict. Surd. clare conſ.36. ſub num. 9.* Probari tamen poteſt ex aliquibus circumſtantijs, puta quod pars dominans portam apertam habuerit, quanquam ad nutum claudi potuiſſet, ac ſimilibus de quibus DD. conſulendi ſunt. Et non poteſt prætendi niſi fuerit præſcripta *§. fin. inſtitut. de ſeruitut. vrb. præd.* Sufficit autem ad præſcriptionem lapſus decennij. *Capoll. de ſeruitut. vrb. præd. cap. 24. num. 5. Alex. conſ. 130. in fin. verſ. ita etiam lib.6. & Surd. conſ.121. num.21.* qui dicunt etiam quod, quando ſunt lapſi 30. & 40. anni, contra ignorantes etiam præſcribitur.

At perpendamus, an huiuſmodi poſſeſſori danda ſit manutentio, & quando? Primo autem intuitu videbatur dicendum actus hau-
19 riendi aquam vti facultatiuos *, non eſſe in poſſeſſione manutenibiles, & probare ius ac permittentis permiſſionem, nullamque in ipſo obligationem inducere. *Poſth. de manut. obſeruat.53. num. 1. & 2. Rota poſt eum deciſ.541. num. 9.* Veruntamen tutior ſententia eſt affirmatiua, quod ſcilicet in hac poſſeſſione exiſtenti danda ſit manutentio. *Text. eſt expreſſ. in l. vnic. in princ. ff. de Fonte,* in qua *Prætor ait* (verba ſunt Vlpiani) *vti de eo fonte, quo de agitur, hoc anno aqua, nec vi, nec clam, nec precario ab illo vſus es, quo minus ita vtaris vim fieri veto. De lacu, puteo, piſcina item interdicam.* Quæ clariſſima verba reaſſumit

Digitized by Google

mit *Menoch. in tract. de adipiſc. remed.8. num.1.* vbi *& num ſeq. ac per tot.* firmat hoc retinendæ interdictum, quod vulgo manutentionem dicimus competere dum non agitur de vſu ſeu poſſeſſione à ſolo curſu naturali reſultante, in cuius terminis dubium hoc moueri poteſt, iuxta deciſa *in Romana decurſus aquarum 23. Iunij 1662. coram Taia.* Stante multo magis diuturna poſſeſſione, quæ boni iuris iuſtificationem non requirit, vt legitur clare ſancitum *in l. ſi quis diuturno ff. ſi ſeruitut. vendic.* Sed nihilominus aduertendum quod hæ ſeruitutes cauſam diſcontinuam habentes, vt ſint manutenibiles, tempus immemorabile requirunt iuxta *deciſ.101. p.4. recent. tom.2.* approbatam *in Romana ſeruitutis 29. Ianuarij 1666. coram Eminentiſſimo D. Cardinali Cerro*: quæ omnia refert & ſequitur *Io. Bapt. De Luca in ſuo Theat. Verit. & Iuſt. ſeu de ſeruitut. tom. 4. diſcur. 32. num. 3. & 7.* vbi male aſtruit Pompeij theatrum illud fuiſſe, cuius rudera extant adhuc in monte Sabello, quia ibi erat theatrum Marcelli, de cuius veritate vulgatiſſimæ ſunt hiſtoriæ. Sed à prolixo, egregio tamen ſcriptore, tanta aduerti non poterant.

Cadit hic ſub calamo non contemnenda conclusio, quod ſcilicet ius habens haurien-
20 di * aquam de puteo vicini, non poſſit eo vti de nocte, ſub periculo quod, ob vſum ius illud amittat, ea nimirum ratione quia nocturno tempore per ciuitatem, vel domos alienas ire non licet, vt probatur *in l. iter vbi Bart. & gloſſ. ff. commun. diuid. & ad l. ſi communem §. ſi is ff quibus mod. ſeruitut. amitt. Carpan. ad Stat. Mediolan. tit. 2. poſt caput 33. num. 20. & Roman. ſingul 819.* qui tamen declarat id non eſſe ita amare intelligendum & inciuiliter, vt nullo modo liceat eo tempore; Cum ſi pateat abſque periculo de nocte ac de die, æque poſſimus & de nocte vti illa ac quacunque alia ſeruitute *argum. l. furem cum ibi notat. ff de ſicar.*

Neque pro vberiori totius materiæ tractatione prætermitto vetuſtam Solonis legem
21 ſuperius * adductæ nexam, his met verbis ibid. à Petito relatam: *ſi quis depreſſo in altum puteo, decem orgyas aquam in ſuo non inueniat, extrahito è vicini puteo bis quotidie aquam vrna ſex choum capace*: quam commendat in eiuſdem vita Plutarchus. Volebat profecto ſapientiſſimus Legiſlator neceſſitati, abſque vicini præiudicio, conſulere, quod patet quia non ſemper, nec pro libito id licebat, ſed bis in die. Motis autem illa in re controuerſiijs, magiſtratum aderant, cui id erat iure, ſeu in ſimilibus *Aquarum Curatorem*, qui prouidere tenebatur ne quis aquam puteorum publicam, priuata ſua auctoritate violaret, deriuaret, aut oletaret. Profecto gens illa iudicij acumine quam maxime locupletata, poterat in multis eſſe nobis magiſtra.

CAPVT X.

Inueſtigatur An, & quæ Diſtantia in Olea & Fico ab alieno ſolo requiratur. Nonnulla ſcitu digna Exornationis gratia addicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Olea ac Fici eadem eſt Diſtantia.*
2 *Particula* Aut *diſiunctiue ſtat vel coniunctiuè.*
3 *De virtute particula* Et.
4 *Deſumpta eſt lex iſta à 12. tabul.*
5 *Serere ac plantare hoc loco idem ſunt.*
6 *Ha arbores Athenis primum edita.*
7 *Olea & Oliua promiſcuitas & varietas.*
8 *Hiſtoria plantarum Dalecampij eſt mendoſa.*
9 *Olea Minerua inuentum, ipſique arbor ſacra.*
10 *Diſtantia in illa plantanda: & num. ſeq. vbi de radicibus.*
12 *Aliud ſpatium conſideratur cauſa Aquaductus.*
13 *De conſuetudine ſpatium non ſeruatur.*
14 *Priſcis quæ fuerit Olea venerentia: & nu. 15.*
16 *Pana ſecundum nonnullos pro Oliuarum inciſione.*
17 *Fici fructus natura & maturitas.*
18 *Ficorum planta non diu viuunt, habentque longas radices.*

EAdem plane inter vtraſque arbores, tam ſcilicet Oleam, quam Ficum à Gaio noſtro
1 hic ſancita * ex ſuis met verbis conſpicitur Diſtantia, ait enim: *At vero Oleam & Ficum ab alieno ad nouem pedes plantato*, ſuperiorem proſequens materiam. Cui interpretationi illa prorſus conſonat aliorum, qui per *Oleam aut Ficum* græcum textum expoſuere, illa namque particula *aut* quanquam videatur, vt plurimum ſtare diſiunctiue ſeu ſubdiſiunctiue, vt conſueuit, & planum fit ex *text. in l. hæc verba 124. ff. de verb. ſignific.* cuius vis eſt
2 alterum fieri ſatis * vt ſit *l. ſi is qui 13. §. vtrum ff. de reb. dub.* Hic tamen pro coniuncta particula eſt accipienda, vt ſæpe fit *ad text. in l. ſæpe 53. ff. de verb. ſignific.* vbi Paulus inquit *cum dico quod dedi, aut donaui*: & hoc *Iuſtinian.* confirmat *in l. penult. C. eod.* & patet ex *tit. interd. quod vi aut clam.* Ita quoque melius & clarius copulat ſupradicta
3 particula * *&* ad tradita per *Redeneſch. conſ. 10. num. 57. & ſeqq. & recens per Vrceol. conſ. 79. num. 10. & 24.* quæ coniungit inter ſe

diue t-

Digitized by Google

diuerſa, vt reſoluit *Rota deciſ.14. num.9. p.8. recent.* Anger & includit. *Rouit. conſ.55. num. 6. tom. 1.* impeditque ne ſequentia ad præcedentium terminos reſtringantur. *Surd. conſ. 475. num.26. in fin.* & *num.27.* licet aliquando ſtet expoſitiue pro *ideſt* maxime cum ponitur inter genus & ſpecies ex *Rota in Bononien. fideicommiſſi de Cæſareis 24. Martij 1654. coram Taia*, quod non eſt conſiderandum in iſto loco.

Deſumpta vero ictu oculi ab ipſis met 12. tabul. leg. hæc apparent, in quibus agens
4 Solon * de arboribus plantandis, cauit vt Oleæ & Ficus nouem pedes ab alieno fundo longe ſererentur, ita prorſus ſcribens: *Oleam & Ficum nouem pedes longe ab alieno fundo ſerito*, quemadmodum *Samuel Petit. in comment. ſæpe adduc. in leg. Attic. lib.5. tit.1.* deſcribit. Profecto autem in his textibus idem ſunt
5 *ſerere ac plantare* *, quia & ſi primum ad ſpargendum ſeu fundendum ſemen reſtringatur ex *Connan. in comment. iur. ciuil. lib. 4. cap. 1. num. 2.* Secundum, non modo de arboribus dicitur tranſlatis vel ruptis, ſed (præ herbis) de ijs quæ ex ſeminibus oriuntur, *vt ad text. de rer. diuiſ. inſtitut. §. ſi Titius* & poſt *Seru.* optima eſt *Io: Caluini* auctoritas *in lex. iurid. verb. planta*.
6 Verum quia hæ arbores * (quas ambas Athenienſem terram primum ædidiſſe tradit *Ælian. de var. hiſtor. lib. 3.*) materialiter ſunt ſeiunctæ, quanquam vtrarum ex textu ſit vna ratio formalis: caput iſtud pro maiori perſpicuitate, bimembre attamen efficiemus. Et ideo fit.

MEMBRVM PRIMVM:

De Olea.

OLeam & Oliuam promiſcue acceptam pro nota arbore & pro eius fructu, Rei
7 Ruſticæ * auctores clariſſime demonſtrant, qui abunde ſatis *in theatro ling. lat.* cum ipſorum met verbis afferuntur probatque Vir inſignis *Gerard. Voſſius in etymol.*; Vnde minime audiendus eſt Flauius Caper qui *in lib. de Ortograph.* ſcripſit: *olea arbor eſt, oliua fætus, oleum liquor*: ita vero dici quaſi *Eleam* exiſtimat *Varro lib.4. de ling. lat.* Parumque prodeſt Oleam ſatiuam diſtinguere, quæ vulgo dicitur *Oliuo domeſtico* ab Olea ſylueſtri, ſeu Oleaſtro, vel potius Æthiopica Oliua, de quibus *Dioſcorides lib.1. cap. 118.* ibique *poſt cap. 20. Matthiol.* egregijs commentarijs materiam illuſtrans, & ex veterum notitijs huius
8 plantæ decem genera * diſtinguens. Plura etiam legi poſſunt in erudítiſſima *Plantarum Hiſtoria lib. 3. cap. 20.* cuius auctor eſt *Iacob. Dalecampius*, ſed euulgator *Molinæus*, neuter *in lib. fronte inſcript.*, quanquam alicubi, & præcipue in figuris mendoſa fuerit inuenta, vt *Gaſpar Bouin.* monuit *in ſuis animaduerſ. ad illam* prælo tradit.
9 Hanc arborem Mineruæ * inuentum innuit *Virg. Georg. 1.*

Adſis ò Tegeæ fauens: Oleæque Minerua
Inuentrix ———

Et idcirco Mineruæ ſacra *ex Plin. lib.12. cap. 1.* A mundis pueris olim tractabatur: *nam arbori* (teſte Palladio) *Præſul eſt caſtitas*, & futuræ fœlicitatis prognoſticum ipſam bene florentem veteres admirati ſunt, apud *Ouid. in Faſt. lib.5.*

Si bene floruerint Olea, nitidiſſimus annus
Poma quoque euentum temporis huius habent.

10 Quantum vero ad earum plantationem * in qua obſeruanda primum eſt Diſtantia, illam refero, quam inter ipſas, nempe alteram ab altera planta *Plin.* dijudicauit *hiſtor. lib.17. cap.12.* vbi, poſtquam de arboribus in genere dixit colles minora quærere interualla, locoſque ventoſos crebriores ſeri conducere: *Olea tamen* (inquit) *maximo interuallo* (ſupple plantanda) *de qua Catonis Italica ſententia eſt: in 25. pedibus minimum, plurimum 30. ſeri. Sed hoc variatur locorum natura.* Quo ad alias vero plantas diſtantia conſiderata dicimus Oleam prope Punicam bene plantari cum eam in ſui conſortium alliciat, ambæque mutuo fecundentur. Sic ſcripſit *Aldrouand. Dendrologiæ lib.2. pag.589.* contra vero eſt ſi iuxta quercum plantetur, ſunt enim valde inimicæ, vt idem auctor *lib.1. fol.301.* obſeruatum his verbis teſtatur: *olea iuxta quercum plantata, continuo vitalitate deſtituitur & areſcit, ac pertinaciter adeò diſſident hæ plantæ, vt ſi altera alterius tangat ramos, iſti curueſcere alioque inclinare & reſilire obſeruentur; quinimo quercus etiam exciſa, dudumque emortua, inque oliuetum deportata, vel inter oliuæ radices immiſſa, plantas enecat, & areſcere cogit.* Ad differentiam vero fici, eſt adagium quod paſſim ſub his verbis circumfertur.

L'oliuo groſſo, e'l Fico piccolino.
Ponga ch'ingannar brama il ſuo vicino.

Fortaſſe quin melius vigent taleæ ficus tenellæ ſi plantentur, quam rami aliquanto craſſiores, vt è conuerſo euenit: ita opinante *eod. Aldrouando lib. 2. pag.468.*

At curent id Agricolæ. Nos Iuſtitiam cuique tribuendam intuiti, Iuriſconſultorum
11 placita * ſolummodo inueſtigamus. Interuallum igitur Olearum de iure communi ab alieno fundo eſt nouem pedum, ea nimirum de cauſa, ne radices quæ ex ea arbore longius aguntur, tum alimenti ereptione, tum quoque halitus efflatu aliquibus infeſto, damno ſint non modico viciniæ, quorum (poſt legis mentionem) acutum ratiocinatorem in Solone ſeſe *Plutarc.* exhibuit his verbis: *Ad hæc modum plantandi digeſſit per quam artificioſe. Aliam arborem qui in agro ſuo plantaret, eum à vicino abſiſtere pedes quinque imperauit, qui ficum aut oleam, nouem, quod radices hæ agant longius,*

neque

Digitized by Google

neque ſit omnibus earum innocens vicinia, &c. Quibus addi poteſt ſententia *Theophraſti in Hiſtor. Plantar. lib. 1. cap. 9.* vbi dicit: *ſunt item alia* (arbores) *radicibus altis, vt robur: alia ſumma adhærentibus terra, vt olea, punica, malus, cupreſſus:. item alijs recta æqualeſque, alijs obliqua, inæqualeſque. Id enim non ſolum loci ratione euenit, quod ſcilicet & recto tramite progredi non poſſunt, ſed etiam naturæ ipſius proprium eſt, vt in lauro & OLEA liquet, ac FICO; cæteriſque huiuſmodi radix obliqua propterea eſt, quod expedita faciliqúe ſemita carent.*

12 Aliud vero conſideratur ſpatium *, ſi aquæductus per locum priuatum diſcurrat, quia tunc ab vtraque parte 15. pedum ſpatium relinqui debet, in quo nullæ ſint arbores, & ſi eæ naſcerentur, poſſent, facta denunciatione ipſi domino, excudi *l.1. vbi hoc notat Bart. C. de aquæd. lib. 11.* quia præſumitur per totidem pedes arborem radices mittere; Quod ſi aquæductus per publica loca tranſiret, latitudo à cunctis arboribus munda debet eſſe decem pedum *l. omnes circa med. eod. tit. de aquæd. Bart. in d. l. 1. & Cæpoll. de ſeruitut. vrb. præd. cap. 81.*

13 De conſuetudine * tamen prædicta nullatenus ſeruantur, vt dixit *Rendella in ſuo perquam eleganti atque erudito tractat. de Olea & Oleo Monopolit. cap. 7.* qui eſt impreſſus *poſt eius tractat. de Paſcuis*. Immo neque (in ciuſdem ſententia) ſunt in vſu diſpoſitiones quod rami earum ſuper domos, vel vicinorum agros pendentes ſuccidi debeant, idque à fortiori & ſecundum *Neuizan. conſ. 58. Anton. Scap. de iure non ſcript. lib. 3. cap. 101. & Ant. Theſaur.* qui de non vſu legis noſtræ in Italia, poſt Baldi auctoritatem, teſtatur.

14 Tanta vero Priſcis * erat huic arbori reuerentia, vt non modo ex alieno agro oleas euellere non liceret ad priuatos vſus, niſi duas quotannis, vel in vſum templorum; verum neque ex ſuo ipſius agro: & qui ſecus feciſſet, centum multaretur drachmis in ſingulas oleas, idque ex 12. *tabul.* etiam lege, quam ex Demoſthene deſumptam his met verbis refert *loc. cit. Petit. Si quis Oleam Athenis euellat, niſi in vſum templorum Athenienſium, aut in priuatum ſuum duas euellat quotannis, aut in funus, in ſingulas oleas centum drachmas pendito: decimæ multæ Mineruæ ſacra eſto: centum quoque drachmæ addicuntur actori. Dicæ ſcribuntur apud Magiſtratum, cuius eſt iudices dare. Actor Sacramentum deponito. Reo damnato Magiſtratus exigendam tradito multam, quæ in ærarium publicum infertur,* exactoribus; *Decimam vero quæ Mineruæ cedit, Quæſtoribus Deæ. Si ſecus fecerint magiſtratus, ipſi de ſuo pendunto:* Omnia hæc vberrimis commentarijs illuſtrat idem eruditiſſimus ſcriptor, cum quo ſufficit notare *Sacramentum* fuiſſe, vel decimam multæ, vel drachmis tribus definiri conſuetum, ſi de centum drachmis ageretur, aut pluribus, puta 30. ſi de mille initio litis deponi ceptum, cum ab actore, tum à Reo ita vt qui vicerat, ſuum auferret, illud victi, & quod victor abſtulerat; ſed victus cum victore ad ærarium redeundo, reponebat. Sic ex *Polluce lib. 8. cap. 6. & Ariſtophane in Veſpis.*

15 Alia quoque erat ratio *, quod Oleas euertere ex agro non liceret, quia templis ad vſum ſacrum cum alijs arboribus ſererentur, quemadmodum *Statius* Miſericordiæ templum Athenis deſcribens meminit *Thebaid. lib 12.*

Mitte nemus circa, cultuque inſigne verendo
Vittatæ laurus, & ſupplicis arbor oliuæ.

Et cum ſemper ſint virentes & folia nunquam amittant, ſepulcris cum ſimilibus alijs plantis erant ſuperimpoſitæ, cum mortuis elatæ, immo etiam templa ijs ſuperſtructa, vaniſſimo quodam Religionis honore, vt ex eiuſdem Petiti lectura ſuis auctoritatibus ſulcita plane conijcitur.

16 Porro in Longobard. * *tit. de damn. iniur. dat.* habetur ſpecialis pæna ob Oliuarum inciſionem, quod ſcilicet *ſi quis oliuam ſcapillauerit, aut ſucciderit, componat ſolid. 3.* quibus adhæret *conſtitut. Reg. ſuper inciſionibus tit. de damn. gland.* ponens grauem pænam ex communi iure *l. 3. ff. arbor. furtim caſ.* ibi: *Stirpes oleæ arbores eſſe magis eſt, ſiue iam egerunt radices, ſiue nondum;* quod ſecundum *Azon. ibi cit. à gloſſ.* intelligendum eſt de Olea, ſiue ſylueſtri, ſiue domeſtica, vt eædem pænæ ſubſit earumdem inciſio, & ſequitur *Rendella vbi ſupra cap. 7.* qui plurimas controuerſias in hac materia vtillima occurrentes ingenioſe ac docte diluit.

MEMBRVM SECVNDVM.

De Legitimo Fici arboris interuallo.

Ficus arbor eſt inter genera Pomorum ampliſſima numerata, quorum quædam & Pi-

17 ris * magnitudine æmulantur, ex *C. Plinio hiſtor. lib. 15. cap. 18.* Et quandoque pro fructu accepta, vt nonnulli ex corrupto quodam tanti auctoris loco, deducere conantur, nempe *lib. 16. cap. 25.* vbi de flore arborum & conceptu, germinatione, ac partu diſcurrens: *In Ficis*, ait, *mirabiles ſunt & abortus, qui nunquam matureſcunt.* Quod vero in ingentem creſcat formam *Cic.* quaſi admirans refert *in de Seneſt.* ibi: *Ex Fici tantulo grano terra tantos truncos ramoſque procreat, &c.* quod eſt ad mentem Solonis, qui *ſationem in l. 12. tabul.* pro *plantatione* adhibet, vt iam diximus. Sed hi fructus ante maturitatem facillime perduntur, quemadmodum educta ex Palma, Amygdala, Malo, ac Piro teſte eodem *Natural. hiſtor. ſcript. d. lib. 16. cap. 26.* Hinc belle *Iuuenal.* dictis videtur aſſentiri *ſat. 10. verſ. 5.*

ad quæ

——————————— ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora Fici.

18 Immo & plantæ quoque Ficorum * diu non viuunt cum, teſte *Catone Rei Ruſt. cap. 42. quidam breuitate radicum celerius ſeneſcere arbores putent, quod coarguunt Fici, quarum radices longiſſimæ, & ſenectus ocyſſima.* Et *Plin. d. lib. 16. cap. 31.* vbi de radicibus arborum *magra*, inquit, *& radicum differentia. Copioſa Fico, &c.* idque confirmarat *Theophraſt. lib. 1. cap. 11. Ficum*, dicens, *longiſſimam radicem habere putaueris*: & Scaliger ad ſimilem propoſitum locum *eiuſdem Theophraſt.* iam in ſuperiori *memb. cit.* illuſtrans, nempe *lib. 1. cap. 9. Neque enim* (aduertit) *omnis ficus locis impeditis, aut impedientibus eſt. Igitur de Ficu, vt ficus eſt loquitur, non vt hic aut ibi, &c.* Et paulo poſt: *non enim carent ſemita, ſed natura.* Nil mirum igitur quod in ijs conſideranda foret quam maxime à vicinorum prædijs Diſtantia, & proinde ne facillime ad alterius vim exugendam cum eius præiudicio peruagarent, abſque nouem pedum ſpacij dimiſſione, illos plantare nefas eſſet.

CAPVT XI.

Arborum Diſtantia expoſita, Leg. fin. Interpretatio abſoluitur.

SVMMARIVM.

1 *Arbor quid ſit. Eius ortus, etymon varietas.*
2 *Radices in iure conſiderantur.*
3 *Textus ratio quæ ſit.*
4 *Vites, hederæ atque arundines impropriè veniunt ſub arbore.*
5 *Limitatur hoc de iure Municip., præcipue Florentino.*
6 *Textus legitur ad* duo, *non vero* quinque pedes.
7 *Ratio huius lecturæ: & num. ſeq. contrarijs adductis reſponſum datur.*
9 *DD. per tranſennam loquentes, communem opinionem non faciunt.*
10 *Interſtitio non relicto, arbor eſt eradicanda, vbi hoc declaratur.*
11 *Præſcriptio videtur admitti in plantatione abſque Diſtantia: verum contrarium reſoluitur num. 13.*
12 *Frondes ac rami accreſcentes poſſunt excidi iudice adito: & num. 15. & 18. modus exprimitur.*
14 *Quiſque in ſuo arbores ac vites plantare poteſt.*
16 *Vmbra quid ſit.*
17 *Vites quoque ſunt breuiandæ.*
18 *Fructus in ſuo pendentes poſſunt colligi, dummodo id non ſit præſcriptum, vbi modus.*
19 *Vſufructuarius arborem incidens vſumfructum amittit.*
20 *Talis pedum menſuratio quomodo facienda, & cui ſpatium cedat.*
21 *Florentiæ alia viget arborum Diſtantia.*
22 *Lex iſta fin. non abijt in deſuetudinem ſed l. Maniana, & allegari meretur.*

Arboris nomine plantam intelligimus à radice ſtipitem, ſiue candicem oblongum
1 ſupra terram altius ramis * ornatum emittentem, quemadmodum nititur deſcribere *Iul. Cæſ. Ruginell. in tract. de arborib controuerſ. cap. 1. num. 1.* & eſt res notiſſima: de qua *Columell. lib. 4. cap. 10.* ſcribit ortum eſſe arborum in terra, ibique ſuper radicibus veluti fundamentis ſeu pedibus truncum tanquam corporis habitum ac ſtaturam imponi, ramiſque diffuſis quaſi brachijs, alias fructu donari, alias vero fronde ſola veſtiri. Sic autem eſt appellata à nonnullis quaſi *arnos* more græcanico ab aruis, in quibus creſcit: ſeu *à robore* quaſi fortitudine quæ totius arborei generis prima eſt eſſentialitas, non enim perfecta dari arbor poteſt, niſi & ſit robuſta, quemadmodum eleganter fuit meditatus *Vlyſſ. Aldrouand. Dendrolog. lib. 1. pag. 12.* Hinc de vario earum genere *Virg. Georg. 2.*

Principio arboribus varia eſt natura creandis:
Namque aliæ nullis hominum cogentibus, ipſæ
Sua ſponte veniunt ———————
Pars autem poſito ſurgunt de ſemine ———
Pullulat ab radice alijs denſiſſima ſylua.
Hos natura modos primum dedit ———
Sunt alij, quos ipſa via ſibi repperit vſus.
Hic plantas tenero abſcindens de corpore matrum
Deponit ſulcis ———————
Nam quæ ſeminibus natis ſe ſuſtulit arbos,
Tarda venit facturà nepotibus vmbram.

Quod breuius *Plinij text.* declarat *lib. 17. cap. 10.* his verbis: *aut enim ſemine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulſione, aut ſurculo, aut inſito & confecto arboris trunco, &c.*

Iureconſulti in arboribus præcipue radices conſiderarunt, ex ijs alimentum capi-
2 tur * per medullam in parte intima, vt habet *text. in l. ſed ſi meis 26. §. arbor ibi: credibile enim eſt alio terræ alimento aliam factam eſſe arborem ff de acquir. rer. domi.* Id cum effectu excellenter animaduertit *Theophraſt. in vetuſta ac erudita ſua Plant. hiſtor. lib. 1. cap. 11.* vbi *Naturæ*, inquit, *vireſque plantarum tot differentijs variant. Radices omnium priuſquam partes ſupernæ augeſcunt, nulla tamen ſubire altius poteſt, quam ſolis calor attingat, calor enim eſt qui vim habet gignendi. Cæterum vel natura humi ad radicis altitudinem, longeque magis ad longitudinem plurimum conferre videtur, ſi leuis, rara, tranſmeatuque facilis ſit; Nam in eiuſmodi locis vlterius producitur, & maiora incrementa ſequuntur.* Et dein-

Digitized by Google

deinde regulam conſtituens vniuerſalem : *ad ſummam*, ait, *quæ raro corpore ſunt, rectamque agunt radicem, longius mittunt : & noua, ſi ad vigorem ætatis ſuæ peruenerint, magis quam veteres, longitudineque altitudineque radicis fulciuntur*. In noſtro tamen textu Gaius hæc
3 non diſtinguit, ſed præmittit * fortaſſe veluti noxiæ cauſam vicino, à cuius ſolo proximæ arbores alimentum facillime poſſunt exugere: ideoque agit de Diſtantia quam in cunctis plantis, exceptis olea & fico, de quibus ſupra actum eſt, aut videtur velle ad quinque ſeruari pedes, aut ſpacium ijs ſaltem breuius.

4 Primo hic poteſt controuerti Vtrum * arboris appellatione Vites contineantur? Ad hoc autem reſpondeo cum diſtinctione, improprie ſcilicet contineri, in quo ſenſu reſpondit *Vlpian. in l.1.ff.de arbor.cædend.& in l.3.in princ.arbor. furtim cæſ.* ad quod facit illud *Plinij lib.14. cap. 1. vites iure apud Priſcos magnitudine quoque inter arbores numerabantur : & Horatij*.

Nullam, Vare, ſacra vite prius ſeueris arborem.

Quod fortaſſe ab Alcæo ſumpſit, vt *Ægid. Managius* putat *in Amænit. Iur. ciuil.cap.9.* & ex iuriſtis tradit ſignanter *Io: Pet. Moignat. in tractat. de appellat. verbo vtr.iur. ſignific.num.66.* Non autem proprie, vt dicunt *Columell lib. 3.cap.1. & lib.4.etiam cap.1.* & poſt *Pallad.* fuſe *Ruginell.* impugnans auctores aduerſantes *cap.3. num. 22.* quæ nihil penitus arboribus ſimilis eſt. Sic aſtruunt *Gall. in tractat. Vitium pag.52. in princ. & Aldouin. conſ.12. num. 13.* Idem quoque de Hederis dicimus & Arundinibus ex *gloſſ. in d. l. 3. verb. hederæ ff.de arb. furt.cæd.* ſcribunt *Mollignat.d.tractat.num.67.ibique Aldouin.*

5 Hæc de iure communi * excellenter procedunt; verum de municipali quorundam locorum, puta Tuſciæ, poſſunt limitari, ibi namque huiuſmodi ſeruanda eſt praxis, quam ad fert *Il Sauelli* (materna lingua) *nella pratica vniuerſale de gli ſtati del Sereniſſimo Gran Duca di Toſcana litt.A. §. arbori num.5. ſic : Si dichiara che ſotto nome d'arbori ſi comprendono le viti, ellera, canne, & ogni pianta di materia non tenera, mà dura, e che habbia le radici in terra, e che da quella riceua l'alimento vegetatiuo*. Ibique citantur *Cæpoll. de ſeruitut.ruſt.præd.tit.de arborib. num.13. Tuſch.litt.A. concluſ.479.cum alijs adductis à Barboſ.de appellat.verb.ſignific.appellat. 22. per tot. Boniſac.de furt. §.6. num.7. & ſeq.fol. 214.* quæ tamen doctrinæ cum allatis diſtinctionibus conciliandæ ſunt, maxime quia in his declarationibus præciſis intrat regula *Aldouini d. conſil. num. 7.* quod nempe ſtatutum ſtricte intelligendum ſit, vt ſi de arboribus cedendis loquatur, non ſit extendendum ad vites.

6 Diximus ſupra videri Iuriſconſultum * ad quinque pedum arborum diſtantiam firmare voluiſſe, quia non ſtatim abſolutam ferre ſententiam auſi ſumus ea plane ratione, quia nonnullis (melius equidem) verbo *duo* pro *quinque* textum vertere, nec non legere placuit : ijque ſunt *Monterent. in comment. ad Stat. Bonon.lib.4.tit.de impediment. arear.tollen. & de arbor.non haben.in præiudic.vicin.verb. Tres perticas. Maxill.ad conſuet. Bari rubr.ſi vicini arbor in vicini fundum impendat num.3. Ruginell.de arbor. cap.vlt.num.4.Giouagn.conſ.30. num.12. lib.2.qui gloriantur* quodammodo ſequi lecturam *Al.[illegible]ati lib. 2. diſpunct. cap. 6.* dicentis hanc legem Athenis latam per Solonem, & maxima ex parte à I.C. Gaio græcè ſcriptam, male fuiſſe latine per Bulgarum tranſlatam, qui loco illorum verborum *alia autem ligna quinque pedes* ſcribere debuiſſet, *alias autem arbores duo pedes* : & hunc errorem ideo inualuiſſe, quod in Iuſtinian. Cod. Valentis Imperatoris legem eſſe ſuie animaduerſum, quæ alio ſenſu nonnihil de quinque pedum præſcriptione loquitur; Identque alibi ratificantis, *atque ex Iunij Nipſi commentarijs declarantis*. Quam lectionem (eo etiam Doctore non viſo) ſequuntur *Neuizan. conſil.58. num.11. Franciſ. Marc. deciſ. Delphin. 501.num 11.p.1.Vrſell.concluſ.legal.62.ſub num. 59. verſ. vt ait idem Franciſ.Marc.* & nuperrime ita eandem legem edidit *Anton. Mornacc. I.C. Gallus in ſuis obſeruat. ad Ius ciuil. & Stephan. Forcatul. in Cupid. Iuriſperit. cap.16. ſub num.3.* plura his verbis addens : *Nec ſuperuacue de quinque pedibus ius redditur, cum de vno vel duobus legem tulerit Solon*. Quos auctores, eruditis adiunctis obſeruationibus, refert & ſequitur *R. P. D. Marcell.Seuerolus Iuriſconſultus & Aduoc.* olim egregius, atque in vtraque Signatura modo Referendarius, qui in iuuenta adhuc tenera, maturo pollens ingenio, eximiam ad ſummos viros facundiæ, doctrinæ, & (quod his additum ſolet eſſe) morum ſuauitatis gloriam ſibi comparauit, ſuamque nuperis luminibus familiam auxit, acumine profecto tanto, vt non anceps ſteterim cui ſententiæ ex duabus deberem ſubſcribere : quod ipſius conſultum inſcript. *Romana Sepis & Arborum* eſt impreſſ. *in epit. Viar. & flum. D. Alexan. Brugiotti cap.6. num. 156. pag.78.* & nos infra referemus.

7 Tutior igitur eſt hæc duorum pedum * lectura & ſententia ad ſeruandum in cunctis generaliter arboribus interſtitium, cum pro ſe habeat ineuitabilis rationis fundamentum, quod ex pluribus ac varijs deſumitur iuris ſanctionibus, & præcipue ex ipſius met Gaij *in l.adeo ff.de acquir.rer.domi. & Iuſtin. in §.ſi Titius inſtitut. de rer. diuiſ.* qui reſpondendo perſæpe diſcurrunt, de vitis arboriſque vicini in agrum alterius depræhenſione, vel depreſſione, & traductione, ac radicum arboris prope confinium poſitæ traductione maxima, ex qua arbor communis efficitur. Ex quibus arguit *Hieron. Magius lib.4. miſcell. cap.7. §.quanquam* quod, ſi quinque pedum ſpatium interceſſiſ-

ſet, prout in noſtra *l. fin.* præſupponitur præſcriptum, non admodum fuiſſet cuiquam integrum vicini arborem in fundum ſuum quadam quaſi propagationis ſpecie deducere, nec arbor quamuis termino ad plantata, tot tantaſque radices in alienum agrum effundere potuiſſet, vt tanquam ex æquo hinc inde, radicum partitione facta, arbor efficeretur communis. Sic ille, cuius hæc verba quoque recitat vbi ſupra *D. Marcell. Seuerol.*

8 Parum officiunt *DD.* aduerſam * opinionem, quinque ſcilicet pedum pro lectura defenſantes, nempe *Fab. in Rational. ad d. l. Capoll. de ſeruitut. vrb. præd. cap. 81. num. 1. & 2. Pet. Gregor. Toloſ. in ſyntag. iur. vniuer. p. 3. lib. 20. cap. 9. num. 6. Valla de reb. dub. tit. 8. num. 8. & ſeq. Pet. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib. 25. cap. 4. Cæl. Rhodig. lib. 14. lect. antiqu. cap. 41. in fin.* quibus ego addo *Ferett. de Re naual. lib. 16. num. 26. Cardoſ. in praxi ſeu ſumma iudic. & Aduoc. verb. arbor. num. 2. & Almeid. in analyſ. excellen. in iure num. quinarij cap. 17. num. 1. & per tot.* qui tamen diſceptando materiam non tractant, ſed potius referendo alibi ſcripta inuenta, præcipue corrupte in eorum Pandectis, & fortaſſe fuere decepti ab alia *l. de quinque pedum præſcript.* quæ longe alium ſenſum habet, vt animaduertit Eminentiſſimum Iuriſprud. columen Alciatus *vbi ſupra cap. 6. diſput. lib. 2. & commentar. in l. quinque pedum num. 2.* vbi deceptum inde *Pet. Crinit.* dicit, & Plutarchi interpretem pro *quinque pedum* repræhendit. Ideoque Doctores iſti nec ſunt allegandi, iuxta *Garon.* conſilium *in var. reſolut. cap. 2. num. 96. 98. & 99.* qui aſtruit attendendos non eſſe, nec poſſe connumerari ad communem conſtituendam opinionem, cum per tranſennam loquantur, & aſſimilen-
9 tur auibus * quæ eo volant, vbi alia volauit abſque vlla ſui volatus ratione; Vnde non modo refutatur *Ant. Auguſt. lib. 2. emendat. cap. fin.* nimis audacter vulgatis præferens omnino & ſemper Florentinas Pandectas; Verum & *Conſtant. Harmenopulus lib. 2. promptuar. iur. cap. 4. & Petitus lib. 5. comment. in leg. Attic. tit. 1.* qui vtuntur verbo *quinque* cum ij cuncta acceperint à Gaij & Plutarchi corruptis ac deprauatis codicibus, vti de Harmenopulo ſcite obſeruauit *Deſider. Heraldus* inſignis Iuriſconſultus & Aduoc. Pariſienſis *in lib. obſeruat. cap. fin.* & de Petito *idem in lib. 2. animaduerſ. in Salmaſij obſeruat. ad ius Attic. & Roman. cap. 13. num. 4. & lib. 3. cap. 3. num. 2. & ſeqq.* Et vtroſque multoties in exemplaria corruptiſſime, & non tute concinnata incidiſſe apud eruditos compertum eſſe teſtatur *Id. Eruditiſſ. Seuerolus*. Cui ſententiæ eo libentius accedo, quia *Rota in deciſ.* ſubſequuta 15. *Ianuarij* 1668. *coram Eminentiſſimo Cardinali Cerro*, quæ eſt impreſſa poſt ipſiusmet Seueroli reſponſum, etiam apud *Brugiott. pag. 90.*, & noſtro adiungetur tractatui, quanquam viſa fuerit in ſenſum Alciato aduerſum inclinare, nil tamen certi contra nos firmauit.

In dubio tamen aduerto quod, qui arborem plantauit, debitum ſpatium reliquiſſe præſumitur, cum actus quicumque ſecundum iuris diſpoſitionem factus præſumatur, vt affirmat *Vicecomes Placent. in ſuo tractat. de menſur. pag. 193. verſ. quandoque*, & tradunt *Neuizan. conſ. 58. ſub num. 5. Federic. Scot. reſponſ. 6. num. 25. tom. 2. lib. 2. Michael Caccia in reſponſ. impreſſ. penes Ruginell. d. tractat. cap. vlt. num. 154. & Seuerol. in præcit. conſ. verſ. quod autem dictum ſpatium.*

10 Si vero probetur interſtitium * relictum non eſſe, cum *nec per arboris quidem occaſionem vicino nocere oporteat*: qua ratione munita erant edicta in albo à Prætoribus propoſita, vt *in l. 1. C. de interd.*; A radicibus arbores debent euelli atque extirpari. *Text. in l. 2. §. ſed loci ff. fin. reg.* Ita *gloſſ. in d. l. 1. verbo rediget verſ. oppone C. de interd. vbi Salicet. num. 3. circa med. in quarta oppoſit. Nicol. Valla vbi ſupra num. 8. Io: Bapt. Garg. de facti ſcient. & ignor. diſtinct. 1. cent. 1. num. 1. & num. 20. Ruginell. d. cap. 7. num. 7.* qui fatetur Senatum Mediolani ſic declaraſſe de *anno 1616. die 18. Nouembris*, eiuſque declarationis verba refert *num. 8. V. in d. deciſ. 242. num. 2. Caluin. de Æquit. lib. 2. cap. 120. num. 1. & ſeqq. ac num. 8. Anſald. conſ. 54. per tot. ac Seuerol. in præcit. conſil.*, quod ad probat, eius doctrinas referens, *Rota in d. deciſ. coram Eminentiſſimo D. Cardinali Cerro*. Quod exempli gratia Etruriæ bene permittitur, in qua mori arbores oppida circum frequentiſſime ad præcioſiſſimum bombycum nutrimentum & opus plantantur, ſed relicta diſtantia; quæ foſſis oſtenditur, ne ſumma vtilitas quæ inde prouenit, ſit cum priuatorum detrimento. Id tamen intelligitur abſque vicini ſcientia, quia ſciente & minime contradicente vicino, ſi plantetur, non eſſe eradicandum *ex gloſſ. in l. Mæniana C. de ædific. priu.* dixere *Neuizan. d. conſ. 58. num. 1. vbi de communi & Gratian. diſcept. 314. num. 7. & 8.*

11 Diſceptari etiam poteſt *, vtrum arborem habens plantatam iuxta domum ſeu fundum alienum præſcribat, ita quod ſi non diſtet nouem aut quinque vel duos pedes, ſeu decem per locum publicum, vel 15. vbi aquæ hauſtus (de quo iuri communi adhærens *Galganett.* ſcribit *in tractat. de iu. public. lib. 4. tit. 40. num. 15.*) vicinus reclamare non poſſit. Dicendum autem videtur quod ſic, ſufficit enim præſcriptio decem annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes, vbi eſt cauſa continua, quemadmodum in iſtó caſu, in quo fiunt iura & qualitates prædiorum, & onera quæ prædia ſubſtinere debent. *Text. in l. 1. ff. de ſeruitut. vrb. præd. & tenet Cardoſ. in loc. cit. verbo arbor. num. 2.* Secus vero eſt quando frondes tantum, ſeu ra-
12 mi accreſcunt *, quia tunc (adito i. dice) poſſunt & debent excidi, & facta denunciatione per actionem negatoriam *l. cum meus & l. ſi quando vbi Bart. ff. ſi ſeruitut. vendic. Merg. conſil. 34. num. 20. & Albar. conſ. 72. num. 31.* Non

tamen

tamen propria auctoritate. *Neuizan. conſ.58.* quem ſequitur *Anton.Scapp.de iure non ſcript.lib.3.cap.101.*

13 Verum contrarium eſſe reſoluendum * dicimus cum *Ruginell. d. cap.7.num.27.* qui fundatur in *l. quod autem 6. ff. de ſeruitut. vrb.præd.* cuius verba ſunt: *Quod autem ex ædificio meo me poſſe conſequi, vt libertatem vſucaperem, dicitur idem me non conſecuturum, ſi arborem eodem loco ſitam habuiſſem, Mucius ait, & recte, quia non ita in ſuo ſtatu & loco maneret arbor, quemadmodum paries propter motum naturalem arboris:* vbi Angelus *non præſcribitur*, inquit, *libertas ſeruitutis altius non tollendi, licet arbor altius extollatur, ſecus ſi ſit conſtituta de non officiendo proſpectui.* Præterea quia vbi eſt naturalis motus, ibi non eſt continua poſſeſſio, ideo vſucapio locum non habet; & in habentibus præſtationem difformem, nec conſuetudo, nec continua poſſeſſio reſultat, ideo neque præſcriptio iuxta *l. nemo §. temporalis ff. de reg. iur. & l. ſcio §. modico ff. de ann. leg.* quæ fuſe, ac bene ponderat ibi *Ruginell. num.31.& ſeqq.* & ſequuta eſt Rota in cit. *Romana Sepis & arborum coram D.Cardinali Cerro §.fin poſt Magon.deciſ. Florent.6. ante num. 4. verſ. & quamuis.* Et quoties diſcurrit aquæductus per locum priuatum, apparet ſemper arborem plantatam excidendam eſſe *ex l. omnis de aquæd l.1.§.præterea C. eod. vbi gloſſ.& Bart.lib.11.* Sic etiam ab Imperatoribus Valentin. Theodoſ. & Arcad. reiecta eſt (vt pertranſeunter iam diximus) quinque pedum præſcriptio, vt conſtat *ex l. quinque pedum C.fin.regund.* Cum enim olim illius tituli actio non daretur niſi contra fines alienos occupantem per ſpatium pluſquam pedum quinque, in ea lege Imperatores, tali ſublata præſcriptione, conſtituerunt quod pro minori ſpatio agi poſſet, vt ibi exponit *gloſſ. verb. præſcriptione*, quam ſequuntur *Paul. Salicet. & plerique alij ex Alciat. ibi num. 2. atque Almeida in analyſ. cit. num. 5.* Sed pro legis huius *quinque pedum* vberiori explanatione vide *Alciat.* fuſe *in lib. Pareg. Aymar. de hiſtor. iur. ciuil.* & melius cunctis *Cic. de legib.*

14 Hoc igitur in arboribus * interuallo præmiſſo, ſequitur quod in ſuo fundo quiſque poſſit arbores ac vites plantare, vt tradit *Cæpoll.de ſeruitut.vrb.præd.tit.ſeminat. & plantat.* Et parum refert ſi per vitium plantationem paſtus communis omnium conciuium animalibus impediretur, quia eo etiam caſu plantare poteſt, vt erudite per *Didac.pract.quæſt.cap.37. num.3. verſ. hinc ſane*, quem citat & ad probat *Aldouin.num.6.* Secus vero eſt ſi ſegetibus vicini nocere poſſit. *Gloſſ. in l.2. ff. de ſeruitut.ruſt. præd. Petr.de Vbald.in tractat.de duob.fratrib. in 6. p. princip. num. 5.* Ex qua fortaſſe ratione moti

15 fuere * 12. tabular. leg. auctores (cuius verba recitat *d.conſ.Aldouin.num.11.* ſcilicet, *ne vmbra arboris vicino prædio noceat, 15. pedes altius ramos arboris circumcidito*) & Prætor deinde ad ſtatuendum per totidem pedes ramos arboris circumcidi. *Text.eſt in l.1.ff.de arbor. cæd. §.quod ait Prætor.* Sed hic noto vmbram nil aliud

16 eſſe quam aerem * ſole carentem propter aliquod corpus denſum obiectum, valde fructibus officientem. Ita eam deſcribit *Anſald.conſ. 54. num.1.* & conſonat Mantuani ſenſus *in Eclog.10.*

Surgamus: ſolet eſſe grauis cantantibus vmbra:
Iuniperis grauis vmbra: nocent & frugibus vmbra.

Qui *Georg. 1.* ſic agricolas ad arborum vmbram cauſantium amputationem hortatus fuit.

Fulce premes vmbram, votiſque vocaueris imbrem.

In quam ſententiam iure iuit *Columel. cap.7. eius lib.5.* in quo: *dum omnes*, ait, *pene virgæ ne vmbrent, eo tempore quo vitis putatur, abraduntur. Pallad. vero lib.3. tit. 12.* ſecundum agrorum diuerſitatem declarat vitem humiliorem, vel celſiorem habendam eſſe. Et quan-

17 quam in teneris paucarum gemmarum * viticulis, & internodiorum modicis ſudibus, & adminiculis, non autem in frondoſis arboribus alligatis & maritatis, quorum diſpar eſt ratio, hæc procedere conſtet, quod *Plin. indigitauit lib.17. cap.12.* dicens, neque nouellarum vitium dumtaxat vmbram prædijs officere poſſe; & ſupponit *Gall.in dial. de vera Agric. in tract. vitium pag.59.* In Vitium attamen cultura militat quoque *Conſtantin. Cæſaris* præceptum *lib.5.ſelect. præcept.de Agric.cap.22.* pedamenta ſcilicet, perticas, & adminicula frangenda longitudine à pedibus quinque vſque ad ſeptem; & cuſtodes relinquendos eſſe, vt vites humiles remaneant, aduertit *Gall. ibid. fol.61.* addens etiam *fol.67.* quod ſi vites humiliores quo ad fieri poteſt non retinentur, in nihilum reſoluuntur, & ſequitur *Aldouin.vbi ſupra num.8.& 11.*

18 Quare ſi etiam iuſtum ſit dimiſſum ſpatium, ſi damnum ſentiat vicinus ex proximi arboris in ſuo fundo pendentia, æque poteſt fructus ramorum impendentium colligere, vel eos ad prædictam 15. pedum vſque altitudinem abſcindere. Ratio eſt, ne contra æquitatis terminos dominus cum vicini iactura fiat locupletior, vt *Bald.probat in d.l.1.de arbor. cædend.num.1.in fin.verſ.gloſſa apponit. Caualc. in tractat. de Brach. Regis p.6. tit. de Æquitate num. 622.circa med.* & poſt illos *Caluin.in tractat.de Æquit.lib.2.cap.120.num.7.& 10.* Limitatur tamen in caſu præſcriptionis iuris incidendi ſpatio 30.vel 40.annorum ſciente vicino, eoque patiente. Eſt *text.in l.1. ff.de gland. legen.& d.l.1.§.vlt. Caualc. tradit deciſ.32. num.47.* quem ſequitur *Hortenſ. frater ſub allegat. num.622.* Quod nihilominus dubito an facere poſſit auctoritate propria, cum *DD.* quaſi communiter affirment pro Iuſtitia Prætorem adeundum eſſe: & regulariter quod arborum inciſio do-

mino tantum territorij concedatur, tuentur *Ciarlin. controuer. iur. tom.1. cap.51. num.11. & Queſada plures referens in diſſertat.4. num.4. & ſeqq.* vbi ait quod, ſi ſint ſructiferæ, nec à vaſſallo, nec ab Emphyteuta vel vſufructuario excidi valent, cum id æquipararetur domorum demolitioni ex *Barbat. de diuiſ. fruct. p.1. cap.17. num.* 108. Sic quoque etiam ſi radices ad fundamenta perueniant domus vicini, eas propria auctoritate non poteſt euellere, ſed Prætoria. Tradunt id *Capoll. de ſeruitut. vrb. præd. d. tit. de arborib. num.4. cum ſeqq. Foler. ad conſtit. Regni rubr. de offic. Iuſtitiarij num.90. Carpan. ad Stat. Mediol. cap.371. n.4. p.2. Hortenſ. Caual. cit. tit. de Æquit. num.* 622. poſt quem optime diſtinguit *Caluin. vbi ſupra num.* 11.

19 Peius eſſet ſi totalitet arbores * incideret, quia id tam malum eſt, vt vſufructuarius vſumfructum amittat per *l. itum ſi fundi ff. ad l. Aquil. & per l. hoc amplius 9. §. fin. ff. de damn. infec. & ea quæ tradit Iaſ. in auth. qui rem C. de ſacroſan. Eccleſ. Vnde Menoch. de arbit. iud. caſ.78. num.2. & 7.* declarat, quod duæ cæſæ arbores fortaſſe poſſunt ad illam pœnam ſufficere: & *Marc. Anton. Natta conſil.*477. de quatuor queritur *num.*7. dicens *num.*12. quod rem alienam vſufructuandam incidens tanquam propriam, ab vſufructu cadit: de quo fuſe *Anſald. conſ.*50. *num.6. & 7. cum ſeqq.*

20 Hic notare debeo *, quod in menſuratione quinque pedum (& idem valet dici de duobus ex eadem finali cauſa & ex ſupradicta interpret.) ſi in confinio ſunt arbores, includitur medietas trunci arboris ipſius. Ita *Ruginell. in cit. ſæpe tractat. de Arborib. cap. vlt. num.*17. Tale vero ſpacium lucro eius cedit, qui fundum ſuo coniunxit. *Forcatul in Cupid. Iuriſperit. cap.16. ſub num.3. Ruginell. ibid. ſub num.* 35.

21 Nec prætereo Florentinam praxim *, vbi arbores fructus hominum vſui comeſtibiles non producentes, per brachia octo à vicini agris diſtare debent, alias inciduntur, quamuis longiſſimo tempore toleratæ. Sic ait *Magon. deciſ. Florent.6. & Proſper Rendella de Olea & Oleo cap.* 7. Cuius ſtatuti *ex lib.4. reg.69.* verba refert *Anſald. conſil.54. num.4.*

22 In puncto tamen principali *, ſcilicet de requiſitis Diſtantijs, non poſſum concludere legem hanc final. nullibi eſſe receptam; & generali conſuetudine reiectam & antiquatam adeo vt nullatenus valeat allegari, vt aſtruunt *Neuizan. d. conſil.58. num.3. Monterent. ad Statut. Bononien. lib.4. d. rubr. de impedimen. arear. tollen. & de arbor. non habend. in præiudic. vicin. eod. verb. tres perticas verſ. ſed certe illa lex pag.*323. *Aldouin. conſil.12. num.19. Pancirol. conſil.30. num.14. & conſil.54. num.13. Giouagn. d. conſil.30. num.15. lib.2.* vbi dicit ex Corneo quod, ex quo iſta lex per deſuetudinem abijt, allegari non meretur, qui enim ipſam allegat, in pœnam incidit falſi: addens etiam quod, ſi illa ſeruaretur, totus mundus ſubuerteretur; Quod etiam tradunt *Pet. Petracin. in ſubſcripti. ad reſponſ. Ruginell. pro fratre impreſſ. in cit. tractat. de arborib. cap. vlt. num.*114. *& ibid. in alio reſponſo Angel. Caccia num.* 152. *& ſeqq. Magius de lib. miſcell. cap.* 7. Ex quibus intrat regula, quod non eſt in foro alleganda conſtitutio ſeu lex vſu non recepta *ex deciſ.*375. *num.*13. *coram Eminentiſſimo Cardinali Celſo, alias cit.* & per ea quæ adducit *Id. R.P.D. Seuerol. in ſua cit. conſult.* in qua contrarijs acute reſpondet. Verum hæc facillime diluuntur vnico etiam verbo, cum legat hanc legem *Accurſ.* legerit *Bulgar.* legat *Fulgoſ.* eamque ſeruet in plerifque *Capoll. de ſeruitut. cap.40. & cap.61.* Quæ autem non ſeruatur eſt *l. Maniana C. de ædific. priu.* vt ibi notat *gloſſ.* Nos autem in illa interpretanda multum adlaborauimus, tum quia priſca quæcumque etiam vſu non recepta, nec non obſoleta, ſcire prodeſt, quemadmodum in noſtris *Adnotat. ad ll. priores ff de in Ius Vocan.* fuſe probauimus *cap.* 1. Tum etiam, cum ex iſta quamplures equidem practicabiles controuerſias pro tenuitate noſtra examinandi, ac ſoluendi occaſio nobis fuerit ſuppeditata.

CAPVT XII.

Multiplices Diſtantiarum modi ac rationes enucleantur. Vniuerſalia ac ſingularia plura ad Tractatum locupletandum adiunguntur.

SVMMARIVM.

1 *Diſtantia ſumpta pro diuerſitate. Sed interuallum ſignificat num.2. & quid ſit num.3.*
4 *Qualiter probetur.*
5 *Per illam ſilent leges & ignorantia præſumitur.*
6 *Abſentes qui dicantur: quomodo probetur abſentia ab vrbe. num.7.*
8 *Cauſa ſtudij abſentes beneficiati diſtributiones lucrantur.*
9 *Studia generalia quæ ſint, vbi de Romano, Salmanticenſi, Sorbonenſi, & alijs.*
10 *Parochus quandoque abſentiæ pro ſtudijs licentiam obtinuit.*
11 *Legale ſtudium commendatur: ſed quinquennium in ſcholis proponitur, & contraria improbantur.*
12 *Morales virtutes & aliarum ſcientiarum notitia I.C. ſunt neceſſaria.*
13 *Iuuenes Iureconſulti aliquando ſenibus prælati.*
14 *Cauſa plures afferuntur ad excuſandos diſtantes qui tenentur adeſſe, veluti militia, capitales inimicitia, Peſtis, & aeris intemperies.*

Eccle-

15 *Eccleſia ſeruitium clericam excuſat. Item infir-
mitas num.ſeq.*
16 *In dubio canonicus diſtare non præſumitur.*
17 *Papæ, Cardinali, & Legato inſeruiens habetur
pro præſenti.*
18 *Non habetur diſtans pro præſenti, niſi in expreſſis
à iure,*
19 *Ocij acris vituperatio.*
20 *Ad reſidendum obligatus, præſumitur malitioſe
abeſſe.*
21 *Abſentes non condemnandi, nec poſſeſſione priuan-
di, & quomodo in illos procedatur.*
22 *Iis tamen acquiritur.*
23 *Neceſſitas & modica diſtantia excuſat. In Epi-
ſcopis & Parochis id exemplificatur. Item
in Arreſtatis.*
24 *Redeundi præſumptio eliditur decennio.*
25 *Iubilatio quid ſit, & quomodo ea fruantur cano-
nici, Doctores, & Muſici.*
26 *Abſentes quibus de cauſis vocandi.*
27 *Statuta ciuitatis dominantis ad territorium exten-
duntur, vbi de Vrbis ſtatuto.*
28 *Diſtrictus quid ſit & quæ loca comprehendat vr-
bis diſtrictus. Plures ad rem dicti. afferun-
tur num.ſeqq. ibique de Baronalibus terris.*
32 *Diſtantia adminiſtrationem permitti, etiam non
ſequuta confirmatione.*
33 *Sententia contra abſentem lata, in iudicatum non
tranſit.*
34 *Iudicarum magiſtratui plura diſtantiæ cauſa conce-
duntur.*
35 *Quandoque valde diſtantibus fides minuitur, vti
tranſmarinis.*
36 *Diſtantes valde, ſunt iidem ac remoti: in quo
diſcernendo, quemadmodum in expectandi
tempore iudicis adhibetur arbitrium.*
37 *Vici legibus oppidi cui ſubſunt reguntur: & priui-
legijs gaudent.*
38 *Natus in vico, ob modicam diſtantiam ortus præ-
ſumitur in ciuitate.*
39 *De ſedibus in eccleſijs nonnulla.*
40 *Spacium in nauibus ex Rhodijs legibus quale.*

INterpretatione finalis legis ſubſumptæ prope
ad terminum perducta, promptuaria tamen
ac ſecundæ curæ, vt fere ſemper ſcribentibus
euenire conſuetum eſt, Tractatum varia ſed
connexa quidem augent rerum congerie, quæ
poſtremo hoc in loco ſunt collocandæ. Ini-
tium igitur ab vniuerſalioribus capiendo, præ
ijs quæ iuxta textus ordinem ſupra annotaui,
1 *Diſtantia* nomen comperio * pro *differentia* ſeu
diuerſitate acceptum. Sic *tanta eſt*, inquit, *Cic.
de Amicitia, inter eos, quanta maxima poteſt eſſe,
morum ſtudiorumque diſtantia.* Similiter ex iure
in *§. ſi grex inſtit. de legat. eſt autem gregis vnum
corpus ex diſtantibus capitibus, ſicut ædium vnum
corpus eſt ex cohærentibus lapidibus:* vbi *Doctiſſ.
Mynſinger. ly diſtantibus* explicat *ideſt diuerſis ac
ſeparatis.* Ea ſane quæ diſtant, differunt. *Lu-
cret.* id probat *lib. 4. iji verſib.*

*Semina cum porro diſtent, differre neceſſe eſt
Interualla, viaſque foramina quæ perhibemus
Omnibus in membris, & in ore ipſoque palato.*

Et *Arnob.* textus *lib. 2.* ibi: *vultis fauore depoſi-
to, cogitationibus tacitis preuidere, animantia nos
eſſe, aut conſimilia cæteris, aut non plurima diffe-
ritate diſtantia?* Verum plerumque *interuallum*
2 ſonat, vt fidem facit * *Hirc. 4. belli Alex. cum
hitam paruo ſpatio diſtarent ab ipſis*, exemplisque
abundat *ling. lat. theſaurus*: ex quibus hauritur
diſtantiam dici ab eo quod eſt *diſtare*, haberique
pro interuallo quo corpus diſtat à corpore, vt
deſcribit *Martin. in lex. philol.* Nonnulli atta-
men conati ſunt eam definire *aliquorum loco-
rum ſeu rerum ſpacio quodam diſiunctionem*, & ita
hallucinati ſunt diſtantiam penitus cum diuer-
ſitate confundendo. Alijs vero, fortaſſe Geo-
metris, & nimis abſtracte ſeu à poſteriori di-
ſtantiam conſiderantibus, eam placuit deſcri-
bere, *oculi diſgregationem ab vtroque termino per
aerem, cognoſcendæ longitudinis & latitudinis gra-
tia.* Sed his omiſſis, noſtra definitio hæc ſit:
3 *Diſtantia Spacium * eſt longitudinis inter duo de-
terminata loca*: & hæc eſt localis prout diſtin-
guitur à temporali iuxta tradita *à S. Tho. in 1.
p. quæſt. 89. a. 7. ad 3.* & latiſſime *in Phyſicorum
lib.* Quæ definitio & ſi tanquam pleraque in
iure periclitetur, vt eſt *tex. in l. omnis definitio ff.
de reg. iur. & late diſcurrit Mantica de tacit. & am-
big. lib. 19. tit. 2. num. 5.* parum refert, non enim
ſumus in minimis verborum coniecturis ni-
mium ſcrupulis exſtimulari.

Probatur diſtantia per famam & vulgi opi-
nionem, ſi liquidæ aliæ deficiant probationes,
4 cum id à metiendi * quadam origine deſum-
ptum cenſeatur in ſententia *African. in l. non
omnes §. à barbaris ff. de re milit. & Bart. in l. conti-
nuus §. cum ita ſtipulatus num. 2. ff. de verb. oblig.*
qui docet ferentem de illa teſtimonium, red-
dere rationem debere, quod ipſe pluries &
cum alijs iuerit, viderit que tanto tempore ſic
iter computari: eoſque ſequitur *Maſcard. de
probat. concluſ. 524. cum Tuſc. concl. 507. litt. D.*
Monetque *id. Bart.* elegantiſſime, quod itine-
ris diſtantia per directum, non per obliquum
dominari debeat *in tract. de Tyberi. in 20. fig. &
in l. penult. §. fin. C. de nauic. lib. 11.* vbi notat
quod, ſi ambaſiatores qui, ad hoc vt maius
lucrentur ſalarium & maiori ſtent tempore in
eo munere, per tranſuerſam & non rectam
incedant viam, ſalarium pro tempore illo
conſequi minime poſſunt; Quia profecto ſol-
licite accurateque Principum munia obeun-
da ſunt, nec per ſemitam obliquam ad leuiſſi-
mum animi ſolamen iter ab ipſis eſt protra-
hendum.

Hæc vero diſtantia plures in iure producere
conſueuit effectus. Primo enim per illam ſilent
5 leges *, cum aliquem expectare oportet,
dummodo tamen neceſſitas non vrgeat, quæ
tunc ius facit. Ita *Franceſ. in tract. de Eccleſ.
Cathedr.* probat *cap. 6. num. 89.* Rurſus facit præ-
ſumere ignorantiam. *Bart. in l. ii poteſt ff. de ac-
quir. hered. Dec. conſ. 303. num. 5. & conſ. 328 col.*

penult. Surd. deciſ. 246. num. 17. Solorzan. de Indiar. iure tom. 2. lib. 2. cap. 8. ex num. 41. cum nemo ſcire valeat quicquid ſe abſente fit, quanquam id in beneficialibus locum non habeat, vt per *Veſtr. in praxi lib. 3. cap. 4. num. 1.* Vnde abſentium fauore plura quoque priuilegia ſunt inducta, quæ vt ſummarie attingantur.

6 Sciendum *diſtare* interpretari * pro *abeſſe à Steph. in theſ. ling. lat.* Abſentes vero non dici, quam in aliqua diſtantia conſtitutos, prout ij qui non ſunt in loco vbi petuntur ex *Vlp. in l. abſentem 199. ff. de verb. ſign.* ſeu qui in vigilibus caſtriſue vrbanis militant *l. ſi maritus 15. ff. de adulter.* qui extra territorium ius dicentis degunt *l. heres abſens & ibi gloſſ. ff. de iudic. Alex. conſ. 100. num. 11. lib. 5. Cravett. conſ. 201. num. 45.* vbi loquitur in materia excuſſionis *& Felin.* qui videri poteſt *in cap. quoniam vt lite non conteſt. num. 9. & 10. quem ſequitur Fuſc. ſing. 2. in verb. abſenſ.* Etiam abſentes in legum diſpoſitione dicuntur qui longe abſunt ex *Alciat in l. mulieris §. abeſt de verb ſignif.* Item abſentes dicuntur qui ſunt mortui *cap. ſi delegatus vbi Franc. num. 1. de offic. deleg. in 6. Alciat. in l. 1. §. eadem autem num. 47. ff. de verb. oblig.* vnde, iuxta vulgatum adagium quod eſt in curia, mortuis æquiparantur, de quo teſtatur *Tuſc. concluſ. 74. litt. A. num. 7.* & tradit *Gurb. de auctor. legat. de lat. l. 9. num. 161.* Et abſentiarum quinque genera enumerat *Accurſ. in l. fin. ff. de in integ. reſtit.* probabilem ſcilicet ac neceſſariam, vt militiæ: probabilem tantum, vt ſtudiorum: neceſſariam tantum, vt in relegato: voluntariam ſine contumacia vt mercatoris, vel alius non contumacis: & per contumaciam; Quas non expedit gloſſari ne nimij ſimus. Probatur vero abſentia ab vrbe (quæ ob non mediocrem incolarum numerum difficilis videtur) teſtibus

7 & curſorum * diligentijs, atque notitia ab eis habita per viciniam, vt dixit *Rota in Romana domorum 10. Decembris 1659. coram Zarate qua eſt deciſ. 45. poſt Olcam de ceſſ. iur. num. 2.*

Cæterum fauore abſentium inductum eſt, vt ſepe pro præſentibus habeantur, puta beneficijs eccleſiaſticis inſigniti qui fructus lucrantur, ſed non diſtributiones, dum ſtudijs

8 generalibus * approbatis ad ingenij culturam ſint addicti, non vero particularibus. *Tex. in cap. ſuper ſpecula & ibi communiter ſcriben. de magiſt. Abb. in cap. licet num. 5. verſ. an autem ſtudens de præbend. Gloſſ. in cap. tua de cler. non reſid. ibique R. P. D. Fagnanus. Grat. diſcept. 283. num. 12. Carol. de Graſſ. de effect. cleric. in prælud. num. 106. Tondut. quæſt. & reſol. benefic. cap. 102. num. 15. p. 1. Pyrr. Corrad. in tract. de diſpenſ. lib. 5. cap. 6. num. 21. & ſeqq. alijque innumeri.* Generale autem ſtudium dicitur quod à Papa, Imperatore, Regibus, ſeu Principibus, aut immemorabili conſuetudine erectum, ſiue inſtitutum

9 eſt *. *Caſſan. in Cathal. glor. mund. p. 10. conſid. 32.* vbi fere cuncta enumerat ſui temporis ſtudia, quæ etiam alijs adiunctis, recitat *Philipp. Cluuer. in introd. ad Geograph.* At de antiquitate & magnificentia Romani ſtudij videnda eſt *l. vn. de ſtud. liber. Vrb. Romæ C. lib. 11. ibique gloſſ. & Cabellius de nott. Cardinalat. cap. 15. congreg 19.* De ſtudio Salmanticenſi alijſque nuper eſt editus tractatus *P. Mendo Soc. Ieſu* inſcript. *De Iure Academico.* De Sorbona ita appellata quaſi Corbona ex hebræo corrupto vocabulo, ſacrum theſaurum apud Rabbinos denotans, & apud Pariſienſes quaſi ſacrum Theologiæ theſaurum. Ita *Rebuff. in l. inter publ. ca 17. ff. de verb. ſignif.* plura demum *Pereyra in ſua Republ. literar.*

Verum idem Fagnanus nouiſſime poſt multos ſcripſit *in c. cum ad hoc num. 14. de cler. non*

10 *reſid.* Parochum * ſtudiorum cauſa à reſidentia diſtare non poſſe, præſumitur enim doctus. Fallere hoc nihilominus nos non ſemel obſeruauimus, relicto enim pro neceſſaria Sacramentorum adminiſtratione ſubcurato, etiam ob ſtudium præſtita fuit parocho ad diſtandum licentia. Cuius permittendæ rei cauſa fuit fortaſſe impulſiua cura animarum ipſa, quæ (maxime in exiguo ambitu) æque poſſit ab altero ſuppleri: vel parochus niet, qui quanquam ſapientiæ laurea decoratus, perfectam ſolidamque in ſcholis doctrinam, breui vt hodie mos eſt curriculo captaſſe nequit. Cito enim, clamant ſcholarium plerique, ſe velle ab Imperialibus Inſtitutionibus expedire: & paucorum menſium ſpacio, quo vix ſtudendi modus percipi valet, de tota legali facultate ampulloſe quidem gloriantur. Hoc profecto iuriſprudentiæ ſtudium à viris ſummis plurimi penſum fuit; Hinc *Io: Scaliger epiſt. 378. ad Io: à Vuuiner* ſcripſit: *ſtudium*

11 *iuris malim te proſequi *, neque à tam bono incepto deſiſtere, ſcis enim eam viam eſſe vnicam hodie illis qui, & ſummos honores conſequi, & patriæ prodeſſe volunt.* Ob ampliſſimam attamen rerum vbertatem, vt iuuenum eſt in votis, celeriter abſolui non poteſt, & multo magis tam feſtinanter, vt ſepe fit minime prodeundum eſt in forum, ne quandoque ſaltanti perſonæ toga videatur inducta, quemadmodum in ſimili meditabatur lepidus *Martialis in epiſt. præuia ad ſinum 2. lib.* Hinc fæliciori æuo ætas 30. annorum ad iudicandum fuit conſtituta, vt *Sueton. in Auguſto cap. 32. & Plin. lib. 10. epiſt. 3.* fidem faciunt: & Socrates apud *Zenoph. de dictis eius & factis lib. 1. ad quot annos*, inquit, *debent iuuenes arbitrari?* At Charicles: *quouſque*, dixit, *in conſilium ſuſcipi non poſſunt tanquam nondum prudentes, nec tu loquere eis dum iuniores 30. annorum ſunt:* quaſi ante huiuſce ætatis limen clarum ſit animum pro muneribus firmari non poſſe, & mentes plerumque Scholaſticis egere exercitijs. Ita ante trigeſimum annum in mathematicis & publicis negocijs iuuenem erudiendum, poſtea vero ad Dialecticam admittendum *Ficinus* ſcripſit *in proœm. lib. 7. de Republ.* Item *Lipſ. in manuduct. ad Stoic. Philoſ. lib. 1. diſſert. 7. ab Homero &*

Poeti-

Digitized by Google

Poetica Philoſophia fructum capere, non niſi magni uiri eſt, & ætate iudicioque maturi. Ergo multo magis in Iure. Quapropter Sapientiſſimus ac prudentiſſimus Imperator audiendis profeſſoribus, legendiſque iuriſconditorum libris *in Digeſt.proœm.* iuris candidatis quinquennium olim præſcripſit: eoſque qui certo tempore legum ſtudijs operam non dediſſent, in Aduocatorum album nequaquam ſcribi voluit. Quinquennium vero iſtud paulatim fuit diminutum, & Cuiacij temporibus ad triennij menſuram coercitum: cui infortunio Doctorem tantum hoc modo illacrymaſſe comperio: *Si quinquennium illa ætate, qua mores & iura & verba ciuilia ſane erant notiora aut faciliora perceptu, quid non erubeſcimus iſta, quæ horrere ſpinis omnibus videntur omnia quæcumque de iure ab antiquis prodita ſunt, vix tamen in eis non tranſigere triennium? plurimum vitio parentum qui, vt Petron. Arbiter ait, cum ad vota properant, cruda adhuc ſtudia in forum propellunt, &c.* Et perpetuo à ſummis viris celeres ſtudiorum gradus improbati ſunt. *Senec.epiſt.39.*inquit, *ſummaria enim non docent, ſed admonent, & magis profutura ſunt ſcientibus quam diſcentibus.* Pſellus *in ſynopſi legum:*

Multiplex & contemplatu difficilis eſt ſcientia legis
Nec ſummatim comprehendi, & obſcura eſt in compendio
Nec ſermone explicari poteſt.

In arduis enim ſummario ſtudio non poſſunt iuuenes inſtrui. Qua de cauſa *Theodoret. ſerm. 1.de fide* dixit: *non omnium eſt ſcientia, ſed eorum tantum qui diſciplina, diuturnitate temporis, & experientia doctrinam ipſam conſecuti ſunt. & Chryſoſth. cap.1. Matth. ne quære omnia ſimul diſcere, ſed ſeparatim, & paulatim.* Studio autem in ſcholis breuiori tempore quam triennio abſoluto, & ſepiſſime cum inani (ſophiſtarum more fallacibus concluſiunculis ad quandam ſapientiæ ſpeciem oſtentandam) iactura: qualeſnam erunt hi noui homines ac Doctores abſque aliarum ſcientiarum & morum ornamento, quæ ex conſtanti probatorum virorum lectione, frequentique cum viris eximijs conſuetudine parantur? adeo ne tam impudenter, ieiuni, atque illotis (vt aiunt) manibus, ad magnificam publicamque honorum menſam accedent? Audiant *D.Ambroſ.* ſic loquentem *lib. 8. in Luc.* Legiſperitum in omnibus volo eſſe perfectum. Fidem præſtent ex recentiori-
12 bus * *Iacob.Durant. Caſelio var. lect.lib.2.cap. 13.in tom.3. Theſaur.critic.Iani Gruteri* qui ſcripſit: *decet Iuriſconſultum non modo leges noſſe, verum etiam mores, quos in iudicijs priuatis publiciſque obſeruauit antiquitas.* Et de virtutibus moralibus, quæ ad clericorum ſtatum plurimum faciunt longaque parantur consuetudine, niſi Deus illas infundat, exquiſitus adeſt *vetuſti ſcriptoris vita B.Fulgentij ſenſus* his verbis *in eius prolog.* exaratus: *Duo eccleſiæ catholicæ Doctoribus neceſſaria iudicantur, vita bona, & ſana doctrina. Vita enim bona commendat ſapienter docentem: doctrina ſana ornat bene viuentem. Vita bona facit amabilem: doctrina ſana laudabilem. Vita bona continuo creditur imitanda, doctrina ſana nunquam iudicatur eſſe repudianda. Vita bona tollit occaſiones detrahendi, doctrina ſana reſiſtit contradicentibus.* Quæ ſententia ab ethnicorum lacunis eſt etiam hauſta; clariſſimus namque *Iſocrat.* nobis ad hoc eſt obuius in illo *Panathen.* loco vbi hæc habet: *Doctos eſſe oportet prudentes, humanos, & in vtraque fortuna moderatos, licet quidam inepti ſint ac male morati.* Quæ cuncta vegetiori ætate, vt diximus, longoque rerum experimento egregie acquiruntur. Hoc modo ad ſtudium adoleſcentes inuitandi ſunt, deinde vero adulti, ad dignitatum faſtigia promouendi. Si ſic fuerint imbuti, certe in doctrinæ reſponſis, confectis ætate præferri poſſent, quemadmodum fieri multoties *Io: Neuizzan.*
13 inquit * *in ſylu. nuptial. fol.mihi 627.* Tanta autem fuit materiæ huius opportunitas, ac neceſſitas, vt quanquam ab ordine noſtro fuerimus nimium digreſſi, moleſtum non erit, ac beneuolam tamen lectoris voluntatem in hoc volumus nobis declarandam.

Priſtina igitur reſumendo, alias eſſe dicimus rationes eos qui diſtant excuſandi, velu-
14 ti eſt militia * ex *Aff.17.deciſ.284.* cauſa votum adimplendi. *Rota in vna educationis 20. Martij coram Vbaldo.* Capitales inimicitiæ, quæ parochum quoque excuſant à reſidentia *c. bonæ il 1. de elect. Gloſſ. in cap.1. ad ſupplicat.de renunciat. Bald. in l.3.§.fin.ff.de adim.leg.* qui docet quænam eæ ſint. Et *R.P.D.Fagnan. in cap. clericos de cleric.non reſid. num.25.* in huiuſmodi caſu docet Sacram Concilij Congregationem conſueuiſſe literas mittere ad Epiſcopum, vt videat ſi inimicitiæ ſint graues, & in tali caſu dilationem det, vt beneficiatus in tutiori loco reſideat. Cauſa quoque Peſtis facit diſtantes pro præſentibus haberi. *Franciſ. Marc.deciſ.883. p. 2.* quamuis conſcientiæ ſuæ debeant animarum curati cauere, ſacra enim concilij congregatio D. Carolo Borromæo reſponſum dedit parochum tunc abeſſe non poſſe, ſcribente *eod. Fagnano in d. cap. clericos num.8.* Item pro ijſdem beneficiorum fructibus, aeris intemperies excuſat. *Id. Marc. deciſ.643. p.2.* quia, cum bona aeris temperies plurimum ad ſanitatem conducat ex *Homer. Odyſſ. 4.* & fuſius *Hippoc.in lib.de flatib.& de aere aquis & locis* ſub cælo habitationis præcipue, vt per *Varron. Rei Ruſt. lib. 1. in caſu Tremellij Scrofæ &,* ex modernis, *Io: Bapt. Donium in lib. de ſalubritat. reſtituen. agri Roman.* atque idcirco, ne ob malam valetudinem Reipublicæ inutiles ſimus, iure querenda eſt; A qua tamen & ſimilibus cauſis obligatio in Parocho reſidendi non ſoluitur, etiam per minimum temporis ſpacium *ex tradit. per Barboſ. de offic. & poteſtat. parochi cap.8. num.29. & plurib. ſeqq.*; Verum caſu quocumque ſuperioris mandatum, cui parendum eſt. *Sair.deciſ.10.de Cleric.reſiden.* Rei-

publi-

publicæ cauſa. *Ruin.deciſ.91.* ſed non affrctata, vt *Ludou. Roman.* notat *ſingul.591.incip.tu babes quod quamuis abſentes.* Et peculiariter quodcumque rationabile eccleſiæ ſeruitium, clericum diſtantem pro excuſato habet, quia tunc præſens exiſtimatur. *Rota deciſ. 10. de*
15 *procurat. in nouiſſ.* Maxime * pro iurium eiuſdem defenſione *ad text. in cap. ex parte il 2. vbi communiter ſcriben. de cleric. non reſiden. Hoſtienſ. in ſumm.eod.tit.num.2.circa med.verſ. item videtur reſiden.* adeo vt ad hoc ſuperioris licentia minime requiratur, quia ius eam dat. *Garz.de benefic.p.3.cap.2. num.48. & ſeqq.iterumque num. 96.Leſſ.de Iuſti. & Iu. lib.2.cap.34.dub.29.num. 164. Bonacin. tom.1. diſput.5.de onere & obligat. benefic.pun.5.num.12.Sanctarell.var.reſolut.quaſt.4. num.9.Barboſa de vniuer.iur.eccleſ.lib.1.cap.9.n. 87.& Rota coram Seraph. deciſ.662.num.2. & 3.* & præ canonicis, de quocumque inferiori clerico *Rota deciſ.222.p.2.diuerſ.*

16 Moneo hic tamen in dubio canonicum * abſentem non præſumi, quia eſſet in eo delictum præſumere. *Cranett. conſil.88. num.18 Maſcard. de probat. concluſ.5. num.5.* quod ad quemcumque extendi valet, ratione officij aut beneficij ad reſidentiam adſtrictum. Porro caſus infirmitatis non reuocatur in dubium, cum ſit ad excuſationem validiſſimus: ex quo fit quod capellanus male valens, de ſuperiorum licentia, etiam abſens, diſtributiones lucretur ad canonicorum exemplum. *Text. eſt in cap.1. de cleric. non reſiden. in 6.vbi DD. Couarr. var.reſolut.lib. 3 cap.13. num.8. Franciſ.Marc. quaſt.726. num.3 & Rota deciſ.107. num.1 in fin.p.2.recent.* Immo quod nulla requiratur conſuetudo *Couarr. & Marc. in dd. loc. ac Seraph. deciſ.1239. num.5.*

17 Maxime vero pro præſenti * habetur diſtans Papæ famulatui detentus *cap.cum dilectus de cleric. non reſiden.* Idem pro Epiſcopi famulatu *vt eod. tit. & cap. ad audientiam. Io:Andr.de conſuet.cap.fin.lib.6.in nouell.* vbi notat *Dom. de Sancto Gemin.* extenſionem fieri de caſu vero ad caſum fictum, quando ius æquiparat caſum fictum cum vero, ſicut eſt *text. in cap.ad audientiam & cap.ex parte 2.de cleric.non reſiden.* Verum ſubditus epiſcopi non cenſetur præſens cum Archiepiſcopo, vt *Anchar.* docet *d.cap.cum dilectus ſub num.4.& Io:Andr.eod.loc.in fin.* Eſt tamen difficultas an cenſeatur eſſe reſidens, an vero ſit priuilegiatus, quod in diſtantia fructus percipiat, ac ſi reſideret. Primo caſu habetur pro præſente ac reſidente quoad omnia. Secundo vero quoad fructuum perceptionem dumtaxat. Ita *Io:Andr. in cap.fin.de conſuet.lib. 6.ſuper verb.per alias in nouell. quem refert Miliſ. in repert. verb. abſens num.6. in fin.* Sic pro præſente habetur diſtans in ſeruitio Legati, nam reſidens quoad prouinciam ſibi commiſſam reputatur. Idem dicitur de eo qui reſidet cum Cardinali iuxta conſuetudinem, quæ ſeruatur *ſecund. Hoſtienſ. quem allegat idem Miliſ. num.6.* vbi dicit hoc verum eſſe in ſententia *Io: Andr.* quod omnibus Cardinalibus ſuper hoc priuilegia conceduntur *num.7.& Anchar.num.4. de cleric.non reſiden.*

18 Vtruntamen hoc ſciendum eſt * quod abſens ſeu diſtans pro præſente non habetur, quam in caſibus à iure expreſſis, abſentia enim eſt quædam fictio, ergo allegari non poteſt niſi tunc, vt eſt caſus *in l.3 §.hæc verba ff.de neg. geſ.* quam legem ad hoc ſingularem appellat *Bart. in l.omnes populi ff.de Iuſtit. & Iu.* Et hoc fortaſſe *DD.* voluere ad nimiam tollendam facilitatem, qua quiſque ſepiſſime ad vacandum traheretur in diſtanti loco: ocium enim vniuerſaliter valde prramatur, ſed non illud ſapientis, quod *animum relaxat, vigorem excitat, triſtitiamque omnem, qua continuatione pertinacis ſtudij adducitur, feriarum hilaritate diſcutit,* do-
19 cente * *M. Seneca in proœm.controuer.lib.1.* ſed quod emollit, *malitiam querit, ad eamque diſtrahit,* quemadmodum *Hippoc.* egregie *in lib. de decenti ornatu*; Pauci vero ſunt hoc æuo præcipue iuuenes atque in blanda conſtituti ſtatus libertate, qui deliciarum frequentia minime capiantur ac laſciuiant. Auſcultent vere Chriſtianum *D.Nazianz.* ſenſum de ſe ipſo *orat.6.* vbi: *enitar*, inquit, *quantum potero, daboque operam ne gratiam diuinitus acceptam, premam atque occultem, ac lucernam ſub modio ponam, talentumque in terra defodiam.* Vtique igitur præſu-
20 mitur malitioſe abeſſe qui tenetur reſidere. *Cranett.in d.conſil.88.ſub num.15. & Innocen.vbi ſupra de cleric.non reſiden.* fuſe probat abſentiam præſumi fraude mixtam quando is diſtat, qui alicuius rei ratione certo in loco ſtare deberet.

Fruuntur quoque abſentes alijs priuilegijs; Vnde condemnari minime poſſunt, ſed ab-
21 ſolui *. *Butr.in cap.veniens de accuſ.* De condemnatione fallit nihilominus concluſio nonnullis caſibus, qui videri poſſunt apud *Bart.in penult.§.ad crimen ff.de public.iudic.& per Salicet. in l.abſentem C.de accuſat.in ſingul.§.in verb.abſens.* Et multo magis contra illos, quemadmodum aduerſus indefenſos de iure per edictum procedi non poteſt, ſed ſaltem bonis illius qui diſtat, curator datur, & immiſſio ex primo decreto, non autem ex ſecundo iuxta doctrinam *Caſtrenſ.*communiter receptam *in l.actor.3. num.2.C.vbi in rem actio. Cephal.conſil.263.num. 4. vſque ad 12. Carleual.late alios allegans in eius tractat.de iudic.diſput.2.quæſt.3.num.189.& duob. ſeqq.& quaſt.4.num.220.& ſeqq. Barboſ.in l.heres abſens §.1.num.18.& ſeqq.ff.de iudic.fol.257.* Rurſus abſentes iure ſuo ac poſſeſſione priuari non poſſunt, non ſeruata forma *Clement. cauſam 3. de elect.vt per Rot.deciſ.41. num.5.coram Eminentiſſimo D.Cardinali Otthobono*: ijſque ſemper aſſignandus eſt terminus ad comparendum *iuxta text.in Clemen.5.de Iudic.& in extrauag.rem nouam de dolo & contum.cum alijs relat.in dec.104. num.13.& ſeqq.p.6.recent.* Itidem acquiri poteſt abſentibus, quando intuitu Diuino hoc fit, puta ſi ita ſtipuletur: promitto tibi centum

pro

Digitized by Google

22 pro maritanda * puella quæ abſens eſt, amore Dei, nam obligatio & promiſſio cenſetur facta Deo, qui vbique eſt. Ita ſingulariter *Abb. in proœm. Gregor. in vlt. col.* & pro valde ſingulari commendat ibi *Felin. in 7. col. verſ. & ex iſto* ad ea quæ traduntur per *DD. in l. ſtipulatio iſta §. alteri & §. ſi ſtipulatus ff. de verb. oblig. late Corneus conſil. 2. viſa petit in 1. lib. & Cotta in memor. in verb. abſenti.*

In prædictis tamen caſibus cum quiſque ex cauſa vtili ac neceſſaria ad habitandum in loco diſtanti quodammodo cogatur, præſumi-
23 tur voluntarie * adeſſe; Quapropter intrat etiam regula in modicis diſtantijs præcipue, ſeu ex vrgentium negociorum cauſa militans, qua dicitur quemque non abeſſe à loco vbi mente adeſt & animo, etiam ſi corpore ſit alibi. *Cardinal. in Clement. 1. quæſt. 44. de for. compet. & Rota coram Gregor. deciſ. 70. num. 5. & 7.* tunc autem eius declarationi ſtandum eſt, de cuius animo agitur, vt in ijs conſueuit quæ pendent ab animo, vt inquit *Bart. in l. non ſolum §. morte num. 17. & Iaſ. num. 14. ff. de nou. oper. nunciat. Menoch. de arbit. lib. 2. quæſt. 86. num. 9.* Ex quibus infertur quod Epiſcopus à diœceſi per aliquot diſtans milliaria, reſidere dicitur, ſicut per *text. in cap. præſenti 34. de præbend. in 6. dicit Gonzalez ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 43. num. 44. & ſeqq.* ex alia ſimili ratione, quia parum diſtans à loco, dicitur ibidem eſſe & habetur pro præſente *ad text. in l. nihil ff. de captiu. & poſtlim. reuerſ. §. pauonum inſtitut. de rer. diuiſ. Gomeſ. in reg. de impetrand. benefic. per obitum familiar. Cardinal. quæſt. 17. num. 7. Gonzal. d. gloſſ. 34. num. 10. & addens num. 48. ac ſeqq.* Sic Parochus ex cauſa ſufficit quod habitet intra limites ſuæ parochiæ, quamuis de iure teneatur habitare in domo ſuæ eccleſiæ contigua, cum ſcilicet vel propriam ſeu parochialem non habet, vt refert deciſum in *Cur. Archiepiſc. Neapol. Riccius deciſ. 41. p. 4. Barboſa p. 3. allegat. 53. num. 71. & de poteſtat. Parochi cap. 8. nu. 34.* aut in domo paterna vel cognatorum, commoda maiora quit ſuſcipere, ſed ibi tamen poſſit reſidentiæ muneri ſatisfacere. *Poſſeuin. de offic. curati cap. 1. num. 7. & Barboſa vbi proxime nu. 37.* Sic etiam modica diſtantia non attenditur in Arreſtato in domo, qui ſi poſtea repertus fuerit ſedens in ſcamno tabulæ affixæ domui, nequaquam arreſtum fregiſſe dicetur: ea potiſſimum ratione, quia in pænalibus benigna facienda eſt interpretatio, vt late probat *Xammar. Rer. Iudicatar. p. 1. defin. 18. per tot.* Et demum ſemper præſens præſumitur de proximo reuerſurus. *Cephal. conſil. 528. nu. 18.* quæ tamen præſumptio decennij lapſu penitus eliditur, tunc enim redeundi animus deſiſſe præſumitur ex *Alex. conſil. 91. num. 8. lib. 7.*

Dictis addo poſſe diſtantes exigere fructus dum fuerint iubilati. Et Iubilatio nil aliud eſt
25 quam quoddam legitimum * aut conſuetudinarium priuilegium nonnullos ab oneribus eximendi poſt quoddam tempus cum eodem lucro: rationabile namque videtur quod longæuis laboribus conſumpti, tandem quieſcant, & de priori merito fructus reportent. Itaque iuſta eſt conſuetudo vt canonicus qui per 40. annos eccleſiæ inſeruiuit, iubiletur, & in abſentia diſtributiones quotidianas & fructus conſequatur, vt affirmant *Caſtro Palao pun. 9. §. 12. num. 9. Zened. in collect. ad 6. decretal. collect. 15. nu. 8. argum. & l. à muneribus ff. de muner.* quæ ſententia probabilis exiſtimatur ab *Hurtado in tract. de Reſidentia ſacra tom. 1. reſol. 3. ſubreſ. 8. Barboſ. collect. in Conc. Trident ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12. num. 59.* Sed id non procedit quando is valens eſt viribus & nulla infirmitate præpeditus vt idem *Hurtado* aſtruit probans nec Pontificem ex vi huius tituli ſolius poſſe canonicum omnino à reſidentia releuare ita vt diſtributiones quotidianas lucretur: quod tamen eſt intelligendum ſi in reſidentiæ radice diſpenſaret, quæ eſt de iure poſitiuo in canonicis. Vnde notat optime *Rebuff. in praxi tit. de diſpenſat. in non reſiden. num. 10. & 60.* quod diſpenſatus in non reſidendo, fructus non lucratur, niſi id expreſſe Pontifex in diſpenſatione concedat: quæ ſi non exprimat, proderit tantum diſpenſatio, vt propter abſentiam priuari minime poſſit præbenda. Tempus autem iubilationis aduertendum eſt quod perfici debet per ſe, vnde coadiutus per coadiutorem non perficit. *Rota deciſ. 790. coram Pænia num. 11.* debet enim canonicus proprietarius per ſe reſidere, vt ait *Fermoſin. de iudic. ad cap. quia verſ. 7. quæſt. 25. num. 2. At vide Nauarr. conſil. 12. de Cleric. non reſiden.* Iubilantur Doctores vniuerſitatis poſtquam per 20. annos in cathedra proprietatis legerint. *Gomez in l. 83. Tauri num. fin. & Fermoſin. tractat. cit. de iudic. num. 3.* Item Muſici Papalis Cappellæ poſt viceſimum quintum exercitij annum *ex conſtitut. Sixti V. 38. in ſuprema*. Alijque qui penitus à ſeruiendi onere liberati, æque poſſunt diſtare.

Quæri hoc loco poteſt, vtrum abſentes ſint vocandi? Ad quod reſpondeo, ſi de ijs loqua-
26 mur *, ad quos collegij vel vniuerſitatis actus pertineant, vocandos non eſſe. *Duen. in reg. abſentes.* Immo generaliter abſens ex cauſa iuſta non tenetur procuratorem dimittere. *Dec. conſil. 138. num. 8.* Sed ſunt equidem vocandi capitulares in collatione per capitulum facienda, dummodo minime ſint diſtantes à ciuitate. *Crauett. conſil. 88. num. 18. conſil. 134. num. 11.* concluſionem extendit ad abſentes à ciuitate dum de re quammaxime præiudiciali agatur *ex gloſſ. & communiter DD. in cap. cum omnes vbi Felin. ſub num. 2. videndus num. 22. & 41. de conſtitut.* niſi tamen conſuetudo in contrarium ſit, vt *Gemin.* declarat *conſil. 84. num. 11.* Sunt itidem vocandi in alienatione magnarum rerum eccleſiæ, quia tunc id æquiparatur cauſæ ſtatus *ad l. propter litem in princip. ff. de excuſ. tutor. Bald. in cap. cum omnes num. 5. verſ. dicunt DD. de conſtitut. & Iaſ. in l. placet in 1. notab. C. de ſacroſan. eccleſ.* in lectura Ficinenſi, licet in vtraque lectura referat aliquos contradicere; Secus vero eſt in præiu-

præiudicij tolerabilis alienatione, quo caſu erit
ſatis citare præſentes in territorio iuxta *auth.
hoc ius porrectum C. de ſacroſan.eccleſ. & cap.præ-
ſentium vbi gloſſ.ſingularis in verb.ipſum de teſtibus
in 6.* Alia quæ poſſent in hoc materiæ articulo
diſceptari, breuitatis gratia omitto, ſufficit
enim potiora & magis practicabilia attigiſſe.

Plurimum conſideratur etiam loci diſtantia
in iure municipali, quia *ſi* particulare non vi-
27 geat ius in aliquo territorio *, illud ciuitatis
dominantis erit ſeruandum, vt poſt *Dec.conſil.
429.num.5.dixit Rota coram ſan.mem.Gregor.XV.
deciſ.269.num.2.coram Buratto deciſ.834. & ſæpe
in alijs.* Quapropter Vrbis ſtatutum amplecti-
tur cuncta loca ſub eius diſtrictu compræhenſa
quando in illis peculiare non adeſt ſtatutum
ſuper materia controuerſa iuxta theoricam
*Bart.*vniuerſaliter receptam *in l.1.num.41.C.quæ
ſit longa conſuet.*ſæpe canonizatam à ſacra Rota,
vt vltra *deciſ.22.p.9.recen.*teſtatur *Eminentiſſimus
Cardinalis Otthobonus deciſ.1.num.6.*vbi quod non
extenditur ad alia, quemadmodum dictum
fuerat *in deciſ.540.num.2. & 3.p.5. tom.2.recent.
& in alijs.* Verum circa procedendi modum
tantummodo diſponens, ligare etiam foren-
ſes dicunt *Roland.conſil.48.num.19.& ſeqq.lib.3.
& Maſcard. de generali ſtatut. interpret. concluſ.6.
num.195.& ſeqq.*

Quid ſit diſtrictus ſcire oportet. Dicimus
autem Priſcis id non clare innotuiſſe, vt *Io:
28 Caluin.*à ſe obſeruatum * teſtatur *in ſuo lex.iu-
rid.* At nos dominium intelligimus, vel terri-
torium accedens ciuitati in ſubiectionem vltra
fines ſimul cum ciuitate ſtatutos, intra quos
quicquid eſt, territorium vocatur *l. pupillus §.
territorium ff.de verb.ſignific.*Vocatur etiam *Comi-
tatus* iuxta *Baldi ſententiam in l.1.§.in initio num.
1.ff.de offic.Præf.vrb.*ſub cuius comitatus nomi-
ne, niſi concedatur quicquid de nouo ciuitati
accedit, dicetur *Diſtrictus.* Ita ſentiunt *Cyn.in
l.etiam num.3.C.de iu.dot.& Bald.ibid.num.9.plu-
reſque affert Fenzon.in ſuis annotat.ad eiuſd.Vrb.ſta-
tut.lib.1.cap.197.nu.70.*vbi triplicem diſtrictum
eſſe probat, ſcilicet ex conuentione, ex priui-
legio, & ex præſcriptione, materiam ſingilla-
tim explicans. Conſideratur quoque huiuſ-
modi diſtrictus in mari, qui dicitur aquæ ſpa-
cium ſeu latitudo munita iuriſdictione, & im-
perio.Sic *Bald.in rub.quæ ſint regalia in vſib.feud.
num.3.& gloſſ.in cap.vbi periculum.3.§.porro verb.
territorium de elect.in 6.*vbi habetur quod, ſi Pa-
pa moriatur in mari, Cardinales pro futuri
Pontificis electione conuenire debent in ciui-
tate, per quam locus ille maris diſtinguitur.
Idem affirmant *Gemin.ibid.num.2.Angel.in l.ſane
14.num.6.ff.de iniur.optime Hier.de Monte in tra-
ctat.de fin.regund.cap.7.num.7.* & obſeruatur in
cælo & aere, cum vſque ad cælum debeat eſſe
liberum poſſidentis ex *Bald.in conſil.420. verb.
principis num.1. in fin. lib.1. Hier. de Monte ibid.
num.8.alijſque cit.à Fenzon.vbi ſupra num.82.*Vn-
de paret ad hoc vt locus quilibet diſtrictus no-
mine contineatur, iuriſdictionem requiri vo-
lentis eundem locum ſub diſtrictu compræhen-
dere iuxta *Bald. conſil.419. num.1.verſ.diſtrictus
& conſil.499.lib.4.* vbi declarat non ſufficere
quamcumque iuriſdictionem, ſed imperium
exigi & gladij poteſtatem. Alia vide *apud
Barboſ. de appellat. verb. appellat.76.& Felin.in
cap.Rodulphus num.17.& ibid.addit.de reſcript.*ac
Bertazzol.in tractat.de clauſul.clauſul.20. gloſſ.23.

Neque ſilentio inuoluendum eſt quod pluri-
mum ad diſtantiam facit, olim ſcilicet diſtri-
29 ctum * centum milliaria compræhendiſſe,
tam in mari, quam in terra ex omni latere,
vt notat *Bald.in l.1.§.initio num.1.ff.de offic.Præf.
Vrb.* Sed hodie quadraginta milliaribus vnde-
quaque finitur, quæ ab ipſis met vrbis aſſu-
menda ſunt *ex adduct.per Fenzon. vbi ſupra num.
117.* & in ſpecie dixit Rota in *Sabinen.ſeu Far-
fen. fideicommiſſi 2. Martij 1648. coram Bichio*,
quod fuit declaratum *in bulla Gregorij XIII.
ſuper ſtatut.Vrb.*quamuis etiam ante ſeruaretur,
vt per *Puteum lib.3.deciſ.24.& Tuſc.concluſ.516.
lit.D.num.12.* ad cuius bullæ formam quiſque
de diſtrictu eſt iudicandus. *Coccin. deciſ.457.
num.11.*

Eſſe aliquem de diſtrictu, quamuis probari
poſſit ex Priorum atteſtatione ac eiuſdem mu-
30 nicipij * magiſtratus, vt dixit *Rota in cit.deciſ.
5.num.6.coram Eminentiſſimo D.Cardinali Ottho-
bono*, ſepiſſime tamen dubitatum eſt de non-
nullis caſtris ac municipijs, an ſcilicet ſint in
diſtrictu compræhenſa; Quapropter aliquas
de hoc reſolutiones hic referre non deſinam.
Habet igitur locum vrbis ſtatutum in ciuitate
vetula quæ includitur in diſtrictu, vt idem
Eminentiſſimus Otthobonus teſtatur *deciſ.5.num.
4.* Item includitur Terra Roncilioni, vt per
*Add.ad eund.Buratt.deciſ.834.num.15.*Vrbs Ve-
literna, vt opponit *Rota in recent.deciſ.592.ſub
num.3.p.4.tom.3.*Ciuitas Balneoregienſis ex *Ro-
ta poſt Fenzon.deciſ.116.* & de Petralla vide *Ro-
tam in recent.deciſ.561.nu.3.p.3.* Ruſus Anagni-
na ciuitas, vt deciſum fuit *in Anagnina domo-
rum 10.Martij 1617. coram ſancta mem.Innocen-
tio X.§.neque obſtare & in Anagnina ſpolij 26.Iu-
nij 1648. §. ſi vero coram Melzio.* Compræhen-
duntur quoque Tiburtini. Sic dixit *Rota in
Tiburtina hereditatis 27.Iunij 1634. coram Vero-
ſpio*, & ſequuta fuit in eadem cauſa 13.*Februa-
rij 1634.coram eodem, quæ eſt poſt Fenzon.ad Sta-
tut.Vrb.deciſ.113.ſub §.1.& deciſ.249.num.12.poſt
Statil.de Salu.interd.* quæ attente legi poteſt in
caſibus occurrentibus, hanc enim materiam
examinat, & antiquioribus deciſionibus re-
ſpondet.*Caual.deciſ.616.num.2.*vbi quod ſubia-
cet vrbis ſtatuto de duabus conformibus *&
Rubeus ſingul.tom.2.fol.675.num.6.* Et quod li-
gentur Tiburtini tanquam in diſtrictu *Rota
poſt Fenzon.deciſ.90.§.& licet contractus. Lotther.
de re benefic.lib.3.quæſt.18.num.85.qui num.87.*de-
clarat procedere in ciuilibus, non item in cri-
minalibus. Secus vero eſt de Setia, quam
non eſſe in diſtrictu habemus ex *deciſ. Buratti
326.num.5.verſ.tum quia dubitatur.* Et de Caſtro

Iulia-

Digitized by Google

Iulianelli ex Rota diuerſ.deciſ.551.p.1. huius tamen deciſionis fundamenta videntur corruere ex traditis alibi per Rotam, ſcilicet deciſ. cit. 249.poſt Statil.de Salu.interd.

Et amplius notandum eſt, quod ſtatuta vrbis habent locum etiam in terris Baronalibus
31 exiſtentibus * intra diſtrictum, in quibus non adſunt particularia ſtatuta illis contraria, vt de ciuitate Signina Baronali Excellentiſſimorum DD.de Sfortijs extat deciſ.662.p.1.recent.& de terra Fiani tunc exiſtente ſub dominio Excellentiſſimorum DD. de Vrſinis Rota coram Coccino deciſ.457.num.11.& de ciuitate Albani Excellentiſſimorum DD.de Sabellis extat deciſ. 245.num.3.poſt Zacch.de obligat.Camer. & de terra Sermonetæ Excellentiſſimorum DD. de Gaetanis loquitur prædicta deciſ.1. Eminentiſſimi D.Cardinalis Otthoboni in princip.Hæc enim ſtatuta condita de ordine Papæ dicuntur Papalia, & habentur perinde ac ſi condita fuiſſent ab ipſo Papa, qui eſt ſupremus omnium; Et intrat concluſio, quod ſtatuta ciuitatis dominantis ſint ſeruanda ab omnibus terris exiſtentibus in diſtrictu, licet iuriſdictiones ſint diſtinctæ, quia hoc eſt iuſtitiæ & æquitatis, quod ſupremus princeps facere poteſt, vt inquit Bald.in conſil.333.num.1.circa fin. verſ. reſpondeo iſtud non eſſe lib.1.& ſequitur Brun.conſil.feudal.1. num.43.lib.1.& Cephal.conſil.12.num.27. pariter lib. 1. Vide Rubeum in ſingul.tom.2.p.6.ad cap. 278.Statuti Vrb.num.26.fol.675. Quæ ita extendenda ſunt, vt ſicut Barones non poſſunt ſe eximere à ſtatuto ciuitatis dominantis, ita nec poſſint ſtatuendo illud excludere iuxta doctrinam Roman.in conſil.219.num.4.& ponderauit Rota poſt Merlin.de legit.deciſ.198. ſub num. 5.verſ.& rationem conſiderat; Quia ſtatuta ſupremi principis quoad ipſum ius commune diriguntur, vt præter Bald.& Brun.ſupra cit.firmat Maſtrill.de magiſtrat.lib.4.cap.18. num.11. Capiblanc.de Baronib.tom.1.ad pragmat.14.num.55.& tangit Rota in recent.deciſ.250.num.21.p.6. & eſt regula generalis quod Barones non poſſunt ſtatuere contra legem ſuperioris, vt poſt Affliſt. firmat Roland.à Valle conſ.4.num.31.lib.3. & in terminis quod Barones, quamuis magni, non poſſint ſtatuere contra ſtatuta confirmata à Papa cum decreto irritanti.Rota coram Buratt. deciſ.6.num.3.iuncto num.6.

Nunc venio ad alios Diſtantiæ effectus productos in iure. Sunt autem cum electi ante confirmationem habitam, poſſunt in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrare, dummo-
32 do electio * fuerit nemine diſcrepante celebrata, electique valde ſint diſtantes, vtputa ſi curia ſit Romæ vbi reſidet Papa, ij vero fuerint extra Italiam ex gloſſ. in cap. nihil §. fin. de elect.Sic generaliter epiſcopo non conſecrato, Pontifex eadem de cauſa adminiſtrationem conceſſit in extrauag.nuper 3.tit.7.de præbend.inter commun. Idem in regno Portugalli procedere Tuſc.refert litt.P.etiam ſi confirmatio facienda ſit à Pontifice, qui ſi longe abſit, poſſit eſſe licita interim adminiſtratio, Pet.Greg.ſyntag.lib. 17.cap.13.num.8.immo in monachis Indorum, quod prouincialis electio, ſit confirmatio, ſcribit Alfaro in tract.de offic.fiſcal.deque fiſcal.b.priuileg. gloſſ.24. num.3. Et in eccleſijs diſtantibus, electum ante confirmationem æque adminiſtrare dixit Bart.in l.ex eo tempore num.6. de milit.teſtamen.Quod tamen hodie amplius locum non habere Abb.exiſtimat in d.cap.num.4.cum Papa prouidendi poteſtatem electoribus ablatam, ſibimet de dignitatibus reſeruauerit. Item alter diſtantiæ effectus eſt cum Hyſpaniæ Rex de obitu Præſulis in loco remoto non poſſet à comprouincialibus celeriter admoneri, fuit Archiepiſcopo Toletano facultas tributa epiſcopos à Regali poteſtate, ſaluo cuiuſlibet prouinciæ priuilegio, electos confirmandi & ordinandi in quibuſlibet prouincijs, & quo habetur text. in cap. cum longe 63. diſ. 3. eſt caſus cap.cum olim de dol. & contum. in quo ſtatuitur quod ſententia lata contra
33 abſentem *, licet contumacem & indefenſum, in cauſa beneficiali non tranſit in rem iudicatam.

Rurſus locis quam maxime diſtantibus à principis ſede, plurima neceſſe eſt late permit-
34 ti *, aut concedi. Sic de Indiarum audientijs vtpote magiſtratu tranſmare, auctoritatem fortaſſe maiorem habere, quam Hyſpaniæ Regna ſcripſit Alfaro loc. cit. Similes diſtantiæ rationes traduntur à Menoch. conſ.477.lib.5.& de Arbitrar.centur.5.caſu 297. & caſu 497. Bobadil.in Polit.lib.2.cap.17.num.110.& cap.21.num. 70. alijque quos citat & ſequitur Franceſ. in præd.tract.de eccleſ.cathedr.d.cap.6.num 70.

Verum valde diſtantibus quandoque à noſtris minuitur fides, rationabiliter equidem,
35 cum ſubſint multiplicia * fallendi pericula, & plura ſubripi poſſint. Quapropter Anaſtaſ. 1. epiſt.1. cap.2.in decret.diſtinct.98. hæc habet: *tranſmarinos homines in clericatus honorem nemo ſuſcipiat, niſi quinque aut eo amplius epiſcoporum chirographis ſignati: quia multa per ſubreptionem ſolent euenire.* Valde autem diſtantes credetem eſſe eoſdem, ac remotos; ijque qui debeant di-
36 ci *, recurrendum ad iudicis arbitrium, qui motum informabit animi ſui, ſentit Doctiſſ. Panormit.in d. cap. nihil de elect.num.8. conſiderando ſcilicet circumſtantias loci, temporis, ac perſonarum, & legis rationem bene perpendendo. Ita etiam in temporis menſura expectandi prælatum abſentem citatum vt ad reſpondendum compareat de iuribus ſuis arbitrari poterit, quemadmodum Id. Abb. in d. cap.cum olim de dolo & contum.num.13. maxime ſi de maritimo itinere agatur, cuius computatio à terreſtri valde differt, vt habetur ex Rota deciſ.228.p.6.recent.num.29.& deciſ.95.num.9.& 13.coram Royas.

Modicæ vero diſtantiæ fauore factum eſt, vt vici ſeu ſuburbia legibus oppidi cui ſubſint
37 regantur *, vt dicunt Bald.in l.ex hoc iure oppoſit.5.ff.de iuſtit.& iur.Angel. in §. Inſulæ ff.de iudic.

dic. & Felin. in cap. Rodulphus de reſcript. Ideo-
que cuncti ciuitatis ordines caſtro & villis
ſubiectis communes ſunt ad text. in l. qui ex vico
ff. ad municipal. l. nulli §. quod ſi ex vico C. de Epiſc.
& cleric. Bald. in l. ſi conuenerit §. nuda ff. de pigno-
rat. act. late Mantica de tacit. lib. 4. tit. 14. num. 9. &
lib. 23. tit. 6 num. 10. Riec. in praxi reſolut. 208. p. 3.
Molfeſ. ad conſuet. Neapol. p. 2. quæſt. 9. Theſaur.
quæſt. forenſ. 49 lib. 2. Valenzuel. conſ. 79. Seſſe de-
ciſ. 70. alijque apud Suelueſ. conſ. 15. num. 2. tom. 2.
38 Et natus in vico pro orto in ciuitate * habe-
tur d. l. qui ex vico & l. nulli, habetque villam
patriam ex Bart doctrina in l. 3. num. 1. C. de na-
tural. liber. & in l. imperium num. 7. ff. de iuriſd.
omn. iud. quem ſequuntur Bald. in l. vt inter diui-
num num. 8. C. de ſacroſan. eccleſ. Abb. conſ. 52. num.
6. p. 2. Siluan. conſ. 1. quæſt. 6. dub. 2. & 3. Gregor. Lo-
pez gloſſ. 4. in l. 5. tit. 15. partit. 4. auctorit. illius legis
gloſſ. in auth. quib. mod. natural. effic. ſui collat. 7. §. ſi
quis igitur perſoluit. Gratian. deciſ. Marchiæ 96.
num. 5. Affertque rationem Valenzuel. conſ. præ-
cit. quia villæ ciuitatis vel villæ pars & portio
ſunt, ac pro vna & eadem re reputantur. Hinc
eſt quod in d. cap. Rodulphus dicunt DD. omnia
39 ciuitati ſeu villæ * conceſſa, vicis & comita-
tenſibus fauorabiliter concedi. Sic etiam vo-
lunt ex l. 2. C. de Nundin. Bartol. in l 2. verſ. ſed
quero quando ff. de verb. ſignific. & in l. ſi finita §. ex
hoc in fin. ff. de damno infec. Anchar. in cap. ſi ciuitas
col. 1. de ſenten. excommun. in 6. Alex. in rubr. ff. ſo-
lut. matrimon. Item Iacob. Anton. de Mauro allegat.
36. num. 1. Thoro in compend. deciſ. Neapol. verb.
ſuburbia ciuitatis Gironda de explicat. priuil. nu. 52.
& 238. & Gratian. d. deciſ. 96. per tot. cum Sue-
lueſ. conſ. 43. num. 2. & 3. tom. etiam 1. qui
aſtruunt legatum relictum ad matrimonium
filiarum ciuitatis vel villæ, ad natas in vicis
extendi.
40 Tandem ad quæſtionem * plurimum practi-
cabilem deueniendo, in eccleſijs ſcilicet de
ſedium diſtantia, obſeruo eum Barboſ. in col-
lect. Apoſtol. deciſ. coll. 666. num. 13. & ſeqq laico-
rum etiam Præfectorum ſedes in Presbyterio
apud altare nequaquam eſſe locandas: quæ ta-
men ſicut ſcamna in laicorum eccleſijs mode-
randa ſunt arbitrio Epiſcopi, qui cum ius ſe-
dendi poſſit concedere, vt ſcribit Gratian. di-
ſcept. for. cap. 210. num. 47. & 48. etiam hac in re
abuſus tollere valet. Fuſcus in tract. de Viſitat. lib.
1. cap. 27. num. 1. Diſtare autem, de mente eiuſ-
dem Barboſæ, quodammodo ſedes debent,
ac ita aptari vt alijs retro ſtantibus conciona-
toris viſui minime officiant. Verum penes
tius cappellam patrono, cui jus honorificum
debetur, & non alijs conceditur. Ita Hector
Felicius allegat. Iur. p. 3. cap. 8. num. 15. & 18. Et
generaliter quod ius quo ad bancos & ſedes
in eccleſijs acquiri non valeat ad iuriſpatrona-
tus normam, planum fit ex Gratiani doctrina
loc. mox cit. num. 50.

In Rhodijs quoque legibus pro ijs qui naui-
bus vehebantur certi ſpatij aſſignatio curio-
41 ſe * erat ſancita, nempe Mercatori duorum
pedum, Vectori in longitudine trium cubito-
rum, in latitudine vnius cubiti: Mulieri cu-
biti vnius, & Puero nondum adulto dimidij
cubiti ſpacium. Ita refert Reinold. Kuricke in
commentario ad Ius Maritimum Hanſeaticum ad
tit. 1. a. 5. pag. 89. circa fin. Et habetur in eiſdem legi-
bus Rhodijs num. 10. & 13. iuxta editionem Arnoldi
Vinnij.

Hæc ſunt quæ in æſtiuis mox elapſis menſi-
bus, aut leuandi caloris (qui ingenio ferue-
ſcente minus videtur corpori moleſtus) aut
tranſigendi temporis cauſa, pro noſtra mini-
me operis vacua conſuetudine ad l. vlt. fin. reg.
annotare oportuit: quæ, eo quo aggreſſi ſu-
mus animo, ſtudentium ſcilicet iuuandi, ab-
ſoluere percupimus; Quod faxit Deus Opt.
Max. à quo bona cuncta emanant. Selecta
equidem Diſtantiarum materia cum ſit am-
pliſſima, nouis dubitationibus excitatis, po-
terat in alia quoque capita extendi. Verum
parum apte aut indecore ſub membri forma
comprimuntur ea quæ ad integrum fortaſſe
corpus aliquando melius reſpondebunt. Ita-
que (verbis D. Proſperi 3. de Vit. contemplat. cap.
fin. loco huic aptiſſimis, ecquid aliud enim
eſt mentis labor, quam contemplatio? Inſtitu-
to tractatui finem imponimus) huius quoque li-
belli iam terminus fiat, ne amplius iuſto productus,
non ſolum de ſui ſqualore, ſed etiam de nimia proli-
xitate diſpliceat.

SACRÆ

SACRAE ROTAE ROMANAE DECISIONVM NVLLIBI IMPRESSARVM SEMICENTVRIA

In quibus Diſtantiarum, Seruitutum, ac aliarum rerum in præcedenti Tractatu traditarum Materiæ diſcutiuntur, & illuſtrantur.

R. P. D. GIPSIO

Terracinen.Molendini

27. *Maij* 1588.

ARGVMENTVM.

Stante quaſi poſſeſſione eundi ad aliquod molendinum, recuſari non poteſt eius actus continuatio.

SVMMARIA.

1 *Spolij primum extremum in cauſa molendi probatur ex teſtibus deponentibus tales homines ad molendum in tali loco acceſſiſſe vſque ad obitum patris preſentis domini.*

2 *Poſſeſſio abſque titulo in facultatiuis non queritur: imo cum ea requiritur iuris adminiculum.*

3 *Conuentio facta, & per teſtes probata de aliqua re, ſufficit pro adminiculo ad eius poſſeſſionem.*

4 *Maxime ſi pateant in depoſitione obligationis circumſtantiæ.*

5 *Requiritur in hoc quod tangatur tempus ante motam litem.*

6 *Summa probatur per teſtes deponentes de viſu, & auditu, & vtentes verbo ſemper.*

7 *Ex bannimentis probatur ſcientia.*

8 *Quaſi poſſeſſio ex pluribus actibus acquiritur, maxime in neceſſarijs.*

9 *Stante quaſi poſſeſſione Rota non denegat reſtitutionem ad ſtatum, & poſſeſſionem.*

DECISIO I.

Homines Caſtri Rocchæ gurgæ molere recuſabant ad molendinum Ill.D.Petri Caetani in flumine Amaſeno olim conſtructum; Quapropter in iudicio ſpolij dubitari contigit, an conſtaret de primo extremo præd.D.Petri: & conſtare reſolutum fuit, quoniam ex
1 depoſitionibus teſtium probatur dictos homines fere vſq; ad obitum D. Chriſtophori patris D. Petri ad prædictum molendinum molendi cauſa acceſſiſſe, molituramque ſoluiſſe. Primus teſtis iuxta 46 interrogatus de viſu, & ſuper decimoquinto articulo à quinquaginta annis, & citra deponit, cum quo cæteri concordant, & quo ad tempus Secundus de triginta annis. Tertius toto tempore vitæ ſuæ. Quintus à quadraginta quinque annis, & citra. & à maioribus hoc idem audiuiſſe teſtantur &c.

Verum quia in his quæ ſunt meræ facultatis, prout eſt magis ad vnum quam ad aliud molendinum accedere
2 ſine titulo queri poſſeſſio non acquiritur, ad tradita *in c. ſignificante de appellat. Gloſſ. fin. in l. ſolet de offic. Proconſ. & bene Iaſ. ad hunc propoſitum in l. quo minus n.29. cum trib. ſeqq. de flumin.* Quo fit vt cum ipſa poſſeſſione aliquod iuris adminiculum concurrere debeat ſecundum *Bald. in l. vn. num.6. verſ. & idem ſi agatur C. de moment. poſſeſſ.* Ideo pro ſufficienti adminiculo conſiderabant Domini conuentionem factam inter filios D. Raymundi diuidentes caſtra, & bona paterna, ſecun-

3 dum quod homines Rocchæ Gurgæ deberent, & obligati eſſent molere ad prædictum molendinum; quemadmodum probant teſtes etiam de auditu à maioribus; Quinimo ſextus iuxta 35. & octauus ad 52. ſcripturam diuiſionis prædictæ vidiſſe fatentur, illamq; à DD. Chriſtophoro, & Franciſco principalibus legere audiuiſſe, in qua inter cætera capitula continebatur, quod homines Rocchæ gurgæ ad molendum, vt ſupra dictum eſt, accederent, quæ quidem conuentio facta extitit, vt portiones ipſorum fratrum ad æqualitatem reducerentur &c.

Hinc eſt quod prædicti teſtes deponunt pluries etiã ab ipſis hominibus in-
4 tellexiſſe eoſdẽ obligatos eſſe ad dictũ molendinum ire, & de huiuſmodi obligatione primus teſtis ſuper 14 de auditu a Domino Franciſco ſeniori patre, Ill. D. Antonii rei conuenti teſtatur.

Quod autẽ in euentũ cõtrauentionis, molituram D. Chriſtophoro ſeu molendini conductoribus ſoluerint, nonnulli ſuper 15 à Raymo affictuario, & alii ab iſtis met hominibus & ſuis maioribus intellexiſſent, affirmant.

Coadiuuãtur prædicta ex publica voce, & fama; quod & ſi teſtes per verba præſentis temporis dumtaxat probent, & ſic percutiant tempus ante motam li-
5 tem, prout requiri tradunt *Abb. & Anchar. in c licet n. 5. de teſtib. Roman. ſingul.* 753. *Alex. conſ.* 150. *n.* 18. *lib.* 5.; Nihilominus cum de viſu & auditu à ſeniori-
6 bus, & vtantur verbo *ſemper*; ſic dicetur quod ſumma ſatis probata exiſtat, & ex tota facti ſerie multum veriſimilis redditur eorum depoſitio, maxime quia duo ex illis, ſecundus & quartus iuxta 47 dicunt fuiſſe facta bannimenta, ex
7 quibus probatur ſcientia. *Alex. conſ.* 65 *vol.* 3. in aliis ſemper. *Gabriel de reg. iur. concluſ.* 5. *n.* 16.

His accedit quod aliqui propter acceſſum ad aliud molendinum carcerati fuerunt.

Ex iſtis itaq; & aliis deductis per informantes tam in informatione quam in ſummario, non videtur poſſe negari quod fuerit acquiſita huiuſmodi quaſi
8 poſſeſſio, & faciunt tradita *per gloſſ. fin. in l.* 1. *C. de ſeruit. & aqua.* Ias *in* § *aque* *n.* 41. *inſtit. de action.* ſiquidem non per modum facultatis ſed neceſſitatis ad ſepius citatum molendinum acceſſerunt; Quo circa reſtitutio ad ſtatum &
9 poſſeſſionem ſimilem Rota non denegat, vt fuit reſolutum in vna Bononien. de Pepulis coram Illuſtriſs. Card. Lancellotto tunc Auditore 1. Feb. 1574.

R. P. D. LANCELLOTTO
Deinde S. R. E. Cardinali
Romana Inquilinatus.
Prima Iuny 1598.

ARGVMENTVM.

Reſoluitur Ius Inquilinatus ad ſucceſſores minime tranſire.

SVMMARIA.

1 *Facti ſeries exponitur.*
2 *Reſtitutio in integrum abſque cauſis non datur.*
3 *Conductor & ſub eo cauſam habens finita locatione rem retinere non poteſt.*
4 *Inquilinatus priuilegium ad heredes non tranſit.*
5 *Hoc ius vtrum cedi poſſit.*
6 *Ea quæ ſunt facti non præſumuntur.*
7 *Inquilinatus iura ceſſant poſſeſſione deſerta.*
8 *Neque tranſeunt ad heredes.*

DECISIO II.

Caſſandra Veneta de anno 1551 conduxerat a fratribus Sancti Auguſtini apothecam ad vſum Aromatariæ ad nouem annos, & de anno 1553 eamdem ſublocauit Conſtantino Petra Sancta, quo Conſtantino de anno 1571 defuncto, eius heredes bona dictæ Aromata-
1 riæ Hieronymo de Nobilibus cum certis pactis & reſponſione locarunt, & ipſe Hieronymus eandem apothecam pro ſe, & dictis heredibus q. Conſtantini ad nouem annos a dictis fratribus conduxit, & illis tranſactis de anno 1582 eandem apothecam in emphyteuſim ad vitam ſuam & vxoris ab eiſdem fratribus accepit, eiſque de anno 1586 defunctis heredes omnia eorum iura Coſmo de Angelis & Bernardino de-

de Bernardinis cum certis pactis ceſſerunt, & inter alia quod nolebant teneri de euictione pro iure Inquilinatus quod ſuper dicta apotheca prætendebant dicti heredes q. Conſtantini. Bernardinus autem de dicto anno apothecam à ſtatribus pro ſe & Nuntio de Nobilibus per tres annos conduxit, & rurſus de anno 1594 in Emphitheuſim ad vitam ſuam, & fratris acquiſiuit; Verumquia bona dictæ Aromatariæ pro parte ſpectabant ad heredes q. Conſtantini, pro quibus idem Nuntius certam reſponſionem ſoluebat, cum de anno 1592 medietas eorundem bonorum pro parte Io: Dominieum vnum ex dictis heredibus tangente fuerit pro ſolutione ſuorum debitorum in executionem empta, ſub haſtata & deliberata Appio Bono: Hinc orta fuit lis inter Appium, & Bernardinum ſeu Bernardini heredes, prętendente Appio ius Inquilinatus ſuper dicta apotheca ſui ſucceſſore dicti q. Io: Dominici a Conſtantino cauſam habentis, & lite introducta coram A. C. fuit pro heredibus dicti Bernardini, & contra Appium pronunciatum, quæ ſententia ob non interpoſitam appellationem tranſitum fecit in iudicatum; obtenta autem per Appium commiſſione appellationis cum clauſula reſtitutionis in integrum, Dubitaui an eſſet locus reſtitutioni vel potius executioni dictæ ſententiæ, & rei iudicatæ. Et DD. dixerunt non eſſe locum reſtitutioni, cum pro parte Appij non doceatur de cauſis in quibus ve-
2 niat reſtituendus *arg. l. 2. C. quib. ex cauſ. maior l. in exceptionibus* §. 1. *ff. de probat. cap. cum ſit Romana cap. conſtitutus & ibi notant DD. de appellat.*, ſed potius ſententiam eſſe exequendam, cum conſtet de bono iure iſtorum heredum qui hanc apothecam iam ab anno 1586 vigore inſtrumenti locationis dicto q. Bernardino a fratribus Sancti Auguſtini patronis apothecæ factæ poſſederunt.

Non obſtat quæ pro Appio ad probandum Ius Inquilinatus ex inſtrumento nouiter producto deducuntur; Nam quod apotheca iſta fuerit locata Caſſandræ, & Caſſandra ſublocauit Conſtantino, a quo Appius cauſam pretendit mediante perſona Io: Dominici, non fuit habitum in conſideratione.

Cum enim illa locatio fuerit temporalis, finito tempore expirauit, & licuit Dominis alteri concedere vel locare
3 nec conductor vel habens cauſam ab eo, poterit finito tempore rem retinere iuxta *tex. in l. ne cui liceat C. de locat. vbi communiter DD. & tradit. Ant. Gomez var. reſol. to. 2. cap. 3. n. 5.*

Præterea cum Conſtantinus eſſet ſubconductor Caſſandræ, non gaudebat
4 hoc priuilegio inquilinatus; ſiquidem hoc videtur eſſe priuilegium perſonale, quod in dubio non tranſit ad heredes. *Bart. in l. verum in princ. ff. pro ſoc. Imol. & alij in l. maritum ff. ſol. matrim.* & multo minus in ſingularem ſucceſſorem, & ſic ad ſubconductorem, cum priuilegium ſit ſtricte interpretandum *l. ſi quando de inoffic. teſtam.*

Non obſtat quod ius Inquilinatus
5 transferri & cedi poſſit ex *Tiraq. de retract. lignag.* §. 26. *gloſſ.* 3. *n.* 30. quia non loquitur Tiraquellus in iure Inquilinatus proueniente ex priuilegio perſonali, ſed de colono partiario vel alijs qui ex diſpoſitione iuris communis poſſunt iura ſua cedere, quale non eſt hoc ius, cum decretum camerale pro Inquilinis non ſuffragetur ſubinquilinis finita locatione ſui authoris vt dicitur in decreto camerali *in* §. *declarantes* Imo etiam ſi admitteretur potuiſſe per ceſſionem hoc ius inquilinatus transferri in Conſtantinum; tamen non eſt probatum ex parte Appij quod Conſtantinus continuauerit locationem, quod cum
6 ſit facti non præſumitur *l. in bello* § *facta de capt. & poſt. lim. reuerſ.* & apparet potius de non continuatione ex quo Conſtantinus ceſſionarius Caſſandræ relicta Aromataria, ſe cum tota familia alio contulit ad habitandum, prout etiam heredes alibi in habitarunt, nec fratribus penſionem poſtea ipſe aut eius heredes perſoluerunt, & propte-
7 rea deſerta poſſeſsione ab Inquilinis, ceſſant iura Inquilinatus. *Afflict. dec.* 331. *n.* 7.

Demum quia cum conſtet fratres Sancti Auguſtini poſt Conſtantini obitum alijs apothecam de qua agitur locaſſe & ad vitam conceſsiſſe, nec a di-

ċta conceſsione & locatione reclamauerint, Ius inquilinatus dictorum heredum, ſi quod conſiderari poſſit, expirauit: quare hoc ius non potuit ad ipſum Appium ex perſona Io:Dominici vnius ex heredibus Conſtantini tranſire, cum nec ad ipſum Io: Dominicum à quo
8 Appius cauſam habuit, tranſire potuerit *l.nemo plus iuris ff. de reg. iur.*

Non obſtat quod heredes Conſtantini ſibi reſeruauerint ius Inquilinatus huius apothecæ, quia hoc non probatur in facto ex deductis, nec etiam ſibi reſeruare potuiſſent ex ſubſecutis locationibus alijs factis, quibus non reclamarunt.

Minus obſtat quod Hieronymus a dictis heredibus Conſtantini maſſaritias Aromatariæ conduxerit, & eiſdem heredibus penſionem vſque ad eius obitum perſoluerit, prout etiam fecit ſucceſſiue Nuntius eius frater, quia hoc nihil commune habet cum locatione domus.

Neque aliquid facit quod Hieronymus etiam nomine heredum apothecam conduxerit, quia quicquid ſit de illa prima conductione, fuit poſtea ab ea receſſum per alias conductiones in Emphiteuſim ad vitam factis, per quas ius primum Inquilinatus heredum fuit extinctum.

Et quamuis Hieronymo promiſerit non exercere artem Aromatariæ finita locatione prope dictam apothecam per certum ſpatium: tamen ex hoc pacto non poteſt inferri ad ius Inquilinatus, maxime cum iam eſſet extinctum, & præterea cum per mortem Hieronymi extincta etiam fuerit hæc obligatio, non potuit ex ea præiudicium afferri Bernardino in dicta apotheca ſucceſſori, qui à fratribus quibus dictum pactum non poterat ſine notitia præiudicare locationem, & ſucceſſiue conceſſionem in emphitheuſim fuit poſtea conſequntus, reſeruatio autem per heredes Hieronymi facta quod nolebat teneri Bernardino de euictione Inquilinatus præſenti ab heredibus Conſtantini, non arguit ius dictis heredibus competere, niſi aliunde probetur.

Et ex his fuit concluſum pro executione ſententiæ.

R. P. D. IVSTO
Albanen. Quartorum ſiue Iuris Paſcendi.
5. *Iulij 1604.*

ARGVMENTVM.

Dominus temporalis, quemadmodum eſt ille Caſtri Marini bona eccleſiarum in diuiſione includere non poteſt.

SVMMARIA.

1 *Bona Eccleſiarum à Dominis temporalibus ſunt exempta.*
2 *Dominium in quo conſiſtat.*
3 *Eccleſia licite acquirit.*
4 *Exemptio ad colonos extenditur.*
5 *Bona ſunt acceſſoria ad Eccleſias, & Clericorum perſonas.*
6 *Clericorum bona laycis non ſubſunt.*
7 *Principes grauiter peccant iuriſdictionem Eccleſiaſticam extorquendo*
8 *Eccleſia recipit vtilia, & poteſt laicorum leges, fauores, & priuilegia recipere n.10.*
9 *Lex ſumit vires à Legiſlatore.*

DECISIO III.

Dominus Terræ Marini fecit quandam diuiſionem Territorij in quatuor partes, comprehendendo in effectu bona eccleſiarum, & ſtatuit quod vno anno granum ſeminaretur in vno quarto, altero anno ordeum, & blada, & his duobus annis ſpicæ cadentes, & herbæ naſcentes tempore Autumni eſſent eiuſdem Domini temporalis, duobus vero annis ſequentibus illa pars bonorum remaneret inculta, & paſcua, itaut fructibus herbarum gaudetet. Idem Dominus, & idem circulus ſeruaretur in modum culturæ in alijs partibus diuiſis futuris temporibus. Quam diuiſionem pretendens eſſe ſibi oneroſam Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D. Card. Baronius Commiſſarius S. Gregorij de Vrbe ratione bonorum monaſterij in dicto territorio exiſtentium, cauſam obtinuit committi in Rota coram me. Et ego propoſui dubium hac die Lunæ 5. Iulij 1604. An Dominus Caſtri Marini potuerit huiuſmodi diuiſionem facere

cere etiam includere tenutas, & caſale Abbatiæ S. Gregorij de Vrbe. Et Domini vna tantum parte informante in re multum clara reſoluerunt pro Illuſtriſſ. D. Commiſſario, ſiquidem ex huiuſmodi diuiſione non ſolum aufertur libertas eccleſiæ diſponendi de re ſua ad libitum ſui, & ea perfecte, & libere vtendi, & fruendi contra ius Diuinum, quo cauetur quod bona Eccleſiarum libera ſint à Dominis temporalibus *c. quanquam de cenſib in 6. cap. non mi-*
1 *nus de Immunit. Eccleſ. c. nulli 12. q. 2. & eſt tex. de iu. ciu. in auth. caſſa & irrita C. de ſacroſ. eccleſ.* Et eorum diſpoſitio plene pertinet ad Eccleſiam *cap. 1. & 2. de reb. eccleſ. non alien. Innoc. Abb. Imol. & alij in cap. nouerint de ſent. excomm. Salicet Fulgoſ. Alciat. & alij in d. Auth. caſſa & irrita*. Verum etiam impeditur dominium propriorum bonorum quod in facultate perfecte diſponendi de re ſua conſiſtit ſecun-
2 dum *Bart. & alios in l. ſi quis §. differentia n. 4. ff. de acqui. poſſe.* Et tamen indubitatum eſt quod eccleſia acquirit rerum dominia per modos acquirendi de iure, & licite bona poſſidet, vt fatetur etiam *Oldrad. conſ. 17. num. 10. verſ.*
3 *non obſtant iura*. Quod ſi alias diceremus, vana, & illuſoria redderetur exemptio bonorum eccleſiaſticorum, cum tamen nec etiam poſſint Domini temporales indirecte tangere bona eccleſiarum V. G. prohibendo ne habitatores bona aliorum colere poſſint, non enim prohibentur hoc caſu colere bona eccleſiarum, ſecundum communem opinionem Doctorum, quam ſequuta eſt Rota in prohibitione eiuſdem D. temporalis terræ Marini in cauſa *nullius ſiue Gripta ferrata coram R.P. D. Millino 24. Ianuarij huius anni*. Quinimo huiuſmodi exemptio propter bona ex-
4 tenditur ad colonos bonorum, vt late deductum fuit, & deciſum coram me in cauſa *Corrigen. Gabella 27. Nouembris 1602. & 17. Maij 1603.*

Nec non cum temporalibus ſpiritualia confunderentur quia bona ſunt acceſſoria ad eccleſias, & perſonas cle-
5 ricorum *cap. 1. de iurepat. in 6. l. vn. C. de impo. lucr. §. adhuc auth. de eccleſ. tit. Imol. in cap. ſignificaſti in fi. de offic. deleg.* Et Eccleſia poſſidet iure ſpirituali, & titulo iuris Diuini, cum dicantur ſpiritualia, quia annexa ſunt, & attributa iure Diuino officio ſpirituali. *Tur-*
6 *recrem. in cap. ſi tributum verſ. his habitis 11. q. 1. & in cap. ſecundum 13. q. 8. & in cap. ſi Imperator ſub n. 1 circa fin. verſ. 2. concluſ. 96. diſt.* vbi dicit ad propoſitum quod bona clericorum non ſubſunt iuriſdictioni poteſtatis ſæcularis, quia quæ Religioni adhærent religioſa ſunt *l. quæ de religioſis ff. de rei vendic.* Et quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum *c. quod in dubijs de conſecr. altar. l. cum qui ædes ff. de vſucap.* Cum igitur perſonæ eccleſiaſticæ non ſint de iuriſdictione ſæcularium, idem dicendum eſt de bonis, & eodem iure, quia eſt virtute adhærentiæ: &
7 ſubdit quod grauiter peccant Principes ſæculi iuriſdictionem turbantes eccleſiaſticam; atque hanc doctrinam ſequuntur *DD. in cap. eccleſia S. Mariæ de conſtit. Soccin. Iun. conſ. 25. n. 5. lib. 2. Pariſ. conſ. 27. n. 43. & ſeqq. lib. 1.* & alij quos ex profeſſo refert *Surd. conſ. 30. n. 62. & 63. lib. 3.*

8 Nec dicatur quod iſta diuiſio eſt fauorabilis, & vtilis eccleſiæ, & ideo recipienda *cap. 1. 10. diſt. vbi Archid. & cæteri*; Nam reſponſio eſt clara, quod non agitur de vtilitate, ſed de auctori-
9 tate, & dicitur quod lex vires aſſumit à legiſlatore *l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. c. a nobis de ſent. excomm. c. vt animarum de conſtit. in 6. Abb. in d. cap. eccleſia S. Mariæ n. 10. verſ. non ſtatutum de con-*
10 *ſtit.*; Quamuis leges, fauores, & priuilegia laicorum poſſit recipere eccleſia *Innoc. in cap. nouit n. 6. verſ. item eccleſia de Iud. Felin. cum alleg. in c. 1. n. 19. verſ. alius vero eſt de conſtit.*

Quæ omiſſis multis, fuerunt viſa Dominis ſufficientia pro deciſione huius cauſæ.

R. P. D. LITTA

Bononien. Conſtructionis Fabricæ
20. *Decembris* 1604.

ARGVMENTVM

Fabricæ menſuratio, ac valor per Architectos optime fit, ſi fuerint à partibus electi, & concordes, quibus eſt ſtandum.

SVM-

Summarijs non indiget

DECISIO IV.

FVerat alias coram Illuſtriſſ. D. meo Card. Pamphilio reſolutum fabricam eo modo quo repetiebatur conſtructam eſſe per hæredes bo. me. R.P.D. Dionyſij Rotæ Auditoris debitam, & reliquũ erat probare illius valorem, ad quem effectum fuit à Rota ſubdelegatus iudex in partibus pro verificatione valoris coram quo electis hinc inde peritis, & examinatis teſtibus, ac in actis perductis, fuit pro parte monialium petitum dubitari, an probetur valor fabricæ, & ad quam ſummam &c. Quod hodie ipſis tantummodo informantibus fuit hoc modum reſolutum, videlicet probari valorem, & ſummam eſſe lib. 17875. ſol. 2. den. 9. mon. Bononiæ. Moti fuerunt Domini, quia per duos peritos de conſenſu partium electus fuit in præſentia iudicis ſubdelegati menſurata fabrica, & ſingula illius corpora, & in menſuratione fuerunt concordes: cui ſtandum eſt *Iaſ. conſ.* 200. *n.* 15. *lib.* 2. cum alijs allegatis per informantes, & fuit in ſimilibus terminis menſurationis fabricæ factæ per peritos de conſenſu partium electos, & concordes *deciſum coram me in cauſa Romana Fabricæ 2. Decembris* 1598, & facta huiuſmodi menſuratione Moniales curarunt per duos peritos æſtimari non ſolum ſingula corpora ipſius fabricæ in eſſe deducta iuxta menſurationem factam, ſed, & quæ deficiebant ad perfectionem fabricæ, quam æſtimationem in actis loco articulorum exhibuerunt, & ſuper illa induxerunt quatuor teſtes, qui formiter examinati depoſuerunt prætium cuiuſlibet rei appoſitum in dicta æſtimatione, & articulis eſſe verum, & commune in illa ciuitate afferentes bonam rationem, quia habent optimam cognitionem ſingularum rerum æſtimatarum, & quod ita cõſueuerunt æſtimari communiter, & quod illa cum minori impenſa fieri non potuiſſent, nec poſſent. Quibus teſtibus ſtandum eſſe dixerunt Domini quia ſunt Architecti, & Muratores primarij Ciuitatis *ad tradita per Cagnol. in l.* 2. *n.* 241. *et ſeq. C. de reſcind. vend.* dum refert ex mente Aret. facilius probari rei æſtimationem per valde peritos Architectos, aut fabros deponentes de valore, & æſtimatione alicuius domus, aut ædificij, vel *per laboratorem depertum, & conſuetum deponere de æſtimatione agri ruſtici cuius haberet notitiam*, cum notitia rei iuncta peritia de facili faciat præſumi commune iudicium, & quod falli poſſe non præſumatur ſubdens, quod cum materia probationis arbitrio iudicis commiſſa ſit, boni iudicis partes ſunt quando plures teſtes fide digni & periti modo prædicto de æſtimatione deponerent, fidem illis adhibere ad plenam probationem faciendam.

Maxime quod hoc in caſu ex alijs teſtibus apparebat prædictos teſtes habere peritiam eorum ſuper quibus deponebant, & eorumdem perſonæ approbatæ fuerant ab eademmet parte aduerſa, quæ eoſdem in teſtes induxerat ad probandum defectus ipſius fabricæ. Cum igitur conuenirent depoſitiones teſtium quoad valorem ſingulorum corporum factorum, eſt faciendum cum æſtimatione loco articulorum data, & calculo facto valor fabricæ aſcenderet ad ſummam ſupra expreſſam. ideo concluſum fuit probatum valorem fabricæ eſſe *lib.* 17875. *ſol.* 2. *den.* 9. *&c.*

SACRATO
Balneo Regien. Terrarum
26. *Nouembris* 1605.

ARGVMENTVM

Agitur de Inundationis probatione, & probatur teſtium dicta, vt fieri poteſt, eſſe ad concordiam reducenda.

SVMMARIA.

1 *Teſtium dicta ſunt benigne interpretanda.*
2 *Ita vt falſitas, & contrarietas euitetur.*
3 *Falſitatis præſumptio ceſſat cum nemini prodeſt.*
4 *Dubietas non obeſt, dum conſtat de probantis mente.*

DE-

DECISIO V.

PRopoſui dubium ſuper exceptione teſtium, quorum dicta fuerunt ponderata in deciſione ſub die 10. Decembris in hac cauſa factæ, & informationes per Dominos de Balleonibus reſtrinxerunt difficultatem ad contrarietates, quas reducebant ad ſex capita. Primum eſt quod aliqui dicunt flumen ea die quæ præceſſit noctem in qua contigit mutatio aluei, non inundaſſe niſi partem Scappiarum, alij vero dicunt quod imo flumen illa die inundauit vniuerſas ſcappias. Secundum eſt quod aliqui teſtes dicunt tres inundationes concurriſſe in facienda mutatione aluei fluminis, alij vero dicunt quod vnica inundatione totam aquam cepiſſe fluere per nouum alueum. Tertium erat quod aliqui teſtes dicunt inundationem de qua agitur fuiſſe maximam, *& vn diluuio*. Quartum erat quod aliqui dicunt mutationem aluei fuiſſe factam intra vnam noctem, alij vero per ſpacium vnius diei cum duabus noctibus. Quintum quod aliqui dicunt flumen ceſſata inundatione dereliquiſſe antiquum alueum, nec aquam amplius per illum fluxiſſe, alij vero dicunt poſt aliquod tempus poſt inundationem *ci andaua qualche poca l'aqua*. Vltimum erat quod aliqui flumen de mane poſt ſecutam mutationem aluei cepiſſe decreſcere, alij vero dicunt cepiſſe decreſcere de ſero.

Rota cenſuit prædictas contrarietates non obſtare, & pro fundamento reſolutionis fuit ponderatum quod res ſuper quibus conſiderantur tales contrarietates non habent de ſui natura ita præciſam, & determinatam menſuram, vt iuxta diuerſorum hominum iudicium, & diuerſos modos loquendi, non poſſint reduci ad concordiam, poteſt enim eſſe quod aliquis iudicet aliquam inundationem pro magna, alij vero appellent illam *vn diluuio*, & quod aliquis habito reſpectu ad maiorem partem, dixerit vniuerſas ſcappias fuiſſe inundatas, cum tamen aliqua eſſet adhuc non inundata, & quod aliqui attribuant mutationem aluei vnicæ inundationi tanquam cauſæ præcipuæ, cum tamen & aliæ inundationes adiuuauerint eandem mutationem, & quod aliqui dicant factum vnica nocte illud quod pro maiori parte fuit factum illa nocte, licet non fuerit completum niſi ſequente die, & ſic de ſimilibus: & ad hoc faciunt omnes iuris regulæ, nempe quod teſti-
1 um dicta ſunt benigne interpretanda. *Corn. conſ. 266. n. 3. lib. 1. ſupplens Dec. conſ. 272. n. 2. limitat Franc. Curt. tract. de teſtib. n. 13.* Et ita ſemper intelligen-
2 dum vt falſitas, & contrarietas euitetur. *Ricc. conſ. 30. n. 6. vol. 4. & latius per Io. Crot. tract. de teſtib. p. 7. n. 372. cum plurib. ſeqq.*

Præterea fuit ponderatum quod aſſertæ contrarietates non verſantur circa punctum principale, nempe an inundatio durauerit per triduum; quia in hoc omnes concordant quod durauerit, ſed ſuper circumſtantiis, & qualitatibus, quæ ſiue ſtent vno modo ſiue alio, nil officiunt intentioni Monaldenſium. Vnde dicebatur aut vim fieri ſuper falſitate teſtium iuxta *l. qui falſo ff. de teſtib.* cum alijs allegatis: & cum talis falſitas nemini eſſet pro futura, ceſ-
3 ſare omnino illius præſumptionem *ex cumulat. per Roland. conſ. 11. n. 54. cum plur. ſeqq. vol. 3. & Abb. conſ. 336. n. 10.* & conſequenter eo magis faciendam eſſe omnem interpretationem pro conciliatione vt dictum eſt. Aut vero vim fieri ſuper dubietate quæ alias oritur ex contrarietate teſtium, & etiam retento quolibet intellectu, ſemper inclu-
4 datur intentio probantis talem dubietatem nihil obſtare debere. *Gem. d. conſ. 1. n. 9. verſ. nota bene de pact. Felin. cap. in præſentia n. 18. de teſtib.*

R. P. D. SACRATO
Romana Alienationis Situs
26. Nouembris 1621.

ARGVMENTVM.

Nulla eſt alienatio bonorum eccleſiaſticorum abſque Apoſtolico beneplacito. Commiſſio *ſi in euidentem* mortuo Pontifice ante preſentationem expirat.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Alienari non poſſunt res eccleſiæ abſqe Apoſtolico beneplacito.*

2 *Vicarius Vrbis Papam repreſentat tanquam Roma Epiſcopum.*

3 *Papa confirmans eccleſiaſticas alienationes procedis vt Paſtor vniuerſalis.*

4 *Commiſſio ſi in euidentem non præſentata, per mortem Pontificis expirat.*

5 *In alienationibus huiuſmodi non ſat eſt vtilitas ſed requiritur ſolemnitas, dummodo valor non ſit valdè exiguus, & res incommoda n.6.*

7 *Limitationem probandi onus incũbit aduerſario eius qui habes regulam per ſe.*

DECISIO VI.

SVper dubio An ſententia Illuſtriſsimi Vicarij Vrbis declarans alienationem de qua agitur fuiſſe nullam, &
condemnans S. tam, & litis conſortes ad reſtitutionem ſitus, & domus
deſuper fabricatæ, & ad alia ſit confirmandà vel infirmanda, Domini fuerunt
concordes quod alienatio ſitus fuerit
nulla, reſeruato vt de reliquis videatur.
Ratio deciſionis ſuper dicta nullitate
fuit quia res eccleſiæ non poſſunt alienari ſine beneplacito Apoſtolico iuxta
1 *extrauag. Ambitioſæ de reb. eccleſ. non
alien.* Nec ſuffragatur auctoritas Illuſtriſsimi Vicarij niſi doceatur de particulari illius facultate, etenim dictus
Illuſtriſsimus Vicarius non repræſentat
Papam vti Paſtorem vniuerſalem eccle-
2 ſiæ, ſed tanquam epiſcopum vrbis Romæ, vnde non poteſt ea quæ Papa dum
diſpoſuit de alienatione rerum eccleſiaſticarum in genere proceſſerit tanquam paſtor vniuerſalis, non tanquam
Epiſcopus Romæ, nihil haberet agere
cum eccleſijs quæ ſunt extra Diœceſim
3 Romanam. Nec etiam ſatisfacit commiſsio *ſi in euidentem* obtenta a Sixto
V. quia, cum non fuerit præſentata ante illius mortem, non potuit præſentari
ex poſt, quia per dictam mortem iam
expirauerat vt in ſpecie fuit deciſum
4 *in Romana horti* 17. *Decembris* 1588 *coram Illuſtriſſimo Mantica, & in Terdonen. bonorum* 15. *Decembris* 1610. *coram
Reuerendiſſimo Atrebaten.* & eſt generale in reſcriptis quæ committunt cauſæ
cognitionem. *Gloſſ. in cap. ſicut gratia
verb. principalis circa med. de offic. deleg.
Bald. in cap. fin. n. 3. verſ. ſecus ſi gratia
de conſtit. Princip. Dec. in cap. relatum n.
22. de offic. deleg. Rota dec. 12. eod. tit. in
non. Gabr. de præben. concl. 1. n.7.* Vnde
non obſtat *Feder. de Sen. conſ. 78. circa
quod cum. Gabr. d. concl. 1. n. 2. ampliat.*
Quia loquuntur in vero executore, non
autem in eo cui commiſſa eſt cauſæ cognitio. Minus facit quod dicatur alienationem fuiſſe vtiliſſimam eccleſiæ,
Nam quicquid ſit de hoc, non ſufficit
vtilitas niſi etiam concurrat ſolemnitas
5 *cap. 1. & 2. de reb. eccleſ. non alien. in 6.
Clem. 1. eod. tit. cap. ſine exceptione 12. q.
2. Gloſſ. in cap. 1. verb. reddita. & ibi Abb.
n. 17. de reſtit. in integ. Dec. conſ. 142. n.
4. Soccin. conſ. 52. n. 10. lib. 4. late Couarr.
var. reſol. cap. 17. n. 2. lib. 2. & fuit dictum
in cauſa Auerſana Tenimenti 24. Nouembris* 1581. *coram Cantuccio relata inter diuerſ. impreſſ. dec. 160. n. 1. p. 2. in ſupra allegata Romana Horti 17. Nouembris* 1588. *coram Illuſtriſſimo Mantica,
& in Toletana parietum 4. Iunij.* 1604.
coram me.

Nec etiam ſuſtinetur alienatio ſine
ſolemnitatibus ex capite modicitatis
6 valoris rei alienatæ iuxta notata *in cap.
terrulas 12. q. 2.* quia ad iſtum effectum
dicebant Domini debere eſſe valorem
multum exiguum, ſicut exemplificat
gloſſ. in d. cap. terrulas in ſolidis 20. Vltra
quod non tantum eſſet conſiderandus
valor ſitus alienati, quantum incommoditas rerum eccleſiæ, quæ alias in
dicta alienatione prouenire poſſet, vt
alias fuit coram me ponderatum *in Romana domus de Cupis* 10. *Nouembris*
1600. Et iſta modicitas videtur quod
ſit probanda per S. tam, & litis
conſortes, cum alias ſit fundata intentio eccleſiæ, quod res illius ſine ſolemnitate alienari non poſsit *per extrauag.
de qua ſupra*, quæ generaliter, & indiſtinctè de rebus eccleſiæ loquitur, etenim quando quidam habet regulam
7 pro ſe, aduerſario incumbit onus probandi limitationem. *Iaſ. in l. cætera n. 3.
& 4. ff. de legat. 1. Anchar. conſ. 364. n. 3.
Gemin. conſ. 103. n. 5. Crauett. conſ. 25. n.
8. Roland. conſ. 81. n. 5. & 6. lib. 1.*

R.P.D.

R. P. D. VIRILI
Poſtea S. R. E. Cardinali
Nullius ſeu Aprutina Iuriſdictionis
15. *Nouembris* 1627.

ARGVMENTVM

Ex diſtantia probatione fit compertum nonnulla bona minime ſita eſſe intra fines Diœceſis Aprutinæ.

SVMMARIA.

1 *Bona eſſe ſita intra fines alicuius Diœceſis probatur ex ipſius extenſione.*
2 *Mappa impreſſa prebet adminiculum fines probandi.*
3 *Diſtantia probatio tollit bona non eſſe in finibus.*
4 *Limitum natura coniunctionem vndiq; requirit.*
5 *Aprutini fines ſunt vſque ad mare.*
6 *Teſtibus deponentibus ſpecifice ſtandum eſt in materia finium, non vero generice.*
7 *Mappa non facta ſeruatis ſeruandis minime probat.*
8 *Bullæ exemplum exempli nil probat.*
9 *Vaſſalli quando valeant ferre pro domino teſtimonium.*
10 *Situatio Diœceſis, vt probetur; ſat eſt ſpecifica, & concludens depoſitio.*

DECISIO VII.

Occaſione controuerſiæ ſuper iuriſdictione ſpirituali Caſtrorum, ſeu locorum Murri, Muſciani, & Notareſci inter Epiſcopum Aprutinum, & Abbatem B.Mariæ de Properrano, & S. Angeli de Muſciano dnæ fuerunt factæ deciſiones contrariæ, vna coram bo. me. Seleucien. ſub die 10. Martij 1624. in qua fuit dictum Caſtra, ſeu loca ſupradicta non probari eſſe ſita intra fines Diœceſis Aprutinæ ex rationibus in ea deductis, altera coram bo. me. Rembolbo ſub die 15. Iunij 1626. in qua
1 circumſcripto effectu dubij, fuit reſolutum ſtricte quoad ſituationem dd.caſtra ſiue loca eſſe ſita intra fines Diœceſis Aprutinæ, quia dicta Diœceſis Aprutina ſe extendit à meridie à ciuitate Terami vſq; ad flumen Vomani, vnde cum dicta caſtra, ſeu loca ſint ſita inter ciuitatem Terami, & flumen Vomani, ſequitur quod ſint ſita in diœceſi Aprutina, vt deponunt quatuor teſtes Epiſcopi, quorum dicta coadiuuantur ex mappa
2 impreſſa ante motam litem, & ex bulla Anaſtaſiana, quæ licet non ſit in forma probanti, præbet adminiculum, vt latius dicitur in dicta deciſione.

Sed pro parte Abbatis examinatis quatuor teſtibus diſputaui dubium, an ſit recedendum ab vltimo loco deciſis ſub die 15. Iunij 1626. coram bo. me. Rembolbo: & Domini receſſerunt, & firmarunt, circumſcripto effectu, iſta tria caſtra, ſeu loca non eſſe ſita intra fines Diœceſis Aprutinæ. Moti fuerunt, quia quatuor teſtes nouiter pro parte Abbatis poſt deciſiones ſupradictas exami-
3 nati, clare, & ſpecifice dicunt quod iſta tria caſtra ſiue loca non ſtant verſus meridiem inter ciuitatem Terami, & flumen Vomani, & æquiuoce ſupponitur in deciſione bo.me. Rembolbi, ſed ſunt verſus Orientem inter ciuitatem Terami, & mare, & diſtant à ciuitate à Terami ſpatio duodecim milliarium, & a mare diſtant ſpatio quatuor milliarium; Addunt quoque teſtes quod inter ciuitatem Terami, & hæc tria caſtra ſiue loca controuerſa extant Caſtel baſſo e Guardia Vomana, iuxta quæ adeſt terra Montis Pagani, & quod Diœceſis Terami ab oriente verſus mare ſe extendit ſolum per decem milliaria vſque ad dd. loca Caſtelbaſſo e Guardia Vomana excluſiue, nec includit tria Caſtra, ſeu loca controuerſa remotiora, & quæ habent intermedia Caſtelbaſſo e Guardia Vomana, & ſic vti poſt Caſtelbaſſo, e Guardia Vomana ſituata ſint extra Diœceſim Aprutinam, cum natura limitum ſit, vt debeant eſſe ita coniuncti, vt ab omnibus lateribus capiant, & quodammodo includant loca confinata
4 *l. patronus* §. *Sempronius ff. de acquir. rer dom.H er. à monte de finib. cap.15.n.* 8. *Mantic.dec.169.n.* 4.

Non obſtat quod flumen Vomani a meridie fluat vſq; ad mare, & ſit vnum ex confinibus Diœceſis Aprutinæ, quia
5 licet flumen Vomani verſus meridiem fluat vſq: ad mare; tamen vt dicunt te-

b ſtes

ſtes Abbatis ab oriente, vbi adſunt loca controuerſa Diœceſis Aprutina non excedit loca di Caſtel baſſo e Guardia Vomana, vnde loca controuerſa ſita poſt Caſtelbaſſo e Guardia Vomana remanent extra fines Aprutinos, vt ſupra deductum eſt.

Quibus ſupradictis teſtibus Abbatis, vti magis ſpecifice deponentibus, ac di-
6 ſtinguentibus, magis videtur ſtandum, quam alijs examinatis pro Epiſcopo, qui in genere deponunt. *Alex. conſ.* 150. *n.* 17. *lib.* 5. *Soccin. ſen. conſ.* 54. *n.* 14. *lib.* 4. *Aym. conſ.* 94. *n.* 3. *Gabr. de teſtib. concl.* 4. *n.* 73. *Greg. dec.* 449. *n.* 8. *Rota dec.* 223. *n.* 10. *& dec.* 272. *n.* 3. *p.* 2. *rec.*

Adminicula deſumpta ex Mappa, & ex bulla Anaſtaſiana euaneſcunt, quia ſi teſtes Epiſcopi deſtruuntur à teſtibus Abbatis, qui ſunt præferendi ex ſupradictis, ceſſat fundamentum ſuper quo adminicula fulciri deberent, & ideo
7 non attendenda, & Mappa vti non facta ſeruatis ſeruandis, & Bulla Anaſtaſiana vti exemplum exempli nihil probant. *Rota dec.* 558. *n.* 3. *& dec.* 768. *n.* 5. *p.* 2. *rec.*

Exceptiones contra teſtes non releuant, nam ſi vnus fuit excommunicatus, fuit quoq; abſolutus, ſi ſunt Vaſſalli Ducis Adriæ, non ſunt Vaſſalli Abbatis, & Vaſſalli poſſunt eſſe teſtes pro
9 Domino, ſi non agitur de eorum intereſſe. *Afflict. dec.* 304. *n.* 14. *Felin. in cap. in litteris num.* 3. *de teſtib. Gabr. eod. tit. concl.* 10. *n.* 21. *Alex. conſ.* 88. *n.* 16. *lib.* 5.

Non obſtat quod teſtes neſciāt quid
10 ſit eſſe nullius Diœceſis, & quæ ſit iuriſdictio Epiſcopalis, quia hodie agitur tantum de ſituatione, de qua ſat eſt, quod ſpecifice, & concludenter deponant.

Et ita vtraq; parte informante fuit deciſum.

R. P. D. PEVTINGERIO.
Romana Retractus.
14 *Iunij* 1652.

ARGVMENTVM.

Præferri debet cenſus Dominus in venditione fundi cenſuati, alias ipſe poteſt illud retrahere, maxime ſi venditio ſibi non fuerit iudicialiter denunciata.

SVMMARIA.

1 *Retrahendi fundum cenſuatum ius competit domino cenſus.*
2 *Præcipue non facta ab emptoribus iudiciali denunciata: & nu.* 4. *&* 6.
3 *Rem non retrahi potius intereſt emptoris quam venditoris.*
5 *Denunciatio venditionis fundi cenſuati eſt facienda mulieri domina cenſus, non autem eius viro. Quæ minime valet per quamcumq; ſcientiam ſuppleri n.* 7.

DECISIO VIII.

Franciſcæ Ricchæ Domini dixerunt competere prælationem ſuper horto vendito, & domibus de quibus agitur ex clara diſpoſitione *Conſt. Sanc. mem. Pij V.* ſuper forma creandi cenſus inter impreſſ. *in bullar. nou. to.* 2. *la.* 29. §. 6. in qua tribuitur Domino cenſus ius re-
1 trahendi fundum cenſuatum alteri venditum. *Felic. de cenſib. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 6. *Cenc. eod. tract. quæſt.* 66. *n.* 1. *cum ſeqq. & dixit Rota coram Serap. dec.* 1474. *n.* 1. *cum ſeqq. San. mem. Greg. XV. dec.* 425. *n.* 1. *& plurib. adduct. in Fanen. retractus* 19. *Ianuarij* 1646. *coram* R. P. D. *meo Veroſpio.*

Cum igitur ab emptoribus dictorum bonorum non fuerit facta iudicialis denunciatio cum inſertione totius in-
2 ſtrumenti venditionis eorundem cum ſpecifica pretij veri expreſſione, atque pactorum, & conuentionum conuentarum Franciſca poteſt venditionem retrahere, vt dixit *Cenc. alleg. q.* 66. *n.* 27. *cum ſeqq. Rota dec.* 253 *n.* 4. *coram Card. Mellino & fuit dictum in dicta Fanen.* 4. *Iulij* 1646. *in* §. *improbabilis quoq. coram* R. P. D. *meo Veroſpio* vt firmatur *in* §. 1. *verſ. maxime* dum eadem denunciatione, etiam ab emptore huiuſmodi fundi eſſe domino cenſus per denunciationem faciendam, cum emptoris potius
3 quam venditoris intereſt rem non retrahi, vt ponderauit *Rota dec.* 193. *n.* 11. *coram ſan. me. Greg. XV. & ſequitur Cenc. d. q. n.* 31.

Et propria cum in preſenti caſu nequaquam conſtet de tali venditionis denunciatione bonorum de quibus agi-

4 agitur, reſultat Franciſcam minime im-
pediri tanquam dominam cenſus ſuper
bonis controuerſis impoſiti ſupradi-
ctam prælationem quandocumque pe-
tere, & obtinere valeat ex iuribus ſu-
pra allegatis.

Neque ad effectum de quo agitur
impediendi reſoluat oblatio facta a Io:
Baptiſta venditore Carolo Monſolario
d. Franciſcæ viro relati *in eius ſummar.*
n. 50.

Tum quia ipſi Franciſcæ tamquam
dominæ cenſus, de cuius intereſſe prin-
5 cipali ac præiudicio agitur, erat facien-
da denunciatio, non autem eius viro,
vt in ſimilibus terminis dictum fuit *in*
Meleuitana pecuniaria 19. *Nouembris*
1649. *coram* R. P. D. *meo Cerro.*

Tum etiam quia non fuit facta præ-
6 uia inſertione tenoris inſtrumenti, &
cum debita expreſſione pretij ac pacto-
rum, & conditionum dictæ venditionis.

Minus ſufficit inde reſultare poſſe
ſaltem Franciſcæ dominæ cenſus ſcien-
tiam dictæ venditionis, non tamen ven-
ditori ſuffragatur, cum de forma præci-
7 ſa ſit neceſſaria actualis denunciatio
quæ ſuppleri nequit per quamcumque
ſpecificam, & indiuidualem ſcientiam
ex alleg. per Cenc. d. q.66. Rota coram Se-
raph. d. dec. 1474 *n.*3. *Card. Mellin. dicta*
dec. 253. *n.*3. *Duran.. dec.* 52. *n.* 2. *& di-*
cta Fanen. Retractus 19. *Ianuarij &* 4.
Iulij 1646 *ac* 19 *Iunij* 1647. *coram* R. P.
D. meo Veroſpio, in quibus duabus vlti-
mis remiſſoria fuit per DD. denegata,
petita ad effectum probandi ſcientiam
venditionis cum omnibus ſuis qualita-
tibus, & irreleuantia materiæ articulatæ
clarè reſultante ex eo quod actualis de-
nunciatio pro forma requiritur.

Et ita fuit reſolutum pro Franciſca
informante.

R.P.D. MELTIO

Meleuitana Decurſus Aquarum.
31. *Ianuarij* 1656.

ARGVMENTVM:

Aqua ſuperioris fundi an ſit diuertẽda: & plura de eius ſeruitutis præſcriptione.

SVMMARIA.

1 *Aquæ antiquus curſus à ſuperioris fundi domino turbari non poteſt.*

2 *Circa aquæ curſum pactum, natura, & vetuſta conſuetudo consideranda.*

3 *Aqua diuerti poteſt si naturaliter fluxerit, non autem si per opus manufactum: & ratio de hoc n. ſeq.*

5 *In aquæ præſcribenda ſeruitute titulus requiritur, vel longa poſſeſſio ſufficit.*

6 *Titulus, & bona fides ex* 40. *annorum lapſu præſumitur.*

7 *Licentia, & permiſſio Domini præſumitur intranti ad aquaductum expurgandum.*

8 *Teſtes cum remiſſoria examinati, & rationem dicti reddentes, plenam faciunt fidem.*

9 *Teſtes licet ad perpetuam examinati, cum abſque repetitione fuerint defuncti, pro iuſtis & legitimis habentur.*

10 *Negatiua coarctate probari debet.*

11 *Affirmatiuæ teſtes deponentes ſunt præferendi.*

12 *Cloaca in inferiori fendo conſenſu mutuo facta præſumitur.*

13 *Expurgatio siue excauatio in alieno reputatur ex actibus qui iure proprio fiunt.*

14 *Seruitutis præſumptio ex immemorabili probatur.*

15 *Immemorabilis habet vim tituli, conceſſionis, & priuilegij.*

16 *Ad ſeruitutem per non vſum amittendam ſcientia Domini requiritur.*

17 *Coloni præcario poſſident, atq; abſenti domino non præiudicant.*

18 *Spolij actio durat* 30. *annis, nec minori ſpatio præſcribitur.*

19 *Aquam diuertens malitioſe præſcriptionem impedit.*

20 *Seruitute in conſeruanda vſus ſufficit in aliqua parte.*

21 *Publico in præiudicium priuati conſulendum non eſt.*

DECISIO IX.

IN Epiſcopali prædio Taleſcof nuncupato oritur aqua fontis qui dicitur Talaurenti defluens opere manufacto per terrenum ferri della Tabaria confi-

 nan-

nantis cum dicto prædio Epiſcopali
huiuſmodi aquam, cum Epiſcopus Callares
moderni Reuerendiſſimi Epiſcopi
Meliren. anteceſſor. anno 1627, abſente
tunc dominio feudi, à ſolito curſu
diuertiſſet, Eminentiſſimus D. Magiſter
(qui dictum feudum anno 1650.
acquiſiuit, animaduertens aquæ diuerſionem
reſultare in magnum eius feudi
præiudicium, ex quo amplius non poterant,
prout antea irrigari agri, & hortalia,
illam ad priſtinum ſtatum reducendam
eſſe prætendere cepit: Vnde
commiſſa cauſa in Rota dubitatum fuit,
an Reuerendiſſ. Epiſcopo licuerit aquã
ducere in præiudicium fundi inferioris:
& non licuiſſe Domini reſponderunt.
Ratio reſolutionis fuit quia cum aqua
iam longo tempore, ſcilicet per 20. annos,
& vt aliqui ex teſtibus examinatis
pro parte Eminentiſſimi D. Magni
Magiſtri deponunt, per 40. & ab immemorabili
tempore per canalem ſeu
aquæductum fabricatum in fundo ſuperiori
defluxerit per fundum inferiorem,
vtiq; non potuit in iſtius præiudicium
antiquus aquæ curſus vlla reuocatione
turbari, & in aliam partem diuerti
ab Epiſcopo Domino fundi ſuperioris,
& propterea aqua in priſtinum
1 ſtatum reducenda venit *l. hoc iure §. ductus
aquæ ff. de aqua quotid. & æſtiu. l. si
quis diuturno ff. ſi ſeruitus vindicet. l. fin.
§. fin. ff. de aqua pluu. arcen. l. ſi manifeſte
C. de ſeruitut. & aqua l. vſuræ aquæ C. de
aquaductu lib. 11. Bald. conſ. 241. n. 2.
lib. 2. Paris. conſ. 129. n. 10. verſ. eo magis
vol. 4 Berous conſ. 144. n. 39. verſ. 4. pondero
vol. 2.* quod circa curſum aquæ
2 tria regulariter ſunt conſideranda, pactum,
natura, & vetuſtas. late Surd.
conſ. 447. n. 10. & 11. vbi quod in aquæductu
antiqua conſuetudo eſt ſeruanda,
cum habeat vim tituli, & priuilegij.
*Iaſ. conſ. 150. n. 10. lib. 2. Cephal. conſ.
96. n. 2.* vbi quod à curſu conſueto, à
quo aqua diuerti non poteſt, idem firmat.
*Cepoll. de ſeruit. vrb. præd. cap. 69.
de aquaductu n. 12. verſ. ſed pone, & Ciriac.
conſ. 311. n. 3.*

Neq; obſtat, ex eo quod controuerſa
aqua erumpit in proprio fundo Epiſcopi,
potuerit etiam ab eo in aliam partem
ad ſui libitum diuerti etiam ſi per aliquod
longum tempus defluxerit in fundum
inferiorem *ad tex. in l. si meo fundo
ff. de aqua pluu. arcen.* quia trita, ac in iure
communiter recepta eſt diſtinctio ſo-
3 lita afferri dicto textui, vt nempe ille
præcedat quando aqua ſuo naturali fluxu
fluit, ſecus autem ſi per opus manufactum.
*Ita Bart. in l. 1. §. & ſi prius. ff.
de aqua pluu. arcen. Bald. & Salic. in l. 2.
ff. ad leg. Aquil.* & conferunt etiam *text.
in l. cui fundum ff. quemadm. ſeruit. amitt.
& in l. Neratius, & ibi gloſſ. verb. tollere
ff. de aqua pluu. arcen. Decius conſ. 202.
n. 24. Crauett. de antiq. tempor. p. 4. § circa
præmiſſa n. 4.* Ratio autem dictæ diſtinctionis
eſt quia vbi aqua non naturaliter,
ſed artificioſo opere manufacto
decurrit, tunc cenſendum eſt Dominum
fundi ſuperioris permiſiſſe curſum
aquæ in fundum inferiorem, non iure
facultatis, ſed ſeruitutis acquiſitæ miniſterio
Domini ex dicto opere manu-
4 facto, & conſequenter illicita omnino
redditur diuerſio aquæ à ſolito curſu
in præiudicium fundi inferioris, cui dicta
ſeruitus acquiſita fuit. *Caſtrenſ.
conſ. 243. n. 2. verſ. præterea lib. 2. Surd.
d. conſ. 447 n. 12. Buratt. conſ. 87. n. 1. cum
ſeqq. & conſ. 235. n. 54. & conſ. 267. n.
38. Menoch. conſ. 447. n. 42. verſ. qui hoc
intellexerunt Petrus Bin. conſ. 238. n. 33.
& ſeqq. Morott. conſ. 8. n. 3. ad med. Bellarmin.
conſ. 7. n. 3. Cepoll. de ſeruit. ruſt.
præd. cap. 4. de ſeruit. aquaduct. n.
56. cum duobus ſequentib: Gabriel. de
præſcript. concluſ. 10. n. 14. Cyriac. controu.
312. n. 2. verſ. quia Viccianus dec. 11.
n. 17. poſt med. & n. 22. Rota diuerſ. dec.
164. n. 3. p. 2. in rec. dec. 32. n. 7. & 8. &
dec. 425. n. 14. p. 4. to. 2. & in Mediolanen.
Bonorum 17. Maij. 1630. coram Coccino,
nec non firmatum etiam fuit in deciſ. in
hac cauſa emiſſa ſuper remiſſoria ſub 28.
Iunij 1651. coram Reuerendiſſimo Terraconen.
§. releuantia ad medium verſ. nihilominus.*

Quod autem controuerſa aqua non
naturali antiquiſſima in ſaxo inciſa ſub
fundo Epiſcopatus, quam non eſt veriſimile
fuiſſe alia ratione coniunctam,
quam pro ducenda aqua
Minuſq; refragatur quod ad effectum
præſcribendi ſeruitutem contra Eccleſiam
curſus 40. annorum cum titulo, &
bo-

Digitized by Google

bona fide requiratur, quia quicquid ſit, an ex eo quod verſamur in ſeruitute aquæ continuo fluentis, quæ proinde
5 continua dicitur, titulus acquiratur, vel potius longeua poſſeſſio ſufficiat. *ad trad. per Butr. in cap. ſi. diligenti n. 17.poſt med.verſ.ratio autem de præſcript. quem ſequuntur Imola n. 12. & 13. circa med. verſ. vel dic. vol. 2. Bald. de præſcript.p.4. q.2.n.2. limit. 2.Ber.conſ.202. n.18. Riminald. iun. conſ.86.n. 11. Randenſ. variar. reſolut. cap. 68. ſub n. 65.vbi quod antiquus decurſus & vſus in aquis de ſeruitut. loco tituli Colcan. conſ. 56.ſub n.7.& 9.*conſuetudo,& aquæ decurſum per longum tempus continuatum per opus manufactum de perſe & abſq. alio miniſterio ſeu titulo, habere vim inductæ ſeruitutis.

Tollitur in proprio caſu omnis difficultas,quia teſtes examinati pro parte Eminentiſsimi M.Magiſtri deponunt de continuo curſu, & vſu dictæ aquæ per
6 annos 40, ex cuius proinde temporis lapſu titulus & bona fides præſumitur ad tradita in his terminis per *Alex. conſ.69. n.600. lib.5. l.1.§. deniq.in fi.& in l.& l. fin.ff. de aqua pluu. arcen.l. hoc iure ff. de aqua quotid. & æſtiu. c.1.de præſcript. in fi. Burſatt.conſ.* 144.*n.* 32. *lib.* 3 concurrente ma imè quod,vt ex eiſdem teſtibus habetur, canalis ſeu aquæductus per quem controuerſa aqua decurrit, fuit expurgatus ab auctoribus dicti Eminentiſſimi D. Magni Magiſtri Domini fundi inferioris. Iuſte namque actus in alieno ſolo geſtus, non ſolum claram ſcienriam Epiſcopi Domini fundi ſuperioris indicat, ex quo nimis inuerſimile redditur quod homines alienum fundum ingredi aquæductum expurgare auſi fuerint ſine ipſius Domini licentia, & permiſſu, vt in his terminis
8 ponderat *Burſatt.d.conſ.n. 19. & Petrus Bin.d. conſ.398. n. 3. cum ſeqq.* vbi vlterius firmat introductionem ſiue deuiationē aquæ curſu deflu erit ad feudum della Tabaria, ſed opus manufactum in præiudicium ſuperioris ipſius Epiſcopi, probatur ex dictis teſtium examinatorum pro parte Eminentiſsimi D. Magni Magiſtri qui deponit quod ſubtus Roccham dicti prædij Taleſcof. cōfinantis cum prædio della Tabaria extat antiquus curriculus in ſaxo per lapicidos innixus,nec non etiam antiquus aquæductus pariter manufactus ſubtus curriculum perueniens vſq; ad fontem Talaureti qui dictam aquam recipit, eamq;ducit ad terrenum fundi inferioris ac terminat in eodem prædio conſtructa ad vſum animalium,& agrorum.
8 Huiuſmodi namq; teſtes cum ſint numero plures formiter mediante remiſſoria examinati, ac ſuorum dictorum optimam rationem reddant, vtiq; bene & concludenter probant *l. ſolum & ibi gloſſ. C. de teſtib. Bald. in l.preſbiter n. 124. verſ. quidam perijt C.de Epiſcop. & Cleric. Rota dec. 189. n.2.& dec.272.n.3. cum ſeqq.p.2. rec.& fuit dictum in Bononien. Procur. 10. Ianuarij 1650. coram Eminentiſſ. D. Card. Ottbobono §. 2. ad med.* tantoq. magis cum de fluxu eiuſdem aquæ per dictum canalem ſeu aquæductum ſpatio longiſſimi temporis deponant alij teſtes qui, licet examinati ad perpetuam rei memoriam, tamen
9 ex quo repeti non potuerunt ſtante illorum prædeceſſu, habere debent p o iuſta,& legitima. *Surd. dec. 103.per tot. Rota coram Greg.XV. dec.434.n.5. coram Buratto dec. 834. n.4. & dec. 530. n.3.&* illorum depoſitio morte confirmata remanſit *ad tex. in l.fin.verſ. ſi autem C.de teſtib. Rota in Romana Depoſiti 15. Decembris 1645.coram Eminentiſſ.D.Card. Corrado, & in Romana nullitatis matrimony 19. Ianuarij 1646. §. non obſtat quod onus.coram bo: mem. Arguelles.*

Non obſtat ad effectum præſumendi ex opere manufacto aquam iure ſeruitutis decurriſſe in fundum inferiorem, quod requiratur vt dictum opus conſtructum fuerit in fundo contra quem ſeruitus prætenditur, alias laborerium nil releuet,cum ex hoc non tollatur libertas quam de iure Dominus habet vtendi pro ſuo arbitrio aqua in ſuo fundo ſcaturiente; Obiectum enim huiuſmodi ceſſat ex facto concludenter probato per teſtes formiter examinatos, & præcipue affirmantes opus conſtructum fuiſſe in ipſo prædio Epiſcopi ibi; *Hò viſto che nell' articolato luogo chiamato Taleſcop.predio Epiſcopale vi è ſtato, & al preſente vi è vna caua,ò ſia mina cauata à forza di huomo cō picconi nella Rocca Diua*

Pa-

Pari facilitate viſa fuit tolli alia præ-
tenſio quod dicta caua fuit facta, non ad
recipiendam aquam, ſed potius ad effe-
ctum illam explorandi ac quærendi ſub
terra; iſtud enim eſt diuinare, & contra-
rium colligitur ex eiſdem teſtibus de-
ponentibus opus conſtructum fuiſſe *per*
çercare, e raccoglier l'acqua.

Non etiam aduerſantur depoſitiones
teſtium examinatorum pro parte Reue-
rendiſſ. Epiſcopi in ea parte in qua li-
cet, & ipſi admittant dictum opus manu-
factum, per illud tamen aquam in mo-
dica quantitate decurriſſe dicunt. Primo
enim dicti teſtes non coarctant negati-
uam. quod nempe dicta aqua non po-
tuerit defluere in maiori quantitate,
quin ipſi ſcirent, prout ad probandam
10 negatiuam requiritur *Gloſſ. in §. hinc*
nobis in auth. de hered. & falc. Bart. in l.
si §. hoc interdicto ff. de itinere actuq.
priu. Rota coram Greg. XV. dec. 510. *n. p.*
& 2. eorum dicta reſtringuntur ad tem-
pus recens, & poſt factam diuerſionem
ab ipſo Epiſcopo dum deponunt quod
aqua defluebat in modica quantitate,
eo quia curticulus erat repletus, reple-
tio enim facta fuit ab ipſo Epiſcopo de
tempore quo aquam à ſolito curſu di-
uerſit. Præterea cum teſtes examinati
pro parte Eminentiſſ. D. Magni Magi-
ſtri deponunt de fluxu huius contro-
uerſæ aquæ per canalem manufactum,
& ita de affirmatiua ſemper in dubio
præferendi ſunt teſtibus Epiſcopi de-
11 ponentib. de negatiua. *Gloſſ. in l. diem*
proferre §. si plures verb. conſenſerunt ff.
de recept. arbit. Bald. in l. Actor n. 2. *C. de*
probat. Alex. conſ. 169. *n.* 5. *lib.* 5. *Gabriel*
de teſtib. concluſ. 4. *n.* 1. *Rota dec.* 42. *n.* 5.
p. 3. *rec. & in punct. bene Burſatt. conſ.*
267. *n.* 13. *ad fin. & ſeqq. & n.* 29. vbi in-
ter cætera ponderat rationem veriſimi-
lem quæ huic caſui bene applicatur,
cum vt dictum eſt, extet cloaca in fun-
12 do inferiori opere manufacto, habere
præſumptionem quod fuerit facta ex
mutuo conſenſu. Verum etiam vis con-
ſtitutæ ſeruitutis probat, nam actus ex-
purgationis ſiue excauationis in alieno
ſolo reputatur ex illis, qui non iure fa-
cultatis aut familiaritatis exerceri ſo-
lent, ſed ex ipſis qui iure proprio fiunt.
13 *Bart. Caſtr. & alij in l. ſeru. C. de ſeruit.*
& aqua. Menoch. de retinen. poſſeſſ. remed.
5. *n.* 12. *Burſatt. conſ.* 41. *n.* 14. *Borgn. dec.*
23. *n.* 113. *p.* 2. *cum alijs alleg. per modern.*
Lucan. conſ. 97. *n.* 25. *verſ. probatum in-*
ſuper eſt.

Accedit vlterius pro maiori compro-
14 batione præſcriptionis ſeruitutis, quod
aliqui ex teſtibus aquam fluxiſſe per
opus manufactum vſq; ad immemora-
bile tempus & cum requiſitis per *gloſſ.*
in cap. 1. *de præſcript. in* 6. Immemora-
bilis autem certum eſt quod vim tituli,
15 conceſsionis, & priuilegij habet *cap. ſu-*
per quibuſdam §. præterea de verb. ſignif.
cap. 7. *de præſcript. in* 6. *l. hoc iure §. ductus*
aquæ ff. de aqua quotid. & eſt poteſtq; il-
lius vigore allegari melior titulus de-
mundo. *Rota in Placent. ſeu Abulen. De-*
cimarum 29. *Iunij* 1649. *coram R. P. D.*
meo Pentingerio §. si ad medium verſ. &
sic, & in terminis ſeruitutis aquæ ducendæ
Calcan. d. conſ. 56. *n.* 8. *Marott. conſ.* 8.
n. 4. *Surd. d. conſ.* 447. *n.* 11. *ad fin. Berous*
conſ. 194. *n.* 31.

Non obſtat quod etiam dicta ſerui-
tus legitime præſcripta fuiſſet, nihilo-
minus ex quo ab anno 1626. aqua di-
uerſa fuit, inde cenſeatur illa amiſſa, &
acquiſita libertas per non vſum 20. an-
norum vſq; ad tempus motæ litis.

Primo enim reſpondetur quod feu-
dum tunc erat poſſeſſum à forenſe de-
gente in Regno Siciliæ, & per Procu-
ratorem erat locatum colonis, quorum
16 ſcientia, & negligentia ad effectum
amittendi ſeruitutem per non vſum nil
releuat, ſed requiritur ſcientia, & pati-
entia Domini. *Bald. de præſcript. in* 2. *p.*
4. *partis princ. q.* 1. *n.* 12. *verſ. & nota.* Et
ratio eſt quia coloni præcario poſsident,
17 & omnia ſi negligerint, vſum, & frui-
tionem aquæ non præiudicant Domino
abſenti. *Barbar. n.* 12. *verſ. item poſito.*

Secundo quia dum agebatur de ſer-
uitute continua, & in eſſe deducta du-
cendi aquam per aquæductum conſtru-
ctum in fundo Epiſcopi intus Roccam
vbi eſt fons, & de tali ſeruitute Epiſco-
pi certam, & indubitatam ſcientiam ha-
buit, non ſolum ex longo curſu tempo-
ris, ſed etiam quia vt dictum fuit, acceſ-
ſerunt homines ad expurgandum di-
ctum canalem, vtiq; Epiſcopus præſcri-
bere non potuit, vel quia aquam de fa-

18 ẽto diuertendo ſpoliaſſe dicitur, & actio ſpolij durat 30. annis, nec minori ſpatio præſcribitur. *Moed.dec.3.de reſtit. ſpoliat.Rota in rec. dec.* 307.*n*.7. *p*.1.*& in terminis Burſatt. d. conſ.* 87. *n*. 31. *verſ. præterea*.Vel propter malam fidem,dum ſolitum curſum aquæ defluentis iure ſeruitutis per fundum Tabarica, malitioſe diuertit: nam ex hoc certum eſt
19 quod præſcriptionem impediuit iuxta. *tex. in. cap. dudum de Decim. Surd. conſ.* 276.*n*. 18. *&* 21. *Honded. conſ.*82. *n*.39. *& ſeq.lib.*1. *Rota coram Merlino dec.* 585. *n*. 15.

Præterea omnes teſtes etiam illi examinati pro parte Reuerendiſſ. Epiſcopi deponunt ſemper aquam defluxiſſe per canalem etiam poſt diuerſionem factam de anno 1627, licet in modica quantitate, attenta repletione facta, vel longo tempore ſequuta; & hoc ſufficit vt ſeruitus non omiſſa ſed continuata intelligatur,quia in retinenda,& conſeruanda ſeruitute iam in eſse deducta, ſufficit
20 vſus etiam in aliqua parte,vt bene in his terminis firmat *Crauett. conſ.* 124.*n*. 5. *& est etiam tex. in l. vna est via ff. de ſeruit. rustic. præd. & l.ſi is qui vſumfructum ff.de vſuf. Burſatt. conſ.* 267. *n*.30.

Denique non releuat quod diuerſio aquæ a ſolito curſu redundet in publicam vtilitatem,& commodum eccleſiæ, quia non eſt conſulendum publico in
21 præiudicium priuati habentis fundum inferiorem, & ſeruitutem actiuam ducendi aquam *l.vnic.§.penult.C.de caduc. tollen. Castrenſ.conſ.* 125.*n*.1. *in fi.lib.* 2. *Caſſad.dec.*119 *per tot.p.*1. *firmauit Rota in Bononienſ. Iuris Macin.* 1. *Februarij* 1638.*coram Reuerendiſſ D. meo Decano*.

Et ita vtraq; parte informante.

R. P. D. TAIA
Carpenſtoracten.Aquarum
27.*Decembris* 1662.

ARGVMENTVM

Identitatem Aquarum excludit diſtans ſcaturigo. Topographia, loci inſpectione, alijsque coniecturis id conuincitur.

SVMMARIA.

1 *Aquæ vſus abſq; domini voluntate non permittitur.*
2 *Aquarum diſtantia comprobat earum diuerſitatem: & de alijs ad hoc adminiculis.*
3 *Poſſideri eadem res a pluribus non valet.*
4 *Poſſeſſio probatur per instrumenta, & res inter alios actas.*
5 *Topographia præſentibus partibus est facienda.*
Loci inſpectio cum testibus concordans, plurimum refert ad aquarum dominij probationem: & de partis confeſſione n.7. alijsque coniecturis n. 8.
9 *Vocabulum strictum, & largum habens ſignificatum accipi debet instricto.*
10 *Aquæ ad alium locum, non abſq; proprij damno, propagatio est abſurda.*
11 *Conceſſione generali non veniunt ſpeciali nota digna.*

DECISIO X.

AD Eminentiſſ. D. Legatum delata per appellationem cauſa, data eſt manutentio Communitatis Carumbi in quaſi poſſeſſione omnium Aquarum fontium Lauroni, & aliarum,ac Aquæductuum, Meatuum, & Canalium a parte orientali Monticuli, cum reuocatione Attentatorum, & innouatorum: Et communitati Carpen. pariter manutenſio in quaſi poſſeſſione quarundam aquarum, fontium de Alpibus in loco nuncupato de Alpis; Pro cuius parte interpoſita appellatione, & commiſſa mihi cauſa cum facultate manutenendi quem de iure,& diſputato dubio An, cui, & quando ſit danda manutenſio, 21.Maij 1660. DD. deſiderarunt videre principaliter de bono iure, & concordari plantam, ſiue topographiam; pro cuius legitima confectione de partium conſenſu ſubdelegatus eſt D. Vicarius Generalis Aquen. qui, partibus præſentibus, fecit delineationem cum deſcriptione loci: & hodie ipſo bono iure diſputato DD. reſponderunt conſtare de bono iure Communitatis Carumbi, etiam ad effectum manutentionis, & purgationis attentatorum, & inno-

nouatorum ſuper omnes aquas fontis Lauroni, Dialiæ aliaſque, ac ſuper earum aquæductus, meatus, & canales a parte orientali monticuli nuncupati Territorij Lauroni.

Quia monticulus, ſeu territorium ſub quocumque vocabulo, tam Lauroni, quam de Alpibus, ſine dubio eſt Communitatis Carumbi, & venditio facta à Barone Communitati Carpen. eſt de aliquibus aquis, & fontibus de Alpibus, qui ſunt in territorio Carumbi, loco dicto *des Alps* apud ciuitatem Carpen. & conſequenter omnes aliæ aquæ, & fontes Lauroni, Rialiæ, aliorumq; vocabulorum remanſerunt in dominio dictæ Communitatis Carumbi.

Donationes vero factæ ab aliquibus perſonis priuatis Carumbi, & Albaruffi deductæ ad Carpen. (ſalua veritate, & validitate) ſunt limitatæ ad aquas de alpibus abſq; vllo verbo Lauroni, Rialiæ, & partis Orientalis, & ſpecialem declarationem recipiunt a dicta ſequenti venditione aquæ quorundam fontium de Alpibus, qui ſunt in territorio Carumbi loco dicto *des Alps*.

Ex quibus cum aqua, quæ in alieno loco oritur aliena ſit, ſine voluntate
1 eius ad quem vſus, proprietas, & dominium eiuſdem aquæ pertinet, non permittitur duci *l.4.C.de ſeruit. & aqua & ibi gloſſ. cum allegat.*

Et cum omnino diuerſus ſit fons dictus proprio nomine Lauron a dorſo Monticuli in partem orientalem declinans decem cannas, & ab eodem dorſo
2 menſurando ſuperficiem terræ diſtans rectilineæ per quadraginta octo cannas, & alius ſit locus de alpibus, iam viſa eſt apparere diuerſitas locorum, & conſequenter aquarum in locis ſcaturientium venditarum in ſupradictis inſtrumentis communitatis Carpen. ab ijs, quæ fuerunt ſeruatæ pro communitate Carumbi, & congruunt teſtificationes multorum, & ſignanter 10. teſtium pro Carumben. ſer. ſer. examinatorum in faciem loci anno 1572. in ſummar. Carumben. n. 25. & ex aliis quatuor examinatis, & repetitis pro Carpen. in d. ſumm. n 36. probantium poſſeſſionem Carumben. in dictis Aquis fontibus, & aquæductibus Lauroni, ac per antiqua inſtrumenta *in d. ſummar. n.34.*

Quod confirmari dixerunt DD. ex ſtatuto, & rubrica ſtatutaria de vſu aquarum Lauroni in ſummar. dato d. n. 34. bona fide ante aliquam litem a Carumben. facto anno 387. proxime ad annum venditionis 1313. a parte declarante reſeruationem huius fontis, & huius partis orientalis à Laurono ita nominatæ: & pariter ex ſententia anni 1458. inter procuratorem fiſcalem Baronis Carumbi, & ſindicos Communitatis ſuper purgatione d. fontis, & illius actuum *in d. ſummar. n.33.* Et demum ex tranſactione inter dictos ſindicos, & Procuratorem fiſcalem inita anno 1504. *ſummar. d. n. 34.*

Non obſtante exceptione quæ poſſet allegari, quod hæc ſit res inter alios acta, & iudicata Tertio non nocens; quia non queritur nunc de iure Carumben. ex re inter alios acta, ſed queritur de facto, & poſſeſſione, quæ agitata, & controuerſa ſemper fuit inter Dominum, & Communitatem Carumbi, etiam poſt venditionem aquæ quorundam fontium de Alpibus, Ex qua controuerſia excluditur poſſeſſio, & acquiſitio Communitatis Carpen. cum plures eandem rem poſſidere non poſſint, contra naturam quippe eſt, vt cum ego aliquid teneam, tu quoque id tenere videaris
3 §. *ex contrario l.3. ff. de acquir. poſſeſſ.* & cum poſſeſſio ſit quid facti, bene probatur per inſtrumenta, & res inter alios
4 actas *Abb. ad cap. 1. de fide inſtrum. n.5. Afflict. dec. 324. n. 14.*

Ex his multum contulit, imo, & principale fundamentum fuit oculis ipſa ſubiectio loci per accuratiſſimam Topographiam, vt ſupra de mandato Ro-
5 tæ præſentibus partibus perfecta iuxta *cap. 2. de libell. oblat. & l. 8. in fi. ff. fin. reg.* Ex qua inſpectione reſultat euidens probatio, quæ ſuperat omnem præſumptionem: quia cum planta concordant teſtes formiter examinati, opportune
6 *Rota dec. 197. n. 5. p. 8. & dec. 8. n. 8. verſ. 3. ex planta p. 9.* Viſu enim conſtat fontem Lauronum fluere in aquæductum longitudinis vndecim cannarum, propendentem verſus Rialiam vſq; ad locum vbi triplici exitu, ſiue tribus foraminibus (quorum è conſpectu hodie

ſca-

ſcaturiunt aliquales aquæ)nunc obſtructis, Aquæ ducebantur in Aquilegium ſeu ſpecus antiquum Carumben. prope dictam Rialiam; Et quanquam prædicto tempore tam exitus ſeu foramina quam ſpecus non ſint vſu, cauſa tamen clara viſa eſt, quia Carpen. obſtruxerunt dicta foramina anno 1574. quo Carumben. conqueſti ſunt Carpen. in ſpretum, & contemptum ordinationis D. Legati ac inhibitionis ad diuertendam aquam fontium Carumbi, canales eius antiquos obturaſse, & clauſiſse, & ad impediendum,& diuertendum aquæ ſolitum decurſum in aquæ ductum, parietem nouum extruſiſse, quibus reſpondit Procurator Conſulum Carpen. ob litem pendentem fuiſse iam ceſſatum ab opere per vnum annum, & inde pro cuſtodiendis cæmentis ad euitandam impenſam clauſiſse duo aut tria foramina in Summar.Carumben. n. 10. Vnde conijcitur fuiſse procuratum per Carpen. deuoluere aquam in aquæductum effoſſum, & productum vſque ad illos exitus, ſeu foramina Carumben. opportuna longitudine,& profunditate nouo opere, & extructione, vt in relatione poſtremi acceſſus à dorſo Monticuli vſq; ad dictos exitus: & nihilominus oppleto dirutoq; aquæductu, obſtrictoque illo triplici exitu, & nono Carpen. additamento aqua enixa, non curſum quem ſtruebant, ſed per cuniculos erupit in Ripam fluminis ſupra ſpecus vbi olim congregabatur.

Deducebatur præterea ipſa propemodum confeſſio partis Carpen. quæ excuſans nouum opus, & attentata anno 1572. reſpondit expoſitio facta pro parte communitatis Carumbi eſt contraria facto, quia excauatio de qua eſt queſtio, fuit facta in territorio de Alpibus & à parte ſolis occidentis, & aquæ Carumbi diſtant circiter ducentas cannas ab aquis Carpen. & ſunt verſus ſolem orientem. Et alia conſonat eodem anno 1572. cum excauaretur in alio canali ſiue aquæductu prope paruum ſpecus ſiue martelliero per Carpen. inſtitum fuit preſentibus conſulibus Carumben.coram Commiſſario multo magis commodum eſſe pro omnibus quod aqua duceretur ad dictum canalem, & inſeruiret communitati Carpen., quam ſi deperderetur tranſeundo per dictum receptaculum, ſeu *martelliero*.

Nec minus grauem æſtimarunt DD. eam coniecturam de terminis lapideis cum clauibus Apoſtolicis qui adhuc inſpiciuntur ſupra Aquæductum Carpen. ſed infra magnum ſpecus, non autem ſupra; Vnde arguitur,quod neq; aquæductus, nec aqua competat Carpen. quæ talibus terminis non indicatur, ſed potius viſum fuit poſſe concludi, quod ea tantum aqua videatur vendita, & conceſſa, quæ ex tranſuerſo monte adhuc in ingenti copia excipitur in magnum ſpecus, vt in relatione acceſſus.Et ſecundum hæc viſum eſt DD. obſeruare factum antiquiſſimum, fuiſſe ſcilicet coactos Carpen. in tranſactione cum Carumben. inita remouere terminos lapideos intra decem dies, quos appoſuerant vltra eorum ſpecus, & aquas: ex quo demonſtratur Carpen. nullum habere ius, & multo minus locum eſſe compræhenſum in venditione, & emptione ipſorum.

Demum ex alia loci recognitione in ſpecu dicto *de Mere* ſito ſub magno ſpecu verſus Carpen. notarunt DD.narrari in relatione Peritorum ibi poſitum eſſe canalem a parte Septentrionis, per quem ducitur aqua,& exire per tubum poſitum ad partem meridiei, obſeruando quod dictus tubus meridionalis non tantum impletur aqua, ſed ab eadem ſuperatur per duos digitos, & quod ex parte dicti tubi recipientis aquas, appoſitus eſt alius tubus non à longo tempore: Vnde viſum eſt indicari adhuc aquam colligi ſupra debitam quantitatem, quanto ſuperfluit vltra vetuſtiſſimi tubi capacitatem.

Et ex his ſatisfactum putarunt ijs fundamentis quæ pro Carpen.deduce-
8 bantur. Et primo coniecturæ de continuatione aquæductus à fonte Lauroni vſq; ad paruum ſpecus, ex quo ne dicatur ſuperflue extructum ingens opus, arguitur quod vſq; ad dictum fontem fuerit productus pro ea excipienda,vtpote in venditione comprehenſa

Nam continuatio, quæ ſupponitur non eſt vniformis, & contemporanea, ſed à medio monticulo verſus partem

orientalem viſum eſt protenſum fuiſſe nouo opere, & ædificio vt ſupra; quinimo prætenſæ huic continuationi aquæductus obſtat triplex ille exitus è conſpectu fontis, qui pro ducenda hac aqua in ſpecus Carumben. fuit apertus, & obſtat defectus terminorum, quibus aquæductus Carpen. indicari debebant, vt in tranſactione.

Secundo fundamento, quod in toto territorio *des Alps* non ſit alia ſcaturigo, quam fontis Lauroni, adeoque neceſſario concludendum eſſe inſtrumenta venditionis loqui de hac ſcaturigine.

Sed deficit ex facto obiectum, cum magna aquæ ſcaturigo inſpiciatur in magnum ſpecus Carpen., vt ex relatione acceſſus, quæ de anno 1572. ſcaturiebat de infimo in alium per canalem plūbeum exiſtentem intra dictum ſpecus magnum Carpen., & hodie apparet defluere ex parte orientali reſpectu ſpecus, & occidentali reſpectu Monticuli, cui ſcaturigini videntur congruere inſtrum nta venditionum, & indicia terminorum, immo ex eadem relatione patet in medio monticuli apparere aliqualem aquæ ſcaturiginem, & pariter plures ſcaturigines inſpici e conſpectu illius triplicis exitus, quæ omnes diuerſæ ſunt à fonte Lauroni.

Tertio deniq; quod nomen *des Alps* generale ſit, & vtraque decliuitas tam orientalis quam occidentalis dicatur territorium *des Alps*, cuius fontes, & aquæ fuerunt venditæ.

Tollitur hæc obiectio ex teſtibus examinatis ſuper diuerſitate denominationis vt ſupra; nihilominus dato, &. non conceſso quod nomen *des Alps* generaliter contineat partem orientalem ſpecialiter dictam *Lauron* a dicto fonte, & partem occidentalem etiam in preſens nominatam *des Alps*, videtur quadrare mirabilis regula (inquit Matheſilan. ſingular. 94.) quod vbicumque vnum vocabulum habet duo ſignificata, vnum largum, & aliud ſtrictum, ſi inueniatur in materia ſtricta, debet recipi in ſignificatu ſtricto *cap. Rodulphus 35. de reſcript. & ibi Abb. cum adden. Bart. ad l. hoc legatum ff. de leg. 3.* & ad ſimilem regulam verborum accipiendorum potius in ſpecie quam in genere præclare *Bulgarin. ad rubr. ff. ſol. matrim. in fi. Dec. conſ.* 406. *n.* 6. *Mantic. de tacit. lib.* 6. *n.* 4. *lib.* 1. *Rota coram Seraph. dec.* 853. *n.* 6. & maxime vbi non diſcrepet communis vſus loquendi Regionis ad *Matheſilan. d. ſingul. 94. in fi.*

9 Quia regula firmata veriſimile non eſt, quinimo cum ſit durum, & crudelitati proximum ex prædijs Carumben.

10 aquæ agmen, hortum ſitientibus ægris Carumben. ad aliorum vſum vicinorum iniuria propagari *l.* 6. *C. de ſeruit. & aqua & ibi gloſſ. vlt.* opportune deducens exametrum illud.

Alpibus ille perit, qui ſe plus diligit vllū, nimis reſupinum eſt, vti ipſi Carumbenſes propagarint, & facile ſuum iactarint *l. cum de indebito* 25. *ff. de probat.* & vtilem ſibi aquam, & fere neceſſariam ad extraneos potius quam ad ſe voluerint peruenire: & quatenus hoc voluiſsent, debebant explicite declarare, cum in generali conceſsione non veniant quæ

11 ſunt ſpeciali nota digna, & de quibus diſponens ſi cogitaſset, non eſset veriſimiliter diſpoſiturus. *Rota dec.* 17. *n.* 11. *verſ. quando quidem & ſeqq. p.* 8. *& bene Spada conſ.* 54. *n.* 42. *lib.* 1. *& melius n.* 43. *verſ. ſicut etiam & n.* 44. vbi in ſimili conceſsione conuincit alterum de duobus neceſse eſse, vel quod Lauron non ſit intra fines *des Alps*, vt in facto ſupponitur a Carumben. vel quod Carumben. intellexerint de toto *des Alps*, excepta iſta notabili parte Lauron, quæ ab vſu Carumben. habebatur pro ſeparata à loco *des Alps*, iuxta ea quæ tradit *Hoſtiens & c. apud Spadam.*

Et ita vtraq. &c.

R. P. D. BEVILAQVA
Pampilonen. Iurium Parochialium
19. Ianuarij 1663.

ARGVMENTVM.

Parochialium Eccleſiarum vnio, & Vicariorum temporalium vel perpetuorum deputatio ſit aperta.

SVMMARIA.

1 *Vnita eccleſia receſſum importat a natura primaua.*

Vi-

1 *Vicarius amouibilis nudum habet exercitium, nomenq; cum congrua.*

3 *Vnio iure incorporationis eccleſię quomodo appareat.*

4 *Ex vnione eccleſiæ, & congrua vicario aſſignatione, in ipſum transfertur tantum curæ exercitium.*

5 *Vicarij perpetui parochialium eccleſiarum quando deputari debeant: & num. 13.*

6 *Vicario perpetuo deputato parochialis cura non deſinit eſſe de menſa illius eccleſiæ cui facta eſt vnio.*

7 *Vicarius amouibilis quando cenſeatur.*

8 *Vicariæ amouibilis natura eſt vt noua fiat prouiſio, primi morte non expectata. Vide n. 11.*

9 *Apoſtolica confirmatio in eccleſiæ Vicaria quandoque non requiritur.*

10 *Conſtitutio Vrbana de confirmatione ſuper eccleſiæ præiudicialibus quando locum non habeat, eiusq; finis.*

12 *Viſitatio eccleſiarum parochialium Epiſcopo anno quolibet iniungitur.*

13 *Vicarij amouibilis geſta præſumuntur tanquam miniſtri, vbi quod non poſſit Ordinario præiudicare.*

DECISIO XI.

ORta lite inter Vicarium, & Beneficiatos eccleſiæ parochialis oppidi de Mendauia, & Abbatem de Yrach ſuper iuribus parochialis eccleſiæ S. Mariæ de Legarda eidem parochiali de Mendauia annexa, Prouiſor Pampilonæ diffinitiua ſententia declarauit ad Vicarium prædictum omnes functiones parochiales ſpectare, Abbatemque de Yrach abſq; illius licentia in actibus prædictis nō poſſe ſe intromittere. Cauſa ad hoc ſacrum Tribunal deuoluta, & iure collitigantium ad examen deducto, ad fauorem Abbatis hodie emanauit reſolutio, ſcilicet conſtare de illius bono iure; Et fundamentum huius reſolutionis fuit quia dicta eccleſia parochialis S. Io. de Mendauia, cui vnita reperitur illa de Legarda vſq; de anno 1408. a Nicolao de Romero tunc adminiſtratore Apoſtolicus Epiſcopatus Pampilonæ plenarie, & per viam incorporationis vnita fuit monaſterio de Yrach cum omnibus pertinentijs ſuis reſeruata Vicario ibi reſidenti congrua per Abbatem dicti monaſterij perſoluenda: per quam vnionem ſic factam ſequitur eccleſiam à primæua ſui natura receſſiſſe, & prædium monaſterij, cui fuit vnita, reputari. *Felin. in cap. cum in*

1 *noſtra n. 30. de reſcript. Oldrad. conſ. 257. n. 15. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 5. §. 7. n. 2. & 3. Card. Cañaler. dec. 330. num. 5. Duran. dec. 303. n. 3. bon. mem. Merlin. dec. 37. n. 1. & ſeq. & dec. 115. n. 5. in rec. dec. 352 n. 7. p. 4. & in Acernen. Vicarij 1. Iulij 1654. §. atque coram bon. mem. Bichio:* quodq; penes idem monaſterium illiuſque Abbatem cura animarum omniaq; alia reſideant, Vicarius vero ibi deputa-

2 tus ad eam exercendam, vti nutu amouibilis, habeat nudum exercitium, & nomen cum iure congruæ. *Gloſſ. in clem. vn. in verb. ad menſum verſ. & videtur de exceſſ. Prælat. Gabr. conſ. 190. n. 10. lib. 2. Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 33. n. 93. Rota coram Card. Seraph. dec. 1304. nu. 1. Coccin. dec. 81. n. 2. & 3. Canal. dec. 595. n. 1. & 2. Buratt. dec. 214. n. 3. & 4. Merlin. in d. dec. 115. n. 7. & in rec. dec. 352. n. 7. & 8. p. 4.*

De hac autem vnione iure incorporationis, & ſubiectiue facta monaſterio abunde Domini apparere dicebant ex

3 illis verbis ibi: *cum omnibus iuribus, & pertinentijs præfato monaſterio incorporamus, & perpetuo vnimus, & concedimus ita quod liceat per vos, vel per Procuratorem veſtrum corporalem poſſeſſionem præfatæ parochialis eccleſiæ, iurium, & pertinentiarum prædictorum auctoritate propria apprehendere, ac fructus, & redditus in vſus Abbatiæ, & conuentus conuertere, reſeruata tamen de eccleſiæ fructibus, redditibus, & prouentibus pro Vicario ibidem inſtituendo congrua portione.* Cum igitur eccleſia ſit vnita cum iuribus, & pertinentijs ſuis, ſitq; certa congrua Vicario aſſignata ad hoc, vt reliqui fructus con-

5 uertantur in vſus conuentus, & Abbatiæ de Yrach, euidens ex hoc fit translationis curæ habitualis in Abbatem, &

4 exercitium dumtaxat illius in Vicarium, vt probant *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 5. §. 7. n. 128. Garz. de benefic. p. 12. cap. 2. n. 55. Gratian. diſcept. for. cap. 892. n. 5. in fi. Rota coram Card. Caualer. dec. 371. n. 1. et 5. Buratt. dec. 214. n. 4. Mer-*

lin. in præcit. dec. 115. *n.* 7. *et* 8. *in rec. dec.* 710. *n.* 3. *p.* 2. *dec.* 352. *n.* 8. *p.* 4. *dec.* 21. *n.* 6. *p.* 1. *dec.* 88. *n.* 12. *p.* 9. *in Barchinonen. Parochialis* 10. *Februarij* 1646. §. *quia in alijs coram Eminentiſſ. Card. Corrado, in Mindionen. Parochialis* 3. *Maij* 1653. §. *nec dubitari coram Reuerendiſſ. Segobien.*

Non obſtat quod ſi vt hic parochiales ſeculares vniuntur monaſterio, vel dignitati debent ibidem deputari Vicarij perpetui ſeculares, qui curam exerceant
5 *ad tex. in cap. extirpandæ* §. *qui vero de præbend. Gloſſ. in clem. vn. verb. parochialium vbi DD. de offic. Vicar. Gemin. conſ.* 86. *n.* 5. *Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 5. §. 3. *n.* 10. *Rota dec.* 5. *n.* 2. *p.* 7. *rec.* Reſponſum enim fuit quod iura in obiecto allegata procedunt in ſimplici vnione, cuius vigore ſuperior eccleſiæ cui eſt facta arctatur adminiſtrare curam in eccleſia vnita per Vicarium perpetuum: ſecus quando, vt hic, pleno iure, & ſubiectiue Parochialis fuit alteri vnita, nam tunc tenetur quidem curam per Vicarium perpetuum exercere, ſed ab exercitio illius valet ad nutum remoueri, vt diſtinguit *Gloſſ. in clem. vn.* §. *quidam etiam in verb. ad menſam verſ. aut pleno iure de exceſſ. Prælat. Gonzal. ad reg.* 8. *gloſſ.* 5. §. 4. *n.* 14. *Lotter. de re benefic. lib.* 1. *q.* 33. *n* 93. *Io. Aloyſ. Ricc. in praxi var. reſol. to.* 1. *p.* 2. *reſol.* 293. *Rota apud Card. Seraph. dec.* 1304. *ſub num.* 1. *Rota dec.* 5. *n.* 7. *et* 8. *p.* 7. *et dec.* 88. *nu.* 1. *et* 17. *p.* 9. Et ſic perpetuitas reſpicit perſonam ipſius Vicarij, & in illo verificatur ratione exercitij, & onerum, quæ ſubire tenetur, non vero quod cenſeatur
6 tranſlata omnis cura parochialis quæ, huiuſmodi perpetuitate Vicarij non obſtante, non deſinit eſſe de menſa illius Eccleſiæ, cui facta eſt vnio. *Gabr. conſ.* 190. *n.* 18. *et* 19. *lib.* 2. *Gonzal. ad reg.* 8. *gloſſ.* 5. §. 6. *n.* 30. *Rota dec.* 102. *n.* 10. *ante fin. verſ. et præterea ex eo p.* 1. *dec.* 310. *n.* 4. *in fi. p.* 2. *bon. mem. Merlino in præcit. dec.* 115. *n.* 13. *et in rec. dec.* 245. *num.* 17. *par.* 6.

At omnis difficultas remouetur ex alijs in preſenti caſu concurrentibus, quæ excludunt perpetuitatem Vicarij, & oſtendunt vere illum eſſe nunc amouibi-
7 lem. Et Primo quia agitur de eccleſia regulari ratione vnionis Monaſterio facta, in qua de iure deputantur Vicarij amouibiles *cap.* 1. *de cappell. monach. Sanch. in præcept. Decal. lib.* 7. *cap.* 19 *n.* 104. *Gonzal. lo. prox. cit. n.* 31. *Rota apud Duran. dec.* 74 *n.* 27. *et in rec. dec.* 297. *n.* 3. *part.* 5.

Elicitur ſecundo ex duabus deputationibus de anno 1539. factis, & relatis in ſummar. Abbatis, in quibus præuia expreſſione quod Vicarius erat annalis, ad nutum quoq; fuit tunc deputatus, quæ antiquiſſimæ deputationes, & metam centum annorum excedentes optime inſeruiunt pro iuſtificatione huius qualitatis, eo ipſo quod ſunt ſortitæ effectum per admiſſionem vnius Vicarij ſecuta remotione alterius, & facta in ſecunda admiſſione mentione prioris iuxta *conſ. Oldrad.* 229. paſſim à Rota aprobatum vt coram *ſ. mem. Greg. XV. dec.* 215. *n.* 1. *Seraph. dec.* 337. *n.* 2. *& dec.* 1141. *n.* 2. *Merlin. dec.* 4. *n.* 1. *dec.* 95. *n* 5. *& in rec. dec.* 152. *n.* 2. *p.* 5.

His accedit concordia de anno 1577. inita inter Abbatem de Yrach, & Beneficiatos, & incolas de Mendauia vbi dictus Abbas annuens inſtantiæ Vicarij ſuper argumento congruæ, & ad talem effectum vnioni vnius ex beneficijs Sancti Ioannis quod ille retinebat, & in remotione à Vicaria dimittere debebat, facultatem etiam ſibi reſeruauit ad annum, & libitum amouendi: ex qua concordia implicitam, & explicitam amouibilitatem continente cum ſubſequuta illius confirmatione per ordinarium, iunctis recentioribus deputationibus relatiue ad dictam concordiam ab eodem Abbate de annis 1637. & ſequentibus factis de Vicaria tanquam de amouibili, euidenter patet illam eſſe talem, cum hæc ſit illius natura vt noua
8 fiat prouiſio, non expectata morte primi. *Rota dec.* 328. *n.* 9. *apud Poſt. de Manut. et in Maceraten. Cappellaniæ* 10. *Maij* 1660. *coram me* §. *Iniuſtitia.*

Non vrget contra dictam concordiam exceptio nullitatis ex defectu beneplaciti Apoſtolici requiſiti pro illius validitate ex c. nſtit. Vrbana ſuper præiudicialibus eccleſiæ edita. Tum quia non fuit inita ad effectum tunc firmandi quod impoſterum Vicaria eſſet amouibilis ad nutum Abbatis, ex quo talem

per

9 per antea fuiſse ſupponitur, & cum tali ſuppoſito ille qui ſpatio ſeptem annorum fuerit Vicarius abſq; remotione, deputatur Oeconomus, atq; ideo non requirebatur confirmatio. Tum quia conſtitutio Vrbana non habet locum in contractibus inter duas eccleſias factis ex legiſlatoris mente quæ fuit vt conſu-
10 leretur rebus eccleſiæ aduerſus vſurpatores, vt deciſum fuit in *Vicen. Portionum prima Iunii 1643 coram bo: me Dunozetto*.

Non releuat quod nonnulli ex Vicarijs pro tempore ob aſsecutionem alterius beneficij, vel alias Vicariam dimittere volentes id fecerunt in manibus Iuratorum, & iſti de more alios ad exercendam curam animarum præſentationibus relatis *in Summar. Vicarii n.* 4. Vnde referebatur ad exclusionem manualitatis Vicariæ, quia inde non poteſt educi quod eſset perpetua, & dartur in titulum, dum admiſsa perpe-
11 tuitate nullatenus poterat dimitti in manibus laycorum, vt ſunt Iurati, & dimiſſionem admittere, cum hoc ſit facultas ſuperioribus eccleſiaſticis ſolum reſeruata *ad tex. in cap. si admonet. cap. quod in dubiis cap. nisi cum prædam de renunciat. Couarr. var. reſol. lib. 5. cap. 5. n. 6. Garz. de benefic. p. 11. cap. 3. n. 219. et ſeqq. et n. 223. cum ſeq. Rota in Anglonen. Archipresbiteratus 26. Iunii. 1654. §. quia cum coram R. P. D. meo Albergato.*

Quibus nullatenus viſum fuit reſiſte-
12 re decretum Sāc. Concil. Tridentini *in ſeſſ. 7. cap. 7. de reform.* quatenus ibi iniungitur locorum ordinarijs quolibet anno viſitatio eccleſiarum parochialiū monaſterijs vnitarum, & deputatio Vicariorum perpetuorum pro exercitio curæ animarum; Quoniam hoc ſimpliciter, & abſolute non demandatur, ſed remittitur corundem Ordinariorum arbitrio, ſi pro bono eccleſiarum regimine ipſis expedire videbitur, vt ibidem notat *Barbos. n. 15 Gonzal. ad reg 8. gloſſ. 5. §. 3. in fi.* & in indiuiduo eccleſiæ huic monaſterio vnitæ firmauit *Rota coram Seraph. d. dec. 1304. n. 1. et in rec. dec. 88. n. 17. p. 9. et in Pamphilonen. Vicaria de Stella 16. Iunii 1642. coram Reuerendiſſ. D. meo Decano.*

Prout nec videbatur poſse fieri vim inactibus factis à Vicario de Mendauia in dicta eccleſia de Legarde con-
15 cernentibus parochialitatem abſque Abbatis vel Prioris licentia: nam dato ſtatu præſeferente manualitatem, illi ſtandum eſt, omniaq; geſta præſumuntur per Vicarium vti nudum miniſtrum Abbatis. *Gabriel conſ. 190. n. 10. verſ. hoc igitur lib 2. cum aliis ſupra alleg.* Nā ſi alias animo illi præiudicandi exercuiſse non potuit niſi quoq; conſtet Abbati innotuiſse ad not. per *DD. in cap. cum ecclesia ſutrinā vbi Ripa n. 14. de caus. poſſeſs. et propriet. Caualer. dec. 405. n. 3. Adden ad dec. 542. à n. 93. p. 4. to. 3. rec.* & multo minus in tam graue monaſterij detrimentum.

Cum itaque ex prædictis ſatis conſtet de vnione Parochialis Sancti Ioannis de Mendauia monaſterio de Yrache, ac Vicarij ibi reſidentis amouibilitate, nec in dubium reuocetur quin hæc de Legarda ſit illi annexa, ibique Abbates pro tempore plures geſserint actus ſpecificatos, & relatos in eius *Summar. impreſſ. n.* 13. merito fuit reſolutum conſtare de illius bono iure reſpectu Iuriū parochialium, & exercitij.

Vtraque parte Informante.

R. P. D. EMERIX.

Bononien. Feneſtrarum.

13. Aprilis 1663.

ARGVMENTVM.

Feneſtræ aperiri poſsunt in communi pariete etiam ſi proſpectus habeatur ad vicinum; verum ferreis cratis muniendæ ſunt.

SVMMARIA.

1 *Aedes altius tollere, & feneſtras aperire cuiq; licet, dummodo id ad æmulationem non fiat.*
2 *Statutum ad euitandas rixas emanatum eſt ſeruandum.*
3 *Peritis in ſeruitutis luminis materia ſtandum eſt.*
4 *Subſidiaria remedia ei qui ſponte in neceſſitatem incidit minime conceduntur.*
5 *Ferreis cratis munienda ſunt feneſtræ proſpectum habentes ad vicini domum.*

DE-

DECISIO XII.

Directa mihi cauſa appellationis à ſententia Auditoris Vicelegati Bononiæ confirmatoria alterius Rotæ Bononienſis, in qua declaratum fuit licere Franciſco Zuffio habere feneſtras apertas tam in parte ſuperiori quam inferiori domus, quam ædificauit contiguam viridario Caroli Cignani, dummodo tamen apponat cratem ferream in medio muri. Dedi dubium an Feneſtræ in totum claudi debeant, vel ſufficiat apponi ferratas iuxta formam traditam in ſententijs de partibus, quo hodie propoſito Domini reſponderunt feneſtras eſſe permittendas ad lumen, non ad proſpectum, & cum ferratis. Ratio reſolutionis quo ad primam partem fundatur in diſpoſitione Iuris communis, ſecundum quod licitum eſt
1 vnicuiq; ædes altius extollere, & in eis feneſtras aperire *l. altius & ibi Bald. n. 4. & Caſtrens. n. 5. C. de ſeruit. Honded. conſ. 80. n. 15. & ſeqq. Berous conſ. 134. n. 15. lib. 3. Cepoll. de ſeruit. cap. 62. per tot. & Rota Bononien. dec. 110. n. 2.* Dummodo id non faciat ad æmulationem, prout in dubio non præſumitur donec contrarium probetur. *Menoch. de arbit. lib. 2. centur. 2. conſ. 156. n. 9. Andreas Gail. obſeru. 69. n. 30. lib. 2. Viuius dec. 306. n. 1. lib. 2. & Rota Bonon. d. dec. 110. n. 11. cum alijs adduct. per Rot. coram Buratt. dec. 631. n. 6. & Add. ib. n. 25.*

Quo vero ad ſecundum innititur diſpoſitioni ſtatuti particularis ciuitatis Bononiæ, quo vicino interdicitur in muro proprio ſeu conducto aperire foramen vel feneſtras vnde pateat aditus vel proſpectus in hortum vel domum vicini, niſi aliunde commode lumen haberi non poſſit, cuius quidem ſtatuti diſpoſitionem vti emanatam pro communi bono ad euitandas rixas, & diſ-
2 cordias ſeruandam eſſe in ſimilibus terminis cenſuerunt *Io: Oinot. in §. prædiorum Vrbanor. inſtit. de ſeruitut. Berous d. conſ. 134. n. 15. verſ. de iure vero municipali Io: Bapt. Gargiareus in Iur. Singul. p. 1. ſingul. 13. n. 48 cum ſeqq. Rota Bonon. dec. 100. n. 7. & d. dec. 110. n. 1.*

Nec obſtat quod ſtatutum locum nõ habeat quando aliunde commode haberi lumen non poteſt, quodq; ſaltem in duobus cubiculis ſeu manſionibus, attento præſertim ſtatu fabricæ, lumen aliunde commode haberi non poſſit
3 iuxta relationem tertij Periti, cui in hoc ſtandum eſt *l. 1. in princ. ff. de Ventre inſpic. Grat. dicept. for. cap. 600. n. 22. & ſeqq. Rota dec. 171. p. 7. & dec. 318. n. 33. p. p. rec. vbi plures cumulantur.*

Quia quicquid ſit, an debeat attendi præſens ſtatus fabricæ, vel potius initium ſecundum quod, vt refert idem Peritus, aliter conſtrui poterat, prout vult *Add. ad. Rot. Bonon. dec. 97. §. 4. diſtinctio verſ. ſecundo caſu* motus ex ratione quod remedia ſubſidiaria non
4 conceduntur ei, qui ſua ſponte in neceſſitatem incidit. *Menoch. de arbit. lib. 1. centur. 2. cas. 182. n. 38. & Rota dec. 189. n. 34. poſt Zacch. de Oblig. Camer.*

Tollitur obiectum dum non ordinatur in totum claudi feneſtras, ſed permittitur quidem Zuffio illas habere, ita tamen quod per appoſitionem cratis ferreæ ſeu ferratarũ in medio muri impediatur ipſi aditus, & liber proſpectus in viridarium Cignani, ſic enim nec præſens ſtatus fabricæ deformabitur, nec Cignanus habebit quod conqueratur, cum adimpleta remaneat mens, & ratio ſtatuentium, quæ in eo vnice conſiſtit, ne vicinus habeat aditum vel liberum proſpectum in domum vel hortum vicini, prout aperte colligitur *ex rubr. d. ſtat. §. item ſi quis, & obſeruat Monterent. ibid. verb. Feneſtram* &c.

Et ita vtraq; &c.

R. P. D. BOVRLEMONT

Diſcurſus in Piſana Tenutæ

ARGVMENTVM.

Confines qualiter probandi. Poſſeſſio, quæ potior ac iuſtior, quæue manutenibilis. Reintegratio cui concedenda.

SVMMARIA.

1 *Poſſidens iuſte, obtinere debet, & aduerſarium remouere.*
2 *Poſſeſſio apud duos in ſolidum remanere*

nere non poteſt.

3 *Poſſidens prior obtinere debet in poſterioris concurſu, quemadmodum ex iuſto, & potiori titulo.*

4 *Locationum inſtrumenta poſſeſſionem probant & n.14.*

5 *Idemtitatem bonorum probant ſcriptura, iuxta poſitio diuiſoria, & publicum æſtimum.*

6 *Aeſtima pleniſſime probant aduerſus eos, de quorum voluntate confecta ſunt, & quandoque contra tertium.*

7 *Ad idemtitatem probandam duæ tantum demonſtrationes, & duorum terminorum conuenientia ſufficiunt.*

8 *Conductor eius nomine poſſidet, cui mercedem ſoluit.*

9 *Reuelationes in vim monitorialium faciunt fidem.*

10 *Poſſeſſio teſtibus quomodo probetur.*

11 *Manutentio iuſtiori, antiquiori, & magis continuato poſſeſſori eſt tribuenda: quod in alterius præiudicium locum non habet.*

12 *Poſſeſſionis continuatio quomodo admittatur.*

13 *Hæredibus poſſeſſio mediantibus colonis acquiritur.*

15 *Aeſtimum non probat contra illum qui non interfuit.*

16 *Teſtes examinati in ſummarijſſuno fidem non faciunt in plenario.*

17 *Teſtes dubij, æquiuoci, & non repetiti fidem non faciunt.*

18 *Teſtibus de proprio facto deponentibus magis credendum eſt.*

19 *In materia confinium, & terminorum inſtrumenta attenduntur.*

20 *Idemtitatem in antiquis probant enunciatiuæ.*

21 *Confinia eadem exiſtimantur permanſiſſe.*

22 *Confinia quid comprehendant.*

23 *In locatione Tenutæ omnes eius pertinentiæ comprahenduntur.*

24 *Confinium enunciatio per præpoſitionem In, ad eorum comprehenſionem in Tenutâ probandam plurimum confert.*

25 *Dictio verſus non comprehendit locum, ad cuius ſitum rei exiſtentiam demonſtrat.*

26 *Modicitas pratij demonſtrat quantum veniat in locatione.*

27 *Impugnare non poteſt, qui approbauit Emphyteuſis conceſſionem.*

28 *Diſpoſitio generalis, quæ in vno tantum verificari poteſt, habetur pro ſpeciali.*

29 *Laudum poſſeſſionem alicuius rei, puta Foueæ, probat.*

30 *Relatum ineſt cum ſuis qualitatibus in referente.*

31 *In manutentionis cauſa articuli proprietatem concernentes non ſunt impertinentes.*

32 *Terminorum generalium ſignificatio per dictionem, Vel, & modum loquendi, ſeu aliter, declaratur, & reſtringitur.*

33 *Diuerſificatio oriri facit dubietatem, quæ non releuat.*

34 *Confinium expreſſio facit cenſere omnes partes expreſſas conceſſas.*

35 *Bona pro confinibus enunciata cum bonis confinatis non comprehenduntur.*

36 *Poſſeſſionem colorare non poteſt notorius error.*

37 *Libri contra producentem probare debent.*

38 *Probationes potentiores ſunt præferendæ.*

39 *Dictio, Verſus, intrinſecitatem non denotat, ſed remotam adiacentiam.*

40 *Fidibus miniſtrorum deferendum eſt in ijs, quæ ad eorum officium ſpectant.*

41 *Teſtis æquiuocus attendendus non eſt.*

42 *Enunciatiuæ ad partis ſuggeſtionem inſinuatæ non præiudicant.*

43 *Verbum, Iuxta, cum termino reperto confert ad viam probandam.*

44 *Idemtitas prædiorum qualiter in antiquis iuſtificanda.*

45 *Dominium Tenutæ ex laudo, locationibus, & termino reperto, præſumptionibus iunctis, & coniecturis probatur.*

46 *Reintegratio non probanti poſſeſſionem antiquiorem non conceditur.*

47 *Præſcriptio 40. annorum poſſeſſionem inutilem reddit.*

48 *Reintegratio conceditur antiquiorem probanti poſſeſſionem, & iuniorem prætendenti.*

DECISIO XIII.

IN Territorio Piſano ſitus eſt, ager, ſeu fundus antiquiſſimis temporibus Syl-ua Palatina, nunc autem iuxta vulgare idioma, Tenuta di Migliarino communis Malauentris nuncupatus, quem ſyluoſi locorum anfractus, & inculta ſoli na-

natura, varia hincindè inſtrumentorum ſuper actibus poſſeſſorijs,& denominationibus, atque finium determinatione diſcrepantium ſeries teſtium dicta reſpectiuè oppoſita,& inter ſe diſſonantia, aliaque digladiantium præſumptionũ, & conſequentiarum pariter vtrinque exagerata argumenta, in perdifficili diuturnæ controuerſiæ inter Menſam Archiepiſcopalẽ Piſanam,& D.Ducem de Saluiatis, quoad quædam eius corpora labyrintho inuoluere;Quocirca,ne confuſa nimis huius arduæ diſceptationis cauſa in diſpendioſum producatur tœdium, digeſta, & elucidata per diſcurſum facti; atque iuris materia eius reſolutionem DD. mei cenſuerunt eſſe contrahendam, mihique illud oneris impoſuere, in quo morem geſſiſſe ex officij ratione,vti debeo, ſi non ad modum in tàm graui Prouincia requiſitũ pro tota ſaltem animi contentione allaborauiſſe,aliqualem ne demereri excuſationem,æquiſſima DD.meorum ſpondet indulgentia, quæ velut auſpice magis impulſus, & accenſus, præmiſſo motæ litis contextu, poſitoque rerum tractandarum ordine, veritatis inquirendæ voto, quantum in me erit ſatisfaciam.

Primus huius diſcriminis litigioſi motus duxit originem ex eo, quod quidam nomine de Saluiatis (quos tamen D.Dux negat,ſuos Authores eſſe, vti à Menſa allegantur) cum ſocijs in negotio, ſub vulgari nomenclatura cantante, Banca, ſeu Magona di Piſa, conduxerant ab anno 1574.multa tenimenta Menſæ Archiepiſcopalis inſtrumentis locationum expreſſa, atquè etiam eodem tempore habuerunt Tenutam de Migliarino ab Authoribus D. Ducis ſibi locatam, cum omnibus acceſſionibus,& pertinentijs:Cum verò per multum temporis interuallum Tenimenta Menſæ, & D. Ducis in poſſeſſione conductorum promiſcuo vſu, & ordine confuſo permanſerint,accedente colonorum infrequentia, ac Terminorum poſitione neglecta, ſeù, ſi quæ fuit antè diſputabili obliuioni tradita, factum eſt,vt de anno 1621. occaſione reſtitutionis faciendæ locatoribus, Menſa Archiepiſcopalis, & D. Dux de Saluiatis ſuper recuperatione reali controuerſorum locorum omninò diſcordes, in grauem hanc deuenirent controuerſiam,quæ coram Reuerendiſſimo Nuncio Florentiæ prius auocata poſſeſſione per ſummarijſſimum poſſeſſorium fauore Menſæ, eſt acta, eidemque dimiſſa,& relaxata per ſententiam cum mandato de manutenendo poſſeſſione, ſuper tenutis controuerſis, videlicet, *Padule di Maluentre*, *Poggio à padule Debbi*, *Iſola*, *Romita Pecoreccia*, *Foſſa Magna*,& *Lama Trinca bonaldi*. at in plenario poſſeſſorio cauſa alia mota eſt in eodem Tribunali Reuerendiſſimi Domini Nuncij Florentiæ quippe quî retractata ſententia in ſummarijſſimo lata manutentionem cum reintegrationem D. Duci ſuper illis Tenutis conceſſit, exceptis tamen *Poggio à Padule*, *Pecoreccia*,*& Lama Trincabonaldi*,ſuper quibus reſeruauit iura D. Ducis in petitorio deducenda; Poſtea verò interpoſita per Menſam Piſanam appellatione,aditaquè Signatura Iuſtitiæ,Cauſa fuit commiſſa bon. me. Peutingerio *cum facultate manutenendi*, *quem de Iure*, & quia pro parte D. Ducis contendebatur ſententiam tranſiſſe in iudicatum ab eadem Signatura ſuperaddita fuit commiſſio executorialis cum clauſula conſtito de re iudicata, & conſequenter cauſa in Rota diſputata ſub die 17. Maij 1652. Dominis viſum eſt, vt propter quædam impedimenta per menſam adducta, & non omni excuſatione carentia prætermiſſa ſententiæ validitate, ſtrictè ſuper eius iuſtitia informaretur, quo peracto iuxtà DD. reſolutionem benignam, & æquitate plenam, Cauſa deinceps quintam cum dilatorijs, & illiquidis reſcriptis paſſa eſt propoſitionem, & ad ſextam ſuper Iuſtitia ſententiæ propoſitionem eſt protracta, in qua coram me in locum bonæ memoriæ Peutingerij ſuffecto die 5. Martij 1661. reſolutum fuit, vt fieret acceſſus per R.P. D. meum Thayam, & coram eo conficeretur planta, *quibus ab eo iuxta ſui morem ingenitum vigilantiſſima æquè, ac perſpicaciſſima diſſertatione locali executioni demandatis* tandem Cauſa coràm me die 5.Maij 1662. repropoſita DD. mandarunt ſupra nomi-

minatum fieri diſcurſum, in quo iuſtitiam, vel iniuſtitiam ſententiæ, pro potioribus actoris, aut rei argumentis explanaturus, me, non à methodico tramite receſſurum ſum arbitratus, ſi proœmiali concluſione ſuper poſſeſſione requiſita, & præferibili in plenario poſſeſſorio, in fronte diſcurſus appoſita, totum prætenſionum vtriuſque partis negotium in tribus inſpectionibus expediam.

In quarum prima poſſeſſionem vtriuſque partis ſuis probationibus, & ſelectiori Facti, & iuris dilucidatione, quantum in re contumacibus dubijs irretita fieri dabitur; expoſitam DD. meorum iudicio recenſebo; In ſecunda vero, *attenta ſuſpensione petitorij à Domino Duce pluries repetita*, præſumptiones poſſeſſionem D. Ducis coadiuuantes ex inſtrumentis elicitas cum reſponſionibus à Menſa datis perpendam, *ad hoc, vt ſolummodò illeſa ratione petitorij Duci inſeruiant plenario*; in tertia appendicem ſuper reintegratione adnectam, ex quibus omnibus ſuo loco accuratè ponderandis iuſtitia, vel iniuſtitia ſententiæ, atque pleniora prætenſionum vtriuſque partis fundamenta, Deo dante, non mediocriter eluceſcent.

Antequam autem ad diſcuſſionem iurium deſcendam DD. meos præmonere debeo, vt ſcopum inſpectionis, & examinis, hac in cauſa dirigant ad indagandum; Primò an loca controuerſa, & in locationibus Menſæ ſpecificata, & in locationibus D. Ducis ſub generico modo loquendi cum pertinentijs, & annexis comprehenſa, à locatoribus reueta nomine Menſæ, vel nomine Domini Ducis vſque ad tempus motæ litis fuerint poſſeſſa; Secundo an Tenuta de Migliarino habeat peculiares terminos; ad quos debeant reſtringi confinia enunciata in antiquis inſtrumentis pro parte D. Ducis adductis; & tertiò, an illa loca poſſint verificari extra dicta confinia generalia.

Super his enim tribus dubijs formantur tres proœmiales concluſionis canones, pro enucleandis potioris poſſeſſionis priuilegijs, ad quos in hac cauſa tota materia poteſt reduci amandatis alijs caſibus extra præſentem vagantibus, vel parum ad eam ſpectantibus, & ad quorum normam omnibus deducendis modus imponi poterit deciſiuus.

1 Nam ſi poſſeſſio continuata ad tempus motæ litis, elicitur ex inſtrumentis, & probationibus potior, ac iuſtior, reſpectu alterutrius è collitigantibus, eo caſu firmatur primus Canon, quòd obtinere debet, qui iuſtè poſſidet, & Aduerſarius à iudicio remouetur, ne iuſtum poſſeſſorem iniuſtè perturbet, Bald. *in. l. Ordinarij ff. de rei vindicat.* Ruin. *conſ.* 28. *num.* 12. *verſic. ſecundus caſus lib.*4. Menoch. *de retinend. remed.* 3. *num.*715.

2 Si verò ambo collitigantes æquali probationum momento ſuam poſſeſſionem iuſtificant eoq; caſu cum poſſeſſio apud duos inſolidum remanere non poſſit iuxtà tex. *in l.* 3. §. *ex contrario ff. de acquirend. poſſeſſ.* & quælibet poſterior dicatur clandeſtina, & vitioſa poſſeſſio *c. licet cauſam de probat.* firmatur ſecundus Canon, quod qui ſuam poſſeſſionem eſſe antiquiorem probat obtinere debet concurſu poſterioris, Bart. *in l. ſi duo n.*4. *ff. uti poſſidet.* Anca. *conſ.*866. Barbat. *conſ.* 21 *col.*2. *lib.*4.

3 etiamſi iunior eſſet intitulata Bald. *in l. data opera num.* 68. C. *de ijs, qui accuſ. non poſſ.* Ber. *in c. licet cauſam de probat.* Rota *deciſ.* 214. *n.*3. *par.*8. *recent. deciſ.* 35. *num.*2. *par.* 2. *recent.*

Si denique vtriuſque partis probationes in pari gradu temporis, & conditionis colluctari reperiantur, nec ſit facilè ſcrutari quænam poſſeſſio ſit magis fundata pro controuerſiæ deciſione, tunc præſcribitur à DD. Tertius Canon, videlicet, quòd qui vltrà æqualem poſſeſſionem iuſtum titulum oſtendit, quoad ea ratione manutenibilis efficitur, quia ex eo titulo emanat iuris potioris coniectum ſubſidium, & præſumpta anterior poſſeſſio *l.* 1. *C. de Edict. Diu. Adr. tollen. d. cap. licet cauſam de probat.* ibique Baldus *n.* 3. Bart. *in d. l. ſi duo num.* 4. *ff. uti poſſidet.* Socc. *conſ.* 15. *n.*4. *lib.*4. ſeu, vt dicunt, titulata poſſeſſio, quæ in paritate probationum eſt præferenda Poſth. *de manuten. obſeru.*71. *n.*105. vbi latè Alex. *conſ.*86.

*n.*12.*lib.*5. Rot. *dec.* 594. *n.*1.*&* 2.*par.*1. *diverſ. in rec. dec.* 230. *num.* 15. *par.* 8. poſt Poſth. *dec.* 116.*n.*8. *& dec.*493.*n.*5.

4 Quibus ità præmiſſis primam inſpectionem aggredior, in qua Menſa Archiepiſcopalis Piſana ſuam poſſeſſionem omnibus dictis modis, conditionibus, & qualitatibus in plenario requiſitis ſurgere prætendit ex multis inſtrumentis locationum ab anno 1574. vſque ad annum 1618. à Menſa factis, in quibus expreſſa, & ſpecificata tenimenta, dicta *Iſola*, *Romita*, *Pecoreccia*, *Poggio*, *e Padule*, *e Foſſa Magna*, comprehenduntur *Summ. impreſſo Menſæ præced. poſitionis num.* 8. quorum vigore, ſtante potiſſimum mercedum ſolutione, atque exactione penſionum *d. Summario num.*9. non dubium eſt quin poſſeſſio ſuper illis locis pleniſſimè probetur, iuxtà celebrem intelligentiam Bart. *in l. qui vniverſas* §. *quod per Colonum*, *& in l.quamuis* §. *ſi conductor ff. de acquirend. poſſeſſ.* Soccin. Sen. *conſ.* 106.*num.*3.*lib.*3. quorum opinionem Rota eſt amplexa ad effectum non ſolum probandi poſſeſſionem inter locatorem, & conductorem *dec.*766.*num.*3. *par.* 2. *lib.* 3. *diverſor. Add. ad Gregor.* XV. *deciſ.*6. *num.*4. Sed etiam contra tertium, iuxta elegantes declarationes *Menoch. de retinend. remed.* 3. *num.*572. *& ſeqq.deciſ.*5.*num.*1.*& deciſ.*391. *nu.*3. *coram Caual. Gregor. XV. dec.* 6. *nu.* 6. *&* 7. ibique Adden. *& dec.*500. *num.*2. in quibus allegantur Gabr. *concl.*4.*n.*2. *&* 7. Grat. *conſ.*50.*num.*2. *lib.*1.

Quæ poſſeſſio Menſæ redditur ad-
5 huc indubitata ſuper dictis locis controuerſis ex multis alijs ſcripturis identitatem locorum probantibus, vt videre eſt in inuentario facto à Priore Eccleſiæ S.Nicolai de anno 1594.*Summario impreſſo Menſæ præcedentis Poſitionis num.*3.vbi expreſsè, & ſpecificè *via Turris Filicaiæ. quæ per mediam ſyluam tranſit vſque ad Lacum Maciuccoli, ponitur pro confine bonorum dictæ Eccleſiæ, iuxta bona ſpectantia ad Archiepiſcopatum*, ſicquè ex iuxta poſitione diuiſoria, reſultat identitas, Poggij paludis, Padudis, & Foueæ Magnæ, quæ reperiuntur citra viam illam, bona Menſæ à bonis Prioratus Sancti Nicolai ſeparantem, ſicuti etiam identitas Tenutæ dictæ, Lama Trincabonaldi, cum nominatim in Inuentario dicatur ſpectare ad Menſam, quamuis exiſtat in Tenuta de Migliarino arg. *ex l.fin.C.Arbitrar.Tut. & l. Tutor qui repertorium ff.de adminiſtrat.Tut.* Bart. & alij DD. *in l. fin. C. de iur. deliber.* Decian. *conſ.* 76. *num.*8.*lib.*3.Pariſ.*conſ.*45. *num*20.*lib.*2.

Hancquè identitatis demonſtrationem confirmat æſtimum bonorum Menſæ factum de anno 1619. ante motam
6 litem, in quo pariter *via publica Turris Filicaiæ* affirmatur diuidere bona Menſæ, quodque eadem Menſa partem habeat in dicta Tenuta Lama Trincabonaldi; *Summario Menſæ præſentis poſitionis numer.*4.cuius æſtimi publica auctoritate confecti, & in officio publico cuſtoditi per Miniſtrum ad id deputatum eius eſt fidei, vt bona cenſeantur eſſe illius, ad cuius fauorem in eo ſunt deſcripta Soccin.Sen. *conſ.*205. *per tot. lib.*2. Ber. *conſil.*77. *num.*13. Peregr. *de fideic.art.*44.*n.*7. cum pluribus ad hunc effectum ponderatis in ſimilibus terminis identitatis *in dec.* 205. *nn.*6.*p.* 8. *recent.* præcipuè quotieſcunque in alio æſtimo ad fauorem alterius eodem tempore deſcripta non reperiantur, Caſtren. *in l.ſi pater C.de act.empt.*Soccin. *in l.*1.*num.*37. *ff.de acquiren.poſſeſſ.*optimè Rota *in d.dec.*205. *num.*7.*par.*8. *recent.* at in præſenti caſu non reperiuntur deſcripta in aliquo æſtimo ad fauorem alterius; Quinimmò in æſtimis D. Ducis (quamuis in illis ad eius fauorem oppoſita eſſe deberent, ſi de eo tempore, quo facta ſunt æſtima, ad eum ſpectare conſtitiſſet) contrarium habetur, ſiquidem in ipſis legitur conformis bonorum deſcriptio tenori ſupradicti inuentarij; & æſtimi menſæ, nempè quòd pars Tenutæ dictæ Lama Trincabonaldi ſpectat ad Menſam, & quòd via Turris Filicaiæ, quæ tendit ad lacum Maciuccoli ſit iuxtà bona Menſæ *Summario præſentis poſitionis n.* 1.2.*&* 3. quapropter pro parte Menſæ, eam poſſediſſe ſupradicta loca, infertur ex dictis æſtimis D. Ducis de anno 1555. & 1579. *dicto Summario Menſæ num.*1. *&* 2.& ſignanter ex illo de anno 1619.

1619. *d. Sum. num.* 2. *&* 3. auctoritate Principis edicto, & præuia citatione poſſeſſorum ad approbandum, conſtructo, iuxtà receptam concluſionem, quod æſtima pleniſſimè probant contrà eos, de quorum voluntate confecta ſunt ex Text. *in l. cenſualis C. de dona.* Pereg. *de fideicom. ar.* 44. *n.* 9 & contra omnes cauſam habentes ab eis, Bar. *in l. ſi à tè §. fin. ff. de except. rei* dicũt Ruin. *conſ.* 40. *n.* 3. *lib.* 4. Aret. *conſ.* 36. *n.* 3. Rota *dec.* 706. *n.* 6. *p.* 2. *recent.* & conſequenter tot adminiculis, & circumſtantijs fauore Menſæ vallata, ſi opus eſſet, probarent contra Tertium, Aretin. in *in l. decem num* 4. *ff. de verb. oblig.* Soccin. Sen. *conſil.* 205. *col.* 2. *lib.* 2. Afflict. *dec* 303. *num.* 3. *&* 4. Burat. *dec.* 690. *n.* 2. Seraph. *dec.* 1077. *nu.* 2. Rota *in recen. dec.* 227. *num.* 13. *p.* 8.

7 Tot ergo demonſtrationibus ex inſtrumentis locationum ex inuentario Prioris Sancti Nicolai, & æſtimis bonorum Menſæ, atque bonorum dicti Ducis deſumptis, remanet iuſtificata locorum controuerſorum identitas, & ſuper ipſis notoria poſſeſſio, cum duæ tantùm demonſtrationes ad illum finem ſufficerent Barth. *in l. demonſtratio falſa num.* 14. *ff. de condit. & demonſt.* Soccin. *conſil* 89. *num.* 1. *lib.* 1. Alex. *conſil.* 73. *n.* 6. Gregor. *dec.* 575. *num.* 3. Sicuti etiam ſufficit duorum terminorum conuenientia non obſtante in alii diuerſitate, ſecundum veriorem, & communiorem opinionem, Mareſcot. *var. reſolut. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 24. & à Rota receptam *dec.* 98. *n.* 1. *par.* 6. *& dec.* 205. *n.* 15. *par.* 8, vbi fusè.

8 Præterea poſſeſſio menſæ potentius ad huc iuſtificatur ſuper locis controuerſis, ex eo, *quod Conductores*, qui vtriuſque partis bona poſſidebant, declarauerint in ſuis libris *ſe ſoluere Menſæ penſiones pro affictu bonorum à Menſa locatorum, Summario impreſſo nu.* 9. *& ſpecificè* pro affictu Migliarini *Summario Menſæ præſentis poſitionis num.* 7. cum autem il 1 bona ſint ea, quæ ſpecialiter exprimuntur in inſtrumentis locationum, neceſſariò includendum eſt, dictos Conductores ead m loca nomine Menſæ poſſediſſe, & ea ratione illius poſſeſſionem fieri manutenibilem, quia ad illam inueſtigandam maximè attenditur animus Conductoris, & arguitur poſſeſſionem eſſe illius, ſeu illius nomine poſſidere, cuius nomine mercedem ſoluit, ac penſionem ex gloſ. inſigni *in l. quamuis § ſi Conductor ff. de acquir. poſſeſſ.* Bald. *conſil.* 299. *col.* 2. *lib.* 1. Pariſius *conſil.* 104. *num.* 8. *lib.* 1. cum multis cumulat. per Menoch. *de retinen. remed.* 3. *num.* 554. *&* 567.

9 Quibus pro veritatis adminiculo ſubiungitur reuelatio Samminiatelli Miniſtri D. Ducis, fidem ad ſtatum bonorum in æſtimis firmatum, relatiuam facientis *Summario impreſſo Menſæ præcedentis poſitionis num.* 13. quæ admittenda eſt, vti emiſſa vigore monitorialium, Verall. *dec.* 208. *num.* 8. *par.* 2. Fa-

10 rinac. *de Teſtibus q.* 62. *nu.* 274. *&* 279. Buratt. *dec.* 266. *num.* 5. vltimoq; loco pro coronanda iuſtificatione poſſeſſionis menſæ in plenario requiſita, adducuntur etiam à Menſa quamplurimi teſtes, quorum depoſitio vti percutiens actus poſſeſſorios, & poſitiuos *Summar. præſentis poſitionis n.* 5. *&* 6. ſuper omnibus locis in inſtrumentis locationum expreſſis nomine Menſæ factos, & elaboratos ſummoperè probationem poſſeſſionis exaltant, vt profuſo calamo tractat Poſth. *de manuten. obſer.* 19. *num.* 4. vbi iurium, & deciſionum ampliſſima hac in materia ſeges habetur, quamobrem concludendum videtur, quod illa numeroſa probationum claſſis, ex omnibus argumentis antecedentibus conflata, victoriam ad portum fauore Menſæ eo facilius ſit traſuectura, quo ex ea poſſeſſio iuſtior, & antiquior, magiſq; priuilegiata, & ad motam litem continuata, potentiſſimè propugnatur, ideòq; digna, quod ipſi adſcribatur manuten-

11 tio *vulgat. §. retinendæ Inſtitut. de interdict.* Neuizan. *conſil.* 81. *nu.* 16. Poſth. *de manuten. obſeru.* 73. *num.* 6. *& ſeq.* Rota *dec.* 27. *num.* 21. *dec.* 28. *num.* 2. *par.* 1. *diuerſ. & dec.* 529. *nu.* 1. *&* 2. coram Caual. & ex alijs in Canonibus proæmialis concluſionis allegatis.

At exploſis è conuerſo pro parte D. Ducis grauiſſimis rationum momentis nonſine acerrimo conflictu controuerſiæ deciſio ſuccedere poteſt; enimuerò quamplurima allegantur motiua, quæ

d 2 iuris

iuris articulum in præſenti caſu reddunt quaſi problematicum, ſuoque ita ſtant ſyſtemate, vt forſan non imparem, ſibi queant vindicare defenſionis ſphęram, & in primis ab informantibus pro eo euertitur fundamentalis baſis poſſeſſionis Menſæ oppoſita limitatione doctrinæ Bartholi, ab ipſomet ponderata *in l.quamuis §.ſi conductor.in fin.ff. de acquir.poſſ.* qua docetur poſſeſſionem omnibus modis ſupra recenſitis, vtcunque munitam, eſſe prorſus inefficacem, & nullius conſiderationis, ſi reuera alius in poſſeſſione exiſtere deprehenditur ex *l.Pomponius ff.quibus modis vſufr.* quam Barth. maximè notandam aduertit loco proximè allegato, hancquè limitationem amplexa eſt Rota *dec.6.* vbi Adden. *num.* 7. coram San. me. Greg. XV. quæque explicatur à Bald. *in l.Celſus nu.* 13. *ff. de vſucap.* Grat. *conſil.* 50. *num.3.lib.*1. Menoch. *de retinen. remed. 3.num.* 367. *verſ. declarant non procedere* Afflict. *dec.* 325. *num.* 1. & 2.

2 Quod verò authores D. Ducis de Saluiatis reuera poſſederint Tenutam de Migliarino eo tempore, quo Menſa Archiepiſcopalis loca controuerſa locauit de anno 1574. iiſdem affictuarijs d. Ducis ſocijs Magonæ nuncupatis, comprobatur, ex eo, quod dicti ſocij Magonæ iam ante conduxerant Tenutam de Migliarino de anno 1573. vt patet ex inſtrumento locationis *Summario d. Ducis num.*32. & ex reſtitutione facta dictæ Tenutæ authoribus dicti Ducis de anno 1550. *d. Summ. num.*31. vbi etiam dnæ Tenutæ, dictæ la Romita, e l'Iſola ad ipſos ſpectare ponuntur, tum etiam ex penſionum ſolutione ab affictuarijs ad annum 1618. pro conductione Migliarini continuata *d.Sum. nu.* 33. Exindèq; oritur præſumptio continuationis poſſeſſionis, quæ ſemper admittitur, quotieſcunque allegatur ab eo, qui authores poſſeſſores habuerit, nomineque poſſeſſorio poſſeſſionem eorum exponit, Bart. *in l. Pomponius §. vltimo ff.de acquir. poſſ.* Abb. *in cap.cum ad ſedem de reſtitut. ſpoliat.* Natt. *conſil.* 460. *num.6.* cum pluribus à Menoch. allegatis *præſumpt.* 64. *num.*17. *lib.*6. Rot. pœnes Poſth. *dec.*640. *num.*12.

3 Veritas huius Concluſionis in eo fundatur, quod mediantibus Colonis poſſeſſio aquiratur hæredibus ſine alia apprehenſione *l.quædam mulier.ff.de rei vendic.* Cyriac. *contron.* 255. *num.* 11. Poſth. *de manutent.obſeru.* 59. *nu.*6. *verſ. cum hæredi* attenta potiſſimum eorum recognitione per ſolutionem penſionis ſequuta, Bart. *in d. l. qui vniuerſas*, *§. quod per Colonum*, ibique DD. & *in l. quamuis, §.ſi Conductor, ff.de acquir.poſſeſſ.* Menoch. *de retinen. remed.* 3. *num.* 564. & 567. vndè ſequitur, iura pro poſſeſſione Menſæ militantia arte, ſeu fortuna fatis inſolita pro iuſtificando contrario vehementer decertare. Inſtrumenta enim tot Locationum ab Authoribus D. Ducis factarum, *vt dicto eius Summ. nu.* 32: pariter debent admitti pro concludenti eius poſſeſſionis probatione, vt potè quæ, iiſdem gaudeant requiſitis, ac Inſtrumenta Locationum Menſæ, ſicquè corundem Iurium adipiſcuntur iuſtiſſimam adaptationē, tum etiam ad probandum contrà Tertium, vnoque verbo reciprocum habent robur reſpectu articuli Iuris, in facto tamen determinandi, ſicuti ſunt eiuſdem conditionis, quæ ſequuntur ad extendendam probationem dictorum Inſtrumentorum quæ, vti antiqua, probant ſine effectuatione, Menoch. *remed.3.retinend.num.* 574. *conſ.* 704. *num.* 13. & 14. ſeù quia ſunt plura, & geminata, Menoch. *dicto conſ.* 704. *num* 14. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1181. *num.* 11. Rot. *penes*, Poſth. *deciſ.*651. *nu.*1. Add. ad Buratt. *deciſ.* 263. *num.* 10. Seraph. *deciſ.* 1061 *num.* 3. Rot. *deciſ.* 146. *num.* 1. *par.* 3. *recent.*

Cui poſſeſſioni D. Ducis tot argumentis ſuffultæ, & probatæ, non officere dicuntur ea, quæ deducuntur ex æſtimis pro parte Menſæ, quia negatur pro parte D. Ducis, conſenſum fuiſſe præſtitum, ideoquè nullius probationis, Bald. *in l.quidam num.*8. *ff.de.condit. inſtit.* Pariſ. *conſ.* 104. *num.*169. *lib.*1. Rot. *penes* Poſth. *d. deciſ.* 640. *num.* 15. Adden. ad Buratt. *deciſ.*317. *num.*9. maximè quia prætenduntur erronea, Decian. *conſ.*40. *num* 71. *lib.*4. Maſcard. *de probat. concl.*274. *num.*11. Pariſ. *conſ.* 23. *num.* 235. *lib.* 1. Cephal. *conſ.* 458. *num.* 71. vel quia non ipſis fides adhibetur in

Co-

Comitatu Piſano de conſuetudine, vt patet ex atteſtatione Curialium illius Vrbis, *d. Summ. d. Ducis nu.* 48. quod maximè aduertendum eſt. Maſcard. *de probat. d. concluſ.* 274. *num.* 12. Barbar. *conſ.* 6. *num.* 10. Alex. *conſ.* 92. *num.* 6. *lib.* 2. Add. ad Buratt. *deciſ.* 317. *num.* 9.

16 Minuſquè illius poſſeſſionem Teſtes pro Menſa examinati aſſeruntur oſtendere, quia, vel fuerunt examinati in ſūmarijſſimo, & què fidem non faciunt in plenario, Greg. XV. *deciſ.* 535. *num.* 14. Rot. *deciſ.* 182. *num.* 3. *& deciſ.* 205. *nu.* 1. *part.* 3. *recent.* vel in plenario, & deponunt de poſſeſſione Affictuariorum poſſidentium bona vtriuſque partis, vno, & eodem tempore, itaut neſciuerint

17 pro quo, & cuius nomine poſſederint, & ſic vti dubij, & æquiuoci non merentur attendi, Maſcard. *de probat. concl.* 1200. *n.* 18. Rot. *penes Poſ. de manut. dec.* 46. *num.* 7. in qua inſubſiſtentiæ cymba nauigare dicitur reuelatio Samminiatelli, qui nihil probat, cum ſeſe melius explicauerit *d. Summ. D. Ducis nu.* 45. nec fuerit repetitus, Caualer. *deciſ.* 21. *num.* 3. Merlin. *deciſ.* 608. *nu.* 24. vltra

18 quod depoſitiones Teſtium Menſæ retunduntur à depoſitionibus Teſtium D. Ducis qui non minorem debent obtinere fidem, cum ſint etiam ruſtici circumcolentes, Mantic. *deciſ.* 743. *num.* 1. & de facto proprio deponant, Surd. *conſ.* 49. *num.* 7. Cyriac. *contro.* 10. *num.* 8. Gregor. XV. *deciſ.* 351. *nu.* 11. *deciſ.* 449. *nu.* 7. *& deciſ.* 521. *nu.* 2. quod etiam magis ſit tribuendum ſcripturis, & publicis documentis, poſſeſſionem D. Ducis vigore terminorum, & confinium ſuper locis controuerſis inſinuatibus

19 quod apprimè perpendendum eſt, cum agatur ſuper rebus antiquiſſimis, Felin. *in cap. cum cauſam de probat.* Soccin. *conſ.* 187. *nu.* 18. *lib.* 2. Bald. *conſ.* 109. *in princip. lib.* 4. Rot. *dec.* 15. *num.* 8. coram Gregor. *& deciſ.* 34. *num. pariter.* 8. coram eodem.

Sed aduertendo, quod harum ſcriptu-

20 rarum diſcuſſio ſenſim Diſcurſum inclinet ad rationem petitorij, *cuius ſuſpenſio expreſsè repetitis vicibus pro parte D. Ducis eſt intimata, Summ. impreſſ. nu.* 5. *& Proceſſu fol.* 8. 156. 157. 506. *&* 682. *in quibus leguntur multæ proteſtationes ſuper ſuſpenſione petitorij*, quæque ex peculiari diſpoſitione Iudicij plenarij, fortiùs locum habet quotieſcunque incontinenti non eſt data exceptio Dominij, vt optimè per Menoch. *de retinen. remed.* 3. *num.* 672. *& ſeqq.* qua de cauſa Iudex caret ſuper eo Iuriſdictione, Rot. *deciſ.* 194. coram Pen. ad ſecundam inſpectionem gradum faciam, in qua ſtrictius veritatis cauſa ventilabitur. Ratio autem, quæ me mouit ad formandam hanc inſpectionem ſuper præſumptionibus eliciendis ex multis antiquiſſimis Inſtrumentis pro coadiuuanda poſſeſſione D. Ducis, ſeù vt melius dicam, ad ſeligendas, aut reponendas in vna inſpectione præſumptiones illas permixtè ab informantibus pro D. Duce ſparſas, ea fuit ſcilicèt, ad hoc vt ex illis facilius, & commodius etui poſſit, quicquid conſideratione dignum eſt, *pro corroboranda probatione poſſeſſionis dicti Ducis*, quæ minus, *adæquatam ex ſupra deductis ſortitur perfectionem*, *ex eò quod loca controuerſa ſpecificata ſunt nominatim in Inſtrumentis Locationum Menſæ*, *at in illis d. Ducis poſſunt tantum venire ſub generica comprehenſione totius Tenutæ de Migliarino*, & vt ratio diſtributiua ſuum haberet complementum, ſuas quoque Menſæ reſponſiones adnectere Iudicis vtriuſque partis iura referentis poſtulauit officium, ad quem effectum præmittendum eſt pro indubitato Tenutam de Migliatino nuncupatam, in duas partes antiquitùs fuiſſe diuiſam, quarum altera ad Eccleſiam Sancti Nicolai, altera verò ad dd. de Orlandis ſpectabat, & ad præſens vtraque ſub Dominio D. Ducis exiſtit, multaque inſtrumenta vetuſtiſsima à Domino Duce produci, in quibus confinia enunciata dictæ Tenutæ comprehendunt incluſiuè controuerſa Tenutarum corpora, quam ob cauſam informantes pro Domino Duce ijs vtuntur pro adminiculo ad extendendam poſſeſsionem, eliciendo ex eorum enunciatiuis potentiſsimas præſump iones, quæ inſeruiunt ad probandam identitatem in antiquis, Pariſ. *conſil.* 17. *numer.* 6. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 65. *num.* 20. *lib.* 5. Bald. *conſ.* 267. *lib.* 2. cum alijs pluribuscongeſtis per Mareſcott. *var. reſol. cap.* 12. *num.* 39. *lib.* 1.

Prima

Digitized by Google

21 Prima præſumptio, quæ opitulatur voto d.Ducis illa ſolemnis eſt,quæ depromitur ex enunciatiuis Inſtrumentorum totum corpus Tenutæ Migliarini per fines circumductos etiam loca controuerſa includentes, deſignantibus, *Summar. D. Ducis num. 3. 4. & pluribus ſeqq.& Summ.impreſſo Menſæ præcedentis poſitionis*. In quibus vniformis eſt confinium Tenutæ Migliarini determinario,quæ, ſeù quoad partem Orlandorum,ſeù quoad eam Eccleſiæ,ſeù quoad vtramque ſimul vnitam; Tantam habet limitum conſonantiam, vt negari non poſſit, quin loca controuerſa in ipſis confinibus includantur;& inferatur, ea ſpectare ad Dominum Ducem,& venire ſub appellatione generali Tenutæ de Migliarino,ex eo, quod iuris præſumptione eadem confinia exiſtimantur permanſiſſe, niſi contrarium exaduerſo probatum fuerit Menoch. *præſumpt.46. n.1.lib.6.*Felin. *cap.cum cauſam n. 12. de*
22 *probat.*Decian. *conſ.44. num.20. vol. 1.* Ruin. *conſ.50.n.14. lib.1.* Rot. *dec. 254. n.29.& decif.215.n.4. p. 7. rec.* Verall. *dec.337. lib.3.* maximè dum pro confinibus dantur flumina, & mare, quæ dicuntur confinia æterna, Bald *in d. cap. cum cauſam de probat.* ibique Felin.*n.5.* Rot.*deciſ.683.num.3.par.1.recent.* vndè, intrat firmata à DD.regula,quod confinia menſuram, quantitatem, & extenſionem indicantia, quicquid intra ea includitur eomprehendunt,Bald. *in rubric.C.de contrah.empt.n.43.* Textus *in l. ſi fines, C.de Euict.l.patronus, §.1. & 2. de leg.3.l.forma,ff.de cenſ.*Dec.*conſ.146. col.3.n.14.*Pariſ. *conſ.64.n.19. lib.1.*cum multis cumulatis per Grat.*diſcept.657. n.26.*Rot.*deciſ.234.n.3.*.Ex quibus euidenter ſequitur dicta loca controuerſa fuiſſe ab Authoribus dicti Ducis poſſeſſa, cum locauerint Tenutam de Migliarino cum omnibus acceſſionibus,& pertinentijs, ſuiſquè confinibus,& terminis notis, quod maximè eſt releuantiæ, ad probandam poſſeſſionem D. Ducis ſuper dictis Tenutis controuer-
23 ſis, quia licet non ſpecificentur in eius locationibus, continentur tamen ſub generica totius Tenutæ comprehénſione, quæ ſecum *importat* omnes acceſſiones, pertinentias,& partes integrantes, ſicuti de facto totum corpus Tenutæ locatum eſt cum acceſſionibus, pertinentijs,&c. *dicto Summ.D.Ducis n.12. & ſeqq.in l.in legatis n.1. C.delegat.*Bart. *in l.Seiæ quinta Tirannæ, ff.de fund.ruſt.* Natt.*conſ.446. n.5.*Curt Iun. *conſ.184. n.8.& ſeqq.*prolixè Gratian.*diſcept. for. d.cap.657. n.20. & ſeqq.* Rot. *deciſ.164. n.26. p.6.rec.* & penes Poſth. *de manut. dec.26. num.6. & deciſ.120. n. 4. eadem p.6.recent.*

24 Secunda præſumptio, quæ præcedentem ſummoperè corroborat, deducitur ex eo, quod prædicta limitum, & confinium enunciatio ſit expreſſa per dictionem *In*, vt patet ex inſtrumentis vtriuſque medietatis Tenutæ mentionem facientibus, quoad partem Eccleſiæ Sancti Nicolai, videlicet confinia ita declarantur; *tenet vnum caput in Mari, aliud caput in Lacu Maciuccoli, & partim in Foſſa Magna, Latus vnum in Fouea noua, aliud latus in Terra nobilium de Orlandis*, & quoad medietatem Orlandorum, *tenet vnum caput in foſſa dicta Storreggiana, & partim in bonis nobilium de Oaprona, aliud caput in bonis Eccleſiæ Sancti Nicolai de Migliarino, latus vnum in Fouea vocata Foſſa magna aliud latus partim in Mari, & partim in Terris Hoſpitalis noni Miſericordiæ de Piſis,vocata la Romita, &c. Summ. D.Ducis n. 8. & 23.* & paſſim in omnibus inſtrumentis locationum factis ab Eccleſia Sancti Nicolai, vel ab Orlandis, qui modus enunciandi limites potiſſimum,confert ad probandam comprehenſionem Tenutarum controuerſarum, vi præpoſitionis, *In*, quæ denotat,& importat intrinſicitatem iuxtà Text. *in l.1.ff.de Flum.* gloſſ.*in l.3. ff.de*
25 *offic. Præſid. DD. in l.Gallus,§. ille caſus, ff. de liber. & poſth.* vbi Iaſ. *num.21.* Alex. *nu. 15.* & Bart. quos ſequuta eſt Rota *deciſ.683. n.8.par.1.dec.274. n.14. p.8. & dec.316.n.10. par.9. recent.*Put. *dec.220. n.4.lib.2.*præcipuè quando ſecum regit ablatiuum, Bald. *in dicta l. Gallus,§. ille caſus, ff. de lib. & Poſth.* Corn. *conſ.278.n.7. vol.3.* Rot. *dec.683. n.8.p.1.recent.*

Tertia præſumptio, quæ non minus, quam præcedentes pro tuenda D. Ducis poſſeſſione in locis controuerſis mili-

litare dignoſcitur, potiora habet fundamenta in alijs inſtrumentis, ex quorum tenore colligitur authores D. Ducis quaſdam è Tenutis controuerſis locaſſe, vt ex inſtrumento quodam reſtitutionis, *Summ. Ducis n.* 31. vbi dicitur, locatas ab eis fuiſſe in Romita, & l'Iſola, & in alio ſimili *n.* 42. vbi idem aſſeritur, itemquè paludem, & foueam magnam *n.7.& n.16.* Tenutasquè nuncupatas Debbi, Poggio à Palude, & padule ipſius nomine poſſeſſas fuiſſe arguitur ex libris Affictuariorum *n.* 35. hæcquè præſumptio ſupradictis modis adminiculata fortior euadit, attenta deſignatione frequenti appoſita in locationibus Menſæ per dictionem *verſus Migliarinum, Summ. d. Ducis nu.*38. quæ fuiſſet nimis impropria, ſi loca expreſſa in dictis locationibus Menſæ poſita fuiſſent in Tenuta Migliarini, cum ſignificatio dictionis *verſus* non comprehendat locum, ad cuius ſitum demonſtrat rei exiſtentiam. Barboſ. *dict.* 421. Surd. *conſ.* 94. *n.* 78. Cyriac. *controu.* 10. *n.*8. Alex. *conſ.*54. *n.*10. *lib.*5. Merlin. *deciſ.*600. *n.*7. Rot. *in recent. dec.* 213. *n.9.p.7. deciſ.*509. *num.5.p.*1. & in vna Theatina iuriſdictionis 17. *Maij* 1613. relata *in deciſ.* 683. *n.* 5. *p.* 1. *coram Coccin.* cuius conſequentiæ vis eſt efficaciſſima ad probandum loca ſpecificata in locationibus Menſæ iuxtà propriam ipſius mentem non habere ſitum in Migliarino, vti ab eadem prætenditur, ſed extrà eius confinia eſſe poſita, quod egregiè corroboratur ex fide multorum atteſtantium *dicto Summ. n.* 43. *& ſeqq.* poggium paludis, paludem, & partem foueæ magnæ, à Menſa prætenſam verificari inter foueæ Storreggianæ meatum per paludem vſquè ad foueam magnam tranſeuntem, cuius meatus propter diuturnitatem temporis antiquata fuiſſe veſtigia dicitur pro parte D. Ducis, nec ea amplius apparere, niſi in margine Foueæ, nuncupatæ Trauerſagna, quam aliàs interſecuiſſe aiunt, ductumque habuiſſe non eundem cum fouea Trauerſagna, ſed trans paludem vſquè ad foueam magnam, in cuius quoque margine rude monimentum ingreſſus dictæ foueæ aſſerunt exiſtere, pro quorum confirmatione informantes contrà Menſam afferunt non leue argumentum deſumptum ex aſſertione duorum Teſtium Menſæ de reali exiſtentia illius meatus deponentium, *in Summariol. d. Ducis n.* 1. qui contrà eam probant, pleniſſimè Rot. coram Buratt. *deciſ.*618. *n.4. deciſ.*631. *n.*17. *in recent. dec.*146. *n.7.p.3.* necnon ex modico precio, ſub quo fouea magna à Menſa aliquando locata eſt, *dicto Summariolo n.*3. ex cuius ratione volunt ſolum partem foueæ magnæ ad menſam ſpectare, cum ex quantitate precij
26 optimè colligatur quantum venit in emptione, vel locatione Mantic. *de tacit. & ambig. lib.*4. *tit.*9. *n.*8. Menoch. *de præſumpt. præſumpt.* 73. *lib.* 5. Surd. *conſ.*13. *n.*3. Gregor. XV. *deciſ.* 126. *n.*8. Merlin. *deciſ.*338. *num.*5. Rot. *deciſ.* 26. *p.4. tom.*2.

27 Quartam maius adhuc pondus præcedentibus ſuppeditantem extrahunt ex confirmatione conceſſionis Emphyteuſis Archiepiſcopi Piſani dictorum confinium declarationem approbantis *dicto Summ. n.*18. *&* 19. quo circà Menſa non debet admitti ad illa impugnanda, cum ab ea fuerint recognita in perſona dicti Archiepiſcopi iux.à tradita à DD. *in l. cum aliquis, C. de iur. deliber.* Alex. *conſ.*89. *n.6. lib.*5. Affict. *deciſ.*83. *n.*2. Seraphin. *deciſ.*1142. *n.*8. Rot. *deciſ.* 205. *n.9.p.8. deciſ.*242. *n.6. par.9. recent.* vltrà quod in illa canonizata fuerint
28 loca paludoſa quæ cum verificari non poſſint, niſi in palude controuerſa; licet generaliter fuerint enuntiata, de illa ſpecialiter ſunt intelligenda, *l.* 2. *ff. de liber. & Poſth.* Surd. *conſ.* 179. *n.*24. vbi latè, *& conſ.*267. *n.*28.

29 Quinta præſumptio præcipuè foueam Magnam percutit, & eruitur ex iure piſcandi in inſtrumentis antiquis ab authoribus D. Ducis locato, *dicto Summ. num.9. cum duob. ſeqq.* 16. *&* 24. quod non reperitur verificabile, niſi in Fouea Magna, ideoquè ſuffragatur poſſeſſione D. Ducis ex ſuprà proximè ponderatis, atquè etiam ex depoſitione Teſtium Menſæ aſſerentium non alibi dari piſcationem *dicto Summ. n.*29. quare probant contrà Menſam, Rot. *in dec.* 618. *n.* 4. coram Buratt. *& ex alijs vulgatis.* Tum etiam illa præſumptio ni-

nititur ſuper laudo antiquiſſimo, quo Datium fauore Orlandorum Authorum D. Ducis canonizatum eſt ſuper fouea Magna, *dicto Summ. n.* 28. quodque valdè inſeruit, ad probandam poſſeſſionem quoad illam foueam licet inter alios celebratum fuerit, Alex. *conſ.* 190. *n.* 16. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 93. *n.* 14. *lib.* 1. Gregor. *deciſ.* 434. *n.* 3.

Sextà deniquè ex omnibus componitur reflectendo, quod etiamſi loca controuerſa ſpecificata non fuerint in locationibus de tenuta Migliarini ab Auctoribus D. Ducis factis, nihilominus ſub verbis relatiuis ad totum corpus, & notiſſima eius confinia fuerunt
30 comprehenſa, & concepta vi axiomatis. paſſim recepti, quod relatum ineſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, Rot. *dec.* 230. *n.* 7. *p.* 8. *recent.* ex quibus infertur poſſeſſionem dicti Ducis vti titulatam hoc in iudicio eſſe præferendam per allegatam in tertio canone prohæmiali concluſionis hoc in loco repetenda, non obſtante obiectione, quod nimis vrgeatur diſcuſſio dominij, quia in cauſa manutentionis, præcipuè quando probationes in quadam paritate poſitæ ſuſpenſum, & dubium tenent Iudicis animum, articuli concernentes proprietatem, ſeu Titulum non ſunt impertinentes, cum tan-
31 tummodò deſeruiant ad coadiuuãdum poſſeſſorium, vt ſupra notatum ex præciſa eius cognitione ad petitorium reſeruata Poſth. *de manut. obſer.* 71. *nu.* 122. vbi plura.

Pro Menſa verò potentiſſima reſponſionum ſeries ad dictarum præſumptionum refutationem adducta, maturam etiam meretur deliberationem, nam pro ea informantes acerrimè conten-
32 dunt, nullam ex illis præſumptionibus talem eſſe; vt ex ea titulata poſſeſſio conſtruatur, imò potius conantur oſtendere poſſeſſionem Menſæ reuera eſſe intitulatam, vt poſt præſumptionum ſolutionem explicabitur. Ad primam igitur affatim reſpondent, probantque eam eſſe captioſam, & æquiuocam demonſtrando Terminos, & confinia tenutæ de Migliarino allata indeterminata eſſe, & generalia, potiusque eſſe popularem deſcriptionem, quam legalem, pro quo fundamento confirmando modum, quo dicti limites in antiquiſſimis illis inſtrumentis enunciantur in primis obijciunt, vtpotè qui eſſentialem patiuntur incertitudinem, & conſtanter apparet ex lectura omnium illorum inſtrumentorum, in quibus poſt generalem terminorum deſcriptionem dubitatiua ſubſequuntur verba, *vel ſi qui ſunt eius verıores confines, vel ſi qui alij, ſeu aliter ſint eius veriores confines*, *Sum. D. Ducis n.* 8. *& multis ſeqq.* (vbi adſunt locationes factæ ſuper partibus ad Eccleſiam Sancti Nicolai, & ad Orlandos ſpectantibus) ex qua dubitatiua deciſione *vel* & modo loquendi, *ſeu aliter* ſignificatio terminorum generalium declaratur, & reſtringitur Menoch. *conſ.* 347. *n.* 91. Ruin. *conſ.* 99. *n.* 11. *lib.* 2. Rota *dec.* 300. *n.* 26. *par.* 1. *dec.* 484. *n.* 4. *p.* 4. *tom.* 2. *& dec.* 125. *n.* 3. *p.* 5. *recent.* Ex qua diuerſificatione oritur dubietas, quæ ſcientiam excludit Rota *deciſ.* 4 *n.* 12. *p.* 5. *recent.* & conſequenter cum illa deſcriptio ſit dubia, æquiuoca, & incerta non releuat *c. in præſentia de probat. l. ſi domus de leg.* 1.
33 Bald. *conſ.* 420. *n.* 2. *verſ. multominus valet. probatio lib.* 4. Rota *dec.* 391. *nu.* 24. *&* 25. *p.* 4. *recent. tom.* 2. & ita ex ventre dictorum inſtrumentorum omninò contrariæ naſcuntur præſumptiones ad oculum demonſtrantes terminos Tenutæ Migliarini non eſſe indubitatos, & inuariabiles, vti prædicantur pro parte D. Ducis, cum implicaret rem eſſe indubitatam, & inuariabilem, quæ verioris ſtatus determinationem conſequi poſſet, atque regulam ab informantibus pro D. Duce toties inculcatam ſuper comprehenſione omnium partium intra confinia circumducta contentarum, inſignem pati limitationem, & locum tantum habere, quoties rem confinatam, & terminatam totam
34 ſub dominio concedentis, vel locantis indubitanter exiſtere conſtat. DD. *in l. æde ſacraff. de contrah. empt.* Grat. *diſcept. for. cap.* 657. *nu.* 27 vbi optimè Bertazol. *clauſ.* 29. *gloſ.* 2. *num.* 1. Oldrad. *conſ.* 198. Alex. *conſ.* 91. *num.* 10. *&* 12. Sed in præſenti caſu facti euidentia contrarium innuit, ſiquidem non negatur pro parte D. Ducis, alios quarum-

rumdam Tenutarum intra dicta confinia incluſarum eſſe Dominos *foliò concord.in Summ.Menſæ præcedentis poſitionis num.1.poſt.lit.A.& Summ. Ducis n.1. verſic.La Romita*, *Summ.Menſæ vltimæ poſitionis num.1.1.2.& vlt.& in Proceſſ. fol.463.464. à tergo & 467.* ac proinde iniuſtum eſſet, quod ab eo prætenderetur, quidquid intra dicta confinia continetur, ſummamque illam iuris rationem,quæ infert ex c nfinibus ductis ad totum comprehenſum fore nimis iniurioſam, vltra, quod eſt omninò inuerifimile Authores D. Ducis eam habuiſſe tolerantiam, vt permiſerint Menſæ Archiepiſcopali tot Tenutas intra dicta confinia comprehenſas per tantum temporis ſpacium locare, quarum Dominium ad ſe ſpectare cognouiſſent, iuxta præſumptionem omnium veriſſimam, quod nemo p æſumitur iactare ſuum,Rota *dec.253.n.27. p.4. tom.2. recent.*

35 Secundæ præſumptioni ſatisfacere prætendunt, retorquendo argumentum deductum ex dictione, *In*, hoc modo nempè, quòd ſi valeret illatio facta, quod fouea Magna eſt pars integrans Tenutæ Migliarini qui dicitur in enunciatione confinium generalium, *tenet vnum caput in Fouea Magna*,ſequeretur neceſſariò, quod alia loca pari modo deſignata eſſe deberentde partibus integrantibus Tenutæ Migliarini, Marc; & lacus Maciuccoli comprehenderentur in Migliarino quia æquè dicitur tenet vnum *caput in mari*, *in lacu Maciuccoli*,eaque ratione pars Orlandorum contineretur In parte Prioratus Sancti Nicolai, quia in deſcriptione confiniū partis huius vltimi dicitur,*Tenet vnum caput in bonis Nobilium de Orlandis*, & vice verſa pars Eccleſiæ comprehenderetur ſub parte Orlandorum,quia in illius deſcriptione exprimitur *Tenet vnum caput in bonis Eccleſiæ*,& id genus alia in omnibus inſtrumentis ſimili modo concepta, qua propter verius,& potiùs, affirmandum eſt,illum modum loquendi reſoluendum eſſe iuxta concluſionem à DD.receptam in materia confinium,videlicet, quod bona pro confinibus enunciata non comprehenduntur cum bonis confinatis, ex eo, quod terminus terminatus non poteſt eſſe idem cum termino terminante, ideòque fouea magna allata pro confine nō poteſt eſſe de acceſsionibus, & pertinentijs Tenutæ Migliarini DD. *in l. cum ſeruo ad fin. ff. de contrahend. empt.* Bald. *in l.fines agri C.de euict.*Hieronymus Mont. *de finibus cap. 15.n.2.c.107. n.4.* Bald. *conſil. 422. lib. 4.* Otthobon. *dec.102.num.11.* Merlin. *deciſ. 200. n.9.* Rot. *in recent. dec.236.n.8. dec. 286.n.4. par.6.*in Romana fideicommiſsi de Spiritibus 17.*Ianuar.* 1642. §. *Teſtes autem coram bon.mem.Bichio relat. in dicta dec. 102.n. 11.coram Otthobon.* alioquin abſurda, & inepta daretur expreſsio ſi confinia identificarentur cum rebus confinatis Rot. *in Ariminen.fideicom. 7. Maij. 1632. coram Merlin. allegata in dec.236. num. 6 par.6. recen. & in deciſ. 200. num.9.coram ipſo Merlin.*

Pro refutatione tertiæ præſumptionis quamplurima pariter exagerantur ab informantibus pro Menſa,ſiquidem dicunt Enunciationes in inſtrumentis reſtitutionis, & ceſsionis, & de tenutis nuncupatis *la Romita*, & *Iſola*, eſse erroneas ex ſola reflexione facta, quod nunquam Romita comprahenſa eſt in parte Orlandorum, imò potius ſemper eſt excepta,& allata pro vno ex confinibus,vt patet ex Inſtrumentis *Summ. D. Ducis.n.10.& ſeqq.* & fuit ſemper expreſsa ſpectare ad Hoſpitale Nouæ Miſericordiæ de Piſis *eodem Summ.* vbi proximè, vnde cum ſit notorius error non poteſt inſeruire ad colorandam poſſeſsionem D. Ducis Rota penes Poſth.*de manuten.dec.186.n.10.*vbi afferuntur Tex. *in l. nihil conſenſui* §. *videtur ff.de reg.iur.l. ſi per errorem ff.de iuriſd.omn.Iudic.l. 2. ff. de iudic.* Rota *dec. 597.n.2. par.4. recent. tom. 3.*Sicuti nec vim habere debent aſsertæ locationes paludis, & Foucæ Magnæ, minuſque partitas Affictuariorum quaſdam operas ponentium factas ſuper *Debbi*, *Poggio à Padule*,*& Padule*, quia vel illæ locationes reperiuntur vnicæ, & ineffectuatæ, & longe deterioris conditionis quam locationes Menſæ, addito etiam, quod ex ipſis libris Affictuariorum, ſubodoratur poſitio confinium particularium Tenutæ Migliarini in Poppio,

e quia

quia in ipſis apponitur immediatè poſtquam loquuti ſunt de Poppio Paludis *per hauer ritrouato i confini nelle Tenute del Sig. Marcheſe con quelle dell' Arciue-*
37 *ſcouato*, qui libri contra producentem probare debent *c. cum olim de cenſib.* Ruin.*conſ.* 14.*n.* 1.*lib.* 5. Buratt. *dec.* 622. *n.* 3. quo fit, vt probationes Menſæ deſumptæ ex multis inſtrumentis locationum, in quibus ſpecificantur loca controuerſa ex cataſtris, æſtimis, depoſitionibus Teſtium, & reuelationibus ſunt nitidiores, & potentiores allegatis pro parte D. Ducis, eaque de cauſa ſunt
38 præferendæ in iudicio manutentionis per notat. apud Poſth. *de manutent. obſeru* 71. *n.* 77. *& ſeqq.* vbi plura cumulantur prætenſionibus Menſæ apprimè fauentia, & præcipue, quod poſseſsio in ſpecie probata prævalet ei, quæ probatur in genere veluti præfertur ea, quæ habet determinatum tempus Poſth. *ibidem n.* 83. & allegat. Rota *deciſ.* 291. *n.* 6. *par.* 2 *recent.*

Subiungitur etiam informantes pro Menſa nullius eſse releuantiæ ſpeculationes decantatas ſuper illis verbis *verſus Migliarinum*, quia Menſa, quæ particulares, & determinatos fines Tenutæ Migliarini, in via Turris Filicaiæ ad Lacum Maciuccoli recta bona Menſæ, quoad illam partem diſsecantis ſemper agnouit, non autem generales, & improprios ſupra explicatos, nullum ſibi fecit præiudicium enunciando ſua bona verſus Migliarinum ſuis particularibus terminis coanguſtatum, quia ſtante illa limitum poſitione, cum rationabili, & conuenienti expreſsione, ſuas Tenutas extrà Migliarinum propriè loquendo, & non generaliter poſitas deſignare potuit, verſus Migliarinũ, vltrà quod conſideratur etiam foueam Magnam deſignari verſus Migliarinum in inſtrumento locationis à Prioribus S. Nicolai Authoribus D. Ducis facto de Ripa Foueæ Magnæ, ex quo concluditur contra D. Ducem foueam Magnã non fuiſse ab illius Authoribus intellectam in Migliarino, ſed extrà Migliarinum, nam in eo Inſtrumento apertiſsima ſunt verba *verſus paſcum Migliarinum Summ. d. Ducis. n.* 16. cumque illa
39 dictio *verſus* nòn denotat intrinſecitatem, ſed ſolùm remotam adiacentiam ex ponderatis in tertia præſumptione rectè concluditur pro Menſa, Foueam Magnam eſse extra Migliarinum iuxtà confeſſionem Authorum D. Ducis, & probat contra confitentem. Rip. *in l. ſi aliquam rem n.* 39. *ff. de acquiren. poſſeſſ.* Rot. *dec.* 611. *n.* 2. *par.* 4. *recent. tom.* 3.

Præterea aſseuerant meatum illum Foueæ Storreggianæ, qui ſupponitur trans p ludem diuidere bona Menſæ à bonis D. Ducis, eſse prorſus fictitium, eaque veſtigia in margine foueæ Trauerſagnæ, & Foueæ Magnæ adnotata, cum nullo alio ductu cohærentiam habere, ſed ſolum eſse depreſsiones laterum fouearum ſupradictarum, propter armentorum bibendi, vel tranſeundi gratia concurſum attritas, vt in pluribus alijs locis ſimilia reperiuntur in marginibus fouearum veſtigia, quod confirmatur ex eo, quod fouea magna nunc ſit eiuſdem dimenſionis, quoad latitudinem, & lõgitudinem ab ingreſſu Foueæ Trauerſagnæ vſq. ad Lacum Macinccoli, cuius fuit antea ab ingreſſu Foueæ Storeggianæ, vſque ad dictũ lacum, vt conſtat ex collationibus rerum in facto poſitis *Summ. nouo Menſæ n.* 11. *&* 12. *&* 13. ſuper fide Miniſtrorũ, & officialium ad id à publico deputatorum, quibus deferendum eſt in rebus ad ipſorum officium ſpectantibus iuxt.
40 *text. in l. Septimo menſe*, vbi Bald. *ff. de Stat. hom.* Socc. Iun. *conſ.* 183. *n.* 51. *lib.* 2. Grat. *diſcept.* 752. *n.* 49. Boer. *dec.* 223. *n.* 21. cum enim veriſimile meatum ſtorreggianæ confuſum fuiſſe in ea parte, quæ tendit ad foueam magnam, quando fouea Trauerſagna fuit confecta, & elaborata, quia facilius erat inceptum iam meatum ſequi, quàm nouum excauare, ſed dato, & non conceſſo, quod depoſitio illius Teſtis Menſæ, qui vti vnicus reijciendus eſt, nam alter negat abſolutè ſe aliquid audiuiſſe de tali meatu fuiſset vera, quomodo tot loca inter ſe, & magno interuallo diſtantia, magniſque diſtincta dimenſionibus poſsent verificari in angulo paludis ad ſpacium minimum, vti loquitur ille Teſtis *Summ. d. Ducis. n.* 1. *d'vn tiro di moſchetto*, quod vti æquiuocum attenden-
41 dum non eſt *l. non hoc C. vnde legit. cap. in*

in præſentia de probation. Mareſcot. *variar. reſolut. cap.* 12. *n.* 3. *lib.* 1. Rota *in vna Ciuitatis Caſtelli 16. Iunij 1595. coram Seraph.*

Vltimo tandem loco inſiſtunt nihil inferri poſse ex modicitate locationis foueæ Magnæ, quia hac in re non benè arguitur à tempore præterito ad præſens, ex eo, quod ſit in conceſſo apud omnes numiſmatum valorem elapſo ſæculo in modica quantitate æquiualere maiori hoc in currenti numeratæ, quod accidit ex magis in dies diſtributa peruuiani Theſauri Fodina, vt de per ſe patet.

Quartam præſumptionem accuſant etiam inſubſiſtentiæ aduertendo Archiepiſcopum Piſanum nullum potuiſſe præiudicium inferre Menſæ, quia enunciatiuæ emanatæ in confirmatione conceſſionis Emphyteuſis, fuerunt ad ſuggeſtionem partis inſinuatæ: Innocent. *c. dudum n.* 3. Ruin. *conſil.* 41. *n.* 13. *lib.* 1. *cap. inter dilectos n.* 6. *de fid. inſtrument.* Gemin. *in cap. ſi Papa n.* 7. quia eſt
42 ab alio informatus Cur. Sen. *in conſ.* 20. *n.* 12. Roman. *conſil.* 80. *n.* 3. Put. *dec.* 427. *n.* 1. *lib.* 2.

Ad quintam reſpondent, piſcationẽ verificari in loco dicto *l'Vgnone*, nec in facto ſubſiſtere ſuppoſitum de Teſtibus Menſæ cum apertiſſimè mentionem faciant de piſcatione *dell'Vgnone, Sum. dicti Ducis n.* 29. in reliquis verò ponderatis in dicta præſumptione diſſoluendis laudum etiam antiquiſſimum oſtendunt, ex quo aſſerunt veritatem ab aquis emergere. Siquidem illud celebratum eſt de anno 1342. & in eo ſententiatum, foueam Magnam ſpectare ad Menſam, & quod maiorem poſtulat attentionem, ſunt quædam verba in eo laudo deprompta ex alio Inſtrumento producto ad probandum foueam ſpectare ad Menſam, quæ ſuſcitare videntur ſepulta menſæ confinia, quia ſecum ferunt Terminorum deſcriptionem, illique à Menſa prætenditur in Poppio paludis per viam Turris Filicaiæ diuiſorium, ſatis ſimilem; nam in bonis datis in feudum ab Archiepiſcopo Piſano legitur inter confinia ibi enunciata, *Currit vſq; ad Poppium de Migliarino Sum. Menſæ*
43 *impreſſo n. vlt.* quæ verba iuxta cum termino reperto propè dictam viam diuiſoriàm valde conferunt ad probandum dictam viam olim fuiſſe cognitam pro limite bona Menſæ à Tenuta Migliarini propriè, & peculiariter ſeparante cùm ſufficiant leuiores probationes ad iuſtificandam identitatem in Antiquis, Rota *coram Seraphino dec.* 462.
44 *n.* 9. *coram Gregor. dec.* 172. *n.* 6. vbi Adden. *n.* 10. *in recent. dec.* 87. *n.* 3. *par.* 5. etiam per inditia, & coniecturas, Rota *coram Seraph. in dicta dec.* 462. *n.* 8. *in recent. dec.* 42. *n.* 7. *& dec.* 81. *n.* 20. *par.* 8. & duæ demonſtrationes pleniſſimam faciunt probationem ex Theor. Bart. *in l. demonſtratio falſa ff. de condit. & demonſtrat.* Rota *dec.* 236. *n.* 2. *&* 3. *par.* 6. *recent.* præcipuè quando noui termini confinant, & concordant cum antiquis Grat. *Diſcept.* 447. *n.* 33. Rota *dec.* 286. *n.* 1. *par.* 6. *recent.* illique laudo, vt ſcripturæ antiquiſſimæ ſtandum eſt Calcan. *conſil.* 90. *n.* 5. Hieron. à Mont. *in tract. de finib. cap.* 263. *n.* 5. Rota *in Barchinonen confinium 19. Ianuarij 1607. coram Sacrat.* eoque magis, quia ſuper Fouea Magna celebratum, quo caſu concludentiſſimè probare debet Bald. *conſil.* 286. *n.* 2. *lib.* 2 Dec. *conſil.* 42. *ſub n.* 10. Natt. *conſil.* 632. *n.* 6. præſertim cum adminiculis in termin. punctualibus Greg. *dec.* 434. *n.* 1. *& ſeqq.* Adden. ad eund. *dec.* 407. *n.* 6.

Sextam denique præſumptionem impugnant repetendo poſſeſſionem Menſæ, vti ſpecificatam omnique genere probationum poſſeſſionem dicti Ducis ſuperantem eſſe ipſis præferibilem, vt amplè dictum eſt in reſponſione ad tertiam præſumptionem, ex quorum omnium combinatione poſſeſſionem Menſæ etiam titulatam propugnant iuxta tradit. à Poſth. *de manuten. obſeruat.* 71. *n.* 105. potioraq; ad id
45 monimenta afferunt ex illo laudo antiquiſſimo, ex termino reperto, & ex locationibus per tantum temporis interuallum continuatis, ex quibus arguitur, & probatur dominium iunctis præſumptionibus, & coniecturis ex Text. *in l. licet Imperator*, vbi Iaſon *n.* 3. *de leg.* 3. Menoch. *præſum.* 36. *n.* 5. *gloſ. in cap.* 3. *de probat. Alb. conſ.* 64. *n.* 21. *lib.* 1. attenta potiſſimum ſolutione penſio-

num per ſpatium excedens tempus 30. annorum, quia eo caſu probatur Dominium in vim præſcriptionis Bart. *in l. ad probationem C. locat.* Alex. *conſil.* 12.*lib.*4.*conſil.*8.*n.*2.*lib.*7. Rota *dec.*290. *n.*4.*par.*1. *recent.* cum alijs permultis *in dec.*611.*n.*5.*par.*4.*recent.tom.*3. *dec.*215. *n.*2.*par.*7. Adden. ad Buratt. *dec.* 502. *n.*25. Rota *dec.*234.*n.*3.*& dec.* 286. *n.*1. *par.*8. ac proinde volunt, vt illa poſſeſſio ſibi priuilegia titulatæ poſſeſſionis attribuat, ſitque hoc in caſu manutenibilis ex adductis in tertio Canone proœmialis concluſionis.

Supereſt ſolum, vt ex appendice formaro ſuper reintegratione manus vltima diſcurſui apponatur, quod paucis infra perpendendis expediam, nam totius difficultatis arcana in ſupra examinatis debent eſſe reſerata, ſi in re tam intricata, & confuſa referenda prætenſiones vtriuſque partis referari queant. quantum verò ſpectat ad reintegrationem informántes pro Menſa firmiter inferunt eam non poſſe dari D. Duci, quia non probatur concludenter primum extremum, ſcilicet anti-
46 quior eius poſſeſſio, vt eſt requiſitum Rot. *dec.*65. *n.* 1. *par.* 2. *diuerſ. dec.* 729. *n.*1.*par.*1.*dec.*502.*n.*5.*par.*4.*recent.tom.*2. quia etiam contrarium promouetur ex inconcuſſo, & ineluctabili argumento deducto ex celeberrima illa deciſione Rot. omnem in hoc articulo ambiguitatem reſoluente coram Seraphino, quæ eſt 1360. *per tot. ex qua manifeſtè cognoſcitur contra menſam non poſſe dari legitimam reintegrationem, cum alleget, & probet præſcriptionem* 40. *annorum, & vltrà, quare prætendit obtinere ſuper ratione dominij* Bart. *in l. rem alienam ff. de pig.act.* Rota *dicta dec.* 502. *n.* 5. *par.* 4. *tom.*2. & omnem, ſi quæ fuit apud Auctores D. Ducis actionis poſſeſſoriæ tollere ſuſpicionem, ac characterem, Soccin. *in l.rem quæ vobis n.*18. *ff.de acquir. poſſeſſ.* Balb. *de præſcript.* 4. *par.* 1. *q.*20.*n.*1. Pariſ. *conſil.* 1. *n.*155. *lib.*1. & eſſe magis communem dixit, & admiſit Rota *d. dec.* 502. *n.* 7. *& ſeqq.* penes Poſth. *dec.* 330. *n.* 9. vbi præſcritio 40.
47 annorum reddit poſſeſſionem inutilem ex Caſtren. *conſ.*105.*n.*3.*lib.*1. Menoch. *de recuperand.remed.*15.*n.*249. Rota *dec.* 126. *n.*1.*par. recent.*

Quibus non obſtantibus informantes pro D. Duce Conſtanter affirmant reitengrationem ipſi eſse concedendam, quia ex ſupra deductis volunt, vt remanſerint probata duo extrema de ſtylo requiſita, poſſeſſio ſcilicet antiquior Domini Ducis; Et quod poſſeſ-
48 ſio Menſæ iunior ſit Abb. *in cap. cum ad Sedem col.*4.*n.*17.*verſ. poſt hoc etiam de reſtit.ſpoliator. c. licet cauſam de probat.* Bald. *in l. penultima n.*15.*C.ſi à non com. Iud.* Rot.*deciſ.* 495.*n.* 43. *& ſeqq. par.*4. *tom.*2. quæ nunquam denegatur probatis duobus extremis Menoch. *de recuperan. remed.* 15. *n.*383. Surd. *conſ.* 160.*n.*6.Roland. *conſ.*6. *n.*11. *lib.*3. Afflict. *deciſ.*327. *num.*2. Rota *deciſ.* 559. *n.*11.*p.*4. *tom.*3.

Hæc ab informantium diſputatione octies hincindè repetita ſunt excerpta.

R. P. D. NINOT
Poſtea Epiſcopo Tarraconen.
Veliterna Retractus
28. *Ianuarij* 1664.

ARGVMENTVM.

Agitur de Horti Retractu cum derogatione Statuti Pontificia.

SVMMARIA.

1 *Gratia fundata in falſo præſuppoſito eſt nulla.*
2 *In cauſato non poteſt plus iuris eſſe quam in influenti potentia.*
3 *Adiacentia per interpoſitionem rei publicæ excluditur.*
4 *Statuto verificato de facto, vſus non eſt probandus.*
5 *Confeſſioni iudiciali implicitæ fruſtra opponitur.*
6 *Cenſus in dubio magis intelligitur quam Emphyteuſis.*
7 *Statuto in Retractu qualiter derogetur.*
8 *Executor quãdo dicatur Papæ delegatus.*
9 *Verbo eodem modo, & forma quibus diſponitur per ſtatutum quid deſignent.*
10 *Pontifex a parua rerum eccleſiæ diſtractione non abhorret.*
11 *Subreptio non expreſſione rei non neceſſariæ, vel non reddentis Pontificem diſ-*

ſi-

*ſcilem euitar: & n.*15.
12 *Conſenſus in eccleſiaſticis alienationibus non denatur cum in caſibus, ac perſonis prohibitis non verſamur.*
13 *Gratia ad executionem attenditur tempus Data.*
14 *Fouea priuata eſt per quam perennes aquæ non currunt; etiamſi publicas ſordes recipiat*
16 *Acceſſui ſtandu eſt.*
17 *Dictio, In, denotat intrinſicitatem in loco.*
18 *Via publica ſeparationem inducit atque cohærentiam impedit.*
19 *Diuerſitas, ac ſeparatio rerum ex quibus arguatur.*
20 *Retractus horti qui ad ornatum, ac decus tendat ciuitais, fieri poteſt.*

DECISIO XIV.

CVm ad decorem Palatij, & Viridarij, quæ ſplendido ſumptu Eminentiſſimus D. Cardinalis Ginettus Veliternis conſtruxerat maximè expediret annectere adiacentem Hortum Petri Pauli Attiuerij, obtinuit idem Eminentiſſimus à Sanctiſſimo Domino noſtro Alexandro VII. Breue de compellendo Attiuerium ad venditionem.

Verùm quia à Partibus contra executionem Breuis fuerat pronunciatum, ac proindè commiſſa mihi Cauſa appellationis, hodie Dubium dediſſem: An illud eſſet iuſtificatum? Attiuerius ad duo potiſſimum capita iuſtificationis defectum reſtringebat.

Primò, quod pro fundamento conceſſionis Gratiæ Pontifici expoſitum fuerat, adeſſe Veliternis Statutum ſuper retractu, de cuius tamen vſu, & confirmatione cùm non doceatur, prout requiritur, Gratia aſſerebatur nulla, tanquam fundata in falſo præſuppoſito,
1 *Rot. dec.* 237. *n.* 5. *part.* 7. *recent.* Et quatenus etiam de illius vſu, & confirmatione doceretur, quid cum in horto retrahendo adeſſe quædam pars ſubiecta emphyteuſi Eccleſiaſticæ, quemadmodum reſpectu huius non poterat intrare Statutum Laicale, ità nec Gratia dependens, & conſequutiua ad illud, cùm
2 non poſsit plus iuris eſſe in cauſato, quàm in influenti potentia cauſæ, *Barboſ. axiom.* 40. *n.* 25. *& ſeqq.*

Secundò, quia, ſecluſa etiam correſpectiuitate Gratiæ ad Statutum, adhuc non poterat illa à duplici ſubreptionis vitio defendi, quorum alterum erat, quod cùm inter Viridarium Eminentiſſimi Cardinalis, & hortum retrahendũ olim intercederet via publica, repleta, vt dicebatur à Miniſtris D. Cardinalis, & modò intermediet fouea pariter publica, non verificatur narrata adiacentia, quæ per interpoſitionem rei publicæ excluditur, *leg.* 4. §. *hoc. iudicium, ff.*
3 *fin. regund.* .. Alterum, quod fuit ſimiliter expreſſum Attiuerium nullã in horto Domum habere, de cuius tamen contrario in facto conſtare ſupponebatur.

Nec omittebant, nullum ex annexione huius horti fore Ciuitati ſplendoris incrementum, prout expoſitum fuerat, emerſurum; quod etiam ſubreptionis vitio adſcribebatur.

Quibus tamen non obſtantibus, Domini contrarium cenſuerunt. De exiſtentia enim Statuti Veliterni ſuper retractu, cuius tenor fuit adamuſsim regiſtratus in Breui, eiuſque confirmatione facta per fel. record. Pium IV. non poteſt dubitari. Vſus autem, vltra quod non eſt probandus, cùm ſufficiat exiſtentiam Statuti verificari de facto, pro-
4 ut fuit narrata, *Rot. dec.* 410. *n.* 4. *part.* 1. & *dec.* 71. *n.* 12. *part.* 6. & *dec.* 284. *n.* 1. *part.* 7. *recentior.* & in *Terracinen. Canonicatus* 18. *Martij* 1648. *coram* R. P. D. *meo Veroſpio*, in dubio præſumitur, *Honded. conſil.* 4. *n.* 91. *lib.* 1. *Rota coram Durano dec.* 36. *n.* 41. poſt *Gilian. ad Statut. Peruſ. dec.* 37. *per tot. & in recent. dec.* 22. *n.* 2. *part.* 4. Et ſanè dum Attiuerius in Iudicio contra eundem D. Cardinalem moto ſuper retractu horti Torutiorum, intentionem ſuam in eodem Statuto fundauit, fruſtrà modò recurrit ad hanc oppoſitionem, cuius contrarium implicita quadam iudiciali confeſsione antecedenter præſuppoſuerat, *l.* 1. *C. de confeſſ. Rota dec.* 244. *n.* 2. *part.* 8. & *dec.* 228. *n.* 11. *part.* 9. *recent.* & in *Bononien. Pecuniaria* 4. *Maij.* 1663 *coram me.*

Nec proindè ſequitur, quòd Gratia ſit correſpectiua ad Statutum, adeòut non poſsit habère locum, niſi illis in bonis, & caſibus, in quibus intrat Statutũ.

Omiſ-

Omiſſo enim, quòd aſſerta modica penſio horti retrahendi grauata annua reſponſione ad fauorem Cappellæ Sanctæ Catherinæ, non probatur, prout exaduerſo prætenditur, emphyteutica, cùm potiùs in dubio præſumenda ſit cenſualis; *Rota coram Mantic. dec.* 134. *n.*
6 3. & *dec.* 307. *n.* 1. *part.* 1. *diuerſ.* & *dec.* 400. *n.* 7. & *dec.* 606. *n.* 2. *part.* 1. *recent.* præſertim quando reſponſio, prout in caſu noſtro, fructibus correſpõdet, *Seraph. dec.* 272. *n.* 4. *Merlin. dec.* 545. *n.* 2. & 3.

Animaduertebant Domini, mentionem Statuti non fuiſse factam per modum cauſæ finalis, adeòut illius vigore retractus eſset faciendus, ſed per modum exempli, adhoc vt Sanctiſſimus agnoſcens non eſſe rem nouam in Ciuitate Veliterna, quod quis compellatur ad vendendum, faciliùs imploratum prouiſionis Apoſtolicæ beneficium impartiri dignaretur; quod tripliciter colligebant. Primò, quia fuerat Statuto expreſsè derogatum, vt in ſpecie arguit *Rota dec.* 75. *n.* 10. *part.* 5. *recent.* Secundò quia Breuis executionem non direxit Magiſtris viarum, coram quibus ex diſpoſitione Statuti agendum erat, ſed Vic rio Epiſcopi: Tertiò, & fortiùs quia tàm in diſpoſitiua, quàm in concluſiua, à quibus
7 Gratia eſt regulanda, *Bart. in leg. Aurelius* §. *Sticho n.* 3. *ff. de liber. legat. Gemin. conſil.* 118. *n.* 5. *Duran. dec.* 156. *n.* 10. non vigore Statuti. ſed Pontificia authoritate retractum fieri voluit, ibi: *Auhoritate noſtra cogas, & compellas*: & rurſus: *& quamcunque opportunam facultatem ad id tibi eadem auctoritate tribuimus, & impartimur*, quæ operantur. vt
8 executor dicatur delegatus Papæ, & eius auctoritate omnia faciat, *Dec. conſ.* 413. *ſub n.* 3. *Roman. conſil.* 285. *n.* 3. *Menoch. præſumpt.* 16. *n.* 28. *lib.* 2. *Marcheſ. de commiſſ. par.* 1. *fol.* 416. *n.* 204.

Quibus non contrariantur ſubſequẽtia verba: *Eodem modo & forma, quibus diſponitur per ſtatutum*; quia deſignant ſolùm modum agendi, & procedendi iuxtà formam preſcriptam à Statuto, preuia, ſcilicet æſtimatione duorum peritorum, breui manu, & abſque
9 ſtrepitu, & figura Iudicij, &c. non verò ſubſtantiam Gratiæ ad Statuti limites reſtringunt, *Marſile clauſul. par.* 3. *clauſ.* 94. *n.* 5. *Rota cora Merlin. deciſ.* 864. *n.* 34. *coram Dura deciſ.* 36. *n.* 24. *coram Eminentiſſimo Ghobono dec.* 152. *n.* 14. & 15. *Romana fidcommiſſi* 19. *Februarij* 1663. *coram.* R. *D. meo Vicecomite* §. *nec refragantu.*

Pontifex enim non abhorret à diſtractione rerum Eccſiæ parui valoris, ac modicæ quantatis, iuxtà *Text.*
10 *in can. terrulas* 12. *qſt.* 2. *Geunen. in prax. Archiepiſ. cap.* 0. *n.* 3. *Rota coram Seraph. deciſ.* 401. *n.* 3. prout eſt pars iſta horti emphyteutica quæ in modico excedit quartam vnis rubri. Cumque non agatur de alienatione dominij directi, ſed vtilis tanrm, ac mutatione emphyteutæ, quæ incaſu noſtro notoriè tendit in melius, xpræſſio huius qualitatis, vel non era neceſſaria, vel ſaltem non reddidiſset Pontificem diſficiliorem, quod ſuffic: ad euitandam
11 ſubreptionem, *Caualer deciſ.* 551. *n.* 5. & in *recent. deciſ.* 140. *num.* 7. *par.* 7. Et quemadmodum non conſideraretur præiudicium Eccleſiæ ſi alienatio fieret ex voluntate ipſiu Attiuerij, nec poſset Eccleſia conſenſum denegare, cum non verſemur in aſibus, ac perſonis prohibitis, *Fulgn. de iur. emphyt. tit. de alienat. quaſt.* 1. *n.* 229. *Rota coram*
12 *Gregor. deciſ.* 520. *n.* 1. & 4. *Add. ad deciſ.* 131. *n.* 379. & *ſeq. part.* Ita pariter non eſt conſiderabile, dum Attiuerius cogitur ad vendendum, cum vtriuſq; caſus eadem ſit ratio, *l. lud C. de Sacroſ. Eccleſ.*

Excluſa itaque correſpectiuitate Gratiæ ad Statutun minoris ponderis remanet vtraque ſubreptio exaduerſo deducta.

Reſpectu enim prioris: non facit ad caſum, quòd antiquitùs inter Viridarium D. Cardinalis & hortum retrahendum intercederet via publica: Sufficit enim, quòd modò ampliùs non exiſtat, cùm ad effectum executionis
13 Gratiæ tempus illius datæ attendatur, *cap. ſi eo tempore 9 de reſcript. in* 6. *Seraph. deciſ.* 341. *n.* 1. *Rot. deciſ.* 387. *num.* 16. *part.* 5. & in *Lucana Cappellania.* 28. *Aprilis* 1656 *coram R.P. D. meo Beuilaqua.*

Et ſimiliter non erat exprimendum, an

an fouea, quæ modo intermediat, eſſet publica, vel priuata: Tùm quia non probatur aſſumptum, qnod ſit publica, & contrarium deduci poſſe videtur ex
14 eo, quod per eam non currunt perennes, ſed pluuiales aquæ, quod innuit foueam eſſe priuatam, iuxta Sententiam Caſſij relatam à Vulpiano in *l. 1. §. fluminum, ff. de flum.* ac proindè *afflict. de iur. prothomiſ. §. 9. n. 12. circa med.* & ibi *Modern. in addit. notab. par. 12 Marc. Mantua. eod. tractat. n. 54. Proſper. Rendel. de retract. in gloſſ. via publica n. 3. verſ. ſed si riuus priuatus, Ioann. de Amic. conſil. 1. n. 27. & ſeqq. Rimin. Iun. conſil. 382. n. 50.*

In nihilo releuante, quod recipiat ſordes publicas; quia hoc potiùs ſonat in ſeruitutem fauore publico, quàm dominium, *Ioann. Harprecth in §. prædiorum.*, & *Ottheman. VVesbenc* & *Bocer. n. 7. Inſtit. de ſeruit. Manz. de ſeruit. Vrb. Præd. tit. 2. quæſt. 49. n. 155. & ſeq.*

Tum quia dato, & non conceſſo, quod eſſet publica, attamen cùm nihil
15 publico interſit, quod controuerſus hortus potiùs ab vno, quàm ab alio retineatur, circumſtantia iſta non retraxiſſet Pontificem à conceſſione Gratiæ, ſed ſat eſt potuiſſe illum de hoc in genere cogitare, *Buratt. deciſ. 883. n. 6. Merlin. 243. n. 9.* & in *recent. deciſ. 452. n. 15. par. 5.* & *deciſ. 222. n. 25. p. 7.*

Altera verò ſubreptio elicita ex eo, quod Attiuerius in horto habitationem habeat, nullam in facto ſubſiſtentiam habet, cum de contrario conſtet
16 ex acceſſu, cui ſtandum eſt, *Rota coram Gregor. deciſ. 575. n. 6.* & in *recent. deciſ. 197. n. 4. p. 8.* & *deciſ. 168. n. 10. & ſeq. p. 9.* cum alijs cumulatis per *Poſth. de manut. obſer. 101. n. 5.*

Nec refragatur, quod olim dicta habitatio exiſteret, quodque occaſione viæ Burgheſiæ, iuſſu ſan. mem. Pauli Quinti erectæ, fuerit ab horto retrahendo diuiſa. Hoc enim ſuperabundat, non ſolùm quia dictio, *In*, deno-
17 tat intrinſicitatem in loco, *Bart. in l. Gallus 29. §. ille caſus n. 2. ff. de liber. & poſthum. Barboſ. dict. 152. num. 16.* Sed etiam quia via publica ſeparationem
18 inducit, & impedit cohærentiam, *dicta l. 4. §. hoc iudicium,* & *l. ſeq. ff. fin. regund. Bald. in tract. de Iur. prothomiſ. num. 2. verſ. quod ſi via, Carpan. ad Statut. Mediolan. p. 1. c. 104. n. 1. Fælician. alleg. 4. n. 14. & alleg. 7. n. 16. p. 3. Cepoll. de ſeruit. ruſtic. præd. c. 3. n. 34.*

Quibus non contradicit *Gratian. diſcept. 745. n. 64.* Quia loquitur in terminis, in quibus res ita diuiſa deſtinatione Patrisfamilias adhuc remanſerat vnica, quo caſu non negat competere retractum, ſed ſolùm diſputat, an poſſit retrahi vna abſque alia, quod nihil habet commune cum præſ nti caſu, in quo ſolùm quæritur ſuper iuſtificatione Breuis, nec adeſt aliqua vnitas, & deſtinatio, attento quod pars iſtius horti magis contigua viæ Burgheſiæ
19 ſemper diſtinctim, & ſeparatim conſueuit locari ab altera parte horti, in qua domus exiſtit: quod conuincit, res eſſe diuerſas, & ſeparatas, & pro talibus poſſideri, *l. prædijs, §. balneas, ff. de legat. 3. Grat. diſcept. 126. n. 10. & ſeqq. Merlin. deciſ. 388. n. 28. & ſeqq.*

Cæterùm quod ampliatio iſtiu s Vi-
20 ridarij conferat etiam ad ornatu m Ciuitatis, Domini non reuocarunt in dubium, cùm accedat ad decus magnifici, ac ſumptuoſi Palatij, cuius dicitur pars, *Guliel. de Benedict. in repet. cap. Raynutius in verb. & hortum n. 1. & ſeqq. Sanfelic. deciſ. 171, ſub n. 2.* ac in terminis noſtris cogendi vicinum ad vendendum, tradit *Caſtill. deciſ. 134. n. 11. & ſeqq. Caren. reſolut. 2. n. 13. & 16. & 28.* Et ſanè aſſerere, quòd ornatus iſte non erat cauſa ſufficiens ad concedendum retractum, nihil aliud eſſet, quàm redarguere Pontificem, qui ex hoc capite illum conceſſit, quod non licet.

Ex quibus pro iuſtificatione Breuis reſponſum fuit, vtraque, &c.

R. P. D. NINOT.
Firmana Seruitutis.
21 Maij 1664.

ARGVMENTVM

Feneſtræ in proprio muro non poſſunt aperiri dum tempore longæuo contraria ſeruitus fuerit quæſita.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Muri elatio & Feneſtrarum aperitio libera ſunt, dum ſeruitus contraria non ad fuerit.*
2 *Seruitus præſumptionibus, & coniecturis probatur.*
3 *Teſtium ſingularitas quando eſt adminiculatiua probat.*
4 *Seruitutem arguunt lucis, & aeris per longum tempus anguſtia.*
5 *Ocioſi ad commoditates captandas homines eſſe non ſolent.*
6 *Teſtium adminiculatio ac depoſitionum veriſimilitudo fidem merentur.*
7 *Obligatio perſonalis ſucceſſores ſingulares minime afficit.*
8 *Realis dicitur ſeruitus impoſita reſpectu certi fundi, & in vim pacti habentis cauſam perpetuam.*

DECISIO XV.

ORta lite An licuiſſet Ludouico in propriæ domus pariete reſpiciente atrium Hieronymę proſpectorias feneſtras aperire, cum quatuor in cauſa Maceraten. prodiiſſent ſententiæ, prima ſcilicet, & poſterior ad fauorem Ludouici, & reliquæ duæ intermediæ ad fauorem Hieronymæ, ad formam reſcripti Signaturæ propoſui dubium An, & ad cuius fauorem conſtaret de duabus conformibus, quod hodie ad fauorem Hieronymæ reſolutum fuit.

Quamuis enim liberum ſit cuique nō ſolum proprium murum eleuare, ſed
1 etiam nouas feneſtras pro ſuo libito ad proſpectum aperire *l. altius. C de ſeruit. & aqua* fallit tamen quoties quæſita fuit in contrariū aliqua ſeruitus *l. fin. §. fi. C. de ſeruit. vrb. præd. Cepoll. eod. tract. cap. 19. n. 1. Sperell. dec. 55. n. 19. & 22.*

Seruitus autem quæ ad hunc effectū etiam præſumptionibus, & coniecturis probatur. *Bart. in l. 1. n. 9. ff. de Itin. actuq. pr. u Capoblanc. de Baron. prag. 24. n. 13 & ſeqq. Panciroll. conſ. 74. n. 4. & 5. Caſanat. conſ. 39. n. 48. Gratian. dicept. 681. n. 6. & ſeqq. Reuerendiſſimus Roias dec. 160. n. 3. & 4.* viſa eſt Dominis in caſu noſtro tam ex teſtibus quam ex coniecturis reſultare.

Teſtes enim Summar. Hieronymæ n. 1. expreſſe deponunt ſe pluries audiſſe ab Anteceſſoribus Ludouici conſtitutam fuiſſe ad fauorem Tebaldorum auctorum Hieronymæ ſeruitutem ne in pariete dictum atrium reſpiciente nouę feneſtræ aperirent: quodq; hac de cauſa altera ex feneſtris ibi exiſtentibus remota fuerit, altera vero ad puram luminis neceſsitatem tantummodo relicta, qui quamuis ſint ſingulares in dicto: quia tamen ſingularitas non eſt obſtatiua ſed adminiculatiua, & tendens ad
3 concludendam ex pluribus actibus ſpecialibus ſeruitutem in genere, bene probant *DD. in cap. qualiter & quando de accuſat. Rota dec. 87. n. 4. & dec. 155. n. 62. & dec. 314. n. 16. p. 6. rec.*

Teſtium dicta confirmauit ocularis ipſa demonſtratio; conſtauit enim ex inſpectione Plantæ alteram ex dictis feneſtris vere eſſe obturatam, & alteram ita vitris, & terris implicatam, vt omnem prorſus proſpectum à ſubiecta area prohibeat. Quinimo ita in altum collocata proſpicitur, vt nec coquinæ pro cuius vſu relicta fuit ſufficiens lumen ſubminiſtret, & tamen niſi obſtitiſſet in contrarium aliqua ſeruitus, non eſt credibile voluiſſe ſponte maiores Ludouici in tanta lucis, & aeris anguſtia permanere, & per tam longæuum temporis ſpatium liberi cæli ſalubritate priuari: quod tanquam ſeruitutis argu-
4 mentum ponderant *Cepoll. de ſeruit. cap. 62. n. 4. Theſaur. dec. 16. n. 4. prope fin. Rota in Camerinen. Iuris fabricandi 27. Iuny. 1635. coram. bo: me: Dunozetto §. non. obſtat.*

Quinimo quo maiorem aperiendæ huius feneſtræ, ſiue neceſſitatem ſiue commoditatem Ludouicus adſtruere nitebatur, eo magis creſcebat apud
5 Dominos prædictæ ſeruitutis veriſimilitudo, tanto enim minus maiores eius aperire neglexiſſent ſi potuiſſent, cum homines in iis quæ ad proprium commodum vergunt non ſoleant eſſe otioſi; Ac proinde cum teſtes ſint adminiculati, & veriſimilia deponant, plenam fidem merentur. *Alex. in l. ſepe. n. 70. ad*
6 *fin. ff. de re iudic. Duran. dec. 188. n. 5. & ſeqq. Rota diuerſ. dec. 191. n. 4. p. 1. & in rec. dec. 87. n. 6. p. 6.*

Nec

Nec dicatur ex prędicta conuentione de non aperiendo fenestram non fuiſſe inductam ſeruitutem realem, ſed obligationem tantum perſonalem quæ non afficit ſingulares ſucceſſores. *Hip-*
7 *pol.de Marſil.ſingul 333.Carpan.ad Stat. Mediol. cap. 333.n. 12.p.2. Mangil. de euict.q.161. n.13.& ſeqq.*

Nam cum impoſita fuerit reſpectu certi, & determinati fundi, & in vim
8 pacti habentis cauſam perpetuam, ne ſcilicet atrium proſpiciatur, dicitur realis, & tranſitoria cum ipſa domo ad quoſcumq; vt limitandum tradunt *idem Carpan.lo. ſuperius cit. Speculator. tit.de empt. & vend.* §.1.*n.25. Cepoll.de ſeruit. Vrb.præd.cap.62.n.8.& habetur etiam in l. cum fundo 36. ff. de ſeruit. ruſt.præd. Bart.in l.3.§.opus quoq; nouum in fi.ff.ex quib. cauſ. maior. in integ. reſtit. Capic. Lat.conſult.109.n.7.& 22. cum alijs adductis per Oleam de ceſſ.iur. tit. 4. q.7.a n.8.ad 13.*

Et ita vtraq; &c.

R. P. D. E M E R I X.

Maioricen. Canonicatus Pœnitentiariæ. *16. Iunij 1664.*

ARGVMENTVM.

Inſulæ Baleares ſeu Regnnm Maioricæ, & Minoricæ in Hiſpaniæ Regno comprehenduntur. Plura de ſimultanea collatione Epiſcopi cum Capitulo ac de deuolutione ad ſuperiorem.

S V M M A R I A.

1 *Maioricen. inſula habetur pro vna eademq; re cum Hiſpania.*
2 *Sub Hiſpaniæ Regnis ſunt Baleares inſulæ: & n. 4.*
3 *Teſtantibus de re ad ſe pertinente plurimum eſt deferendum.*
5 *Inſulæ pars ſunt prouinciæ cui adiacent.*
6 *Interpretatio lata in fauorabilibus eſt facienda.*
7 *Prouinciæ nomen intelligitur de Regno.*
8 *Inſulæ qualiter in Regno cõprehendãtur.*
9 *Prouiſiones Apoſtolicæ beneficij ſtatum non immutant.*
10 *Prouiſio vnica non arguit obſeruantiam, niſi Pontifex ſucceſſor de contrario anteceſſoris indulto ſcientiam habuerit.*
11 *Collatio ſimultanea præſumitur capituli cum Epiſcopo.*
12 *Si talis ſit, facta a capitulo contradicente Epiſcopo non tenet.*
13 *Prouiſio ſolius capituli ſi ſit ſimultanea quando ſuſtineatur.*
14 *Prouiſio ad ſuperiorem deuoluitur quando ſe mutuo impediunt collatores.*
15 *Conferendi ius quando ad ſolum capitulum ſpectat, & vnam vocem tantum habeat Epiſcopus, numerari debent capita ius habentium.*

DECISIO XVI.

CVm dilemmate quod vel Inſula Maioricen. non comprehenditur ſub Indulto Gregoriano loquente de eccleſijs in Regnis Hiſpaniarum exiſtentibus, & tunc canonice proceſsit Epiſcopus conferendo ad formam Concilij Tridentini. Aut vero compræhenditur ſub Indulto, & tunc legitime prouidit capitulum, conferendo per concurſum ad formam dicti Indulti, reſolutum fuerat ſub die 3. Decembris proximi preteriti literas Apoſtolicas Petri Onufrij Tauler non eſſe exequendas, ſed cauſa bis reproposita viſum fuit corruere dilemma, & propterea Domini receſſerunt a deciſis.

Etenim quod Inſula Maioricen. compræhendatur ſub Indulto deſumitur ex pluribus.

Primo quia Indultum loquitur generaliter de omnibus eccleſijs exiſten-
1 tibus in Regnis Hiſpaniarum, & ſemper Inſula Maioricen. habita eſt pro vna eademq; re cum Hiſpania atq; eius Incolæ pro ueris Hiſpanis, prout teſtatur. *Damet.in hiſtor. generali Regni Balearis lib.1.tit. 1.fol. 1.§.bienque ſiempre.*

Secundo quia Hiſtorici paſsim, & Geographi tractantes de Hiſpania, & illius Regnis, ſub illa collocant Inſulas Baleares, hodie diſtincto nomine Regnum Maioricæ, & Minoricæ nun-
2 cupatas. *Volteran.in Geograph.lib.2.tit. de Hiſpan.fol.14.Ptolom.lib.2.cap.6.in fi. Abraham Ortelius in Geograph. veteri & noua ad tabulam Hiſpaniæ. Philipp. Cluuer.introduct. ad Geograph. lib.2. cap.5. tit.de Incolis Hiſpaniæ, & recentiori eius di-*

diuiſione & cap.7.tit de Incolis ad Hiſpaniam,& plures alij relati ab Informantibus,quibus vti atteſtantibus de re ad
3 ſe pertinente plurimum eſt deferendū *per tex.in l.ſeptimo menſe ff.de ſtatu hom. l.1.in princ. ff.de ventre inſpic.cap.propoſuiſti 4.de probat. & cap. fraternitatis 6. de frigidis, & malef.* & ea quæ late congerit *Maſcard.de probat.concluſ.* 1173.*n.* 1.*& ſeqq.Rota coram Greg.dec.* 125 *n* 9.
4 *& in terminis difficultatis an Inſula ad Prouinciam pertineat nec ne Griphiander in tract.de Inſulis cap.* 15.*n.*9.*in fi.*

Tertio quia exactio ſubſidij, & excuſati conceſſa à Sede Apoſtolica Regi Catholico in Regnis Hiſpaniarum ſit etiam in Regno Maioricæ ſicuti in alijs Regnis Hiſpaniæ *Summar. Petri Honuphrij n.* 2.

Quarto Epiſcopatus Maioricen.connumeratur inter Epiſcopatus Hiſpaniæ, & eſt ſuffraganeus Archiepiſcopi Valentini *Corrad. in Prouinciali Eccleſiar. poſt eius praxim diſpenſationum fol.*698.

Quinto quia Nuncius Apoſtolicus Hiſpania um procedit in cauſis ſpoliorum Maioricæ, in eaq; deputat ſubcollectores, ſicut in cæteris alijs Hiſpaniarum prouincijs.*Duran.dec.*314.*in princ.*

Sexto quia tam ſecundum ius ciuile quam canonicum Inſulæ ſunt pars illius
5 prouinciæ cui adiacent, vt eſt *tex. in l. Inſula vbi gloſſ. & Gotofred. plures alios referens ff.de iudic.& in cap.vnico extrauag. commun. in* §. *Apulia vbi gloſſ. in verb.Sicilia in* ſpecie teſtatur de Inſula Maioricarum.

Septimo quia verſamur in cauſa fa-
6 uorabili, in qua benigna,& lata eſt facienda interpretatio iuxta *tex. in l. cum quidam ff.de liber. & poſth.*, & in priuilegio conceſſo Prouinciæ cuius nomen intelligitur ſecundū communem vſum
7 loquendi.*Bart. in extrauag. qui ſint rebelles n.* 8. *& ſeqq. verſ. Lombardia*, *& verſ.cum ergo*.

Et denique quia talis videtur fuiſſe mens Regis ſupplicantis, & Pontificis concedentis, prout non obſcure colligitur ex noua conſtitut. Sanctiſsimi D. N.nuper ad inſtantiam Regis edita, in qua inquit quod, licet Inſula Maioric. quippe vna ex adiacentibus inſulis dd. Regnorum Hiſpaniarum ſub indulto comphæhendi videatur, nihilominus maioris claritatis gratia, & ad præcidendas controuerſias, & litium occaſiones, declarauit prædictas Gregorij literas etiam Inſulam Maioricen.comprahendere, & quatenus opus ſit ad eccleſiam Maioricen.extendit ſine præiudicio litis &c.

Non obſtat quod in Bullis ſubſidij & excuſati, & forſan etiam in Breui facultatum Nuncij apposita ſit clauſula *& in Inſulis adiacentibus*, quia illa vti
8 appoſita maioris claritatis gratia, & ad præcidendas litium occaſiones non impedit quo minus in alijs litteris Apoſtolicis, in quibus continens tantū exprimitur cenſeantur compræhenſæ etiam Inſulæ adiacentes iuxta ſententiam *Plinij lib.*18.*cap.* 25.*ibi cum Attica nominata fuerit, debemus intelligere Cycladas inſulas*,& aliorum tam hiſtoricorum quam Geographorum ſuperius legatorum.

Et in præſenti compræhenſio Inſulæ Maioricen.non deſumitur ex ſolis Bullis ſubſidij,vel declaratione Sanctiſsimi D. N., aut iuriſdictione Nuncij, vel alijs ſeparatim perpenſis.

Sed ex omnibus ſupra ponderatis ſimul iunctis, quæ licet forſan ſingula nō ſufficerent,tamen ſimul ponderata mentem Regis,& Pontificis illam compræhendi non obſcure demonſtrant vulgatam regulam quæ non proſunt ſingula,iuncta iuuant.

Non obſtāt etiam Deciſiones in cauſa Barchinonen Pænitentiariæ coram R.P.D.meo Veroſpio, Royas, & Eminentiſs. D. meo Cardinali Celſo; quia vltra quod adhuc ſunt ſub lite, fundantur in ratione particulari quod Cathalonia ſit Principatus,non Regnum, quæ ratio non militat in caſu noſtro, quia indubitatum eſt Maioricam eſſe Regnum,& propterea non applicantur.

Minus facit aſſerta obſeruantia deſumpta ex vltimo ſtatu, & vacatione quæ primo loco ſucceſsit poſt Indul-
9 tum; Quia prouiſiones Apoſtolicæ ex vulgatis non immutant ſtatum Beneficij,& ex hoc vnico actu nulla poteſt deſumi obſeruantia quæ præiudicet, niſi probata ſcientia Indulti in ſummo Pon-
10 tifice ſucceſſore, & quod eo non obſtan-

ſtante voluerit prouidere. *Rota coram Card. Caualer. dec. 91. n. 9. & dec. 615. n. 12. & 13 p. 4. to. 3. rec. & in Leodien. Canonicatus 31. Ianuarij 1661. §. neq; voluntas coram R. P. D. meo Veroſpio.*

Sublata autem ex prædictis prima parte dilemmatis Domini credebant non obſtare ſecundam, quia cum in caſu propoſito collatio conceſſa per Indultum ſit ſimultanea, vt conſtat ex verbis Indulti ibi: *per Ordinarios locorum et capitula dictarum eccleſiarum.* Et etiam
11 de iure præſumitur niſi contrarium probetur *cap. cum eccleſia Valterana ibiq; gloſſ. & DD. de elect. Gonzal. ad reg. 8. gloſſ. 45. n. 46. & Rota coram Gregor. dec. 95. n. 1. & Lucana Cappellaniæ 4. Aprilis & prima Iulij 1650. coram bo: me: Bichio vbi plures congeruntur*; Collatio facta à
12 capitulo contradicente Epiſcopo non tenet *Frideric. de Sen. conſ. p. n. 7. Rebuff. conſ. 60. verſ. his non obſtantibus Buratt. dec. 225. n. 8.*

Neq; refert quod capitulum pluries requiſiuerit Epiſcopum ad conferendū
13 ad formā Indulti, ideoq; prouiſio facta per ſolum capitulum debeat ſuſtineri iuxta ea quæ notat. *Gar. de benefic. p. 5. cap. 4. n. 42. Gonzal. ad reg. 8. d. gloſſ. 45. n. 68. & ſeqq. Lotter. de benefic. lib. 2. q. 21. n. 24. & ſeqq. & Rota dec. 366. n. 16. & 17. p. 9. rec.* Quia obiectum bene procederet quando Epiſcopus poſtea conſenſiſſet vel ſimpliciter renuiſſet conferre, & in his terminis loquuntur Garzias, & alij ad id comprobandum adducti. Secus vero eſt quando, prout hic, Epiſcopus alteri conferendo expreſſe contradixit, tunc enim ſtante diſcordia inter ſimultaneos collatores, neutra collatio tenet, ſed deuoluitur ad ſuperiorem. *Rebuff. d. conſ. 60. verſ. his tamen obſtantib. Federic. de Senis d. conſ. p. n. 7. Gonzal. d. gloſſ. 45. n. 58. & 62. Garz. d. p. 5. cap. 4. n. 29. 33. et 34. Lotter. d. q. 21. n. 40. et ſeqq. et Rota coram bo: me: Bichio in d. Lucana Cappellaniæ 4. Aprilis §. neq. excuſationem in fi. et 1. Iulij 1650. §. collatio.*

Neque placuit reſponſio alias data quod hoc tantum locum habeat quando eodem iure ſimultaneo vtuntur Epiſcopus, & capitulum, non autem quando ex diuerſo iure conferunt, quia ratio deuolutionis non conſtituitur a Docto-
14 ribus in eo, An ex eodem vel ex diuerſo iure conferant, ſed in eo quia per contradictionem ſe mutuo impediunt, quæ ratio æque tunc procedit, imo magis ex diuerſo iure quam quando ex eodem conferunt; Et plures ex ſupra allegatis nempe Rebuff. Federic. de Senis & Rota in Lucana Cappellaniæ coram Bichio expreſſe loquuntur in caſu quo collatio facta fuerat diuerſo iure.

Auctoritates autem, & iura in præſenti deciſione allegata procedunt quando ius conferendi ſpectat ad ſolū
15 Capitulum, & Epiſcopus habet vnam tantum vocem ſicuti ſinguli Canonici, quo caſu numerari debent capita ius habentium, & ideo non obſtant prout in his præciſis terminis reſpondet *Federic. de Sen. d. conſ. p. n. 7 verſ. ad cōtraria.*

Et ita recedendum à deciſis literas Apoſtolicas exequendas reſponſum fuit vtraque &c.

R. P. D. NINOT
Pampilonen. Iurium Parochialium
27. Iunij 1664.

ARGVMENTVM

Parochialium vnio, & Vicariæ perpetuæ erectio qualiter fiant.

SVMMARIA.

1 *Ex Parochialium vnione transfertur animarum cura exercenda per amouibilem Vicarium.*
2 *Vicarius amouibilis pretendere non valet ius exercendi functiones parochiales.*
3 *Iura temporalia, & ſpiritualia continentur in verbis,* cum omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis. *Vide n. ſeq.*
5 *Dictio* ac *adijcit ad præcedentia.*
6 *Vicario congrua aſſignata nudum exercitium tantum in ipſum translatum denotat.*
7 *Vnionis qualitatem declarat obſeruantia.*
8 *Vicariæ perpetuæ erectio non præſumitur.*
9 *Hoc fit cauſa cognita, & citatis intereſſe habentibus.*

DECISIO XVII.

SEntentiam Rotalem qua reuocando
aliam de partibus pronunciatum fuit
non competere Vicario de Mendauia
ius exercendi functiones Parochiales in
eccleſia de Legardè priuatiue quoàd
Abbatem de Yrach hodie DD. dixe-
runt eſſe confirmandam, quia de eius
validitate conſtat ex actis, & Iuſtitia
late comprobatur ex deciſ. edita co-
ram R. P. D. meo Beuilaqua ſub die
19. Ianuarij 1663.

Cum enim parochialis Eccleſia de
Mendauia, cui eſt annexa illa de Le-
garde fuerit ſubiectiue, & pleno iure
vnita Monaſterio Yrachenſi, penes
quod propterea dicitur tranſlata cura
animarum exercenda per Vicarium ad
nutum amouibilem, non autem perpe-
1 tuum. *Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 33.
n. 93. Gonzal. ad reg. 8. gloſſ. 5. §. 3. n. 14.
& ſeqq. Hoieda de incompatib. Benefic.
cap. 15. p. 1. num. 4. Garz. de benef. p. 11.
cap. 2. n. 3. Petrus de Murg. quæſt. paſtoral.
p. 2. §. 7. n. 15. Rota in rec. dec. 297. nu. 3.
p. 5. & dec. 21. n. 5. p. 6. & dec. 5. n. 7. p. 7.
& in Pampilonen. Vicariæ de Stella 28.
Martij 1654. coram* R. P. D. *meo Alber-
gato*.

Sequitur quod fruſtra tale ius præ-
tendat priuatiue quoad Abbatem, cum
imo dependenter ab ipſo nudum exer-
2 citium recipiat cum iure cõgruæ. *Gloſſ.
in clem. vnic. in verb. ad menſam verſ.
& videtur de exceſſ. Prælat. Rota coram
Coccino dec. 81. n. 2. & 3. coram Buratt.
dec. 214. n. 3. & 4. coram Caualer.. deciſ.
595: n. 1. & 3. & in rec. dec. 352. n. 7. &
8. p. 4.*

Hanc autem plenariam, & ſubiecti-
uam vnionem tam quoad temporalia,
quam quoad ſpiritualia DD. reſultare
3 dicebant non ſolum ex illis verbis *cum
omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis* ſub
quibus non ſolum temporalia, ſed etiam
ſpiritualia continentur. *Innoc. in cap.
cum ad ſedem n. 2. & 3. de reſtit. ſpoliat.
Hoſtienſ. in cap. expoſuiſti in fi. de præ-
bend. Lapus alleg. 139. n. 10. & 11. Ro-
ta coram Caualer. dec. 699. n. 2. & 4. &
in rec. dec. 21. n. 6. p. 6. & in Mindonien.
Parochialis 3. Martij 1653. coram Re-
uerendiſſ. Segobien. §. nec dubitari.*

Sed etiam ex ſubſequentibus ibi;
4 *ita quod liceat per vos, vel per procura-
torem veſtrum corporalem poſſeſſionem
præfatæ parochialis Eccleſiæ iurium, &
pertinentiarium prædictarum auctoritate
propria apprehendere, & fructus reddi-
tus, & prouentus ipſius parochialis Eccle-
ſiæ in vſus Abbatiæ, & conuentus con-
uertere.* Quæ clare demonſtrant ſpiri-
tuale principaliter fuiſſe conceſſum, &
deinde temporale per viam acceſſionis;
mediante dictione illa *Ac*, de cuius na-
5 tura eſt adijcere ad præcedentia *l. ea
tamen adiectio de leg. 3. Barboſ. dict. 110.
num. 53.*

Et comprobat etiam natura ipſa rei
geſtæ. quia quoties fit omnium reddi-
tuum applicatio, reſeruata tamen con-
grua Vicario, ſignum emergit quod
cura habitualis fuerit tranſlata in Re-
6 ctorem eccleſiæ cui fit vnio, & ſolum
nudum illius exercitium in Vicarium.
*Oſtienſ. & alij in cap. expoſuiſti de præb.
Rota coram Merl. dec. 115. ſub n. 6. verſ.
præterea coram Buratt. dec. 214. n. 3. &
4. & in rec. dec. 710. n. 3. p. 2. & dec. 352.
n. 8. p. 4. & in Romana Iurium Parochia-
lium 4. Decemb. 1651. coram Eminentiſſ.
D. Card. Celſo.*

Et quatenus etiam aliqua in verbis
adeſſet difficultas, illa penitus rema-
neret ſublata ex obſeruantia ſubſecu-
ta, quæ declarauit Vicariam fuiſſe tem-
poralem, & ad nutum amouibilem, vt
ex pluribus bene recenſitis *in d. dec. R.
P. D. mei Beuilaqua à §. at omnis cum
7 trib. ſeqq.* Obſeruantia enim interpre-
tatiua vnionis qualitatem optime oſten-
dit. *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 5.
§. 3. nu. 17. & 18. Garz. de benef. p. 11.
cap. 2. n. 6. Barboſ. de Iure Eccleſ. lib. 3.
cap. 6. n. 67. Merlin. d. dec. 115. n. 8. et
in d. Romana Iurium Parochialium 4.
Dec. 1651. coram Eminentiſſ. D. Card.
Celſo §. concurrit.*

Non obſtat quod in vim Concilij
Tridentini *ſeſſ. 7 cap. 7. de reform.* remit-
tatur Ordinariorum arbitrio erigere
tales Vicarias temporales in perpetuas.
Quia aliud eſt poteſtas erigendi, &
8 aliud factum poſitiuæ erectionis, quæ
non præſumitur niſi probetur, vt in
ſpecie *Garz. de benefic. p. 11. cap. 2. n. 16.*

præ-

Præſertim quia non poterat Epiſcopus ad illud deuenire niſi cauſa cognita, & citatis intereſſe habentibus. *Barboſ. in*
9 *collect. cap.7. n.31. & in tract. de Epiſc. & alleg. 172. ſub n.190. Flores de Meſa var. reſol, lib.1. cap. 10. n. 47. Garz. de benefic. p.11. cap.2. n.8. & 12. & in dicta Mindonien. Parochialis coram Reuerendiſſimo Zarate in fi. impreſſa poſt. Dian. var. reſol. p.11. fol. mihi 566.*

Ex quibus, & alijs fuſius in d. dec. R.P.D. mei Beuilaquæ deductis reſponſum fuit pro confirmatione ſententiæ Rotalis, vnica tantum &c. Vicario pluries citato &c.

R. P. D. BOVRLEMONT

Piſana Tenutæ
17. *Nouembris* 1664.

ARGVMENTVM.

Plura ad Confinium probationem, eorumque dominium afferuntur.

SVMMARIA.

1 *Sententia iniuſta non poteſt in iudicatum tranſire.*
2 *Poſſeſſio ad manutentionem, ſeu reintegrationem requiritur.*
3 *Colono mediante acquiri potest poſſeſſio.*
4 *Confinia in inſtrumentis enunciata præſumuntur ad locatorem ſpectantia.*
5 *Confinata rei poſſeſſio quando reſultet.*
6 *Dominium plenum reſultat ex verbis* ad hauerli, tenerli con ogni ragione &c.
7 *Bona intra confines, verba dubia non probant.*
8 *Confinium enunciatio per dictionem,* In, *demonſtrat vicinitatem.*
9 *Confinans terminus confinatum excludit.*
10 *Probatio poſſeſſionis ſpecifica generali præfertur.*
11 *Fouea poſſeſſio qualiter probetur.*
12 *Confines ex teſtium diſtincta depoſitione probantur.*
13 *Dictio, Verſus, regulariter denotat excluſionem. Verum declara n.ſeq.*
15 *Termino vtrinque poſſeſſo locus intermedius cenſetur poſſeſſus.*
16 *Spolij actio ceſſat ex quadragenaria poſſeſſione, ex qua & reintegrationis remedium cenſetur præſcriptum.*

DECISIO XVIII.

Ardua nimis, & difficilis controuerſia, diſceptationibus annoſis inter Menſam Archiepiſcopalem Piſanam, & Dominum Ducem de Saluiatis, licet agitata, diù tamen ſub dubia Iudicij lance pependit; Ex eo quòd cùm Miniſtri Magonæ Piſarum, Tenutam vulgariter dictam *di Migliarino* cum ſuis acceſſionibus, & pertinentijs ab Auctoribus D. Ducis, atque eodem tempore alias Tenutas inſimul cohærentes à Menſa Archiepiſcopali per longum, & continuatum annorum curſum conduxiſſent, ab anno nempè 1574 vſque ad annum 1621. factum eſt, vt bona Menſæ, & Ducis in perſona Colonorum diù ſimul habita, ac pro indiuiſo poſſeſſa, ita permixta, & confuſa remanſerint, vt quandò ſolutis locationum nexibus, occaſio data eſt ad Dominos reuertendi, non ſine forenſi ſtrepitu, potuerint accidentalem adeptam cohærentiam exuere; Nàm pro parte Ducis contendebatur loca controuerſa, *Padule di Malauentre*, *Poggio à Padule, Debbi, Iſola*, *Romita*, *Pecoreccia, Foſſa Magna*, *e Lamatrincabonaldi*, eſſe de acceſſionibus, & pertinentijs Tenutæ *di Migliarino*, intrà cuius limites reperiebantur incluſa; Pro parte verò Menſæ eadem loca, ſiuè intrà, ſiuè extrà dictam Tenutam *di Migliarino* exiſterent, ad D. Ducem, ſeu eius Auctores nunquam ſpectaſſe, imò potiùs in ipſis indiuidualitèr, ac ſpecificè quoad omnia corpora pacificam, & ſupra quadragenariam Menſæ poſſeſſionem comprobari conſtanter aſſerebatur; Quamobrem, Cauſa in Summarijſſimo coram Reuerendiſſimo Nuncio Florentiæ deducta, ſuper locis controuerſis adiudicata fuit manutentio Menſæ, ſed indè poſt in plenario, coram eodem Tribunali, conceſſa fuit Duci, exceptis Tenutis *Poggio à Padule*, *Pecoreccia*, *&* *Lamatrincabonaldi* reſeruatis Menſæ; Quæ nihilominus appellans à dicta ſententia, adita Signatura Iuſtitiæ, obtinuit Cauſam committi bon. mem. Peutingerio cum facultate manutenendi quem de Iure, adiuncta ſubindè ad inſtantiam D. Du-

D. Ducis, ſententiam Reuerendiſſimi Nuncij in iudicatum tranſijſſe, prætendentis, commiſſione executoriali cum clauſula, *Conſtito de re iudicata*, ſuper qua aſſumpta diſputatione in Rota ſub die 17. Maij 1652, quia ſatis Menſa ſe excuſabat à lapſu fatalium, ordinarunt Domini, quod informaretur ſtrictè ſuper Iuſtitia ſententiæ, ſuper qua iterùm quinquies cauſa propoſita, & ſemper dilata, tandem coram me in locum bo. mem. Peutingerij ſuffecto, ſub die 5. Martij 1661. fuit dictum, quòd fieret acceſſus per R.P.D. meum Tayam, cuius laborioſa ſolicitudine dedaleis ambagibus confuſi ſitus exploratis, ac genuina loci deſcriptione, in topographica tabella eruditiſſimè explanata, cauſa expeditior euaſiſſet, ſi amplum latifundium, de cuius poſſeſſione agebatur, vti numeroſo, ac inhoſpito ſitu, ità etiam per obſcuris, ac inexplicabilibus denominationum, ac pertinentiarum quæſtionibus, eo ſemper magis obtenebratum, non expoſuiſſent informantes; Quorum allegationes hinc indè per tot annos accumulatæ, quià in immenſam excreuerant molem, demandarunt Domini, vt in diſcurſu, tanquàm in ſincero compendio Iura vtriuſque partis per me diſtinctiora redderentur; quo præuia locorum viſione, executioni demandato, repropoſita hodie cauſa, reſolutum fuit, non conſtare de re iudicata.

Quia ſententia viſa eſt iniuſta, & ideò non potuiſſe in Iudicatum tranſire, vt tradunt communitèr Scribentes *in l.* 4.
1 *§. condemnatum ff. de re iud. Felin. in cap. ſuper literis n.* 15. *de reſcript. Rot. coram Seraph. deciſ.* 381. *n.* 13. *& deciſ.* 1223. *n.*6. & *in alijs*.

Iniuſtitiam ſententiæ indè ſanè deducebant Domini, ex quo tribueret manutentionem, & reintegrationem D. Duci ad Foueam magnam, & Paludem, ſeu vt vocant locationes, Padule
2 Malauentris, ad quæ duo corpora reſtringebatur hodie diſcuſſio, non probata illorum poſſeſſione de tempore motæ litis, vt pro competentia alterutrius remedij ab eo intentati omninò requirebatur, ad tradita per *Bart. in l.* 1. *§. fin. n.* 10. *ff. uti poſſid. & in l. vnica §.* 1. *n.* 3. *C. eodem Abb in cap. cùm ad Sedem de reſt. ſpoliat. n.* 28. *Rota coram Buratt. deciſ.* 216. *n.* 1. *&* 2.

Et quamuis inſiſterent informantes pro Duce; ſatis probari illius poſſeſſionem ex pluribus locationibus ab eius Auctoribus factis, quarum vigore Conductores detinentes bona controuerſa vſque ad tempus motæ litis de anno 1621. non ſolum continuarunt poſſeſſionem locatorum, verùm etiam Ducis illorum hæredis, qui mediante Colono, illam acquiſiuit, & continuauit abſ-
3 que alia appræhenſione, vel miniſterio, latè *Poſth. de manut. obſeru.* 59. *n.*6. *verſ. cum hæredi, et Rota penes eumdem deciſ.* 152. *n.*9. *et coram Puteo deciſ.* 453. *n.*3. *lib.*2. cum alijs per me relatis *in Diſcurſu Cauſa §. veritas huius concluſionis in principio*; Præſertim in bonis, de quibus agitur, quia confinia in Inſtrumentis dictarum Locationum ſic enunciata, *tenet vnum caput in Mari, aliud in lacu Maciuccoli, partim in Foſſa Magna, etc.* includunt de facto loca controuerſa, quæ ob id præſumuntur ad locatorem ſpectantia, per *text. in l. Aede Sacra, ff. de contrahen. empt.* & tradit *Bald. in l.*
4 *legatis n.*1. *C. de legat.* cum alijs allegatis *in Diſcurſu §. prima præſumptio in fine*; Potiſſimùm virtute dictionis *In*, quæ denotat intrinſicitatem, & compræhenſionem, ex adductis in *Diſcurſu §. Secunda præſumptio*.

Tamen ex præfatis locationibus dixerunt Domini, quod tunc reſultaret poſſeſſio rei confinatæ, vel compræhenſæ, ſi ea res tota ſub dominio locatoris exiſtere probaretur, quodque regula textus *in l. Aede Sacra*, hic non procedit, quia alij, prout eadem Menſa, *Podium Paludis, et Pecorecciam*, ac Auguſtini, & Lanfranchi tres caratos terræ cum quinto alterius carati verè probantur poſſidere intra dicta confinia Migliarini, vt fuit probatum *in Diſcur-*
5 *ſu §. pro Menſa verò, verſ. et ità ex ventre dictorum, et hodierno Summ. impreſſo Menſæ n.* 26. *et* 27. iuxta diſtinctionem *Hoſtien. in cap. nimis ſub n.*5. *verſ. ſecùs quoad poſſidentem de iureiur.* benè *Gratian. diſcept.* 657. *n.* 17. *Hieron. à Monte de finib. cap.*96. *n.*3. *verſ. contrarium tamen*, & conſuluit *Surd. conſ.*376. *nu.*23.

Rot.

Rot. coram Merlin.deciſ. 167. *n.* 3. *et in Romana Apothecarum, ſeu pecuniaria* 8. *Iunij* 1654. *coram bon.mem. Bichio* §.*his conſonat, et* §. *omneque*.

Reiecta replicatione, quod Lanfranchi,& Auguſtini nullam habuerint poſſeſſionem, vel proprietatem in Migliarino, ſed ſolam commoditatem conſequendi certam penſionem ex dictis bonis, quià Dux ab eis de recenti emit
6 non ſimplicem commoditatem percipiendi fructus, ſed Dominium, & veram proprietatem, attentis verbis Inſtrumenti, *ad hauerli, tenerli con ogni ragione. attione, dominio, proprietà, e poſſeſſo,d. Summ. Menſæ n.* 23. denotantibus plenum dominium, ad mentem *Rota coram Seraph. deciſ.* 1415. *nu.*2. *et coram Buratt. deciſ.*441. *num.* 3. ibique *Adden.litt.A.et in recent.deciſ.*324. *n.*5. *par.*2.

Præcipuè quia prædicta Inſtrumenta per Ducem allata non exprimunt ſimpliciter Confinia generalia, ſed cum immediata ſequela verborum, *quantumcumque, & qualitercumque ſint intra,*
7 *vel extra dictos Confines per menſuram, vel ſi qui alij, ſeu aliter, vel alio modo forent, vel eſſent eius veriores confines*; Quæ verba tanquam dubia, & incerta non probant bona omnia intra dictos confines compræhenſa ad locatorem ſpectare, ſed ea, quæ verè ad eum ſpectant, fuiſſe locata, vt præter relatos *in Diſcurſu* §.*pro Menſa verò*, benè probat *Pariſ.de Puteo de finib. feud. cap.* 9. *n.* 7. *Hieron. de Mont. de finib. cap.* 95. *n.* 10.

Præterea pro refutatione præſumptæ comprehenſionis ex dictione,*In*, deductæ ponderabant Domini, quod ſi admitteretur, Confinia enunciata per illã dictionem, eſſe partes integrantes Tenutam Migliariui, & in ea compræhenſas, ſequeretur, quòd Mare, & Lacus Maciuccoli eadem dictione deſignata, compræhenderetur in Migliarino, *per text. in l. iam hoc Iure ff. de vulg. & pu-*
8 *pill.* Ad quod inconueniens euitandum placuit ſecundum communem Doctorum ſententiam, illam confinium enunciationem pro demonſtratione vicinitatis aſſumi, excluſa intrinſicitate. *iuxtà gloſſ.in Clemen.cauſam verbo in domo de elect. Caſſan.ad conſuet.Burgund.rub.*1. §.8.*verb.& diem n.*19.Ea enim eſt natura termini confinantis, vt confinatum
9 ſemper excludat, & ſeparet, *l.cum ſeruo ad finem ff.de contraben. empt. Caſtren.in l.ex hoc Iure n.* 24.*ff.de. iuſt. & Iur.Decian.conſ.*40. *n.*27. *lib.*4. *Cacheran. conſ.* 34. *n.*4.*&*7.*Hieron.a Mont.de fin.cap.*15. *n.*2.benè *Rota coram Merlin.dec.* 600.*n.* 9.*& dec.*635.*n.*3.*& in recent.dec.* 139.*n.* 18.*par.* 9. cum alijs fuſiùs adductis *in Diſcurſu* §.*Secunda præſumptioni in fine.*

Cœterùm quatenus ex ſupradictis locationum enunciatiuis, alijſquè præſumptionibus pro Duce in diſcurſu relatis,§. *tertia præſumptio, et tribus ſeqq.* daretur,reſultare ad eius fauorem quãdam præſumptiuam poſſeſſionem ſuper Palude Malauentris, & Fouea Magna, de quibus nunc agitur; Eam protinùs abſorberi, dixerunt Domini ex probatione ſpecifica poſſeſsionis Menſæ ſuper his duobus corporibus ſemper præferenda in concurſu generalis,quæ poſ-
10 ſit ſuper alijs bonis cohærẽtibus verificari,*Innoc.in cap.auditis de præſcript. in verbo exceptionem n.* 4. *Dec. conſ.* 302.*n.* 18.*Maſcard.de probat.concluſ.* 1193.*n* 8. *et ſeqq.Poſth.de manut. obſeru.* 73.*n.*174. *Rot.coram Seraph.dec.*1380. *n.*2.*et coram Greg.dec.*472.*n.*7.*et coram Merlin. dicta dec.*167. *n.*2. *in fine.*

Etenim Fouea Magna probatur ſpecificè poſſeſſa à Menſa per 40. & vltra annos vſquè ad motam litẽ; Nam præter laudũ antiquiſſimum de anno 1342. *Summ. Menſæ n.*2.& AEſtima Communis Nodicæ annorum 1555. 1579. & 1581.Aliaque Communis Malauentris annor m pariter, 1555. 1579.& 1619. eodem *Summ.n.*6. 7. *&* 8.Quæ auctoritate municipali deſcripta, & aſſeruata,
11 benè probant, aſſertionem in eis expreſſam,quod Fouea Magna ſtadiorum 176. ſpectet ad Menſam, per ea, quæ tradit *Bart.in l.rura C. de omni agro deſer. lib.* 11. *Caſtr. in l. ſi pater C. de act. empt. Bero. conſ.* 77. *n.* 13.*lib.* 4. *Rolan. conſ.*4. *n.* 17. *lib.*2. *Bertazzol. conſ.ciuil.* 52.*n.*34.cum ibi relatis, *Rot. in rec.dec.* 706.*n.*6.*par.*2.Dùm nec tunc temporis, nec ad præſens hæc fouea in alio æſtimo reperitur deſcripta,vt benè in ſimilibus ponderauit *Rot. dec.* 502.*n.* 7.*par.* 8.*recent.*cum ibi citatis.Dantur à Men-

ſa

Digitized by Google

ſa quatuor Inſtrumenta anti ,ua conceſſionum, & locationum dictæ Foueæ ab anno 1539. vſque ad annum 1564. *Summ. n. 3. 4. et 5.* Indequè alia nouem Inſtrumenta ſubſequentia vſquè ad annum ortæ litis 1621. eodem *Summ. n. 13.* in quibus non præſumptiuè, vel comprǽhenſiuè, ſed nominatim, & expreſſè legit r locata Fouea Magna; De quarum locationum effectuatione ob actuū pluralitatem iteratam per tàm diuturni temporis ſeriem, concurrente ſolutione mercedis, *Summ. Menſæ n. 14.* prout non eſſe dubitandum viſum eſt Dominis ex ſententia *Soccin. conſ. 187. n. 16. verſic. confirmatur lib. 2. Menoch. de retin. remed.* 8. *n.* 573. quam probauit *Rota dec. 172. n. 6. & dec. 926. n. 4. coram Buratt. & dec.* 291. *n. 2. & 3. penes lib. 2. conſ. Farin.* Ita indubiam, exinde dictum fuit, reſultare poſſeſſionem Menſæ ſuper dicta Fouea Magna, ex *Theor. Bart. in l. qui vniuerſas, §. quod per Colonum, & in l. quamuis, §. ſi conductor, ff. de acquir. poſſeſſ. Rota coram Gregor. dec. 6. n. 4.* ibiquè *Adden. & coram Caualer dec. 446. n. 2.* quamuis agatur, prout hic, in præiudicium tertij non conductoris, vt præter adductos in diſcurſu §. *quibus ità. Rota coram Buratt. dec. 263. n. 2.* ibiquè fuſius *Adden. n. 9. & ſeq. & coram eodem dec. 275. n. 4.*

Prout non diſſimili ſpecificæ probationis argumento, viſa eſt probari poſſeſſio Menſæ reſpectu Paludis Malauentris, quippè Via à Turri Filicaia tendens ad lacum Maciuccoli, tàm in æſtimis D. Ducis, eiuſquè Auctorum, eodem *Summ. n. 18.* quàm in æſtimo Menſæ *n. 22.* & in Inuentario bonorum Prioratus Sancti Nicolai de Migliarino

12 *n.* 20. enunciatur pro confine diuiſorio bonorum cohærentium, Ità vt ea, quæ ſunt in parte dextera, vbi ſita eſt Palus controuerſa, vel Padule, ad Menſam, quæ in ſiniſtra, ad Ducem pertineant, vt diſtinctè deponunt Teſtes, eodem *Sum. n. 15. & 16.* qui plenè probant, *Rot. coram Greg. dec. 578. n. 1. & dec. 254. n. 7. par. 7. recent.*

Sed longè præciſiùs elicitur huiuſmodi poſſeſſio ex nouem citatis Inſtrumentis locationum, *Summ. n. 13.* in quibus vnacum Fouea magna noſcitur etiam ſpecificè, & nominatim locata Palus, de qua agitur, vndè fit, vt quoad hoc corpus ex conſimilibus circumſtantijs eadem poſſeſſionis euidentia reſultet fauore Menſæ, quæ viſa eſt deduci reſpectu Foueæ ex ſuperiùs adductis.

Nec ex eo, quod dicta Inſtrumenta Menſæ deſignent bona locata verſus Migliarinum, viſa fuerunt, deberi potiùs verificari in Palude cohærente Foueæ Magnæ extra Tenutam Migliarini, quàm in ea, quæ cohæret intrà dictam Tenutam ob dictionem *verſus*, quæ re-

13 gulariter denotat excluſionem, *Rot. coram Seraph. dec. 167. in princ. & in recen. dec. 509. n. 5. par. 5.*

Quià cùm illa, quæ eſt intrà Migliarinum vocatur Palus Malauentris, vt deponunt Teſtes, *Summ. Menſæ n. 15. &* 16 Illa verò extrà, Palus Vitriceti, quæ de tempore dictarum locationum Menſæ, non ad ea, ſed à Communitatibus Vecchiani, & Nodicæ poſſidebatur, vt ex æſtimis, eodem *Summ. n. 6.* putarunt Domini, locationes eſſe ad Paludem Malauentris intrà Migliarinum referendas, quià de ea expreſsè loquuntur ibi, *Item aliud Tenimentum, ſeù Tenimenta nuncupata di Malauentre*, *dicto Summ. n. 13.* Non ad illam Vitriceti non nominatam, nec à Menſa poſſeſſam.

Spreta æquiuoca ponderatione verborum *verſus Migliarinum*, quià cùm ea fuerint in eiſdem locationibus appoſita, non ſolùm quoad Paludem, ſed etiam quoad Podium Paludis, Pecorec-

14 ciam, & alia corpora, reſpectu quorum dictio *verſus* excluſionem non importat, quia concorditer admittuntur in Migliarino compræhendi, citato *Summ. n. 27. & 28.* Vtique, nec illam importare potuit reſpectu Paludis, ex adducta ſuperiùs diſpoſitione *Text. in l. iam hoc Iure, ff. de vulg. & pupill.* & propterea deſignatio illa dictionis *verſus* potiùs ad Eccleſiam Sancti Nicolai de Migliarino, quam ad ipſam Tenutam Migliarini viſa eſt referibilis.

Iunctis præcipuè tùm Teſtium formiter examinatorum dictis eodem *Summ. n. 15. & 16.* Tùm reuelatione Saminiatelli Miniſtri Magonæ per ſpatium penè annorum 30. *Summ. n. 17.* nimis apertè comprobantibus cum cauſa ſcien-

ſcientiæ, tàm Foueam, quàm Paludem ſpectaſſe ad Menſam, & ab ea poſſeſſas vſquè ad litem motam ex latè cumulatis per *Poſth. de manut. obſeru. 26. n. 2. & ſeqq. & obſeru. 38. n. 12. & ſeqq.* cum alijs in diſcurſu adductis §. *quibus pro veritatis*.

Nec placuit Dominis, relatas Menſæ probationes eſſe ad mentem Ducis reſtringendas ad modicam partem Foueæ, & Paludis ſeparatam à Migliarino per prætenſa veſtigia antiqui meatus foueæ Storregianæ à dicta Fouea Magna in Trauerſagnam tendentis.

Quià præter reſponſiones, quæ dari poſſe videbantur Dominis, ex relatis in diſcurſu, §. *prætereà aſſeruerant*, ponderabant etiam, quod, cùm Dux concedat Menſæ principium Paludis, & Foueæ Magnæ ex parte Malauentis, ſeù Storregianæ, vt in mappula ab eo ad partes data, & è contra negari non poſſit, quod Palus, & Fouea Menſæ tendant vſquè ad lacum Maciuccoli, vt de Palude deponunt Teſtes, *Summ. Menſæ n. 16.* & concordat æſtimum, *Summ. n. 22.* & de Fouea nimis euidenter probant æſtima, *dicto Summ. n. 7. & 8.* clarè patet, non pro parte, ſed in totum Paludem, & Foueam à Menſa poſſeſſas, dùm vrer-
15 què illarum terminis, & à quo incipiunt, & in quem deficiunt, ad eam ſpectare dignoſcitur, per *text. in l. ſi fines, C. de euict. Bald. in rubr. de contrahen. empt. n. 43. Gratian. diſcept. 657. n. 26. Rota dec. 164. n. 26. par. 6. rec.*

Parùm obſtante depoſitione D. Minerbetti nuper examinati, quià dùm aſſerit, neminem, præter Ducem, poſſidere in Migliarino, & Foueam Magnam fuiſſe ab eo ſibi, & Socijs Magonæ locatam, viſum fuit erraſſe, cùm ex ſuperiùs firmatis ſatis appareat de alijs poſſeſſoribus, & ex libriſmet Teſtis, ac Sociorum conſtet, quod ijdem ſoluebant Cenſus Menſæ pro bonis illius in Migliarino exiſtentibus, citato *Summ. n. 13 et 14.*

Hinc igitur probata pluſquam quadragenaria poſſeſſione Menſæ, ceſſauit contra eam actio ſpolij, & remanſit præſcriptum reſpectu Ducis quodcumque reintegrationis remedium, iuxtà con-
16 cuſſam Rotæ ſententiam in *dec. 1360. n. 3. et 7. coram Card. Seraph.* cum allegatis in diſcurſu, §. *penult. et in recent. dec. 97. n. 1. par. 1. et dec. 21. n. 2. par. 4. tom. 2. et dec. 535. n. 11. verſ. ſecus verò par. 4. tom. 3. et dec. 68. n. 6. penes Paciſ. de Saluian.*

Ex quibus firmata Iniuſtitia ſententiæ reſponſum fuit vtraque Parte informante, Non conſtare de re iudicata.

R. P. D. TAYA

Veliterna Retractus

24. *Nouembris* 1664.

ARGVMENTVM

Hortum ad ornatum ædificanti competit ius Retractus: qua de cauſa modicæ rerum eccleſiaſticarum alienationes, & abſq; ſolemnitatibus non officiunt.

SVMMARIA

1 *Sententia valida, et iuſta eſt confirmanda.*

2 *Hortum conſtruere volens ad ornatum retrahere poteſt: et de motiuis ad hoc num. 8.*

3 *Statutum inter alia allegatum præſumitur vſu receptum, ſed non hoc ex caſu non admiſſionis.*

5 *Modicæ alienationes in generali prohibitione non conſiderantur, vbi nec in eo caſu conſenſus requiritur Apoſtolicus.*

6 *Cenſualis non Emphyteuticus præſumitur contractus ex parua ſumma.*

7 *Emphyteuta eccleſiæ, illa requiſita, poteſt ius ſuum vendere.*

8 *Eccleſia abſque ſolemnitatibus quomodo valeat alienare.*

9 *Emphyteuſis dominus vtilis de iure tertij opponere non valet.*

10 *Fouea in fundorum confinio eſt communis.*

11 *Flumina vix aliqua publica ſunt, et alia priuata.*

DECISIO XIX.

SEntentiam Rotalem, qua Petrus Paulus, & Angela fratres condemnati ſunt ad vendendum hortum ad effectum vniendi horto palatij Eminentiſs. D. Cardinalis ad formam Breuis Sanctiſſi-

g

tiſſimi D. N. vti in omnibus partibus verificati, confirmandam DD. reſponderunt.

Nam quoad validitatem concurrunt vulgata, iamq; vulgaria requiſita *dec. coram Verallo* 260.*p*.2. Quoad iuſtitiam
1 & fundamentum eſt dictum Breue, eiuſq; clara verificatio in luculenta vti lucubrata *impreſſ. dec. coram nunc Reuerendiſſ. D. meo Epiſcopo Gerunden. Niuot* 28. *Iunij præcedentis*.

Et Primo per quoddam ſtatutum ciuitatis Veliternæ *tit. de offic. Magiſt. Viar.* caueri expreſſe ſi quis voluerit
2 ad ornatum ciuitatis ædificare prope aliquem hortum, eum &c. horti Dominum illam vicino ædificare volenti iuſto prætio &c. Conſiſtit iterum ex ſtatuto Veliterno *cap.*37.*lib.*1. quod, & ſi videretur conditum ſub conditione, ſi moribus vtentium recipeteтur. *Ruin. conſ.*13.*n.*18.*lib.*2. *Grat. diſcept.*20.*n.*17. *cum alijs, & abunde Barboſ. ad cap. in iſtis diſt.*4.*n.*4. & non minus videretur concedens quam impetrans præſumpſiſſe ſtatutum proprie ac vſu receptum eſſe; Nihilominus cum inter alia ſtatuta allegetur, præſumitur eſſe ſtatutum, &
3 vſu receptum iuxta celebrem *Gloſſ. p. cap.*8. *de fide inſtrum. & amplius poſt Bart. & alios Bero. conſ.*73.*n.*54.*lib.*1. *Rota dec.* 775. *ab init. p.* 1. *diuerſ. & dec.* 22.*n.*29. *&* 30. *p.*9. *cum alijs.* Et via, contrarium ſcilicet ſtatutum vſu non receptum probari poſſet, niſi verificando accidiſſe & concurriſſe caſum quod vicinus voluerit in ciuitate Veliterna ædificare, & prope fuiſſe hortum in quo Dominus horti vicini non haberet domum, & vicinum ædificaturum voluiſſe, & potuiſſe emere hortum qui eſſet opportunus, adeoq; vicinum cogere ad venditionem &c. vt de Hermafrodito nullo in mille annis nato apud *Riminald. iunior. conſ.* 34.*n.* 15 *cum ſeqq.*

Secundo Hortus capacitatis duorũ
4 circiter rubrorum, mediãte fouea adiacens horto palatij longe cultiſſimo dignoq; nõ ſolum incola ſed cultrice Flora, & Dacone cuſtode in præſentiarum verificabatur ex topographia, & ex teſtibus legitime examinatis, & ex acceſſu cum deſcriptione illius plene facta ab executore deputato in Breui prædicto.

Tertio hortus ipſe requiſitus impediens vniri hortum requirentis cuidam parti illi contiguæ.

Quarto proſequutio fabricæ, cuius pars acceſſoria eſt hortus requirentis, qui ſi vniretur, hortus illi requiſitus commodior conuiciniorque euaderet non ſine ornatu ciuitatis, & augumento decoris palatij.

Quinto demum dominum horti requiſiti tunc in eo nullam habere habitationem, omnia & ſi qua alia pariter verificata ſunt ex prædictis teſtibus, & executore in acceſſu.

Nec obſiſtit quædam pars ſoli in modio excedens quartam vnius rubri, quæ aſſeritur emphiteutica cappellæ S. Catarinæ in eccleſia S Clementis, & grauata annua reſponſione duarum gabellarum vini in priori Summar. Petri Pauli. & Angelellæ n. 3. quia pars eſt, vnde non afficitur altera maxima pars, quominus ſit locus venditioni, & incorporationi ſaluo onere dictæ capellæ debito, cum propter minimam rem vel ſummam, ſi motori ſummæ præiudicetur; non audiatur etiam minor *l.*4. *ff. de in integr. reſtit. & ibi gloſſ. Summam* notat propter paruam rem non debere
5 aliquid mutari: & *commutatio rei eccleſ. cap.*1. *de his quæ fiunt. a Prælat. ſine conſil. Capit.* Et in generali prohibitione alienationes modicæ non veniunt. *Abb. ad cap.*8. *de reſcript. n.*15. *verſ. ego dicerem cum alijs apud Ricc. prax. rer. quotid. for. eccleſ. tit. alien. rer. eccleſ. reſol.*36.*n.*2. Vnde aſſenſus Apoſtolicus non requiritur in alienatione Terrularum eccleſiæ rerumq; modici valoris. *Ricc. d. reſol.*36. *ab init. cum alijs*: adeoq; in prohitione alienationis rerum Eccleſiarum datur paruitas materiæ. *Dian. reſol.*57. *tract.*5.*p.*5.

Præterea dicta parua pars pridem grauata duabus caballatis muſti dictæ cappellæ S. Catarinæ, nunc autem pl aſtrarum quatuor ex quadam concordia in præſenti *Summar. D. Cardinalis n.* 4. Neq; probatur Emphiteutica, ſed ex contractu potius præſumitur cenſualis
6 etiam ſi eſſet nomen canonis, & expreſſus eſſet annuus cenſus in Emphiteuſim, & appoſitum eſſet pactum caducitatis &c. *Rota coram Buratt. dec.*601.*n.*3. *cum alleg. & annot. ſub n.* 11. *& ſeqq. et*

præ-

præcipue Menoch. præſumpt. 106. *lib.* 3. cum pluribus apud *Fulgin. de iure Emphit.in prælud.q.*8. *a n.*11.*et coram Merlino tot.dec.* 545.*et iterum tota dec.*573., maxime quia ſententia poſtea reduxit ſpeciem vini in pecuniȩ quantitatem,& quidem magnam plauſtrarum quatuor pro d. parua quantitate terræ vni⸗ quartæ circiter, ex qua pariter arguitur contractus cenſualis.*Fulgin.d. queſ.*8.*n.* 14.*verſ.et maxime hoc cognoſcitur. Rota coram Merlin.d.dec.*545.*n.*3. Et cum eadem ſolutio æque ac melius fieri poſsit a Domino Cardinali, & ſuis, nullum prariudicium infertur cappellæ ex huiuſmodi retractu; cum ex inde non auferatur neq; transferatur ius cappellæ, ſed tranſmutetur res de vno in alium poſſeſſorem cum eodem onere annuo, vt poteſt etiam Emphiteuta (eccleſia primitus requiſita) ius ſibi competens alijs vendere, qui ab emptione huiuſmodi minime prohibentur,nitido textu

7 *cap. vlt. de locat. et. conduct. ex l. vlt. C. de iu. Emphit. cum vtrobiq; annot.*

Sed etiam in Emphiteuſi, immo & in re eccleſiæ ſicuti poteſt eccleſia ſine ſo-

8 lemnitatibus alienare dominiū directū & ſtare alienationi etiam inuito Alienatario. *Dec.ad. cap. quæ in eccleſ. de conſtit n.*31. *Rota coram Puteo dec.* 310. *lib.* 1.*et coram. Seraph. dec.* 256. *n.* 2. proindeq; contractus habet implicitum ſtatum validitatis, ſaltem eccleſia non reclamante ad *Rot.coram Creſcent.de locat. dec.*1. *alias dec.* 122. *&* 107.*n.*13.*p.*9.ita & magis ipſa eccleſia poteſt ſtare alienationi dominij vtilis, nec poteſt Em-

9 phiteutæ dominus vtilis opponere de iure Tertij &c. *Alex.conſ.*106. *n.*4.*lib.*4. *cum alleg.et annot.Rota coram Coccin.dec.* 240.*n.*7. *& dec.*483.*n.*13.*p.*9.

De Fouea nihil attinet dicere,an pu-

10 blica vel priuata ſit; Tum quia generaliter fuit narrata, tum etiam quia ſi priuata fuiſſet enunciata, & verificanda priuata eſt, & in confinio duorum fundorum eſt etiam communis fouea §. *preterea l.*2.*ff.de aqu.et aqu. pluu.arcend. et. ibi gloſſ. confinio Cepoll. de ſeruit. vrb. cap*80.*ſub. n.*1.*et de ſeruit. ruſtic.cap.*21.

11 *ſub. n.* 12. Cum, & flumina vix aliqua publica ſint, & alia priuata §. *fluminum l.* 1. *de Flumin.*

Nec alia de alijs nec plura de his vtpote omnino præoccupata in d. dec. cuius hæc ſpecilegium,& racematio eſt.

Et ita altera tantum, ſæpe tamen citatis Petro Paulo, & Angelella a menſe Maij &c.

R. P. D. EMERIX
Cortonen. Suppreſſionis Conuentus
28. *Nouembris* 1664.

ARGVMENTVM.

Suppreſſi conuentus bona reſtituenda ſunt antiquo poſſeſſori,dum diſpoſitio Teſtatoris id ſuadeat.

SVMMARIA.

1 *Reintegratio ad bona ſuppreſſi monaſterij danda eſt veteri poſſeſſori.*
2 *Maxime id diſponente teſtatore.*
3 *Teſtatoris diſpoſitio quotieſcumque fieri poteſt ſeruari debet.*
4 *Verba* quod ſi aliquo caſu cuenerit *ſunt generalia, & comprahendunt quemcumque caſum.*
5 *Dictio* vbicumque *amplectitur omnia loca, & non tantum vicina.*
6 *Suppreſſo conuentu conſolidatur eius vſusfructus cum proprietate.*
7 *Declarationibus Sac. Congreg. Regular. Rota deferre ſolet.*
8 *Reintegratio conceditur eccleſiæ etiamſi Prælatus facto proprio à poſſeſſione ceciderit.*
9 *Clauſula ſaluis iuribus illa præſeruat.*
10 *Empta pro aliquo loco etiam ex aliena pecunia illi acquiruntur.*

DECISIO XX.

AD formam conſtitutionis ſan. mem. Innocentij X. ſuppreſſo paruo conuentu B. Mariæ Virginis nuncupat. del Calcinaio Cortonen. & applicatis per ſententiam ordinarij illius bonis Seminario Cortonæ, Canonici Regulares Congregationis S.Saluatoris de Bononia qui dictum conuētum inhabitabant appellarunt ad A.C. à quo lata ſententia reintegratoria tantum ad nonnulla bona, fuit deinde cauſa appellationis vtrinque interpoſitæ mihi commiſsa;

Vnde propoſui dubium an, & ſuper quibus bonis eſset danda Canonicis
1 reintegratio: & cum non poſset controuerti antiqua canonicorum poſseſſio,& moderna ſeminarij, quæ ſunt duo extrema neceſsaria in hoc iudicio *cap. cum ad ſedem de reſtit. ſpoliat. vbi Abb. n.17. Innoc. n.7. et Rota dec.42. n.1.p.9.*

Primo ad prædium relictum ab Andrea de Baldacchinis, quia cum iſtud legatum fuerit canonicis his verbis: *quod ſi aliquo caſu euenerit, quod fratres*
2 *et Canonici prædicti in dicta eccleſia S. Mariæ del Calcinario non ſteterint, vel ibidem non habitauerint, quod dictum prædium ſit, et eſſe intelligatur dictorum fratrum, et Canonicorum Regularium dicti ordinis S. Saluatoris vbi fuerint, ſteterint, vel moram tenuerint.* Et dicti Canonici nunc exiſtant in conuentu principali S.Saluatoris Bononiæ,non potuit applicari ſeminario contra expreſſam voluntatem Teſtatoris, quæ ſemper eſt
3 ſeruanda quotieſcumque ſeruari poteſt *l. quo ſub conditione §. quoties in fi. ff. de condit. inſtit. l.1. C. de ſacroſ.eccleſ. Rota in rec. dec 11.n.5. p.4. to.2. et dec.83. n.17. et 18. p.9.*

Neque obſtat quod canonici non ſponte,ſed coacte, in executionem nimirum Bullæ ſuppreſſionis à prædicto conuentu B. Mariæ de Calcinario receſserint, quia cum Pontifex noluerit immutare voluntates defunctorum, vt colligitur ex eadem bulla ibi *ſaluis etiam iuribus, quæ fundatoribus conuentum ſic ſuppreſſorum etc.competunt*,& declarauit Sac.Congregatio Regularium. ac alias admiſit *Rota in Narnien. ſuppreſſ. conuentus 5.Maij proximi præteriti coram R. P. D. meo Benilaqua §.non obſtat clauſula*; Vtiq; ſequitur quod, ceſſante voluntatis commutatione facta per Papam, diſpoſitio Teſtatoris omnino ſeruari debeat ex quocumque caſu receſsus eueniret, præſertim quia ipſemet teſtator locutus fuit per illa verba *quod ſi aliquo caſu euenerit etc.* quæ tanquam generalia compræhendunt quemcumque caſum, ſiue neceſsarium,
4 ſiue voluntarium.*Gloſſ. in clem. 1. de ſo. compet. Surd. conſ.383.n.12.et dec. 283. n.7. Tiraquell. in l. ſi vnquam verſ. omnia n.14. C. de reuoc. donat. et late Barboſ.dict. aliquis et aliquomodo.*

Minus dici poſse videbatur quod dicta verba *vbi fuerint, ſteterint, vel moram traxerint* intelligi debeant de exiſtentia canonicorum in loco vicino dicto conuentui ſuppreſso ob onus eiſdem iniunctum offerendi certas libras ceræ eccleſiæ B.Margaritæ de Cortona; Nam contrarium apparet ex verbis ipſiuſmet oneris ibi: *quod Prior, et Vicarius dictorum fratrum, et Canonicorum Regularium vbicumque exiſtentium obligati ſint etc.* Dictio enim *vbicumq;* tanquam vniuerſalis compræhendit omnia loca, nec valet ad vicina tantum
5 reſtringi *ad tex. in cap. ad honorem de auctor. et vſu pall. et in l. vbicumque ff. de interrog. action. et notata per Barboſ. ad eand. dict. n.1. et per Roman. conſ.373. n.2. et 3.*

Secundo ad bona prouenientia ex perſonis PP. Iacobi de Monte S. Mariæ & Sebaſtiani Galeotti, quia cum iſta fuerint côceſsa ſolum ad vſumfructum conuentui ſuppreſso, reſeruata in reliquis omnimoda proprietate ad fauorem Monaſterij S. Saluatoris Bononiæ, addita vlterius expreſsa conuentione, quod ſi contingeret Canonicos non morari in prædicta eccleſia S.Mariæ de Calcinaria,dicta vſusfructus conceſſio ipſo iure reuocata intelligatur perinde,ac ſi nunquam facta fuiſset, vt latius
6 *in Summar. Canonic.n.4.* Vtiq; extincto dicto conuentu per ſuppreſſionem ad inſtar mortis naturalis, vſusfructus remanſit conſolidatus cum proprietate *§.finitur & ibi ſcriben. inſtit. de vſufruc. Boer.dec.172.n.29.Rota dec. 120. n.2. p. 9.rec. & in alijs paſſim.*

Idque tanto facilius in preſenti, attenta voluntate Summi Pontificis ſupprimentis, qui nullum intellexit inferre præiudicium monaſterijs principalibus, quibus de iure debentur bona,
7 poſseſsa per conuentus ſuppreſsos, vt declarauit *dicta cõgregratio*.cui ſemper in ſimilibus caſibus Rota deferre ſolet, vt reſpondit coram *Merlin. dec.777. in fi. verſ. quam declarationem & coram Buratto dec.479.n.3.& ibi Add.litt.B.& in Vicen. iuriſdictionis 2. Maij 1650. coram Reuerendiſſ.D. meo Decano §.quia in caſu, & alibi paſſim.*

Ne-

Neque ad impediendam Canonicis reintegrationem quicquam facit quod ipſi facto proprio ceciderint à poſſeſſione per actualem dimiſſionem factam
8 à ſuperiore Monaſterij; Nam vltra quod ſpeciale eſt in eccleſia quod eidem detur reintegratio, non obſtante quod eius Prælatus, ſeu Rector facto proprio à poſſeſſione ceciderit *Ripa in cap. ſane a nu. 14. de reſtit. ſpoliat. Caputaq. dec. 170. n. 3. & ſeq. p. 3. Rota in rec. dec. 473. nu. 2. verſ. quia fuit reſponſum p. 2. & dec. 186. n. 16. p. 7. & apud Poſth. de manut. dec. 96. n. 4.* In preſenti ceſſat omnis ſerupulus, quia aſſerta dimiſſio fuit qualificata cum clauſula illa ſalu-
9 tari *ſaluis tamen iuribus congregationi competentibus, & competituris*; ex qua fuerunt ad hunc effectum ſatis præſeruata iura eccleſiæ, vt in his terminis tenuit *Rota in Comen Iuriſpat. 20. Aprilis 1657. §. nec dubitari coram* R. P. D. *Priolo*.

Quo vero ad bona empta cum pecunijs P. Generalis placuit denegandam eſſe reintegrationem, quia cum fuerint explicite empta pro monaſterio, ſeu conuentu ſuppreſſo, illi quoq; acquiſitum fuit eorum dominium, licet aliena pecunia empta fuerint iuxta *tex. literalem in l. 1. et 2. et in l. 8. et 9. C. ſi alteri vel ſibi vbi communiter DD. Rota dec. 165. nu. 1. et 9. poſt Cenc. de cenſib.*; & per conſequens, tanquam propria monaſterij ſuppreſſi, cadunt ſub diſpoſitione bullæ.

Quo autem ad petium terræ S.Marci venditum *fratri Antonio Priori Conuentus S.Mariæ de Calcinario pro dictis Canonicis congregationis S. Saluatoris* de Bononia, & eorum conuentu, prout latius continetur in inſtrumento canonicorum *n. 5.* & ſeminarij *nu. 9.* Domini non fuerunt concordes, aliqui enim exiſtimabant Priorem emiſſe procuratoris nomine pro monaſterio S. Saluatoris Bononiæ, & nomen conuentus S.Mariæ de Calcinario ſolum adiectum fuiſſe cauſa demonſtrationis, & exinde inferebant etiam quoad hoc dandam eſſe reintegrationem; alij vero totum oppoſitum ſentiebant, denegandam eſſe reintegrationem, quia exiſtimabant demonſtratiue dictum fuiſſe de Bononia, pro titulo ordinis, & non pro conuentu Bononiæ, definitiue autem Priori S.Mariæ de Calcinario vti capiti dicti conuentus.

Vtraque &c.

R. P. D. OTALORA
Firmana Seruitutis.
3. *Martij* 1665.

ARGVMENTVM

Seruitus feneſtras non aperiendi probatur per teſtes deponentes de antiqua tranſactione cum alijs coniecturis.

SVMMARIA.

1 *Seruitutem allegans debet eam probare.*
2 *Et id per teſtes, inſpectionem, et coniecturas.*
3 *Teſtes deponentes de auditu vltra annos 40. cum adminiculis plene probant.*
4 *Feneſtræ altitudo cum ferreis cancellis indicat prohibitionem alias ad proſpectum non aperiendi.*
5 *Diuturnitas, et aliæ coniecturæ iunctæ probant ſeruitutem.*
6 *Teſtes in ſecundo examine reſpondentes nihil ſcire, poſſunt intelligi vltra id quod in primo examine.*
7 *Authorum ſpecificatio in ciuilibus non requiritur.*
8 *Teſtis ob paupertatem non repellitur.*
9 *Seruitus impoſita in re certa, et habente cauſam continuam, dicitur realis.*

DECISIO XXI.

FVndamenta deciſionis editæ ſub die 21. Maij 1664. coram Reuerendiſſ. Gerunden. qua firmatum fuit conſtare de duabus conformibus ad fauorem Hieronymæ ſuper ſeruitute domus Ludouici non aperiendi feneſtras eius atrium reſpicientes viſa fuerunt Dominis ſubſiſtere, non obſtantibus nouiter deductis.

Nam licet ſeruitutem allegans grauetur onere illam probandi plene, & concludenter, cum omnis præſumptio
1 iuris ſtet pro libertate, vt dixit *Rota dec. 596. n. 1. et dec. 611. n. 2. p. 5. to. 2. rec.* & ſi ea ſit inducta per pactum clarum, & expreſ-

preſſum. *Grat. diſcept.* 572. *n.* 58. *et* 61. *Ciarlin. contron. for. cap.* 182. *n.* 12. *Andreol. contron.* 178. *n.* 2. Hæc tamen probatio non minus dari poteſt per teſtes,
2 quam per coniecturas, & ſigna ex inſpectione loci reſultantia, vt tenet *Bart. in l.* 1. §. *hoc interdictum n.* 9. *ff. de itiner. actuq; priuat. Capoblanc. de Baron. pragm.* 14. *n.* 13. *et ſeq. Panzirol. conſ.* 74. *n.* 4. *et* 5. *Caſanatt.* qui loquitur de ſeruitute negatiua *conſ.* 38. *n.* 48. *Ciriac. controu.* 28. *n.* 23. *Grat. diſcept.* 681. *n.* 6. *et* 7. vbi quod ſufficiunt coniecturæ etiam leuiſſimæ, & veriſimilitudines, & inditia, quæ alias non admitterentur. *Theſaur. dec.* 16. *n.* 4. *verſ. ſed quoniam. Cepolla de ſeruit. urban. præd. c.* 40. *n.* 13. *Maſcard. de probat. concluſ.* 1220. *n.* 9. *et* 10. *vbi quod hoc iudicis arbitrio plurimum remittitur vol.* 2.

Vtraque enim probatio concurrit in praeſenti, nam plures teſtes formiter examinati deponunt audiuiſſe ab anteceſſoribus Ludouici, quod ex cauſa tranſactionis initæ cum Tibaldis auctoribus Hieronymæ, ipſi prohibiti fuerant aperire nouas feneſtras dictum atrium reſpicientes, *vt in Summar. Hier. n.* 1. qui teſtes cum deponant de re an-
3 tiqua vltra annos 40. & ſint adminiculati ex alijs duobus ad perpetuam rei memoriam, plene probant licet ſint de auditu. *Gabriel. de teſtib. concluſ.* 3. *Puteus dec.* 78. *lib.* 1. *Seraph. dec.* 799. *num.* 2. *Buratt. dec.* 172. *n.* 13.

Ex inſpectione ve o plantæ ponderatum fuit quod in muro veteri domus
4 Ludouici verſus atrium duæ antiquitus feneſtræ apertæ fuerunt, qua um vna conſpicitur obturata lapidibus multis ab hinc annis, altera vero adeo in altum poſita, atque ita vitreis, & cancellis ferreis recluſa, vt potius ad lumen quam ad proſpectum deſeruire videatur, vt pariter deponunt teſtes *d. Summ. n.* 1. Ex quibus non leue deſumitur argumentum ſeruitutis, & prohibitionis feneſtras non aperiendi, vt ponderat *Theſaur. dec.* 16. *n.* 14. *prope fin. Cepoll. de ſeruit. vrb. præd. cap.* 62. *n.* 11. *Rota in Camerinen. iuris fabricandi* 27. *Iunij* 1635. *coram bon. mem. Dunozetto*; Et quatenus ſingula per ſe ſumpta de neceſſe ſeruitutem non concluderent, tamen conſiderata ſimul cum prædictorum teſtium
5 depoſitionibus, & temporis diuturnitate alijſque coniecturis in deciſione huius cauſæ perpenſis plene probant, cum in materia probationum procedat regula, ſingula quæ non proſunt vnita iuuant. *Gregor. dec.* 245. *n.* 2. *et ſeqq.*

Non obſtat quod duo ex dictis teſtibus interrogati in ſecundo examine ſuper dicta conuentione depoſuerint ni-
6 hil ſcire; quia ad euitandam contrarietatem poſſunt intelligi quod neſciant aliter quam dixerint in primo examine. *Vermigliol. conſ.* 249. *nu.* 4. *Gregor. deciſ.* 248. *et ibi Add. n.* 16.

Minus refert quod tertius teſtis deponens de auditu non det authores à
7 quibus audiuerit, alij vero pauperes ſint; Nam in ciuilibus ſpecificatio authorum non requiritur. *Caputaquen dec.* 7. *p.* 2. *et dec.* 29. *p.* 3. *Rota dec.* 96. *n.* 12. *p.* 4. *to.* 2. *et dec.* 190. *n.* 20. *p.* 6. *rec.* Paupertas
8 autem non repellit teſtem à teſtimonio *ex addnct. per Buratt. dec.* 359. *n.* 14.

Denique ſubſiſtit quod dicta ſeruitus tanquam impoſita in re certa, & determinata, & cum pacto habente cauſam continuam ſcilicet ne atrium pro-
9 ſpiciatur, dicitur realis, & ſic tranſitoria in quoſcumque ſucceſſores, non autem perſonalis *ex congeſtis in deciſione quæ reuidetur* §. *nam cum.*

Et ita vtraque &c.

R. P. D. BEVILAQVA.

Calaguritana Dimidiæ Portionis de Aro. 1. *Iulij* 1665.

ARGVMENTVM.

In numero electorum habendus eſt qui iuſta infirmitatis cauſa diſtat, & procuratorem (vt fas eſt) ad eligendum conſtituit.

SVMMARIA.

1 *Præſentatus a maiori parte eſt præferendus.*
2 *Abſens iuſto impedimento poteſt procuratorem ad eligendum conſtituere.*
3 *Febris à medico probata eſt iuſtum abſentiæ impedimentum vt procurator ad eligendum conſtitui valeat.*
4 *Electio canonica* (*ſecluſa infirmitate*) *præ-*

præſentiam electorum expetit.

5 *De collegio eſt vocandus procurator ad eligendum.*

6 *Diſtantia neceſſaria vltra duas dietas, excuſat ab acceſſu ad eligendum.*

7 *Abſentia etiam vbicumque excuſat ad id vbi adeſt infirmitas.*

8 *Iuramentum de electoris infirmitate à procuratore delatum tollit dolum, et ad tempus conſtitutionis refertur.*

9 *Febri quartana vel tertiana laborans non dicitur ſanus, et ab itinere excuſatur.*

10 *Phyſicorum iudicio ſtandum eſt in ijs quæ ad infirmos pertinent.*

DECISIO XXII.

SEntentiam Rotalem à Reuerendiſs. Gerunden. Locumtenente promulgatam ſuper adiudicatione dimidiæ portionis de qua agitur, in gradu appellationis vti validam, & iuſtam Domini confirmandam eſſe cenſuerunt. Validitas reſultat ex actis, Iuſtitia vero ex eo quia ex vndecim beneficiatis ius præſentandi habentibus, ſex in ipſum Lopez concurrerunt, vnde merito in inſtitutione venit præferendus Nicolao
1 colligitanti à quinq; tantum præſentato *c.3 ibi gloſſ. in verb. maioribus Cardin. et Abb. n.13. de iurepatr. Modern. Piſan. eod. tract. lib. 12. cap. 8. n.1. Rota coram Merlino dec. 733. n.1. et in Sulmonen. Beneficij 10. Martij 1649. §. de Iuſtitia vero coram bo:me: Arguelles.*

Non obſtat quod ad explendum dictum numerum fuerit votum connumeratum Io: Mariatæ alterius beneficiati abſentis, & mediante procuratore ad id
2 conſtituto traditum cõtra formam *text. in cap. quia propter 42. in §. illud. de elect. et electi poteſt.* prohibentis abſenti conſtitutionem procuratoris qui vices ſuas in eligendo expleat. *Garz. de benefic. p. 5. cap. 9. n. 226. cum ſeq. Rota coram Mantica dec. 268. in princ.* Nam quotieſcumque commorans in loco vbi poſſit certiorari, ſed iuſto impedimento detentus, accedere nequit, tunc ex diſpoſitione eiuſdem textus ipſi permittitur alteri ex collegio vices ſuas committere, vt ad literam ibi deciditur, & probant ſcribentes, & ſignanter *Ant. de Butr. n. 13. Io. Andr. n. 44.*

In propoſito autem iuſtum, & legitimum Ioannis impedimentum quod eſt vnum ex præſcriptis requiſitis non poteſt in dubium reuocari; quia ex atteſtatione medici relata in Summ. n. 4. &
3 adminiculata ex narratiua mandati procuræ conſtat quod de tempore præſentationis febri erat oppreſſus. *Bart. in l. contumaciam §. pænam ff. de re iudic. & in l. 1. ff. de Inſt. Rota dec. 519. n. 8. p. 2. rec.* ob quam abſq; dubio fuit iuſta de cauſa impeditus accedere per ſe ipſum, & neceſſe ei fuit conſtituere procuratorem qui ſuo nomine præſentaret *c. ſi agro ſuo 6. q. 3. cap. querelam de procur. gloſſ. in d. cap. quia propter verſ. vel propter infirmantem de elect. Gomez in regul. de infirmis verſ. 37. priuilegium.*

Sicut, & inconuertibile viſum fuit quod Ioannes, licet in Diœceſi Toletana poterat præſentationi interuenire, nam ſtatim ac ſibi innotuit vacatio huius dimidiæ portionis, iter arripuit, ſed infirmitate oppreſſus, & in ciuitate Toletana permanere coactus, ſub die 26 Nouembris 1661 procuratorem conſtituit, à qua die vſq; ad 16. Februarij ſequentis anni quo deuentum fuit ad actum præſentationis, ſicuti ſecluſa infirmitate Ioannes omni commodo
4 accedere poterat, & cum alijs beneficiatis fuiſſet admiſſus ad nominandum, quod in effectu inſpicitur ad canonicam electionem, vt notant *Modern. à Sextula de elect. cap. 1. n. 38. & alij relati in 1. dec. Reuerendiſſ. Gerunden. §. quoad ſecundum*; ita potuit admitti procurator de collegio, cui tali cauſa vices ſuas
5 committere licuit *ex præcit. & tradit. à Lotter. de re benefic. lib. 2. q. 19. n. 22. cum duob. ſeqq.*

Et hinc fit non afficere quod oppidum de Aro in quo vacauit dimidia portio diſtet per 200 milliaria ab illo
6 de Capilla vbi Ioannes curam animarum exercebat ita vt ratione diſtantiæ, & morari extra diœceſim Calaguritanam vltra duas dietas, non erat ad eligendum vocandus *cap. inter vniuerſas de elect.* Nam eo ipſo quod venire poterat antequam fieret præſentatio, & de facto procurator cum mandato ſub dicta die 16 Nouembris facto & exhi-
7 bito præſentauit, non eſt curandum vbi-

vbicumq; exiſteret, quia ſemper remanet verificatum quod commode erat venturus tempore congruo, niſi dictæ infirmitatis cauſa fuiſſet impeditus, vt *per tex. in cap. Geneſi 55. de elect. & cap. quanto 63. diſt. probant Zabarell. in cap. coram verſic. ſed hodie Imol. ſub n. 4. de elect.* & *melius Gregor. Toloſ. de elect. cap. 18. tit. de vacat. abſent. n. 13. Bertacchin. de Epiſc. lib. 1. q. 3. ſub n. 9. verſ. item extra prouinciam Gulielm. Mandaſot. de elect. p. 1. c. 5. inter tract. magn. to. 15. p. 1. Samuel eod. tit. tract. 1. contr. 3. concluſ. 8.*

Non ſubſiſtit quod procurator defecerit iurando ſuper impedimento Io: conſtituentis ex capite infirmitatis de tempore præſentationis. Tum quia oppoſitum oſtendunt verba illa *iurauit*
8 *contenta in mandato eſſe vera* quæ prolata de dicto tempore electionis, ad illud ſunt referenda ad excludendum quod alias doloſe vti voluerit facultate ſibi commiſſa abſq; aliqua ſua vtilitate. *Cranett. conſ. 8. n. 13. Menoch. conſ. 98. n. 23.* Tum etiam quia attenta qualitate febris quartanæ qua Ioannes vexabatur de ſui natura longo tempore duraturæ
9 præſertim hyemali, etiam diebus quibus vacabat non dicebatur ſanus vt reſpondet *Iuris Conſult. in l. qui tertiana & quartana 53. ff. de Edil. Edic.* Nec propterea permiſſum fuit iter proſequi, vt teſtantur Phyſici quorum iudicio ſtandum eſt. *Specul. in §. videndum*
10 *reſtat. n. 26. de probat. Maſcard. eod. tit. concluſ. 1039. n. 2.* & veriſimiliter fuiſſet proſecutus, niſi morbo detentus.

Ex quibus & alijs deductis in deciſionibus Reuerendiſſ. Gerunden ſub diebus 28. Nouembris 1664. & 16. Martij huius anni, in quibus ſunt ſublata alia obiecta denuo repetita, Domini pro confirmatione ſententiæ Rotalis reſponderunt Vtraque &c.

R. P. D. EMERIX.

Cortonen. Suppreſſionis Conuentus.

1. *Iulij* 1665.

ARGVMENTVM.

Oſtenditur conuentus ſuppreſſi bona remanere ſub libera Pontificis diſpoſitione: relicta contemplatione Religionis illi acquiri, ſecus vero eſſe ſi à ſpeciali Priore fuerint quæſita.

SVMMARIA.

1 *Relictum eccleſiæ, & fratribus alicuius Religionis videtur ipſi Religioni relictum.*

2 *Suppreſſæ Religionis bona remanent ſub Papæ dominio.*

3 *Monaſteria ſita in loco incongruo ſolent ad meliorem transferri.*

4 *Relicta reſpectu certi loci, an eo mutato debeantur.*

5 *Dictio* vbicumq; *reſtringitur ſecundum ſubiectā materiā ac mentem diſponētis.*

6 *Suppreſſo conuentu ius vniuerſitatis dicitur extinctus.*

7 *Et vſusfructus conſolidatus cum proprietate.*

9 *Declarationes ſacræ Congregationis Regularium Rota reuerenter amplectitur.*

9 *Bona empta pro monaſterio ſuppreſſo illi acquiruntur. Maxime ſi proueniunt ex pecunijs P. Generalis, qui id poteſt facere n. ſeq.*

11 *Derogatum regulæ de iure quæſito non tollendo abſq; ſpecifica expreſſione minime cenſetur.*

12 *Prior alicuius conuentus emens illi acquirit.*

13 *Dictio* de aliquo loco, *puta* de Cortona *totum contractum qualificat.*

14 *Obſeruantia declarat antecedentia.*

15 *Canonici Regulares Sancti Saluatoris appellari ſolent de Bononia.*

DECISIO XXIII.

Poſt ſecundam cauſæ propoſitionem, & ſtrictam & particularem informationem ſuper prædio Baldacchini, & alijs emptis ex pecunijs P. Generalis, hodie reſponſum fuit quoad prædium Baldacchini reformandam eſſe deciſionem editam coram me ſub die 28. Nouembris proximi præteriti: in r liquis confirm ndam eſſe, & quoad prædium Sancti Marci reſeruatum in deciſione nō eſſe dādā Canonicis reintegrationē.

Ratio reſolutionis quoad prædium Baldachini fuit quia, eius diſpoſitione attentius ponderata, patet quod prædium iſtud legatum fuit eccleſiæ, & fratribus conuentus B. Mariæ de Calcinario

rio Cortonen. Ordinis Canonicorum
Regularium Sancti Saluatoris de Bono-
nia, non vti ſingulis, ſed vti vniuerſis
eccleſiam, & conuentum repræſentan-
tibus tamen iuris præſumptione *iux.*
1 *tex. in l. annua §. Attia ff. de annu. leg.*
Grat.diſc. 533. n.16. & 18. Rota in rec.
dec.309.n.11. & 13.p.6. & dec.76.n.15.
& 16.p. 7.

Quam ex circumſtantijs eiuſdem le-
gati, & partim quia Baldachinus Ca-
nonicos grauauit perpetuis oneribus,
ad quorum implementum nullo modo
conſiderari poſſunt vti ſinguli, ſed tan-
quam vniuerſi conſtituentes monaſte-
rium, quod nunquam moritur, maxime
cum onera prædicta eſſent implenda à
Priore, & Vicario, quorum officia non
aliter dici poſſunt perpetua, quam ha-
bito reſpectu ad monaſterium, quo ex
Pontificia auctoritate ſuppreſſo, bona
dicuntur vacare, & remanent ſub domi-
nio eccleſiæ vniuerſalis, & Papæ, ex
cuius proinde mandato iuxta formam
2 bullæ ſuppreſsionis legitime applicata
fuerunt Seminario *ex notat. per Bartol.*
in l. ſicut §. fin. ff. quod cuiuſq; vniuerſita-
tis nomine n.5. verſ. ſi eſt collegium cleri-
corum, & in l.1.§. municipes n.4. ff. de ac-
quir. poſſeſſ. quem ibi ſequitur *Ias. n 9.*
Modeſtin. Piſtor. conſ.47.n.65. & ſeqq. lib.
2. ibi *quando eccleſia ſeu collegium deſtru-*
itur authoritate ſuperioris vt puta Papæ
vel Epiſcopi, bona ipſius deferuntur tan-
quam vacantia fiſco Papæ. P. Io: *Cruſius*
in eius comment. Hayan. *tract. 2. queſ.1.*
princip. cap.1.§. 3.n.104. fol. mihi 23. &
queſ. princip. 4. cap. 2.§.5. n.25. fol.632.

Non obſtant illa verba eidem legato
adiecta: *quod ſi aliquo caſu euenerit quod*
fratres, & canonici prædicti in dicta ec-
cleſia S. Mariæ del Calcinario non ſtete-
rint, vel ibidem non habitauerint, quod
dictum prædium ſit, & eſſe intelligatur di-
ctorum fratrum, & Canonicorum Regula-
rium dicti ordinis Sancti Saluatoris vbi
fuerint ſteterint, vel moram fecerint. Quia
conditio hæc verificationem dumtaxat
aſſumere poteſt in caſu, quo Canonici
S. Mariæ del Calcinario vnum corpus
conſtituentes ex aliqua cauſa mutarent
incolatum, nouum Monaſterium alibi
conſtituentes, quem caſum veriſimili-
ter præuidens pius teſtator ex eo quod
tunc monaſterium eſſet ſitum in qua-
dam valle extra ciuitatem. *Summ. Semi-*
narij præter. poſit. n.8. & monaſteria ſita
in loco incongruo vel aeris non ſalu-
bris, ſoleant ad meliorem, & ſalubrio-
3 rem locum transferri *ad not. per DD. in*
c.1. de exceſſ. Prælat. in 6. Rota in rec. dec.
362.n.3. & 4.p.5. to.2. moueri potuit ad
ita diſponendum, prudenter adijciendo
præfatam qualitatem ad tollendam du-
bietatem ac diſputationem An relicta
4 reſpectu certi loci debeantur loco mu-
tato iuxta *dec. Seraph. 1149.n.2.* non au-
tem ad ſignificandum quod intenderet
legare canonicis vti ſingulis, contra
præſumptionem iuris, & ſuperius im-
mediate deducta:

Neq; contrarium ſuadet dictio illa
vbicumque in deciſione ponderara §.
minus dici poteſt; quia huiuſmodi dictio
5 licet vniuerſalis, reſtringitur tamen ſe-
cundum ſubiectam materiam, vel ſecun
dum mentem diſponentis ad locum vbi
materia de qua agitur procedere po-
teſt illam declarando tradunt *Barboſ. de*
diction. dict.413. n.1. in fi. Card. Tuſch.
pract. concluſ. lit. D. concluſ. 391. n. 4. &
Gemin. conſ. 92. n. 2. & quando etiam
vniuerſaliter intelligenda eſſet, ſolum
locum habere poſſet in caſu, quo ſe-
cundum diſpoſitionẽ Teſtatoris, mona-
ſteriũ vel monaci vti conſtituentes vni-
tatem tranſlati eſſent, non autem quan-
do conuentus per ſuppreſſionem re-
manſit penitus extinctus & Canonici in
6 varia loca diuiſi, amplius ius vniuerſi-
tatis non habent, nec vti tales congre-
gari poſſunt, vt in ſimili aduertit Rota
in *rec. dec.351 n.11 & ſeqq. p. 6. & dec.*
99. n.7. & 8. p. 7.

Quo vero ad bona prouenientia ex
perſonis PP. Iacobi de monte S. Mariæ
& Sebaſtiani Galeotti, ad quæ Canoni-
cis S. Saluatoris Bononiæ conceſſa fuit
reintegratio, viſa ſunt ſubſiſtere funda-
menta deciſionis: dum enim fuerunt
conceſſa monaſterio de calcinario ad
vſufructuandum, reſeruata omnimoda
proprietate, & dominio ad fauorem
monaſterij Bononiæ hoc addito, quod
ſi contingeret canonicos non morari in
prædicta eccleſia B. Mariæ de Calcina-
rio, tunc & eo caſu vſusfructus ipſo iure
expiraret ac ſi nunquam conceſſus

Digitized by Google

fuiſſet, vt latius *in Summar. canonic. dat. dic. dec. n.* 4. Vtique conuentu Calcinariæ per ſuppreſſionem extincto, vſusfructus vt ſupra conceſſus conſolidatus reman-
7 ſit cum ſua proprietate ad fauorem monaſterij Bononiæ proprietarij §. *finitur inſtit. de vſufr. cum alijs in dec. huius cauſa relatis.* §. 2. *ad bona*.

Nec prædictæ concluſioni obſtat quod ſuppreſſio monaſterij facta fuit à Papa, & quod Canonici receſſerint de eiuſdem mandato, quia cum Papa in bulla expreſſe preſeruauerit iura monaſterij principalibus, nullum propterea præiudicium intulit monaſterio Bononiæ, vt etiam alias declarauit Sacra Congregatio ſuper ſtatu Regularium,
8 cuius declarationes Rota reuerenter amplectitur, vt dixit coram *Buratt. Merlin. & alijs adduct. in dec. cauſa* §. *idque tanto facilius*.

Neq; refert quod pro parte Canonicorum non fuerit probata idemtitas bonorum ad vſufructuandum vt ſupra conceſsorum, quia hoc reſpicit executionem decretæ reintegrationis particulariter diſcutiendam ante illius expeditionem.

Subſiſtere quoq; deciſionem abſque difficultate hodie DD. exiſtimarunt reſpectu bonorum acquiſitorum ex pecunijs P. Generalis ad quæ Canonicis denegata fuit reintegratio: quia vti expreſse empta pro monaſterio ſuppreſſo, illi quoq; acquiſita fuerunt, vt preter
9 auctoritates in deciſ. adductas dixit *Rota dec.* 241. *n.* 6. *p.* 2. *rec.* Maxime dum emptio non legitur facta cum pecunijs Religionis ſed proprijs ipſius P. Generalis, cui propterea licuit ex propria liberalitate eadem bona aſſignare monaſterio ſuppreſſo iuxta doctrinam *Card. in Clem.* 2. §. *ſed & tales in p. notab de vit.*
10 *& honest. Cleric. Rota dec.* 772. *n.* 4. *p.* 1. *diuerſ. & coram Durano dec.* 174. *n.* 5. ſtantibus præſertim indultis Apoſtolicis eidem conceſſis à fel. record. Vrbano PP. VIII. & enunciatis in hodierno ſummario ſeminarij *n.* 1. in quibus id eidem non ſolum permittebatur.

Non releuat igitur decretum Religionis factum anno 1649. confirmatum à Sacra Congreg. Regularium & à Sanctiſſ. D.N. quod ſpolia Defunctorum Canonicorum huius ordinis S. Saluatoris Bononiæ ſpectare debeant ad vniuerſam eorum Religionem, quia ſub illo non comprehenduntur hæc bona longe antea ex diſpenſatione Vrbani VIII. acquiſita monaſterio Corronæ, cui Sanctiſſ. D.N. non præſumitur voluiſſe præiudicare, obſtante regula de iure quæſito non tollendo, cui nunquam cenſetur derogatum, niſi ſpecifice id
11 exprimatur *Garz. de benefic. p.* 5. *cap.* 4. *n.* 163. *Rota coram Seraph. dec.* 1082. *n.* 7. *& ſeqq. & late Add. ad dec.* 217. *n.* 16. *& ſeqq. p.* 9. *rec.*

Deniq; quoad prædium S. Marci in deciſione reſeruatum DD. putarunt nō eſſe dandā Canonicis reintegrationem;
12 Tum quia vti emptum Cortonę à Priore conuentus eiuſdem ciuitatis, eidem conuentui acquiſitum dicitur. *Rota in rec. dec.* 241. *n.* 6. *p.* 6. præſertim quia acceptatio ex parte Prioris ementis facta fuit nomine conuentus qui immediate
13 ante fuit ab ipſo expreſſus cum qualitate *de Cortona*, quæ tanquam prædominans qualificat totum contractum iuxta theoricam *Baldi in l. procurator qui pro euictione* 67. *in fi. ff. de procurator Ruin. conſ.* 94. *n.* 6. *in fi. lib.* 1. *Gabr. conſ.* 71. *n.* 2. *in princip. lib.* 1. Tum etiam quia monaſterium Cortonæ d. prædium ſemper poſsedit, ex qua obſeruantia ſubſecuta declaratur quid actum fuit in præce-
14 denti contractu *ad tex. in l. ſed Iulianus* §. *proinde ff. ad S. C. Maced. Alciat. conſ.* 107. *n.* 4. *lib.* 8. *& Rota dec.* 365. *n.* 1. *in fi.* Minime refragante quod in inſtrumento ex parte venditoris fuerit dictum *vedidit etc. Canonicis Regularibus S. Saluatoris de Bononia*: exinde enim argui non poteſt venditionem fuiſse factam Congregationi, & Canonicis exiſtentibus Bononiæ, quia poſtea ſequuta fuit explicita acceptatio Prioris pro Canonicis & conuentu ante expreſso cum illa qualitate *de Cortona*; & ideo dicta verba prolata ex parte venditoris ſtant ſolumodo demonſtratiue, cum æquè bene denominatio illa *Canonicis Regularibus S. Saluatoris de Bononia* congruat etiam fratribus dicti conuentus de Cortona, qui omnes ita ſolent appellari, vt patet ex conſtitutionibus Apoſto-
15 licis relatis per *Barboſ. appell.* 147. *n.* 15.

ex

ex eo quod iſte ordo cœpit Bononiæ anno 1408.vt teſtatur P. *Bordonus reſol. regul.to.2.reſol.*85.*n.*29.& in dubio verba ſtare potius demonſtratiue quam taxatiue iudicari debet.*Rota coram ſan. mem.Gregor.* XV. *dec.* 516.*n.*8.*& in Piſauren. Maioratus* 16. *Ianuarij præteriti* §.1.*coram.*R. P. D. *meo Taia.*

Et ita &c. vtraque &c.

R. P. D. BOVRLEMONT
Piſana Tenutæ
23.*Ianuarij* 1666.

ARGVMENTVM

Confinium certa requiritur probatio in iudicio cuiuſdam corporis poſſeſſoris.

SVMMARIA.

1 *Probationes vrgentiores cæteris præferendæ.*
2 *Veritas cui aſſiſtit, illi adiumentum ad obtinendum præſtat.*
3 *Confines incerti & generici non attendendi, ſed requiruntur ſpecifici.*
4 *Diuerſitas bonorum arguitur ex locorum diuerſitate.*
5 *Idemtitas loci iuribus, ac teſtificationibus probatur.*
6 *Poſſeſſio ſpecifica, & indiuidua eſt præferenda.*
7 *Expreſſio in libello monitorij, & actibus iudicialibus iuuant in poſſeſſorio.*
8 *Singula quæ non proſunt iuncta iuuant.*
9 *Nomen loci non eſt curandum, data ex confinibus idemtifica poſſeſſione.*
10 *Enunciatiuæ probationem concludentem non elidunt.*
11 *Pro petitorio caret iudex iuriſdictione, attentis pro poſſeſſorio terminando proteſtationibus.*

DECISIO XXIV.

POſt reſolutionem quæ prodijt in hac cauſa coram me ſub die 17.Nouembris 1664.vbi dictum fuit non conſtare de re iudicata, fuit ordinatum quod diſputaretur dubium. An ſit ſtandum, vel recedendum a deciſis, & ſit danda manutentio. Deinde vero fundamenta deciſionis ſub maturo examine ſemel atq; iterum repetito, cum facti potentioribus, ac verioribus circumſtantijs collata, & accurate perpenſa:hodie ab integro DD. placuere, & conſequenter reſponderunt: In Deciſis, & dandum eſſe mandatum de manutenendo Menſæ.

Quidquid enim in hodierna,& præcedenti diſputatione pro parte D.Ducis de Saluiatis ſub copioſa rationum, & Iurium expoſitione congeſtum eſt ad euertendam poſſeſſionem menſæ, nihil operari poſſe viſum eſt DD.,cum in facta comparatione iurium,prætenſionibus vtriuſque ſuffragantium, ſemper in numero,& in pondere,probationes pro poſſeſſione Menſæ adductæ, 1 dignoſcantur vrgentiori qualitatum prærogatiua dotatæ, & propterea potiorem locum merito valeant ſibi vindicare *ex tradit. per Bart. alioſq; DD. in l. ſi duo in princ.n.*4.*verſ.quandoq; ff. vti poſſidetis*, & ſequitur *Menoch. cum multis cit. de retinen. poſſeſſ. remed.* 3. *quæſt.* 87. *n.* 718. cum adiuncta conſequentia, quod non mirum videri debet, ſi obtineat, cui magis lux veritatis adſiſtit, vt eſt *Tex.in l.ob carmen* §.*vlt. ff. de Teſtib.* 2

Et re vera in facti euidentia denuo aduertentes DD. non dubitandum eſſe de certa, ſpecifica, & particulari poſſeſſione Menſæ, tàm quoad paludem Malauentris, quàm quoad foueam magnam ex inſtrumentis locationum,æſtimis, depoſitionibus teſtium, & varijs ſcripturis ponderatis *in diſcurſu* §. 8.9. *&* 26. *& in deciſ. quæ reuidetur* §.*cæterum &* §. *etenim*, rurſus admiſerant efficaciores probationes pro Menſa deductas abſorbere præſumptiuas D. Ducis,& proinde poſſeſſionem Menſæ ſuper dictis duobus corporibus, vti certam, ſpecificam, & particularem eſſe præferendam in concurſu generalis ex proxime allegatis.

Eoque magis, quo poſſeſſio Ducis ſuper dictis Palude, & fouea magna, viceuerſa ſemper apparuit ſolummodo propugnata præſumptionibus, & illationibus genericis annexorum, pertinentiarum, & finium ſub dubia expreſſione deſcriptorum, quæ non merentur attendi, ſtante incertitudine, & ge-

neralitate confinium, tenuit *Rota dec. 295. n.9. verſ. tamen p.1. rec.* & ſpecifica poſſeſſione tum Menſæ, cum aliorum in eadem Tenuta rei veritatem in con-
3 trarium elucidante, prout limitando regulam *tex. in l. Aede ſacra ff. de contrah. empt.* declarat deciſio præcedens §. *tamen*, quibus caſibus non ſufficiunt illæ genericæ demonſtrationes, ſed requiruntur ſpeciales, quæ alijs bonis non conueniant *Surd. conſ. 423. nu. 20. Roland. conſ. 98. n. 24. lib. 3. Ruin. conſ. 30. n.6. lib. 1. Rota coram Seraph. deciſ. 1137. n.1. & d. dec. 295. n.11. p.1. rec.*

Nec illam poſſeſſionem ſpecificam Menſæ turbari poſſe dixerunt DD. ex eo quod informantes pro Duce acriter contenderent Paludem, & Foueam magnam intra Tenutam Migliarini ſitum habentes eſſe omnino diuerſas à Palude Malauentris, & Fouea Magna verificabilibus extra Migliarinum, & coherentibus Tenutæ Malauentris ad Men-
4 ſam ſpectantis, & ex ea locorum diuerſitate bonorum diuerſitatem optime argui ex *Bart. in l. demonſtratio falſa l. ſi rem in fi. ff. de condit. & demonſtr. Gratian. diſcept. 502. n. 10. & Merlin. deciſ. 15. num. 5.*

Quoniam in facto ſub reaſſumpto paralello iuſtificationum non conſtare de diuerſitate obiecta eſt animaduerſum, quinimo identitas localis, & determinata Paludis, & Foueæ Magnæ, de quibus eſt quæſtio incontrouertibilis, eſt agnita ex iuribus abundanter in diſcurſu, & deciſione paſſim occurrentibus, addita atteſtatione collegialiter facta à Gubernatoribus Communita-
5 tum vicinarum allata pro adminiculo, data in hodierno *Summ. Menſæ num. 2.* identitatem dictæ Paludis, & Foueæ Magnæ intra Migliarinum iuxta fines circumcirca ambientes præſeferente, & ita corroborata ab vniformitate tot
6 Iurium, vt concludenter conuincat poſſeſſionem ſpecificam, & indiuiduam Menſæ, ideoq; præferendam. *Poſt. de manut. obſeru. 73. n. 174. Rota dec. 556. in fi. p.3. dec. 82. n.15. p.4. to.2. & deciſ. 272. n.7. p.7. rec.*

Quibus accedit pro comprobanda identitate Paludis, & reſpectiue poſſeſſione Menſæ ſuper illa vti in Migliarino e iſtente, argumentum deſumptum ex ſententia lata inter Menſam, & D. Ducem de anno 1621. in ſummariſſimo poſſeſſorio expreſſe concedente manutentionem Menſæ in Palude Malauentris, reſeruata Iuribus vtriq; parti in plenario poſſeſſorio, ac ſucceſſiuo libello producto per Ducem in poſſeſſorio plenario in exequutionem dictæ reſeruationis Iurium, in quo ipſe D. Dux petijt manutentionem, & reintegrationem in eadem Palude poſita in Migliarino intra confinia Maris, & Foueæ Magnæ, ac ſententia poſtmodum ab eodem Duce reportata in conſequentiam dicti libelli plene probantibus quæſtionem poſſeſſionis eſſe in eadem Palude Malauentris in Migliarino, in qua Menſa obtinuerat ſententiam manutentionis. *Summ. reſponſionis Menſæ n.1.2. & 3.* quæ expreſſio in li-
7 bello monitorij, & alijs actibus iudicialibus, quanti ſit momenti in poſſeſſorio, bene ad propoſitum diſſerit *Poſt. de manut. obſeru. 19.* & aduertit *Rota dec. 347. n.1. p.2. rec. coram Caual. dec. 106. n.1. dec. 609. n.4.* quæ omnia de per ſe vti ſingula licet non ſufficerent, tamen ſimul vnita ad plene concludendum apta ſine dubio iudicarentur iuxta vul-
8 gatam regulam, quod quæ non proſunt vti ſingula, ſimul iuncta iuuant *cap. cum cauſam vbi gloſſ. & DD. de probat.*

Ex ijs inutilis viſa eſt quæſtio: An Palus ſita intra Migliarinum denominetur Malauentris nec ne, dum ſufficit Menſæ probaſſe ſuam Poſſeſſionem Paludis controuerſæ exiſtentis in Tenuta Migliarini, & confinantis cum Fouea Magna, Lacu Maciuccoli, Lama trinca Bonaldi, Poggio à Padule, Debbi e Trauerſagna, ex Teſtibus, æſtimis, locationibus, partitis librorum Magonæ, Inuentario bonorum Prioriæ S. Nicolai, alijsq; ponderatis in diſcurſu *a* §.8. *ad* 14. & in antecedenti *dec.* §. *quia* Data enim probatione poſſeſſionis identificæ facta à Menſa ſuper iſto certo corpore ex confinibus determinatis,
9 ac particularibus, non eſt curandum de nomine iuxta doctrinam Baldi *in l. ſi quis in fundi vocabulo ff. de legat. 1. Surd. conſ. 235. n.20. Mareſcott. var. reſol.*

*ſol.lib.*1 .*cap.*12 .*n.* 30. *&* 31.

Hinc non officiunt enunciatiuæ elicitæ ex inſtrumento, & æſtimis particularium poſſidentium in loco nuncupato Malauentre repetitæ in hodierno Summario Ducis *à n.* 1. *ad* 6. quia illæ non elidunt probationem Menſæ con-
10 cludenter verificatam ex tot actibus, & ſcripturis ſuperius adnotatis, & in antecedenti deciſione, imo potius corroborant intentionem Menſæ dum vocant pro confine *il Palude dell' Arciueſcouado*.

Minusq; mouerunt DD. concluſiones Iuris, quibus informantes D. Ducis, illius poſſeſſionem ſuper dictis Palude, & Fouea Magna, perinde, ac ſi ſpecialis, & indiuidua forent, exornabant.

Quia vel illæ concluſiones reſpiciunt petitorium, & ad illud ſunt remittendæ, attentis præſertim proteſtationibus Ducis pro terminando poſſeſſorio ante omnia, quo fit vt Iudex reſpectu pe-
11 titorij careat Iuriſdictione. *Pont. de Spol.lib.*2. *cap.*6.*de ſuſpenſ.petitorij n.*5. *Rota dec.* 35. *in fi.p.*2.*diuerſ.*

Vel coarctant poſſeſſorium, & redarguuntur inniti probationibus illiquidis, æquiuocis, ac inferioris notæ, quæ poſſeſſionem Menſæ nullatenus oſtendunt, vt ſufficienter explicat diſcurſus *in* §.28.

Cætera vero quæ ſingillatim aduerſus poſſeſſionem Menſæ, & prætenſos errores in æſtimis eiuſdem, fæcunde ſunt exagerata, ex eo viſa ſunt irreleuantia, quod in facti determinatione inapplicabilia reddantur, & prorſus exareſcant ex firmatis in præcedenti deciſione, ac etiam bene ſublata fuerint ab Informantibus pro Menſa.

Et ita vtraq; parte Informante &c.

R. CERRO DECANO.
Poſtea S. R. E. Cardinali.
Romana Seruitutis
29. Ianuarij 1666.

ARGVMENTVM

Seruitus itineris cum plauſtris, & curribus per alterius fundum quando ſit concedenda.

SVMMARIA.

1 *Libera præſumuntur omnia bona.*
2 *Seruitutis acquiſitio probanda eſt & qualiter.*
3 *Itineris ſeruitus probari debet in ſpecie ex tali iure.*
4 *Ad hanc ſeruitutem præſcribendam requiritur immemorabilis.*
5 *Ex titulo tamen, ſcientia & patientia ſufficiunt ad hoc decem anni inter preſentes, & 20. inter abſentes.*
6 *Viæ publicæ ex quibus probentur tales.*
7 *Teſtes probant contra inducentem.*
8 *Itineris ſeruitus poteſt prætendi ſtante neceſſitate, ac ſoluto iuſto prætio.*

DECISIO XXV.

PRætendente D. Mario de Maximis ſibi competere ius tranſeundi per tenutas Caſalis Rotundi & Turritulæ ad effectum accedendi, & recedendi cum plauſtris & curribus ab eius tenuta Flouauelli, iudicium inſtituit contra D. Principem Iuſtinianum Dominum dicti caſalis Rotundi & Turritulæ coram Conſulibus Agriculturæ, a quibus mandatum de manutenendo cum ſententia fauorabili reportauit; At quia in ſignatura Sanctiſſ. reſcriptum fuit quod illi Agriculturæ procedant de voto Rotæ, hodie propoſui dubium An liceat D. Mario tranſire per dictum caſale: & DD. dixerunt non licere.

Habet enim D. Princeps pro ſe validam iuris præſumptionem ſecundum quam omnia bona cenſentur libera iuxta primæuum ſtatum naturæ, non au-
1 tem in ſeruitute conſtituta, cum ab initio quælibet ſeruitus fuiſſet ignota *cap. p.*§. *inter filiam verſ. defuncto ſi de feud. defunct. content. ſit inter Dominum & Agnatum*, & proinde contrarium aſſerenti incumbit onus per plenas & concludentes probationes allegatam ſeruitutem iuſtificare, illam namque acquiſiuiſſe vel pacto, vel teſtamento, vel præſcriptione. *Bart. in l. p.* §. *hoc interdicit*
2 *n.*7. *ff. de nou. oper. nunciat. Rota* in his terminis *dec.*101. *n.*1.*&* 3. *p.*4.*to.*2. *rec.*

In propoſito autem nihil aliud exhibetur quam examen nonnullorum teſtium

ſtium deponentium, quod Marius ſeu eius Factores conſueuerunt tranſire per tenutam D. Principis: quæ probatio in hoc iudicio petitorio non videtur ſufficiens, quia cum teſtes deponant de ſimplici tranſitu qui fieri potuit iure familiaritatis, non dicitur ex eis probata aliqua ſeruitus,ad quem effectum requiritur vt tranſitus in ſpecie ſucceſſerit iure ſeruitutis, iuxta doctrinam *Bart.in d.l.1.§. hoc interdicit n. 5. verſ.*
3 *non enim habet & num.* 11. *Alex.conſ.* 142.*n.*3.*lib.*3. *Rota d.dec.*101.*n.*14.*& in Romana decurſus Aquarum* 23. *Iunij* 1662.§. *demum non vrget. coram R.P.D. meo Taia*.

Neque interceſſit tempus ſufficiens ad præſcribendum, cum teſtes deponant de tempore eorum affictuum, qui durauit per nouennium; cum enim verſemur in ſeruitute itineris quæ dicitur diſcontinua factum hominis requirens iuxta veriorem opinionem,non ſufficit qualibet probatio,
4 ſed illa debet eſſe immemorabilis. *Gloſſ.magna in l. ſeruitutes* 14.*verſ. certum vbi Bart.n.*3.*Caſtr.n.*10.*ff.de ſeruit. Eugen.conſ.*40. *n.*9. *lib.p. cum alijs congeſtis in d. dec.* 101. *n.*5.

Parum obſtante quod aliquando ad ſeruitutem acquirendam diſcontinuam ſufficiant decem anni inter præſentes, & viginti inter abſentes;Quia id ſolum
5 admittitur vbi titulus ſaltem in principio allegatur cum expreſsione a quo fuerit habitus, & inſuper vbi conſtat præſcribentem vſum fuiſſe ſeruitute cũ ſcientia & patientia illius,contra quem prætenditur acquiſita, vt diſtinguendo tradit *Alex. conſ.* 35.*n.*4. *lib.* 4. *Honded. conſ.*39.*n.*31.*lib.p.Rota in d. dec.* 101. *n.* 5.*& in Narnien.Iuris paſcendi* 26. *Maij* 1645.§.*neq; etiam coram bo:me:Veroſpio.*

Titulus autem in præſenti non adeſt, & nullibi conſtat de ſcientia,& patientia D.Principis, quinimo de contrario potius conſtare videtur ex teſtibus datis in eius Summar. n. 2.

Non obſtat quod via vbi tranſitus prætenditur ſit publica; vltra quod enim teſtes ad hoc probandum inducti non afferunt ab omnibus fuiſſe practicatam,ſed ſolum ad certas perſonas,ac reſtringunt adhuc remanere inſufficiens,quia non probant fuiſſe conſtructã ex publico & à facultatem habente, ſiue quod talis fuerit habita a tanto tempore cuius initij memoria non extet,vt ad iſtum effectum eſſe neceſſarium pro-
6 bat *Cepolla de ſeruit. Ruſtic. præd. cap.*3. *alias* 85. *n.* 23. *Rimin. iun. conſ.* 383. *n.* 52.*& ſeq.Menoch. conſ.*449. *n.*13.*Franc. Marc dec. Delphin.* 594. *n.* 3. *p.* 1. *cum alijs per Surd.dec.* 42. *n.* 15.

Qua propter non applicatur deciſio Cardinalis Caualerij 671. quia ibi, vltra poſseſsionem longiſsimi temporis, fuit plene iuſtificatum viam eſse publicam,quod defecit in caſu de quo agitur ne dum ex prædictis, ſed & quia nonnulli ex teſtibus præfatis huiuſmodi publicitatem excludunt ex illis verbis ibi: *vietta, vn stradello, canareccia per la quale noi poſſauamo*,qui teſtes tanquam a Mario inducti,contra ipſum inducentem plenam faciunt probatio-
7 nem ex congeſtis *in Ciuitatis Plebis Cappellaniæ* 23. *Februarij* 1663 §.*eodem modo coram Reuerendiſſ. Gerunden.*

Deniq; non obſtat quod Marius non poſsit habere viam aliunde, & ob id ei liceat tranſire per canale D. Principis *ad tex. in l. ſiquis ſepulcrum* 12.*ff.de Relig.& ſumpt.funer.* quia quicquid ſit de hoc remedio pro quo duo ſunt neceſsaria, nempe electio ſitus Domino fundi minus damnoſi & ſolutio iuſti prætij,
8 vt ad litteram diſponit *tex.in d.l. ſi quis ſepulcrum ibi:Præſes etiam compellere debet iuſto prætio iter ei præstari, ita tamen vt Iudex etiam de opportunitate loci proſpiciat ne vicinus magnum patiatur detrimentum.* Remouetur allegata neceſſitas ex acceſsu facto per conſules Agriculturæ, in quo dicitur ibi adeſſe aliam viam nuncupatam *Della Fulognana Summar. additional. Princip. n.*1. Et propterea ceſsante neceſsitate, eo minus eſt locus prætenſæ ſeruituti, vt reſpondendo præciſe huic obiecto reſpondit *Rota in ſepe. alleg. dec.*101. *n.*26. *p.*4. *to.*2.*rec.*

Et ita vtraque parte informante deciſum fuit &c.

R.P.D.

R. P. D. TAIA
Veliterna Retractus
12. *Nouembris 1666.*

ARGVMENTVM.

Deciditur, Peritorum probatio, ac fundi æſtimatio qualiter ſint facienda.

SVMMARIA.

1 *Peritus alieno arbitratu referens non eſt attendendus.*
2 *Peritior eligendus, & prioris relatio ad poſterioris iudicium retrahitur.*
3 *Peritis ab vtraque parte electis eſt ſtandum, etiam ſi vnus tantum fuerit.*
4 *Periti vltimi relationi, etiam ſi ab alijs diſcordaret, eſt ſtandum.*
5 *Pracia rerum communi æſtimatione, non ſingulari affectione facienda ſunt.*
6 *Aeſtimatio vera fundi, rei qualitate, & fructuum quantitate æſtimata fieri debet.*

DECISIO XXVI.

Recedendum à deciſis 9. Aprilis proximi preteriti, ideoque faciendum inſtrumentum emptionis, & venditionis DD. reſponderunt, quia ex contrario viſum non eſſe faciendum inſtrumentum, maxime cum ille tertius Peritus Albanen. declarauerit ſe *infor-*
1 *mato da più e diuerſi del luogo del ſolito frutto, computato vn anno per l'altro, e della ſpeſa ſolita*, & magis alieno arbitratu quam ſuo retulerit. *Rota dec. 318. n. 18. & 19. p. 9.* & ſpecialiter ignarum ſe oſtenderit qualitatis rei, & redditus. *Alex. conſ. 54. n. 5. verſ. & ſic patet lib. 6.* ita nunc viſum eſt eſſe faciendum cum Peritior eligendus electus ſit Veliternus, & relatio prioris retracta ſit ad iu-
2 dicium poſterioris iux. *Io. de Amic. conſ. 102. à n. 5. Rota coram Seraph. dec. 513. n. 2. a verſ. quia iudex quandocumque*, cum alijs *in §. talemq; relationem*; Cum peritus quoque retulerit, *conſiderata la qualità e rendita*, concludens *dico e riferiſco ſecondo la mia peritia e coſcienza, e ſtimo che vaglia ſecondo il comun valore* &c. plane *ad tex. l. ſi quos 16. C. de reſcind. vendit. cum alijs infraſcript.*

His enim & huiuſmodi poſitis, iuſti pretij æſtimatione habita per eos quos vtraque pars elegerit, arbitrio indican-
3 dū *§. his illud l. 6. C. de ſecund. nupt. Rota dec. 354. n. 1. p. 1 rec dec. 129. n. 6. p. 5.* cum alijs, Et cum fuerit a partibus electus, ſufficit vnus etiamſi ex natura negotij plures requirerentur *ex tradit ad. §. vlt. l. 1. de verb. oblig. & ibi Bart. n. 2. cum. alijs. Rota dec. 230. in fi. p. 1. rec.* ſuperaddita auctoritate Iudicis, vt de Perito electo a Rota, in quem partes conſenſerunt. *Rota dec. 10. n. 12. p. 6.* potiuſque de Perito nominato à Petro Paulo, acceptato ab Eminentiſſimo D. Cardinali, & a Rota confirmato: quiue concordauit in æſtimatione cum Camillo primo perito & cum altero prædicto tertio perito antecedente, qui ſin minus formaliter, tamen materialiter eadem æſtimatione æſtimauerat, quinimo alios quoq; retulerat æſtimatores informato *da più e diuerſe perſone del luogo &c.* vt ſupra, & omnes concordarunt in Summa ſcut 900. Aeſtimatoris electi ab Eminentiſſ. D. Cardinali, cum tamen vltimi relationi ſtandum
4 eſſet, etiamſi diſcordaret ab alijs. *Ad tradit. ad §. principaliter l. item ſi vnus 19. ff. de recept. arbit. & ibi Bald. in fi. verſ. & videtur hoc verum Rota d. dec. 294. n. 2.*

Nec obſiſterunt DD. quæ alias obijciebantur ſimiles emptiones Eminentiſſ. D. qui alia emerit pluris.

Quia ex oppoſito alia emiſſe minoris demonſtrauit, vnde arguebatur di-
5 uerſitas terræ locluæ aut affectionis, etenim precia rerum non ex affectu nec vtilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur *l. pretia 63. ff. ad l. falc. repetita l. ſi ſeruum meum 33. ff. ad l. Aquil.* & de vno ipſo fundo non ſufficit quod magno pretio comparatum, minoris diſtractum eſſe commemores *l. 4. C. de reſcind. vend.* atque ita quanti ea rès erit, quanti eam rem eſſe paret, in vtraque clauſula placet veram rei æſtimationem fieri *l. inter hæc verba 194. ff. de verb. ſignif. gloſſ. vlt. l. 1. ff. in lit. iur.*
6 id eſt vt rei qualitas, & fructuum quantitas æſtimetur *d. l. ſi quos ad altum verſ. dico quod ex qualitate cap. cum cauſa*

ſa de teſtib. Alex. d. cõſ. 54. d. n. 5. verſ. ergo non poteſt deponere de valore cum alijs alleg. & pro modo fructuum *l. ſi fundus 13. ſub initio ff. de reb. eor. qui ſub tut. & ibi gloſſ.* per fructum æſtimetur *d. l. ſi quos cum alleg.* vnde pro vero pretio *d. l. inter hæc verba*: & rei veritate *d. gloſſ. vlt.* iam in ore duorum & trium teſtium ſtat omne verbum, Euangelico oraculo *5. Matthei cap. 18.*

Et ita altera tantum ſepe ſepius citata.

R. P. D. OTTALORA
Bononien. Aquarum
9. Aprilis 1666.

ARGVMENTVM.

Communitas ad perpetuam ſeruitutem qualiter obligetur. Reſtitutio in integrum quando ceſſet.

SVMMARIA.

1 *Res iudicata intrat lapſo biennio, & fatalibus non prorogatis.*
2 *Inſtrumentum publicum facit probationem probatam, & obligat ad adimplendum.*
3 *Communitas quomodo valide poſſit vendere.*
4 *Notario atteſtanti plena fides adhibenda.*
5 *Solemnitates lapſu centum annorum præſumuntur.*
6 *Excauationis conductuum damnum probatur euidentia.*
7 *Debiti ſubſtantia dum per liquidationem conſtat, ſufficiunt leuiores probationes.*
8 *Communitas per procuratorem quomodo ad ſeruitutem obligari queat.*
9 *Aquæ dominantis prædij ab inferiori fundo recipi debent.*
10 *Ratificatio idem ac mandatum operatur.*
11 *Adimplementum ab eo, cuius commodum concernit, probari debet.*
12 *Conditio ante purificationem nihil ponit in eſſe.*
13 *Præſcriptiones in perpetua ſeruitute tot requiruntur; quot ſunt actus praſcribendi.*
14 *Reſtitutio in integrum, quoties ſententia valida eſt & iuſta, non datur.*

DECISIO XXVII.

Commiſſa mihi cauſa appellationis à ſententia Auditoris Rotæ Bononiæ qua pronunciatum fuit communitatem Villæ fontanæ teneri ad manutenendum excauatos aquæductus ſiue excolatoria in ſuis agris inferioribus pro receptione aquarum fundorum alias venditorum q. Alexandro Blanchino, nec non ad reficiendum omnia damna paſſa à Com. Franciſco Maluetio dictorum bonorum poſſeſſore, ad rationem librarum 600. ſingulis annis vſque ad integram ſolutionem *expenſarum per peritos liquidandarum pro dicta conductuum refectione*, vt latius in dicta ſententia. Dubitaui an conſtet de re iudicata, ſeu potius de cauſis reſtitutionis in integrum, Et affirmatiue quoad primam partem, negatiue quoad ſecundam Domini reſponderunt, quia ab anno 1658. quo ſententia lata fuit nihil actum fuit in cauſa, ideoque lapſo biennio, & fatalibus non prorogatis in-
1 trat de plano res iudicata *cap. cum ſit Romana de appell. Clem. ſicut & Clem. ſi appellationem eod. tit. Buratt. dec. 885. n. 1. Eminentiſſ. Otthobon. dec. 44. n. 4. & in Rauennaten. Bonorum 24. Martij 1653. coram Reuerendiſſ. D. meo Decano.*

Validitas autem ſententiæ patet ex reuolutione actorum ex *deciſ. Caputaq. 260. p. 2.* & iuſtitia reſultat ex inſtrumento venditionis factæ de anno 1788. Alexandro Blanchino cum obligatione manutenendi aquæductus in alijs agris inferioribus pro excolandis aquis bonorum venditorum, ac etiam damnorum & intereſſe caſu quo ex defectu excauationis aquæ prædictæ non potuiſſent excolari, quod inſtrumentum tanquam publicum facit probationem probatam, & obligat communitatem ad illud præciſe adimplendum. *Rota poſt Zacch. de oblig. Camer. dec. 166. n. 1. & ſeq. & dec. 241. n. 1.*

Neque dubitari poteſt de validitate venditionis, cum fuerit facta ex cauſa ſoluendi debita Communitatis, & cum interuentu Procuratorum ad id ſpecia-
3 liter electorum, habita per tres vices matura deliberatione à Conſilio ad ſo-

num

num campanæ more ſolito congregato
cum aſſiſtentia maioris partis conſilia-
rorum,quod ſufficit *l.maior pars.* 14. *ff.*
ad municip.l.nulliter 3.*& l.plane* 4.*& ibi*
gloſſ.in verb.dua partes, & in verb.poteſt
*ff.quod cuiuſq; vniuerſ.Iaſ.conſ.*71.*ſub n.*
3.*vol.*3.*Cephal.conſ.*328.*n.*62.*&* 63.*Sim.*
*de Pret. conſ.*79.*ſub n.*34. *cum ſeqq.lib.*1.
Loſc. de Iu. Vniuerſit. p. 1. *cap.* 3. *n.* 75.
4 *Franc.dec.*2.*n.*24. Et notario de his om-
nibus atteſtanti plena fides eſt adhi-
benda *Bart.in l.fin.n.*4. *C.de praced.De-*
cur.lib. 10. *Roland. a Valle conſ.* 90. *n.*7.
*lib.*1. *Alex.conſ.* 198. *n.*4. *vol.*7.*Loſc.vbi*
*ſupra d.p.*1. *cap.* 3. *n.*77. *verſ. et Notario*
pariter. Parum obſtante quod non con-
ſtet de alijs ſolemnitatibus, nempe de
expreſſa licentia Principis, decreto Iu-
dicis, & vtilitate communitatis neceſ-
ſario requiſitis *ex l. fin. C. de vend. reb.*
*Ciu.lib.*11.quia ex lapſu pluſquam cen-
tum annorum à die fictæ venditionis
omnes ſolemnitates præſumuntur in-
5 terueniſſe,vt in puncto conſuluit *Sim.de*
*Pret.d. conſ.*79.*n.*6. *cum ſeqq. lib.* 1.*Dec.*
conſ. 295. *n.* 3. *Cephal. conſ.* 328. *n.* 34.
et 35.*Cyriac.controu.*111.*n.*7.*et ſeqq.vbi*
*n.*11.ampliat licet ſolemnitas non fue-
rit enunciata in inſtrumento. *Theſaur.*
*iun.queſt forens.*27.*n.*18.*lib.*2.*Rota coram*
*Mantica dec.*13.*n.*1.*Buratt. dec.*46.*n.*14.
et 15.*Seraphin.dec.*1085.*n.*1.*et Ottob.dec.*
240. *et dec.* 64. *n.* 4. *p.* 4. *rec.*

Damna vero quæ paſſus fuit Co:
Maluctius pronenientia ex defectu ex-
cauationis conductuum concludenter
probantur,tum ex relatione peritorum,
tum , ex ſeptibus, tum etiam ex viſita-
tione loci facta per Auditorem genera-
lem Bononiæ, ex qua reſultat probatio
per euidentiam rei quæ omnem aliam
ſuperat probationem. *Poſth. de mannt.*
*obſeru.*10. *n.* 5. *Rota in Carpentaren. A-*
quarum 25. *Nouembris* 1662. §. *et his*
multum coram R. P. *D. meo Taya.*

Liquidatio denique dictorum dam-
norum in dictis libris 600.quolibet an-
no ſatis iuſtificatur ex eiſdem teſtibus
datis in Summar. Co.n.12.quia , cum
7 plene conſtet de ſubſtantia debiti per
liquidationem quantitatis , ſufficiunt
leuiores probationes. *Gregor. dec.* 324.
n 4. *Buratt.dec.*173. *n.*5 .*dec.*479. *n.*1. *&*
2.*p.* 2. *rec. & in Bononien. fideicommiſſi*
21. *Februarij* 1661. *coram* R. P. *D. meo*
Beuilaqua ,

Non obſtat quod Procuratores à
Communitate conſtituti non haberent
facultatem niſi ad vendendum , ideoq;
non potuerint abſq; ſpeciali mandato
8 obligare Communitatem ad ſeruitu-
tem perpetuam manutenendi aquædu-
ctus ad tradita per *Iaſ.in l.Præſes n.*12.
*de trãſact.Coraſ.in l.nõ dubito n.*7.*&* 8.
ff. de ſeruit. Nam cum bona vendita
altiora ſint, & cohereant alijs bonis
inferioribus eiuſdem communitatis, vt
conſtat ex eodem inſtrumento vendi-
tionis dato *in Summar. n.* 2. Et de iure
aquæ prædij dominantis recipi debeant
9 a fundo inferiori *l. ſi aquæductus* 47. *ff.*
*de contrah. empt. Surd. conſ.*15. *n.*14. *&*
27. *& conſ.*231. *n.*9. vtique Procurato-
res cum ſolo mandato ad vendendum
potuerunt etiam paciſci ſuper dicta
ſeruitute, tanquam acceſſoria , & inſe-
parabili. *Rota dec.* 374. *n.* 18. *p.* 5. *rec.*
mandata enim procuræ ſemper intelli-
guntur conceſſa ad ea quæ veniunt
conſecutiue , & dependenter *Golin. de*
*Procur.p.*5. *cap.*3.*n* 15.Et in omnem ca-
ſum ceſſat difficultas ex facto , ponde-
rando quod anno 1660. pro damnis
paſſis à Blanchino communitas ſoluit
lib. ſexmillia, ex qua ſolutione ſolum
inducitur ſeruitutis promiſſæ ratifica-
tio, quæ idem operatur, ac mandatum,
10 etiamſi ſpeciale requireretur *cap. rati-*
habitionem de reg. iur. in 6. *Gregor. dec.*
295.*n.*4. *&* 525. *n.*4. *cum alijs adductis*
in Romana Cambij 4.*Februarij* 1665. §.
facultas coram me.

Nec ſubſiſtit quod ſeruitus fuerit
extincta mediante decreto emanato de
anno 1650. hinc inde acceptato , quia
decretum prædictum duo continet re-
ſpicientia diuerſa tempora , alterum
quod pro damnis præteritis Commu-
nitas teneretur ſoluere Blanchino li-
bras ſex mille: alterum quod pro tem-
pore futuro eligerentur periti,qui æſti-
marent expenſas neceſſarias pro e ca-
uatione facienda , & his ſolutis Blan-
chino pro vnica vice, ſeruitus impoſte-
rum remaneret extincta ; quo enim ad
primum bene verum eſt quod commu-
nitas adimpleuit mediante effectiua ſo-
lutione librarum ſexmille : quoue o ad

ſecundum damna futura reſpiciens, non docetur de adimplemento, quod
11 ab eadem Communitate probari debet, cum eius proprium commodum concernat *l. Iul. §. offerri ff. de act. empt. Rota coram Eminentiſſ. Ottheb. dec.* 131. *n.*4. Vnde non docto de implemento formæ in inſtrumento præſcriptæ, promiſſio ſeruitutis, & damnorum remanet in ſuo robore. quia extinctio eſt conditionalis ibi: *et iuxta Peritorum relationem expenſis ſolutis ex nunc prout ex tunc, liberarunt homines à prædicta ſeruitute etc.* Conditio autem nihil ponit
12 in eſſe antequam purificetur *cap. verum de condit. appoſit. l. ſi quis fundum ff. de contrah. empt. Bart. in l. quibus diebus §. Serrillius n.*15. *ff. de condit. & demonſtr.*

Denique non releuat quod ab anno 1600. quo decretum emanauit vſque ad annum 1635. nunquam Communitas fuerit interpellata ad excauandum foueas, ac proinde per lapſum 30. annorum, & vltrà eius obligatio remanſerit præſcripta, nam preter quod non probatur dicto medio tempore opus fuiſſe dictas foueas excauare itant Cômunitas negligendo potuerit præſcribere, obiectum tollitur ex eo quod verſamur in ſeruitute perpetua conſiſtente in actibus ſucceſſiuis, in qua tot
13 requiruntur præſcriptiones, quot ſunt actus præſcribendi *l. cum notiſſimi §. in ijs C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor. Puteus dec.*253. *n.* 2. *in nou. Mohed. dec.* 226. *alias* 4. *de præſcript.*

Ex quibus Domini cenſuerunt non
14 conſtare de cauſis reſtitutionis in integrum, quæ non datur quoties ſententia tranſacta in iudicatum eſt valida, & iuſta. *Rot. dec.* 132. *n.*1. *p.*1. *cum alijs adductis in Romana de Mareſcottis* 18. *Maij* 1646. *coram Ghiſlerio*.

Vtraque parte Informante.

R. P. D. TAIA
Veliterna Retractus
9. Aprilis 1666.

ARGVMENTVM

Peritus Tertius recuſari poteſt, dummodo non ſit Compromiſſarius.

SVMMARIA

1 *Ob relationem defectuoſam, & rei qualitatis ignorantiam tertius peritus recuſari poteſt. Idem de Camerali Aeſtimatore.*
2 *Appellare licet ab eius relatione, & appellatio illam ſuſpendit.*
3 *Relatio huiuſmodi ad peritorum iudicium eſt retractanda.*
4 *Aeſtimatorum factum vt corrigatur poteſt ſuperior adiri.*
5 *Aeſtimatio compromiſſaria exceſſiua ad arbitrium reducitur boni viri.*

DECISIO XXVIII.

Sententiam Rotalem confirmandam deciſum fuit 29. Nouembris 1664. qua cõdemnabatur Petrus Paulus hortum vendere Eminentiſſimo D. in executionem Breuis Sanctiſſ. D.N. ideoq. Eminentiſſ. D. elegit Aeſtimatorem, & pro Petro Paulo contumace electus fuit alter, qui adeo diſcordarunt vt ille æſtimauerit ſcutis 3 00. cum annuo canone quatuor plaſtrarum. Hic autem 3300. Vnde pro more electus eſt tertius ex officio qui etiam æſtimauit dict. 3900. cum d. annuo canone. Igitur petente altera parte per inſtrumentum, & negante altera dubitatum fuit, An, & quomodo ſit faciendum, & Domini non eſſe faciendum reſponderunt.

Quia Tertius fuit recuſatus a Petro Paulo, & potuit recuſari ad tradita generaliter a *Calder. conſ.* 212. *alias de appell. conſ.* 6. & ſpecialiter ſenſit *Lup. ad l.*2. *C. de pact. inter empt. n.*145. *verſ.*
1 *Index ergo. Rota coram Caual. dec.* 178. *n.* 3. maxime de legitima cauſa, ſolet enim admitti recuſatio etiam Aeſtimatoris cameralis ex iuſta cauſa ad *l. apertiſſime* 16. *C. de indic. Cyriac. contr.*222. *n.*95. *verſ. tum etiam.* Cauſa vero legitima viſa eſt quia relatio eſt intrinſece defectuoſa, cum hic ipſe æſtimator declaret ſe *informato da più e diuerſe perſone del luogo del ſolito frutto, computato vn anno per l'altro, e della ſpeſa ſolita &c.* vt magis alieno arbitratu eoque incerto, quam ſuo referre videatur. *Rota dec.* 318. *n.* 18. *&* 19. & ſpecialiter igna-

ignarum ſe dicat qualitatis rei,& reditus. *Alex. conſ.54.verſ.& ſic patet lib.6.*

His accedit quod Petrus Paulus appellauit a relatione Tertij periti, à qua
2 licet appellare, & appellatio ſuſpendit relationem *arg. l. 9. C. qui ſatiſd. cog. Afflict. dec.188. n.4.& ibi Vrſill.num.4. verſ. & circà aliud, & confirmat. coram Seraph. dec.513.n.1.& dec.11.n.20.p.10.*

Talemque relationem poſſe retra-
3 ctari ad Peritorum iudicium concludit abinde *Io. de Amic. conſ.102. a n.5.* reſpondit *Rimin. iun. conſ.212.num.11. à verſ.& in terminis. Spada conſ.264.n.1. lib.2. poſt. Pacian.cui incumb. onus prob. cap.47. n.71.lib.1.Coſt. de Re integ. diſc. 36. n.7. Rota coram Seraph. d. dec. 513. n.2. a verſ. quia iudex quandocumque,& coram Rembolbo apud ipſum Spad. nu. 7. verſ. quandoquidem licet ei nouam electionem facere*. Imo poteſt ipſe superior adiri vt corrigat quod per æſtima-
4 tores factum eſt improbe. *Bart. ad d.l. 9.n.4.Alex. n.7. verſ. nam poterit eorum relatio corrigi iudicis officio*. Hic namq; non agitur de tertio perito compromiſſario, de quo quæſtio valde dubia eſt apud *alleg. et alios ad d. l. 9.Scacc.de appell. queſ. 17. limit.13.n.6. Coſta d.diſt. 36. num.10.*

Et denique quia æſtimatio etiam compromiſſaria reducitur ad arbitrium
5 boni viri ſi excedat modum *ad gloſſ. vlt. in fi. l.penult. ff. de recept. arbit. cum alijs apud Mareſcott.reſol.70. n.6. lib. 2. et ad Buratt dec.898.n.12.* Et modum quidem fuiſſe exceſſum ſatis dubium viſum eſt ex ſupra dictis, tantaque diſcordia æſtimantium, & æſtimationum aliarumque emptionum, & venditionum localium etiam voluntariarum, quæ variiſſime vtrinque deducuntur, vt Domini denique reſponderint non eſſe faciendum inſtrumentum. Vtraque &c.

R. P. D. OTALORA
Pampilonen. Iurium Parochialium.
7. Iunij 1666.

ARGVMENTVM.

Plura de Eccleſiarum vnione adducuntur. Vicarij perpetui an vero temporalis deputatio quando cenſeatur.

SVMMARIA.

1 *Prohæmialia verba lumen præſtant diſpoſitioni.*
2 *Vnio eccleſiarum facta cenſetur ad ſubueniendum tenutori, & ſic pleno iure.*
3 *Vicarius quando ex vnione ſit ad nutum.*
4 *Vſurpatio in vniuerſitate præſumitur.*
5 *Patroni conſenſus vnionem conualidat.*
6 *Iuſpatronatus lenibus probationibus verificatur, et quibus.*
7 *Iuſpatronatus conſeruatur etiam per vnionem cum conſenſu.*
8 *Congrua reſeruatio, et alia Vicariæ perpetuitatem præſeferunt.*
9 *Inſtitutio autorizabilis quoad curam ſpectat ad Epiſcopum.*
10 *Vicarius quando inſtituitur perpetuus cenſetur: et infra de alijs ad id coniecturis.*
11 *Interpretatio verborum vnionis ex obſeruantia deducitur.*
12 *Status vltimus in beneficialibus eſt attendendus.*
13 *Vicariæ perpetuitas quid importet: et n. 19.*
14 *Eccleſia incorporata receſſit a ſua natura.*
15 *Vicarius amouibilis quando deputetur, et ex vnionis ratione cenſeatur n. 17.*
16 *Bulla decreto irritanti munita contrarium factum inficit.*
18 *Viſitatio iuriſdictionem concernit.*
20 *Vicariæ perpetuitatis ſtatus quando mutari poſſit.*
21 *Concurſus factus in Vicarij s, vti erroneus non attenditur.*
22 *Vnio beneplacito carens Apoſtolico ſucceſſores non afficit.*

DECISIO XXIX.

Eccleſia S. Mariæ de Legarde ſita eſt intra limites eccleſiæ parochialis de Mendauia, hæc vero vnita reperitur monaſterio B. Mariæ de Yrache S. Benedicti. Hinc orta controuerſia coram Ordinario Pampilonen. inter monaſterium,& Vicarium oppidi de Mendauia & litis conſortes ſuper exercitio Iurium parochialium in dicta eccleſia S. Mariæ de Legarde, emanauit ſententia fauore Vicarij; ſed in gradu appellationis cauſa ad Rotam deuoluta, R. P. D.

D. meus Beuilaqua contrariam ſententiam tulit, qua pronunciauit penes monaſterium ac monacos S. Mariæ de Yrache illiuſque Abbatem pro tempore reſediſse,& reſidere curam animarũ parochialis eccleſiæ S. Ioannis de Mendauia, cui annexa reperitur altera B. Mariæ de Legarde, & Vicarium deputatum ad exercendam curam animarũ S. Io: de Mendauia eſse ad nutum Abbatis,& monaſterij amouibilem, habereq; nudum exercitium cum iure congruo *Summ. Abbatis n.1.* quæ ſucceſſiue fuit confirmata coram Reuerendiſsimo Gerunden. *d. ſummar. n. 2.* Nunc vero in tertia inſtantia dubio ſuper eius confirmatione vel infirmatione propoſito ex iuribus melius dilucidatis, & deductis, DD. infirmandam eſse ſententiam reſponderunt.

Vnio ſiquidem dictæ eccleſiæ non fuit facta monaſterio ſubiectiue, & pleno iure, etiam quoad ſpiritualia, ſed tantum quoad temporalia vt deprehenditur ex verbis prohemialibus Bul-
1 læ vnionis quæ præſtant lumen diſpoſitioni,& ex his tollitur incertitudo, vt dixit *Zaſ. in l. cum qui ff. de Iur. et fact. ignor.* quem laudat, & exornat *Molin. lib. 1. de Hiſpan. primog. cap. 5. n.4. cum ſeqq. ibi : exhibita ſiquidem nobis pro parte veſtra petitio continebat quod fructus, redditus, & prouentus dicti monaſterij etc. adeo ſunt diminuti, quod onera dicti monaſterij non valetis commode ſupportare.* Ex quo prohæmio dignoſcitur intentio Papæ, vnde apparet quod quando fecit dictam vnionem ſolum viſus fuit per eam voluiſſe ſubuenire te-
2 nuitati fructuum monaſterij, vt ad propoſitum tenuit *Rota coram Duran. dec. 14. n. 7.* & ſic vnionem principaliter fuiſse factam monaſterio pleno iure quoad temporalia mediante applicatione fructuum, vt in his terminis de vnione facta propter inopiam monaſterij declarat *Abb. in cap. monacis ſub n. 8. de præbend. ibi: nam propter religioſorum inopiam quando Papa vel Epiſcopus concedit eis eccleſiam quoad temporalia,* & talis conceſsio intelligitur vt poſsint percipere redditus, & conuertere in vtilitatem propriam. *Io: Andr. n. 10. Ancaran. n. 10.*

Id quoq; plenius probatur ibi: *ſupplicantes parochialem eccleſiam S. Ioannis de Mendauia dictæ Diœceſis* &c. *quæ de patronatu laycali exiſtit.* Hinc patet quod parochialis de Mendauia tempore vnionis non erat liberæ collationis, ſed parochialis ſæcularis de iurepatronatus laycorum. Itaq; non potuit plenarie vniri monaſterio ita vt Vicarius ad
3 nutum Abbatis remoueatur, cum non ab eo ſed a patronis laycis præſentetur *alleg. ſumm. n.3. et 4.* licet aliud dicendum eſſet ſi Abbas eſſet patronus eccleſiæ vnitæ, & haberet ius præſentandi, & nominandi Vicarium priuatiue quoad incolas iuxta diſtinctionem traditam à Canoniſtis *in cap. 1. de cappell. monach. vbi Innoc. ſub. n. 1. ibi : aly dicunt hanc Decretalem loqui vbi monaſterium non eſt patronus beneficij illius ſacerdotis, quia forte nihil receperat ab Abbate, ſed à populo tantum, ſed ſi Abbas erat patronus, Abbas remoueret.* Io: Andreas *ibid. ſub eod. n. circa med. ibi : Alij hanc decretalem intelligunt, vbi Abbas non eſt patronus, nec Presbiter ab eo aliquid recipit, ſed tantum à populo, alias Abbas ſacerdotem inſtitueret, & remoueret. Card. Zabarell. ſub n.2. verſ. & hoc præſuppoſito, & ſub n. 3. verſ. ſi enim Abbas ratione monaſterij eſſet patronus.*

Nec obſtant duo quæ opponebantur. Alterum quod non conſtat de iurepatronatus incolarum. Tum quia illud probandum eſt ad formam Concilij dũ
4 ſumus in vniuerſitate, in qua cadit vſurpationis præſumptio. Tum quia Incolæ de Mendauia de anno 1401. & ſic ante vnionem donarunt iuſpatronatus Sereniſsimo Regi Catholico, qui illud donauit monaſterio de Yrache ad hoc vt ſequeretur ſupradicta vnio *Summar. reſponſ. monaſtery n.1.* Alterum quod ad vnionem patroni acceſſit conſenſus ibi:
5 & ad id Patroni ipſius acceſſit aſſenſus, quo ſtante dubitari non poteſt de validitate vnionis. *Viuian. de Iurepat. lib. 14. cap. 5. n. 58.*

Primum enim non ſubſiſtit ex eo quod in preſenti agitur incidenter de probando iurepatronatus, pro cuius verificatione leuiores probationes ſufficiunt. *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ.*
6 *18. a n.60. cum ſeqq. Rota coram Merlin. dec.*

dec.40.n.9. Maxime cum non agatur de iurepatronatus cum ordinario, contra quem ius commune reſiſtit, ſed contra monaſterium. *Gonzal. vbi ſupra n. 59.* Illud autem probatur ex confeſſione facta à monaſterio in ſupplicatione pro obtinenda vnione ſuperius relata, quæ ſufficit ad probandum Iuſpatronatus ſaltem in præiudicium ipſius confitentis. *Garz. de benefic.q. 12.cap.12.n. 276. Rota coram Buratt. dec. 183.n.2.* deinde ex præſentationibus datis *Summ. n. 3.* inſtitutionibus, & ſententijs ordinarij *n. 4. & 5.* quibus multum tribuendum eſt, cum non ſoleant fauere iſtis preſentationibus. *Rota coram Seraph. dec. 1141. n. 8. Merl. dec. 349. n. 5.* & cum hæ longe poſt factam donationẽ emanauerint, infertur non habuiſſe effectum, ex quo in ea non interuenerit conſenſus ordinarij; Nec magis releuat ſecundum, quia etiam poſt vnionem ſpectat præſentatio ad incolas oppidi de Mendauia, non ad Abbatem; conſeruatur enim patronatus per vnionem

7 etiam factam de conſenſu patroni iuxta doctrinam *Speculat. tit. de Iurep. n. 17.* vbi in ſpecie notat quod Presbiter in eccleſia vnita ſemper celebrare debet. *Rocch. de Curte de Iurepat. verſ. honorificum ſub n. 12. poſt medium verſ. item quia dici. Lambert. eod. tract. lib. 1. p. 1. q. 6. a. 5. ſub. n. 2. in fi. ibi: explicite quod Papa non cenſetur derogare. Rota coram Reuerendiſſ. Abulen dec.* 128. *n. 19. & ſeqq. per tex. in cap. 3. de Relig. domib. vbi Io: Andreas ante fin. notat* quod vnitum monaſterio non mutat naturam.

Et clarius verba vnionis diſpoſitiua demonſtrant ibi: *reſeruata tamen dicta eccleſiæ parochialis fructibus redditibus & prouentibus pro Vicario ibidem inſtituendo congrua portione, ex qua idem Vicarius valeat congrue ſubſtentari, & epi-*

8 *ſcopalia iura ſoluere*, nam reſeruatio congruæ præſefert perpetuitatem Vicariæ iuxta *tex. in cap. ad hæc de offi. Vicar. Valenz. conſ. 54. per tot. Barboſ. de vniu. iure eccleſ. lib. 3. cap. 6. n. 3.* Item onus Vicario iniunctum ſoluendi iura epiſcopalia iuxta punctualem deciſ. *Bellamer.* 701.*n.2.* circa med. ibi: *ſecunda cauſa fuit quod ipſe reſpondet Epiſcopo, & Archidiacono de iuribus ſuis, ad quod teneri non poſſet Vicarius temporalis, & ſic ſi Vicaria de Mendauia eſſet amouibilis, onus ſoluendi iura epiſcopalia monaſterio fuiſſet iniunctum ex tradit. per Rot. dec. 101. n. 2. circa fin. p. 1. rec.* Item inſtitutio Vicarij id quoque probat, vel quia ea non competit Abbati de Yrache ex Bulla vnionis, ſed de iure pertinet ad epiſcopum, vt inquit *Gemin. in cap. vn. de cappell. monac. in 6. n. 1. & 2.* vbi quod inſtitutio autorizabilis quoad regimen populi eſt inabdi-

9 cabilis ab Epiſcopo, nec poteſt competere inferioribus prælatis, etiam ex conſuetudine vel præſcriptione, niſi habeant iuriſdictionem quaſi epiſcopalem in clerum, & populum. *Reuerendiſſ. Fagnan. in cap. in eam te n. 3. & 4. de ætat. qualit. & ord. præficiend. Abb. in cap. cum plantare num. 6. priuil. ibi eccleſia pleno iure ſubiecta, ſed non populus, tunc religioſi habent ibi inſtitutionem collatoriam tituli*: ſed inſtitutio authorizabilis quoad curam populi ſpectat ad epiſcopum *Dec. ſub n. 26.* ibi: *& notandum erit quod eccleſia non videtur ſubiecta pleno iure ſi religioſi non habent inſtituere quoad curam populi, ſed ſolum quoad titulum beneficij, & cum Vicarij inſtitutionem recipiant ab Epiſcopo, non poſſunt ab Abbate remoueri, nam dicuntur perpetui d. cap. cum plantare §. in eccleſijs vero ibi: inſtitutos etiam inconſultis epiſcopis non audeant remouere. Bellamer. dec. 701. de præbend. ſub n. 1. ibi: ratio eſt quia etiam in eccleſia ſpectante ad Menſam Monaſterij pleno iure etiam quoad omnia ſupradicta Vicarius dicitur perpetuus qui recipit curam quoad regimen populi ab Epiſcopo.* Et ibi: *ſed quia Vicarius ille, non per eas, ſed per Epiſcopum inſtituitur, illum non poſſunt amouere*; Ideo cenſetur perpetuus, vel quia in-

10 ſtitutio non cadit in amouibili iuxta gloſſ. literalem *in cap. extirpandæ verb. perpetuum de præbend.* Et eſt caſus *in cap. vnic. de cappell. monac.* vbi gloſſ. verbo *perpetui* reddit rationem, quia inſtitutio non datur ad tempus. *Reuerendiſſ. Fagnan. in cap. G. perpetuus n. 3. de fide inſtrum. Bellamer. d. dec. 701. n. 1.*

Quod autem Vicarij de Mandauia inſtitutionem autorizabilem receperint ab Epiſcopo in perpetuum patet

cx

ex ſententijs Ordinarij Pampilonenſis latis occaſione deputationum ab Abbate factarum anno 1637. & ſeqq. in quibus dicta Vicaria adiudicatur in perpetuum Summ. Vicarij n. 4. ibi: *vt poſſit gaudere Vicaria toto tempore vitæ ſuæ*. Quæ verba indicant perpetuitatem *l. 1. ff. pro ſocio*, & tunc dicitur Vicarius perpetuus quando conceſſio fertur ad vitam ipſius. *Gonzal. ad reg. 8. gloſſ. 5. §. 3. n. 11. in fi.* Deinde ex inſtitutionibus ab Ordinario factis, in quibus datur facultas Vicarijs adminiſtrandi ſacramenta, & faciendi omnes functiones parrochiales ad curam animarum ſpectantes *d. Summar. n. 5.* vbi Vicarij ad formam conſtitutionis ſynodalis iuramenta præſtiterunt, vt in terminis ponderat *Rota coram Comitul. dec. 144. n. 8.* quæ bene inſeruiunt ad interpretationem verborum vnionis quæ
11 deducitur ex obſeruantia etiam per vnum actum. *Eminentiſſ. Otthob. deciſ. 169. n. 19. & 175. n. 10.* & de interpretatione verborum ſtatuti *dec. 161. n. 11.*
12 *rec. p. 10. dec. 240. n. 14.* & firmat vltimum ſtatum qui in hac materia eſt attendendus. *Gonzal. ad reg. 8. gloſſ. 1. §. 3. n. 17. & ſeqq. Comitul. dec. 244. n. 9.*

Ex qua Vicariæ perpetuitate duo reſultant. Primum quod penes Vica-
13 rium dicatur eſſe tantum animarum cura, & exercitium, vt tenuit *Cardin. in Clem. 1. de offic. Vicarij n. 10. q. 9.* ibi: *indiſtincte cura dicitur apud Vicarium quoad omnem effectum*; Nec principalis poteſt ſe ingerere in cura animarum ſpreto Vicario, ſenſit *Ancaran. in cap. expoſuiſti de præb. n. 6. in fi. vbi* ſic: *Vicarij à canonicis in cura dependentiam non habent vllo modo*; ſed auctoritate Iuris habent curæ exercitium de per ſe, quam principalis anonicus impedire non poteſt, nec in ipſa ſe intromittere, ſicut nec Epiſcopus inuito Rectore Eccleſiæ parrocchialis poſſet aſſumere curam animarum: quam doctrinam pluribus illuſtrat, & ſequitur *Barboſ. in cap. fin. de offic. Vicar. n. 4.* Secundum quod Vicarius inſtitutus non poſſit ad nutum Abbatis amoueri ex ſuperius allegatis.

Contra quam reſolutionem plurima à Monaſterio allegabantur quæ amouibilitatem Vicarij demonſtrant; Opponebatur enim quod eccleſia S. Io. de Mendauia cui vnita reperitur illa de Legarda anno 1408. plenariè, & per viam incorporationis vnita fuit monaſterio de Yrache cum omnibus Iuribus, & pertinentijs ſuis, reſeruata congrua Vicario ab Abbate perſoluenda,
14 & ſic eccleſia a prima ſua natura receſſit, & prædium Monaſterij, cui fuit vnita, reputatur. *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 5. §. 7. n. 2. & 3. Merlin. dec. 37. n. 1. cum adduct. in dec. in hac cauſa emanata 19. Ianuarij 1663. in princ. coram R. P. D. meo Beuilaqua*; Et cum ratione
15 vnius remanſerit regularis, de iure deputatur Vicarius amouibilis, vt diſtinguit *Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 35. n. 93. Gonzal. ad reg. 8. gloſſ. 5. §. 3. n. 10. & ſeqq.* vbi agit de Vicarijs perpetuis, *& n. 14.* vbi agit de amouibilibus vnitis Menſæ. Et ſub *n. 48. & 49.* adducit conſtitutionem *S. mem. Pij V.* quæ *in §. & ſi dictas parochiales* diſponit quod Vicarij parochialium ſint ad nutum amouibiles. *Flores de Meſa var. reſol. lib. 1. q. 10. n. 16. & ſeqq. Ricc. in praxi var. reſol. to. 1. p. 2. reſolut. 293. per tot. Murga queſt. paſtoral. p. 2. q. 2. §. 7. n. 15. fol. 65.* & in terminis parochialium vnitarum Monaſterio de Yrache *Rota coram Seraph. dec. 1304. per tot. præſertim ſub n. 1. verſ. comprobatur, & in rec. dec. 88. per tot. præcipuè n. 5. & ſeqq. iuncto n. 17. p. 9. & in Pampilonen. Vicariæ de Stella 28. Martij 1659. coram R. P. D. meo Albergato, & in deciſionibus hac cauſa editis 19. Ianuarij 1663. coram R. P. D. meo Beuilaqua, & 27. Iunij 1664. coram Reuerendiſſ. Gerunden.* nec aliter prouideri poſſunt, etiam ſtante obſeruantia contraria quæ non eſt attendenda propter reſiſtentiam *Bullæ 46. ſan.*
16 *mem. Pij V.*, & cum ea ſit munita decreto irritanti, inficit quicquid in contrarium factum fuit. *Rota coram Buratt. dec. 214. n. 8. Canal. dec. 595. n. 5. & in Mindonien. Parochiali 3. Martij 1653. coram Reuerendiſſ. Zarate in fi. impreſſ. poſt Dian. var. reſol. p. 11. fol. 566. & poſt Murg. queſt. Paſtoral. dec. 29. fol. 190.*

Vlterius idem probatur ex eo quod omnes Decimas percipit Abbas de
17 Yrache, aſſignata certa portione Vica-

rio,

rios, & ita cura eſt penes Abbatem, nudum autem miniſterium penes Vicarium. *Rota apud Seraph.d.dec.* 1304.*n.*1. *&* 2. Item ex duabus deputationibus metam centum annorum excedentibus & effectum ſortitis per admiſſionem vnius Vicarij, ſequuta remotione alterius, & facta in ſecunda admiſſione mentione prioris, certe inſeruiunt pro iuſtificatione Vnionis plenariæ iu.ta *conſ. Oldrad.* 229. *a Rota recept. coram Gregor. dec.*215. *n.*1.*Merlin. dec.*4. *n.*1. *cum alijs adduct. deciſ. hac cauſa facta* 19. *Ianuarij* 1663. *coram* R. P. *D. meo Beniſaqua* §. *elicitur in ſecundo* quibus conſequens eſt concordia inita anno 1577. inter Abbatem de Yrache, Capitulum S.Io.de Mendauia, & incolas eiuſdem loci *d. Summar. n.* 5. in cuius primo capite dicitur quod Abbas dabat Vicario annu tim 60. ducatos pro congrua,& ſalario,pro cuius augmento fuit lis mota contra Abbatem,qui cum eſſet Patronus ad prouidendum in dicta eccleſia de beneficijs de Menſa, promiſit alterum vnire cum dicta Vicaria itaut Vicarius teneatur illud dimittere cum fuerit a Vicaria dimiſſus, & dare Vicario 64. menſuras frumenti. Cum ergo Abbas fuerit coactus augere ſeruitium,& aſſignare congruam, ſequitur curam reſidere penes Abbatem, Vicarium vero tantum habere exercitium. *Rota coram Serap. dec.* 1304.*n.* 1. *verſ.*5.*ponderatum fuit.* Accedit ſtatutum in dicta concordia *d. Summ. n.* 5. ſcilicet quod præſentatio Vicarij ſpectabat ad oppidum de Mendauia,collatio vero ad Abbatem itaut poſſet remoueri anno quolibet, ex qua concordia explicitam amouibilitatem continente, ſubſequuta confirmatione ordinarij, iunctis recentioribus deputationibus relatiue ad eam factis ab Abbate de anno 1637. & ſeqq. de Vicaria tanquam amouibili, patet eam eſſe talem, cum hæc ſit illius natura,vt noua fiat prouiſio,non expectata morte primi. *Rota dec.* 328. *n.* 9. *apud Poſth. de manut.& in Maceraten.Cappell.*10.*Maij* 1660.§. *iniuſtitia coram* R. P. *D. Beniſaqua*.

Deinde expendebatur alia recentior concordia facta anno 1651 inter Epiſcopum,& Abbatem *Summ. Abbatis n.* 8.in qua tribuitur Abbati facultas viſitandi eccleſiam de Mendauia proprio monaſterio vnitam,necnon Sanctiſſ.Sacramentum, Altaria, & fontem baptiſmalem: quæ viſitatio cum concernat iuriſdictionem. *Rota in Lucen. Iuriſdictionis* 28.*Maij* 1663.§.*quod enim coram Reuerendiſſ. D. meo Decano*, infertur vnionem fuiſſe plenariam, tam quoad temporalia,quam quoad ſpiritualia.

Quæ omnia congruam recipere reſponſionem viſa ſunt, nec enim ex eo quod dicta Parochialis fuerit monaſterio vnita,& incorporata, propterea deſit eſſe perpetua Vicaria. *Ludou.dec.*112. *n.*1.*&* 5.*Duran. dec.* 92.*n.*8. cum ſimul conſiſtere poſſint quod fuerit monaſterio vnita ſeu incorporata & quod per Rectorem perpetuum regeretur. *Aegid. dec.*701.*in* 3. *ratione verſ. fiat ergo Rota coram Penia dec.* 823 *n.* 13. *etiam* ſi in vnione adſint verba *cum omnibus Iuribus, & pertinentijs ſuis*; Quia in vnione quoad temporalia intelliguntur de fructibus,decimis, & ſimilibus annexis & acceſſorijs parochiali vnitæ, de qua agebatur, vt tenuit *Rota coram Duran. dec.*14.*n.*2. Inde emanat quod perceptio Decimarũ non probat plenariam vnionem, cum ſit ſeparata à iure ſpirituali, & vti conſiſtens in mera temporalitate, ad laycos pertinere poteſt. *Suar. de Relig. lib.* 2. *cap.*25.*n.*6. *Azor.inſtit.moral.lib.*7. *cap.* 34. *q.*7. *to.*1. *Grat.diſcept. for.cap.*238.*n.*28.*cum ſeqq.& late dictum fuit in Rauennaten. ſeu Ferrarien. Decimarum* 5. *Martij* 1649. §. *neq; obſtat coram Reuerendiſſ. Papien.* Vnde cum non mutauerit naturam parochialis vnitæ quæ antea erat ſæcularis, naturam ſæcularis ſemper retinuit, & in illa Vicaria tanquam ſæculari deputari debet Vicarius perpetuus. *Garz. de benefic. p.* 13.*cap.* 12.*tit. de vnion. n.* 35. vbi quod per vnionem non alteratur ſtatus eccleſiæ vnitæ. *Caſtropal.oper.moral.to.*2.*tract.* 13.*diſput.*1.*pun.*5. *n.*18 Deputationes autem factæ ab Abbate de anno 1539. præuia confeſſione iuratorum & Beneficiatorum quod Vicarius erat annalis. nullius ſunt momenti, nam cum ex bulla vnionis & alijs ſupra recenſitis conſtet de perpetuitate Vicariæ,non potuit

ſta-

20 ſtatus perpetuitatis mutari per dictas
deputationes, niſi 40. anni effluxerint
cum poſſeſſione, & ſtatu manualitatis,
firmat *Corra.in prax. benefic.lib.3. cap.9.
n.*41.& cum à die vnionis factę de anno
1408 non aſſerantur aliæ deputationes,
illæ cenſentur per errorem omiſſæ,pro-
ut etiam cõcurſus factus in Vicarijs in
quibus de iure non requiritur, errone-
21 us non attenditur. *Caual. dec. 599. n.7.
& in allegata Mindonien. Parochialis* 7.
Martij 1653.*§.magis coram Reuerendiſſ.
Zarate*:prout non iuuat concordia inita
anno 1577; Nam vltra quod non fuit
facta tantum inter duas eccleſias vt
ſupponit deciſio hac cauſa edita 19.*Ia-
nuarij* 1663.*§.non vrget coram* R. P. *D.
meo Beuilaqua*,ſed inter incolas,& iura-
tos oppidi de Mendauia, & ſic vti ca-
22 rens beneplacito, tanquam perſonalis
non afficit ſucceſſores, & præſumptio
beneplaciti ſublata *à conſtit. fan. mem.
Vrbani VIII. de praiud. eccleſ.* vt in ter-
minis ſimilis concordiæ dixit *Rota in
Pampilonen. Vicariæ* 26. *Maij* 1653. *co-
ram Reuerendiſſ. Papien.* Incolæ in dicta
concordia pacto expreſſo conuenerunt
quod ius amouendi Vicarium ſpectaret
tam ad ipſos quam ad Abbatem.*Summ.
Vicarij n.6. in fi. ibi item fuit tractatum
& conclaſum inter dictas partes quod per
quantum præſentatio & electio dicti Vi-
carij est & incumbit dicto oppido, confir-
matio vero d.D.Abbati, illumq; poſſint re-
mouere quolibet anno,eo modo quo ipſis me-
lius videbitur*;Et ſic ex ea non probatur
quod Vicarius poſsit ad nutum Abba-
tis tantum remoueri: deputationes ve-
ro Vicariorũ factæ ab Abbate de anno
1637.& ſeqq. ad formam concordiæ
minus iuuant, nam præter quod non
continent inſtitutionem auctorizabi-
lem quoad curam populi,ſed ſimplicem
collationem tituli competentem de iu-
re Abbati vigore vnionis; collationes
non habuerunt effectum, lite enim ſu-
per illis introducta coram Ordinario
Pampilonen. hic ſententias protulit in
quibus adiudicauit Vicariam in perpe-
tuum *Summar. Vicarij n.*4. quæ fuerunt
exequutioni demandatæ præuijs inſti-
tutionibus Ordinarij tanquam de Vi-
caria perpetua, vt ex tenore inſtitutio-
num 3. *Summar. n.* 5.

Demum minus officit concordia facta de anno 1651 quia ſuper ea illiuſq; confirmatione fuit ſucceſſiue à beneficiatis S. Io: de Mendauia, & aliarum eccleſiarum mota lis contra Abbatem coram prouiſore Pampilonenſi qui ſententiam tulit, qua pronunciauit dictam concordiam non debere effectum ſortiri, nec exequutioni demandari *alleg. Summar. Vicarij n.* 1. poſtquam non oſtenditur ab Abbate aliquis actus viſitationis factus in dicta eccleſia.

Et ita vtraque &c.

R. P. D. BOVRLEMONT

Aſculana Aquarum.

28. *Ianuarij* 1667.

ARGVMENTVM

Late Aquarum diuerſionis materia diſcutitur.

SVMMARIA.

1 *Aqua a fundi domino vbi est ingreſſa diuerti ad libitum potest.*

2 *Limita id non procedere ex ſeruitute, aut aduerſa conſuetudine: ſed contrariũ n.*4.

3 *Foueæ ſeruitus quomodo præſcribatur.*

5 *Ad ſeruitutem inducendam actus verificari debent in proprio loco, fieriq; ſciente, patiente & non requiſito domino n.* 6.

7 *Aqua quæ oritur in priuato fundo amoueri potest: & n.*9. *immo & aqua de publico, quæ in priuati fundum labitur d. n.* 7.

8 *Aquæ curſus non potest ab intermedij fundi domino diuerti.*

10 *Aquam ducendi per tales agros conceſſio minime afficit, non dependentes.*

11 *Seruitus effodiendi ſulcos eoſque expurgandi qualiter constituatur.*

12 *Testes contra inducentes fortius probant.*

DECISIO XXX.

Ex eo quod quædam poſſeſſiones, quarum ratione hæc cauſa diſcutitur, æſtiuo præcipue tempore aquarum penuria ſumme laborare conſueuerint, Felix de Lintis alijque litis conſortes ipſarum Domini aquam per fundos ſuperiores defluentem iure ſeruitutis legitime præſcriptę pro illis irrigandis ſibi

bi licere, inuitis etiam traducere Dominis pretendebant;Ambroſij vero, ad quos ſpectant ſuperiora prædia,in ea re abſolute diſcordes pretenſam ſeruitutẽ acriter impugnauere: vnde cauſa ad Rotam deducta & à me propoſita ſuper dubio,an & de cuius bono iure conſtet etiam ad effectum manutentionis, reſponderunt Domini conſtare de bono iure,etiam ad effectum manutentionis eo modo infra expreſſo.

Quod nimirum curſus aquarum de quibus agitur,vel conſideratur in foueis ſuperiora prædia interſecantibus, & antequam ad ſaxum vbi eſt facile pro irrigandis decliuioribus terri defluxerit; hocque caſu dixerunt Domini bonum ius aſſiſtere etiam ad effectum manutenti onis illis de Ambroſijs prædia ſuper iſta poſſidentibus, quia vbi aqua decurrit in fundum alicuius dum ſemel eſt ingreſſa, Dominus fundi ad
1 ſui libitum de ea diſponere poteſt, illamque quoquo placuerit diuertere in præiudicium fundi inferioris *l.2. §.item Labeo ait ſi vicinus ff.de aqua pluu. arcen. l.ſi quis diuturno ff.ſi ſeruit. vendic. l. vſum C.de aqueduc.l.10.Bald.in l.aquam in princ. C. de ſeruit. & aqua. Bart.in l. quominus queſ.12. ibiq.Iaſ.n.88.ff.de fumin. cum alijs concord. cumulat. in dec. 425. n. 29. p. 4. rec. to. 2. & in dec. 241. n. 7. coram Merl.*

Non obſtat quod hæc regula generalis exceptionem patiatur quoties eſt impoſita ſeruitus aut viget antiqua cõſuetudo aquam ducendi ad certum vſum, quæ valet impedire quominus aquæ commoditas vetere more ac diuturna obſeruatione ſuffulta à Domino
2 fundi ſuperioris immutetur iuxta tex. *in l.1.§.fin.ff.de aqua pluu. arcen.l.ſi.manifeſte C.de ſeruitut.& l.vſum aquæ C de aqueduct. lib. 10. & per relat. a Surd. conſ. 447. n. 11. Bertrand. conſ. 31. per tot.vol.6.Ruin. conſ.191. n.4. & ſeq.vol. 1.Theſaur. dec.245.n.3.*

Nulla tamen pro parte illorum de bentis ſufficiens affertur probatio quæ ſeruitutis præſcriptionem, aut veterem vtendi aqua commoditatẽ oſtendat, & comprobat in prædijs ſupra ſaxum (niſi eo modo de quo infra dicetur)iuxta requiſita de quibus tradunt *Burſatt.conſ.*
3 *87.n.1. & ſeqq.& conſ.156. n.49. Iacob. Riminald. conſ. 623. n. 6. inter conſ Io: Mariæ Riminald. in 4. vol. Alex. conſ. 108.n.5.vol.2.Menoch.conſ. 447.n.19. & plurib. ſeqq.* Et precipue quod meatus foueæ aut alia opera manufacta in illis fundis ſupra ſaxum ſeruitutis, ſciente & patiente domino conſtitutæ præſtent argumentum ſecundum.*gloſſ.in l.ſeruitutes 14.ff.de ſeruit. in gloſſ. magna circa fin. Cepolla de ſeruit. præd.ruſt. cap. 4.n. 56.& 60.Cranet.in tract de antiq. temp. in 5.partic. p. 4. princip. incip. circa præmiſſa n.* 40. idemq; declarant *Caſtrenſ. in conſ. 243.in fi. lib. 2. Calcan. conſ.56. vol.penult. Bellamera conſ.* 1. *col.2.*& in ſimili articulo tenuit *Rota dec.425.n.15. to.2. p. 4. rec. vbi allegat. dec. 164. n. 2. p. 2. diuerſ.*

Deficientibus igitur gentibus in dictis fundis ſuperioribus, vt eſſe poſſent meatus excauati pro ducenda aqua, eorum purgatio & ſimilia, ſequitur vſum aquæ ab illis de Lentis allegatum iure facultatis non autem ſeruitutis fuiſſe
4 impartitum; Vnde quamuis aquarum decurſus per mille annos verſus prædia inferiora & ad eorum beneficium, & vtilitatem continuauerit, non minus dominus fundi ſuperioris poteſt ad ſui libitum illud vertere in damnum inferiorum ex claro tex. *in l. Proculus ff. de damn. infec. l. ſi in meo fundo ff. de aqua pluu.arcen. et fuſe Cepoll. in tract. de ſeruit.ruſt. præd. cap. 4.de aqueduc. n.51. et Rota in præciſis terminis in d dec. 245. n. 9. et auctoritates in contrarium allegatæ non diſſentiunt ab ea concluſione.*

Actus vero poſitiui excauationis, & expurgationis fouearum adducti pro ſubſtinenda pretenſione ſeruitutis prodeſſe nequeunt illis de Lentis contra Ambroſios, dum ex opera manufacta non verificantur in bonis ſuperioribus
5 ſupra ſaxum prout eſſet neceſſarium ad hoc vt ad ſeruitutem inducendam inſeruire poſſent. *Cepoll.d.cap.4.n. 56.Rota d.dec.164.n.2.p.2.diu.et dec.425.n.15. cum pluribus ibi recenſitis;* Et licet teſtes loquerentur de actionibus geſtis in dictis prædijs ſuperioribus, veritatem adhuc magis coarctare deberent,nempe quod illi actus facti fuerint in dictis prædijs ſuperioribus neq;vi neq; clam,

k ne-

neq; precario *iuxta tex. expreſſ. in l. 1. §. fin. verſ. ſane enim ff. de aqua pluu. arcen.* Sed titulo & iure ſeruitutis, eũ alioquin emanare potuerint ab vrbana; & officioſa poſſidentis indulgentia, quo
6 caſu nulla datur præſcriptio ſeruitutis, cuius actus debent eſſe tales vt fiant in fundo alieno ſciente & patiente & non requiſito Domino, vt communiter tenent *DD. relati per Paris conſ. 112. n. 39. & 41. & conſ. 113. n. 2. lib. 1. Alex. conſ. 108. n. 9. in fi. vol. 2. Burſatt. conſ. 156. n. 55. & ſeqq. Afflict. dec. 388. & Franc. Marc. dec. 591. & 592. p. 1.*

Minuſq; obſtare viſa ſunt obiecta ex ſtatuto ciuitatis Aſculi *rubr. 16. de non amouendis curſibus aquarum, & ex dec. 213. n. 5. 6. & 7. penes Post de manut.*
7 Quia in diuerſo caſu loquuntur, videlicet quando aqua decurrit ex publico aquæductu: ſed in præſenti aqua oritur in fundis priuatis, & propterea præfata concluſio cum ſuo robore perſiſtit.

Prout & minus iuuat intentum illorum de Lantis aſſerta diſtinctio appoſita ex *Beroconſ. 144. vol. 3.* nempe quod quando de flumine publico aqua labitur in fundum priuati, procedit opinio *Bart. in l. quominus q. 4. in fi. ff. de flumin.* quod Dominus fundi poteſt tam pro libito ſuæ voluntatis diuertere, ſecus autem quando aqua oritur in prædijs priuatorum, vt habetur *ſub. n. 32.*

Quoniam Domini dixerunt ſenſum illius diſtinctionis trahi non poſſe ad caſum de quo agitur, & iuxta facti ſpeciem Beroi nullatenus aduerſari ſupra firmatæ concluſioni, ſiquidem ille auctor loquitur in terminis aquæ ſcaturientis in fundo priuato, quæq; iure ſeruitutis acquiſitæ decurrebat trans fundum intermedium ad alia prædia inferiora; Vnde iure merito contendit quod
8 Dominus fundi intermedij prohibetur iure ſeruitutis curſum aquæ tranſeuntis per illa prædia diuertere, vt in ſpecie probat *in d. conſ. n. 30. 31. & 32,* & quatenus aliud ex eius dicto poſſet inferri, Domini cenſuerunt illius authoritati non eſſe deferendum in concurſu tot Doctorum primæ claſſis nullum diſcrimen facientium inter aquam, ſiue emanet a loco publico ſiue à priuato, cum indiſtincte ponant aquam exeuntem, ex flumine in fundum priuatum fieri illius priuati, & concluſionem ampliant in caſu aquæ ſurgentis in fundo priuato, & deinde in alienum tranſeuntis, quo caſu declarant illam æque pertinere ad
9 Dominum fundi ſimul atq; in eum eſt ingreſſa, vt in terminis aquæ ſcaturientis in fundo priuato tradit *Bald. in l. aquam C. de ſeruit. & aq. ibique Paul. de Caſ. idem Bald. in cap. cum omnes. verſ. pone ex publ. de conſtit. Bart. in §. illud Labeo l. 1. ff. de aq. pluu. arcen. & alij quos allegant Paris conſ. 112. n. 2. & Honded. conſ. 79. n. 14. lib. 1.*

Minime quoq; ſuffragari poteſt illis de Lentis quod Monaci eccleſiæ S. Angeli ciuitatis Aſculi conceſſerint de anno 1546 ius deducendi aquas per
10 ſuos inferiores agros comiti Aſtulpho; Quia dicta conceſſio nullatenus afficit terras de quibus agitur vti a dicta eccleſia non dependentes, & nunquam habuit effectum: & propterea adhuc inefficax redditur ex quamplurimis reſponſionibus, quas Domini admiſere vt optime ſubſiſtentes.

Ceterum redeundo ad disiunctiuam conſiderationem ſtatus aquarum, DD. exiſtimarunt quod vbi defluxerunt ad ſaxum vbi eſt incile, illarum curſum diuerti non poſſe per alia Ambroſiorum prædia infra ſaxum ſitum habentia, quia in facto euidenter apparet in his prædijs Ambroſiorum infra ſaxum exiſtentibus ex facto hominis, ſcilicet effodiendo ſulcos eoſq; purgando ſaxo ad hoc vt aqua facilius à prædicto ſaxo in agros inferiores deuiaret ex *dat. in Summar. illor. de Lentis n. 4.* ſeruitutem fuiſ-
11 ſe legitime conſtitutam cum omnibus requiſitis *in l. ſi aquam de ſeruit. & in gloſſ. in l. ſi ſeruitus 14. ff. de ſeruit. in gloſſ. magna circa fin. optime explicat. apud Cepoll. de ſeruit. præd. ruſtic. cap. 4. n. 56. & plurib. ſeqq. Cancer. var. reſol. reſponſ. 3. cap. 4. de ſeruit. n. 24. Cyriac. cotrou. 318. n. 80. Burſatt. conſ. 87. per tot. Rot. dec. 32. n. 7. p. 4. to. 2. rec. et apud. Poſth. de manut. dec. 213. n. 5.* Qua de cauſa Domini iudicarunt etiam conſtare de bono iure illorum de Lentis etiam ad effectum manutentionis a dicto ſaxo infra, iure ſeruitutis impoſitæ iuxta conſuetudinem in diſtributione dierum obſeruari

ſo-

ſolitam, de qua deponunt teſtes pro
12 Ambroſijs examinati qui contra inducentes idem fortius probant *l.ſi quis teſtibus C. de teſtib. Surd. conſ.* 290. *n.* 15. *Mantic. dec.*244. *n.*1. *Buratt. dec.*553.*n.* 6.*cum adduct. in dec.* 102,*n.*28.*p.*9. *rec.* ita vt manutentio quæ conceditur illis de Lentis in ſaxo, & infra eluſoria non reddatur ab Ambroſijs ad tradita per *Crauett. conſ.* 470. *n.*7. *verſ.* 2.*reſpondeo et n.*8. *Riminald. conſ.* 395.*n.*1.*lib.* 4.*let ex.firmat.in d.* 213.*apud Poſth.de manut.* Et ita vtraque &c.

R. P. D. EMERIX.
Aſculana Seruitutis
11. *Februarij* 1667.

ARGVMENTVM.

Laudi virtus exprimitur, præcipue ad proſpectum vicino feneſtris nouis impediendum.

SVMMARIA.

1 *Aedificare, et feneſtras cum vicini præiudicio aperire cuique licet.*
2 *Limita id ex inducta ſeruitute, vel æmulatione non procedere.*
3 *Aemulatio regulariter non præſumitur, niſi appareat opus inutile non eſſe.*
4 *Laudum vtrinq; emologatum, et executioni demandatum vim tranſactionis habet.*
5 *Et ad inſtar pacti ſeu ſententiæ ſeruitutem inducit.*
6 *Laudum stricte intelligendum, et ad alia non trahendum.*
7 *Arbitri, et partium intentio ſequenda eſt ne laudum inutile, ac eluſorium reddatur.*
8 *Proſpectus mediante laudo poteſt impediri.*

DECISIO XXXI.

Poſtquam fratres de Malaſpinis obturarunt feneſtras eorum domus habentes proſpectum in atrio, viridario, & domo illorum de Cappellis in executionem laudi vtrinque emologati, in quo vulgari ſermone partibus iniunctum legitur: *e così fatto non ſi poſſa innouare coſa alcuna in tutti i capitoli, benche minima che foſſe*, ceperunt aperire feneſtras in alia parte eiuſdem muri, ſeu parietis, & protendere quoddam menianum cum aperitione alterius feneſtræ, per quas patet idem proſpectus in atrio, viridario, & domo illorum de Cappellis, quem habebant feneſtræ in executionem laudi obturatæ; Quapropter habito pro horum parte recurſu ad Ordinarium Aſculanum, prodijt ſententia mandans omnia poſt laudum innouata in priſtinum reduci, quæ cum fuerint in gradu appellationis ab A. C. Bulgarino reuocata, dubitaui in tertia inſtantia, An noua opera de quibus agitur ſint in priſtinum reſtituenda, & affirmatiue reſolutum fuit; Quamuis enim fratribus de Malaſpinis aſſiſtat regula deſumpta ex *l.cum eo ff. de ſeruit. vrb. præd. et l.altius et l. in ædibus C de ſeruit.et aqua*, ſecundum quam vnicui-
1 que licitum eſt in ſuo ædificare, & feneſtras aperire etiam cum damno, & præiudicio vicini, vt poſt alios firmauit *Rota in Bononien. Feneſtrarum* 13. *Aprilis* 1663.*coram me*.

Tota tamen regula duas patitur limitationes, vt ſcilicet non procedat quando contra ædificare volentes inducta fuit ſeruitus, vel quando hoc agi-
2 tur ad æmulationem, vt de prima eſt *tex. in l. ſi quis C. de ſeruit. et aqua et in d.l.cum eo ff. de ſeru. vrban. præd.* & de ſecunda eſt *tex. in l. opus nouum ff. de oper. public.*

Vtramque autem limitationem in preſenti concurrere DD.exiſtimabant,
3 æmulatio enim licet regulariter non præſumatur, tamen quia perpenſis bene facti circumſtantijs, & conſiderata attentius planta iudiciali, dignoſcitur nihil vel parum vtilitatis fratres de Malaſpinis percipere aperitione nouarum feneſtrarum, dum ipſi æque commode aliunde lumen habere poſſunt, & amicabiliter paſſi ſunt feneſtras antiquas obturari, ac in illa quæ per directum non aſpiciebat in atrium DD. de Cappellis murum eleuari fere vſque ad illius ſummitatem: vtique ſequitur quod opera noua facta cenſeantur in damnum, & præiudicium vicini, & conſequenter ad æmulationem, vt pluri-

bus probat *Cephal.conſ.*130. *n.*11.*verſ.*
*quando enim lib.*1.*Bero conſ.*135.*n.*4.*lib.*
3.*Gail.obſeru.* 69.*n.*17.*et ſeqq. lib.*2.*cum*
*alijs adductis per Sperell.dec.*55.*n.*31.*et*
ſeqq.

Seruitus autem negatiua proſpectus
recte deſumitur ex laudo vtrinq; emo-
4 logato, & executioni demandato, quod
vim tranſactionis habet, vt firmat *Rota*
*dec.*350. *n.* 2. *p.*4. *rec.* & ad inſtar pacti
ſeu ſententiæ ſeruitutem inducit §.*ult.*
5 *instit. de ſeruit. Eugen.conſ.*32. *n.*20.*cum*
*ſeq. lib.*1.*Grat.diſcept.*755. *n.*29.*et ſeqq.*

Non obſtat quod laudum præciſe
loquatur de feneſtris tunc exiſtentibus,
6 & ita vti ſtricte intelligendum trahi
non debeat ad alias præſertim in eo-
dem loco non factas ex allegatis per
Franciſc.Seuerin. allegat. 2. *n.*36.*et* 37.
post Nouar.de grauam.Vaſſall quia dum
ex toto laudi tenore conſtat non alias,
& partium emologantium fuiſſe inten-
tionem, quam liberare domum illorum
de Cappellis à proſpectu ſiue directo,
ſiue obliquo; Vtique non eſt inſiſten-
dum ſtricte cortici verborum, ſed po-
tius ſequenda venit intentio partium,
& arbitri, ne alioquin per aperitionem
7 nouarum feneſtrarum laudum reddatur
inutile, & eluſorium, vt conſiderat
*Corn.conſ.*90. *n.* 32. *verſ. et hanc inter-*
pretationem lib. 2. *Grat.d. diſcept. n.*29.
*Eugen.conſ.*32.*n.*30.*verſ.ſi prædicta ſer-*
uitus, *et* Rota *dec.* 350. *n.* 6. *et ſeqq. p.*
4. *rec.*

Idque tanto facilius in hoc caſu vi-
detur admittendum, quia fratres de
Malaſpinis in recompenſationem abla-
ti proſpectus, receperũt partem atrij, &
ambulacri illorum de Cappellis, & ar-
biter mandauit nihil innouari quoad
omnia contenta in capitulis, quod ſane
ad aliud referri non poteſt niſi ad futu-
8 rum proſpectum, quem mediante lau-
do, & ipſe, & partes voluerunt impe-
dire ſicut per *tex. n l. qui ædificium*, *et*
inl. ſi ſeruitus ff. de ſeruit. urban. præd.
*arguit Eugen.d.conſ.*32.*n.*45.*lib.*1.

Et ita vtraque &c.

R. P. D. OTTALORA.

Pampilonen. Iurium Parochialium.

11. *Martij* 1667.

ARGVMENTVM.

Fuſe de Eccleſiarum vnione, ac Vicarij ad nutum amouibilis deputatione.

SVMMARIA.

1 *Vacat nunquam poſſeſſio bonorum, ſed reſidet penes eccleſiam.*

2 *Vnio per viam incorporationis eſt cum tituli ſuppreſſione: & cum iurium tranſlatione n.* 5.

3 *Parochialitas nihil aliud eſt quam cura animarum.*

4 *Vnio cum omnibus iuribus quid importet.*

5 *Vnio eccleſiæ parochialis eſt vnio curæ animarum. Narratiua, ſeu petitio quando non attendatur.*

6 *Iuſpatronatus extinguitur facta vnione cum patroni conſenſu: & n.* 11.

7 *Conſenſus patroni in iuriſpatronatus extinctione quomodo præſumatur.*

8 *Narratiua litterarum ex longæui temporis lapſu vera præſumitur.*

9 *Nuncius Apoſtolicus cum Papæ confirmatione ſupplet in iurepat. ordinarij conſenſum.*

10 *Iuſpatronatus abſq; Apoſtolico priuilegio extinctum recuperari non poteſt.*

12 *Nominationes ad concordiam relatæ eius conditionem recipiunt.*

13 *Nominationes quandoque prærogatiuam tantũ, non vero ius coactiuum tribuunt.*

14 *Cura totalis penes Vicarium reſidet quando ipſe fructus omnes percipit.*

15 *Transfertur cura, facta vnione cum omnibus.*

16 *Congrua Vicario reſeruata ad ſe alendum & epiſcopalia iura ſoluendum eſt de iuribus Epiſcopo debitis ratione exercitij curæ.*

17 *Vicarius quando debeat eſſe perpetuus, & inſtituendus.*

18 *Inſtituere large ſumitur.*

19 *Inſtitui quis non poteſt in eccleſia per viam incorporationis vnita.*

20 *Titulo extincto Eccleſia remanet merum prædium.*

21 *Vicarius monaſterij vniti poteſt id quod*

alij

alÿ in ſua parochia.

22 *Vicurÿ ſi habeant merum exercitium, hoc poteſt eſſe temporale.*

23 *Beneficÿ ſtatus poteſt beneficiato inſcio immutari.*

24 *Approbare Vicarios amouibiles indefinite debet Epiſcopus.*

25 *Vicarius amouibilis eſt deputandus, vnione facta pleno iure.*

DECISIO XXXII.

CEnſuerunt Domini die 7. Iunij præteriti infirmandam eſſe ſententiam Rotalem latam coram R P D. meo Beuilaqua, & ſucceſſiue confirmatam coram Reuerendiſſ. Gerunden., qua pronunciatum fuit penes monaſterium & monacos S.Mariæ de Yrache illiusque Abbatem pro tempore reſediſſe, & reſidere curam animarum parochialis eccleſiæ dicti Ioannis de Mendauia, cui annexa reperitur altera B. Mariæ de Legarda, & Vicarium deputatum ad exercendam curam animarum S. Ioannis de Mendauia eſſe ad nutum Abbatis, & Monaſterij amouibilem, habereque nudum exercitium cum iure congruo: ſuper cuius deciſionis iuribus propoſui dubium, & DD. à deciſis recedendum eſſe responderunt.

Nam vnio Eccleſiæ S.Io. de Mendauia fuit facta monaſterio quoad ſpiritualia, & temporalia, vt ex verbis deciſionis compræhenditur ibi: *Parochialem eccleſiam vacantem per liberam reſi-*
1 *gnationem Sancÿs*, quæ reſpicit titulum, quia poſſeſſio bonorum nunquam vacat, ſed ſemper reſidet penes eccleſiam. *Natt. conſ.562. n.11. & 12. lib. 2. Rota dec.19.n.11.p.2.diuerſ.*

Quibus conueniunt ſequentia: *Dicto monasterio in perpetuum incorporare, annectere, & vnire dignaremur.* quæ demonſtrant petitam vnionem fuiſſe acceſſoriam per viam incorporationis, &
2 ſic cum ſuppreſſione tituli. *Hoyed. de incompatib. benefic. p.2. cap.3. ſub n.9. verſ. tamen incorporatio. Rota dec.710.n.2.p.2. rec. Merlin. dec.115. n.1. per tot.*

Petitioni adſtipulatur conceſſio ibi *præfatam parochialem Eccleſiam, ſicut*
3 *præmittitur, vacantem.* vbi Papa parochialem eccleſiam conceſſit, quæ conceſſio compræhendit curam; & ſpiritualia, cum Parochialitas nihil aliud ſit quam cura animarum. *Put. dec. 299. in fi. lib.1. Rota diuerſ. dec.52.n.38. & 39. p.2. & coram Coccino dec.454.n.7.*

Adduntur inſuper verba illa *cum omnibus iuribus, & pertinentÿs ſuis*, quæ compræhendunt curam animarum, iu-
4 ra parochialia, ceteraque ad eccleſiam vnitam ſpectantia de iure ſiue conſuetudine. *Innoc. in cap. cum ad ſe n.2. verſ. & dic. quod pertinentiarum nomine de restit. ſpoliat.* Rota *dec.630. n.27.p.4. rec. to.3.* & important quod vnio ſit facta acceſſorie etiam quoad ſpiritualia. *Murg. quaest. pastoral. p.4.q.1. ſect.3. concluſ.2.n.7. Rota coram Merlin. dec 115. n.6. verſ. praterea Eccleſia, & coram Caual. dec.599 n.3. & 4 & in rec. dec. 630. n.27.p.4.to.3. & dec.21.n.6.p.6.* vbi *n. 7.* dicitur quod ſub dictis verbis venit etiam ius deputandi Vicarium ad nutum amouibilem, & in *Mindonien. Parochialis coram Reuerendiſſ. Conchen. post Murg. dec.29. ſub n.11.* & plene firmatum fuit in deciſionib. hac cauſa emanatis 19. *Ianuarÿ 1663. §. de hac autem coram R.P:D. meo Beuilaqua & 27. Iunÿ 1664. §. hanc autem coram Reuerendiſſ. Gerunden.*

Fortius dum in vnione dicitur: *Præfato monasterio auctoritate nostra ordinaria in perpetuum incorporamus* quod oſtendit vnionem eſſe acceſſoriam, &
5 extinctiuam tituli cum translatione Iurium (etiam ſpiritualium) in monaſterium cui facta eſt vnio, & declarant *Garz. de benefic. p.12. cap.2. n.55. Castropal. oper. moral. to. 2. tract.13. diſput. 6. pun.12.§.1.n.10. Murg. quaeſt. pastor. p.2. q.2.§.7.n.35. in fi. fol.72. et p.4.q.1. ſect. 3. concluſ.2. n.7. in fi. fol.186. Caual. dec. 371.n.5. et Catacen. prætenſæ obedientiæ 23. Maÿ 1650. §. eademque coram bon. me. Bichio, et in Mindonien. parochialis coram Reuerendiſſ. Conchen. ſup. allegata.*

Idem etiam patet ex eo quod in Vnione ſequentia leguntur: *ita quod liceat per vos vel procuratorem vſum corporalem, poſſeſſionem præfatæ parochialis Eccleſiæ, Iuriumque, et pertinentiarum prædictarum auctoritate propria apprehendere* ita vt important pleno iure, & ſubiectiue vnire, & incorporare eccle-

ſiam

ſiam parochialem menſæ monaſterij, tam quoad temporalia, quam quoad ſpiritualia, & conſecutiue dare facultatem poſſidendi iura parochialia; eiusque fructus ratione parochialitatis vnitæ. *Caual.dec.599.n.2. & in rec. dec. 710.n.3.p.2. & 352.n.8.p.4.& 580.n.8. & 15.eadem p.4.to.3. & dec.88. n.12.p. 9. Buratt. dec.214. n.4. Merlin.dec.115. n.7.cum adductis in dicta Mindonien. Parochialis coram Reuerendiſſ. Conchen. §. & vlterius.*

Officere autem non poteſt quod ex tenore vnionis conſtet illam fuiſſe factam ad ſupplendam neceſſitatem monaſterij, & ſic pleno iure quoad temporalia mediante applicatione fructuum, vt ponderatum fuit in *deciſ. quæ reuidetur §.vnio ſiquidem.*

Quia licet cauſa motiua vniendi fuerit neceſſitas monaſterij, vnio facta
5 fuit de ipſa eccleſia parochiali, quod
importat vnire ipſam curam animarum, & ſic non debet attendi narratiua, ſed concluſio. *Angel.conſ.36.n 3. & alys relatis dixit Rota in Romana, ſeu Veliterna Affictus 15. Martij 1652. in fi. coram bo. me. Bichio.* Maxime dum conceſſio eſt clara, quo caſu nec petitio conſideratur. *Abb.in cap. inter dilectos n.4. verſ. nota bonam limitationem de fide instrum. Rota coram Greg.dec.522.n.8.* Nec conceſſionis prohemium attenditur. *Grat. diſcept.530. n.27.Rota dec.36.n.18.p.5. rec.* Cum enim conceſſio pendeat ab animo concedentis, narratio ſupplicantis attendenda non eſt ad illam interpretandam. *Felin. in cap. cauſam quæ n. 6. prope fin. verſ. prædicta declara de reſcript.Becc.conſ.21.n.28.Gratian diſc. 734.n.31.*

Minus obſtat quod Parochialis de Mēdauia tēpore vnionis nō erat liberæ collationis, ſed parochialis ſæcularis de Iurepatronatus laicorum, & ſic non potuerit plenarie vniri monaſterio ita vt Vicarius ad nutum Abbatis remoueatur, cum non ab eo ſed à patronis laicis præſentetur, vt ponderatum fuit *in §. id quoque plenius.*

Obiectio ſiquidem procedere poſſet ſi vnio facta fuiſſet æque principaliter, tunc enim quia remaneret titulus, dubitari poſſet ad quem pertineret Vicarij nominatio: cum vero vnio facta eſt pleno iure, acceſſorie, & ſubiectiue monaſterio (vt in præſenti) ſi conſenſus pa-
6 troni in vnione interuenit, iuſpatronatus extinguitur, & eam non impedit iuxta *tex. in cap. paſtoralis 7. de Donat. vbi DD. Vinian. de iure pat.lib.14.cap.5. n.58.Rota in rec.dec. 579.n.4. p.2.*

Conſenſum autem Patroni interueniſſe patet ex Bulla vnionis ibi: *& ad id*
7 *Patroni ipſius acceſſit aſſenſus*, & relatum
verificatum præſumitur coram exequutoribus literarum Apoſtolicarum vnionem confirmantiū. *Put.dec.356. n.4. lib. 1.dec.734. n.4.p.2. dec.71.n.5. & ſeqq.p. 5. rec.* præter quod ſufficit lapſus temporis longæuus ad hoc vt narratiua literarum vera præſumatur. *Gregor. dec.*
8 *431.n.10.Canal.dec.15.n.3.* Deinde cla-
rius apparet dum incolæ de Mendauia ante vnionem donauerant Iuſpatronatus Carolo Sereniſſimo Regi Nauarræ, qui illud donauit monaſterio de Yrache ad hoc vt ſequeretur prædicta vnio, *vt in dec.* quæ reuidetur *§. nec obſtant.*

Minus releuant duo quæ contra prædictam donationem opponebantur. Alterum quod non potuerit ſubſiſtere, ex quo in ea non interuenit conſenſus ordinarij: alterum quod non fuerit obſeruata, quia poſt factam vnionem Incolæ de Mendauia nominauerunt aliquos Vicarios. Primum enim ſoluitur ex eo quod Communitas à ſe abdicauit Iuſpatronatus, illudq; donauit Sereniſſ. Regi Nauarræ, qui cum inſertione ipſius donationis illud donauit monaſterio vt fieret Vnio, quæ facta fuit à Nuncio Apoſtolico, & Adminiſtratore Epiſcopatus Pampilonæ, & confirmata à Papa: ex quo reſultat & ſuppletur cōſenſus ordinarij, & ſic cum extinctum
9 fuerit iuſpatronatus, non potuerunt In-
colæ in hac eccleſia regulari nouum iuſpatronatus acquirere, neq; antiquum iam extinctum recuperare abſq; priui-
10 legio Apoſtolico. *Rota in rec. dec. 29.n.
9.p. 7. & coram Eminentiſſ. Otthob. dec. 159. n. 9. cum ibi adduct.*

Nec viſi ſunt fauere Doctores allegati *in dec. §. nec obſtant in fi.* Hi enim diſputant, an ſi eccleſia patronalis deſtructa vniatur alteri eccleſiæ, iuſpatrona-

ſtatus ad eam tranſeat,& præiudicet pa-
11 trono,& tertio, qui caſus non conuenit cum præſenti,in quo agitur de vnione eccleſiæ patronalis facta de conſenſu Patroni alteri eccleſiæ acceſſoriè, & ſubiectiuè extinctiuâ tituli eccleſiæ vnitæ, in quibus terminis loquitur *tex. in c. Paſtoralis.7.de Donat.& DD.ſupra adducti* firmantes quod iuſpatronatus extinguitur.

Secundum autem minoris conſiderationis eſt, vel quia nominationes factæ ante annum 1577 ſunt amouibiles ad annum, & per viam ſupplicationis quo anno inita fuit concordia inter partes,in qua firmatur amouibilitas Vicariorum, & cum omnes nominationes
12 ſequentes referantur ad concordiam, relatio operatur vt recipiant conditiones eiuſdem, & ad eius terminos reſtringantur. *Rota in rec.dec.429.n.2. & 555.n.5.p.2.*& latè dictum fuit in deciſ. huius cauſæ emanata de anno 1663.coram R.P.D. meo Beuilaqua; Vel quia hæ nominationes dicuntur preces, & ſupplicationes factæ ad effectum habendi Vicarium populo gratum, & quibus
13 non probatur poſſeſſio Iuriſpatronatus, ſed ſolum quædam prærogatiua competens Communitati, & populo, quæ non tribuit aliquod ius coactiuum & obligatorium.*Ferett. conſ. 33.n.3. & 4. & conſ. 212. n.4. Rocc. de Iurepat. in verb.competens n.60.Gonzal. ſuper reg.8. Cancell. gloſſ. 18.n.90. Caual.dec.419.n. 1.& per tot.& in Pampilonen. Vicariæ de Stella 3. Iunij 1643.§. nec refragantur coram Reuerendiſſ. D.meo Decano & 26. Maij 1653.§. neq. vlla vis fieri poteſt coram Reuerendiſſ.Papien.*

Etenim argumentum deductum pro excluſione tranſlationis curæ in monaſterium, ex quo fuerit in vnione reſeruata congrua pro Vicario,retorquetur, vt præciſè reſpondit *Rota dec. 710. n. 3. p. 2. rec.* vbi declarat tunc totalem curã
14 penes Vicarium eſſe quando ipſe omnes fructus beneficij percepit, certa portione aſsignata ei, cui facta eſt vnio. At in preſenti ſumus in caſu contrario, in quo liquet curam fuiſſe tranſlatam in monaſterium, vt de communi opi-
15 nione teſtatur *Rota dec.352.n.8.p.4.rec.* Et eſſe claram iuris concluſionem dicit *Scraph.dec. 1304.n.1. verſ. hincq.reſult.*

Parum refert quod Congrua reſeruetur Vicario, non ſolum vt poſsit ſe ipſum alere,ſed addatur: *Et Epiſcopalia iura ſoluere*; Nam cum ex ſuperioribus appareat curam fuiſſe tranſlatã in mo-
16 naſterium, id intelligitur de iuribus epiſcopo debitis ratione exercitij curæ,vt reſpondit *Rota coram Merlino dec. 115. n. 12. verſ. & eo modo.*

Nec intereſt quod Vicarius ſit inſtituendus,tam ex verbis vnionis, quam
17 de iure ex doctrinâ *Abbat. in cap. cum plantare n. 6. poſt. med. verſ. eo caſu de priuil.* vbi dicit quod, licet eccleſia ſit pleno iure ſubiecta monacis, ſi nõn eſt ſubiectus populus, inſtitutio auctorizabilis quoad curam populi ſpectat ad epiſcopum, & ideo debet eſſe perpetuus,prout presbiteros qui ad curam populi per monacos in eorum eccleſijs præſentantur Epiſcopis, & ab ipſis inſtituuntur debere eſſe perpetuos dicit *tex.in cap. vnic.de cappell. monach. in 6.* præſertim dum in approbationibus Epiſcopi ab anno 1637. citra apponi conſueuerunt verba illa:*vt gaudere poſſit Vicaria toto tempore vitæ ſuæ*, quod dicitur enunciatum in ſententia lata ad fauorem vnius ex duobus nominatis.

Quia verbum *inſtituere* largè ſumi-
18 tur, & continet quemcumque modum prouidendi,vt poſt alios declarant *Barboſ.de poteſt. Epiſc.p.3. alleg.72.n.172.*& in ſpecie quod accipiatur pro deputatione Vicarij ſeu Cappellani ad nutum amouibilis ad exercitium curæ, videre eſt apud *Gregor.dec. 370.n.5. verſ.ſunt enim inſtituti.*

Vlterius doctrina Abbatis procedere poſset in eccleſijs alio modo ſubie-
19 ctis monacis quam per vnionem factã acceſsoriè per viam incorporationis, in ijs enim non poteſt quis(propriè loquendo)inſtitui vt tradunt *Garz. de benefic.p.12. cap.2.n.52. Barboſ.de offic.parochi cap. 1. n. 69. ad fin. verſ. nec illis. Tondut.reſol. benefic. p.2. cap. 1. §.5.n.9.* cum per hanc vnionem extinguatur titulus Parochialitatis, ita vt non poſsit amplius dici Beneficium,ſed tranſlata
20 omni cura in Abbatem, eccleſia remanet merum prædium & grangia monaſterij,vt declarat *Garz. de benefic. p. 12.*

cap.

cap.5.n.192. Rota *in Aretina ſeu Montis Politiani Iuris viſitandi* 16. *Decembris* 1588. *coram Gypſio* ita vt amplius non vacet. *Canal. dec.*330. *n.*3. *&* 6. 373. *n.*3. *&* 628. *n.* 1. vbi quod ſepe dictum fuit;

21 Et ſic Abbas tanquam verus Rector poteſt exercere omnia quæ poſſunt alij Rectores in ſua parochia, prout reſpondendo eidem doctrinæ Abbatis firmauit *Rota in Pampilonen. parochialis de Stella.* 28. *Februarij* 1606. §. *vltra quod coram Cardinali Pamphilio*.

Ex quibus patet ſolutio *ad tex. in d. cap. vn. de cappell. monac.* qui loquitur de presbiteris qui inſtituuntur, & habent curam in titulum, non autem de haben-

22 tibus merum eius exercitium, quod poteſt eſſe temporale, vt reſpondit *Rota coram Caualer. dec.* 389. *n.*3. *& in Hiſpalen iuris amouendi Vicarium* §. *vti. nec repugnat coram bo: me: Peutingerio confirmata in dec.* 116. *n.*20. *p.*9. *rec.*

Nec alicuius momenti eſt quod Ordinarius in approbationibus ac ſententia prædictis expreſſerit: *ad effectum gaudendi toto tempore vitæ ſuæ*. Tum quia dum ex verbis vnionis conſtat ipſam fuiſse factam acceſsorie per viam incorporationis, & curam tranſlatam in Abbatē debuiſſe exerceri per Vicariū ad nutum amouibilem, non potuit po-

23 ſtea hunc ſtatum maxime Abbate inſcio, immutare. *Rota coram Buratt. dec.* 636. *n.*9. *vbi Adden. & in rec. dec.* 152. *n.* 12. *p.* 10. Tum etiam quia licet Ordinarius non debeat Vicarios amouibiles proprie loquendo inſtituere, ſed tantū præuio examine ſuper idoneitate approbare, vt tradunt *Flores de Meſa reſol.*10. *n.*26. *Garz. de benefic. p.*1. *cap.*2. *n.* 93. *ad med. Barboſ. de vniuerſ. Iur. eccleſ.*

24 *lib.*3. *cap.* 6. *n.* 63. Non tamen debet eos approbare ad tempus, ſed indefinite iuxta declarationem Concilij relatam per *Barboſ. d. cap.*6. *n.*48. *& ad Conc. ſeſs.* 7. *de reform. cap.*7. *n.*28. ſcilicet vt reſpectu ipſius gaudere poſsint Vicarij toto tempore vitæ ſuæ, quod intelligi debet vt ſit perpetua Vicaria ſi non reuocetur, & ſic intelligendum collationem beneficij manualis: dicit (alijs relatis) *Larrea de anniuerſ. & cappell. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 8. quod ſufficit ad hoc vt non poſſit dici conſtare de eius voluntate ſtatū mutandi, vt in propoſito *Rota dec.* 308. *n.*4. *verſ. neq. conſtat. p.* 1. *rec.*

Cum itaque ex ſuperioribus conſtet quod vnio ſit facta pleno iure etiam quoad ſpiritualia, conſequens eſt quod

25 Vicarius pro exercitio curæ deputandus ſit ad nutum amouibilis, vt docuit *gloſſ. in clem. vn. verſ. ad menſam in fi. de exceſſ. Prelat. & plene firmauit Rota in Hiſpalen. Iuris amouendi Vicarium* 21. *Iunij* 1641. §. *& quod animarum cura coram bo: me: Peutingerio confirmata in eadem cauſa dec.* 116. *n.*19. *p.*9. *rec. & dictum fuit in deciſ. hac cauſa emanata* 19. *Iunij* 1663. §. *non obſtat coram R. P. D. meo Beuilaqua*: maxime concurrente pro amouibilitate diuturna obſeruantia comprobata ex datis *in Summar. Monaſterij n.*14. *& plurib. ſeqq.* nec non vltimo ſtatu deſumpto ex eo quod propter abſentiā Michaelis Ximenex Vicarij anteceſſoris, Abbas deputauit modernum Vicarium abſque vlla contradictione *d. ſummar. n.*27. qui vltimus ſtatus in materia amouibilitatis ſummopere attenditur. *Gonzal. ad reg.* 8. *gloſſ.* 5. §. 3. *n.*18.

Et ita vtraque &c.

R. P. D. ALBERGATO.

Pampilonen. Decimarum de Tafalla
23. *Martij* 1667.

ARGVMENTVM.

Societatem Ieſu in nonnullis Hiſpaniæ Regnis Decimas oſtenditur ſoluere non debere.

SVMMARIA.

1 *Decimæ a Parocho iuxta Parochiæ limites exigendæ.*

2 *Localis conſtitutio de loco ad locum non extenditur.*

3 *Vnio æque principaliter non poteſt vnum Regnum ſub alio compræhendere. Vbi de modo id agnoſcendi.*

4 *Nomen beneficij principaliter vniti retinetur, ſecus ſi acceſſorie.*

5 *Decimarum ſpecialis caſus ex alijs non trahitur.*

6 *Obſeruantia in indiuiduo ſolum attenditur.*

Na-

7 *Natura ſubiecta materia potius operatur, quam proprij nominis expreſſio.*
8 *Breuis Pontificis tanquam arbitratoris ad ea quæ in lite non erant minime extenditur.*
9 *Societas Ieſu in Regno Nauarræ Decimas non ſoluit.*
10 *Obſeruantia contraria ex vnico actu inducitur.*

DECISIO XXXIII.

INgentem controuerſiam inter Parochiales Eccleſias Regnorum Caſtellæ, & Legionis ex vna, & Collegia Societatis IESV illarum partium ex altera, compoſuit Leo XI. glor. mem. prætendentibus ijs exigere Decimas de iure Parochis debitas à quibuſcumq; etiam Eccleſiaſticis perſonis intra limites earumdem Parochialium exiſteñ, *iuxta cap. cum contingat, & cum in tua, de deci-*
1 *mis Rota coram Comitulo dec. 111. n. 15.* His verò excipientibus de ampliſſimis eorum priuilegijs ſibi per varios Pontifices conceſſis à ſolutione Decimarum; Vnde Summus Pontifex arbitrando inter partes, quæ congregatæ in ipſum compromiſerant declarauit, loco Decimæ ſolui vigeſimam in dd. Collegijs, de fructibus tamen eorumdem bonorum, tunc temporis in dd. Regnis Caſtellæ, & Legionis acquiſitorum, de fructibus autem acquirendorum ſolui integram Decimam, derogando quibuſcumque legibus, Conſtitutionibus, ac priuilegijs in contrarium, & prout in eius Breue emanato ſub die 23. Aprilis 1605.

In exequutionem iſtius Breuis egerunt coram Ordinario, & deinde coram Nuncio Abbas de Tafalla, & cæteri Præſules, ac Parochi Ciuitatis Pampiloneñ, quæ eſt caput Regni Nauarræ pro ſolutione dictæ vigeſimæ, ac decimæ reſpectiuè à Collegio Pampiloneñ Soc. IESV, ſed hoc ſoluere recuſante, cauſaque per Sanctiſſimum mihi commiſſa, præuia auocatione à quibuſcumque. Dubium propoſui, de cuius bono iure conſtet etiam ad effectum manutentionis ad fauorem ipſius Collegij reſolutum.

Ratio reſolutionis fuit; quia Breue loquitur tantummodo de bonis in Regnis Legionis, & Caſtellæ, ibi, *Prædicta Societas, & illius Domus etiam Probationum, & Collegia, & bona quæcumque in prædictis Regnis Legionis, & Caſtellæ exiſtentia loco decimæ vigeſimam perſoluere teneantur.* Vnde trahi non debet ad Collegia, & bona ſita in Regno Nauarræ, cum conſtitutio localis non extendatur de loco ad locum etiam ex
2 identitate rationis, *ad textum in l. ius ſingulare, ff. de legib. Rota coram Buratto deciſ. 19. n. 5. in rec. dec. 316. n. 10. p. 9.* & in ſpecie eiuſdem Breuis *in Ariminen. Decimarum 17. Iunij 1652. §. Quod clarius, coram Reuerendiſſ. Papien.*

Minimè obſtante vnione, & incorporatione facta per Regem Catholicum Ferdinandum de eodem Regno Nauarræ cum dd. Regnis Caſtellæ, & Legionis.

Quia incorporatio legitur facta Coronæ ad effectum ſuccedendi, ibi, *Vt ſit dicta Regina Domina noſtra, & poſt ſuos longos dies dicti Principis noſtri Do-*
3 *mini, & ſuorum hæredum, & ſucceſſorum in ipſis Regnis Legionis, & Caſtellæ. Summario impreſſ. n. 1.* & dum ipſa vnio non fuit facta per modum ſuppreſſionis, & extinctiuè, ſed æquè principaliter, clarum eſt eam operari non poſſe comprehenſionem vnius Regni ſub altero, & quod Pontifex ſub nomine Regnorum Legionis, & Caſtellæ Regnum Nauarræ intellexerit.

Quod autem vnio fuerit æquè principaliter, & non per modum ſubmiſſionis patet ex diuerſitate legum, Tribunalium, monetæ, Pragmaticæ, aliorumque Rituum, quibus vtitur Nauarra, ex independentia Proregis, ac ſupremi Conſilij auctoritate, vt in volumine Legum dicti Regni *lib. 1. tit. 3.* ex iuramento fidelitatis à Proregibus fieri ſolito cum ea proteſtatione, *quod non obſtante incorporatione facta iſtius Regni Coronæ Caſtellæ dictum Regnum remaneat pro ſe. Summ. n. 2.* necnon ex eo, quod Nauarrenſes non poſſunt trahi extra Regnum in cauſis tàm ciuilibus, quam criminalibus, nec iudicari legibus Caſtellæ cum alijs pluribus conſideratis in facto, ex quibus ſanè colligitur Regnum quantumuis vnitum ſta-

Digitized by Google

re de per ſe,non autem fuiſſe alteri ſuppoſitum, adeout ſub illius denominatione comprehendatur, *ad tradit. per Bart. in l.ſi conuènerit, §. ſi nuda n.3. ff. de pignor. act. Aym. de antiq. temp. p.4. n.27. verſ.ſed aduerte. Rota dicta deciſ. 316.n.8.et 9.p.9.*& in ſpecie Regni Nauarræ *Solorz.* qui hanc ipſam reddit rationem, quia ſcilicet illud non acceſſoriè; ſed principaliter vnitum eſt de iure indiarum *tom.2.lib.3.cap.19. n.48. & prius Salan. de Pac. ad ll.Taur.l.1.relect. ſol.124.num.151.verſic. rurſus, et ſi his Regnis*.

Exemplo beneficiorum, quæ vnitaæquè principaliter retinent proprium nomen, propriaſque leges, ac priuilegia, adeout vnum ſub altero non com-
4 prehendatur in impetratione, niſi de vtroque præciſè facta ſit mentio, *Garz. de benef.p.12. cap.2. n.43.* quidquid ſecùs ſit in beneficijs per modum ſubmiſſionis,& acceſſoriè vnitis, in quibus titulus, ac nomen vnius ſub altero ſupprimitur, *et per eumdem Garz. d. cap.2. n.32. cum pluribus ſeqq. Lotther. qui cæteros refert de re benefic. lib. 1. quæſt. 28. n.97. et 98.*

Accedit teſtimonium multorum Hiſtoriographorum Regnum ipſum Caſtellæ, & Legionis deſcribentium, & tamen ſub illis non ponunt Nauarram, Item aliorum denumerantium Eccleſias Epiſcopales, & Metropolitanas Regni Caſtellæ, non autem recenſentes Epiſcopales Nauarræ, de quibus latè *in dicto Summario impreſſo n. 3.* ex quibus confunduntur Hiſtoriographi in contrarium adducti.

Nihil obſtante diſtinctione Dominij temporalis à ſpirituali,dum ſaltem prætenditur ſub Clero, & perſonis Eccleſiaſticis dictorum Regnorum ſemper fuiſſe comprehenſum Clerum,& perſonas Eccleſiaſticas quoque dicti Regni Nauarræ. Tùm ex Congregationibus in Curia Regia, in qua interuenit Procurator Eccleſiæ Pampiloneñ, tùm ex varijs Bullis Summorum Pontificum, in quibus eadem Eccleſia Pampiloneñ connumeratur inter Eccleſias Caſtellæ,& Legionis.

Quoniam vltra quod eliduntur ex alijs Bullis, & conceſſionibus in contrarium, de quibus *in dict.Summ n.15.* Reſponſum fuit prædicta omnia emanaſſe in caſibus,in quibus omnia,& ſingula Regna Hiſpaniarum comprehendebantur,nimirum in materijs ſolutionum ſubſidij, & excuſati, vnde trahi non poſſunt ad caſum ſpecialem Deci-
5 marum, vt in fortioribus terminis conſuetudinis, dixit *Rota coram Eminentiſſ. Ottbobono deciſ.39.n.10.* & aliàs obſeruantià in ipſomet indiuiduo ſolùm at-
6 tenditur, *iuxta conſ.Oldrad. 237.num.3. Mantic.dec.56.n.6. & 7.& dec.159. n.4. Buratt. dec.570. nu. 9. cum alijs plenè in Maioricen. Canonicatus 15. Iunij 1657. §.Deſi.iunt,coram Reuerendiſſ.Papien.*

Quinimmò fuit animaduerſum,quod in concordia ſuper decimis tractata, ac concluſa de anno 1638. inter Eccleſias Regnorum Caſtellæ, ac Legionis, ac PP. Societatis IESV non interfuit Procurator Eccleſiæ Pampiloneñ, cum tamen adeſſet, ac interueniſſet in Congregatione ſuper ſolutione excuſati *dict.Summ.n.14.*

Et inſuper accedit ſubiecta materia, non enim probatur, quod in dicta controuerſia ſuper decimis,quam Summus Pontifex, vt ſupra compoſuit, compre-
7 henderetur Regnum Nauarræ, potentius autem operatur natura ſubiectæ materiæ,quàm proprij nominis expreſſio, inquit *Abb. in cap.1.ſub n.2. verſ.& ſic potentiùs de tranſlat.Epiſcoporum, & in cap. quoniam, ſub num.8.verſ.item ad materiam ſubiectam de offic.et poteſt. Iudic.delegat.*& in ſimilibus terminis *Rota coram Mantica dec.59. n.5.et 6.* Dumq; Summus Pontifex in dicta controuerſia ſe geſſit tanquam Arbitrator inter partes collitigantes, clarum eſt eius Breue
8 tamquam ſpeciem arbitramenti, ac tranſactionis trahi non poſſe ad ea Collegia, quæ non erant in lite, *iuxta tex. in l. ſi certa, C.de tranſact. cum concord. per ſanct.mem.Gregor.dec.158.n.3. & 4. alijſque relatis in prealleg. Ariminen. §. Neque obſtat, in fin. coram Reuerendiſſimo Papien.*

Et tandem accedit obſeruantia, quæ eſt optima rerum, legumque interpres, non enim conſtat,nec ante, nec poſt d. Breue, quod Societas pro Collegijs exiſtentibus Nauarræ vnquam ſoluerit huiuſ-

9 huiuſmodi Decimas, *Rota coram Mantica dec.320.n.5.in rec. d. dec. 316. n.10. p.9.coram Roias dec. 281. n.15. & 16. & in d. Ariminen.§.Eoque magis comprobatur*, & in iiſdem terminis impetrationis Bullæ *in Cæſarauguſtana Portionum 16.Iunij 1659.§.penult.coram me.* Immò cum Gregor.XV.reuocaſſet Breue Leonis, & Vrbanus Octauus ad priſtinum reſtituiſſet, idque intimatum eſſet Collegio Pampilonẽ, hoc reſpondit d. Breue ad ſe non loqui,neque in eo fuiſſe comprehenſum, *dict.Summario n.17.* & ſic potiùs conſtat de contraria ob-
10 ſeruantia,quæ etiam ex vnico actu inducitur, vt pluries cenſuit *Rota ſignanter coram Buratto dec. 647. n.11. & dec. 679.n.9.cum cæteris in d. dec. 316. n. 15. p.9.recent.& in dicta Cæſarauguſtana coram me §.final.*

Abſque eo, quod refragetur concordia inita ſuper decimis de anno 1651.inter Capitulum Tudelæ poſitum in Regno Nauarræ, & Collegium Societatis ibidem exiſtẽ, quoniam ea non fuit facta ad ſopiendas lites, quæ fuiſſent ortæ inter dictum Capitulum, & Collegium ex eo, quod iſtud prætenderet Breue Leonis extendi ad Regnum Nauarræ, ſed ex eo, qnod prætendebat ſibi deberi decimas ex aſſiſtentia iuris, & vigore *Breuium Apoſtolicorum, quæ confirmant gratias, & conceſſiones, quas ipſi fecerunt de decimis Reges Chatolici, & Nauarræ de tempore, quo expulerunt Mauros*, vt ſunt verba Inſtrumenti; Neque in eadem concordia Collegium ſe obligauit ad ſoluendum eam quantitatem, quam ſoluunt Collegia Legionis, & Caſtellæ in vim præfati Breuis Leonis XI. & proinde talis concordia potius retorquetur, tantum abeſt, quod pro obſeruantia valeat ſuffragari, quæ in caſu indiuiduo. & præciſo ſolummodo attenditur, vt dictum eſt.

Et ita vtraque parte informante deciſum fuit &c.

R.P.D. CERRO S. ROTAE DECANO.
Nunc vero S. R. E. Cardinali.
Romana Sepis & Arborum.
15. *Ianuarij 1668.*

ARGVMENTVM.

Sententiæ qualiter conformes dicantur, aut diſcordes. Spacium quale dimittendum in confinali arborum plantatione ad l. vlt. ff. Fin. Reg.

SVMMARIA.

1 *Sententiarum conformitas ſufficit in ſubſtantia, licet in verbis diſcrepetur.*
2 *Arborum rami pendentes ſuper fundum vicini ſunt incidendi.*
3 *Sententiæ non ſunt conformes, dum in qualitate diſcordant eſſentiali.*
4 *Sententiæ conformes validæ eſſe debent, ac iuſtæ.*
5 *Arbores ab alieno plantari debent ſpatio quinq;pedum dimiſſo, alias euelli.*
6 *L.fin.ff.fin.reg. varie legitur.*
7 *Sepes in dubio poſita cenſetur in confinio.*
8 *Sepe in conficienda ſolet relinqui ſpatium duorum palmorum ex conſuetudine probanda.*
9 *Conſuetudo cum ſuis requiſitis eſt probanda.*
10 *Dictio,* ſolum, *eſt taxatiua.*
11 *Foueam intra proprium ſitum poteſt quilibet effodere.*
12 *Arbores an præſcriptionem admittant.*
13 *Deciſio reuocata, ad aliarum cauſarum deciſionem allegari non poteſt.*
14 *De duabus ſententijs conſtat quando vltima confirmat primam, & in ſubſtantia cum illa concordat.*
15 *Difformitatem ſententiarum non cauſat id quod magis conſulit partis indemnitati, & verba primæ ſententiæ magis declarat.*
16 *Arbores plantatæ,ſpatio in l.vlt. ff.Fin. reg.non relicto, euellendæ ac extirpandæ ſunt.*
17 *Spacium relinquendum ex præd. l. fin.eſt duorum pedum & n.19.*
18 *Pandectæ Florentinæ in pluribus mendoſæ atque corruptæ.*
20 *Prædicta lex finalis in deſuetudinem abijt & n.22.*
21 *Lex ſeu conſtitutio vſu minime recepta non eſt attendenda.*
23 *Neq.procedit quoties adeſt in contrarium conſuetudo.*
24 *Conſuetudinem antiquatæ legis allleganti onus incumbit probandi.*

I 2 Spa-

25 *Spatium trium palmorum in arborum plantatione relictum præſumitur.*

26 *Actus omnis ſecundum iuris diſpoſitionem factus præſumitur.*

27 *Confeſſio auctoris ſemper nocet ſucceſſori, nec vnquam ab eo valet impugnari.*

28 *Id quod eſt in confinio, commune vtrique vicino eſt.*

29 *Verbum* intieramente ſpettare *importat plenitudinem dominij.*

30 *Verbum* habere *ſemper cum effectu eſt intelligendum.*

31 *Sententiæ verba diſpoſitiua non enunciatiua partibus præiudicant atque attendenda ſunt.*

32 *Enunciatiua nullum probationis gradum conſtituunt quando dubitatur de enunciato.*

33 *Verba ſequentia declarant, reſtringunt, & moderantur antecedentia.*

34 *Verba* come comune *fictionem important, & ſimilitudinem.*

35 *Sepes in dubio an cenſeatur poſita in confinio.*

36 *Maceriæ verbum intelligitur in præd. l. fin.*

37 *Præſumptio cedit veritati.*

38 *Coniecturis in claris non eſt opus.*

39 *Dictio* ſolo *excludit omnia alia.* vide n. 42.

40 *Declarans nil de nouo addit.*

41 *Declarantur ſpecialia à generalibus.*

43 *Iniuſtitia ſententiarum quando ceſſet.*

44 *Arbores vetuſtæ non extirpandæ, ſpacio non relicto plantatæ.*

45 *Doctoris aſſertio contra communem magni non æſtimanda.*

46 *Acquieſcentia, & patientia longa nequit reclamando impugnari.*

DECISIO XXXIV.

ORta controuerſia occaſione Arborum exiſtentium in Sepe diuiſoria inter vineam Martiæ, & vineam Bartholomæi, nec non ex cauſa quorundã fontium cum vaſculis factis prope Sepem, Iudex Curiæ Burgi per ſententiã pronunciauit incidendos eſſe ramos Arborum in ſepe, & prope eam exiſtentium per quindecim pedes incipiendo à terra, alioſq; ramos ac ipſas Arbores etiam ſupra fundum Bartholomæi impendentes, & inſuper dixit Fontes eſſe demoliendos, ac foueum eſſe replendũ *Summ. Bartholomæi nu.* 1. quæ ſententia licet fuerit reuocata per R. P. D. A. C. met, in alia tamen inſtantia confirmata fuit per R.P.D. Scarincium, qui declarauit, quod ſi Arbores tractu temporis excreſcerent, vt earum vmbra damnum inferret vineæ Bartholomæi, illarum rami 15 pedes altius à terra circumcidantur, tam quo ad altitudinem, quam quo ad latitudinem, vt ſunt verba ſententiæ. Poſt hæc deuoluta cauſa ad Rotam, Martia allegando pro ſe duas ſententias conformes, prætendebat eſſe locum Statuto Vrbis *lib.* 1. *cap.* 180. ea ratione, quia cum vltima ſententia primã confirmet, & in ſubſtantia cum illa concordet circa inciſionem arborum, & demolitionem Fontium, videtur intrare Statutum, ad quem effectum ſatis eſt vt conformitas ſit in ſubſtantia, & effectu,
1 licet in verbis, & modo aliqua conſiderari poſſit diſcrepantia. *Gabr. de execut. rei iudic. concluſ.* 1. *n.* 33. *Rota coram Penia dec.* 258. *n.* 1. *iuxta Venet. impreſſ. & in rec. dec.* 21. *n.* 2. *p.* 8.

Sed informantes pro Bartholomæo ad excludendam conformitatem dicebant vltimam ſententiam D. Scarincij continere ſolum indiſtinctam ramorum inciſionem, nulla facta mentione de impendentibus ſupra fundum alterius Vineæ, & vlterius loqui cum reſtrictiua, quatenus ramorum excreſcentia damnum inferat, & præiudicium dictæ vineæ, de qua reſtrictione nulla fit mẽtio in prima ſententia; cum enim vna plus altera contineat, & inter ſe diſcordent in qualitate eſſentiali, reſpectu ſcilicet ramorum pendentium, quorum
2 reciſio expreſſe demandatur *in l.* 1. *ff. de arbor. ceden.* inde prætendebant illas non eſſe conformes, iuxta tradita per
3 *Alex. conſ.* 77. *n.* 1. *& ſeqq. lib.* 2. *Burſatt. conſ.* 219. *n.* 6. *Menoch. conſ.* 509. *n.* 17. *cum alijs per Adden. ad Buratt. dec.* 567. *n.* 8.

Quinimo ſubiungebant ſententias eſſe iniuſtas, quo caſu ceſſat diſpoſitio Statuti, quod loquens de duabus conformibus, ſemper intelligi debet de va-
4 lidis & iuſtis. *Rota dec.* 179. *n.* 1. *p.* 7. *et alibi paſſim*, & iniuſtitiam reſultare ex eo quod cum Arbores de quibus agitur non fuerint plantatæ dimiſſo ſpatio quinque pedum à fundo alieno, vt præ-

ſcri-

ſcribitur *in l.fin.in fi.ff. fin. regund.* non debebant ſolum reduci,& moderari, vt
5 dicitur in ſententijs, ſed quidem à radicibus euelli, atque extirpari, vt per *Gloſſ.in l.1.verbo rediget, verſ.oppone C. de indict. vbi Salicet. n. 3. circa med. in quarta oppoſit.Nicol.Valla de reb.dub.tit. ſumma* eorum *quæ habentur n.*8,*verſ.ego ſi contra factum inter tract. magnos to.* 18.*fol. mihi* 329. *Io. Bapt. Coſta de fact. ſcient.et ignor. dist.*1. *centur.* 1.*n.*1.*et n.* 20. *Ruginell. de Arbor. contrau. cap.* 7.*n.* 7. *Vin. dec.* 242. *n.* 2.

Ad quod obiectum tollendum negabat altera pars veritatem *d. l. fin. ff. fin. reg.*ſignanter vbi firmat, quod in plan-
6 tandis arboribus requiratur diſtantia quinq; pedum à fundo vicini; etenim *Alciat.lib.*2.*diſpunct.cap.*6. dicit dictam legem factam Athenis per Solonem, & maxima ex parte à Iuris Conſulto Gaio Græcè ſcriptam,male fuiſſe latinè tranſlatam per Bulgarum,qui loco illorum verborum,*alia autem ligna quinq; pedes* ſcribere debuiſſet, *alias autem arbores duo pedes.* Cuius Alciati ſententiam ſequuti fuerunt *Maxill. ad conſ. et.* Bar. *rubr. Si vicini arbor in vicini fundum impendat n.* 3. *& plures alij congeſti* per *Gionagn. conſil.* 30.*lib.* 2 *n.* 13.*& Ruginell.* vbi *ſupra cap. vlt. n.* 4.

Sed fuit replicatum Alciati ſententiam aut non eſſe amplectendam contra verba clara textus,qui iuxta caſtigationem impreſſionem in Pandectis Florentinis loquitur de quinq; non autem de duobus pedibus cum quo concordant verba Plutarchi in vita Solonis relata à *Ruginell.cap.*7. *n.*1. ibi *Definiuit etiam plantationis. menſuras, cum qui in agro quid plantaret, quinq; pedibus à vicino abeſſe iuſſiſſet, qui vero ficum vel oleam nouem:* de quo teſtatur *Cal.Rhodig. lect. antiq; lib.* 14.*c.*4. *in fi. Greg. Tholoſ. in syntag.Iur. Vniu.p.*3. *lib.* 20. *ca.*9.*n.* 6. *Odofred.in d.l.fi.in fi.verſ.ſi alias arbores Nicol. Valla vbi ſupra d. n.* 8. *Cepolla de ſeruit. vrban. præd. cap.* 81.*n.*1.*&* 2.*Riminald.iun. conſ.*367. *n.*24.*lib.*4. *Vin.d. dec.*242.*n.*2.præſertim cum idem *Alciatus* expreſſe reprobetur ab *Anton.Aug. lib.emendat.*2. *cap.vlt. Cuiac.in d.l. fin.n.* 2. *alijſq; relatis, à gloſſ. margin. ibid.& faciunt deducta per Fachin. contrau. iur. cap.*35.*litt.D.vſq;ad fin.*

Aut in omnem caſum dicebatur pro parte Bartholomæi difficultatem ceſſare ex quo dictæ arbores ſint plantatæ in confinio vtriuſq; vineæ, & ſic etiam deficiat diſtantia duorum pedum. Eſſe autem in confinio probari, tum ex ſententia Iudicis Curiæ Burgi, qua vtitur Martia ibi, *in confinio vinearum ambarum partium*, tum ex inſtrumento concordiæ inter auctores collitigantium celebrato ibi:*la fratta che ſtà, e diuide la vigna di eſſo Sig. Antonio,e quella del Sig. Nicolò*; tum demum quia ad rectam lineam eiuſdem Sepis in parte ſuperiori adeſt murus, qui à partibus fuit declaratus communis; quibus omnibus ad-
7 ſtipulatur Iuris præſumptio, ſecundum quam Sepes cenſetur in dubio poſita in confinio,vt ex verbis *d.l. fin. ff. fin. reg.* *tradit Ruginell.vbi ſup.d. c.*7.*n.*72.*Rota in rec. dec.* 95. *n.*9.*& ſeq. & dec.* 158. *n.* 7.*p.* 8.

Ad aſſertam vero conſuetudinē pro parte Martiæ allegatam, quod in confi-
8 cienda Sepe ſoleat relinqui ſpatium duorum palmorum,& ad dictum inſtrumentum concordiæ, vbi prætenditur auctoribus Martiæ fuiſse conceſsum ſitum trium palmorum intus vineam Batholomæi, reſponſum fuit conſuetudinem non fuiſſe ſufficienter probatam cum ſuis requiſitis, de quibus per *Menoch.conſ.*545.*n.* 20.*& conſ.* 1239. *n.*16.
9 & concordiam non tribuere dictam quantitatem terreni iure dominij, ſed ſolum iure ſeruitutis ad certum, & de-
10 terminatum effectum ibi, *ſolo per accomodare, ò vero fare la fratta*, vt ponderando dictam taxatiuam *ſolum* conſuluit *Surd. conſ.* 572. *n.* 46.

Et hinc deſumebatur etiam iniuſtitia ſententiarum quoad Fontes, & Foueū, quia cum concordia non tribuat tres palmos terreni iure dominij, ſed ſolum
11 iure ſeruitutis,inde Bartholomæus dominus fundi non dicitur prohibitus intra proprium ſitum effodere foueum, aliaq; facere ad placitum iuxta diſpoſitionem *tex.in l. quoties la* 1. *§. ſeruitutum ff. de ſeruitut.*

Demum fuit allegata præſcriptio,ex quo arbores ſint nimis annoſæ, & auctores Bartholomæi non reclamauerint

ex

ex deductis per *Gionagn. reſp. 30. per tot. vol. 2.* & in ſimili de quinq; pedum præſcriptione notauit. *Cuiac. in l. quinq; pedum C. fin. regund.* Sed vltra quod in
12 facto negabat altera Pars arborum antiquitatem, adhuc aſſerebat in hac materia non admitti præſcriptionem, ſiue quia arbores propter naturalem motũ nunquam manent in eodem loco, & ſtatu, & ſic quotidie grauant, ſiue etiam quia vbi eſt naturalis motus continuus, non eſt continua poſſeſsio, & pluribus alijs rationibus defendit *Ruginell. d. cap. 7. n. 27. & ſeqq. & comprobat Magon. dec. Florent. 6. ante n. 4. verſ. & quamuis.*

Quibus omnibus perpenſis hodie DD. reſponderunt non eſse locum Statuto de duabus vtraq; parte Informãte.

Cum præcedens deciſio fuerit longe poſt in dubium reuocata, conceſsa per Rotam noua audientia, imo cauſa repropoſita, & nihil reſolutum nec proinde in ea valeat fieri magnum fundamentum cum amplius non poſſit allegari, ad deciſionem aliarum cauſarum iuxta tradita per *Vermigliol. conſ 10. n. 2. Rot. in rec. dec. 405. n. 54. p. 5. & apud Poſt. de manut. dec. 246. n. 10. cum alijs adductis per inſignem iam & celeberri-*
13 *mum I. C. & Aduocatum conſiſtorial. Marc. Anton. Eugen. in reſponſ. impreſſ. apud. Maſſin. de confiſc. pag. 304. §. Nec obſtat.* Ideo adducam eam quæ pro receſsu à dicta deciſione ſcripſerat R. P. D. Marcellus Seuerolus tunc temporis Aduocatus, nunc vero Vtr. ſign. Refer. vt collatis vtriſq;, articuli veritas cognoſcatur, Maxime cum Rota circa principalem articulum veræ lectionis *Text. in l. final. ff. fin. regund.* nihil certi firmauerit ſed tantum iura vtriuſque partis retulerit.

Recedendum à deciſis, & reſpondendum eſſe locum ſtatuto Vrbis de duabus conformibus, cum vltima Sententia confirmet primam, & in ſubſtantia cum illa concordet, quod ſufficit, vt
14 dicatur conſtare de duabus ad effectum de quo agitur *Gloſſ. in Clem. 1. verb. Alicuius de ſentent. & re iudic. cum alijs per Rot. coram Buratto dec. 852. n. 1. coram Carill. dec. 17. n. 2. & dec. 211. n. 6. coram Eminentiſſ. Otthob. dec. 129. n. 3. & 4. & in recent. dec. 98. n. 3. poſt. med. part. 1. & dec. 453. n. 6. & 7. par. 9. & in Mediolanen. legati 27. Iunij. 1663. §. Non refragatur in fin. coram Eminentiſſ. Vicecomite.*

Nihil obſtante, quod iſta ſecunda ſententia contineat indiſtinctam ramorum inciſionem, Prima verò loquatur dumtaxat de pendentibus. Quia vltra quod, vt in facto benè ponderatur dicta prima Sententia fuit lata tempore, quo arbores exiſtebant; Secunda verò tempore quo D. Aduerſarius arbores inciderat, & ſic de illis vti pendentibus amplius non poterat diſponere, Nulla hinc poteſt deduci difformitas, Animaduertendo quod R. P. D. Scarincius Iudex dictæ ſecundæ ſententiæ magis proſpexit Indemnitati eiuſdem Aduerſarij dicendo, quod deberent circumcidi, & coerceri dicti Rami tractu temporis excreſcentes, adeo vt nullo vmquã tempore ramorum excreſcentium Vmbra damnum aliquod inferat Vineæ ipſius Aduerſarij, quod ſanè coincidit cũ diſpoſitis à Iudice Burgi in prima ſententia quatenus mandauit incidi ramos tunc pendentes conſulendo eidem indemnitati Aduerſarij cuius damnum euitare fuit mens vtriuſq; & ſic cum ſatis conueniat in ſubſtantia, nullatenus eſt dubitandum de conformitate etiam
15 ſi non conueniat in cortice verborum, & illud quod magis conſulit indemnitati partis non cauſat difformitatem ſententiarum, vt magiſtraliter firmauit. *Rot. in Anconitana Cenſuum 11. Decembris. 1641. à §. denique non obſtat, vſque ad finem coram Reuerendiſſimo Domino meo Cerro Decano.*

Minus obſtat reſtrictiua addita in dicta ſecunda ſententia coercendos nempe eſse Ramos *quatenus illorum excreſcentia inferat damnum, & præiudicium Vineæ D. Bartholomei* Aduerſarij, quæ non continetur in prima. Quia cum vt iam diximus in illa virtualiter hoc idẽ contineatur ponderatis illis verbis in illa contentis *coercendos eſſe ramos, quatenus tamen impendeant*, quæ idem important ac ſi fuiſset dictum *quatenus Rami inferunt damnum Vineæ D. Bartholomei*, cum impendentia non poſſit conſiderari de per ſe, ſed reſpectu damni ex illa prouenientis. Nulla ex illis poteſt conſiderari difformitas, ſed potius

rius, eſt dicendum fuiſſe addita ad declarandum magis in ſpecie verba dictæ primæ ſententiæ, quo caſu nihil eſt dicendum de nouo illi addidiſſe nec parit diſſormitatem ex illa prætenſam, vt poſt alios egregiè ponderant *Couarr. pract. quæst. cap.* 25. *ſub. n.* 6. *Add. ad Buratt. dec.* 567. *ſub n.* 8. *verſ. Verum ſententia vltima, & eadem Rot. in rec. dec.* 194. *n.* 4. *p.* 1. Maxime quando prout hic additum in ſecunda ſententia venit in conſequentiam alterius, quod in prima continetur. *Adden. ad Buratt. ibid. verſ. maximè & Rota post Cenc. de Cenſibus dec.* 188. *n.* 3.

Inſubſiſtens etiam eſt pretenſa iniuſtitia dictarum ſententiarum deſumpta ex eo, quod mandat dictas arbores dumtaxat eſſe reducendas, & moderandas, quæ tamen cum non eſſent plantatæ relicto Interuallo præſcripto *à Solon. relat. per Gaium in l. fin. ff. fin. regund.* erant penitus euellendæ, & extirpandæ *per gloſ. in l.* 1. *verb. rediget. verſ. appone C. de Interd. ibique Salicet. n.* 3. *circa med. in* 4. *oppoſitione Nicol. Valla de reb. dub. tit. ſumma eorum quæ habentur n.* 8. *verſ. ergo ſi contra factum Io. Baptiſta Coſta in tract. aut ſciebat, aut ignorabat diſt.* 1. *cent.* 1. *n.* 1. *et* 20. *Rugin ell. de Arbor. contr. cap.* 7. *n.* 7. *Vin. dec.* 242. *n.* 2. quibus addo *Calvin. de Aequitat. lib.* 2. *cap.* 120. *n.* 1. *et ſeqq. ac n.* 8. *Anſald. conſ.* 54. *per tot.* Qui, ſpatium in d. *l. final.* præſcriptum non eſt quinque pedum, vt exaduerſo ſupponitur, ſed duorum bene in noſtro caſu ſeruatum, quod ſpatium dumtaxat eſt relinquendum ita dictantibus vulgatis, & melioris notæ Pandectarum

17 Codicibus, vt egregie animaduertit *Alciat. lib.* 2. *diſpunct. cap.* 6. *& in commen. ad l. quinq; Pedum n.* 2. *C. finium regund.* cuius doctrinam, & lecturam ſequuti ſunt communiter omnes, & ſignanter *Monterent. in Comment. ad Statut. Bononiæ lib.* 4. *tit. de impediment. Arear. tollen. de arbor. non haben. in præiudic. Vicin. Verb. tres perticas Maxill. ad Conſuetudinem Bari. rub. ſi vicin. Arbor. in vicini fundum impendat n.* 3. *Rugiell. de Arbor. cap. vlt. n.* 4. *Giouagn. conſ.* 36. *n.* 12. *lib.* 2. & ipſo etiam non viſo legunt *Nenizan. conſ.* 58. *n.* 11. *Franc. Marc. dec. Delphinal.* 501. *n.* 11. *par.* 1. *Vrſell. coclus. legal.* 62. *ſub n.* 95. *verſ. vt ait idem Franciſ. Marc.* & nuperrime ita eamdem L. edidit *Ant. Mornaccius* eruditiſſimus I.C. Gallus *in ſuis obſeru. ad Ius ciuil.* Immo plus addens *Stephan. Forcatul. in cupidin. Iuris perit. cap.* 16. *ſub n.* 3. ita ſcribit: *Nec ſuperuacue de quinq; pedibus Ius redditur, cum de vno, vel duobus legem tulerit Solon.*

Nihil obſtantibus *Anton. August. lib.* 2. *Emendat. c. fin.* ac alijs in deciſione contraria citatis *Quinq; pedes* ex Pandectis Florentinis, & Plutarcho in Solone in d.l. legentibus Quia quo ad Pandectas Florentinas licet illarum magna ſit auctoritas, non tamen eſt talis, vt diſcordantibus Codicibus illarum lectio pro certa ſit tenenda, cum ipſę etiam in plurimis ſint mendoſæ, & corruptæ, & pluries in illis à librarijs ſit erratum adeo, vt multoties Florentina melior ſit lectio vulgaris, vt ponderant *Cuiac. in l. ſi in vacuam* 34. *circa medium ff. de acquir. vel ammitt. poſſeſ. Merend. lib.* 15. *contr. cap.* 3. *n.* 15. *& lib.* 17. *cap.* 1. *n.* 21. *Petr. Faber. in l. in Teſtam.* 12. *poſt med. De diu. reg. Iur. antiqu. pag.* 76. *litter. B.* hoc etiam multis demonſtrans *lib.* 2. *Semestr. cap.* 25. *Antonius Contius lib.* 3. *lection. ſubceſiu. Iur. Ciuil. cap.* 3. *n.* 1. *Duaren. lib.* 2. *diſput. anniuerſ. cap.* 14. 15. *&* 16. *Federic. Scot. reſponſ.* 20. *n.* 23. *lib.* 4. *tom.* 1. & nouiſſime doctiſſimus *D. Iacob. Caimus in Patauina vniuerſ. Iur. Ciuil. Primarius Profeſſor meritiſſ. in rubr. ff. ſolut. matrim. par.* 1. *cap.* 2. *ſub n.* 18. *& D.*

18 *Abbas Pacichell. in Sebediaſm. de ijs qui nullo modo poſſunt in ius vocari cap.* 5. *verſ. Cuiac. pag.* 20. Maxime in his quæ ibi græce ſcripta leguntur in quibus ferè ſemper à librario fuiſſe erratum ſcribit dictus *P. Faber. lib.* 1. *Semeſtr. cap.* 14. *poſt princ.* vbi dicit in illis fuiſſe negligentem, & dormientem *& lib.* 2. *eorum d. cap.* 16. *§. at quidem & Alciat. lib.* 3. *diſpunct. cap.* 12.

Quo vero ad locum Plutarchi in Solone licet liber *Auguſtino* viſus corruptè loquatur itidem de quinque pedibus adhibita voce *quinque* in alio tamen viſo *Alciato* illius vice adeſt *duo*, vt teſtatur *dicto lib.* 2. *diſpunct. c.* 6. *& in d. comment. ad l. quinq; pedum n.* 2. vbi Plutarchi interpretem repræhendit *C. fin. regund.* iuxta cuius *Alciati* obſeruatio-

nes

nes ille eſt corrigendus cum poſt bonarum litterarum propagationem hac in re plus recentiorum obſeruationibus tribuatur, quàm antiquorum ſchedis, vt belle aduertit *bon mem. D.Vizzanus* noſtri Collegij dum viuebat decus eximium *in prolegomen. ad ſuum libellum de mandat.Princip.n.28. & 38.* & antea *Merend. lib.24. contr. cap.30. n.5.* ambo *ex Rot. coram Seraph. deciſ. 359. n.20.*

Cæteri verò *DD. vt Faber. in ration. ad dict.l.Capoll. de ſeruit. Vrban. Præd. cap.81.n.1. & 2. Petr.Gregor. Tholoſan. in Syntagm.Iur.Vniuerſ.par.3.lib.20.ca.9.n.6.Valla de reb. dub. tit.8. n.8. & ſeq. Petr. Crinit.de Honeſt. diſciplin. lib.25. cap.4.Coel.Rhodigin.lib.14.lection. antiq. cap.41.in fine Viu.dec. 242. n. 2.* qui ſo-
19 lent pompatice exaduerſo cumulari ad demonſtrandum, quod plures ſint ſequuti dictam opinionem. Non faciunt ad rem noſtram cum nemo i lorum hunc articulum examinet, ſed ſimpliciter referendo verba illius legis, aut loquendo de ſpatio inter arbores relinquendo in illa præſcripto vtuntur verbis *quinq; pedes* nihil penitus diſcepantes, & forſan ignorantes an ita in illa ſit legendum necne, ſed ita ſcribentes, vel quia ſic corruptè in eorum Pandectis erat impreſſum, vel quia ita exiſtimarunt, decepti ab alia lege de quinque pedum præſcriptione, quæ longè alium ſenſum habet, vt animaduertit *Alciat.ſuperius citat.comm. in eam n. 2.* vbi inde præciſe deceptum *Petrum Crinitum* dicit, *& prius dict. c.6 lib. 2. diſp.* & apud eoſdem met DD. videre eſt, qui proinde vt dixi non merentur allegari, quia Doctores per tranſennam loquentes non ſunt attendendi cum aſſimilentur auibus, quæ eo volant vbi alia volauit ſine ratione ſui volatus nec inde poſſunt connumerari ad conſtituendam communem opinionem *iuxtà plenè cumulat.per Garon.var. reſol.cap.2.n.97.98. & 99.* & quidem ſi numeri in hoc eſſet habenda ratio, illis addi etiam poſſent *Ferrett. de Re Naual. lib. 16. nu. 26. Cardoſ. in præp. ſeu ſumma Iud. & Aduoc. verb. Arbor. n.2.Almeida.in Analiſ. excellent. in iur. nu.Quinar. c.17.n.1.& per tot.* & nouiſſime longe poſt hæc ſcripta viſus *D. Franciſc.Maria Pecchius Archidiaconus & Iur. Canon. Profeſſor Ticinenſis in ſuo erudititiſſimo, ac ſummo ſtudio, & ſolida doctrina elaboratiſſimo tractatu de Aqueduct. nuper impreſſo cap. 5. qu. 2. n.2. lib.1.* qui exaduerſo non fuerunt adducti, & quidem omnes arborum diſtantiam quinque pedum eſſe aſſerunt cum tamen illos legendi ſatis pateat non aliunde hanc firmare ſententiam niſi quia ſic mendoſe in eorum Pandectis legitur impreſſum nihil penitus animaduerſa controuerſia quæ circa hoc inter interpretes exiſtit.

Idq; procedit etiam quoad *Conſtantinum Harmenopulum* veterem Iuris noſtri Epitomatorem, & *Samuelem Petitum* nuperum legum Atticarum Collectorem; Nam licet vterque; Ille nempe *lib.2.promptuar.Iur. cap. 4.* Iſte verò *lib.5.tit. illarum legum* huius legis Solonis tenorem referendo vtantur greca voce cuius eſt latina *quinque*, vt dixi. Non tamen maior eſt ipſius habenda fides, quam *Gaio in d. l. final.* cum ab illo, & *Plutarcho* ipſi eam ſumpſerint; *Harmenopulus* enim Iuris prudentiam Romanam tantum epitomauit *Petitus* verò ex illa, & ex alijs ſcriptoribus ſuas leges Atticas compilauit cum Vetus earum exemplar nobis temporum œdacitas non reliquerit, & proinde ſi vſi ſunt corruptis *Gaij*, & *Plutarchi* Codicibus, ipſis vitio eſt vertendum, nec pro lege Actica eſt habenda, vt in ſimili de lege Zenoniana alias *l.ex quo 12.C.de Aedific. Priuat.* reſtituta *à Contio* ponderauit *Rota coram Eminentiſſ.D.Card.Celſo dec. 375.n.7. verſ. ex quibus patet & n.8.* Quod tamen non ſemel illis accidiſſe eſt incomperto apud eruditos, & ſignanter De Harmenopulo tradit *Deſiderius Heraldus inſignis I.C. & Aduocatus Pariſienſ., in lib. de obſeruat.c.fin.* vbi præciſe quoad aliud caput huius noſtræ legis illum in exemplaria deprauata incidiſſe obſeruat, & alia etiam eiuſdem *Harmenopuli* errata oſtendit *Bellon.de Mandat. Iuriſd. c.6.qu.4. n.32.* vbi illum falſitatis nota conuincit. De *Petito* verò idem *Herald. in lib. 2. Animaduerſion. in Salmaſ. obſeru. ad ius Actic.& Roman. cap. 13.*

Digitized by Google

13.n.4.et lib. 3. cap.3. nu.2. et ſeqq. vbi etiam addit nonnullas ex illis legibus eſſe falſas, & ab ipſo Petito ariolante per errorem, aut diuinationem ex corruptiſſimis, & non tutis ſcriptoribus concinnatas.

Quæ ſine vlla difficultate veniunt admittenda concurrente pro *Alciati*, & ipſius ſequacium lectura, certa, & ineuitabili ratione deprompta ex eiuſdem *Gaij in l.adeo ff.de acquir.rer. domin.* & Iuſtiniani *in §. ſi Titius Inſtit. de rer. diu. reſponſis*, ac alijs Iuris ſanctionibus in quibus perſæpe diſcurritur de Vitis, Arboriſque Vicini in agrum alterius depræhenſione, vel depreſſione, & traductione ac radicum arboris prope confinium poſitæ traductione maxima, ex qua arbor communis efficitur, Certiſſimum argumentum, quod ſi quinq; pedum ſpatium interceſſiſſet prout *in d. l. final.* præſupponitur præſcriptum non admodum fuiſſet cuiquam integrũ Vicini arborem in fundum ſuum quadam quaſi propagationis ſpecie deducere, nec arbor quamuis termino ad plantata tot tantaſq; radices in alienũ agrum effundere potuiſſet, vt tamquam ex æquo hinc inde radicum partitione facta Arbor efficeretur communis, vt his itidem verbis ratiocinatur *Hieron. Magius lib. 4. Miſcellanear. cap. 7. §. quamquam.*

Cæterum quoad hoc ceſſat omnis diſputatio, nam quicquid ſit de hac
20 opinionum diuerſitate Admiſſo etiam numquam tamen conceſſo, quod in de lege eſſet legẽdum *Quinqpedes* vt exaduerſo prætenditur. Illa nullibi eſt recepta, ſed communi vſu & generali cõſuetudine reiecta, & antiquata adeo, vt nullatenus valeat allegari, vt poſtalios præciſe tradunt *Nenizan.d.conſ.58.n.3. Monterent. ad Statut. Bonon. lib. 4. dict. rubr. de impediment. Arear. tollen. & de arbor. non haben. in præiud. Vicin. eod. verb. Tres perticas verſ. ſed certe illa lex pagina mihi 323. Aldouin. conſ.12.n.19. Giouagn.d.conſ.30. n.15. lib.2.* vbi dicit ex *Corn.* quod ex quo illa lex per deſuetudinem abijt non meretur allegari, quia qui eam allegat incidit in pænam falſi addendo etiam, quod ſi illa ſeruaretur totus mundus ſubuerteretur *Petrus Petracin.in ſubſcript.ad reſponſ.Ruginell.pro fratre impreſſ.in citato tract.de Arbor. cap. vlt.n. 114.* & ibidem in alio reſponſo *Angel. Caccia n.152.& ſeq.* vbi eadem quæ *Giouagn.* ex *Corneo* repetit verba, *& Hieron.Magg.d. lib.4. Miſcell. cap.7.eod.§.quamquam.* Stante autem iſta deſuetudine dictæ legis intrat generalis regula, quod lex ſeu Conſtitutio, quę non fuit vſu recepta non eſt attendenda, quam in ſimilibus terminis dictæ legis Zenonianæ de Proſpectu Maris e-
21 gregie expendunt poſt in numeros quos allegant *Gizz.in obſer. ad dec.50. Capyc. latro n. 17. & ſeq. Rota coram Eminentiſſ. Celſo d. dec. 375. n.13.*

Nec obſtant *Natt.conſ. 277.& Surd. conſ.74.lib.1.* ab vno ex DD. exaduerſo ſolitis ponderari teſtantes de conſuetudine contraria, quod nempe d. lex adhuc ſeruetur Quia vltra, quod ipſi loquuntur dumtaxat quoad ſpatium duorum pedum in ædificijs in principio d.legis relinqui præſcriptum, quod proinde nihil commune habere poteſt cum diſpoſitis in fine eius de interuallo arborum in Prædijs ruſticis relinquendo, in quibus terminis indiuidualibus loquuntur DD. per nos ſuperius adducti, & ſic ab vno ad aliud non licet argumentare iuxta tradita in terminis *per Gypſ.in addit. ad Rot. Bonon. diuerſ. rec.110.§.1.verſ.Tertium eſt.* Ipſi nominatim reijciuntur, & reprobãtur *à Ma-*
22 *rio Muta in cap.Regni Siciliæ tom.2 cap. 116.n.113.* dicendo quod opinio *Surdi*, & conſequenter *Nattæ* cui *Surdus* innititur eſt ridicula, & in practica non ſeruatur, & quod illa lex finalis realiter non ſeruatur de conſuetudine, ſed domus de quibus ipſi loquuntur, ædificãtur nullo intermiſſo ſpatio, & quo ad illud etiam abijt in deſuetudinem *dict. l. final.* ita teſtantibus communiter omnibus, & ſignanter ex *Butr. Bald. conſ. 348.ſub.n.4.verſ.imò dicit lib.2.Odofred. & Salicet. in l. Moeniana C. de Aedific. priuat. Corn. conſ. 282. n.7. lib.4. Beroi. conſ.134.in fin.vol.3.& Rimin.Iun.conſ. 367.n.27lib.4.& alij apud* Andreol. *contr.295. ſub.n.15. verſ. & hoc idem*, quos propter eorum numerum, & auctoritatem dicit *Surdum* debuiſſe ſequi adeo, vt cum non fecerit, ſubdit quod prop-

m ter

ter hoc illud conſilium videtur ſibi nimis cauilloſum.

Præterea in caſu noſtro ne dum adeſt deſuetudo d. l. ſed præcipua conſuetudo in contrarium qua attenta penitus ceſſat ſupra dicta Iniuſtitia aduerſus ſententias vti non mandantes euelli dictas arbores, tamquam non plantatas iuxta modum in illa, vt ſupponitur præſcriptum. Quia illa non procedit quoties adeſt conſuetudo in contrarium, vt
23 declarat *Neuizzanus ſæpius citato conſ. 58. ſub. n. 10. verſ. quia reſpondetur Piaggius de Iure conſuet. quæſt. 11. n.* 488. cum conſuetudo in hac re ſit illa, quæ totum dominatur, & regit vt poſt alios plene tradit *Io: Baptiſta Coſta in tract. aut ſciebat aut ignorabat in exaduerſo allegat. diſt. 1. centur. 1. n. 19.*

Conſuetudo verò iſta vltra, quod vti generalis aſſeritur à prædictis DD. quibus vti eximijs eſt omnino deferendũ, adeo vt Aduerſarijs contrarium aſſerentibus incumbat onus illud probandi, vt relictis generalibus punctualiter
24 dicit *Aldouin. dict. conſ. 12. n. 20.* Aperte remanet probata in preſenti ex quadraginta tribus ſententijs Tribunalis Iuſtitierorum Vrbis in particulari Summario datis ab Anno 1575. vſque ad Annum 1657. & ſic per annos 82. promulgatis in quibus ſemper, & inconcuſſe apparet ſeruatum, vt in huiuſmodi arborum plantatione relinquantur dumtaxat palmi tres; Quæ ſententiæ cum ſint plures, & emanatæ in contradictorio Iudicio, nedum illam optime probant verum etiam efficiunt notoriã, & vniuerſalem, quibus ſtantibus ſatis eſt illam allegare nec vllam aliam probationem requirit, vt poſt innumeros, quos cumulat plenè in ſimilibus terminis firmat *Rota coram Eminentiſſ. Domino Card. Celſo citat. dec. 375. n. 14. & ſeq.*

Quod autem dictum ſpatium trium
25 palmorum ſit in caſu noſtro relictum, Vltra quod ita præſumitur, vt teſtatur *Vicecomes Placentin. in ſuo tract. de menſur. pag.* 193. *verſ. quandoq;* expreſse dicente, quod qui plantauit arborem, debitum ſpatium reliquiſse præſumitur, quia in dubio omnis actus preſupponitur factus ſecundum Iuris diſpoſitionem, & faciunt *Neuiz. allegat. conſ.* 58.
26 *ſub n. 5. Federic. Scot. reſpon. 6. n. 25. tom. 2. lib. 2. & Michael Gaccia in reſponſ. impreſſ. penes Raginell. de arbor. cap. vlt. n. 154.*

Satis colligitur ex declaratione facta à q. Antonio Vrſino auctore D. Bartholomei Aduerſarij in qua expreſſe fatetur Dominos de Grottis eſse Dominos nedum ſæpis verum etiam trium palmorum intra ipſius Vineam ibi: *declarauit etc. detta fratta integramente ſpettare al detto Sig. Nicolò Grotti, e ſuoi etc. anzi detto Sig Nicolò hauere tre palmi di terreno verſo la Vigna d'eſſo Sig. Antonio etc.* Cum autem arbores ſit plantata in ipſa ſæpe neceſſe fatendum eſt diſtare tres palmos à Vinea Aduerſarij cum illud ſpatium à noſtr. Principali poſſideatur, vt patet ex dicta confeſsione quæ locum habet etiam contra Dominum Bartholomeum Aduerſarium
27 cum confeſsio Auctoris ſemper noceat ſucceſsori, nec ab eo vmquam valeat impugnari vt in puncto tradit *Gianagul. conſ. 30. ſub. n. 20. verſ. quinto deniq. lib.* 2. & generaliter *Rot. coram Coccino dec. 152. n. 1. verſ. et hæ cõfeſſiones et dec. 181. n. 1. coram Buratt. dec. 243. n. 3. et in rec. dec. 119. n. 1. par. 2. et dec. 578. n. 2. par. 4. cum alijs in Romana Tegati 22. Iunij 1650. §. neq; in alterius præiudicium coram bo. me. Card. Corrado impreſſ. poſt Bonden. collnct. legal. dec. 13. n. 4.*

Hincque penitus excluditur prætenſio, quod ſæpes ſit in confinio: nam ſi in confinio poſita extitiſset, Auctor D. Marchæ non declaraſset illam totaliter, & integrè ſpectare ad D. Grottum
28 prout fecit cum id, quòd in confinio eſt, commune vtrique Vicino ſit, ex quo fines etiam vtriuſque occupet, vt probat I.C. *in l. Arbor. ff. comm. diuid. & in l. illud ff. pro Socio & facit l. adeo 7. §. fin. ff. de acquir. rer. domin. cum alijs. per Harprecht. in §. ſi Titius alienam 31. n. 6. & ſeq. de rer. Diuis. Bacchou. in Not. & Animaduerſ. ad Trentler. vol. 2. diſput. 20. theſ. 5. litt. D. verſ. alia hic occurrit. Althuſ. lib. 1. Dicæolog. cap. 39. num. 28. Raginell. de arbor. cap. 3. per tot. & præſertim n. 7. & ſeq. Ioannes Baptiſta Gargiar. conſ. 92. n. 9. lib. 1. Georg. Martin. in contrar. non contrar. diſp. 2. th. 24. Hieronym. Magg. lib. 4. Maſcellan. cap. 7.*

Pon-

Ponderatis præſertim verbis illis
eiuſdem declarationis *intieramente*
29 *ſpettare*,quæ important plenitudinem,
& totalitatem Dominij nullam pænitus
patiendo diminutionem, & reſtrictionẽ
*Menoch. conſ.687. n.43.& conſ.918.n.3.
Rot.in rec. dec.300. n.10.p.1.cum alijs per
Barboſ. dict.167.n.1.& ſeq.* & illis alijs
hauere tre palmi quæ pariter ad plenum
Ius,& dominium referuntur,Imo etiam
ad poſſeſſionem *l.habere verbum 188.ff.
de Verbor. ſignif. cum alijs per Giouagn.
conſ.63.n.2.lib.1. Gratian.diſcept.372.n.
20. & diſcept.838. n.6.14.& 16.Valaſc.
conſult.dec.79.n.2.Rot. coram Buratt.dec.
214.n.5.& dec. 236. n. 2.* Cum verbum
habere ſemper cum effectu ſit intelligẽ-
dum *l. nomen filiarum 164. verſ. habere
vbi Alciat.ff.de Verbor. ſignificat. Corat.
in l.filium quem n.60. C.fam. Erciſcund.
Sola ad Conſtit. Saband. tit. de feud.in §.*
30 *quas quidem n. 4. Catheran. conſ. 37.n.*
19.cum alijs per *Petrum de Vrries in re-
pet. ad Rit. Magn. Cur. Vicar.* Neapol.
235. p. 2. n. 298. & ſeq.

Nec obſtat,quod Iudex Burgi in pri-
ma ſententia cui innititur D.Martia no-
ſtra Principalis enunciauerit Arbores
controuerſas fuiſſe plantatas in ſæpe
31 exiſtente in confinio Vinearum; Quia
Iudex ita loquendo in ſententia non
diſpoſitiue,ſed enunciatiuè,vt iam dixi
fuit loquutus, nec ideo illa verba poſ-
ſunt vllatenus nocere noſtræ Principa-
li, quia verba diſpoſitiua ſententiæ non
enunciatiua Partibus præiudicant, &
attendenda ſunt *Contard. de momentan.
poſſeſſ.limit.2.§.5.n.19.Scacc.de appellat.
q.17.limit.6. Membr.9. n.9. Rot. dec.34.
n.12.p.2.& coram Buratt. dec. 843.n. 4.
cum alijs per* Adden.ad *Gregor.dec.522.n.*
11.Maximè quando pro vt hic dubita-
tur de enunciato, quo caſu enunciatiua
nullum probationis gradum conſtitue-
32 re valet *Rot.in rec.dec. 12. n. 5.p.3. dec.
53.n.11.p.4. tom.2. dec.119.n.14.p.5.&
dec. 245. n. 37. par.* 8.

Minus faciunt verba illa appoſita in
ſupradicta declaratione facta inter Au-
ctores vtriuſque partis *la fratta che ſtà,e
diuide la Vigna d' eſſo* Antonio, *e quella
del Sig. Nicolò.* Quia ſtatim poſt illa An-
tonius addidit illa alia declaratoria,
quod ſepis integraliter ſpectet ad ipſum
Grottum Imò quod vltra illam habet
tres palmos terreni verſus Vineam ip-
33 ſius vicini,vt iam diximus, & ſic nulla
ex eis valet deduci conſequentia de-
claratoria confinium. Verba enim ſe-
quentia declarant reſtringunt, & mo-
derantur antecedentia *Rot. coram Emi-
nentiſſ. D.Otthob. dec.61. n.9.& dec.76.
n.7.& 8.& in rec.dec.709. n.8.par.1.dec.
294.n.6.p.2. dec.194. n.55. part.5.*

Nullius pariter momenti eſt id,quod
dicitur ad rectam lineam eiuſdem ſepis
in parte ſuperiori adeſſe murum, qui à
Partibus fuit declaratus communis ſi-
quidẽ ſupplicamus animaduerti, quod
Vrſinus Auctor D. Aduerſarij fabrica-
uit dictum murum in loco,in quo prius
exiſtebat, & continuabat dicta ſepis D.
Grotti petita prius licentia, & permiſ-
ſione ab ipſo Grotto,qui illam conceſſit
multis intercedentibus pactis, & con-
uentionibus, & ſignanter quod Vrſinus
teneretur murum illum non ſolum ſuis
ſumptibus fabricare, ſed etiam in caſu
quo rueret,vel in totum, vel in partem
ſemper ſuis expenſis reædificare ita
quod hoc faciendo *detto Signor Antonio
poſſi appoggiare e godere detto muro come
commune*, ex quibus apparet Grottum
conceſſiſſe dictam partem ſepis Anto-
nio Vrſino pro ædificando muro non
quidem,vt ſibi præiudicaret quoad Do-
minium reliquæ partis,& conſequenter
trium palmorum terreni vltra illam,ſed
quia illa,mediante dicto muro amplius
34 non indigebat, quo quidem muro vo-
luit Vrſinum poſſe vti *come commune*,
non quia eſſet talis ſua natura,ſed in re-
compenſam expenſarum factarum ab
eodem Vrſino in illius conſtructione *à
tutte ſue ſpeſe* conſideratis præſertim il-
lis verbis: *come commune*,quæ important
ſolummodo fictionem, & ſimilitudi-
nem, quia ſi eſſet verè talis non eſſet
opus,quod intelligeretur vti talis,vt ra-
tiocinatur *Spad. conſ. 369. n. 10. lib. 2.*

Ceſſat demum id quod dicitur de
præſumptione Iuris iuxta quam ſepis
35 in dubio cenſetur poſita in confinio.
Quia vltra quod *Ruginell. in tract. de
Arbor. cap.7. n.87.* & alij in deciſione
citati nituntur illis verbis legis Solo-
nis in principio *d.l. final.ff. fin. regund.*
relatæ ibi: *Si quis ſepem ad alienum præ-*

dium fixerit, *infoderitque terminum ne excedito*, vt eadem met Rota animaduertit, quæ quidem verba nullatenus de ſepe poſſunt prædicari, cum verbum illud *Aemasiam* in illa poſitum non *Sepem* ſit vertendum, vt ex *Raginello* poſuimus, & incautè fecerunt interpretes omnes, ſed *maceriam* intelligendo nempè de muro ex ſicco lapide, & temere collecto ſeu cōpoſito, vt pleniſſimè obſeruarūt viri duo clariſſimi, & his in rebus verſatiſſimi *Claud. Salmaſius in Mi-*
36 *ſcell. defenſion. ad obſeruat. in Ius* Atti *cum & Romanum cap.* 13. & Aegid. *Menagius Iur. Ciuil. Amœnitat. cap.* 33. *S. Solon. apud Gaium.*

Animaduertendum, quod nos non ſumus in re dubia, & æquiuoca vt ex-
37 aduerſo ſupponitur, ſed ſtantibus præſumptione Iuris, & partium confeſſione ſupra recenſitis in re ſatis clara, & manifeſta quod nempe noſtra ſepis, & arbores ſunt poſitæ in noſtro terreno, & vlterius D. Martia habet tres palmos terreni intra Vineam Domini Aduerſarij, nec proinde eſt opus vlla præſumptione, & coniectura cum præſump-
38 tio cedat veritati *Rot. coram Gregor. deciſ.* 416. *n.* 6. & in claris non ſit opus coniecturis *l. ille aut ille ff. de legat.* 2.

Nec obſtat; quod in ſupradicta declaratione poſt illa verba, *hauere tre palmi &c.* ſubſequantur illa alia, *e quelli godere, e poſſedere ſolo per riſare, & accomodare la fratta*; Ex quibus videtur illos tres palmos in illa expreſſos fuiſſe conceſſos Dominis de Grottis potius iure ſeruitutis, & ad certum, & determinatum effectum, quam Iure Dominij attenta natura illius taxatiuæ *ſolo* quæ eſt excludere omnia alia iuxta tradita
39 *per Surd. conſ.* 572. *n.* 46. Tum quia iſta non eſt tranſactio, ſiue noua conceſſio, vt exaduerſo dicitur, ſed declaratio Vrſini ad fauorem DD. de Grottis, vt iam diximus & colligitur ex illis verbis *ſpontè &c. declarauit &c.* in principio ipſius Inſtrumenti, & illis in fine periodi. *E così detto Sig. Antonio per la verità dice e dichiara*, & proinde Vrſinus per eam nihil poterat veteri dominio eorumdem Dominorum de Grottis præiudicare, nam, qui declarat nihil de nouo addit ſiue dando ſiue auferendo
40 *l. hæredes palam* §. *ſi quid poſt in fine ff. de Teſtam. cum concordant. adduct. per Barboſ. Axiom.* 66. *n.* 1. *& ſeq.*

Tùm quia ſtantibus ſupradictis verbis generalibus *intieramente ſpettare, et hauere tre palmi* plenum Ius, & dominium importantibus, quæ præcedunt, & ſunt poſita antecedenter ad illa ſpecialia *ſolo per accomodare, o riſare la fratta*. Iſta ab illis recipere debent declarationem, & ampliationem, non autem illa reſtringere, & coanguſtare, quic-
41 quid eſſet dicendum quando verba ſpecialia præcederent, generalia autem ſequerentur iuxta diſtinctionem *Bart. in l. donationes* §. *ſpecies n.* 1. *ff. de donat.* quam communiter à DD. receptam teſtantur *Giouagnon. conſ.* 63. *n.* 24. vbi egregie id firmat, reiecto *Laderchio conſ.* 32. ac alijs in hoc ſubtilizantibus, *et Polydor. Ripa obſeruat.* 64. *n.* 7. *et* 8. vbi quod aliter ſibi nequit perſuadere. Et facit etiam *Gloſſ. in l. ſimiliter C. de Iur. dotium* in qua expreſſe dicitur, quod ſi quis habet ex conceſſione duos pedes terreni, vt ſolum proiciat aquam, non Ius ſeruituris aquam proijciendi, ſed plenum dominium conceſſum videtur quia principaliter conſideratur id quod in oratione præceſſit.

Tum demum, quia illa verba. *Solo per accomodare ò riſare la fratta* fuerunt
42 addita ratione frequentioris, & communioris vſus, & praxis relinquendi in plantandis ſepibus dictum ſpatium ad effectum illas reficiendi, vt bene demonſtratur in facto, quibus ſtantibus dictio *ſolo* nullatenus poteſt reſtringere antecedentem diſpoſitionem generalem, vt egregie tradit *Grat. diſcept. forenſ. cap.* 121 *n.* 20.

Et hinc ceſſat pretenſa iniuſtitia ſententiarum quoad fontes, & foueam cum illud ſpatium trium palmorum pertineat ad D. Martiam noſtram principalem, Iure dominij, non autem Iure ſeruitutis, vt exaduerſo ſupponitur, quo
43 ceſſante debet ceſſare Iniuſtitia ſuper eo fundata *Surd. conſ.* 150. *n.* 78. *Rot. coram Seraph. deciſ.* 829. *n.* 6. *et in rec. dec.* 590. *nu.* 2. *in fine par.* 2.

Cæterum in caſu noſtro tollitur omnis difficultas animaduertendo, quod agitur de arboribus vetuſtiſſimis, non de

de recenti,ſed longe ante patientibus, & acquieſcentibus Authoribus D.Ad-
44 uerſarij plantatis,vt in facto bene ponderatur,quibus ſtantibus hodie non poteſt amplius ab ipſo peti, quod extirpentur iuxta *gloſſ. in l. Mentana verb. determinetur C.de Aedific.priuat.* quam ſequuntur Communiter DD. vt tradit *Neuizan.conſ.*58.*num.* vbi quod cum ea tranſeunt omnes, nec vllus iam impugnat cum alijs apud *Surd.conſ.*233.*n.*6. *Giouagn.conſ.*30.*n.*18.*et ſeqq.lib.*2.*et Io. Bapt.Coſta in tract. aut ſciebat aut ignorabat diſtinct.*1.*num.*2.*et* 3.*Caualcan.de Brach. Reg.par.*6.*ſub n.* 622.*et Piag. de Iure conſuet. quaeſt.* 11. *n.*489.

Parum obſtantibus quæ dicuntur de præſcriptione non admittenda in hac
45 materia *ex Ruginell. de Arbor. cap.* 7. *n.* 27. *et ſeqq.* propter naturalem motum eorumdem arborum, cum numquam maneant in eodem ſtatu. Quia omiſſo quod *Ruginel.* ſcripſerat contra Communem DD. omnium aſſertionem, vt tueretur propriam cauſam, nec proinde magni æſtimari debet ipſius auctoritas iuxta tradita de ſimilibus Doctoribus *per Rot.in rec.dec.*438. *n.*10. 12. *et* 13.*p.*9. relictis illius argumentis vti leuibus, & parui momenti quæ hic non refert diſcutere; Reſpondetur nos non
46 agere vigore preſcriptionis, ſed ratione longæ acquieſcentiæ, & taciturnitatis auctoris D. Marthæ, cuius acquieſcentiam, & patientiam hodie ipſe nequit reclamando impugnare, vt punctualiter firmat. *Giouagn. d. conſ.*30. *ſub num.*20. *verſ. quinto denique lib.* 2.

Ex quibus &c.

R. P. D. TAIA
Veliterna Retractus
23. *Ianuary* 1668.

ARGVMENTVM.

Agitur de Peritorum examine, eiusq; validitate, nec non de Apoſtolico Breui ſtatuto particulari deroganti.

SVMMARIA.

1 *Peritis a iudice electis eſt ſtandum.*
2 *Peritorum poſt ſecundam electionem non eſt locus vlteriori.*
3 *Periti indifferenter a iudice non admittendi.*
4 *Aeſtimator de æſtimatione legaliter facienda iurare non tenetur.*
5 *Periti a iudice ſunt examinandi, eorumque relatio eſt probanda: ſed limita hoc n.*7.
5 *Peritia abſque iuramento ſunt irritæ.*
7 *Breue* Apoſtolicum *non publicatum nec vſu receptum, minime habendum eſt in conſideratione.*
8 *Derogare poteſt Papa ſpeciali ſtatuto, clauſulis præcipue, quorum tenores &c.*

DECISIO XXXV.

Ob diſcordiam Camilli pro Eminentiſſ. D. Cardinali, & Io. Franciſci pro Petro Paulo Peritorum, etiamſi Antonius tertius peritus cum Camillo concordaret, tamen quia extra regulam Peritorum de aliena peritia retulerat, deciſum fuit 9.Aprilis *1666.* non eſſe faciendum inſtrumentum venditionis horti, ſed poſtea ad mandatum Rotæ ab Eminentiſſimo D.Card. electo Franciſco vno inter plures peritos propoſitos à Petro Paulo, illoque bene referente receſſum fuit à deciſis 12. Nouembris *1666.* Hinc orto dubio an primo, vel ſecundo deciſis ſtandum ſit, eoque propoſito 19.Ianuarij, & repropoſito 11. Martij, & prima Iulij *1667.* & 13. Ianuarij preſentis, cum inſtaret Petrus Paulus pro admiſſione articulorum, & examine teſtium ad reprobandam peritiam Franciſci, Domini mandarunt vtrumque dubium hodie proponi, & primo ac præiudiciali reiectis articulis in ſecundo principali. DD.reſponderunt ſtandum vltimo deciſis.

Quia relatione Periti à iudice electi in quem partes conſenſerunt deferen-
1 dum eſſe ait *Rota dec.* 44. *n.*7.*p.*11. maxime tribus concordibus vt ſupra, poſt ſecundam electionem peritorum non ſit amplius locus vlteriori electioni ad
2 euitandum proceſſum in infinitum. *Grat.diſc.*600.*n.*3.*Querard.for.contr.*18. *n.*56.*cum adnot. ad Buratt. dec.*70. *in fi. verſ.et facta ſecunda peritorum deputatione.* Vnde pro vero prætio *ad l. inter hæc verba* 179.*ff.de verb.ſignif.*vera-

raque æſtimatione *ad gloſſ. vlt. l. 1. ff. de in lit. iur.* adhuc in ore duorum, vel trium etiam teſtium ſtat omne verbum Euangelico *oraculo* S. *Matthæi cap.* 18.

Et quanquam aliquis putaret ex recenſito, vt ſupra facto poſſe procedi ad electionem alterius periti, quia reiectis primis Camillo, & Io. Franciſco vti diſcordibus, & Antonio male referente, ac ſuſpecto, remaneret ſolus Franciſcus qui licet tertius, ordine electionis primus, & vnicus in legali peritia æſtimatione cenſendus ſit.

Attamen DD. viſum eſt vtrumq; magnificiendum idem arbitrium antecedentium, & à tribus diuiſim ſicuti coniunctim relatum fuiſſe idem pretium ſcutorum 900. & quando etiam Franciſcus poſtremo electus cenſendus eſſet in æſtimatione primus, & vnicus, nihilominus DD. maxime placuit doctrina *Felin. ad cap. 4. de probat. num. 11. verſ. ſed quia D. meus*, monentis Iudices
3 vti debere moderamine adeo quod non admittant indifferenter ſecundos peritos &c. & in hoc caſu ſi vnquam alias peritum nouum non eſſe admittendum cum Peritia Franciſci concordet cum alijs licet diuerſ. rationibus, & cauſis, eorum peritia DD. non ſatisfeciſſet.

Opponebant informantes pro Petro Paulo nouiſſimam iſtam æſtimationem defectuoſam eſſe in iuramento vtpote quod teneatur æſtimator iurare de æſti-
4 matione legaliter facienda *ad l. comparationes 20. ibi niſi iuramento antea præſtito ab his fuerit affirmatum quod neque lucri cauſa, neque inimicitijs, neque gratia tenti ff. & C. de fid. instrum. Bart. in repetit. l. 3. C. de pignor. n. 29. à verſ. erit igitur ordo. Cagnol. ad l. 2. C. de reſcind. n 58. Pinell. cap. vlt. n. 3. verſ. et iurabunt ſe recte arbitraturos p. 3. Lup. de Vſur. comment. 2. n.* 143. vbi de forma. *Maſcard. de probat. concluſ.* 653. ab initio etiam vbi Peritus aſſumptus eſt à partibus de mandato Iudicis, quin etiam de mandato Principis, vt *ad tex. §. his illud l. 6. C. de ſecund. nupt. declarans Bart. ad l. Theopompus ff. de dote præleg. n. 8. verſ. contra prædicta. Butr. ad cap. veniens ad nos de teſtib. verſ. quando. Felin. ad d. cap. 4. n. 9. verſ. fallit ſecundo, & ad cap. 9. de præſcript. n. 5. à verſ. & forte videtur.*

Et generalius replicabant huiuſmodi genus probationis per Peritos eſſe de ſui natura fallax ita vt Iudex ſemper debeat laborare in probatione quæ ſit per Peritum, vt poſſit habere maiorem
5 certitudinem, inquit *Grat. diſcept. 263. n. 23. Sangeler. ciuil. quæst. 107. num.* 24. *Rota dec. 328. n. 31. p. 11.* Et quod interrogandi ſint Periti, & cogendi ad declarandam ſuam relationem adeo vt relatio nulla ſit, ſi Iudex Peritos non examinauerit, & de hoc examine conſtet ex actis tenuerunt nonnulli apud *Sangeler. d. queſ. 107. n. 22.*

Sed reſponſum fuit quod, cum vltimus Peritior in acta relationis iurauerit
6 aliud instrumentum non requiri, & in effectu modernioribus irritas ſolas eſſe peritias ſine hoc iuramento in actu relationis ad *tex. d. §. his illud & ibi gloſſ. ſacramento et ibid. Bart. n. 5. ibi: Poteſt etiam dici quod iſti iurabunt officium eius commiſſum facere legaliter, et bonafide, et tunc non erit neceſſarium aliud iuramentum. Tiber. pract. Iudic. cap. 43 n. 2. ibi: Agrimentores qui poſſunt coram iudice* fines ſeu terminos, ac demũ præuia illorum relatione iure iurando apud acta &c. *lib. 2. & ſimiliter Ridolphin. prax. iudic. cap. 8. a n. 115. p. 1.* & ita quotidie practicari vt in peritijs hoc ſolum iuramentum exigatur; Et quantum
7 ad interrogationem Periti DD. obſeruarunt ex allegatis doctrinis poſſe iudicem ſi velit interrogare, accedente legitima cauſa, non autem id lege caueri vt apud *Sangeler. in d. q. 107. n. 22.* vbi teſtatur etiam in illis partibus contrarium ſeruari, & cum Peritus in relatione expreſſerit ſe totum obſeruaſſe, & computaſſe tempora, quantitates arborum, non videbatur locus interrogationi, ideoq; ſtandum eſſe perito, cum ſemper præferatur teſtibus etiam ſi nullam rationem redderet, apud *Grat. diſcept. 926. n. 16. cum allegat. in alia dec.* hac ipſa die ſuper articulorum reiectione, & vnus ex Dominis ſingulariter reſpondit contraria procedere quando conſtaret de euidenti nullitate vel leſione, & quando non fuiſſet deuentum ad ſecundam electionem allegando in pun-

puncto *Querarit.* *d. contron.* 18. *n.*46.

Noua exceptio proponebatur à Petro Paulo ex Breue San. Mem. Pauli V. 31 Ianuarij 1613 ſuper ſtatuto Veliterno 36. de Magiſtris Viarum lib. 1. cui ſtatuto innititur extenſio gratioſa San. mem. Alexandri VII. in gratiam Eminentiſs. D. Cardinalis, & prima ſententia, videlicet *ſi quis velit in eadem ciuitate conſtituere vel reparare, vicinamq; paruam domum, valorem tamen 500 ſcutorum moneta non excedens, aut hortum vel Caſalenum emere voluerit, teneantur DD. etiam ſi paruam huiuſmodi domum inhabitent, aut hortum ſeu caſalenum per ſe ipſos colant cum augumento vltra iuſtū pratium octo pro centenario dicti pretij, vendere, et ad vendendum cogi poſſint et valeant, ſeruata in reliquis forma ſtatuti* &c. cui adijciebatur ius commune in *l. ſiquis ſepulcrum* ibi: *ita tamen vt iudex etiam de opportunitate loci proſpiciat ne vicinus magnum patiatur detrimentum* &c. *ff. de Relig. et ſumpt. funer.* placuerunt Dominis plures reſponſiones informantium pro Eminentiſs. D. Card. Primo quod huic exceptioni non ſit locus cum reſpiciat iuſtitiam ſententiæ ſuper validitate gratiæ retractus quæ tranſiuit in iudicatum. Secundo quod breue non ſit in vſu nec vnquam fuerit publicatum, immo vti expeditum in forma *ſignificauit*, potius fuerit conceſſum ad petitionem perſonæ particularis pro priuato intereſſe, præcipue quod de commiſsione communitatis non conſtat neque ex conſilio maiore. Tertio quia ſtatutum loquitur limitatiue de pretio paruo domus non excedenti ſcuta 500. non autem reſpectu horti. Quarto quia tam Breue quam ſtatutum loquuntur de venditione coacta domus, & horti ad effectum conſtruendi vel reficiendi domum contiguam, quibus omnibus Summus Pontifex derogauit concedēdo Eminentiſſ. D. Cardinali retractu horti ad effectum vniendi cum viridario, qui eſt caſus diuerſus
8 à comprehenſis in Breue vel Statuto: & proceſſit Summus Pontifex ſpecialiter, & independenter à diſpoſitione prædicti Statuti Veliterni, vt fuit reſolutum in 1. *dec.* huius cauſæ coram *Reuerendiſſ. Nino* 28. *Ianuarij* 1664 *S. animaduertebant Domini.* Et demum quia derogatū ſufficienter videtur prædicto Statuto, ac Breui, & literis quibus cumq; Apoſtolicis in contrarium quomodolibet conceſsis ex clauſula ſpeciali *illorum tenores pro plene, & ſufficienter habentes pro expreſſis*, vt de hac clauſula inquit. *Rota dec.* 630. *n.* 37. *p.* 4. *to.* 3. *& coram Eminentiſſ. D. Card. Otthob. dec.* 22. *n.* 10. Et ita vtraque &c.

R. P. D. CARPINEO.

Poſtea S. R. E. Cardinali
Piſana Tenutæ
30. *Ianuarij 1668.*

ARGVMENTVM.

Confinium certa, & indubitata expreſſio ex quibus, & quomodo arguatur.

SVMMARIA.

1 *Poſſeſſio ex inſtrumentis, & pluribus affictuum ſolutionibus probatur.*
2 *Confines ab inſtrumentis declarantur, quæ ſunt concordanda.*
3 *Dictio.* Verſus, *& ſimilis non eſt excluſiua termini deſignati, ſed ſecundum ſubiectam materiam interpretanda. & ad locum digniorem refertur: num.* 5.
6 *Aeſtima pro manutentione plurimum releuant.*
7 *Teſtes poſſeſſionem probant, maxime aduerſus inducentem.*
8 *Reintegratio tollitur, & aduerſus priuatos* 30. *annorum ſpatio præſcribitur.*
9 *Manutentio ei non debetur, qui tempore motæ litis non poſſidebat.*
10 *Poſſeſſionis generica probatio non attendenda.*
11 *Dictio*, In, *vicinitatem demonſtrare poteſt.*
12 *Terminantis natura eſt vt confinatum excludat.*
13 *Confines expreſſi quando non ſint indubitati.* Vide n. 15.
14 *Finium expreſſorum incluſio non recipitur quando intra eoſdem alij ſunt poſſeſſores.*
16 *Loquutio indefinita reſtricta ad certum locum, totum comprehendit.*
17 *Fouea partis locatio quid inferat.*

con-

18 *Conducens ab alijs fatetur ſe per antea non poſſediſſe.*

DECISIO XXXVI.

IN graui, ac diu agitata controuerſia inter menſam Primatialis Eccleſiæ Piſanæ, & D. Ducem Saluiatum primum fauore menſæ pronunciauit in Summarijſſimo Reuerendiſſ. Nuntius, ſed aſſumpta poſtmodum cognitione poſſeſſorij plenarij ſententiam illam reuocando. manutentionem, ac reintegrationem conceſſit D. Duci ad omnes Tenutas longo temporis ſpatio à Miniſtris Magonæ Piſanæ in conductionem retentas exceptis illis, quas vocant *Poggio à Padule*, *Pecoreccia*, *& Lamatrincabonaldi*: in quibus iura ſolummodo petitorij D. Duci reſeruauit.

Verùm cauſa iſta ad Rotam delata, & pluries ſine reſolutione propoſita, vt expeditior euaderet, demandata fuit R. P. D. meo Taiæ confectio Plantæ; qui præuio acceſſu ad loca controuerſa, ea, qua ſolet ſolertia, & rectitudine, confuſi ſitus denominationes omnes, & cohærentias, non ſolum curauit in acceſſu diſtinctè adnotari, ſed etiam in accurata delineatione Mappæ oculis quodammodo DD. ſubijcere; Cum verò ſuſpenſo petitorio, licet de poſſeſſione ageretur adhuc probationes ſuper ea hinc inde congeſtæ, vna cum varijs facti circumſtantijs, ac Iuris allegationibus in ingentem ſcripturarum molem excreuiſſent, eas omnes in compendium redactas docto, elegantique diſcurſu explanauit R. P. D. meus Bourlemont, tunc huius Cauſæ Ponens, ac clara Metodo diſtinctiores reddidit; Vnde reſolutio Cauſæ tanto ſtudio, tantiſq; laboribus maturata prodijt in lucem ſub die 17. Nouembris 1664. in qua dictum fuit, non conſtare de re iudicata, ex optimis deciſionis tunc æditæ fundamentis, quibus ſub die 22. Ianuarij 1666. denuo approbatis, tandem lata fuit ſententia Menſæ fauorabilis, ac Illi decreta manutentio in poſſeſſione Paludis, ac totius Foueæ Magnæ, ad quas diſputatio reſtricta fuerat.

De huius igitur ſententiæ viribus, cum hodie quæreretur coram me, viſum fuit illas omnino ſubſiſtere, ac exinde ſententiam eſſe confirmandam; Siquidè cum huius Iudicij præcipuum fundamentum ſit poſſeſſionis probatio, præualuit illa, quam ſuper his duobus corporibus exhibuit Menſa Archiepiſcopalis; deſumpta primum ex nouem locationum Inſtrumentis, in quibus cum alijs tenimentis locata legitur Palus controuerſa, & per hæc præciſa verba comprehenditur etiam Fouea magna. Ibi, *Comprehendendoui ancora la Foſſa magna*, quæ iuncta ſolutione affictuum, de qua conſtat ex partitis librorum ſocialium optimè probant poſſeſſionem *Bart. aliique ſcribentes in l. qui vniuerſas §. Quod per Colonum ff. de acquir. poſſ. Angel. in l. quadam mulier n. 3. ff. de rei vindic.* quando præſertim ſunt plures, & per tempora ſucceſſiua, & antiqua, quia tunc etiam ſine actione probarent contra tertium ex deciſionibus adductis per *Add. ad Buratt. dec. 263. n. 10.*

1

Quæ Inſtrumenta, licet non exprimant confines ſpeciales, recipiunt tamen declarationem à decem alijs antiquioribus, in quibus apparet, Archiepiſcopum pro tempore Piſanum vſque ab anno 1197. conceſſiſſe habitatoribus Villæ de Malauentre, vſum paſtoralem, ac Piſcariæ, expreſſis ſpecialibus Confinibus per hæc verba. *Tenet vnum cap. in via de Nodica, in Vetriceto vſque ad Poppium de Migliarino. ad Vncile de lacu vſque ad Foſſam nouam, & ad Trincabonaldi & à Termino Campi Silueſtri vſq; ad Foſſam Starniſianam.* Quæ confinia ad vnguem fuerunt repetita in laudo anni 1342. ac in ſucceſſiuis nouem renouationibus factis ab eadem Menſa fauore eiuſdem communis de Malauentre, donec anno 1540. de bonis prædictis Menſæ deuolutis, tranſactum fuit inter Communitatem, & Archiepiſcopum, in qua tranſactione denuò dictis Hominibus conceſſis Stariolis 916. expreſsè dictum fuit Padule remanſiſſe dicto Reuerendiſſ. Archiepiſcopo, qui vlterius ex benignitate conceſſit ſupranominatis Hominibus Ius piſcandi in Fouea magna.

Non obſtante, quod in illis bona locata poſita dicantur in Valle Serchij ver-

verſus Migliarinum, quaſi quod propter illam dictionem *verſus*, excludatur Palus, de qua agitur, à Tenuta Migliarini, ad *dec. Seraph.* 167. *n.* 1. *&* 2. Quia
3 non ſemper huiuſmodi, & ſimiles dictiones ſunt excluſiuæ termini deſignati, ſed plerùmque veniunt, ſecundum ſubiectam materiam interpretandæ, vt animaduertit *Decian. reſp.* 22. *verſ. non obſtat lib.* 1. Et ſicut in concordi deſcriptione Confinium Tenutæ Migliarini, admittitur in illa comprehendi duo alia corpora, nempe Podium Paludis, & Pecorecciam in eiſdem locationum Inſtrumentis, ſub hac dictione pariter enunciata, ita controuerti non debet, compræhendi poſſe Paludem de qua agitur, vt optimè ponderat *prima deci-*
4 *ſio §. nec ex eo cum duobus ſeqq.* Quod certius apparet ex confinatione, de qua in adductis antiquioribus ſcripturis, quas in ſimul coniungi, & concordari, vt omnium appareat ſenſus voluit, recedendo ab alia deciſione *Rota coram eodem Seraph. dec.* 491. *n.* 1. & euidentius ex ſpecifica conductorum declaratione qui ſoluendo penſiones Menſæ expreſſerunt, pro affictu Migliarini, vt per *gloſ.*
5 *in l. Quamuis §. ſi cõductor verſ. retinet ff. de. acquir. poſſ.* aduertit *D. meus de Bourlemont. in ſuo Diſcurſu §. Præterea poſſeſſio*, & concluſum eſt dictionem hanc potius referri ad Eccleſiam S. Nicolai de Migliarino, vti ad locum digniorem, quàm ad ipſam Tenutam ex *Decian. add. reſp.* 22. *n.* 27. *verſ. non obſtat lib.* 1. *& comprobat prima deciſio §. Spreta.*

Accedunt pro corroboratione huius poſſeſſionis Menſæ adnotationes exiſtentes in æſtimis aſſeruatis in publicis officijs Ciuitatum Florentiæ, & Piſarum, in quibus Fouea magna enunciatur tanquàm de pertinentijs Archiepiſcopatus *primo Summar. Menſæ n.* 6. illaque particulariter deſcribitur Menſuræ ſtad. 176. eodem *Summar. n.* 7. & pro termino diuiſorio inter bona D. Ducis aſſignatur via, quæ à Turri de Filicaia per medium luci, tendit ad lacum Mac-
6 ciucculi eodem *Summ. n.* 18. Quæ æſtima quidquid eſſet ad alium effectum, certè ad hunc manutentionis concludenter probant poſſeſſionem ſaltem donec contrarium ab alia parte iuſtificetur *Menoch. de retin. remed.* 3. *n.* 570. *Rot. coram Buratt. dec.* 690. *n.* 283. *& coram Card. Seraph. dec.* 1061. *n.* 5. *cum in Ariminen. fideicommiſſi* 14. *Martij* 1640. *&* 18. *Iunij ſequentis anni coram Reuerendiſſ. D. meo Decano*, Cumquè plura ſint, publica auctoritate confecta, atque in officio Magiſtratuum aſſeruata, indubiam fidem merentur ex relatis in *cit. Ariminen. fideicommiſſi, quæ eſt dec.* 205. *n* 6. *p.* 8. *rec.* & de æſtimis Piſanis teſtatur Anſaldus Doctor Piſanus *conſ.* 41. *n.* 55. Maximè cùm tàm à D. Duce, quã etiã à Menſa fuerint mediãte ſolutione Collectarũ approbata *Menoch. conſ.* 147 *n.* 53. *lib.* 2. *Seraph. dec.* 505. *n.* 1 *& per tot.*

Huic irrefragabili demonſtrationi adiungitur dictum ſex Teſtium examinatorum in iudicio Summarijſſ. in proc. illius Iudicij *n.* 11. & à D. Duce in hoc iudicio reintegrationis reproductorum proc. fol. 682. & totidem examinatorum in hoc met iudicio, cum interrogatorijs eiuſdem D. Ducis, qui vno ore concordant Menſam poſſediſſe, & locaſſe Paludem, & Foueam magnam, & deſcriptis finibus bonorum controuerſorũ in hoc conueniunt viam S. Nicolai fuiſſe ſemper & eſſe diuiſoriam inter Tenutam DD. de Saluiatis, & Menſæ Archiepiſcopalis, quorum depoſitio remanet hodie confirmata à conſimili depoſitione aliorum quatuor Teſtium ab eodemmet D. Duce inductorum, & hoc idem per hæc verba præciſa referentium. ſcilicet. *Che la strada, che và alla Chieſa di S. Nicolò diuide il Poggio à Padule da i beni del Sig. Duca, & i Beni di Monſig. Arciue-*
7 *ſcouo à partirſi dalla Torre Filicaia, caminando per la ſudetta Strada di S. Nicolò verſo il lago, tornano à man manca Summ. Menſæ Additionali. n.* 6. Ex quorum depoſitione concludenter poſſeſſionem probari tradunt *relat. per Maſcard. de probat. concl.* 1202. *per totam, ac per Poſth. de manut. obſeru.* 19. *n.* 1. *verſ. & quod Teſtes, & per Rot. dec.* 434. *n.* 5. *p.* 9. *rec.* Maximè contra inducentem ex allegatis in *Ciuitatis Plebis Cappellaniæ* 23. *Febr.* 1663. *coram Reuerendiſſ. D. meo Ninot. Epiſcopo Gerundenſi.*

Hinc viſum eſt probationibus Menſæ comparari nullo modo poſſe probatio-

tiones à D.Duce adductas, licet pluribus innixas antiquiſſimis documentis, in quibus confines portionis Liuellarię in locationibus factis à Prioribus pro tempore S. Nicolai hoc modo exprimuntur. *Tenet vnum caput in Mari, aliud partim in lacu de Maciuccoli, partim in Fouea magna, latus vnum in Foſſa noua, aliud in Terra Nobilium de Orlandis Summ.D.Ducis impreſſo n.1. vſq; ad* 19. Et confines portionis liberæ in multis etiam antiquis locationibus, alijſq; actibus geſtis ab illis de Orlandis tunc poſſidentibus taliter exprimuntur. *Tenet vnum caput in Storregiana, partim in Terra Nobilium de Caprona, aliud caput in Terra Eccleſiæ S. Nicolai de Migliarino, & latus vnum in Fouea magna, eodem Summ.impreſſ.n.21.& tribus ſeqq.* inferendo ex hoc, quod ſicuti vna, & altera pars tractu temporis peruenerat in Seriſtorium auctorem D.Ducis, ita ille, & Succeſſores illius totum hoc tenimentum ſub communi nomine de Migliarino poſſidendo, illudq; integrè intra quoſcunq; ſuos confines vna cum omnibus Iuribus, & pertinentijs locando anno 1533. Duci Alexandro de Medices, & poſtmodum Socijs Magonæ Piſarum, fines ſuos, ſecundum enunciatas expreſſiones ita protenderint vt cõtrouerſam Paludem, & Foueam neceſſario in prædictis affictibus incluſerint.

Quando quidem pleraq; ex Inſtrumentis reſpiciunt petitorium, & ſi ad probationem poſſeſsionis eſsent referenda, illam ſolum concluderent ante
8 annos 40. à tempore motæ litis; Cumq; ex Iuribus Menſæ ſupra ponderatis conſtet interim de illius continuata poſſeſſione, vtrumq; remedium reintegrationis, & poſſeſsionis D.Duci in ſententia de partibus conceſsum excluditur. Tollitur enim reintegratio, & præſcribitur aduerſus priuatos ſpatio 30. annorum iuxta opinionem *Rot. de qua in notiſſima dec. Card. Seraph. 1360. per totam, & in dec.97.n.1.p.1.& 21.n.2.p.4. tom.2.& 535.n.9.p.4. tom.3.rec.cum alijs congeſtis in Portuen.Tenutarum 18.Iunij 1666.coram Reuerendiſſ. D.meo Decano*
9 *in fine*, & manutentio ei non debetur, qui tempore motæ litis non poſsidebat *Bart. in l.1.§.fin. n.10.ff.vti poſſid. cum vulgatis.*

Præterea in concurſu Menſæ ſuam poſſeſsionem in his duobus corporibus iuſtificantis per actus ſpeciales ſuper illis geſtos attendenda non eſt probatio poſſeſſionis genericè, & argumentatiuè ex doctrina *Innoc. in cap. Auditis verb. exceptione n. 4. de præſcript. Maſcard. de*
10 *probat. concl. 1193. n.18. cum alijs adductis in p.dec. D.mei de Bourlemont. §.Caterum.*

Porrò reſpectu Foueæ enunciatæ in illa confinatione generali ſub dictione *In* ſcilicet *vnum latus in Fouea magna,*
11 omnis compræhenſio excluditur; Quia illa dictio poſita non fuit ad demonſtrandam intrinſicitatem, ſed annexionem, & vicinitatem *iux.gloſ.Magiſtr.in Clem.cauſ. verbo in domo de elect.* & natura termini confinantis, ea eſt, vt ſeparet confinatum, & excludat, *l. cum ſeruo*
12 *ad fin.ff.de contrahen. empt. benè Rot. in dec.Merlin.600.n.6.& ſeq.* cum alijs põderatis in diſcurſu §. *ſecundæ præſumptionis* vbi obiectũ deductum ex illa dictione. *In* retorquetur ex abſurdo, quod ſequeretur ne Mare, & lacus Maciuccoli pari modo pro confinibus cum hac dictione deſignatis compræhendantur in Tenuta de Migliarino.

Præcipuè quia in Inſtrumentis per D. Ducem adductis poſt generalem terminorum deſcriptionem dubitatiuè ſubſequuntur clauſulæ. *Quantumcumq; & qualitercumq; ſint intra, vel infra dictos Confines, per menſur. vel ſi qui ſint eius veriores confines, vel ſi qui alij, & ſimiles &c.* Ex quibus datur intelligi, vel ipſos contrahentes non habuiſſe confines expreſſos pro indubitatis, & inuariabilibus, nec omnia intra illos contenta ad locatorem ſpectaſſe, ſed ea tamẽ, quæ aliunde, quæ per hanc dubiam, & generalem deſignationem poſsediſse
13 comprobaretur, vt præter adductos in diſcurſu §.26. *notat Alex. conſ. 64. n. 8. verſ. Accedit quia lib.4. Pariſ. conſ.64. n. 28. lib.1. ac probat. Pariſ. de Put & Hieronym. de Monte in tract. de finibus adducti in p.deciſ. §.præcipuè quia;* Quibus additur *idem Hieronym. de Monte in eod. tract. cap.88. ſub n.9.*

Vrget inſuper limitatio, quæ tradi ſolet regulæ deſumptæ *ex tex. in l. ede ſacra ff. de contrah. empt.* Quod ſcilicet
præ-

præſumpta incluſio omnium contento-
14 rum intra fines expreſſos nunquam recipiatur, quoties intra eoſdem conſtet alios adeſſe poſſeſſores *iux. doctr. Hoſtien. in cap. nimis n.5.verſ. ſecus quoad poſſidentem de iur. iur. Surd. conſ. 376. n.23.Rot.coram Gregor. deciſ.225. nu.1. cum ſeq.* & ſignanter *nu.5. verſ. quia id procedit*,cum alijs relatis *in p.deciſ.verſ. tamen ex præfatis*.

Et profecto alios intra enunciatos confines poſſidere indubitatum redditur non ſolum ex ponderatis in diſcurſu §.26.*verſ. ſed in præſenti*, *& in d. p. deciſ.§. tamen ex præfatis cum ſequen.* ſed clara partis confeſſione, quod figuata, in qua conſtat plures perſonas, & loca pia poſſidere ſit de pertinentijs huius Tenutæ Migliatini, vt habetur in acceſſu facto per DD. Auditores Nuntiaturæ, ibi. *Le Terre lauoratiue, che ſono di quà dalla detta Foſſa* ſcilicet, *Storregiana, ſi chiamano Fignata, e ſono delle appartenenze di Migliarino, proc. fol.4 & 38.& Summ. Menſæ n. 24. lit.A. verſ. preſente il Sig. Franceſco*, & clarius ex confinibus concordatis coram R. P. D. meo Taia, vbi datur pro
15 vno ex confinibus Tenutæ Migliarini, Fouea Storregiana vſque ad Pontem, & vſque ad locum, vbi intrat in Trauerſagnam *Summ.* D. Ducis impreſſo *n.2.verſ.tertio, che il letto*; in quo, vt demonſtrat planta, includitur figuata, non à ſolo Duce, ſed ab alijs etiam poſſeſſa: quod, & apertiſſimè referunt quatuor Teſtes ab ipſomet D. Duce nuper inducti *iux.8. Sum. ad lit. Menſæ num. 4.*

Nullum vero fieri potuit fundamentum in motiuo alias pro Conciliatione Iurium vtriuſque partis adducto, & modo repetito, ac teſtium remiſſorialium depoſitione roborato, quod nempè meatus Foueæ Storreggianæ pro confine Tenutæ Migliarini concorditer aſſignatus non defluat, vt planta demonſtrat, in Foueam Trauerſagnam, ſed vltro progrediendo per medium Paludis intret in Foueam magnam in loco qui dicitur l'Ontanello, ex quo duas quodammodo portiones Paludis, & Foueæ conſtituunt informantes pro D. Duce, alteram ab hoc ſuppoſito ingreſſu Storregianæ vſque ad lacum, in qua aſſerunt verificari fines appoſiti in illorum ſcripturis, nempè *Tenet aliud caput in lacu Maciuccoli, aliud partim in Fouea magna &c.* Alteram verò à d. ingreſſu, citra quam Paludem Malauentris, vocant ſitamque dicunt extra Tenutam Migliarini, in qua verificari poſſint & debeant locationes, & æſtima, aliaque Menſæ documenta loquentia de Palude, & Fouea magna.

Quoniam licet hac ſuppoſita diuiſione videretur prima facie conciliari poſſe omnes contrarietates, & æquiuoca,(quod alias in cauſa fuit, vt remiſſoria concederetur (re tamen exactius hodie maturata, viſum eſt illam nullo modo admitti poſſe,nam vnica tantum in illis cohærentijs exiſtit Palus, nuncupata quidem di Malauentre, vel ex quò ſita eſt in communi, & Territorio illius loci, vel potius ex quo Homines Malauentri, illam iure emphiteutico Eccleſiæ longo tempore poſſederunt, ſed re vera poſita in circumdario Migliarini, quod pariter continetur in generali nuncupatione communis Malauentris; Cumque illa in longitudine ad quatuor milliaria protendatur, vſq; ad lacum, vt ſimili ferè menſura protenditur Fouea magna, dum Menſa vnam, & alteram indefinitè locauit,intelligendum eſt totam, integramque
16 locaſſe; nam indefinita loquutio,reſtricta ad certum locum totum compræhendit, & non partem *Soccin.in l. ſi quis in totum n.4. ff.de except.rei iudic. Aret. conſ.103. n. 3. Dec. conſ. 146.ſub n. 13. verſ. ſecundo hoc deducitur, Rot. coram Caſar.de Graſſ.dec.8. n.4.de cauſ. poſſ & propr. & in dec.68.num.2. poſt Merlin.de Pign. cum alijs in Calaguritana Cappellaniæ de Alberite 2. Decembris 1609. §. non obſtat coram bo. me. Ortembergo.*

Et iuridicus hic intellectus fomentum recipit reſpectu Paludis à dicto Teſtium, qui iux.105. inter. deponunt Paludem à Menſa poſſeſſam habere pro finibus Foueam nouam, terminantem Statum Piſanum cum dominio Lucenſium, lacum Maciuccoli, & Lamatrincabonaldi ab æſtimis eiuſdē hocidem enunciantibus, de quibus in proc. fol. 279. & 301. Reſpectu verò Foueæ ab

alijs æſtimis *p. Summ.Menſæ n.* 7. *&* 8. Comprobatque *p.dec.in* §. *Quia præter, & ſecunda in* §. *ex his R. P. D.mei de Bourlemont*, pleniuſque ab illis antiquiſſimis Inueſtituris factis à Menſa Hominibus, & Communi Malauentris ab anno 1197. vſque ad annum 1476. In quibus recenſentur enunciata Confinia totam Paludem. & Foueam includentia, nempe ab Vncile lacus Fouea noua, Lamatrincabonalbi vſque ad Storregianam.

Nihil prorſus obſtante contrario argumento ducto ex modica reſponſione, qua anno 153. & 1564. Fouea locata reperiebatur,inferendo ex hoc non to-
17 tam,ſed exiguam Foueæ partem in locationem veniſſe *iux. trad. per Mantic. de tacit.& ambig. l.* 4. *tit.* 9. *n.* 8. *& per Menoch. de præſumpt. præſumpt.*73.*lib.*5. Quia vel hoc euenire potuit ex varijs temporum contingentijs, vt etiam euenit in paſcuis Tenutæ Migliarini, illis ferè temporibus pro ſolis ſcutis 68. locatis proc. fol. 245. à tergo, vel potius ex eo quod tunc temporis in Fouea prædicta reſeruatum erat Hominibus Malauentris Ius piſcandi pro eorum vſu in vim tranſactionis inter ipſos, & Menſam initæ anno 1540. vt in proc. fol 269. & *Summ.* Addit. eiuſdem Menſæ *n.6.*

Igitur cum ex prædictis conſtet probationes Menſæ non in ſolo angulo Paludis, & Foueæ reſtringi, ſed in toto verificari, ſubſiſtit aſſumptum, quod ſpecifica, & indiuidualis illius poſſeſſio abſorbeat præſumptiuam illam probationem D.Ducis, quæ ex generalium finium demonſtratione dubijs etiam verborum conceptibus enunciata deſumi poſſet, eique ſit merito anteponenda ex auctoritatibus ſuperius citatis §. *Præterea, quibus addi poteſt Rot. coram Durano dec.* 458.*n.*9. *& dec.* 272.*n.*7.*p.*7.*rec.*

Omnemque remouet præſumptam poſſeſſiouem D. Ducis in his duobus corporibus duplex conſideratio, quod ſcilicet Seriſtorius illius auctor, qui cum ſimili expreſſione generali Confinium,bona Prioriæ anno 1525. conduxerat opus habuit ſequenti anno hæc bona in locationem accipere à Communi Malauentris, tamquam emphiteuta Menſæ expreſsis iiſdemet finibus, enunciatis in Inſtrumentis Inueſtituræ, lacus ſcilicet, Foueæ nouæ Lamatrincabonaldi,& Starniſianæ *Summ.* Addit.
18 Menſæ *num.* 5. quod conuincit præcedentem Inueſtituram recepta à Prioria bona illa non compræhendiſſe; Nàm certum eſt in Iure, illum, qui ab alijs conducit fateri ſe per antea non poſſediſſe; *l.qui bona* 19.*l.interdum* 21.§. *fin. l.ſi aliquam rem* 28.*ff.de acquir.poſſ.Burratt.dec.*423.*n.*4.*& paſſim.*

Altera conſideratio deſumpta fuit ex Inſtrumento anni 1578. proc. fol. 469. in quo Iacobo quondam Alemanni de Saluiatis nobili Florentino, & Succeſſori Ioannis de Seriſtorijs, renouatur à Priore S. Nicolai Inueſtitura cum eadem generali expreſſione confinium, & tamen in dicto Inſtrumento affirmatur, quod in paſcuo, & bonis ſupra locatis, *non aderat commoditas aquæ pro vſu Beſtiarum, & bona circumuicina, vbi reperiuntur aquæ non erant dictæ Eccleſiæ.* Signum euidens, quod bona inueſtita, neque ad lacum, neque ad Foueam magnam ſe extendebant, & confinia illa generalia, & indeterminata potius deriuabant ex populari quadam illius Regionis denominatione, quam poſita eſſent ad demonſtrandam veram,& legalem confinationem, vt obſeruatum fuit in diſcurſu R. P. D. mei de Bourlemont §.26.

Et ità vtraque &c.

R. P. D. PRIOLO.
Bononien. Aquarum,
24 *Februarij* 1668.

ARGVMENTVM.

Vetus aquarum vſus inferiori fundo an poſſit a domino ſuperioris prohiberi.

SVMMARIA.

1 *Aqua ſuperioris fundi poteſt a Domino etiam cum inferioris præiudicio ad libitum diuerti. Vbi amplia.*
2 *Limita hanc concluſionem.*
3 *Aqua per pactum valide acquiſita diuerti non poteſt.*

Ti-

4 *Titulus præcedens actus ſubſequentes regulat.*

5 *Renunciatio & ſeruitutis amiſſio ex licentia ad vrbanitatem inferri non poſſunt.*

6 *Coloni Dominis abſentibus & ignorantibus præiudicare non queunt.*

7 *Aquarum vſus iuxta conſuetudinem inueteratam prohiberi non poteſt.*

DECISIO XXXVII.

AD irriganda agra ſita in contrada Malauoltæ, Aqua quodam canali mediantibus cloacis deducitur,& poſtquam decurrit per bona illorum de Doſijs,deſcendit in fundum illorum de Angelellis,ibique curſum continuando in quodam cauedono recipitur, in quo Florauantes, quando pro eorum proximis hortis irrigationem expedire cognoſcunt,ſolent currenti aquæ obicem ſeu paratam in ordinata commiſſura interponere ad hoc vt illa, ordinario curſu mutato,per deſtinatos meatus in irrigationem hortorum deflectat: Cum autem modo prætendant Angelelli ſibi competere ius prohibendi Florauantibus enarratum aquæ vſum, propoſito per me dubio, negatiua emanauit reſolutio.

Quamuis enim Angelellis aſſiſtere videatur regula *tex. in l. ſi in meo ff. de*
1 *aqua pluu.arcen.& in l.1.§.illud Labeo ff. de aqua quotid. & æſtiu.* cuius vigore aquam ingreſſam ſeu erſipentem in ſuperiori terreno poteſt illius dominus diuertere & ad libitum diſponere in præiudicium decliuiotis fundi, & notant *Bald.in l. aquam 4.n.1. C. de ſeruit. & aqua. Iaſ.in l.quominus n.88. & Ripa n. 84. & ſeqq. ff. de flumin. cum alijs per Rot. coram Merlin. dec. 361.n. 6.& ſeq.* Etiam ſi peruertatur curſus longo temporis interuallo obſeruatus. *Pariſ. conſ.112.n.29. lib.1. Rota dec.425.n. 4. 6. & ſeqq. p. 4. to. 2. rec.*

Pro Florauantibus tamen præponderat indubitata & communiter recepta limitatio regulæ efficaciam excludens, quando ſcilicet aqua non naturaliter defluit, ſed per Cauedonum & alia opera manufacta, limitatum, & deſtinatum curſum aſſumit, inde enim
2 ceſſat facultatiuæ conceſſionis præſumptio & validum conſurgit argumentum, quod antiquus & longeuus aquę curſus iure negatiuæ ſeruitutis inferiori fundo debeatur, itaut citra iniuriam turbari & prohiberi non poſſit. *Burſatt. conſ. 87.n.5. & 6. Menoch. conſ.447.n.42. Surd conſ.447. n.12.Grauett.de antiq. temp. p. 4. §.circa præmiſſa n.40.Cepolla de ſeruit. ruſtic. præd.cap.4. n.56.Cancer. var.reſol. p.2.cap.4. n.246. Gabriel de præſcript. concl.10. n.14.Cyriac.contr. 310.n. 160. Theſaur.dec.245. n.4. verſ.quia illa iura Rota dec. 164.n. 2.p.2.diuerſ.coram Royas dec.460.& plene in Meleuitana decurſus Aquarum 31. Ianuarij 1656. §.non obſtat. coram Reuerendiſſ. Meltio Epiſcopo Papien.*

Taliſque iuris præſumptio confouetur in preſenti nedum pluſquam centenario,& immemorabili vſu, ſed etiam legitimo titulo ſimultanee reſultantibus ex inſtrumento celebrato de anno 1589.vbi Antonius de Doſijs inhærendo conſuetudini antiquæ & ſolitæ permiſit & conceſſit Io: Franciſco Toſſignano auctori Florauantium vsũ aquæ mediante clauica, aquæductu & foſſatis ſolitis; Titulus enim antecedenti & conſequenti conſuetudine comprobatus manifeſtam continet implicantiam cum facultatiua permiſſione, & neceſſario concludit quod diuerti non poſ-
3 ſit aqua ad Florauantes ſpectans iure ſeruitutis quæ fuit per pactum valide & irreuocabiliter acquiſita, vt de ſeruitute Aquæ loquitur *tex. in l. quoties la p.in ſi.ff. de ſeruit.& in §.fin. inſtit.de ſeruit. prædior.vrb.& ruſtic. Bartol.in l. quominus n. 25. verſ. reſpondet aut ibiq. Iaſ.n.93.ff.de flumin.Surd.d.conſ.447.n. 10.& ſeq.& n.12. ante fin. verſ.ſecundo præter antiquiſſimam cum duob. ſeqq. Theſaur.d. dec.245.n.3.& 4.iuncto n.6.*

Et hinc contra Teſtes Florauantium de eorum libero vſu deponentes allegari non merentur teſtes alterius partis teſtificantes vſum aquæ fuiſſe præcario permiſſum ex licentia & conniuentia illorum de Angelellis; Nam ex præce-
4 denti titulo ſubſequentes actus regulantur, & in illius executionem præſumuntur facti etiam ſi facultatiuam qualitatem præſeferant. *Poſth. de manut.*

ob-

obſeru. 53.n. 18.& ſeqq. Add.ad. ſa. me. Greg.XV.dec.162.ſub n.16. verſ. verum quia Rota dec.400. n.4. p.4.rec. Quinimo ex allegata licentia ſeu illius requiſitione quæ potuit fieri ex vrbanitate ad euitandas conſuetas vicinorum diſcordias,inferri non poteſt quod Florauantes iuri proprio renunciauerint, & ſer-
5 uitutem legitimo titulo adeptam amiſerint *ad tex.in cap. veniens & ibi Bald. in princ.Imol. n.3.in fi.& poſt. alios Barboſ. n. 1. de Renunc. Franc. Marc. deciſ. Delphin.389. n.2.& bene Rota dec. 83.n. 3.& 4.p.10.rec.* Eoq;certius dum licentia aſſeritur petita à colonis,qui præiudicium Dominis abſentibus, & igno-
6 rantibus parare non potuerunt *DD. in l.vlt.C.de acquir.poſſe.Bald.in l.1.C.commu.de vſucap. Dec. conſ.40. n.9. Poſth.de manut. obſeru. 35. n. 58. & ſeq. & Rota apud ipſum dec. 20. n. 7.*

Non releuat quod titulus quæſitus de anno 1589. verificari tantum poſſit reſpectu aquarum defluentium ex quinta & ſexta cloaca, non autem ex ſeptima conſtructa de anno 1638. Quia ad huc ſemper ſubſiſtit quod prohiberi non poſſit vſus aquarum quinræ & ſex-
7 tæ cloacæ iuxta conſuetudinem inueteratam & ſemper obſeruatam etiam ante annum 1638. dum præcipue aqua ex ſexta, & ſeptima cloaca ſeparatim deducta commixtim decurrit per bona illorum de Angelellis,& ſic mixta pertranſit per antiquum cauedonum, vt ex planta. Vis enim non ſtat potius in vna quam in alia cloaca, ſed in vſu aquæ ex opere manufacto arguente ſeruitutem ex allegatis.

Et ita vtraque &c.

R.P.D. CARPINEO.
Poſtea S. R. E. Cardinali.
Toletana Monaſterij.
24 Februarij 1668.

ARGVMENTVM

Monaſteriorum erectio ac Diſmembratio libere a Pontifice fieri poſſunt. Obreptionis vitium quandoque ex Taciturnitate non incurritur.

SVMMARIA.

1 *Longus facti contextus.*

2 *Apoſtolicæ litteræ paratam habent executionem, præſertim dum omnia geſta in Capitulis generalibus ac negotij diſcuſſio exprimuntur.*

3 *Clauſula attentis narratis dicitur in Apoſtolicis literis appoſita, non conditionaliter, ſed cauſatiue.*

4 *Ad narratorum iuſtificationem in Apoſtolicis litteris ſufficit facti iuſtificatio & de multiplici earũ iuſtificatione n. 6.*

5 *Literæ Aplicæ de facto alieno plenam faciunt probationem, donec contrarium probetur.*

7 *Obreptitiæ ſunt literæ in quibus tenor præcedentis gratiæ non exprimitur.Sed hoc vitium tollitur ex pluribus etiam tacendo, vt per tot. deciſ.*

8 *Deſtruere & condere eiuſdem eſt facultatis.*

9 *Alternatiua in electionibus quando præiudicialis cenſeatur.*

10 *Obiectiones deducta a non producente mandatum procuræ non obſunt.*

11 *Taciturnitas cuiuſq; gratiam non vitiat, ſed illorum de quib. id cautum eſt quod pendet a coniecturis.*

12 *Bonorum eccleſiaſticorum dominium Pōtifex libere transferre valet,ita vt recompenſatio prætendi non poſſit.*

13 *Litis pendentiam ad beneficium impetrandum quando narrare Pontifici non oporteat.*

DECISIO XXXVIII.

IN oppido Matriti ob reſidentiam Curiæ Regiæ celeberrima Congregatio ordinis S. Benedicti Regularis obſeruantiæ cum nullum haberet monaſterium Abbatiali coruſcans dignitate, in quo Abbas generalis alijq; Abbates ac ſuperiores procuratoreſque ordinis pro rebus & negotijs in eadem curia tractandis conuenire & decenter commorari poſſent, operæ prætium duxit in capitulo generali anni 1593.S.mem. Clementi Papæ VIII. ſupplicare, & Prioratum S. Martini in dicto oppido exiſtentem a monaſterio S. Dominici de Silos, cuius erat membrum, diſmem-

membrare dignaretur, illumq; in monaſterium Abbatiam nuncupatum erigere, quod per vnum Abbatem ſingulo quoq; triennio eligendum vt cætera eiuſdem quoq; congregationis cænobia gubernaretur cum onere tamen alendi quatuor monacos monaſterij de Silos, quemadmodum huic petitioni prius a S.R.E.Cardinalibus cõſultationibus Regularium præpoſitis diſcuſſe dictus Pontifex benigne indulſit per ſuas literas Apoſtolicas 4.Nonas Iunij 1594.expeditas, quas irritantibus decretis & clauſula ſublata non ſolum muniuit, verum etiam mandauit ne eo ſub prætextu quod Abbas & monaſterium S.Dominici non conſenſiſſent, vel quoquam alio obreptionis vel ſubreptionis ac nullitatis capite retractari, & infringi poſſent: quinimo vt plenarium ſortirentur effectum, illas in omni caſu renouationis in priſtinum reſtituit & reintegrauit,additis omnium in contrarium faciẽtiũ ampliſſimis derogatorijs.

Cum vero in alio generali capitulo expoſita a profeſſis monaſterij S. Dominici de Silos inopia in quam vergebat illa domus ob prædictam aliamque præcedentem ſimilis Prioratus diſmẽbrationem, ſupplicaſſent vt in recompenſam dictę domus alternatiua in electione Abbatis & viſitatione eidem concederetur,ita vt in vno triennio eligeretur in Abbatem S. Martini filius profeſſus d. domus S. Dominici, & in alio ex corpore generalis congregationis, ac pariformiter vnam viſitationem perageret Reuerendiſſ.Generalis,aliam Abbas S. Dominici, & quod Abbas S. Dominici dum permanet & moratur in domo S. Martini ijsdem gauderet exẽptionibus, quibus gaudet in domo S. Dominici.Hæc omnia vt poſtulata ſunt, ita decreto eiuſdem generalis capituli liberaliter conceſſa, quibus acceſſit Apoſtolica confirmatio eiuſdem Pontificis, nulla tamen facta mentione præcedentium litterarnm.

Hinc ſucceſſu temporis cum generali congregatione compertum fuiſſet minus incongruum eſſe quod monaſterium in curia Regis dependentia monaſterij deprimeretur, & ea priuaretur libertate qua cætera monaſteria gratulantur illud ad tenorem primæuę cõſtitutionis anni 1593 ad eandem independentiam plene reſtituit, omni inter iſtud aliaq;cænobia ſublata differentia, preterquam in ſolo grauamine recipiendi, & alendi quatuor monachos monaſterii de Silos, & hoc facere expreſſit rationibus mota grauiſsimis, & inhærendo facultati ſibi tributæ à ſan. mem. Vrbano VIII.commutandi ſtatuta & ordinationes quoties illi conuenientius videretur, licet per Sedem Apoſtolicam confirmatæ reperirentur: quam generalis capituli determinationem Sacra Congregatio Epiſcoporum & Regularium ſpeciali decreto obſeruari mandauit,ac eidem ſucceſsiue ſan. mem. Alexandri VII. de eiuſdem congregationis conſilio per litteras in forma Breuis tota facti hiſtoria enarrata, Apoſtolicæ confirmationi robur adiecit.Super huius itaq; Breuis executione,antequam caperetur reſolutio, fuit pluries requiſitus comparens pro monaſterio S. Dominici ad exhibendum mandatum procuræ, ſed per annum & vltra illud producere renuente,tandem per contradictas reſponſum eſt illud
2 eſſe exequendum ob paratam, quam pro earum auctoritate & excellentia habent Apoſtolicæ litteræ executionẽ *cap. cum capitulo vbi gloſſ. in verb. exequatur. de conceſſ. preb.in 6. Molend. dec. 15. vt lite pend. Caſſador. dec.* 10.*ſub.n.*8. *de reſcript.*& alibi ſæpiſsime. Præſertim dum emanarunt cum expreſsione omnium geſtorum in capitulis generalibus Congregationes Benedictinæ. *Abb. in cap.2.n.6. verſ.quædam confirmatio vbi Dec.n.42. de confirm.vtil.vel inutil. Felin.in cap.cum inter n.2. verſ.ſed contrarium & n.3.de except. Rota dec.192.n.3. verſ.tum etiam quia & 210.n.1.p.1.rec. Caual. dec. 22. n. 8. cum pluribus in dec. Merlin.93. n. 22. & 23.* & cum præcedenti diſcuſsione huius negotii in ſacra congregatione, vt proinde emanaſſe dicantur ex certa ſcientia,nec aliqua indigeant iuſtificatione, & de mente *gloſſ. in cap. nonnulli de reſcript. tradit ibid.Io:Andreas,& pluribus probat Alex. conſ.25.n.2. lib. 3. & vltra allegata dec. in p.1.rec.plene Rota dec.238.p.2.& 150. coram Reuerendiſſ.Roias vtrobiq.n.* 2.&

3.ea

3.ea ratione quod tunc Papa dicitur
ſtatuere auctoritate ſua,non aduerſante
clauſula illa *attentis narratis*, quæ hoc
3 caſu non dicitur appoſita conditiona-
liter ſed cauſatiue, p r ea quæ de ſimi-
libus clauſulis adnotat *Mareſcott. var.
reſol.lib.2.cap.1. n. 136. Rub.in ſuis ſin-
gul.clauſ. 18.p. 4.* & de ſimili clauſula
*attento conſenſu Mart.clauſ.5.p.1.acRota
in Bonon.officij Gualdæ poſt.conſ.98.n 30.*

Veruntamen ſi ad narrata in dictis
litteris quæ nudum factum concernunt
iuſtificatione opus eſſet, ſuffragaretur
vtiq; iuſtificatio veritatis facti narrati,
abſq; eo quod probanda eſſet iuſtitia
illius iuxta dec.*Aegidij.116.in fi.Caput.
dec.162.n.2.p.1.& 284.n.1.p.1.& 284.
n.1.& 2.p.7.* Et tamen in litteris Ale-
xandri expoſita iuſtificata remanent,
nedum circa facti enarrati veritatem,
ſed & contra illius iuſtitiam.

Nam quod attinet ad primam illius
partem, in qua demonſtrato primæuo
ſtatu huius monaſterij antequam curia
Regia Matritum transferretur, enun-
ciatum fuit decretum generalis capitu-
li de illud diſmembrando, & in mo-
naſterium principale, & independens
erigendo cum plena Clementis VIII.
approbatione, id omne iuſtificatum
remanet ex eadem Bulla Clementis
VIII., in qua expreſſius hæc leguntur:
cumque in his fundetur gratia Papæ,
licet concernant factum alienum, ple-
5 nam faciunt probationem donec pro-
betur contrarium, iuxta receptam di-
ſtinctionem *Gloſſ.in Clem. vn. verſ. fe-
ciſſe verſ. & ſic diſtingue de probat.* cum
alijs ad materiam per *Maſcard. de pro-
bat..conclus.139. a princ. vſq; ad n.9.*

Similiter iuſtificata remanet pars al-
tera narratiuæ, in qua dictum fuit,
quod Monaſterium S. Dominici præ-
tendebat in hoc S.Martini aliquam ſu-
6 perioritatem vigore determinationis
in Generali Congregatione anno 1601
edita, & ab eadem Sede Apoſtolica,
abſque mentione præcedentium litte-
rarum confirmata ex ipſo actu capitu-
lari, & ex Breui confirmatorio anni
1603. de quib. in proceſſu: & hæc ge-
ſta fuiſſe demonſtrat quoque lis ſuper
tali prætenſione à profeſſis dicti Mona-
ſterij coram Reuerendiſſ.Nuncio ſuſci-
tata *ad trad.in dec.Merlini 528.n.4.*

Tertia demum pars narratiuæ, eo ip-
ſo vera dignoſcitur, quod ex decreto
capitulari anni 1561. nouiſſime edito
conſtat generalem congregationem
hoc monaſterium ad eandem reſtituiſſe
independentiam, quam ex prima Cle-
mentis VIII. conſtitutione obtinuerat
hoc quoque feciſſe inhærendo faculta-
ti ſibi tributæ a ſan.mem. Vrbano VIII.
& quod decretum prædictum confir-
matum fuit a Sac. Congreg. 18.Augu-
ſti 1662. de quibus quidem decretis
apparet ex actibus productis.

Præter autem verificationem facti,
vt ſupra narrati concurrit vlterius eui-
dens illius Iuſtitia, quandoquidem
poſtquam Clemens VIII.ad inſtantiam
totius Congregationis, & de conſilio
Cardinalium hunc Prioratum erexerat
in monaſterium principale, & inde-
pendens, ſolo onere adiuncto alendi
quatuor monacos Silenſes, & in litte-
ris deſuper expeditis mandauerat nul-
lo ſub prætextu irritari poſſe, iubendo
illos toties reintegrari quoties annul-
larentur; Non poterat generale capi-
tulum contra formam harum littera-
rum monaſterium hoc de nouo ſubmit-
tere, nihil obſtante confirmatione ob-
tenta ab eodem Clemente, quæ eui-
7 denter obreptitia dignoſcitur ex quo
nec illi expreſſus fuerit tenor gratiæ
præcedentis, neq; quod illa emanaſset
de conſilio Congregationis, & cū clau-
ſulis ita ampliſſimis, vt nullo ſub præ-
textu reuocari poſſet, debet enim men-
tio fieri de omnibus quæ potuiſſent
mouere Pontificem ad denegandas lit-
teras poſteriores *cap. caterum & cap.ſu-
per litteris & cap. dilectionis il p. de re-
ſcript. cap. poſtulatis de prabend. Card.
conſ.138.n.5.* cum alijs per Eminentiſſ.
Otthobon. *dec.115.n.3. & 139. n.5.*

Inſuper pro maiori euidentia iuſti-
tiæ huius vltimæ determinationis ad-
ductum fuit validiſſimum argumentum
quod ſi, antequam prodijſſet facultas
Vrbani VIII. licitum fuit Generali
Congregationi ex cauſis minus ſubſi-
ſtentibus tam notabiliter alterare con-
ſtitutionem capituli anni 1593. appro-
batam in forma ſpecifica per Clemen-
tem VIII. quanto facilius dicendum
eſt

Digitized by Google

eſt hoc agere potuiſſe] capitulum generale anni 1665 reintegrando ex iuſtis, & vrgentiſſimis cauſis hoc monaſterium ad illam independentiam, & libertatem,quam rite aſsumpſerat anno 1594. cum eiuſdem facultatis ſit de-
8 ſtruere quam condere, & econtra *cap. 1. de cappell. monach. cum alijs per Valenz. conſ. 160. n. 36.* & tanto rationabilius quanto anno 1601. nullam habebant nec facti nec iuris ſubſiſtentiam, preſertim circa alternatiuam in electione Abbatis vna vice in perſonam profeſſi in monaſterio S. Dominici, & altera ex corpore totius congregationis, quam
9 præiudicialem, & omnino repugnantem libertati ſeruandæ in electionibus reputauit in caſu fortiori huiuſmodi congregationis *Rota dec. 75. n. 61. & 4. ſeq. p. 1. rec.*

Neque obſtant plura quæ ad redarguendas de obreptione has literas Alexandri VII. propoſita fuerunt, videlicet quod tacita fuiſſet lis actu pendens coram Reuerendiſſimo Hiſpaniarum Nuncio, quod narratum non fuiſset decretum Diffinitoris fauore Abbatis S. Dominici obtenti ſuper alternatiua Iutis Viſitandi anno 1612. & quod fuerit omiſsum hanc, & alteram alternatiuam paſſiuæ electionis conceſsas fuiſse Monaſterio S. Dominici in recompenſam bonorum egregij redditus ab anno 1610. diſmembratorum, ideoq;
10 ex cauſa oneroſa. & in illarum poſseſſione a tempore conceſsionis permanſiſse, quoniam hæc, & ſimilia vtpote deducta a non producente mandatum procuræ nullam meruerant reflexionem, ne Iudex in vanum laboret, faciatque iudicium fruſtratorium, vt aduertit *Pott. de manut. obſer. 86. n. 8.* ſed nihilominus pro ſolita dominorum vrbanitate diſcuſsa viſa ſunt ſuffragari, quia non omnium taciturnitas vitiat
11 gratiam, ſed eorum tantum de quibus, ſiue ex conſuetudine, ſiue ex iure cautum eſt vt mentio fiat ad not. *in l. ſuper literis vbi præſertim Felin. n. 2. verſ. regula eſt de reſcript. Calderin. conſ. 20. eod. tit. & concordantes adducit Menoch. de arbitrar. caſu 202. n. 26. & 27.* Idque plurimum pendet a coniecturis, an ſcilicet Princeps facilius, vel difficilius conceſſiſset. *Rota coram ſan. mem. Gregor. dec. 50. n. 5. & ibi Adden. n. 10.* Nihil autem in propoſito intererat exprimere, vel quod Silenſe monaſterium fuiſset in quaſi poſseſsione fruendi prærogatiuis illi conceſsis anno 1601, vel quod ſuper hac quaſi poſſeſſione obtinuiſset decretum a diffinitoribus anno 1612; Quia hoc totum ſupponitur in decreto anni 1661. & multo minus quod has prærogatiuas obtinuiſſet in recompenſam diſmem-
12 brationis S. Martini, quia cum illa facta ſit per Summum Pontificem ex certa ſcientia & cum ampliſſima quam habet facultate transferendi dominium bonorum eccleſiaſticorum ad libitum ſuæ voluntatis *cap. 2. in princ. de præbend. in 6. Clement. 1. vt lite pend. Abb. in cap. conſtitutus n. 15. de Relig. Domi.* nullam poterant de iure recompenſationem pretendere. *Rota dec. 20. n. 4. post Tambur. de iure Abbat. lib. 3. & coram bo. me. Merlino dec. 175. n. 19. et ſeqq.* & in ſpecie de bonis quæ ſunt ſub proprietate Religionis *Petrus de Murg. diſquiſ. moral. 6. dubit. 5. n. 5. & dubit. 23. n. 49. to. 2.*

Nec pariter oportuit narrare Pontifici pendentiam litis coram Reuerendiſſ. D. Nuncio quia, vt concluditur in
13 petitione de qua in proceſſu *fol. 85. & ſeqq.* lis tantum mota fuit ſuper poſſeſſione libere mittendi quatuor monacos, qui recipi debuiſſent, & tractari ab Abbate S. Martini, vt reliqui illius cœnobij conuentuales, quod clarius indicat decretum deſuper editum ab Auditore dicti Reuerendiſſimi Nuncij: hoc vero nihil commune habet cum decreto congregationis generalis confirmato ab Alexandro VII. quia, vt inquit *Oldrad. conſ. 28. n. 4.* non eſſet prohibendnm, vt aliquis pendente lite poſſit à Principe impetrare quod in iudicium deductum non eſt, quod etiam aduertit *Rota dec. 91. p. 4. to. 2. & alijs adductis Lancellott. de attent. lite pend. p. 2. n. 4. in præfat. n. 257.*

Et ita vtraque &c.

R. P. D. ALBERGATO.
Narnien. Alluuionis.
2. *Martij* 1668.

ARGVMENTVM.

Deſerta cauſa quando minime dicatur.
De facienda prædiorum diuiſione ex Alluuionis cauſa.

SVMMARIA.

1 *Deſertam cauſam excludit commiſſionis incapſatio, & citatio ad dicendũ contra.*
2 *Terminus a lege præfixus ad acta tranſportanda eſt expectandus.*
3 *Taciturnitas ſola cauſæ deſertionem non inducit.*
4 *Diuiſio prædiorum in alluuione, ſeu fluminis alueo derelicto qualiter facienda & n. 9.*
5 *Alluuio fit tam per accretionem, quam per decretionem.*
6 *Fluminis incrementum ad cohærentem inſulam ſpectare debet.*
7 *Alluuio inſeruit pro vnione, & prædiorum adiacentium cohærentia.*
8 *Alluuio acquiſitionem aluei non impedit.*

DECISIO XXXIX.

R.P.D. Areoſtus tulit ſententiam, qua pronunciauit terras alluuionatas ſpectare proportionabiliter ad Mancinellum ac ſucceſſores Ridolphini habito reſpectu ad latitudinem eorundem prædiorum adiacentium. Verum quia fuit pro iſtorum parte introducta appellatio, ea tamen non proſequuta vt pretendebatur intra legitima tempora, dedi dubium An conſtet de re iudicata ſeu potius de cauſis reſtitutionis in integrum & DD. non conſtare de re iudicata, ſed de bono iure vtriuſq; partis ad formam dictæ ſententiæ reſponderunt.

Quoad primum ratio reſolutionis fuit, quia pro parte appellantium docetur de incapſatione commiſsionis
intra annum, & de citatione ad dicen-
1 dum contra in actis reproducta, quæ
quidem diligentia excludit animum
deſerendi cauſam & ſufficiens eſt ad
euitandam deſertionem, vt teſtantur *Veſtr. in praxi lib. 7. cap. vlt. n. 5. Caſſad. dec. 6. de appellat. ſub n. 8. verſ. dummodo. Reias dec. 224. n. 4. & 5. fuitq; dictum in rec. dec. 82. n. 1. & 2. p. 10. in Romana fideicommiſſi de Ferrattinis 15. Iunij 1648. §. nec obſtat coram Reuerendiſſ. Papien. in Romana mercedis 23. Ianuarij 1664. in princ. coram me & in Romana Saluiani 19. Nouembris 1666. §. 1. coram R.P.D. meo Carpineo.*

Minime obſtante præfixione termini
ad tranſportandum acta per ipſum met
Mancinellum obtenta, cum enim ap-
pellans habeat integrum biennium ad
ſuam appellationem proſequendam,
huiuſmodi præuentiua diligentia par-
2 tis ei præiudicare non potuit, ſed ex-
pectandus erat terminus à lege præfi-
xus. *Auth. de ijs qui imped. ad appell. cap. 1. verſ. volumus. Notat. Ciriac. nouell. 49. collat. 5. & firmat Ridolphin in praxi p. 1. c. 13. n. 644. Rota in rec. dec. 35. in fi. p. 10.*

Quæ magis procedunt de iure cano-
nico ſecundum quod inſtantia eſt per-
petua, nec ſola taciturnitas inducit
3 cauſæ deſertionem etiam ſi per longum
temporis ſpatium nihil actum ſit, dum
tamen in actis non conſtet de iure ta-
centis. *tex. in cap. penult. de Iudic. Veſtr. vbi ſup. lib. 3. cap. 5. n. 1. Scacc. de appell. q. 15. n. 225. Gratian. diſcept. 403. n. 9.* Et perpetuo ſeruat Rota, *vt in rec. dec. 394. n. 11. p. 9. dec. 326. in fi. & dec. 332. n. 12. verſ. quo vero p. 11. in Carpētoracten. præcedentiæ 10. Martij. 1660. §. neq. deſertio verſ. licet. taciturnitas coram bo. mem. Verospio & in dicta Romana Saluiani coram R.P.D. Carpineo §. 1. in fi.* vbi notatur huiuſmodi obſeruantia & quod Rota pro non deſertione ſemper inclinat.

Quo vero ad ſecundam reſpiciens
iuſtitiam ſententiæ moti ſunt DD. ex
eo quod, ſiue agatur in præſenti de
alueo fluminis derelicto, ſiue de allu-
4 uione, diuiſio ſemper fieri debeat pro
modo latitudinis prædiorum adiacen-
tium, vt de alueo eſt *tex. in §. quod. ſi naturale inſtit. de rer. diuiſ. ibi quod ſi naturali alueo in vniuerſum derelicto ad aliam partem fluere cœperit, prior quidem alueus eorum eſt qui prope ripam prædia poſſident, pro modo ſcilicet latitudinis cuiuſq; agri.* Quæ ſunt verba I. C. in *l.*

adeo

Digitized by Google

*adeo §. quod ſi toto ff.de acqui.rer.dom.*De
alluuione vero eſt *tex.in §. præterea vbi
gloſſ.verb.adycit eod.tit.& tradunt Bart.
in eius Tyberiade p.2.de Inſula verb. pro
modo latitudinis fol. mihi* 108. *& in 3.p.
verb.alueus fol.*141.*Rimin.iun.conſ.*373.
*n.*1.*Menoch. de arbit. ind.caſu* 245. *n.* 6.
& 7.*Cepoll.de ſeruit. ruſtic. præd cap.*33.
*de Inſula n.*13. *Manzol.conſ.* 118.*à.n.*8.
*Beninc.de alluuion.p.*1.*n.*11.*Carol.Caraſius in ſuo tract. de modo diuidendi alluuiones tract.* 1. *cap.*2.*& tract.*5. *cap.*6.*&
ſeqq.& in reſponſionib.in fine operis reſp.*
4.*fol.* 10. *&* 20.*&* 21. *Aymon eod.tract.
lib.*3.*cap.*3.*ſeu §.fin. n.*1. *et ſeqq.et cap.*6.
*§.*1 *.n.*1.*Ciriac. contrau.* 376.*n.*1. *et ſeqq.
Peregr.de iu.fiſci lib.*8. *tit. de mari verb.
alueus n.* 56. *et verb. alluuion.* 72. vbi
quod ipſa met Alluuio fit tam per ac-
5 cretionem quam per deſertionem, hoc
eſt non ſolum ſi flumen ponat & adij-
ciat, ſed etiam(vt in præſenti) ſi pau-
latim retrocedat. Et plene tradidit
*Decian.conſ.*123. *n.* 64. *lib.*3. *Marzol.d.
conſ.*118.*n.*5.*Viuius dec.*498.*n.*18.*Arias
de Meſa var. reſol. lib.*2. *cap.* 45.*n.*2.vt
propterea dum inſula Ridolphini eſt
latitudinis V. G. triginta pedum in
fronte aluei ſeu terreni alluuionati qua
ſucceſſit irruptio, non poſſint Crucius
& Spagnia illius ſucceſſores quicquam
vltra hanc menſuram pretendere in
præiudicium Mancinelli in longe ma-
iori latitudine habentis prædia adia-
centia, vt luculenter probat ex teſtibus
datis in eiuſdem Summar. ad partes
num.1.

Non obſtat præcipuum obiectum,
quod ſcilicet inter prædia Mancinelli
& terrena alluuionata adſit alueus an-
tiquus fluminis, impediens propterea
vnionem,& augumentum ad dicta præ-
dia, quod quidem impedimentum non
adeſt reſpectu petij terræ Ridolphini
extra dictum alueum adiacentis, ad
6 quem ideo totum incrementum ſpe-
ctare debet tanquam eius inſulæ cohæ-
rens, licet aliorum agri in proſpectu
exiſtant *ad tex. in l. Inſula* 56. *ff. de ac-
qui. rer.dom. Bart.in* 1.*p. Tiberiadis tit.
de alluuion. fig.* 11. *verſ. dico* 1. *fol.*135.
à tergo in 2. *col.et de Inſul. verb. qui ab
vtraque parte fluminis num.* 2. *fol.* 138.
*Corn. conſ.*191. *n.*9.*lib.*3.*Ciriac.d.contr.*
376.*n.*26.*et ſeqq.*

Quoniam vltra quod etiam à parte
inter dictum alueum ſeu verius riuum
& terrena alluuionata probatur adfuiſ-
ſe renaria ipſiuſmet Mancinelli ex te-
ſtibus tam primi quam ſecundi proceſ-
ſus *d. n.* 1. Obiectum procedere dixe-
runt Domini vbi alueus fluminis viuus
adhuc duraret intermedius ad alluuio-
nem,& predia Mancinelli : ſecus vbi
ipſemet alueus iam reperitur exicca-
tus & extinctus, tunc enim tantum ab-
7 eſt quod impediat alluuionem in proſ-
pectu, vt imo inſeruiat pro vnione, &
coherentia prædiorum adiacentium,
quibus idémet alueus acquiſitus eſt *d.l.
adeo §.quod ſi de toto ff.de acqui.rer. dom.
et l.ergo §. Celſus ibi : cum exiccatus eſſet
alueus ff.eod. Aym. d.tract.lib.*3.*c.*2. *n.*4.
quemadmodum è conuerſo alluuio ac-
8 quiſitionem aluei non impedit,vt pon-
derat *Caratius in diſcurſu post tract.
verſ. mà ſe l'alueo*; Et in fortioribus di-
cimus de via intermedia acquiſitionem
alluuionis non impediente *l.Martius ff.
de acqui. rer. dom. Bart. in p.* 1. *Tiberia-
dis ſub n.*2.*fol.*133.*à tergo.Cepoll.d.tract.
de ſeruit. ruſt.præd. cap.* 3. *n.* 35. *Pereg.
vbi ſupra lib.*8. *verb. alluuio n.* 78. *et in
terminis aluei et riuuli firmat Aim. d.
tract. lib.*[illegible]. *cap.*3. *n.*4. *vſque in fin. Lan-
cell.Gall.conſ.*117.*n.*32.*Ciriac.d.contrau.*
376. *n.*13. Textus vero & DD.in con-
trarium adducti loquuntur in caſu quo
flumen intermedia prædia in conſpectu
alluuionis exiſtentia, & ſic mirum non
eſt ſi totum incrementum ſpectat, vel
ad habentem prædia vicinina, vel co-
herentia ad terminos eiuſdem *tex. in l.
Inſula §.flumen istud et in l. epistola §.
penult. ff.de acqui. rer. Dom.* Abſque eo
quod intret hic diſputatio, an Alluuio
paulatim, vel illico ſe extenderit à co-
herente inſula Ridolphini ad frontem
dictorum prædiorum Mancinelli, de
qua tuendo partes *Bart. contra Aym.*
late agit *Ciriac. d.controu.* 376. *per tot.*
dum coherentia in hoc caſu apparet
vniformis, nec apparet initium incre-
menti ex parte Inſulæ Ridolphini, vt in
puncto reſpondit *Burſat. conſ.*230. *n.*6.
Ideoque intrat de plano norma diui-
dendi alluuionem inter eos ſeruari ſo-
lita qui ab vna; & eadem parte fluminis

9 agros poſſident, vt nempe diuiſio fiat pro fronte, & latitudine prædiorum adiacentium iuxta *tex. in d. l. adeo §. inſula, et in l. quod ſi toto in l. inter eos et d. l. ergo ff. de acqui. rer. dom. Aym. d. tract. lib. 3. cap. 3. §. 1. n. 1. et ſeqq. et cap. 8. verſ. quoniam, et ſuper idem Ciriac. d. contron. 376. n. 19.*

Iuſtam pariter dixerunt Domini ſententiam in ea parte qua aſſignat ſucceſſoribus Ridolphini medietatem aluei exiccati circumcirca prædictam inſulam eum illum à tribus lateribus reſpiciat, necnon in alia parte qua illis aſſignat renaria pro latitudine faciei dictæ Inſulæ ac medietatis d. aluei exiccati, procedendo per lineam rectam vſque ad flumen verſus viam Romanam, ac Penturellam S. Antonij iuxta theoricam DD. tam reſpectu aluei, quam alluuionis ſuperius allegatorum. Et ita vtraque &c.

R. P. D. BOVRLEMONT
Aſculana Aquarum.
14. *Maij* 1668.

ARGVMENTVM

Remiſſoria ad probandam in prædijs ſuperioribus Aquarum ſeruitutem quando ſit concedenda.

SVMMARIA.

1 *Remiſſoria datur ob articulorum releuantiã & fumum, præcipue in profanis.*
2 *Seruitus aquarum pro diebus & horis in prædijs ſuperioribus admittit Remiſſoriam.*
3 *In Aquarum commoditatibus conſuetudo maxime attenditur.*
4 *Maxime dum agitur de præiudicio habentium maxime attenditur.*
5 *Remiſſoria iterum conceditur cum articuli ſunt magis ſpecifice concepti, noui vel mixti.*
6 *Calumniæ ſuſpicio aut ſubordinationis teſtium quando ceſſet.*

DECISIO XL.

Decisum ſub die 28 Ianuarij 1667 conſtare de bono iure etiam ad effectum manutentionis fauore vtriuſq; collitigantis iuxta hunc ſane modum, quod bonum ius & ad effectum manutentionis aſsiſtebat Ambroſio in prædijs ſupra ſaxum vbi eſt in vniuerſale pro diuiſione aquarum exiſten. Vice autem verſa idem bonum ius ſuffragabatur illis de Lentis in ſaxo & in prædijs infærioribus, in quibus probatur inducta ſeruitus, ita vt horum manutentio eluſoria non reddatur ab illis de Ambroſijs.

Qua reſolutione iterum examinata die 27. Februarij proximi præteriti, & viſis pluribus allegationibus quæ tendebant ad probandum quod ſeruitus quoque in prædijs ſuperioribus acquiſita fuerat ſaltem pro diebus & horis ſecundum conſuetudinem a longiſsimo tempore obſeruatam, cauſa dilata eſt, & mandatum a DD. vt coadiuuarentur probationes, quoad adimplẽdum pro parte illorum dicto de Lentis petita eſt hodie remiſſoria, quam DD. dandam eſſe cenſuerunt.

Prout re vera dari debebat, cum materia in articulis contenta ſit releuans, & detur fumus pro cauſa, remiſſoriam
1 nunquam denegare ſolet. *Rota dec. 134. n. 1. et 2. dec. 1661. n. 1. p. 2. rec. coram Greg. dec. 191. n. 1. et dec. 562. n. 4. et 5. coram Caualer. dec. 250. n. 1. et coram Coccin. dec. 165. n. 1.* eoq; magis quo diſputatio verſatur in profanis, in quibus ſufficeret ſola releuantia articulorum ſine fumo *l. ad probationem 22. C. de probat. Caputaq; dec. 68. n. 2. Seraph. dec. 1363. n. 2. Caual. dec. 87. n. 4. Gregor. dec. 403. per tot.*

Vtrumque autem in propoſito caſu concurrere viſum eſt DD. Nam ſi pro-
2 batur ſeruitus in prædijs ſuperioribus, vt prætendunt illi de Lentis, ſaltem pro illis diebus, & horis iuxta conſuetudinem ab omni tempore vſitatam, nemini dubium eſſe poteſt. Idem iuris dicendum eſt fauore dd. de Lentis in prædijs ſupra ſaxum, ac in illis quæ infra: quæ probatio eſt ita releuans, vt ab

ab ea cauſæ victoria pendeat, & conſequenter non ſit deneganda Remiſsoria, vt in his terminis multoties reſpondit. *Rota coram Gregor. dec.* 124.403. *et* 405. *in rec. dec.* 125. *n.* 18. *dec.* 315. *n.* 6. *p.* 5. *et coram Card. Otthob. dec.* 136. *n.* 4. *et dec.* 188. *n.* 4.

Fumus vero non mediocris habetur ex prædicta conſuetudine ſuper diuiſione aquarum certis diebus, & horis, de qua videntur conuenire ipſimet teſtes pro parte illorum de Ambroſijs inducti in Summar. deciſionis ſuper negocio principali n. 6. quæ conſuetudo in
3 huiuſmodi commoditatibus aquarum, qualis & quanti ſit momenti egregie perpendunt pluribus allegatis. *Bald. conſ.* 141. *vol.* 2. *Caſtrenſ. conſ.* 323. *per tot. vol.* 2. *Ruin. conſ.* 191. *n.* 4. *et ſeqq. vol.* 1. *Pariſ. conſ.* 192. *et in fi. vol.* 4. *Bero conſ.* 144. *n.* 39. *vol.* 3. *Surd. conſ.* 447. *n.* 11. præſertim vbi agitur, vt in præſenti caſu, de inferendo graui præiudicio DD.
4 fundos inferiores habentibus, *Dec. conſ.* 244. *n.* 6. *verſ. et reſpondendo formaliter. Beltrand. conſ.* 377. *per tot. lib.* 6. *et Rota dec.* 213. *n.* 5. *penes Poſth. de manut.*

Non obſtat quod in hac cauſa iam fuit obtenta Remiſſoria in tribunali A. C. quodq; propterea non amplius ſit concedenda ſuper eadem materia. *Gregor. dec.* 497. *n.* 5. Quia etiam ab hac re-
5 gula paſſim recedit Rota quoties articuli, tam in cortice verborum, quam in ſubſtantia ſunt magis ſpecifice concepti, ſicuti in hac facti ſpecie. *Rota coram Cavaler. dec.* 969. *n.* 2. *coram Coccin. dec.* 23. *n.* 2. *coram Gregor. dec.* 191. *n.* 3. *coram Buratt. dec.* 180. *n.* 11. *et* 12. *dec.* 867. *n.* 3. *et in rec. dec.* 252. *n.* 6. *p.* 1. Vel quoties aliquis articulus eſt nouus. *Rota dec.* 183. *n.* 2. *p.* 4. *rec. et coram Buratto dec.* 392. *n.* 5. & ſufficeret quod eſſet mixtus, ſcilicet partim nouus & partim antiquus. *Rota coram Greg. dec.* 497. *n.* 2. *et dec.* 303. *n.* 17. *p.* 9. *rec.* Quæ omnia legitimam cauſam præſeferunt, vtpote a Rota in alijs caſibus admiſſam, qua ſtante iterum conceditur Remiſſoria, quamuis ſemel & pluries conceſſa fuiſſet. *Veſtrius in praxi lib.* 6. *cap. vlt. n.* 3. *verſ. longe cum Rota d. dec.* 303. *n.* 9. *p.* 9. *rec.*

Quodq; articuli tam in cortice verborum, quam in ſubſtantia magis ſpecifice fuerint concepti in hac inſtantia, patet ex difficultate reducta ad punctum conſuetudinis diuiſionis aquarum in certis diebus & horis, quæ ante fuit ſolummodo confuſe agitata: atq; etiam de nouo deducēdum proponitur quod in parte ſuperiori, de qua eſt quæſtio, duo ſunt riui aquarum. DD. de Ambroſijs non ſolebant aquam deriuare, imo quando illius aquæ tentauerunt diuerſionem, repulſi ſunt.

Ex quibus inſimul combinatis ceſſare dicta fuit quælibet ſuſpicio calum-
6 niæ aut ſubornationis teſtium ex aduerſo obiecta.

Et ita vtraque parte informante deciſum eſt dandam eſſe Remiſſoriam cū retardatione vel ſine, arbitrio Rotæ.

R. P. D. BEVILAQVA
Beneuentana Iuriſdictionis.
16. Nouembris 1668.

ARGVMENTVM.

Locorum Diœceſis fines quomodo alterare poſſint Ordinarij iuriſdictionem.

SVMMARIA.

1 *Ordinarius exercere poteſt iuriſdictionē in eccleſias et ſubditos ſuæ Diœceſis.*
2 *Eccleſia qualibet cenſetur eſſe in aliqua Diœceſi.*
3 *Vicinioris reſpectus habetur in dubio loci Diœceſis.*
4 *Situatio probatur ennunciatiuis alijſque adminiculis.*
5 *Exempta eccleſia remanet nihilominus in Diœceſi.*
9 *Diœceſis fines probantur teſtium confeſſionibus.*
7 *Actus præſumitur fieri ab eo ad quem ſpectat.*
8 *Locorum Diœceſis qualitas ex pluribus probatur.*
9 *Viſitatio eccleſiarum nullius, fieri poſſunt a viciniori.*
10 *Loci Diœceſis haſitatio quando ceſſet.*
11 *Papa diuidere poteſt loca, et Diœceſes aſſignare.*
12 *Extenſio locorum vt fiat requiruntur verba clara et indiuidua Apoſtolici priuilegij.*

In-

12 *Iuriſdictio Abbatis in clericos ſæculares probatur Pontificia conceſſione.*
14 *Ab ordinarij iuriſdictione laici eximi non valent.*
15 *Teritorij ſeparatio eſt Papæ reſeruata.*
16 *Actus eius,cui ius reſiſtit,non valent.*
17 *Ordinarij ſcientia requiritur ad eius iuriſdictionis in alio quaſi poſſeſſionem.*
18 *Archiuij priuati acta ab intereſſe habente edita non probant.*
19 *Archiuium Epiſcopi vti publicum dat robur Actis.*

DECISIO XLI.

EXaminato bono iure Reuerendiſſ.D.
Archiepiſcopi Beneuentani ſub die
9. Iunij *1666* concluſum fuit ipſum ha-
bere omnimodam iuriſdictionem ſpiri-
tualem in oppido S. Gregorij aduerſus
Abbatem Ven. Monaſterij S. Modeſti
Congregationis Lateranen. prætenden-
tem illam ſibi exercere: cuius reſolu-
tionis motiua hodie reuocata DD. ite-
rum approbarunt, quia iuſtificatur ca-
ſtrum eſſe ſituatum inter fines Bene-
uenti Diæceſis, quod operatur. vt Or-
dinarius habeat tam de iure communi
intentionem fundatam exercendi ſuam
iuriſdictionem in omnes eccleſias, &
ſubditos eiuſdem loci, vtpote in ſuo
territorio exiſtentes. *cap. cum perſonæ de
priuil. in 6. cap. conquerente de offic. ordin.*
1 *Barboſ. de offic. et poteſt. Epiſ. p. 3. alleg. 17.
n. 23. cum alijs per Rotam in Tarraconen.
Iuriſdictionis 3. Iunij coram R.P.D. meo
Albergato*, quam decretis Sac. Conc.
Trid. *ſeſſ. 7. et* 21. *cap.* 8. *de reform.* de
quibus *Rota dec. 471. coram Coccin. et in
rec. dec. 501. p. 1. et dec. 31. n. 2. p. 5.*

Situationis probatio concluditur ex
generali præſumptione quod omnis lo-
cus, & quælibet eccleſia cenſetur in ali-
2 qua Diæceſi, niſi doceatur habere ter-
ritorium diſtinctum & ſeparatum *cap.
omnes 16. p. 7. Rota dec. 304. n. 1. p. 11. rec.*
Quæ iuris præſumptio quando nullus
alius concurrit Epiſcopus qui præten-
dat locum exiſtere in ſua Diæceſi ſem-
per militat ad fauorem vicinioris qua-
3 lis in propoſito eſt Reuerendiſſ. Bene-
uentanus, vt dixit Rota *coram Buratt.
dec. 570. n. 1. et. 3. et dec. 130. n. 6. p. 8. rec.
et in Toletana iuriſdictionis* §. *concluden-
tiſſime 10. Iunij 1661. coram* R. P. D.
meo Taia.

Id ipſum comprobant plures, & an-
tiquiſſimæ enunciatiuæ ab anno 1535.
ponderatæ in præterita deciſione, qui
bus addita altera emiſſa in Breui ſan-
mem. Clementis VIII. anno 1602 expe-
dito ad inſtantiam Epiſcopi eiuſdem
loci, dato in hodierno Summar. D. Ar-
chiepiſcopi n. 1. vbi leguntur hæc for-
malia verba: *Nec non ſex ducatos dilectis
filijs Præsbiteris terræ S. Georgij Bene-
uentanæ Diæceſis parum obstante præten-
ſione Abbatis quod Breue non fuerit exe-
cutioni demandatum*; Nam quicquid ſit
de hoc, hodie ſolum admittitur ad ma-
4 gis oſtendendam ſituationem, quæ cum
enunciatiuis iunctis alijs adminiculis
probari ſolet. *Rota dec. 344. n. 1. et 405.
n. 1. p. 2. rec. et coram Duran. dec. 266.
n. 4. et 5. et dec. 120. n. 3. et 4. p. 9. rec.* &
admittitur in præterita deciſ. huius
cauſæ §. deducitur.

Præterea ex ipſis priuilegijs Summi
Pontificis Alexandri III. & Cæleſtini,
quæ cum exhibeantur ad probandam
exemptionem, ſupponunt in neceſſariũ
antecedens eſſe in Diæceſi, non ſecus
ac priuatio habitum: nam priuilegium
exemptionis liberat quidem a ſubie-
ctione, nam non tollit ſituationem a
Territorio, cum eccleſia exempta ſem-
5 per remaneat in Diæceſi, quamuis per
exemptionem de ea amplius dici non
poſſit. *Abb. in cap. pro illorum n. 6 de præ-
bend.* Rota *dec. 324. n. 3. et. 4. et dec. 491.
n. 1. p. 1. rec. Buratt. dec. 578. n. 14. et. fuit
dictum in Colonien. Iuriſdictionis 4. Iulij
proximi præteriti* §. *ſituatio eccleſiæ coram*
Reuerendiſſ. *D. meo Decano.*

Concurrit etiam explicita confeſſio
Abbatis, & Monacorum capitulaliter
facta per publicum inſtrumentum in
quo ſolemniter declararunt terram S.
Georgij montis Fuſculi eſſe de Diæceſi
6 Reuerendiſſ. Epiſcopi, ipſoſque in ea
nullam habere iuriſdictionem: quæ
confeſſio tot adminiculis in facto, & in
iure ſuffulta, emiſſa ab informatis ſu-
perat omne genus probationis *cap. vlt.
de confeſſ.* & per illam probari fines
Diæceſis, ac nocere confitentibus, &
ſucceſſoribus ne valeant amplius ſu-
biectionem in dubium reuocare firma-

uit

uit *Rota coram Penia dec.* 1052. *n.*1. *et coram Carillo dec.*126.*et in Toletana iuriſdictionis* 9.*Maij* 1659. §.*coram me, et in eadem* 10. *Iunij* 1661. §.*concludentiſſime coram* R.P.D.*meo Taia* : & admittit citata deciſio *Colonien. Iuriſdictionis coram Reuerendiſſ. D. meo Decano* §. *ſituatio Ecclesiæ;* Et hanc veritatem offuſcare non poteſt prætextu quod confeſsioni cum Abbate tres tantum monachi interfuerunt, quia cum in inſtrumento dicatur quod monaci ibi congregati conſtituebant, & ſeniorem partem, nec docetur de numero monacorum in monaſterio commorantium, præſumptio eſt pro veritate, & validitate actus, qui ſemper fieri cenſeatur ab eo, ad quem eam faciendi ſpectat. *Bart. in l.ſi pupill.* §. 2. *verſ.ſi vero ff.de negotijs.Burat.dec.*338.*n.*12.*et in Baren. eo lecta* 18. *Iunij proximi preteriti* §. *quodq;capitulum coram* R.P.D.*meo Bourlemont*.

Quinimo pro parte D. Archiepiſcopi exhibentur, & diſtincte recenſentur in eius ſummario præteritæ poſitionis plures actus iuriſdictionales ab ipſo, & eius anteceſſoribus geſti ab anno 1520, vſque ad 1660. conſiſtentes in pluribus viſitationibus, in cognitionibus cauſarum, in conuocatione ſynodi, in approbatione ad Beneficium, in ſolutione
8 quartæ decimalis: quæ omnia plurimum conferunt ad dignoſcendum qualitatem locorum ſubiectorum, cum ſint actus Epiſcopo ſolum competentes in ſua Diæceſi per *tex. in cap.* 1. *de Relig.domib.Rot.dec.*130.*n.*2.*p.*8.*rec. et dec.* 304.*n.*28.*p.*11. *et dec.*310. *num.* 7. *penes Posth. de manut. et in Toletana Iuriſdictionis* 9.*Maij* 1659.§.1.*coram me.*

Neque actus prætenſi & præcipue Viſitationes reddi poſſunt æquiuoci ex quo potuerint ab Archiepiſcopo fieri
9 iure delegato tanquam viciniori, qui vigore *Sac.Conc.Trid.ſeſſ.*24.*cap.*9. poteſt viſitare eccleſias quæ ſunt nullius Diæceſis, quia incertitudo ceſſare viſa fuit, tum quia caſtrum eſt ſitum in Diæceſi Beneuentana, & viſitationes incipiunt ante celebrationem Concilij, nempe ab anno 1520. & ſic tribum adhuc non erat huiuſmodi facultas, & viſitatio extendebatur extra propriam Diæceſim, vt dixit *Rota in Aquilana Iuriſdictionis* 20.*Maij* 1617. *coram ſan. mem. Innocentio X. apud Marcheſ. de commiſſ.p.*1. *fol.*980. Vnde dicendum venit fuiſſe viſitatum ordinaria non autem delegata facultate, & videtur ſentire *Rota in alia Beneuentana Iuriſdictionis* 27.*Ianuarij* 1653. §. *viſitatio confirmata* 31.*Iunij* 1656.*coram Reuerendiſſ.D. meo Decano* §. *cæteri, iam impreſſa post Tondut. de Penſion.in ordin.* 11. *n.*8.

Minusq; cadere poſsũt ſub æquiuoco per exiſtentiam in dictione Beneuentana alterius eccleſiæ S. Georgij in qua poſſunt verificari, quia obiectum remouetur ex Actorum lectura præſeferente illorum exercitium in oppido S. Georgij de monte Fuſculo, non autem in eccleſia prædicta valde diſtante
10 ab vrbe Beneuenti nuncupata *della Molina*; Ideo cum nulla ſit antiquitas, ceſſat omnis hæſitatio *ad tex. in l. ille aut illa ff. de leg.*3. nec æquiuocum loca Prouinciæ poſſint late hoc modo dici de Diæceſi Archiepiſcopi, quia hoc fortaſſe procedere poſſet quoties locus controuerſus non eſſet poſitus in propria Diæceſi cum Archiepiſcopus præeſt, vti poteſt omni ſua iuriſdictione, quia vbi non valet niſi in caſibus a iure expreſſis, in alijs locis, ac diæceſibus ſuffraganeorum *cap.Romana de ſent.excomm. in* 6.*cap.Pastoral.vbi gloſſ.de offic. ordin.Lotter. de re.beneſic.lib.* 1. *p.*21. *n.* 37. *Barboſ. de offic. et potest.Epiſc.p.* 1. *tit.*4.*n.*2.*et ſeqq.*

Cum igitur pateat caſtrum eſſe intra limites Diæceſis Reuerendiſſ. Epiſcopi ſequitur, quod ipſe poſſit exercere ſuam ordinariam iuriſdictionem, niſi per Abbatem doceatur de poſitiua
11 exemptione priuilegiorũ Summi Pontificis, ad quem ſpectat loca diuidere, & diœceſes aſſignare *Abb. in cap. cum contingat n.* 18. *de foro compet. Rota dec.* 912. *n.*1. *coram Buratto*: & priuilegia Alexandri & Cæleſtini ſummorum Pontificum ſolita allegari viſa fuerunt non obſtare quia, vt fuit dictum, & animaduerſum in præterita deciſione, ſunt reſtricta ad eccleſias Sanctorum Anaſtaſij & Nicolai nulla facta mentione eccleſiæ, & terræ S.Georgij, ad quem propterea extendi non poſſunt, cum re-

qui-

12 quirantur verba priuilegij Apoſtolici clara & indiniduалia. *Felin. in cap. graue n.2. de offic. ordin.* & vltra relatos in prima deciſ., dixit *Rota dec. 304. n. 8. p.11. rec. & dec. 50. n. 10. poſt Tambur. de iure Abbat & coram Royas 414. n.6. & in Vercellen. Decimarum 15. Ianuarij 1646. §. priuilegium coram Reuerendiſſ. meo Decano, & in Hiſpalen. Decimarum 1. Februarij 1664. §. nam reſpondetur coram R. P. D. meo Taia*; Quinimo, vt priuilegia ſuffragentur ad effectum e-
13 xercendi plenariam iuriſdictionem in populum, & clericos ſæculares, quicquid reſpectu ſuorum monaſteriorum, & degentium in eis, oſtendi debet per Abbatem hoc prætendentem ſibi conceſſam fuiſſe per Papam iuriſdictionem quaſi epiſcopalem cum ſeparatione territorij a Diæceſi ordinarij, & quod ipſe ſe gerat tanquam epiſcopum, vti pluries fuit in hoc ſacro tribunali deciſum, prout in *deciſ.207. in fi. p.2. diuerſ. & in dec. 82. n.17. coram Eminentiſſ. D. Cardinali Pro Datario*, & adductis concordantibus reſponſum fuit in allegata *Toletana Iuriſdictionis §. quoniam illud coram me.*

Non iuuantibus itaque priuilegijs ſupra numeratis vis aliqua fieri non poteſt in confirmatione Pandulphi, & Landulphi Lōgobardorum Principum nam illi tanquam laici, & iuris ſpiritua-
14 lis prorſus incapaces, nec eximere a iuriſdictione ordinarij, nec aliquod priuilegiū elargiri potuerint per quod ius, & poteſtas Diæceſani in aliquo quanto minus minime minueretur *cap. denenimus de Iudic. cap. ſacroſancta, & cap. Meſſana de elect. Rota dec.220. n.8. p.3. rec.* Quapropter huiuſmodi confirmatio ſolum poteſt referri ad ius temporale, & honorificum, vel aliud quoduis omnino diuerſum, & ſeparatum a ſpecialitate. *Abb. in cap.14. ſub n. 6. de iudic. Pariſ. de Reſignat. lib.3. q.1. n.48. Lotter. de re benefic. q.9. n.11.* Et ita inferri non valet ad ſeparationem a territorio, & Diæceſi Beneuenti, quod ſo-
15 li Papæ eſt præſeruatum. *Hoſtienſ. in cap. cum contingat de foro compet.* & huic obiecto reſpondit Rota in mox allegata *dec.220. n.9. & 10. p.9. rec. & in Capuana Parochialium 15. Februarij 1664. §. nec pro ſubiectione coram me.*

Nihil obſtant actus qui iterum dantur ad probandam iuriſdictionem Abbatis; quoniam cum fuerint geſti ab eo
16 cui ius reſiſtit in concuſſu cum illis exercitis ibi per Archiepiſcopum cui ius aſſiſtit, nihil ponunt in eſſe ad eiuſdem præiudicium. *Bald. in cap. querelam n.7. de elect. Poſth. de manut. obſeru. 45. n.38. Rota in dict. Toletana Iuriſdictionis §. præterea coram R. P. D. meo Taia*; Maxime cum non conſtet fuiſſe factam ſciente, & patiente Archiepiſcopo, prout omnino requiritur ad hoc vt Prælatus inferior intra fines Diæceſis ordinarij poſſit acquirere
17 quaſi poſſeſſionem iuriſdictionis. *Card. Mantic. dec.40. n.9. & dec.197. n.8. penes Poſth. de manut. & in Salisburgen. Iuriſdictionis 22. Maij 1656. §. fin. coram me.* Vlterius viſi fuerunt irreleuantes, quæ ſcripturæ pro illorum iuſtificatione fuerunt extractæ a proprio, & priuato Archiuio monaſterij, quod obiectum retorqueri non poteſt contra iura comprobantia actus Reuerendiſſ. D. Archiepiſcopi, cum longe diſpar vigeat ratio inter vtrumque, nam actus extracti ab Archiuio Monaſterij quia hoc eſt particulare, ac priuatum, & extrahentes ſunt intereſſati non probant.
18 *Rota in Senogallien. parochialis 12. Februarij 1666. §. ex quo vero coram R.P. D. meo Bourlemont*: ſecus eſt in extractis ab Archiuio Archiepiſcopali per Notarium Archiuiſtam, ſeu illius ſucceſſorem, quæ ob id ſine compulſoria, & citatione partis optime probant, cum Archiuium Epiſcopi ſit publicum *Rota dec.667. n.15. coram Buratto & in Elnen. Iuriſdictionis 19. Iunij 1645. §.*
19 *non obſtat coram bo. me. Dunozetto*; & præciſe diſtinguit Rota *in d. Beneuentana Iuriſdictionis 31. Ianuarij 1656. coram Reuerendiſſ. D. meo Decano impreſſ. poſt Tondut. de Penſ. la 16. vbi n. 10 & 11.* ſcripturæ Archiuij Archiepiſcopi fuerunt antepoſitæ iuribus Archidiaconi quæ ab illius priuato Archiuio extractæ fuerant.

Et ita ſtandum eſſe in reſolutis deciſum fuit, vtraque &c.

R.P.D.

R. P. D. TAIA.
Bononien. Diſtantiæ.
5. *Decembris* 1668.

ARGVMENTVM

Apothecarum Diſtantia per tres perticas à feris & clauaturis Bononiæ eſt ſeruanda, niſi alias in caſu particulari fuerit iudicatum.

Summaria patent ex argumento.

DECISIO XLII.

D. D. reſponderunt conſtare de bono iure Io: Dominici & fratrum in Statuto Bononienſi de ſeruanda diſtantia apothecarum per tres perticas ad menſuram communitatis Bononienſis, quatenus menſura & perticatio loquendo cum *Peregr. conſ.* 103. *lib.* 1. *Gallo conſ.* 93. & huiuſmodi alijs controuertatur in terminis terminantibus Diſtantiã, & referat eos ſtatuere ſeras apothecarũ.

Quia pro Io: Dominico & fratribus fuit allegata conſuetudo metiendi à ſera ad ſeram apothecarum, & viſa eſt probata ex peritis & menſurationibus & ſententjs in huiuſmodi cauſis in Sũmar. Io: Dominici & fratrum *à n.* 7. *vſq. ad* 10. & datum caſum in quo in contradictorio iudicio fuit admiſſa Diſtantia trium perticarum a feris & clauaturis, & de ea generaliter atteſtatos duos peritos & multos curiales retulit & contulit *Poſt. Rota Bononien. Auditor in voto deciſ.* 8. *Iulij* 1652. *ſingular. impreſſo*

Superadditum eſt argumento de menſura ad menſuram pro terminis menſuræ quod, ſi in ciuitate Bononiæ in tali vel ſimili caſu iudicatum fuerit ſecundum quam menſuram menſurari debet, illi menſuræ ſtandum eſt &c. *Feder. de Sen. queſ.* 201. *n.* 6. *verſ. ad nonum.*

Et ita vtraque &c.

R. P. D. PRIOLO.
Toletana Iuriſdictionis
11 *Ianuarij* 1669.

ARGVMENTVM.

Iuriſdictio ad omnia loca intra Diæceſis fines competit Epiſcopo; Neque exemptio, quam priuilegi,s, ſeu immemorabili præſcriptione acquiri poteſt.

SVMMARIA.

1 *Facti ſeries affertur.*
2 *Sententia validitas ex Actorum reuolutione probatur.*
3 *Sententia Iuſtitia probatur ex deciſionibus tollentibus obiecta.*
4 *Iuriſdictio competit Epiſcopo ad omnia loca intra fines Diæceſis ſita.*
5 *Territorij ſeparatio ex limitata exemptione non infertur, vbi quod ex hoc iuriſdictio non valet transferri.*
6 *Præheminentia maior membro, & inferiori tribui non debet.*
7 *Præſcriptio iuriſdictionis immemorabilis eſſe debet, & per tres conformes canonizzata: ibiq. ad hoc de valida Teſtium depoſitione.*
8 *Titulus putatiuus quando excludatur.*
9 *Viſitandi eccleſias, quibus animarum cura imminet, iuriſdictio ad Epiſcopum ſpectat.*

DECISIO XLIII.

Antiquiſſima, & grauis controuerſia ſpatio ſæculi, & vltra pluries inſtaurata, & deinde ab anno 1610. ad Rotam tranſlata ſuper Eccleſiaſtica iuriſdictione oppidorum Conſuegna, Alcaſcar, aliorumque quindecim, quam Archiepiſcopi Toletani
1 ratione ſituationis in ſua Diæceſi, magni vero Priores Hieroſolimitani in Regnis Caſtellæ, & Legionis ſuper proprijs oppidis exercere priuatiue contendebant, plurimas attulit queſtiones in compilatione proceſſuum: iſtis vero abſolutis definitionem peperit Eminentiſſ. Card. Archiepiſcopo fauorabilem in poſſeſſorio, & petitorio, præ vijs enim duabus deciſionibus

emanatis 9. Maij 165?. & 21. Maij 1660. R. P. D. meus Beuilaqua manutentionem illi conceſſit, & ſententiam protulit, in cuius prima parte declarauit ſuper Prioratu eiuſque oppidis ſitis in Diœceſi Toletana ad eundem D. Archiepiſcopum ſpectare omnimodam iuriſdictionem ordinariam ſpiritualem eccleſiaſticam, & Archiepiſcopalem quoad vtramque legem, Diœceſanam, & Iuriſdictionalem cum omnibus earum effectibus: in ſecunda vero parte pronunciauit d. Eminentiſſ. Card. Archiepiſcopo licere ad præſcriptum Sac. Conc. Trid. & conſtitutionum Apoſtolicarum Monaſteria, Hoſpitalia aliaque loca pia dicti Prioratus Religionis Hieroſolimitanæ viſitare, & perſonas tam profeſſas, quam famulos, ſeruitores, colonos, donatos, ſeu oblatos alioſque intra eius monaſteriorum ſepta degentes ad formam, & reſcriptum vt ſupra corrigere.

Interpoſita autem appellatione, & ſeparatim propoſitis dubijs ſuper manutentione, & bono iure die 10. Iunii 1661, tranſierunt DD. conſenſibus præcedentis inſtantiæ repetitis, in duplici deciſione tunc edita per R.P.D. meum Taia, quo poſtmodum aduerſa valetudine detento, Idem Reu. P. D. meus Beuilaqua die 27. Ianuarij 1662. de conſenſu partium ſuper vtroque dubio repropoſuit cauſam reſpectu ordinariæ Iuriſdictionis conceſſæ, in 1. part. memoratæ ſententiæ confirmatam, reſpectu vero Iuriſdictionis delegatæ ad ea, quæ reſpiciunt curam animarum, & ad illas perſonas quæ habent requiſita conſtitutionis *ſ. mem. Gregorij XIII. 62. in ord.*

Expedita igitur cauſa in Petitorio mediante ſententia lata ſub hac forma, iterum Sereniſs. D. Magnus Prior & illi aſſiſtendo Agentes Sacræ Religionis Hieroſolimitanæ tranſmiſerunt cõmiſſionem coram Signatura Sanctiſſ. in qua petebant vt cauſa ex integro committeretur, prout in prima: quæ inſtantia ſine reſolutione per plures annos fuit dilata donec Sãctiſſ. D. N. Clemens 9. in plena Signatura Gratiæ reſcripſit Sacræ Rotæ *in ſtatu & terminis*. Ideo ter propoſito per me dubio ſuperconfirmatione ſententiæ Rotalis & bis dilata reſolutione, quia nec dd. Agentes, nec Agentes Magni Prioris informare voluerunt, tandem hodie affirmatiua prodijt reſolutio ijs nec minus informantibus.

Validitas enim ſententiæ Rotalis patet ex reuolutione Actorum, ex quibus
2 apparet fuiſſe ſeruata omnia requiſita
de quibus *in dec. 262. apud Caputaq. p.*
2. dec. 126. coram Buratto dec. 325. n. 1.
& ſeqq. p. 5. & dec. 145. n. 2. p. 9. rec. &
dec. 8. n. 6. coram Eminentiſſ. Celſo. Iuſti-
tia vero luculenter probatur in recen-
ſitis cauſæ deciſionibus, vbi plene tol-
3 luntur, omnia obiecta pro alia parte
deducta. *Rota dec. 395. n. 1. p. 4. dec. 521.*
n. 1. p. 5. & dec. 90. n. 3. p. 10. rec. cum
alijs in Romana Aſſociationis 13. Iunij
1663. § iuſtitia coram R.P.D. meo Bour-
lemont.

Etenim cum ſituatio Magni Prioratus intra limites Diœceſis Toletanæ
adeo iuſtificetur ex iuribus ponderatis in prima dec. R. P. D. mei Beuila-
quæ, vt poſtmodum impugnata amplius non fuerit ab Agentibus Sereniſſimi
Magni Prioris, vtique iuſtiſſima detegitur prima pars vtriuſque ſententiæ
tribuens Eminentiſſimo Card. Archiepiſcopo ordinariam iuriſdictionem ſu-
per oppidis dicti Prioratus ſitis intra
fines ſuæ Diœceſis, iuxta claras, & to-
4 ties repetitas Sacror. canonum ſanctio-
nes *in cap. conquerente 16. de offic. Indic.*
ordin. in 6. cap. cum perſonæ 7. de priuil.
eod. lib. 6. can. omnes Baſilicæ 16. q. 7. Abb.
in cap. cum cappella n. 3. & ibi Soccin. n.
4. de priuil. Lotter. de re benefic. lib. 1. q.
21. n. 4. & 5. Rota coram Duran. dec. 226.
n. 1. coram Merl. dec. 152. nu. 2. & dec.
337. n. 1. & 2. coram Reuerendiſſ. Royas.
dec. 218. n. 9. in rec. dec. 24. n. 24. p. 10. in
Beneuentana Iuriſdictionis 9. Iunij 1666
in princ. coram R. P. D. meo Beuilaqua
& in Colonien. Iuriſdictionis 4. Iulij
1668. coram Reuerendiſſ. D. meo Cerro.

Non obſtant priuilegia per Summos Pontifices dictæ Sac. Religioni Hieroſolimitanæ conceſſa, quia non tribuunt, vt opus eſt, ad effectum de quo agitur, iuriſdictionem quaſi epiſcopalem cum Territorio ſeparato, ſed ſolam exemptionem a iuriſdictione Epiſcopi re-

ſpe-

ſpectu monaſteriorum, & perſonarum intra illorum ſepta degentium; non tamen comprehendunt populum laicum, eccleſias clericoſque ſæculares extra prædicta monaſteria exiſtentes, vt bene perpenſo tenore ampli priuilegij contenti in Bulla ſan.mem.Pij IV. animaduerſum fuit in dicta *p. dec. R.P. D.mei Beuilaqua* §.*hoc præmiſſo & multis ſeqq.* Cumque ex conceſſione huius limitatæ exemptionis non inferatur ad
5 diſtinctionem, & ſeparationem territorij, vt bene *Rota coram Reuerendiſſ. Rojas d.dec.*218. *n.*20. *& melius in Capuana Parochialium* 15.*February* 1666. §. *excluſa verſ.aqua locali coram R.P.D. meo Beuilaqua*. Conſequens eſt quod in cæteris omnimoda, & ordinaria iuriſdictio non fuerit translata in Magnos Priores ſeparatum territorium non habentes, & exemptos dumtaxat reſpectu monaſteriorum, & perſonarum ibidem degentium ad tex.*in cap.per exemptionem* 9.*& cap.ſi Papa* 10.*per tot.& ſignanter verſ.his enim de priuil. in* 6.*& aduertit Calderin. in quodam eius conſil. relato poſt.alleg.Lap.*139.*a n.* 20. *vſq. ad fin.Rota coram Martin. Andrea dec.* 54. *n.*6.*& plenius in dec.* 324.*n.*3.*& ſeqq.& preſertim n.*6. *p.*1. *rec. cum alijs alleg. in dec.* 181.*n.*10.*&* 11. *coram Reuerendiſſ. Carillo & in d.Beneuentana Iuriſdictionis* 9.*Iunij* 1666. *ſub* §. *poſita igitur coram R.P.D. meo Beuilaqua*; ſed remanſerit penes Archiepiſcopos Toletanos tam habitualiter ob expreſſam iuriſdictionem quam actualiter iuxta continuatum exercitium quam plurimorum actuum iuriſdictionalium vtriuſque legis Diæceſanæ, ſcilicet Iuriſdictionalis, de quibus *in d.*1.*cauſæ dec.*§. *huncque eſſe*.

Idq; tanto magis verum eſſe exiſtimarunt DD. dum Eminentiſſ. Religionis Magnus Magiſter in ſua reſidentia Militæ Epiſcopalem iuriſdictionē nunquam controuertit, alias enim ſequeretur abſurdum, quod in pari cauſa ex titulo diuerſorum fieri deberet iudiciū, & maior præheminentia tribueretur membro & inferiori, quam capiti & ſu-
6 premo directori contra *tex. in cap. cum non liceat* 12. *de præſcript. Feder.de Sen. conſ.*151. *n.*1. *& verſ. item conſtat. Dec. conſ.*32. *n.* 28. *& ſeqq. vol.*2.

Attendi pariter non debet titulus præſcriptionis, quia immemorabilis canonizanda in hoc caſu per tres conformes
7 mes iuxta declarationes *Sac. Congreg. Concilij* amplexas a *Rota dec.*126. *ſub.n.* 1.*p.*4.*dec.*287.*n.*8.*p.*8. *dec.*24.*n.*33.*p.*10. *& dec* 304.*n.*15.*p.*11. *rec.* non iuſtificatur ex quibuſdam teſtibus nulliter examinatis de anno 1606. & proinde reprobatis per *Rot. in dec.* 68. *n.* 6. *apud Tambur.de iu. Abbat.*, nec probari potuit ab iſtis alijſq; teſtibus examinatis, de anno 1617 vigore Remiſſoriæ Rotalis, quia cum lis vigeret centum & vltra annis ante, non potuerunt teſtes tunc deponere cum requiſitis *gloſſ. in c.*1.*verb.memoria de præſcript.in* 6. quod nimirum iuriſdictionem Magni Prioris perceperint de viſu per 40. annos ante litem motam, quodq; nihil vnquam fuerit viſum vel auditum in contrariū, vt in his terminis ſimilem probationē reiecit *Rota dec.*248. *per tot.p.*2. *dec.* 22. *n.*3.*p.*9. *& dec.* 304.*n.*11.*rec.*

Neq; concurrit quadragenaria cum titulo putatiuo, quia quadragenaria excluditur ex animaduerſis *in* 2. *dec. R. P. D. mei Beuilaqua* §. *cæterum &* §. *nec ſubſiſtit*. Titulus vero putatiuus non poteſt deduci ex duabus ſententijs latis
8 de annis 1528 & 1544; Quia prima ſententia fuit in gradu appellationis reuocata, & ſe refert ad priuilegia Religionis in quibus, iuxta ſuperius notata, nō conceditur Territorium ſeparatum cum iuriſdictione quaſi epiſcopali, nec omnimoda exemptio oppidorum ſpectantium ad Religionem. Secunda vero ſententia loquitur de perſonis inſeruientibus & degentibus intra ſepta monaſteriorum, ſuper quibus non prætenditur ordinaria iuriſdictio, ſed tantum delegata iuxta modum infraſcriptum, vt bene probat *d.*2.*dec.*§.*ſed fundamenta cum plurib.ſeqq.coram.R.P.D.meo Beuilaqua*. Quibus rationibus ſuaſi informantes pro Magno Priore à prætenſione generalis & omnimodæ iuriſdictionis, deſcendernut ad particularē preſcriptionem ſingulorum actuum iuriſdictionalium à magnis prioribus exercitatorum; Sed illis rigoroſo examine ventilatis fuerunt plene reiectæ in

Digitized by Google

in vlt ma dec. emanata in 2. Instantia coram R.P.D. meo Benilayna 27.Ianuary 1662.a §.nec placuit vſq; ad fin.

Similiter iuſta apparet 2.pars vltimę ſententiæ, ibidem enim iuriſdictio delegata nō conceditur Eminentiſſ.Card. Archiepiſcopo indiſtinctè erga quoslibet exemptos, reſiſtentibus priuilegijs Religionis; Sed limitatur ad illas per-
9 ſonas & eccleſias quibus cura imminet animarum, & ſacramentorum adminiſtratio incumbit. Nam ſuper his quacumque exemptione non obſtante Iuriſdictio viſitandi Ordinarijs delegatur ex diſpoſitione Sac.Conc. Trid. ſeſſ. 7. cap.8.ſeſs.14. cap.4.& ſeſs.74. cap. 11. de reform.confirmata in terminis noſtri caſus per ſan. mem. Pium V. in eius conſtit. 136 in ordine Bullarii & magis roborata per *ſan.mem. Gregor. XIII. in eius conſtit. 67. in eod. ord.* & tradunt *Grat. diſcept. for. cap. 298. n. 48. & 49. Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc. p.3.alleg. 74.n.18.& plurib.ſeqq. vbi n. 26. de huiuſmodi eccleſijs S. Ioannis Hieroſolimitani.Et Roſa coram Seraph. dec. 1958.n. 5.& coram Comitulo dec. 83.n. 13.*

Et ita parte &c.

R.P.D. CALATAIV
Rauennaten. Belluarum 28. *Ianuary* 1669.

ARGVMENTVM.

Oſtenditur in Belluarum morte qualiter damna fortuito vel culpa ſequuta, ſint bonificanda.

SVMMARIA.

1 *Belluarum mors eſt concludenter probanda.*
2 *Deque ex caſu mere fortuito.*
3 *Teſtes probant contra inducentem.*
4 *Culpa incurritur quando non eſt praniſum quod à diligente poterat prouideri.*
5 *Alimentorum non preſtatio occiſioni æquipollet.*
6 *Bonificationis in locatione pratentio quando remiſſa cenſeatur.*
7 *Idemtitas bellnarum eſt probanda, cum extenſio non detur.*
8 *Mortalitas belluarum debet intimari ſi fuerit in locatione conuenta.*
9 *Denunciatio damni requiritur vt videatur, an fortuito vel ex culpa ſequutum fuerit.*

DECISIO XXXXIV.

IN cap.14.Locationis factæ ad nouennium a Ven. Abbatia S. Mariæ in Portu Ciuitatis Rauennæ conuentum fuit quod ipſa teneretur bonificare conductoribus damnum, ſi quod accideret, in mortalitate belluarum vltra numerum 14. quolibet anno, *quando però la morte di tal Beſtiame non ſucceſſe per colpa ò negligenza de' condottori* quod etiam repetitum fuit in ſecunda locatione ad triennium eiuſdem facta, addito tamen in iſto onere prædictis conductoribus vt tenerentur, *qualunque volta ſuccederà la morte di qualche beſtia notificarlo ò farlo notificare per mezzo de' loro Vaccari ò Cauallari, ò vero Caſciari in termine di due giorni alla detta Badia*, vt in iſtius *ſummar. num. 2. & 5.* Terminata autem vtraque locatione conductores pro belluis mortuis tam de anno 1660. & 1661. quam de annis 1664. & 1665. petierunt in partibus, & coram A. C. in Curia conuentum reſtaurum, quo ipſis vtrobique denegato in gradu appellationis, mihi commiſſa dubitatum fuit, An conſtaret de mortalitate Belluarum & de qua quantitate, ita vt ſit bonificandum & reſtituendum pretium: & negatiua in omnibus hodie prodijt reſolutio.

Quia cum Belluæ quæ aſſeruntur mortuæ non ſint de illis quæ gregatim paſcuntur, vt oues, capræ & ſimiles,
1 ſed ſint Vaccæ equè ſimiles quæ gregatim non paſcuntur, intrat proinde celebris diſtinctio *Bart. in l.quoad praeſ. num. 5. C. de mun. legal. lib. 11.* diſponens quod allegans illarum mortem, tenetur non quidem per coniecturas: aut ſeruatur in caſu primi membri diſtinctionis prædictæ, ſed plene & concludenter illam probare, vt tradiderunt *Munnoz. de Ratiocin. cap. 58. num. 38. verſ. alij tamen. Sebaſt. Medic. in tract. mors omnia ſoluit in princ. n. 78.*

Ca-

Carocc. de locat. & conduc. p. 4. tit. de impenſ. cap. 1. num. 21. & 22. Add. ad Afflict. deciſ. 150. num. 26.

Talis autem probatio DD. viſa fuit non poſse deduci ex teſtibus à conductoribus inductis, enim vel deponunt de morte ſequuta in termino duorum annorum eſt primus & tertius, & ſic non applicantur caſui noſtro, iuxta quem reſtaurum promiſsum fuit dumtaxat in belluis quæ quolibet anno mortuæ probarentur, vel non indiuiduant præciſum tempus mortalitatis earum, vt ſunt 25. & 45. & tamen ad effectum vt conductoribus qui ex con-
2 tractu belluas conductas cuſtodire debebant, Abbatia tale damnum bonificare teneretur, non fuiſse ſatis illarum interitum ſimpliciter vel per coniecturas probare, niſi ſimul concurrat iuſtificatio quod caſu mere fortuito & abſque ipſorum culpa & negligentia perierint iuxta *tex. in l. ſi quis domum 9. §. Imperator ff. locat. & gloſſ. in leg. ſi paſcenda 8. numer. 4. C. de pact. Sebaſt. Medic. de caſib. fortuit. p. 2. quaeſt. 10. num. 3. Carocc. lo. cit. num. 3. Mannoz. vbi ſupra n. 34. Alex. conſ. 156. n. 3. lib. 2. Boer. dec. 216. num. 2.*

In propoſito vero caſu tantum abeſt vt in aſserta morte conductorum culpa non interuenerit, quin potius contrarium & manifeſte deducitur, quod Vituli lactantes conſueto tempore, nimirum circa feſtiuitates omnium Sanctorum non fuerunt à matribus ſeparati, ſed per menſem & vltra apud exdimiſti, vt probant ſignanter 3. 4. & 6. te-
3 ſtes dati in eorum *ſumm. n. 6.* qui cum ſint inducti ab eiſdem conductoribus, contra illos plene probant vt eſt *Gloſs. Marginal. in fin. l. 1. §. edictiones ff. de eden. vel alijs cumulatis, per Rot. in Romana ſeruitutis 29. Ianuarij 1666. §. qua propter coram Reu. D. Cerro Decano & in Romana ſeu Bonon. Pecuniaria 3. Ianuarij 1668. §. nam quod coram Reu. D. Meo Ottalora.* Vnde ex hac declaratione in eis ſeparandis, Matres deinde eneruatæ & exinanitæ remanſerint, eorum mors ſequuta præſumitur ex conductorum culpa, quæ nunc demum commiſsa cenſetur, & cum non eſt pro-
4 uiſum quod à diligente poterat prouideri vt eſt *tex. in l. ſi putatur 31. ff. ad l. Aquil. & in l. ſi moneſ. 25. §. ſolum ff. locati*: & cum illud factum non fuit quod à cæteris fieri ſolet, vt deducitur ex *Gloſs. Margin. ex l. cum duobus 2. §. quidam ſagar. ff. pro ſocio Grat. dic. 354. num. 33. verſ. perpetuum.*

Augetur etiam culpa præſcripta ex altera delatione in reconducendis ad ſtabulum belluis antequam hyemps magis vrgeret, & non in miniſtrando iiſdem ſufficiens ac ſolitum pabulum, dum ob multiplicitatem aliarum belluarum quas conductores introduxerunt ad prata & paſculum, & pro omnibus ſufficere non potuit, vt deponunt
5 ijdem teſtes dati in ſummar. numer. 6. æquipollet enim in effectu necare, ac ſufficientia non præſtare alimenta. *Gloſs. in verb. liber in princ. inſtit. tit. de cap. dimin. & l. necare 4. ff. de liber. agnoſc.*

Præterea cum prædicta bonificatio eſset facienda de anno in annum, & conductores per integrum nouennium penſiones conuentas punctualiter perſoluerint, & (quod magis eſt) eo terminato renouationem pro alio triennio reportauerint, nulla vnquam prætenſi reſtauri facta præſeruatione, cum non ſit veriſimile quod ſi veræ belluæ caſu peremptæ fuerint, earum bonificatio locationis non fuiſset petita, talis præ-
6 tenſio ſi quid fuiſset, inde remiſsa cenſetur, vt deducitur *ex l. terminato 3. C. de fruct. & lit. expenſ. l. ſiquidem 24. C. de tranſact. Aym. conſ. 1. n. 11. verſ. & profecto & conſ. 129. num. 9.*

Iisdem quoque reſponſionibus remouetur prætenſio Reſtauri, ex mortalitate ſuppoſita in annis 1664. & 1665. præmiſso enim quod neque in iſtis datur de ea concludens probatio, prout eſt neceſsaria ex ſupra deductis, interitus ſi quis ſucceſſit, fuit ex culpa conductorum, qui aggregatis nonis belluis ſufficiens pabulum illis Abbatiæ non præſtiterunt, Vnde eis ſuperadditis teſtes qui ſimpliciter de mortalitate deponunt nulla facta diſtinc-
7 tione an ſequuta fuerit in illis Abbatiæ an potius in illis, ſufficienter idemtitatem earum non probantes, non merentur extendi, vt *ex l. idem Pomponius ſcri-*

ſcribit *Alex. conſ.* 158. *n.* 3. *verſ. quilibet Teſtis*.

Et quod magis eſt deficit etiam intimatio mortalitatis expreſse conuenta in hac ſecunda locatione, quæ cum fuerit reſeruata pro forma, debuiſset
8 à conductoribus omnino adimpleri, vt in proximis terminis eſt elegans *conſ. Soccin. Iun.* qui ſcripſit in ſimili cauſa Rauennaten. *conſ.* 85. *num.* 15. *& ſeqq. lib.* 2. & quidem in forma ſpecifica, nihil enim referret ſi Abbatiæ facta denunciatio exhiberetur, niſi copulatiue quoque doceatur quod ea facta fuerit in termino duorum dierum iuxta legem conuentionis, vt in præciſis terminis aduertit *Alex. conſ.* 158. *num.* 3. *verſ. ſed poſito lib.* 2. potiſſime quia prædictum pactum eſt conforme æquitati ac Iuris communis diſpoſitioni, iuxta quam etiam in caſibus fortuitis denunciatio damni requiritur ad effectum vt locator opportuno tempore
9 poſſit verificare vtrum illud ſequutum fuerit in caſu vere fortuito, an potius ex culpa & negligentia conductoris, vt eſt *tex. in l. item queritur §. exercitu & ibi Gloſs. in verb. non denunciauit ff. loca.* & optime in propoſito ratiocinatur *Soccin. iun. d. conſ.* 85. *n.* 3. & poſt eum *Burſat. conſ.* 11. *n.* 29. *lib.* 1. *& conſ.* 319. *nu.* 11. *lib.* 3. *Grat. diſcept.* 354. *n.* 23. *cum alijs cumulatis per Theſaur. dec.* 108. *num.* 1.

Et ita vtraque &c.

R. P. D. TAIA
Bononien. Diſtantiæ
17. *Iunij* 1669.

ARGVMENTVM

Iuſtis de cauſis nonnullarum ſtatutaria inducta eſt apothecarum Diſtantia. Statutorum non vſus difficili probatione conuincitur.

SVMMARIA.

1 *Conſuetudinem fruſtra obijciunt qui ratione vincuntur. Vbi ampliatur id & limitatur.*
2 *Diſtantia apothecarum ſtatutaria vnde ſumenda.*
3 *Menſuratio de iure communi ſumitur à muro & continentibus ædificijs.*
4 *Diſtantia ſtatuta eſt ad rixas & vicinorum æmulationes tollendas: & numer.* 7.
5 *Diſſentiendi facilitas eſt naturalis:*
6 *Ratio legis non expreſſa quandoque conſideratur.*
8 *Diſtantiæ huiuſmodi ſtatutum eſt à Pontifice confirmatum.*
9 *Priores leges ad poſteriores trahuntur, & per illas determinantur.*
10 *Falſam obiectionem contraria probatio demonſtrat.*
11 *Fides non probant ſtatuti non vſum.*
12 *Statuti non vſus Papa ſcientiam qui illud confirmauerit expoſcit.*

DECISIO XXXXV.

A Deciſis 5. Decembis proximi præteriti hodie DD. receſserunt, quia fruſtra qui ratione vincuntur conſuetudinem obijciunt *can.* 7. *diſt.* 8. etiam ſi facile & facile ſcilicet redacta in ſcrip-
1 tis à Doctore *ex Bart. in repet. leg. de quibus ff. de legib. n.* 21. *verſ. quandoq. redigitur in ſcriptis à Doctore & alijs apud Piag. de conſuet. quaſt.* 10. *à n.* 57. *Maſcard. de probat. concluſ.* 426. *ab init.* contrarijs tamen alijs, & conciliatis omnibus per diſtinctionem rationis côcludentis & præſumptiuæ, vt ſenſit *Bartol.* ibid. verſ. econtra vero credo quod ſufficiat niſi probetur contrarium *Piag. d. quaſt.* 10. *à num.* 61. *Maſcard. d. concluſ.* 426. *à num.* 11. Sed vt ſequamur interea falſam conſuetudinem & falſum conſuetudinis Doctorem, nec tantum pergentes non quà eundum eſt, ſed quà itur, ſed neque qua eundum eſt, neque qua itur.

Hoc acciderit nobis in ſtatuto Bononiæ de Diſtantia apothecarum per tres perticas teſtificante menſuram à ſeris ad ſeras precipue. *Poſt. in vot. deciſin.* 8. *Iulij* 1652. ſingulariter impreſ-
2 ſo, *vt in dec.* 5. *Decembris*; ſed hodie pleno ſummario alterius partis alia menſura probata eſt etiam à tabulis & raſtris ſiue cancellis vbi venalia exponuntur per ſententiam & rem iudicatam Rpd. Argeli anno 1646. & decla ratione Maſsarij & conductorum: *che*

la

la miſura, e la Diſtanza delle trè pertiche ſi comincia, e ſi deue cominciare dalli gargani dell'vna alli gargani dell'altra bottega &c. anno 1651.

Cæterum de iure per Ioſephum & fratres iam dicebatur terminos ſtatuẽdos eſse à cardinibus ianuis Apothecarum, quin etiam à tabulis vbi venalia exponantur &c. & deducebatur ex ſtatuto ibi: *iuxta aliquam ſtationem, ſcrinium vel rem in qua & ſuper qua fuerit venditum*. Ex quibus conſtat alter terminus apothecæ anterioris, & ex eo conſtat etiam terminus poſterioris, maxime quia ſtatuentes ad taliter ſtatuendum moti fuerunt vt res venales vnius diſtarent 30. pedes à rebus venalibus alterius, *in alio voto deciſiuo Senen.* 20. *Decembris* 1651. *et am ſingulariter impreſſo*: & de huiuſmodi ſtatuto artis Aromatariæ, & eadem menſura trium perticarum *Grat. Bononien. reſponſ.* 112. *num.* 18. ibi, *ſumpta menſura à tabulis & raſtris & tignis in quibus res dictæ artis vendendæ exponuntur, & ſeqq.* Et ita de voluntate hominum illius ſocietatis ſe vti patronum perpetuum ſepe ſepius obſeruari feciſse & iudicaſse, ſicut Alexand. Imolen. dum eſset Aduocatus perpetuus *n.* 4. *& reſponſ.* 113. vbi de eo ſtatuto ad exemplum huius ſtatuti vt incontrouerſi & incontrouertendi *ſub num.* 6. *& ſeqq. nu.* 14. *à verſ. præterea aduertendum lib.* 1. cui ſubſcripſiſse & duodecim rationibus aſsenſiſse uidetur *Alciat. reſponſ.* 161. *lib.* 5. maxime quia
3 huiuſmodi terminus menſurationis inhæret iuri communi, iuxta quod à muro & à continentibus ædificijs paſsus numerandi ſunt *l.* 2. *& clarius l. mille paſſus* 154. *ff. de verb. ſignif. & vtrobiq. gloſſ. continentibus. Bart. ad l.* 1. *ff. ſi quis cauit num.* 4. *Alciat ad leg. mille paſſus verſ. videlicet & Rebuff. verſ. item confert.*

Et fouebantur hæc ex mente generali ſtatuentium tollendi rixas & æmulationes artificum prouenientes ex vi-
4 cinitate, adeoque fauorabili ſtatuto, vt in puncto *Alciat. d. reſponſ.* 161. *ſub num.* 5. *& 6. & Rota Bononien. diuerſ. dec.* 79. *à num.* 21. *conferentibus etiam ſimilibus alijs apud d. Rotam. Bononien. & Camuncul. dec.* 12. *num.* 2. *ad fin. & num.* 6. *à verſ. quinimo cum ſtatutum*: Et ſane fruſtranea quæſtio eſt, & ipſa menſura ſiue à ſeris ſiue à cardinibus ſi extra ipſas apothecas aut ſtationes iuxta aliquam ſtationem, ſcrinium vel rem in ea & ſuper ea venderentur vt ſupra & contra ſtatutum &c. æque & vltra ad rixas & æmulationes artificum prouenientes ex vicinitate, & ex ipſo Poſtio cauſa finalis & principalis ſtatuti fuit res vel locus illiuſque propinquitas, vt inquit de hoc ipſo ſtatuto *reſol.* 150. *num.* 9.

Notabilis eſt naturalis hominum ad diſſentiendum facilitas, quam notarunt
5 *Vlpian. §. principaliter tam. n l. ſi vnus* 17. *ff. de recept. arbit. & ibi gloſſ.* facilitate qua Poſthius poſterior auctor voti deciſiui contra Seuerum concluſit in eo caſu intrare & concurrere ſtatuti Diſtantiam à gargaminibus ipſis, quod ſatis ſuperque ſufficiebat vt contra ſentiret, non autem ſufficit ne contradiceret, nec tantum Seuero authori prioris voti, ſed longe grauiſſimis Iure Conſultis *Grat. Alciat. & fere DD. Rota Bononien.*

Et primo reſpondit differre ſtatutum illud Aromatariorum, quod illud habeat rationem expreſsam, hoc non habeat neque legatur: ex qua ratione
6 ſtatuentes fuerint moti, & ſi Alciatus reſponderit ex ipſo ſtatuto vti facto principaliter ad tollendas rixas & æmulationes &c. Nouus autem Doctor non legit expreſsam quidem, ſed nec cogitauit aliam, eoque minus quo magis excogitauit ſtatutum vti exorbitans, & tamen Tyronum locus eſt à ratione legis non expreſsa quando vna tantum poteſt aſſignari *ex gloſſ. vlt. leg. quamuis C. de fidei comm. cum a ijs apud Euerard. in loco à ratione legis ab initio & n.* 21. *& abunde Maſcard. de gener. ſtatut. interpret. concluſ.* 4. *a num.* 170. *cum alijs alleg.* & in puncto huiuſmodi ſtatuti, & perticationis, vt loquitur *Gallus conſ.* 93. *à num.* 10. vltra quæ minime aduertit idem Poſt. ſtatutum Aromatariorum de quo ipſe agit, & Salſamentariorum de quo nos agimus, eſse vnum & idem ſtatutum.

Et ad declarationem Maſsariorum

&

& Correctorum reſpondit eſſe atteſtationem extraiudicialem, & circa illud in quo habent intereſſe è diametro contra ſtatutariam authoritatem & fa-
7 cultatem ibi: *De voluntate Maſſarij, & Correctorum &c.* ſed & contra veritatem vti eſſet illud in quo non habent intereſſe, cum agatur pariter de artificibus & apothecis, par ſubiectorum Maſſario & correctoribus, & nihil interſit illorum alia vel alia menſura, quin etiam alia vel alia Diſtantia, ſed communiter vti ſtatuentium quoque tollere rixas & æmulationes artificum prouenientes ex vicinitate vt ſupra.

In quam cauſam & in hanc ſententiam nouiſſime Vniuerſitas, & homines artis ſiue ſocietas ſalſamentario-
8 rum ſupplicarunt explicando *che trà li due angoli vno contro all'altro vi ſia la ſudetta distanza di 30. piedi &c.* & San. D. N. inclinatus auctoritatem Apoſtolicam per Breue confirmauit & approbauit, & inuiolabilis firmitatis robur adiecit, ſicque in premiſſis per quoſcumque iudices ordinarios & Delegatos etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores iudicari & definiri debere &c. 20. Auguſti 1667.

Atque ita, non vt ſtatutum & Breue habeant locum in præteritum contra
9 regulam *l.* 7. *C. de legib.* ſed vt priores leges ad poſteriores trahantur *leg. non eſt nouum 36. ff. de legib.* & lex præcedens determinetur per ſequentem, vt notat ibi Bart. ſicut & poſterior lex ad priorem pertinet *l. ſed & poſteriores 28. ff. eod.* & eſt ſtatutum ad litteram *ſi aichiara &c.* & de ſtatutis ſi ſtatutum procedit declarando porrigitur ad præterita. *Bart. ad l. 7. ff. de iuſti. & iur. num. 43. verſ. p. caſu. Bald. ad cap. quoniam de conſtit. num. 15. verſ. ſi eſt antiqui iuris declaratoria. Maſcard. de general. ſtatut. interpret. concluſ. 13. n. 41.* vbi etiam ſi ſtatutum declarans vteretur aliquo verbo, propter quod videretur induci nouum ius *num.* 40. cum alleg. & eo amplius eo ipſo quod noua lex refert veterem &c. *Bald. num.* 50. Inſuper & citra ſtatutum vetus in ſtatuto nouo alia ratione, quod vbi militat eadem ratio ante ſtatutum quæ militat poſt, vti ad tollendas rixas &c. ſupra vtroque caſu ſtatutum habet locum. *Cephal. conſ. 644. num.* 39. & de ſimili ſtatuto trahendo ad veteres res verbi gratia quod Domini non poſſint portare ſerica veſtimenta, nec poſſint portare vetera *Bald. ad d. l. 7. num. 52. Cephal. d. conſ. 644. num. 44. Maſcard. d. concluſ. 13. n. 15. verſ. & facit ad hoc,* niſi ſtatutum ipſum magis exprimit actum immanentem, nullus poſſit facere aliquam apothecam, vel ſtationem, vel ponere &c. quæ non minus referuntur ad proſequentes, quam ad inchoaturos, adeo que ſi minus clare Io. Dominicus & fratres prohibeantur veteri vt veteri ſtatuto, clare prohibentur nouo vt nouo.

Ad oppoſitam contrariam conſuetudinem & conſuetudinariam interpretationem Statuti à Poſtio adductam
10 viſum eſt falſum eſſe ex ſupra allegatis, & ad inducta per Poſtium viſum eſt alio exitu finitam fuiſſe cauſam, imo (vt ipſe poſtea ſcripſit) ſententiam Auditoris Generalis, videlicet Seueri, idem ipſe iudex delegatus appellationis confirmare intendebat, niſi partes ſe concordaſſent in calculo ferendæ &c. apud *Poſt. reſolut.* 150. *ſub init.* Nec alia DD. curarunt, eoque minus quod Io. Dominicus & fratres articularunt: *che le miſure ſi facciano dal mezzo, e chiauatura della porta &c.* & nihilominus nihil probarunt.

Quin etiam ſtante ſtatuto & ſtatuti
11 confirmatione aliorum Pontificum ſan. me. Iulij II. Gregorij XIII. & XV. cum clauſula ſublata & decreto irritanti; Vltra quod non vſus non probatur fidibus, quæ non faciunt fidem; nec etiam probatus releuaret, niſi data
12 ſcientia Papæ, qui ſtatutum confirmauit præclare *in deciſ. 610. à numer. 10. tom. 3. p. 4. & dec. 469. in fin. p. 5. rec.* Et ita vtraque &c.

R. P. D. CALATAIV

Lauretana Feneſtrarum

29. Iunij 1669.

ARGVMENTVM

Feneſtræ in ſuo regulariter poſſunt à peti, ſed cum cratibus ferreis dum muri contigui ſint, adſitque periculum præiudicij abſque illis: quæ pactis vel coniecturis probantur.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Quis in ſuo,etiam cum praiudicio vicini feneſtras aperire valet, dummodo ſeruitus contraria inducta non fuerit.*
2 *Pactum iſtud teſtibus & coniecturis leuiſſimis probatur.*
3 *Teſtium ſingularitas non obeſt quando ij concordant in ſubſtantia.*
4 *Citatio ad videndum iurare teſtes quando non requiratur.*
5 *Muri appodiatio inuito vicino fieri non poteſt.*
6 *Cratis pactum ad feneſtram præſumitur.*
7 *Quod ad plures feneſtras extenditur.*
8 *Seruitutis pactum ne luminibus officiatur, perpetuum cenſetur.*
9 *Aemulatione probata vicinus ad cratis ſeruitutem cogi poteſt.*
10 *Crates apponendæ quoq; ſunt conſtito de lumine,ac domus per id ſeruitute.*

DECISIO XXXXVI.

Cenſuerunt DD. Mariam Piccardam teneri apponere crates ferreas ad feneſtras factas in domo propria quidem,ſed contigua domui Petri Stephani Luſignani.& quamuis regulariter in ſuo poſſit quis libere feneſtras aperire etiam ſi per eas vicino præiudicium inferatur *ex l.altius* 8.*C.de ſeruit.& aqua, tuetur Cepolla de ſeruit. vrb. præd. tit. de Feneſtra cap.* 62.*n.*1. Limitatur tamen conclusio quando, vt in propoſito ca-
1 ſu, in contrarium ſeruitus vel pacto vel alio quouis contractu fuit inducta, vt *ex eadem l.altius limitat Cepoll.lo. cit.n.* 2.& deducitur etiam non obſcure *ex l. ſi in meo* 21.*ff.de aqua pluu.arcen.Rota in Firmana ſeruitutis* 21. *Maij* 1664. *in princ. coram Reuerendiſſ. D. meo Ninot Epiſcopo Illerden. & in Aſculana ſeruitutis* 21. *Februarij* 1663. *§. iſta tamen coram bo. me. Emerix.*

De pacto inter Mariam & Petrum Stephanum deponunt duo teſtes formiter in partibus examinati, & qui dati fuerunt in Summar. Petri n. 1. aſſerentes d.Petrum induliſſe Mariæ appodium ſuæ domus, quia *gli daua parola che vi hauerebbe poſta vna buoniſſima ferrata, e che detta fabrica mai in alcun tempo hauerebbe portato pregiuditio alcuno alla caſa del Luſignani.* Et tamen in ſubiecta materia pactum prædictum non ſo-
2 lum probatur per teſtes, verum etiam per veriſimiles coniecturas ex inſpectione loci reſultantes, vt pleniſſime firmatum fuit in *Firmana ſeruitutis* 13. *Martij* 1665. *coram R.P.D. meo Ottalora §. nam licet, vbi referuntur Gratian. diſcept.*861. *n.*6.& 7. *Caſanat.conſ.*34. *n.*43. *lib.*1. *& Theſaur.dec.*16.*n.*4.*verſ. ſed quoniam* dicentes quod ad hunc effectum attenduntur etiam coniecturæ leniſſimæ, & indicia quæ alias non attenderentur.

Neque facit quod teſtes prædicti ſint ſingulares, & ſint examinati non præcedente citatione partis ad videndum iurare teſtes,ideoque non probent:quod enim attinet ad obiectam ſingularita-
3 tem, ea non eſt obſtatiua, ſed adminiculatiua, & cum ipſi concordent in ſubſtantia probationis, non inde ſunt repellendi, ſed ad probationem pacti conducunt, vt relato *Felin. in cap. ex quadam* 47. *col.*2.*in princ. verſ.*2. *limita de teſtibus*, optime in propoſito firmat *Gratian. diſcept.* 687.*n.*4.*Rota in Anconitana Dotis* 19. *Aprilis* 1641.*in princ. coram Reuerendiſſ.D. meo Cerro Decano, & in allegata Firmana ſeruitutis coram Reuerendiſſ. Illerden. verſ. teſtes enim.* Quo vero ad citationem ad videndum iurare teſtes, ea non requiritur quando decretum admiſſionis ad proban-
4 dum fuit, vt hic, parti intimatum, hoc enim caſu dicta citatio virtualiter in eo continetur,vt docet *Ridolphin. in praxi p.*1. *cap.*11.*n.*338. & pluries fuiſſe ſenſum in Rota firmatur in *dec.* 686. *n.* 4. *p.*1.*rec. & per Add. ad Gregor. dec.* 268. *n.*12. *in fi.*

Concurrente præſertim vehementi veriſimilitudine quod, ſicuti inuito Luſignano vicino Marito, illius muro nouam fabricam appodiare non poſſe *l.*
5 *hoc quod dictum* 25.*l.ſed ſi inter* 27.*§.ſi in area ff. de ſeruit. vrb. præd. Franc. Marc. dec.* 120.*n.* 1. præſertim ex quo domus Mariæ erat terminata cum tecto, illa vero Petri habebat murum magis elatum cum feneſtra ſuper eodem tecto aperta,vt reſpondendo contrarijs ampliando proſequitur *V in.dec.*

Digitized by Google

476.*n.*10.*&* 11. & in effectu eandem eleuationem iudicialiter Petrus impedire volebat, vt deponit alter ex dictis
6 teſtibus, non eſt veriſimile quod illa cratis eleuationem permiſerit, per quam liber aditus ad propriam domū pateret, ſed potius inde pactum prædictæ ſeruitutis arguitur ad mentem *Sebaſt. Medic. dec. Marc.* 49.*n.*1.

Nec prædictum pactum reſtringi valet ad vnam tantum feneſtram; cum enim Maria promiſerit per eleuationem faciendam nullo vnquam tempore domui Petri præiudicium eſſe inferen-
7 dum, conuentio ad vnam tantum feneſtram ex identitate rationis non eſt reſtringenda. *Cyriac. controu.* 28. *n.*19. *&* 20. vbi quod alias ſequeretur inconueniens quod, deducta in pactum ad vnum finem, contrarium effectum operaretur: quo caſu quantumuis non ſpecifice conuentum, habetur tamen pro expreſſo, cum neceſſario ex expreſſo ſequatur, & optime firmatur in *deciſ. Aſculana ſeruitutis* 11. *Februarij* 1667. §. *non obſtat*, vbi quod non eſt inſiſtendum cortici verborum, ſed intentio inſpici debet, verba enim indefinita: *che detta fabrica mai per alcun tempo apporti pregiuditio*, non ſolum
8 excludunt damnum præſens, ſed etiam ad futurum reſpiciunt, vt in proximis terminis præclare notauit *I. C. in l. ſi ſeruitus* 22. *de ſeru. vrb. præd.*

Quod eo magis dicendum venit quia ex talibus feneſtris nullum aut modicum exinde commodum percipit d. domus Mariæ quæ etiam apponendo in eis crates ferreas, neceſſarium lumen adhuc reciperet, & verſa vice ſine eis maximum Petri præiudicium inſurget ex quo ex eis liber aditus patet ad propriam domum. Vnde Maria recuſando dictas crates apponi, cenſetur hoc facere ad æmulationem, qua data etiam circumſcripto pacto ad hoc de iure cogi potuiſſet ad litteram *text. in*
9 *l. opus nouum ff. de oper. publ. Alex. conſ.* 174. *n.*4. *lib.*2. *Cephal. conſ.* 130. *num.* 11. *verſ. quando enim. Sperell. dec.* 55. *n.*31. *cum ſeqq. cum alijs cumulat. in d. Aſculana ſeruitutis* §. *vtramque.*

Ex quibus cum æque bene lumen per prædictas feneſtras haberi poſſit à Maria apponendo crates ferreas, & ſecura inde reddatur domus vicini, viſum eſt DD. eam teneri dictas crates apponere, & deciſum fuit per conſ. Neap. teſte *Afflicto dec.* 224. *& in Bononien. Feneſtrarum* 13. *Aprilis* 1663. *vtrobique in ſi. coram bo. me. Emerix.*

Et ita vtraque &c.

R. P. D. EMERIX,
Beneuentana Iuriſdictionis.
12. *Maij* 1670.

ARGVMENTVM

Agitur de Caſtri probanda ſituatione intra limites Diœceſis, nec non de exemptione.

SVMMARIA.

1 *Sententia ob validitatem ac iuſtitiam eſt confirmanda.*
2 *Caſtri ſituatio intra limites Diœceſis probatur ex præſumptione, antiquis enunciatiuis, atque iuriſdictionis exercitio.*
3 *Eximere locum ab alicuius ſpirituali iuriſdictione ſpectat ad Pontificem.*
4 *Ordinario competit iuriſdictio ſuper omnibus eccleſijs & ſubditis intra ſuæ Diœceſis fines.*
5 *Exemptio ad priuilegiata loca non extenditur.*
6 *Laici Principes illam concedere non valent.*
7 *Actus ex priuato Archiuio parte non citata extracti, minime ſibi inferunt præiudicium.*

DECISIO XXXXVII.

Domini confirmarunt ſententiam rotalem declarantem licere Reuerendiſſ. D. Archiepiſcopo Beneuentano exercere omnimodam iuriſdictionem ſpiritualem in caſtro & territorio S.
1 Georgij Monlaneæ montis fuſculi, quia validitas non fuit in dubium reuocata, & iuſtitia liquet ex duabus deciſionib. editis in hac cauſa coram R. P. D. meo Beuilaqua ſub diebus 9. Iunij 1666. & 26 Nouembris 1668.

Etenim probata ſituatione eiuſdem ca-

caſtri intra limites Diœceſis Beneuentanæ, non ſolum ex generali præſumptione ponderata in 1.dec. §.eſſe autem,
2 & in 2. §. ſituationis probatio, verum etiam ex antiquiſſimis enunciatiuis, ex confeſſione partis, & ex ipſomet exercitio iuriſdictionis innixo pluribus & diuerſis actibus geſtis 1520, referri non valent ad iuriſdictionem poſtea delegatam Epiſcopis vicinioribus per Sac. Conc. Trid. indictum a Paulo III. anno 1542, prout latius oſtenditur *in vlt.dec. a §. id ipſum cum ſeqq.*

Sequitur quod nullibi doceatur de poſitiua exemptione conceſſa per ſum-
3 mos Pontifices, ad quos id dumtaxat ſpectat *cap.ſi Papa X.de priuil.in 6.Abb. in cap. cum contingat 13. n. 18. de foro compet.* Iuſtiſſima reputanda ſit ſententia Rotalis tribuens D. Archiepiſcopo iuriſdictionem ſuper omnibus eccleſijs & ſubditis eiuſdem Caſtri ſiti intra fines ſuæ Diœceſis, iuxta claras ac ſepius repetitas ſacrorum canonum ſanctio-
4 nes *cap. conquerente 16.de offic. ad cap.cū perſonæ de priuil.in 6.cap. cum venerabilis de Relig. domib. cap. cum Epiſcopus de offic.ordin.in 6. can.omnes Baſilicæ 16. q. 7.ac diſpoſitionem Sac. Conc. Trid.ſeſſ.7. & 21.cap.8.de refor. cum alijs adduct. in vtraq; dec. huius cauſæ vtrobiq; in prin. & in Colonien. Iuriſdictionis 4. Iulij 1668 coram Eminentiſſ. D. meo Gerro tunc huius ſacri tribunalis Decano meritiſſimo.*

Nec exemptio in præteritis poſitionibus adducta per Abbatem & Canonicos Sancti Modeſti Congregationis Lateranenſis elici poteſt in priuilegijs Alexandri & Clementis III. ſummorū
5 Pontificum, vel Pandulphi & Gandulphi Longobardorum Principum, aut ex actibus iuriſdictionalibus, quandoquidem in eodem Caſtro & eccleſia Sancti Georgij ad hanc nullatenus extenduntur *cap.per exemptionem ibiq.communiter gloſſ.& DD.de priu.in 6.Felin. in cap. graue n.2. de offic. ordin. Rota coram Card. Seraph. dec.* 1058. *n.* 8. *& in Capuana Parochialium 18. Februarij 1666. §.excluſa coram R.P.D.meo Beuilaqua: & præter relatos in vlt. dec.huius cauſæ, firmauit Rota in Toletana Iuriſdictionis 11.Ianuarij 1669. §.non obſtant coram R. P. D. meo Priolo.*

Alia vero conceſſa a præfaris Principibus laicis & Iuris ſpiritualis prorſus incapacibus, nec prætéſam exemp-
6 tionem, neq; aliquod priuilegium Abbati & Canonicis tribuere potuerunt, per quos ius Archiepiſcopi Diœceſani in aliquo quantum vis minimo minueretur *cap.decernimus de iudicijs cap. cauſam quæ de præſcript. Rota dec.*220. *n.*8. *p.9.rec.& firmat vtraq; deciſio, 1. ſcilicet §.nec ſublatis & 2. §.non obſtantibus;*

Actus deniq; iuriſdictionales in præteritis allegati nihil obſtant, tumquia fuerunt minus legitime extracti ex priuato Archiuio Abbatis hac lit. pen-
7 dente, & minime citato D. Archiepiſcopo, vt ponderatum fuit in *Senogallien Parochialis 12. Februarij 1666. coram R.P.D.meo Bourlemont.* Tum etiam quia eidem Archiepiſcopo, de cuius ſcientia & patientia non docetur, non præiudicant. *Rota coram Mantic.dec.*40. *n.9.& in rec.d.dec.*220. *n.*28. *p.9.& in d. Capuana Parochialium §.non obſtant viſitationes, & in vtraque dec. huius cauſæ vtrobique in fi.*

Et ita D. Archiepiſcopo tantum informante, cœtera vero parte licet pluries intimata informare non curante deciſum fuit &c.

R. P. D. BEVILAQVA
Regien. Conſortij.
20 *Iunij* 1670.

ARGVMENTVM.

Adſcribendus in Conſortio presbiterorum Herberiæ natus eſſe debet ex parentibus qui per decennium ibi habitauerint.

SVMMARIA.

1 *Clauſula non aliter, nec alio modo formam & neceſſitatem inducit ſeruandi ad vnguem ea quæ demandantur.*
2 *Teſtes adminiculati alijs præferuntur.*
3 *Patris appellatione mater in odioſis nequaquam includitur: quod in plurali eſt limitandum.*
4 *Statuti interpretatio fieri debet cum excluſione abſurdi.*

5 *Incolatus & domicilium abſque animo permanendi non acquiruntur: ſed hoc limitatur ex ſtatuto habitationem tantum decennalem requirente.*

6 *Ad conſortium nemo inuitis ſocijs eſt admittendus.*

7 *Obſeruantia interpres eſt optima ſtatuti & conſtitutionis.*

8 *Electio debet eſſe libera.*

9 *Noui beneficiati electio poteſt recuſari quando de nimia timetur prouiſorum egeſtate.*

10 *Diſcretiua oratio ad diuerſa trahi non poteſt.*

DECISIO XLVIII.

Conſtitutio, ſeu ſtatutum quod viget in conſortio presbiterorum Herberiæ inter cæteras qualitates, quibus inſignitus eſſe debet ille qui cupit adſcribi in eo, ſtatuit quod ibidem natus debeat eſſe natus de patribus, qui ſaltem per decennium in ipſo Herberiæ oppido habitauerint, ibique eum educauerint, & non aliter nec alio modo recipiatur. Vnde cum Mauritius defecerit in huiuſmodi probatione, fuit ab Illuſtriſſ. D.Præſide Granaten. prædicta deciſ. contra ipſum lata ſententia, rotalis, quam hodie in gradu appellationis Rota confirmandam eſſe cenſuit.

Illius enim validitas non fuit in dubium reuocata, & ex reuolutione Actorum manifeſte detegitur. Iuſtitia vero reſultat ex quo Mauritius, licet Herberiæ natus, adhuc non iuſtificauerit decennalem habitationem Marij Patris minusque Helenæ matris, quam fuiſſe Parmenſem partes non controuertebant: propterea admitti non poteſt cum vtraque qualitas habitationis patris, & matris requiſita fuerit a ſtatuto copulatiue per illud verbum in plurali *de Patribus* cum clauſula *& non aliter nec alio modo*, quæ præciſam formam & neceſſitatem inducit ſeruandi ad vn-
1 guem ea quæ a ſtatuto fuerunt demandata *l. fin C. vend. reb. Canci. lib. 1 1. Pariſ. conſ. 19. n. 20. lib. 2. Add. ad Baratt. deciſ. 374. n. 17. & deciſ. 100. n. 4. coram Eminentiſſ. D. meo Card. Celſo.*

Hanc vero decennalem habitationem patris & matris non concludunt teſtes pro Mauritio examinati, quorum dicta confunduntur ab aliis a Conſortio inductis, quibus magis credendum eſt cum fulciantur pluribus adminiculis, & ſignanter reſpectu matris illo natiuitatis diuerſorum filiorum, quos peperit Parmæ & in alijs locis vbi Marius coniux officio Prætoris fungebatur, penes quem habitaſſe præſumitur dum filios concepit, nam in concurſu teſtium potius ſtatur illis quorum dictis aſſiſtunt adminicula, quam alijs quorum depoſitiones carent eiſdem.
2 *Altegrad. iun. conſ. 16. n. 5. Rota dec. 175. ſub n. 2. p. 3. rec. & coram Merlino dec. 714. n. 18. & coram Eminentiſſ. Celſo dec. 84. n. 2. & in Romana Societatis 23. Martij 1667. §. ſocietas in fi. coram Reuerendiſſ. D. meo Vareſio Almæ Vrbis Gubernatore.*

Nec euitatur diſpoſitio ſtatuti ſub prætextu quod in odioſis appellatione Patris non amplectatur mater ex *Bart.*
3 *in l. liberorum n. 22. ff. de verb. ſignif. Carpan. ad stat. Mediol. p. 1. cap. 485. n. 1. Rebuff. de priuileg. ſcholaſt. priu. 177. verſ. 1. amp ia*; quia Bart. & Rebuff. loquuntur an ſub nomine Patris contineatur auus: & Carpan. quærit numquid mater veniat appellatione patris deſignati in numero ſingulari, quorum neutrum eſt in propoſito vbi ſtatutum, ſeu conſtitutio vtens verbo *Patrum* in plurali intellexit vtrumque parentem comprætendere, vt colligitur ex lectura, poſt *Afflict. dec. 178. firmauit dec. Illuſtriſſ. Præſidis Granaten. §. fin.*

Neq; ſubſiſtit ſtatutum requiſiuiſſe decennalem habitationem Parentum forenſium, non autem originariorum, quorum filijs petentibus in conſortium recipi ſolam qualitatem ciuilis educationis præſcripſiſſe videatur ne eſſent deterioris conditionis nati intra, quam eſſent nati extra oppidum, quia præter quod Helena mater eſt penitus forenſis, & pater non originarius vt probatur ex eius fide baptiſmi, & per vnum teſtem ipſiuſmet Mauritij ſtatutum ibi loquitur de filijs natis extra oppidum qualis non eſt dictus Mauritius natus in eo, nec exprimit an patres qui habitare tenentur ſint originarij vel forenſes, ideo cenſeri debet huiuſmodi qualitas

Digitized by Google

litas repetita tam in primo quam in ſecundo caſu ſtatuti ad euitandum abſurdum mox allegatum, pro cuius excluſione ſumi debet omnis poſſibilis interpretatio *l. nam abſurdum ff. Con. lib. Pereg. de fideic. art. 16. n. 18. cum alijs quos cumulat Rota dec. 80. n. 3. coram bon. me. Dunozetto Iun.*
4

Quod agnoſcentes informantes pro Mauritio adducebant Marium eius patrem, quamuis phyſice non habitauerit Herberiæ, tamen ibi domicilium animo pro ſe, vxore, & liberis retinuiſſe pro eo tempore, quo vna cum illis permanſit in gubernijs & alibi, quoniam hæc habitatio viſa eſt non æquipollere optatæ a ſtatuto, quod non dicit patres per decennium debere eſſe incolas, vel ibi domicilium contrahere, in quibus caſibus poſſet applicari motiuum, cum ſine animo permanēdi neq; incolatus acquiratur neq;
5 domicilium contrahatur, vt plene firmat *Rota dec. 193. per tot. coram Merlin. & dec. 743. n. 5. & 6. coram Dunoz.* Secus quando requiritur poſitiua naturalis habitatio, vt ad literam demonſtrat verbum illud ſtatuti *habitauerint* deſignans fuiſſe a ſtatuto requiſitam corporalem illam moram in oppido Herberiæ per decem ſaltem annos ante, etiam ſine animo perpetuo ſtandi, vt excludendo ſolam habitationem cauſa hoſpitij tradunt *tex. in l. 1. §. habitare ff. de ijs qui deiec. vel effud. Carleual. de iudic. lib. 1. tract. 1. diſp. 2. q. 1. n. 12. Menoch. praeſ. 42. n. 2. lib. 16. Feder. de Sen. conſ. 254. n. 6. optime Dec. conſ. 37. n. 9. prope med. verſ. & dicitur, habitare ibi: & dicitur habitare quando ibi moraliter comedit & bibit*, quod refert & ſequitur *Galganett. ad Stat. Vrb. cap. 51. lib. 1. n. 50. in fi. verſ. habitatio.*

Et in omnem caſum ad excluſionem Mauritij ponderabant Domini quod licet conſtitutio in habentibus qualitates neceſsarias loquatur per verba *admittatur & recipiatur*, quæ ſonare videntur in præceptum, per ea tamen non ligantur manus conſortialium ita vt omnis habens requiſita de neceſſitate veniat admittendus, ſed intelligenda ſunt quatenus Conſortiales admittere
6 velint, hoc potiſſimum ſuadente ipſa natura conſortij, ad quod nemo de iure admitti debet inuitis ſocijs *l. qui admittitur ff. pro ſoc. Oldrad. conſ. 97. n. 1. cum adductis per Adden. ad Buratt. dec. 809. n. 16. & obſeruat Lop. alleg. 31. n. 2.*

Quod confirmatur nedum ex teſtibus pro eodemmet Mauritio examinatis, verum etiam ex ipſa obſeruantia interpretatiua deducta ex actis datis in Summar. Conſortialium, ex quibus liquet in alijs admiſſionibus proceſſum fuiſſe per ſcrutinium, & globulos albos, & nigros, quod ſuperfluum fuiſſet ſi, ſtantibus dumtaxat qualitatibus petentis, neceſſario eſſet deueniendum ad illius receptionem, ſiue vota ſuffragantium eſſent affirmatiua, ſiue negatiua Vnde quemadmodum obſeruantia eſt
7 optima interpres ſtatuti & conſtitutionis de qua agitur, vt plene fuit dictum *in Firmana ſucceſſionis 13. Iunij 1668. §. hac de per ſe coram me.* Ita poſita libertate Scrutinij ſequitur liberam eſſe receptionem debere ſeu reiectionem ex eo prouenientem, vt in terminis decidit *Rota dec. 180. n. 23. & ſeq. p. 9. rec.* Maxime quia verba conſtitutionis talem admiſſionem appellant electionem ibi: *& electio facta abſq. requiſitis prædictis ipſo iure ſit nulla*, electio enim de ſui natura debet eſſe libera iuxta tex. *in cap. cum in terra de elect. vbi ſcrib.*
8 *omnes præcipue Reuerendiſſ. Fagnanus n. 13. Caſtell. de elect. canonic. cap. 3. n. 9. Paſſarin. eod. tract. cap. 2. n. 4. & ſeq. Rota dec. 63. n. 1. p. 1. rec.* adeo vt ſi vnus tantum proponeretur eligendus, quo caſu libertas illa quæ per ſingularitatem concurrentis conſiderari non poteſt in eligendo potius vnum quam alterum, verificari debet in libera facultate eligentium admittendi vel reijciendi illum qui ſolus petit admitti. *Samuel de elect. canon. tract. 2. contr. 3. concluſ. 5. n. 9. fol. mihi 270.*

Aduertebatur vlterius quod eccleſia Conſortialis nullum habet præciſum numerum admittendorum, & conſequenter ſi plures & plures habentes requiſita per neceſſe recipi deberent, cogerentur conſortiales ob multiplicitatem quæ inde reſultaret ſe reducere ad nimiam egeſtatem, & Diuinus cultus negligeretur: propterea ne tale in-

inconueniens oriatur, pendere debet admiſſio ab arbitrio & voluntate eorundem, qui ſecundum temporis opportunitatem ſtatuant admittere vel reſpuere concurrentes, dum etiam in caſu quo eccleſia eſſet numerata ob dictam cauſam, poſſent Canonici vel Be-
9 neficiati recuſare receptionem noui in
locum defuncti, vt probant *Abb.in cap. ex parte n.4. ibiq. Imol. n. 10. de conceſſ. præbend. Lotter.de re benefic. lib.1.p. 14. ſub n.19. & 21. Rota dec.229. n.3. coram Mantic.& dec.317.n.9.p.10.rec.*

Demum ad tollendam libertatem Conſortialibus vis fieri non poteſt in diſcretiuo modo loquendi, quo vtitur ipſa conſtitutio dum receptionem Rectoris ſolum committit arbitrio illorum, nihil circa hoc dicendo de Præſbiteris eligendis, in quorum electione proinde videtur arbitrium denegaſſe; Quia cũ talis diſcretiua ſit in oratione penitus diuerſa, nempe vbi tractatur de electione Rectoris non originarij, trahi non poteſt ad caſum diuerſum in quo
10 ſermo habetur de electione Sacerdo-
tum Conſortialium, vt limitat *Add. ad Gregor. dec.301.n.18. & in Romana reſidui dotis 8. Iunij 1654. coram Reuerendiſſ. Papien.*

Et ita poſt tertiam cauſæ propoſitionem reſolutum fuit ſententiam Rotalem eſſe confirmandam, partibus hinc inde informantibus.

R. P. D. T A I A
Bononien. Diſtantiæ.
4. *Iuly* 1670.

ARGVMENTVM.

Plura de Statutorum interpretatione adducuntur.

SVMMARIA

1 *Facti in dubijs errant Principes & Prudentiſſimi. Conſuetudo eſt quid facti. ibid.*
2 *Aduerſus ſtatutum vix præſumptionibus contenditur.*
3 *Locandi libertas aufertur ab immemorabili ad aliquam artem locatione.*
4 *Statutum generale non eſt reſtringendũ.*
5 *Conſuetudo in iudicio contradictorio eſt firmanda.*
6 *Diſtantiarum modici defectus minime conſiderantur.*
7 *Statuta mercatorum approbata ſeruanda ſunt.*
8 *Statutum caſus deciſiuum aliud non requirit.*
9 *Statuti verbis eſt standum.*
10 *Stricte & ad literam intelligenda ſunt ſtatuta.*
11 *Monaſteria certo ſpatio prope ædificata non ædificanda.*
12 *Statuti interpretatio facienda ab habente facultate, inſpectoque vſu in ſimilibus caſibus.*

DECISIO XLIX.

IN ſecunda deciſ. 17. Iunij 1669 ob deficientem Diſtantiam trium perticarũ requiſitam a ſtatuto artis inter vnam & alteram apothecam exercentium artem ipſam DD. ſteterunt, etenim incontrouerſa fuit & incontrouertenda erat menſura de mandato A.C. in præſentia & cum concordia partium, non obſtante Poſtio in ſuo illo voto deciſiuo rurſus oppoſito metiendi, non a cardinibus & minus a ſcrinijs aut diſcis Deſchi & menſæ, non autem patinis & lancibus vel rebus in quibus poſsit vendi &c. in ſtatuto; ſed a ſeris, qui contrariæ conſuetudinis Doctor falſus eſt captus, non fallens aut captans, dicebatur deniq. deprehenſus & à ſe metipſo reſol. 150. & a bo: me: Argelo per ſententiam & rem iudicatam conformẽ ſtatuto anno 1646: Vnde dabit veniam Poſtius vel quicumque Poſtianus, quia conſuetudo facti eſt, & in dubijs facti
1 etiam Principes errant *cap. 1. de conſtit.*
in 6. & quæ facti ſunt, vt conſuetudo, plerumq; & prudentiſsimos falIunt *l. 2. de iur. & facti ignor.* concludit *Iaſ. ad l. de quibus ff. de leg. n.89.* & hactenus Poſtium falſum latino verbo & meo ad ſenſum alienum dixerim, qui etiam Doctor egregius teſtis conſuetudinis, maxime contra ſtatutum vix præſumptiua probatione contenderetur *ex ab-*
2 *leg. in princ. dec.* & addo *Turam in. ad l.*
cum de conſuetudine ff. de leg. eum alleg.

Plura non ſunt quæ referebantur, ſi for-

Digitized by Google

forſitan pluribus verbis & relata repetente, nec opus eſt, nec opere pretium: ſolum ſupereſt præcipua tria noua oppoſita remouere.

Primum opponebatur locus exemptus ex perſona D.Apothecæ, Ioannis & fratrum ſcilicet Gulicum, & immunitas ſiue libertas Gulica locandi & conducendi. *Rota dec. 220.n.23. p.10.cũ alleg.*

Sed reſponſum eſt ex ipſo ſtatuto loquente de artificibus omnes artem
3 exercentes compræhendente - *che niuno ch' eſſercita* &c. & cum apotheca non ſit ad neceſſarium vſum Salſamentarii, adeoq; locabilis ſit ad omnes vſus omnium artificum, ſemperq; ab immemorabili locata ad vſum Ciatharii ſiue Schifarii & italice *Bicchierara*, non videtur libertas Gulica ius locandi Salſamentario, ſed laicam & publicam ſortitus contra ſtatuti prohibitionem.

Secundo opponebatur ſitus apothecæ Ioannis & fratrum in platea magna, & ibi vſus aliorum huiuſmodi artificum vicinorum ex atteſtationibus teſtium & Peritorum.

Sed reſponſum eſt vſum ipſum reprobari ex contrario facto & ſententia & re iudicata d.Argeli vt ſupra demõſtrata in hac ipſa apotheca in nouo ſummar. memorialis Ioſephi & fratrũ, & ex alia ſententia Auditoris Generalis, vt in Summar. principali 1. poſitionis. Et ſtatutum eſſe generale, & generaliter vt loquitur intelligendum, nec
4 reſtringendum ad viam & loca, ſicuti neq; ad caſus apud *Grat. conſ. 113.n.8. lib.1.* Deinde cum de conſuetudine ciuitatis vel prouinciæ confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum, an è contradictorio aliquo iudicio conſuetudo aliqua firmata ſit, ait *Vlpian.in d.l. cum de conſuetudine 34.ff.*
5 *de leg.Id.Alex. in l.4.C. de ædific.priu.& in l.1.C.quæ ſit longa conſuetudo*, vtrobique ait in eodem genere controuerſiarum ſeruata &c. Cæterum & in viis & in vicis inueniuntur artifices vicini ex conſenſu & concordia, quibus vt ſepe ſolent coire ſocietatem, quare non quoque & magis vicinitatem.

Tertio opponebatur modicus ſeu minimus defectus a cardinibus ad cardines, nec vnius perticæ de tribus, neq; vnius pedis de triginta, ſed aliquarum vnciarum pedis trigeſimi & vltimi.

Sed reſponſum eſt contrarium, nec minimum nec modicum eſſe defectum ſi generalis Diſtantia conſideretur non
6 a cardinibus ſed ab expoſitis venalibus rebus ad eos conſiderando non tantum nouæ apothecæ ſed etiam veteris, quod propior noua apotheca videbatur & breuior mẽſura *ad Alciat. reſp. 161.lib.5.Gabr.conſ.112.& d.conſ.113. lib.1*, maxime arguendo a puris tabulis & ſcrinijs præoccupantibus fortius ad tabulas & ſcrinia iuxta apothecam *d. conſ.113.n.9.verſ.præterea ſi conceditur.* Quin etiam ſi Diſtantiæ conſiderentur a cardinibus & per vncias, cum ſtatuta
7 mercatorum approbata nulla alia lege conſiderata ad vnguem inter eos ſint obſeruanda: & vbi ſtatutorum verba ſint clara, non eſt amplius diſputandum, & a verbis ſtatuti & proprietate eorum non eſt recedendum, ſed lex inter ipſos qui illam faciunt, quantumcumque dura ſeruanda eſt.

Et ideo cum habeamus ſtatutum clarum decidens iuſtum caſum, ipſum
8 aliter legibus & rationibus non corroborandum reſpondit *Grat.d.conſ.112.a n.23.*& ſtatuti verbis omnino ſtandum
9 etiam duris ait *l. proſpexit 12. ff. qui & a quib. Carpan. in præl*ud*. ſtat. mediol.n. 129.Maſcard.de Gener.ſtat. quorum interpr. concluſ.4.ab init.de Stat.proprie & ſtricte intellig.* & doctrina communi,
10 maxime *n. 50.* quod ſint ſtricti iuris & ſtricte intelligenda ad literam prout iacent.*Carpan.d.loco n.141.Maſcard.d. concluſ.4.a n.102.cum alleg.*vt eſt Boniæ concluſio Statutorum §. *eo quod ipſa ſtatuta lib.6.& ibi Monterent.in ſua gloſſ.gloſſatione,& §.poſtremo ordinamus.* Sic variæ conſtitutiones Apoſtolicæ de non ædificandis monaſterijs certo ſpa-
11 tio prope iam ædificata, de quib. *Sorbus in compend. priuil. fratrum Min. verb.ædificare n.1.15.16 & 19.*diligentiſsime cuſtodiuntur, & idemtitatem a Rota in varijs deciſionibus fundationum &c.

Vltimo opponebatur quoddam decretum Maſſarij & correctorũ de quadam menſura citra tres perticas vel 27 pedum a feris ad feras ad dirimendas lites &c. Sed

Digitized by Google

Sed fruſtra; Quia reſponſum eſt hoc fuiſſe in eo caſu tribuendũ tributumq; peculiari facultati eiuſdem Maſſarij & correctorum, quorum etiam ab ipſo ſtatuto fuerat reſeruata ibi - *Aut de voluntate Maſſarij & maioris partis Correctorum*, etiam vt menſura 27 pedum a prędictis in eo caſu, & vt dicitur, & forte,
12 dicebatur hic & nunc admiſſa, vtpote ſpeciali poteſtate illis data, non potuerit neq; poſsit conſiderari pro abrogatione aut deuiatione a ſtatutaria menſura trium pertiearum, quæ debent conſtare 30 pedibus & minus, vt fiat interpretatio ſtatuti contraria verbis, & de propria interpretatione in primis inſpiciendum eſt quo iure ciuitas retro in huiuſmodi caſibus vſa ſit *l. ſi de interpretatione 37. ff. de legib.* & proinde quid conſueuerint in pluribus caſibus, non vno tantum, & in fundamento rationis, non autem voluntatis ignota & non expreſſa cauſa.

Et ita vtraque &c.

R. P. D. TAIA
Bononien. Diſtantiæ
5. *Decembris* 1670.

ARGVMENTVM.

Bononienſium apothecarum artis vt vulgo dicitur Lardariæ Statuaria Diſtantia a feris eſt menſuranda.

Summaria patent ex argumento.

DECISIO L.

Domini reſponderunt ſtandum in primo deciſis 5. Decembris 1668 in quibus deciſum fuit ſtatutariam Diſtantiam huiuſmodi apothecarum mẽſurandam eſſe à feris; a quibus ſemel & rurſus 17 Iunij 1669. & 4. Iulij proximi præteriti receſſerunt, reputantes menſuram ſumẽdam eſſe a cardinibus.

Sed compertum habentes Io: Dominicum alioſq; fratres apothecam controuerſam reduxiſſe ad iuſtam requiſitam menſuram Diſtantiæ ab alijs apothecis eiuſdem artis, prout Rota in poſtremis deciſionibus regulandam eſſe cenſuit, præſcindendo a quaeumque alia diſputatione partium æmulationem, potius reſpiciente, quam eſſe Iuris æquitatis rationem, in quo DD. communiter conuenerunt.

Etenim Informantes pro Io: Dominico & fratribus exhibuerunt in fine Summarij præſentis hanc atteſtationẽ: *Adì 12. Nouembre 1670 in Bologna Io Infraſcritto Giuliano Caſſiani Perito e Muratore publico della città di Bologna faccio fede per verità come il dì 11. del preſente meſe d' ordine delli Signori Gio: Domenico e fratelli di Cho fui alla loro bottega con trè miei huomini, qual bottega è ſituata in piazza grande ſotto il palazzo del Signor Poteſtà e rincontro alla ſtrada delli Oreſici, doue in eſſa ſi nuola lardaria, & iui fuor di detta bottega leuai il banco che era a man deſtra nell' entrare in quella, qual banco era di rimpetto alla bottega de' Signori Zagoni, e leuato detto banco fiſſo nel ſuolo di detto piano, & a piedi del muro di detta bottega con hauer tagliato detto ſuolo in modo tale, che non poſſono più valerſi di detto banco in detto luogo, per hauerlo leuato via affatto, e con hauer riſtretto il foro o apertura di detta bottega con muro a ſegno che la bottega di detti Signori Cho reſta diſtante à quella de' Signori Zagoni piu di 3. pertiche cioè di piedi. 30, e così maggior diſtanza di quello richiede lo ſtatuto della loro vniuerſità, e tutto il ſudetto lauoro hò fatto alla preſenza de gl' infraſcritti teſtimonij. In fede di che hò fatto la preſente di propria mano &c.* Et adeſt recognitio manus cum iuramento, rogitu Notarij &c. Ex quibus ipſi informantes opponebant, & DD. reſponderunt litem eſſe finitam.

Informantes pro Io: Maria & fratribus replicabant atteſtationem non eſſe legitimam, nec eſſe diſtantiam pedum 30. menſuræ ordinariæ, neq; eſſe talem Diſtantiam in ſtatutis nouiſſime declaratam - *Da principiarſi la miſura dall' eſtremità d'vna bottega al principio dell altra in modo tale che trà li due angoli, vno contro all'altro vi ſia la ſudetta Diſtanza di 30. piedi &c.* Et deniq; allegabant Hieronymum Grat. in reſponſo ibi. *Nec poteſt dici poſſe partem apothecæ claudere & aderit Diſtantia, quia eſt contra mentem ſtatuti, nam conſiderat ſta-*

tu-

tutum diſtantiam eſſe a ſigno (potius ſcrinio, vt in ſtatuto, & in eadem cauſa apud *Alciat. reſponſ. ibi ab init. lib.* 5. *alias continua numerationi reſp.* 714.) *a raſtris vel aliqua re, & non requirit eſſe a tota apotheca. Item cum pro parte apotheca nõ Diſtantia, & pro alia parte adeſſet vt ſepius occurrit ſi poſſet pro parte claudi, Diſpoſitio ſtatuti non conſiderans totam apothecam ſed raſtra & ſigna, potius ſcrinia vel aliquam rem, de facili redderetur eluſoria, cum in illa parte apotheca adeſſet illamet ratio impeditiua &c. maxime non debet poſſe aliquid agere cum lis pendeat, qua pendente nihil eſt innouandum concludendo pro comperto partes D. Iudicis eſſe in pronunciando &c.* ad verbum apud *Grat. reſponſ.* 112. *n.*41. *a verſ. nec poteſt dici lib.*1. *cui* ſubſcripſit *Alciat. d. reſponſ.* 161. *alias d. reſp.* 714.

Domini tamen qui reſponderunt contrarium vt ſupra, dixerunt valde vrgere amotionem ſcamni & clauſuram partis apothecæ verſus illam Io: Dominici & fratrum; & ideo nunc adeſſe debitam diſtantiam, ad quam recognoſcendam mandatum eſſe fieri nouam menſurationem.

Nec huiuſmodi clauſuram dici debere attentatam, quia Io: Dominicus & fratres tradiderunt id quod fuit vſq; adeo litigatum; attentatum enim fore ſi commiſſum fuiſſet contra ſtatutum, ſecus quando per retro tractionem fuit eidem ſatisfactum; alias hoc motiuo ſecluſo intactoque articulo DD. eccleſiaſticorum de priuilegio clericali, transeundum cum fundamento antecedentis deciſionis, & pro illius infirmatione inclinandum putabatur. Et communiter addebant etiam exempla de controuerſia eleuatæ domus ſi deprimatur, & huiuſmodi & poſt tot ac tanta diſpendia cenſuerunt recte factum, quod rectius ante controuerſiam fieri potuiſſet re integra, & adhuc recte poſt ſententiam deniq; fieri debuiſſet.

Et ita vtraque &c.

ILLVSTRISSIMO D. GINETTO C. A. CLERICO

Rauennaten. Annuæ præſtationis, 9. Ianuarÿ 1671.

ARGVMENTVM.

Agitur de natura pacti reſolutiui, ratificationis & priuilegij præſcriptionis centenariæ ad effectum conſequendi, poſt longum temporis lapſum, annuam ex molendino vendito præſtationem.

SVMMARIA.

1 *Inſtrumentum facit rem claram & manifeſtam, ac probationem probatam.*
2 *De illo iudicari debet tanquam de caſu legis.*
3 *Ratificatio ſi non intercedat ſtante pacto reſolutiuo, contractus reſcinditur.*
4 *Mora purgatio ſtante pacto reſolutiuo non admittitur.*
5 *Adimplementum probare debet fundans ſe in inſtrumento cum pacto reſolutiuo.*
6 *Reſolutiua contractus eſt clauſula*, nec alias, aliter, nec alio modo.
7 *Dictio* forſan *reſpicit factum dubium, & nil certi ponit in eſſe.*
Approbatio Apoſtolica quando non ſit conuenta. ibid. & nu. ſeqq.
8 *Dictio* idcirco *eſt illatiua, & indicat cauſam finalem.*
9 *Ratificatio cenſetur promiſſa ad cautelam, præcedente ſpeciali mandato.*
10 *Exceſſus quando non adſit in contractu.*
11 *Pretium & res haberi non poteſt. cum ſit contra æquitatem.*
12 *Ad euictionem tenetur aſſignans: ideoq; eſt eius periculum, non vero acceptans.*
13 *Mandati fines non exceduntur quando continentur præſumpta: vbi qualiter excedantur.*
14 *Mandatum quomodo virtualiter extendatur.*
15 *Exequutores præſumuntur rite & recte proceſſiſſe.*
16 *Ratificationis præſumptio qualiter detur & n.* 19.
17 *Mandati Pontificij fines excedere Cameræ Clericos non eſt dicendum.*
18 *Obſeruantia contractus ex quibus præ-*

ſumatur, & quomodo Apoſtolicam approbationem faciat præſumere.

19 *A ſcientia Theſaurary ad ſcientiam Principis bene arguitur.*

20 *Reſolutiui pacti natura quæ ſit.*

21 *Eccleſia Rauennæ priuilegio fruitur de centenaria preſcriptione.*

22 *Confirmatio priuilegiorum actui confirmato nil addit.*

23 *Præſcriptionis centenariæ priuilegium alicui eccleſiæ conceſſum, & a Papa confirmatum poteſt etiam contra alias eccleſias allegari.*

24 *Confirmationes in forma ſpecifica & verbis ampliſſimis ius de nouo tribuũt.*

25 *Priuilegiatus in concurſu priuilegiati qualiter admittendus & quando detur.*

26 *Priuilegium centenariæ præſcriptionis contra eccleſiam Romanam an deducatur.*

27 *Priuilegium contra Principem eſt latiſſime interpretandum.*

28 *Preſcriptio ſtante mala fide nec immemorabilis currit.*

29 *Reſtitutio in integrum danda eſt eccleſiæ aduerſus eccleſiam.*

30 *Ignorantia ad effectum reſtitutionis eccleſiæ, ob Prælatorum mutationem adeſſe dicitur.*

DECISIO LI.

Ciuitas Rauennatenſis, quò facilius ab aquarum inundationibus ſibi pararet ſecuritatem indigebat Molendino veteri, quod erat de dominio menſæ Archiepiſcopalis. Vndè ſan. mem. Pius IV. publico bono eiuſdem Ciuitatis intentus ſub die 18. Maij 1563. duo edidit Chirographa.

Primum, quo præcepit Mattheo Minali de eo tempore Generali Theſaurario R. C. vt à clar. mem. Cardinali Raynutio Farneſio tunc Archiepiſcopo Rauennæ emeret d. Molendinum, eiq; loco pretij aſſignaret annua ſcuta 700. auri ſoluenda in perpetuum ex prouentibus Theſaurariæ Romandiolæ.

Alterum verò, quo iniunxit Camerario, & alijs Reu. Cameræ Clericis, vt ſequuta dicta emptione ad formam primi Chirographi, illam ratificarent, idemque Molendinum deinde venderent d. Communitati pretio ſcutorum 4000. auri declarans, quod reſiduum vſque ad complementum veri valoris dicti Molendini donabat eidem Communitati, vt poſſet melius ab imminentibus inundationibus ſe tueri, & vtrumque Chirographum fuit executioni demandatum, quia Minalis die 25. menſis Iunij eiuſdem anni emit Molendinum ab Archiepiſcopo, Camera verò die 5. ſequentis menſis Iulij ratificata emptione vendidit Molendinum, ac prætium in Chirographo deſignatum à Communitate emptrice recepit.

Promoto autem ad Eccleſiam Rauennaten. bo. mem. Torregiano litem intentauit contra Cameram Apoſtolicam de anno 1666. pro conſecutione dictæ annuæ reſponſionis, eaque adhuc indeciſa, ſucceſſit in Archiepiſcopatu Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus D. Cardinalis Alterius, ad cuius inſtantiam propoſito per me dubio in plena Camera, an conſtet de credito Eminentiſſimi Archiepiſcopi, fuit illud per Dominos affirmatiuè reſolutum.

Moti verò, quia pro iuſtificatione crediti militat publicum Inſtrumentum, in quo Minalis Theſaurarius in executionem Chirographi Pontificij emit Molendinum à Farneſio, eique tanquam Archiepiſcopo Rauennatenſi præſenti, & recipienti pro ſe, dictaque Eccleſia, ſuiſque in illa ſucceſſoribus promiſit loco pretij ſoluere in perpetuum annua ſcuta 700. auri ex prouentibus Theſaurariæ Romandiolæ, quod
1 Inſtrumentum facit rem claram, & manifeſtam, ac probationem probatam *ad text. in c. Cum olim in fin. de cenſ. & in l. Cum precibus, ubi etiam gloſſ. C. de probat. alijque apud Rot. deciſ. 336. n. 3. par. 10. recent.* Adeout de eo iudicari
2 debeat tanquam de caſu legis *Rot. poſt Genc. de cenſ. deciſ. 374. n. 2. & 3. & dec. 324. n. 8. par. 11. recent.*

Neque obſtare viſum fuit obiectum, ſuper quo potiſſimum inſiſtebant Camerales, quod videlicet in fine dicti Inſtrumenti fuerit appoſitum pactum reſolutiuum contractus caſu, quo intra futurum menſem Iulij non approbaretur, ſeu confirmaretur per Cedulam Motus proprij, eiuſdem Pontificis, adeoque cum huiuſmodi approbatio,

ſeu ratificatio non interceſſerit, vel
ſaltem non oſtendatur interueniſſe, pa-
ctum remanſerit purificatum,& contra-
3 ctus reſciſſus,præcipuè cum fuerit con-
ceptum verbis directis, & importanti-
bus ipſo iure reſolutionem, & reſciſ-
ſionem,vt probat *Mareſcott. var. reſol.
lib.* 1. *cap.*90. *n.*1. *&* 2.*Donat. Anton.de
Marin. lib.*1. *quotid. reſolut.cap.*123.*n.*
4 11.*& ſeqq.*& omnium latiſſimè,*Marott.
diſcept.forenſ. cap.* 25. *n.* 95. *& ſeq.* vbi
ex innumeris,quos congerit, firmat ta-
li caſu, neque admitti purgationem
moræ, *Gionagn. conſ.* 100. *n.* 93.*&* 94.
*lib.*1.vbi quod, qui ſe fundat in Inſtru-
5 mento habente pactum reſolutiuum in
caſu non implementi, probare debet
adimplementum. *Caputaq; dec.*235.*lib.*
2.*& dec.*182.*n.*32.*& ſeqq par.*11.*recent.*

Etenim pro reſponſione aduerte-
bant Domini, quod approbatio, ſeù
confirmatio Pontificia per Cedulam
Motus proprij non fuit inter contra-
hentes ſimpliciter, & abſolutè con-
uenta cum clauſula,*nec alias aliter*, *nec*
6 *aliò modo* omninò annullatiua, & reſo-
lutiua contractus; adeout illum aliter
ſubſiſtere noluerint, ſed occaſionaliter,
& cauſatiuè, quia nempè fuit dubita-
tum Minalem exceſſiſſe fines in Chiro-
grapho ſibi præfixos, idque apertè de-
ſumitur ex ipſis verbis Inſtrumenti ibi;
*Et quia idem R.D.Theſaurarius in huius
contractus celebratione forſan in aliqua
parte exceſſit fines mandati ſibi per ſu-
prainſertum Chirographum facti, idcirco*
7 *conuenerunt &c.* Dictio autem, *forſan*,
de ſui natura reſpicit factum dubium,
& nihil certi affirmat, ſeu ponit in eſſe
iuxta *textum in l. Gallus §. forſitan ff.de
liber.& Poſth.& in l. Omnes C. de Decu-
rion.lib.*10.*Barboſ. plures cumulans dict.*
126.*&* 127.*Rota dec.* 533.*n.*3. *par.*4.*re-
cent. & in Romana fideicommiſſi de Pe-
pulis* 30. *Ianuarij* 1666. *§. nec obſtat co-
ram R.P.D. Bourlemont*.

Ideoque cum contrahentes moti
fuerint ad paciſcendam dictam appro-
bationem præcisè intuitu præſuppoſiti
exceſſus, vt ſuadet altera ſubſequens
8 dictio.*Idcircò*, quæ eſt illatiua, & indi-
cat cauſam finalem *Mantic. de tacit.lib.*
4.*tit.*12. *n.*32.*verſ. item cauſa Rota dec.*
29.*n.*1. *par.*2. *recent. Gregor. dec.*2.*n.*3.
alijque plena manu congeſti per eum-
dem *Barboſ.dict.* 142. *&* 144. hinc ex-
cluditur eorum determinata, & abſo-
luta voluntas circa conuentam appro-
bationem.

Cum itaque Minalis in rei veritate
Chirographi fines non exceſſerit, ſe-
quitur, quod approbatio contempla-
tione ſolius exceſſus reſeruata, non
fuerit neceſſaria ex regula ceſſantis
cauſæ, de qua plenè per *Tiraquel. in
tract.de.cauſ.ceſſ.*& intelligitur promiſ-
ſa,& conuenta ad cauthelam, & qua-
tenùs eſſet verè neceſſaria pro validi-
tate contractus, *Pariſ. conſ.* 1. *n.* 130.
lib. 1. *Capic.Iatr. conſult.* 108.*n.*22. *&
ſeq. vol.* 1. vbi quod, quando, vt hic,
præcedit ſpeciale,& indiuiduum man-
9 datum ad contrahendum, ſemper rati-
ficatio cenſetur promiſſa ad cauthelam,
*Menoch.conſ.*757.*n.*14.*Rota coram Card.
Millino dec.*99.*n.*6. *Seraph. dec.* 1027.*n.*
16.*& ſeqq.Add. ad Gregor. dec.*192.*n.*3.
*coram Buratto dec.*190.*n.*1.

Quod autem non adſit exceſſus, de-
ducebant Domini combinando Inſtru-
mentum cum Chirographo; Vtroque
enim exactè perpenſo duo ſolum appa-
ret Minalem in Inſtrumento appoſuiſ-
ſe non contenta in Chirographo; Pri-
mum quod Appaltatores Romandiolæ
10 ſe obligabunt ad ſolutionem dictæ
annuæ reſponſionis; Alterum quod
ceſſantibus effectibus Theſaurariæ idẽ
annuus redditus aſſignabitur Archie-
piſcopis ſuper alijs introitibus Came-
ræ.

Iſta verò veniebant de natura ipſius
contractus, quia ſi ſolutio erat facien-
da ex effectibus Theſaurariæ, vtique
debebant ad id obligari Appaltatores;
ad quos ſpectabat illorum exactio, pro-
ut etiam ceſſantibus effectibus The-
ſaurariæ debebat dicta annuæ reſpon-
ſio fieri ex alijs introitibus Cameræ;
quia cum eſſet aſſignata loco pretij, te-
nebatur Camera de iure ad illius exi-
gibilitatem, aliter enim habuiſſet rem,
& pretium contra æquitatem, de qua
11 *in l.Curabit C. de act. empt. & vend.* &
illius aſſignatio ſuper effectibus The-
ſaurariæ importabat ſolum ſimplicem
quandam aſſecurationem ad effectum
facilioris exactionis; adeout quod-

cumque periculum contingens ſuper eiſdem effectibus eſſet Cameræ aſſignantis, quæ proindè ad euictionem
12 tenebatur, non autem Archiepiſcopi acceptantis, vt diſtinguendo latè tradit *Olea de ceſſ.tit.7.qu.3.n.18. cum pluribus ſeqq.Rot.coram Duran. dec. 266.n. 14.& ſeqq.repetita.dec.392.p.5.rec.Merlin.dec.25.n.4.& ſeqq. & in Auenionen. Pecuniaria 27.Februarij, & 29. Aprilis 1669. coram Reuerendiſſ. D. Albergato*.

Apponendo autem ea, quæ veniebant ex propria natura contractus, non alterata ſubſtantia mandati, ſeù Chirographi, non dicitur Minalis eiuſdem mandati fines exceſſiſſe, licet in eo expreſsè non ſpecificata, quia iuxtà veriſimilem, ac præſumptam mentem mandantis dicuntur in mandato com-
13 prehendi, vt eſt elegans *Text.in l.Iam tamen §.in hac ſtipulatione in fine ff. iudic.ſol* ibi *quaſi iuxta mandatum, & ſi non mandatum fecerit*, & latè explicat *Mantic. de. tacit.lib. 7. tit.15. n. 29. & ſeqq.* vbi quod non dicitur quis excedere mandati fines dum id fecit, quod eſt coniunctum, vel conſequutiuum mandato, vel à veriſimili mente mandantis non diſtat, *Crauett.conſ.784.à n. 13.vſque ad n.20.vol.5.Pariſ. conſ.90.n. 37.lib.1.Merlin.dec.17.n.15.Rota coram Amato Dunozetto dec. 303. n.5.& 6.& coram Millino d.dec.99.n.7.& in recent. dec. 374. n.8. verſ.& mandatum habens par.5. Lauden. Cenſus 15. Martij 1669. §.Minus pariter, & ſeq. coram R. P. D. Bourlemont, & in Bononien. Aquarum 9. Aprilis 1666. ſub §. Non. obſtat, quod Procuratores coram* R.P. D. *Ottalora.*

Ponderando etiam quod ea, quæ concernebant executionem, vel ſecuritatem contractus Pontifex remiſit arbitrio ipſius Minalis ibi, *Con quelle*
14 *clauſule, che vi pareranno neceſſarie*, quæ verba virtualiter extendunt mandatum etiam ad prædicta duo, quæ Minalis adiecit, cum ſolum reſpiciant, vel faciliorem exactionem, vel aſſecurationem dictæ reſponſionis, vt ponderat, *Capic.Latr.d.conſult.108.n.19.& in ſpecie Amat. Dunozet. d.dec. 303. n.7.Rota dec.194.n. 5. & ſeqq. par. 6. recent.*

Hanc veritatem agnouerunt Clerici illius temporis, dum in plena Camera ratificarunt prædictum Inſtrumentum, ac Molendinum ſucceſſiuè vendiderunt Communitati, quia cum Pontifex per aliud ſpeciale Chirographum illis demandaſſet dictam ratificationem, & venditionem, dummodo Minalis iuxtà formam ſibi præſcriptam contractum geſſiſſet ibi; *Quando il detto Teſoriere haurà fatta la compra nel modo, che Noi gl' habbiamo ordinato queſto dì per altro noſtro mandato approuarete &c.* dicendum eſt, quod ipſi vniformitatem inter Inſtrumentum, & Chirographū agno-
15 uerint, aliter enim non ratificaſſent, nec vendidiſſent; Exequutores namque præſumuntur ſemper ritè, & rectè proceſſiſſe, ac præuia verificatione eorum, quæ erant iuſtificanda, *Put. dec. 356.n. 4.lib.1.Seraphin.dec.1125.n.2.Rota dec. 71. n. 6.par. 6. & dec. 170. n. 27. par. 8.recent.*

Neque releuat replicatio, quod Clerici potuerint ratificare ſub ſpe futuræ approbationis facienda à Papa intra menſem Iulij, vt fuerat conuentum, qui menſis adhuc durabat, quia cum ipſi haberent legem præſcriptam de ra-
16 tificando, quatenus Inſtrumentum concordaret cum Chirografo, metiendo eorum voluntatem à poteſtate, præſumendum eſt, quod ratificauerint, quia viderunt vnum ab altero non diſcrepare, aliter enim mandati Pontificij fines exceſſiſſent, quod non eſt affirmandum, maximè de omnibus Clericis totam Cameram repræſentantibus, & ad
17 hunc præciſum actum congregatis, *Rota coram Seraph. d. dec.1125.n.13. & coram Amato Dunozet. dec.543.n.37.*

Accedit etiam, quod obſeruantia contractus proxima, & immediata poſt ſtipulatum Inſtrumentum non poteſt controuerti, ea quippe deſumitur, tum ex ratificatione prædicta, & ex ſubſequuta venditione Molendini facta per Cameram Communitati cum receptione pretij, tum ex multiplicatis ſolutio-
18 nibus d. annuæ præſtationis per plures annos factis tam Archiepiſcopo venditori, quam Archiepiſcopo ſucceſſori vigore mandati Cameralis de viuæ vocis oraculo expediti, ac directi Appaltatoribus Prouinciæ, vt ſoluerent. Summario Eminentiſſimi Archiepiſcopi n. 11.

11.& 12. Ex huiuſmodi verò obſeruantia iuncta cum lapſu tanti temporis, reſultat, quod approbatio Pontificis, etiam ſi fuiſſet neceſſaria præſumatur, in omnem caſum interueniſſe, maximè cum dicta duo appoſita per Minalem in Inſtrumento nullatenus eſſent Cameræ præiudicialia, vt ad præſumendam ratificationem ponderat, *Mantic. dec.21.n.4. & ſeqq. Rota coram Eminentiſſ. Otthobono dec.240.n.71.& coram Seraph.dec.1085.n.1.dec. 159.n.6. par.1.& dec. 194. n.9.par.7. recent.*

Et quamuis ad effectum præſumptæ ratificationis requiratur ſcientia actus cum omnibus ſuis qualitatibus in ratificante, hæc tamen in noſtro caſu ſatis deſumitur ex ipſa ſcientia Officialis
19 præſertim intimi, qualis eſt Theſaurarius, à qua bene arguitur ad ſcientiam ipſius Principis *adnotat. per Innoc. in c. Cum dilecta de reſcript.Cyriac.contr.532 num.29. & ſeq. & controu.533. n. 17. & de ſcientia Officialis Papa,Rota deciſ.701 n.6.p.6.diuerſ.dec.387. n.6.p.3.* & *deciſ. 70. n.23.p.8. recent.*

Sed omnem difficultatem ſubſtulit ponderatio, quod Camera non poteſt vti pacto reſolutiuo,niſi eodem contextu Molendinum reſtituat menſæ Archiepiſcopali, quia de natura dicti pacti eſt, vt omnia reducantur in priſtinum, ac ſi contractus non emanaſſet, & vnaqueque ex partibus recuperet id
20 quod in ipſo contractu contulit *ad text. in l.prima C.quand.lic.ab empt. diſced. Cyriac. controu.* 500.*n.*31. *Caſtill. dec.Sicil.27.n.2.p.1.& dec.1.n.8.p.2.rec.*

Vndè cum Camera nequeat Molendinum reſtituere, ſtante venditione facta Communitati Rauennæ, cui Camera vendens perpetuam obſeruantiam huiuſmodi venditionis promiſit, fruſtrà proindè inſiſtit ſuper efficacia dicti pacti, quia res eſt in caſu, à quo incipere non poteſt.

Secluſa ex prædictis reſciſſione contractus, irreleuans pariter viſum fuit alterum fundamentum Cameræ deſumptum ex præſcriptione 80. circiter annorum, quibus à ſolutione huiuſmodi annuæ præſtationis ceſſatum fuit.

Omiſſis enim pluribus reſponſionibus, quæ dabantur ab informantibus pro Eminentiſſimo Archiepiſcopo, quod nempè Camera non probet negatiuam ſolutionis; Quod non concurrant tria requiſita, petitionis, denegationis,& acquieſcentiæ,Quodque dicta annua præſtatio ſit cenſus conſtitutiuus, & irredimibilis, ſuper quibus DD. noluerunt vlterius inſiſtere, placuit illa, quæ deducitur ex priuilegio, quod habet Eccleſia Rauennaten., vt contra ipſam nonniſi ſpatio 100. annorum poſſit præſcribi, conceſſo ſibi à
21 duobus Imperatoribus Ottone, & Federico, & à totidem Pontificibus confirmato, nempè à Gregorio Magno, & Gregorio IX. Summario Eminentiſſimi Archiepiſcopi *n.*14. & de quo priuilegio meminit etiam *Rub. in hiſtor. Rauennaten.lib.3.fol.189. & Pater Vghell. in ſua Ital.Sac.to.2.fol.340. litt. B.*

Neque obſtat, quod dictum priuilegium vti à ſua prima origine Imperiale ſuffragari non poſſit aduerſus alias Eccleſias,quamuis confirmatione Pontificia munitum,cum confirmatio nihil addat actui confirmato,vt in ſpecie de confirmatione priuilegiorum tradit
22 *Boſſ. in tract. de Princip.n.348.& 349. fol.356. Roſſental. de feud. cap.6.concluſ. 68.n.1.Kloc.conſ.19. n.19.& 20. libi 1. & alij apud Capic. Galcott. reſp. fiſcal. 12. n.331.& ſeqq.*

Quia vltra quod indultum Gregorii IX. non eſt per viam ſimplicis confirmationis, ſed priuilegium huiuſmodi ex integro concedit, vndè eſt verè, ac propriè Pontificium, reſponſum fuit contrarium eſſe verius, vt nempè priuilegium centenariæ præſcriptionis alicui Eccleſiæ conceſſum, & à Papa confirmatum, poſſit etiam contra alias Eccleſias allegari, vt in puncto docet *Felin. in c. Ad audientiam n.28.verſ.niſi Papa de præſcript.Archid. in c. Quo Iure n.19.* vbi etiam *Gemin.n. 15. diſtinct.8.*
23 quos ſequitur *Balb.eodem tract.1.par.5 principal.fol.339.num.2. verſ. notandum tamen.*

Quinimo cum confirmationes ſint in forma ſpecifica, & verbis ampliſſimis conceptæ: ius etiam de nouo tri-
24 buunt *Loſeo de iur.vniuerſit.par.3.c.10. Gionagn. conſ. 28. num. 24.* cum alijs per eum adductis *lib. 2. Pariſ. conſ. 3. n.39.*

n.39. & 40. vol.4. Rota deciſ. 191. n.2. & ſeq. par.2. rec. & dec.207. n. 16. penes Peſth. de ſubhaſt.

In nihilo obſtante, quod cùm Eccleſia Romana gaudeat ſimili priuilegio Centenariæ, intret hinc inde priuilegiorum conquaſſatio, ac præſcriptio regulari debeat iuxta terminos Iuris communis, tum quia Eccleſia Rauennatenſis eſt in caſu damni vitandi; Vndè illius priuilegium præualere debet in concurſu Eccleſiæ Romanæ agentis de lucro captando, vt omiſſis generalibus notat in ſpecie *Bart. in Auth. Quas actiones ſub n.3. verſ. ſi verò vterque, ibique etiam Caſtr. n.6. C. de ſacroſ. Eccleſ. & ex eo Roman. conſ. 166. n.14.*

Tum quia prædicta concluſio procedit ſolùm, vbi vterque Priuilegiatus concurrit in actu, & exercitio ſui priuilegij. At in caſu præſenti talis con-
25 curſus excluditur enim ſola Eccleſia Rauennatenſis, quæ præſcriptionem patitur, agat de vſu, & exercitio Centenariæ, non autem Eccleſia Romana, quæ præſcribere intendit iux. doctr. *Bart. in d. Auth. Quas actiones d. n.3.* vbi etiam *Cin. n.2. & ſeqq. Salicet. num.3. & Caſtr. d. n.6. Abb. in c. Auditis n.8. de reſtit. in integr. & in c. Ad aures n.3. de præſcript. Tiraq. de priuileg. piæ cauſæ priuil. 26. verſ. contrarium tamen Barbat. conſ. 15. n.16. & ſeqq. volum.3. Peregrin. conſ. 77. n.42. vol.1. Eugen. conſ.4. nu. 35. & ſeq. volum.3. Peregrin. conſ.77. n.42. vol. 1. Eugen. conſ.4. n.35. & ſeq. volum.1. Gomeſ. ad regul. Cancell. de impetran. beneſ. vacan. per obit. Cardin. quæſt.12. ſub n.4. verſ. Tamen conſiderandum, & plenius Barboſ. in Collect. Doctor. ſuper d.c. Ad aures n.3.* vbi benè ponderat, quod cum non concurrant duo priuilegia in ſpecie, non dicitur propriè loquendo adeſſe concurſus duplicis priuilegiati, quia ſolus ille priuilegiatus dicitur qui priuilegium ad actum reducit *Donat. in prax. regular. tom. 1. tit. de communicat. priuil. tract.7. q.19. num.8. cum pluribus ſeq. Couar. in regul. poſſeſſor. par.2. nu.4.* quem refert, & ſequitur *Fontanell. dec. Catalon. 100. n.6. & ſeqq. vol.1.*

Minus vrget, quod dictum priuilegium deduci nequeat contra Eccleſiam Romanam præſcribere prætendentem ex ratione, quod neminem contra ſe ipſam priuilegiare cenſeatur, *iuxta di-
26 ctum gloſ. in c. Cum inſtantia, verb. non credimus de cenſ.* quod ex ea repetit *Roman. conſ. 498. nu.8. Gonzal. ad regul.8. Cancellar. §.12. n.19. cum alijs per Barb. in Collectar. ad dict. cap. n.5.*

Præualuit enim apud Dominos contraria ſententia *Abbatis in conſil. 101. ſub n.10. verſ. & per hoc tollitur, & n.11. & conſ.102. ſub n.6. verſ, & per hoc colligitur lib. 1.* vbi in his præciſis terminis pluribus rationibus firmat priuilegium Centenariæ præſcriptionis Eccleſiæ inferiori ab Eccleſia Romana conceſſum afficere etiam ipſam præſcribere volentem, eo præſertim valido argumento, quod contra alias inferiores Eccleſias, non niſi ſpatio qua- 27
draginta annorum præſcribit, & nihilominus Eccleſiæ inferiores id habent ex priuilegio ipſis ab eadem Eccleſia Romana impartito. Vndè idem militare debet reſpectu priuilegij Centenariæ præſcriptionis, cum inter vnum, & alterum caſum non ſit aſſignabilis ratio diſparitatis.

Nec ſuper dicto gloſæ viſum fuit eſſe inſiſtendum, quia loquitur in caſu, quo non conſtabat certitudinaliter de priuilegio ab Eccleſia Romana conceſſo non ſoluendi procurationes, ſeù ſubſidia Legatis, & Nuncijs Apoſtolicis, quæ eſt materia dicti Textus. Ideoq; in dubio iudicandum erat pro excluſione priuilegij, quia cum in illa materia non ſoleat Romana Eccleſia in ſui præiudicium, vt inquit gloſa, quempiam priuilegiare, hinc reſultabat, quod Priuilegium ſi quod oſtenderetur, eſſet de ſubreptione ſuſpectum, vt ex *Can. illud autem diſtinct. 93. aduertit Marant. in Medull. decret. litt. P. verb. procuratio Abb. ſuper d.c. Cum inſtantia n.6. verſ. non credimur Barboſ. de Iur. Eccleſ. lib.3. cap.22. n.30. tom.2.*

Secus verò eſt, vbi de priuilegio non dubitatur, tunc enim eſt omninò ſeruandum etiam ab ipſa Romana Eccleſia concedente, cum deceat beneficium Principis eſſe manſurum, iuxta *Text. in c. Non decet de reg. iur. in ſexto Amat. Dunozet. deciſ.644. num.28. & dec.678. num.22. & 23.* & ita relata gloſa declarat

rat

Digitized by Google

rat *Viuian. in rational.Iur. Pontific. ſuper dicto cap. Cum inſtantia fol.*379. vbi
etiam *Eutr. n.*2. ibi, *Contra tales procurationes, ne præſtentur, non iuuat præſcriptio, licet iuuet priuilegium Papæ, & eſt Text. apertus in c. Accedentes de præſcript.* ibi, *niſi dicti Ordinarij per ſpeciale priuilegium Apoſtolicæ Sedis à præſtandis procurationibus oſtendant ſe immunes &c. ipſos ad procurationis Sarcinam ordine debito ſubeundam teneri decernas*, vbi pariter *Viuian. fol.*256. *to.*2. & notat *Abb. conſ.*94. *n.*2. *verſ. ſed his non obſtantibus lib.*1. *& conſ.*26. *in princ. lib.*2. ac plenè *Barboſ. de Iur. Eccleſ. d. cap.*22. *n.*27. *& ſeq.*

Et regulare eſt, quod Priuilegium contra Principem concedentem, eſt latiſſimè interpretandum ad *Text. in cap. olim.*16. *de Verb. ſignificat. & in l.*
27 *fin. ff. de Conſt.Princ.Marſil.inter Singul. Doctor. Singul.* 483. *num.* 1. *& per tot. Surd. conſ.*140. *n.* 72. *& ſeq. volum.* 1. *Alex.conſ.*110. *n.* 10. *vol.*6. *& conſ.*215. *num.*4. *vol.*7. *Fontanell. deciſ. Catalon.* 476. *n.*13. *vol.*2. *Cabed.deciſ. Luſit.* 117. *n.*5. *p.*2. *aliosque apud Rotam. deciſ.*199. *n.*27. *p.*12. *recent.*

Ceſſare tandem viſa fuit obiecta præſcriptio, vel quia obſtet Cameræ mala fides, cum ſit certa de ſuo debito, reſultante ab Inſtrumento publico, & effectuato per plures ſolutiones factas Archiepiſcopis, cum qua præſcriptio
28 nec quidem immemorabilis currit, *c. fin. de præſcript. & c. Poſſeſſor de regul. Iur. in ſexto*, plenè *Kloc. in conſ. pro Erar. tit. de præſcript. Fiſcal. claſſ.* 9. *conſ.* 43. *ord.* 760. *concluſ.*4. §. *ſed aduerte cum ſeqq. cum alijs cumulatis à Peregr. de Iur. Fiſc. lib.* 6. *tit.* 8. *n.* 11. *& ſeqq.* & de vna Eccleſia præſcribente contra aliam *Balb. de preſcript.* 2. *p.* 3. *par. princip.* §. *ſexto vero num.* 9 *Nonar. in ſumma Bullar. tit de alienat. & præſcript. n.*15. *Rota dec.*2 8. *n.*6. *par.*1. *rec.*

Vel quia Eccleſiæ Rauennatenſi; ſiue eius moderno Eminentiſſ. Archiepiſcopo competat in omnem caſum reſtitutio in integrum ex capite vel
29 ignorantiæ, vel negligentiæ ſuorum Anteceſſorum, quæ datur etiam Eccleſiæ aduerſus aliam Eccleſiam, vt in *Andinis, vbi DD. communiter de reſtit. in integr. Roman.conſ.*166. *n.*11. & *ſeqq.* & benè in proximis terminis *Honded. conſ.*80. *a. n.*81. *vſque ad fin. lib.* 2. vbi aduertit, quod ob mutationem Prælatorum dicitur adeſſe probabilis ignorantia, ad effectum, vt Eccleſiæ, & ſucceſſori danda ſit reſtitutio in integrum *Dec. conſ* 36. *n.*9. *vol.* 1. *Odd. eod. tract.*
30 *q.*90 *art.*3. *&* 7. *& q.*18. *nu.*19. *&* 40. *Cabed.deciſ.Luſitan.* 151. *per tot. par.* 1. *Rota poſt Merl. de pignor. deciſ.* 35. *nu.* 25. *cum alijs per Add. ad Rot. deciſ.* 3. *n.*66. *par.*3. *recent.*

Et ita reſolutum fuit Partibus hinc inde informantibus, & Ego de ordine DD. meorum præſens votum extendi.

ILLVSTRISSIMO D. GINETTO C.A. CLERICO.

Rauennaten. Annuæ præſtationis.

16. *Martij* 1671.

ARGVMENTVM.

Additis nonnullis de Priuilegiorum natura, atq; in integrum reſtitutione, ea quæ in priori deciſione fuerunt deducta, ad Eminentiſſ. ac Reuerendiſſ. D. Palutij Cardinalis Alterij fauorem æque confirmantur.

SVMMARIA.

1 *Obligationis ſeu promiſſionis cauſa in contractibus reſoluta, reſoluitur ipſa obligatio ſeu promiſſio.*
2 *Exceſſus ſi non ſit in dubio inter contrahentes, confirmatio non reſeruatur, neq; pactum reſolutiuum apponitur.*
3 *Pacta ſemper a mente contrahentium regulantur.*
4 *Diuerſitas voluntatis ac diſpoſitionis ex diſcretiuo modo loquendi concipitur.*
5 *Pactum reſolutiuum excludens interpretatio eſt capienda.*
6 *Ratificatio præſumitur ex obſeruantia.*
7 *Pacti reſolutiui natura eſt vt omnia in priſtinum reducantur.*
8 *Doctoris inſignis articulum diſcutientis ſententia eſt adhærendum.*
9 *Priuilegium Imperiale à Papa confirmatum ligat eccleſias.*
10 *Verbum* ſancimus *importat nouæ legis*

ſeu conſtitutionis editionem.

11 *Priuilegiare quemquam in ſui præiudicium non ſolet Eccleſia Romana.*

12 *Priuilegium contra concedentem latiſſimam recipit interpratationem.*

13 *Priuilegia Pontificum late ſunt interpretanda quatenus eorum concernunt præiudicium, licet ſecus in damnum tertij.*

14 *In priuilegio ex idemtitate rationis comprehenditur concedentis perſona.*

15 *Mala fides obeſſe poteſt Cameræ viuentibus illis qui pro ea contraxerunt & præſcriptionem impedit in futurum.*

16 *Mala fides continuatur etiam ijs mortuis, dum iura in Archiuium conſeruantur.*

17 *Reſtitutio in integrum ſemper intrat fauore eccleſiæ, cui ignorantia ac negligentia præiudicare nequeunt.*

18 *Quadriennium ad petendam in integrũ reſtitutionem currit a die ſcientiæ.*

DECISIO LII.

NOn acquieſcens Reu. Camera reſolutioni editæ ſub die 9. Ianuarij proximi præteriti in fauorem Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi D. Cardinalis Archiepiſcopi nouam obtinuit audientiam, ſed cauſa iterum à me propoſita, Domini ex rationibus, & fundamentis in antecedenti voto deductis ſteterunt in deciſis.

Creditum enim Eminentiſſ. Archiepiſcopi viſum denuo fuit, abundè iuſtificari ex publico Inſtrumento venditionis molendini, in quo Reu. Camera, loco pretij promiſit ſoluere in perpetuum Archiepiſcopis Rauennatenſibus annua ſcuta 700. auri, adeout duo obiecta iterum inculcata, nempè pactum reſolutiuum, & præſcriptio, nullius eſſe releuantiæ etiam in præſenti diſputatione compertum fuerit.

Non quidem pactum reſolutiuum, ſuper quò inſiſtebat vnus tantum ex ſcribentibus prò Camera alijs ſe dumtaxat reſtringentibus ad punctum præſcriptionis, quia cum fuerit, appoſitum in caſu quo contractus non approbaretur à Pontifice, & approbatio fuerit conuenta, quia dubitabatur Minalem Theſaurarium exceſſiſſe fines Chirographi, hinc ſequitur, quod ſicuti non verificato exceſſu, approbatio non erat neceſſaria, vt fuit oſtenſum in voto, quod reuidetur §. *Quod autem & ſeq.* ita quoque pactum reſolutiuum ab ea dependens euanuerit.

Ratio autem eſt, quia vna, & eadem cauſa, nempe dubitatio, quod Minalis exceſſerit, induxit contrahentes ad paciſcendam confirmationem, & ad aponeñ pactum reſolutiuum, confirmatione non accedente; Vndè ſi huiuſmodi cauſa, dum detegitur erronea, eſt
1 reſolubilis reſpectu confirmationis, eſt quoque reſolubilis reſpectu pacti reſciſſiui, quia in contractibus reſoluta cauſa obligationis, ſeù promiſſionis, reſoluitur & ipſa obligatio, ſeù promiſſio, vt in puncto *Bald. in l. Emilius ſub n. 30. ff. de minor.* ibi, *Tanquam ceſſante cauſa finali receſſionis, non noceat receſſiſſe plene Tiraquel. tract. ceſſ. cauſ. par. 1. n. 224. 225. & 226. Rom. conſ. 417. n. 1. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 12. n. 5. & ſeq. & per tot. Rota coram Buratt. dec. 8. n. 6. & 7. & in rec. dec. 255. n. 1. par. 2. & dec. 428. n. 2. & ſeq. par. 1.* & in terminis pacti reſolutiui *Duran. dec. 379. n. 2. & 3.*

Hinc non obſtat obiectum, quod partes voluerint ſimpliciter, & abſolutè à contractu recedere, dum à Pontifice infrà tempus conuentum non approbaretur, etiamſi huiuſmodi approbatio non eſſet neceſſaria, apponendo verba negatiua ibi: *eo ipſo præſens contractus ſit nullus, nulliuſque roboris, & momenti, &c.*

Siquidem huiuſmodi poſitiua, ac determinata voluntas in præſenti caſu non adeſt, quinimò manifeſtè excluditur, dum in hac parte tota diſpoſitio regulatur ac dependet a cauſa, nempe a præſuppoſito exceſſu Minalis ibi: *& quia idem Theſaurarius &c. for-*
2 *ſan in aliqua parte exceſſit fines mandati &c. idcircò conuenerunt &c.* adeout ex talibus verbis apertè deſumatur, quod ſi de tali exceſſu non fuiſſet dubitatum inter contrahentes, vel agnouiſſent illum non adeſſe, neq; confirmatio fuiſſet ab eis reſeruata, nec pactum reſolutiuum appoſitum, quia cauſa reducebatur ad non cauſam, vt benè ponderant *Bero conſ. 180. à n. 40. vſque ad finem*

nem vol.2.& ex eo Mantic. de tacit.dicto tit.4.n.29.& 30. & pacta ſiue affirmatiuè, ſiuè negatiuè concepta, regulantur
3 ſemper à mente contrahentium, vt inquit *Rota coram Buratt.dec.359.n.7.*

Id autem potiſſimè confirmatur pōderando, quod Contrahentes in eodem Inſtrumento immediatè ante dictum pactum appoſuerunt aliud pactum reſolutiuum in euentum, in quem Communitas Rauennæ non ratificaret emptionem alteriùs molendini noui factam ab Amaduccio eius Procuratore, & in hac parte nullam expreſſerunt cauſam huiuſmodi pacti inductiuam, nullaſque appoſuerunt clauſulas dubitatiuas, ſed voluerunt contractum omninò reſcindi, dum ratificatio non ſequeretur, apponendo verba abſoluta, & præciſa ibi: *Cum declaratione tamen, quod ſi Communitas non ratificaret Inſtrumentum venditionis molendini noui inter prædictum Reuerendiſſimum D. Cardinalem, & D. Cæſarem Amaduccium eiuſdem Communitatis Procuratorem &c. præſens Inſtrumentum cum omnibus in eo contentis ſit nullum, nulliuſque roboris, & momenti, ac ſi confectum non foret, quia ſic actum, & expræſsè conuentum extat inter dd. partes &c. Summario Eminentiſſimi Archiepiſcopi n.4.*

Vnde dum confirmatio Pontificia, ac pactum reſolutiuum reſpectu molendini veteris; de quo agitur; fuerunt diuerſimodè concepta, nempè cum expreſſione cauſæ dubiæ, & incertæ, conſiſtentis in exceſſu Minalis, hinc benè arguitur, quod in ordine ad primum pactum, voluntas contrahentium eſt omninò abſoluta, ac determinata, cum conuentio alia ratione non nitatur niſi, *quia ſic actum, & expreſsè conuentum extitit inter dd. partes*; Reſpectu verò ſecundi eſt ſolum determinata præſuppoſitiuè, nempe ſuppoſito exceſſu Mi-
4 nalis, quo proinde ceſſante, ceſſat quoque ipſa voluntas, cum deficiat illius determinatiuum; Ex difformi enim, ac diſcretiuo modo loquendi, ac concipiendi vnum pactum, & alterum, diuerſitas etiam diſpoſitionis, ac voluntatis rectè deducitur *Menoch. conſ.215. n.69. & 70. Rot. coram Merl. deciſ. 800. n.11. & dec.825. n.20. Add. ad Greg. dec. 801. n.18. & deciſ.326. n.25. par.11. rec.*

Huiuſmodi verò intellectus eò libentius eſt admittendus, cum ea ſemper
5 ſit capienda interpretatio, quæ pactum reſolutiuum excludit, ſeù reſtringit, & obſeruantiæ, vel effectuationi contractus aſſiſtit, argumento *Text. in l. inter virum ff. de reb. dub. Mant. de tacit. lib. 2. tit.4. n.30. verſ. ſexto deducitur Menoch. conſ.18. n.46. verſ. ſiquidem Rot. coram Duran. dicta deciſ. 379. num.8. & deciſ.291. n.15. p.9. tom.1. rec.*

Cæterum ſubſiſtere etiam viſæ fuerunt Dominis aliæ duæ reſponſiones, quod nempe, licet neceſſaria fuiſſet Pontificis ratificatio, à contrahentibus conuenta, adhuc ea præſumatur interueniſſe ob ſequutam obſeruantiam cō-
6 tractus, reſultantem ex pluribus actibus in præcedenti voto recenſitis §. *Accedit etiam*, vt latè *Caualer. dec.100. n.3. & ſeq. & per tot. Rot. deciſ.631. n.3. par.1. diuerſ. & deciſ. 291. n.7. & ſeq. & n.12. p.9.* vbi quod ratificatio, quæ ex facto reſultat, æquipollet ratificationi verbali, quæ fieret per ſcripturam, *& in Romana Subhaſtationis de Alexijs poſt Roderic. de concurſu creditor. num. 7. & ſeq.* cum alijs in voto *dicto* §. *Accedit etiam*.

Quodque Camera non poteſt vti exceptione pacti reſolutiui, niſi eodem Contextu molendinum menſæ Archie-
7 piſcopali reſtituat, quia de natura pacti reſolutiui eſt, vt omnia reponantur in priſtinum, ac ſi contractus non emanaſſet, prout vltrà adductos in d. voto §. *ſed omnem difficultatem, probat Io: Baptiſta Thor. vot. 84. nu. 42. & ſeqq. lib.1. Muta deciſ. ſicil. 53. n. 30. Caputaquen. deciſ.27. nu.3 p.2.* cum concordantibus cumulatis per *Giurb. deciſ.24. n.9. & ſeq.* Et hæc de pacto reſolutiuo.

Quo verò ad præſcriptionem placuit iterum Dominis reſponſio, quod Eccleſia Rauennaten. gaudet priuilegio, vt contrà eam, non niſi curſus centenariæ præſcriptionis ſit attendendus, quod priuilegium ſuffragatur etiam aduersùs ipſam Eccleſiam Romanam præſcribere volentem, vt in indiuiduo tenet *Abb. conſ.101. n.9. & ſeq. & conſ. 102. ſub n.6. verſ. & hoc colligitur lib.1.* qui cum ſit inſignis Canoniſta, & arti-

culum diſcutiat, ac reſoluat per rationes, & fundamenta abſque eo quod quod habeat contradictorem, dicitur
8 facere caſum legis, eiuſque ſententiæ eſt omninò inhærendum, *Bertaz. conſ. Ciuil.52.n.18. Becc. conſil.35. n,18.lib.1. Surd. conſ.313.n.43.vol.3. Grat.diſcept. Forenſ. c.531.n.29.& dec. 354.num.24. par.11. recent.*

Non obſtat repetitum obiectum, quod priuilegium huiuſmodi tanquam à ſua origine Imperiale ligare nequeat alias Eccleſias ex defectu poteſtatis, tum quia ad hunc effectum ſufficit, quod fuerit confirmatione Pontificia munitum, vt firmat in puncto *Felin. in*
9 *c. Ad audientiam n.28.verſ.niſi Papa de præſcript.*cum aliis *in præterito voto allegatis* §. *Quia vltra quod*.

Tum quia Gregorius Nonus non proceſſit per viam confirmationis, ſed nulla prorſus facta mentione de conceſſione Imperiali, priuilegium huiuſmodi ex integro, & de per ſe Eccleſiæ Rauennatenſi impartitus fuit per hæc verba: *Simul etiam ſancimus, vt Sancta Rauennatenſis Eccleſia cum ſibi ſubiectis Ecleſiis, ſicut Beatiſſima Romana, cui*
10 *Deo authore deſeruimus Eccleſia, niſi per centum curricula annorum res ipſius excludatur*, ponderando præcipuè verbum illud, *ſancimus*, quod propriè importat nouæ legis, ſeù conſtitutionis editionem, *vt notat Gloſſ. in Clem. 1. verb. cenſemus de conceſſ. preben. & in puncto Abb. in allegato conſ.*101.*& conſ. 102.n.4.& 5. lib.1.* eoque in his terminis relato *Rot.deciſ.*438. *n.54.& ſeq. & n.61. & 62. par.4.tom.2. recent.*

Prout etiam non releuat, quod dictum priuilegium nequeat duci contra
11 Eccleſiam Romanam, cum ipſa non ſoleat in ſui præiudicium quempiam priuilegiare, *ad Gloſſ. aliàs allegatam in c. Cum inſtantia v. non credimus de cenſibus*.

Etenim, vt in præterito voto fuit
12 ponderatum, doctrina Gloſsæ eſt intelligenda, in caſu quo de priuilegio, vel de eius legalitate dubitatur, ideòque non applicatur in præſenti caſu, quo priuilegium centenariæ præſcriptiones ad fauorem Eccleſiæ Rauennatenſis eſt clarum, & indubitatum ex rationibus, & authoritatibus adductis in eodem voto §. *Nec ſuper dicto Gloſſa*, *& §. ſeqq.*

Et quamuis in eo non exprimatur quod etiam allegari non poſſit contra ipſam Eccleſiam Romanam, id tamen
12 venit ex natura ipſius priuilegii, quod contra ipſum concedentem latiſſimam recipit interpretationem, vt in terminis *Abb. in præcitato conſ.*101. *nu.11. & conſ.102. ſub n.6.verſ. item præſuppoſito*, & generaliter, quod Priuilegia Pontificum ſint latè interpretanda, quatenus concernunt eorum præiudicium,
13 licèt ſecùs in damnum tertii: *Thom. Triniſ. deciſ. 65.n.3.p.1.Rot. deciſ.*531. *n.25.p.4. tom.3. & deciſ.380. n.6. par.5. tom.1. recent.*

Quod etiam in caſu præſenti conuenit rationi, & æquitati, quia cum ſignanter Gregorius IX conceſserit tale priuilegium ad reparanda præiudicia Eccleſiæ Rauennatenſis, illiusque iura tuendum, vt legitur in proemio Breuis ibi: *Cognoſcentes igitur ipſam quaſſatam, conuenit ad eius releuationem ſtatus auxiliatricem noſtram porrigere dexteram &c.* dicendum eſt, quod illam non ſolum priuilegiauerit quoad alias Eccleſias, ſed etiam aduerſus ipſam Eccleſiam Romanam præſcribere volentem, ad quam primariò ſpectat iura Eccleſiarum inferiorum defendere, & immunia conſeruare; ex identitate enim rationis, vbi materia eſt merè fauorabilis, perſona quoque ipſius con-
14 cedentis in priuilegio comprahenditur, vt in ſpecie *Menoch. conſ.2. nu.74. & ſeq.* & generaliter, quod perſona loquentis comprahendatur in diſpoſitione, vbi eadem ſit ratio in perſona ipſius loquentis, quæ in alia *Gabr. de verbor.oblig. concluſ.9. n.8. Gregor.deciſ.* 576. *num.10. & ſeq.* ibique *Add. n. 19. Rot. deciſ.29. n.3. p.2. rec. & deciſ.372. n.11.& 12. p.11. recent.*

Tollitur quoque præſcriptionis obiectum ex mala fide Cameræ præſcribere prætendentis, cum ipſa ſit certa ab initio de ſua obligatione mediante publico Inſtrumento, & ex ſubſequentibus ſolutionibus dictæ annuæ præſtationis per plures annos, vt in dicto alio voto *§. Ceſſare tandem*, adeout ſuffragari

ri nequeat adducta replicatio, quod mala fides obeſſe potuerit Cameræ viuentibus ſolum illis,qui prò ea contra-
15 xerunt, prout de vniuerſitate tradunt *Soccin. conſ.187. nu.27. vol.2. Loſeo de Iur. Vniuerſit.par.3.cap. 17. nu.30. Rot. Auenionen. deciſ.128. nu.3.et coram Acchill.deciſ.2.de præſcript.*

Omiſſo enim quod contraria opinio,vt nempè mala fides,ſemel ab Vniuerſitate contracta,continuetur,& præſcriptionem etiam in futurum impediat, plures habet ſectatores, quam tuetur *Pariſ. conſ.* 27. *n.* 107. *& ſeq. vol.*1. *Surd.conſ.*454.*n.*43.*vol.*4. *Hieronym. de Mont.in tract.fin.regun.cap.*72.*n.*2.

Ceſſare viſa fuit difficultas,quia cum in Archiuijs Cameræ diligenter conſeruentur, & cuſtodiantur omnia illius iura, & Inſtrumenta, indè oritur continuatio malæ fidei etiam mortuis illis,
16 qui pro Camera contraxerunt, prout de Religione Hieroſolymitana, *Caputaq.dec.24.n.1.& 2.par.2.* & de Eccleſia,& Capitulo, *Canaler. dec.* 77. *n.*7.*& dec.*91.*n.*10.*&* 11.*Rot.dec.*3.*n.*26.*& ſeq. par.*7. *rec.* vbi quod ad hunc effectum ſufficit quoque probabilis ſententia, quod etiam firmat *Surd.d.conſ.*454.*d.n.*43. *in fine.*

Ac demum viſum fuit iterum Dominis non poſſe in omnem caſum denegari Eccleſiæ Rauennatenſi, & eius Eminentiſſimo Archiepiſcopo reſtitutionem in integrum, ſiuè ex capite ignorantiæ, ſiue negligentiæ ſuorum Prædeceſſorum; Vel enim ignoraue-
17 rint,vel ſciuerint, & neglexerint, ſemper intrat reſtitutio in integrum ad fauorem Eccleſiæ,cui non minus ignorãtia, quam negligentia Prælatorum præiudicare non poteſt; *vt plenè Honded.conſ.*80. *à n.*161.*vſque in fin. vol.*2. *Dec.conſ.*36.*n.*9.*vol.*1. *Nouar.in Summa Bullarij tit.de alienatione, & præſcriptione n.*14.*fol.* 18. vbi quod hæc eſt verior opinio *Eminentiſſ.Otthobon.dec.*51.*n.*6. *&* 7.alijq; in præterito voto *S. fin.*

In nihilo releuante, quod talis reſti-
18 tutio eſſet petenda intra quadrienniũ à die completæ præſcriptionis, quia conclusio eſt intelligenda concurrente ſcientia ſui iuris in eo, qui præſcriptionem paſſus fuit,quia cum hoc quadriẽnium ſit vtile, non autem continuum, currere ſolum incipit à die ſcientiæ, vt pleniſſimè firmat *Odd.de reſtit. in integrum par.1.q.20. tit.4. n.* 37. *& ſeq.* vbi quod hæc eſt verior opinio, à qua in iudicando recedi non debet, *Antonel. de temp.leg.lib.2.cap.60.n.6.& 7. Eugen. conſil.58.n.69. & 70. vol. 1. Sperell. dec. 135.n. 143.et ſeq. vol.2. Rot. dec.3.n.2. par.3.rec.*ibiq; latiſſimè *Add.n.91.et ſeq.*

Et ita reſolutum fuit vtraque parte informante, & ego de ordine pariter DD. meorum præſens aliud Votum exaraui.

R. P. D. ROBVSTERII.

Votum ſuper Bulla Gregoriana Iuris Congrui.

ARGVMENTVM.

Retractus habet locum in venditione ad vitam,etiam ab vtili domino. Inquilini ex iure hoc poſſunt præferri.

SVMMARIA.

1 *Venditio temporalis ſeu ad vitam proprie eſt venditio.*
2 *Ius congrui habet locum in venditione facta ab habente vtile dominium.*
3 *An idem in feudalibus.*
4 *Bulla hæc publici boni ac decoris rationem habet.*
5 *Inquilini ex retractu præferri poſſunt in emptione.*
6 *Venditio ad vitam quomodo ſit vera venditio.*
7 *Retractus in re data ad vitam locum non habet.*
8 *Verba debent in potiori ſignificatione,ſeu propria intelligi.*
9 *Dominium plenum & irreuocabile proprie dicitur dominium.*
10 *Emptor eſt plenus & perfectus dominus, etiam ſi ab eo reuocari poſſit.*
11 *Alienatio propriiſſima dicitur quando transfertur plenum & irreuocabile dominium.*
12 *Alienare vtrum dicatur alienans vtile dominium.*
13 *Retractus habet locum in bonis Emphyteoticis.*

14 *Emptor non ſuccedens in plenum ius tenetur ſtare colono.*

DECISIO LIII.

CRederem Bullam Gregorianam in caſu, de quo agitur, intrare tam inſpectis verbis quam mente ſiue ratione ipſius; Nam quod verba Bullæ in §.9.in cap. eadem omnia diſponit vt domo exiſtenti venali de voluntate D.& vicinis ædificare non permittentibus Inquilinus in emptione ius habeat quod vicinis ædificare volentibus competit, ſeruata etiam forma,de qua in §.immediate præcedenti excepta obligatione de ædificando, nam præſupponitur domum de qua agitur eſſe venalē, volente D.vicinos nolle ædificare,& formam d. §.8.ſeruatam eſſe,& non ſolum videtur dubitari An in caſu noſtro ſcimus in venditione,& in venditione facta à domino,& in vtroque eſſem in voto affirmatiue.

Nam quoad primum, licet venditio de qua agitur ſit temporalis, videlicet ad vitam venditoris, hoc tamen non impedit quominus ſit venditio, contractus enim poſſunt eſſe temporales, & eſt *tex.*clarus *in l.fin.C.de lega.*vbi *gloſſ.* in verb. contractis exemplificat in venditione,& ad certum tempus venditionem fieri tenet *Bald.in c.1.ſub.n.8.verſ. 117.emptio defend.dat.*in vim legis commiſſ.*Tiraq.de retract. lignag.* §.1. *gloſſ.* 14.*n.*88.per fin.& in ſpecie valere venditionem factam ad vitam dato congruo pretio, & conſiderata qualitate rei & ætate ementis firmat *Fab. de Monte de empt.et vend.vlt. q.p. n.*11. & venditionem poſſe fieri ad vitam pro firmo præſupponunt *DD.in c.in ciuitate de Vſur.Caſtr.in l. de fideicommiſſo n.* 3. *et ibi Alex.n.2.verſ.et iſtud facit. Dec.n. 4.vbi alij,ſic Alciat.n.3.c.item. Doct.poſt alios conſ.*123. *in princ.*

Circa ſecundum, an ſimus in venditione facta à Domino, quamuis venditor in caſu iſto haberet dominium vtile, tamen Iuris congrui haberet locum

2 etiam in venditione facta ab habente vtile dominium prout in venditione rei Emphyteoticæ & Eccleſiaſticæ, tenet poſt *Sebaſt. Ne.ad Afflict.de iu.prothom.in princ.l.2.n.2.Alex.conſ.*27.*n.*4. 5. *et* 6.*Iaſ.conſ*224.*n.*2.*lib.*2. *Tiraq. de retract.lignag.*§.1.*gloſſ.* 13.*n.*9. *Aluar.de Vall.de empt.p.*1.*q.*17.*n.*14: & hoc idem circumſcripto præiudicio Domini directi, ſentiunt *Fulgoſ. l. decum in l.antepenult. et ibi Alber. verſ. med. verſ. vlt. allegat.*etiam *Iacob.de ſancto Georg. n.*4. *ff. de pact.*& pro hac opinione facit quod Retractus habet locum in feudis, vt poſt *Fab. Cepoll. Iaſ. Bald. et Afflict. tenet Tiraq.de retract.lignag.*§.1.*gloſſ.*3. *n.*10. arguens de feudis ad emphyteoſim, prout in his terminis facit *Iaſ. d. conſ.* 24. *n.* 2. *lib.*2.

Et licet *Bald. conſ.* 300. *n.*4. *lib.* 1. *et Iaſ.conſ.*152.*et col.vlt. verſ. vnde ſtatutum laicorum lib.* 4. tenuerit Retractum

3 non habere locum in rebus feudalibus & emphyteoticis eccleſiæ: ramen vltra quod conſilium eſt communis opinionis, recte illis reſpondet *Tiraq.de retract.lignag.*§.1. *gloſſ.*13.*n.*8.

Quantum vero attinet ad mentem & rationem Bullæ Gregorianæ,putarem, quicquid dicunt Informantes, nullam rationem exprimi in prohemio illius, niſi rationem publici boni & decoris: & patet in fine prohemij ibi: *ne publi-*

4 *cum vrbis illiuſque diſtrictus ornatum aeris ſalubritate, ac priuatorum eſſe commoditatem*, non reſpiciunt Bullam Gregorianam ſed litteras Sixti IV. Leonis X.Pij IV, prout ex verbis ipſius clare oſtenditur; dicitur enim omnibus prædictis, Sixti, Leonis & Piorum litteris antiquatis & abrogatis,quæ ab illis ad publicum Vrbis illiuſq;diſtrictus ornatus,aeris ſalubritatem,ac priuatorum etiam commoditatem proinde tunc ordinata fuerunt.

Crederem tamen per litteras Pij V. & per Bullam Gregorianam non fuiſſe abrogatum decretum camerale ſuper iure Inquilinatus factum 11. Decembris 1510. & confirmatum 21. Iunij 1513.in quo decreto in *verſ.etiam nihilominus* præferuntur Inquilini in venditionibus domorum; Nam literæ Pij V. reuocant ſolummodo litteras Sixti IV.

5 Leonis X. Pij IV. & alias Romanorum Pontificum litteras confirmatorias,declaratorias & amplificatorias litterarū Sixti IV. nec vllam prorſus mentionem fa-

faciunt de decreto camerali, prout ex lectura litterarum Pij V. liquet. Bulla vero Gregoriana abrogat ſolum prædictas Sixti, Leonis & Piorum litteras, vt patet ex illis verbis prohæmij ibi: *omnibus prædicti Sixti, Leonis & Piorum litteris antiquatis, & abrogatis* ita vt Bulla Gregoriana in §. 9. non ſtet correctiue ad decretum camerale, ſed immutatiue & limitatiue, immutat enim modum & formam ſeruandam in domorũ venditione & limitat Inquilinorum nullam abſurdam eſſe rationem volentibus vicinis ædificare. In reliquis igitur non video cur decretum camerale non debeat remanere incorrectum *ad l. præcipimus in fi. C. de appel. l. ſancimus C. de teſt.* ita vt Inquilinus in caſu noſtro poteſt inniti non ſolum Bulla Gregoriana, ſed etiam decreto camerali cum illa ſtet cumulatiue vt in iſto, & propterea ad redeundum crederem ratione finali cur bulla Gregoriana in §. 9. nolentibus vicinis ædificare, tribuit Inquilinis in emptionibus domorũ illud tempus idem quod competit vicinis ædificare volentibus, nullam aliam fuiſſe niſi tranquillitatem & ſatisfactionem Inquilinorum & remotionem litium & controuerſiarum, quia cum Bulla Gregoriana & decretum camerale in ſubſtantia idem diſponant, nempe in emptionibus domorum Inquilinos præferendos eſſe; cumque in decreto camerali ſit expreſſa nõ tranquillitatis & ſatisfactionis Inquilinorum remotionis litium & controuerſiarum cauſa, ſequitur Bullam Gregorianam in eadem ratione fundari: nec præmiſſis aduerſantur in contrarium allegata.

In primis non obſtat quod venditio ad vitam non ſit propriè venditio, cum propria venditionis natura ſit vt perpetuetur *Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 14. n. 88. per l. de contractu. l. non eſt C. de*
6 *reſcind. vend.* Et in ſpecie conductio non habet locum in re data ad vitam tenet poſt *Gera. l. Bag. in ſua diſput. retract. Butiſg. tit. de in. congr. §. in verſ. 19. non habet cum qua oper.* Nam inducitur contrarium verius eſſe, quinimo venditio ad vitam ſit proprie venditio, tum quia contractus ſui natura poſſunt fieri ad tempus *d. l. fin. c. delegatum*, quia in venditione ad vitam interueniunt omnia ſubſtantialia emptionis & venditionis, nempe res ex parte venditionis, prætium ex parte emptionis, & ſimul conſenſus partium *l. 1. in fi. l. 2. nec emptio ff. de contrah. empt. §. 1 & §. prætium l. 10. cum alijs de quibus per Anton. Gomeſ. de contract. cap. 2. n. 4.* Tum etiam quia venditio cum pacto redimendi intra certum tempus quæ non eſt perpetua ſed ad tempus, eſt venditio perfecta, abſoluta & conſummata omnibus numeris, & emptor ſtatim re tradita efficitur dominus, facit fructus ſuos, & poteſt illam alienare vt bene deducit *Tiraq. de retract. conuent. §. 2. gloſſ. vn. n. 4. verſ. hæc autem venditio & n. ſeq.* & eſt vera & propria venditio ſecundũ eundem *Tiraq. ib. n. 41. in fi.* Nec obſtat *lex de contractu C. de reſcind. vend.* dum dicit nullo tempore à contractu venditionis alter parte inuita credi poſſe: quia loquitur de venditione perpetua, nec poteſt inde inferri propria natura venditionis etiam vt ſit perpetua, cum venditio poſſit multipliciter fieri, perpetua, ad tempus, pure, ſub conditione, in ſcriptis, ſine ſcriptis, inter preſentes, inter abſentes *l. vero non eſt C. de reſcind. vend.* Nihil ad rem facit minuſq; obſtat quod retractus non habeat locum in re
7 data ad vitam, tum quia *Tiraq. d. gloſſ. 14. n. 89.* videtur dubitare de hoc, & ideo ſuper eo cogitandum relinquit. Tum quia quatenus verum ſit, id contingit ex eo quod ceſſat omnis ratio ſtatuti ſiue conſuetudinis retractuum *ibid. Tiraq.* bene deducit.

Secundo non obſtat quod venditio de qua loquitur Bulla Gregoriana debet intelligi in potiori & pleniori ſignificatione, & ſic de venditione perpetua irreuocabili *arg. l. 15. in perpetuum ff. ſi ag. veri vel emphi. perp.* & in his terminis
8 arguit *Tiraq. de retract. conuent. §. 2. gloſſ. vn. n. 8.* quia tunc verba debent intelligi in potiori ſignificatione, quæ ſi non intelligerentur in potiori, intelligerentur in propria, licet in potiori tunc ſatis eſſet, quia verba debent proprie intelligi *l. 1. §. ſi is qui nauem de exec.* & ita regulam *in d. §. in perpetuum declarat. Soccin. conſ. 304. col. vlt. in princ. verſ. vltimo quod verba lib. 2. & conſ. 25. n. 8.*

*n.8.verſ.nec obſtat lib.3. Tiraq. d. gloſſ.
vn. n. 41.* Sed venditio ad vitam eſt
propriè venditio vt ſupra deductum
fuit,merito &c.

Tertio non obſtat quod venditio in
Bulla Gregoriana intelligitur de ea,pro
9 qua transfertur dominium plenum &
irreuocabile,quod proprie dicitur do-
minium,vt per *Aim.conſ.202.n.3.*quia
emptor eſt plenus & perfectus domi-
10 nus, etiam ſi ab eo reuocari poſſit, vt
late *Tiraq.de retract. conuent. §.1.gloſſ.
vn.n.36.38. & 40.* Et quando dominiũ
transfertur plenum & irreuocabile,
11 tunc non propria ſed proprijſſima di-
citur alienatio,vt per *Bald. in cap. 1. §.
aut ſi liuellario n. 6. verſ. adde quibus
mod. feud. amitt.* Sequitur vero *in cap.
nulli n.21.de reb. ecclеſ. non alien.*

Quarto non obſtat ſi dicerent Bullã
Gregorianam, quatenus loquitur de
venditione, non intelligitur ea per quã
12 vtile dominium tantum transfertur,
cum talis ſit impropria alienatio. *Gloſſ.
in l.1.in verb. alienationis in fi. C. de Iu.
Emphit.& Phi.conſ.118.n.19.lib.2.* quia
intendit ſecundum *Bald.in d.§. ſi liuel-
lario ſub n.6.*alienationem, quia ſimpli-
citer accipitur proprijſſime quando
transfert plenum & irreuocabile domi-
nium iuxta *l.1.C. de fund. dot.* proprie
quando vtile dominium in proprio,
quoniam alienatur vſusfructus vel alia
ſeruitus ſiue qualitas rei: improprijſſi-
me quando res pignori obligatur abſq;
ſpe luitionis,& hanc Baldi theoricam
late proſequitur *Bero in d.c.nulli n. 21.
& Iacob.Nouell.de Iu.prothom. §.1.n.20.*
Et alienatio proprie dicitur quod in
dominio alienantis non remanet *l. alie-
natum ff. de verb. ſignif.* Vnde alienans
vtile dominium dicitur proprie aliena-
re,quia illud non remanet in dominio
alienantis, & alienatio proprie dicitur
non ſolum ſi alienatur proprietas, ſed
etiam alienatur vtile dominium. Ita
poſt *Bald.in c. 1. §. noui in verb. de ſuis
verſ.tradit.Bald.ibi n.2.in fi.Aluar. n.4.
circa med.verſ.& ex ea nota,& Afflict.n.
62. poſt med. verſ. & ſic nota per quos fiet
inueſt.& reſci.ff.in §.alienatum fol.157.
verſ. unde ſi quis.* Et dominium vtile
dicitur proprie dominium, vt bene de-
ducit *rub.Alex.in §.nihil commune n.89.*
13 ac 91. Et in omnẽ euentũ ceſſat tertiũ,
& quartum aſſociatur ſtante communi
concluſione,quod retractus habeat lo-
cum in bonis emphyteoticis.

Vltimo non obſtat quod Bulla Gre-
goriana *in d.§.9.*fuit ne Inquilini coge-
rentur recedere re conducta,cum emp-
tor non teneatur ſtare colono *d.l.empto-
rem C. hoc.* Quæ non ceſſat in caſu no-
14 ſtro, ex quo Iacoba non ſucceſſit in
plenum ius domus, ſed ſolum in tertia
nominatione,quo caſu tenetur ſtare co-
lono,vt per *Salicet. in d. l. emptorem col.
penult.ſub n.6.& ibi arg.n.2.* verb. item
prædicta vera.*Bart.in §.ſi filius fam.§.ſi
vir.n.1.verſ.aut rei non eſt conſtitum ius
& ib.Imol.n.8.verſ.fallit 2.Paul.de Caſt.
n.4.verſ.eſt.& 45.Rom.n.10. & Alex.n.
6.ff.ſol. matrim.Iaſ. qui de communi in l.
diuortio n.33.in fi.& 34. ff. ſol. matrim.*
Tamen procedit in creditore miſſo in
poſſeſſione loco debitoris ex primo de-
creto: & ita expreſſe declarant *Bart.
Angel.Alex. Iaſ.in cit. loc.* & in his ter-
minis loquitur *tex.vt Salic.*& alij ſupra
relati *in l. venditione §. 1. ff. de Iudic.
poſſe. & ibi Angel.n. 2.* Quia creditor
miſſus in poſſeſſione ex primo decreto,
non ſuccedit in plenum ius; Vnde cum
nos ſimus in emptore, de iure commu-
ni intraret *d.l.emptor,*& Inquilinus poſ-
ſet expelli, cum ei emptor cogeretur
ſtare,ſed ne inquilini impellantur,quod
principaliter reſpexit Camerale vt pa-
ter ibi:*ne ab eorundem domiarum Inquili-
natus expelli poſſit.* Ideo tam decretum
camerale, quam Bulla Gregoriana ſta-
tuit Inquilinos in emptionibus domo-
rum præferendos eſſe.

Illuſtriſſ. D. Card.S.R.E. CAMERARIO
& Illuſtriſſ.D.Viarum Magiſtris,ſeu
R.P.D. Roſſanen. Auditore &
D. Petro Paulonio
Aſſeſſore.
Romana Iuris Congrui
4. Iulij 1619.
Reſolutio.

ARGVMENTVM.

Bulla iuris congrui fauorabilis oſtendi-
tur, ideoque extendenda: Præuentio-
ni locus datur, cæteris paribus volen-
tibus ornare.

SVM-

SVMMARIA

1 *Bulla Iuris Congrui non eſt extendenda. Contrarium n.3.*

2 *Vrbis ornatus cauſa eſt finalis huius Bullæ.*

4 *Leges ciuiles Papæ famulari ſolent.*

5 *Bulla extenditur contra patronum, qui eundem vel parem ornatum facere non poteſt.*

6 *Lex ob publicam vtilitatem eſt benigne interpretanda.*

7 *Bulla hæc oſtenditur fauorabilis.*

8 *Conditiones ruris in coacta venditione, non requiruntur in Vrbis voluntaria.*

9 *Ratio fortis potius tollit minus fortem, quam ei dicatur æqualis.*

10 *Inquilinus retrahens ornare non tenetur.*

11 *Dominus copulatiue ac vicinus præferuntur.*

12 *Præuentioni locus eſt, cæteris paribus volentibus ornare.*

13 *Terminus ad vendendum eſt aſſignandus.*

14 *Conſtitutiones etiam antiquatæ ad cauſarum deciſiones allegari poſſunt, dum earum ratio abrogata non ſit.*

15 *Aedificare volens vigore Bullæ, cogi poteſt ad perficiendum.*

16 *Prælationi locus eſt quando particeps vel concors eundem, vel parem ornatum facere poteſt.*

17 *Patronus cogitur inuitus gratis milites hoſpitari.*

DECISIO LIV.

DE anno 1615. menſe Maij D. Philippus Alborghettus obtinuit a nobis monitorium exequutum contra Illuſt. D. Gaſparem Aluarum vigore *conſtit. Gregor. §.6. at ſi quis in princ.* ad ſibi vendendum domum ei contiguam a parte Turris Sanguineæ & a parte platea Agonis locari ſolitam; cumque D. Aluarus id negauerit & in actis declarauerit ſe velle fabricare & eundem ornatum facere, quem facere imbricæ a ſe fabricandæ exhibuerit, inſtetit præferri debere ex *deciſ. Robuſter. 475. p.1. diuerſ. & R.P.D. Coccini nunc Decani in Romana Iuris Congrui 5. Iunij 1600.* prætendens caſum huiuſmodi quando Dominus voluerit fabricare & eundem ornatum facere, non eſſe comprehenſum in bulla noſtra ex eo principaliter quod bulla huiuſmodi non ſit fauorabilis, nec extendenda ex *Sar-*
1 *mien. ſelect. interpret. lib. 1. cap. 12. & ex deciſ. 783. p.2. nouiſſ. n.9. & 11. vlt. impreſſ.* Quodque domus ſua non ſit vtilis nec neceſſaria ædificio conſtituendo ab Alborghetto vt eſſe deberet ex diſpoſitione eiuſdem met §. 6. maxime cum Alborghettus iam ædificauerit, & quod hucuſque fecit ſuperabundet eius conditioni & exercitio mercatoris pannorum, & locet etiam quandam partem ad vſum apothecæ.

Cauſa longe lateque diſcuſſa per plures menſes, informantibus hincinde ex primioribus Aduocatis, tandem fuit a nobis reſolutum Alucrum teneri vendere Alborghetto pro præcio æſtimando, & amplius duodecima parte illius ad præſcriptum Bullæ, Alborghettumque debere vnire domum d. Alueri cum ſuis domibus, fabricamque conſtruere iuxta formam plantæ per ipſum quoque in actis datæ, & ad ornatum Vrbis expendere ad minus ſcuta octocentum preter alia, ſcilicet quæ neceſſaria erunt pro fabrica ipſa.

Fundamentum reſolutionis ſtat ſuper concurſu pro Alborghetto omnium requiſitorum a Bulla *in 1. p. d. §. 6.* quod ſcilicet domus d. Alueri confinet Alborghetto, & ſit ſolita locari, & nos viſis teſtibus pro Alborghetto examinatis, viſo locari, & nos viſis teſtibus pro Alborghetto examinatis, viſo loco controuerſo, proſpectaque & conſiderata planta Alborghetti, putauerimus domum controuerſam eſſe vtilem & neceſſariam fabricæ faciendæ ab ipſo Alborghetto, vt inde reſultet maior
2 Vrbis ornatus, in quo conſiſtit ratio finalis conſtitutionis noſtræ, vt per *Rot. coram Reuerendiſſ. Damaſceno dec. 502. n.4. p.2. nouiſſ. vlt. impreſſ. to. 2.*

Superfluumque ob id fuiſſe cenſuimus ne dum tangere in Informationibus ſecundam partem eiuſdem §. 6. loquentem de domibus à patronis inhabitatis ad quarum venditionem ipſi cogi non poſſunt, niſi Actor a pluribus partibus confinet, ædificium futurum

ſit

ſit inſigne in quadruplum exceſſurum, maius augumentum præſtetur, & dilatio ad inueniendum aliam habitationem detur; ſed & inſiſtere ædificium Alborghetti agentis pro coactiua ſit perfectum,cùm inter primam, & ſecundam partem d. §. ſit magna diuerſitas, & ad oculum conſtet non eſſe perfectum ipſum ædificium; vt inferius dicemus.

In primis autem ſequuti ſumus opinionem, quam ſemper habuimus, & tenuit *Rota diuerſ. dec. 226. p. 2. circa princ. & ante fin. & penes Card. Mantic. dec. 63. n. 11. in impreſſis*, Bullam ſcilicet noſtram eſſe fauorabilem, & in dubio ſic extendendam, vt in eam partem ſit interpretanda, quæ ad Vrbis ornatum magis facere videatur, & aliter iudicari non poſſit, cum lex eadem met, Conſtitutio ſcilicet noſtra Gregoriana ſic loquatur, ſic mandet in §. 20. his verbis *Decernentes eadem omnia et ſingula quæ ſuper ſtatuta ſunt, ſi quando in aliquo caſu de eorum ſenſu controuerſia contingat, in eam partem interpretandam eſſe, quæ ad Vrbis ornatum magis facere videbitur; ac ſemper ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium fauorabilia cenſeri, et ita ab omnibus Iudicibus etiam palatij Apoſtolici Auditoribus, et Cardinalibus, ſublata quauis alitèr interpretandi et iudicandi poteſtate. interpretari et iudicari debere, et ſi ſecus fiat fore irritum et inane.*

Si igitur Papa ſic mandat cum clauſula ſublata, & decreto irritanti,etiam cum ipſa diſpoſitione connexis, mirum credimus omnibus poſſe videri quod ſic inſiſtatur ſuper allegata *reſol. 283.p.2.rec.* alias ſub nomine Cameræ factæ expreſſe dicente *n.9.et 11.* conſtitutionem hanc non eſſe fauorabilem, nec extendendam, imo odioſam; Non enim dicimus nos quod materia Iuris Congrui in abſtracto conſiderata vbi non adeſſet particularis conſtitutio, particularis lex Pontificia ſic, vt ſupra, munita, non ſit exorbitans a iure communi, contra ſcilicet *tex. in l. dudum C. de contrah. empt. in l. re mandata C. mandati cum ſimilib.*: ſed cùm Papa ſtatuat quod fauorabilis ſit interpretanda in dubio pro maiori ornatu ita quod aliter iudicari non poſſit, qui contrarium defendit, aut legem ipſam totam, & in puncto non perſpexit, aut negat quod Papa poſſit tollere leges ciuiles quæ ei famulari ſolent *c. ſuper ſpecula extra de priuil.* quod certe pluſquam abſurdum eſſet, præſertim cum id non deducatur per modum argumentandi, ſed per viam decidendi *Robuſter. d. dec. 47. 5. p. 1. diuerſ. alleg.* pro D. Aluero, pluries argumentando dixerit quod Bulla hæc non videatur extendenda, in præiudicium Patroni prælationem petentis; Tamen concluſio non ſic dicit generaliter, dum eo tantum caſu decidit de Voto Rotæ Patronum præferendum quo idem ipſe ſit, & vicinus qui parem ornatum facere poſſit, ſic admittenda quod fauorabilis ſit & extendenda generaliter, & in ſpecie etiam contra ipſum patronum quoties eundem vel parem ornatum facere non

5 poſſit, quod apertius conſtat ex *d. dec. 276.* quæ eſt poſterior *p. 2. diuerſ.* cuius auctor eſt ipſe Robuſterius in terminis proprijs coactæ venditionis circa principium ibi: *et cum Bulla fauorabilis ſit*, & ante finem ibi: *et materia eſt fauorabilis* dicit Card. *Mantic. d. dec. 63. n. 11. in impreſſ.* vbi verba Bullę referuntur: dicunt etiam *Creſcent. Pariſ. Bardus* & alij in augumentum relati à *D. Gratian. diſcept. for. to. 3. cap. 460. num. 44. et duob. ſeqq.*

Conferunt poſt Sixtum IV. & Leonem X. Pius IV. eos referens & confirmans *conſtit. 102.* in Bullario nouo *to. 2. §. 9.* loquens de facultatibus Illuſtriſſimi Cardinalis S. R. E. Camerarij & DD. magiſtrorum Viarum ſtatuens quod, vbi ſenſus ſit dubius vel dubius videatur, ſemper in Vrbis fauorem, & ornatum intelligatur, accipiatur & interpretetur, eiſque in literis & reſcriptis ipſis, ſi opus ſit, fauorabile non autem odioſum ſit & eſſe cenſeatur; & ad effectum præfatum caſus dicatur compræhenſus potius quam extenſus, quacumque interpretatione, ſenſu, intelligentia, opinione aut alia re in contrarium quomodolibet faciente, non obſtante vt ſic appareat, quod San. Mem. Gregorius noſter nec noua ſtatuerit.

Ac-

Digitized by Google

Accedit hoc non diſtare a diſpoſitione Iuris communis, quod lex ſcilicet lata ob publicam vtilitatem, benigna &
6 lata interpretatione interpretanda ſit: *tex.* eſt de ſobole loquens *in l. hoc modo 63. ff. de condit. et demonſtr.* quem notabiliſſimum & perpetuo mente tenendum dicit *Fabian. de Monte tract. de empt. & vend. 2. q. princip. ſub. n. 9.* cui nō poteſt obſtare *Sarnien.* ex aduerſo alleg. *ſelect. interpr. lib. 1. cap. 12. verſ. ſed videmus*, tenens non ideo leges dici fauorabiles extendendas, quia reſpiciant communem vtilitatem, alioquin omnes ſic dicerentur, cum non pro priuata ſed pro communi vtilitate conditę ſint.

Siquidem ſi verum ſit omnes leges eſſe pro communi vtilitate, inter eas tamen aliquæ ſunt fauorabiliores, cui non noſtram tantum ſed publicam vtilitatem magis reſpicientes: & dicebamus de ſobole, ad cuius fauorem in dubio ſit pronunciandum. Eſt *tex. in d. l. hoc modo cum ſimilibus &c.*

Et in puncto noſtro ſi intellectui accomodetur diſpoſitio Bullæ noſtræ, & conferatur cum aliis legibus continentibus, apparebit quomodo adiuuanda ſit, vt Vrbs etiam in hoc reſplendeat,
7 in ea appareant viæ amplæ, plateæ ampliſſimæ, palatia inſignia, domus priuatorum magnificæ, vineæ conſpicuæ, quarum tantam curam habet ſtatutum Vrbis, vt noluerit aduenam vel forenſem vti poſſe priuilegio ciuium Romanorum niſi habeat domum in Vrbe, & vineam prope Romam per quinq; milliaria *lib. 3. cap. 57.* Quæ præ oculis habentes tot Summi Pontifices, voluerunt non controuerti ſi materia fauorabilis ſit, ſed poſitiue ſtatuerunt eſſe, & velle quod ſit. Quare ſublatum appareat fundamentum pro D. Aluero ſuper *d. dec. 783.* contrarium aſſerente.

Quod nec poteſt coadiuuari ex allegata doctrina Tiraquell. de coarctata & aliorum volentium conſtitutione Iuris Congrui vel Protomiſeos & retractus eſſe exorbitantes & odioſos, niſi doceatur quod in corpore dictarum conſtitutionum reperiatur ſtatutum, ſed fauorabiles ſint & extendendæ: & nihilominus Tiraquell. Bald. Matheus de Afflict. Benedell. & alii ſcribentes ſuper dictis conſtitut. dicant quod ſint odioſæ & exorbitantes, quod oſtendi non poteſt abſurdum apparet, non meretur deduci pro deciſione contra conſtitutionem Papalem.

Et ſi admittamus, vt admittere tenemur, quod Bulla noſtra fauorabilis ſit in caſu iſto coactæ venditionis, ſecundum quod ipſa diſponit dicit *Rota dec. 276. cit. p. 2. diu. circa princ. & ante fin. Card. Mantic. dec. 63. n. 11. & alÿ* multo magis id admittendum videtur quoties agatur de prælatione ſeu retractu occaſione voluntariæ venditionis, qualis erat caſus eiuſdem noſtræ reſolutionis per annum diſcuſſæ in *Romana Retractus Vineæ 30. Aprilis 1615.* pro cuius reuocatione emanauit *d. dec. 783. p. 2. rec.* poſt duos menſes, ſcilicet ſub die 22. Iunii eiuſdem anni, vt oſtendimus poſtmodum reſpondendo ſupradictæ reuocationi & folio incip. *hoc vnico fundamento quod circumfertur,* quod tamen impreſſum; Si enim Camera ſeruat, vt ibi dicitur, & bene quod *Bulla in §. 12.* licet pro perſonis ruſticis non loquatur niſi de materia coactæ venditionis, nihilominus compræhendat etiam prælationem pro voluntaria venditione, ex maioritate rationis videri etiam potuit vt facilius innitentur retrahere volentes pro nitore vinearum ad honeſtam commoditatem, ſalutaremq; ſiue animi ſiue corporis refectionem, quod qualitates & conditiones acquiſitæ ibi in
8 coacta, non requiruntur in voluntaria quemadmodum in Vrbanis, licet in §. 6. pro coactiua aliquæ requirantur qualitates tam in 1. p. quam in 2; Nihilominus ex §. 8. vbi agitur de prælatione ob voluntariam venditionem nullæ requiruntur qualitates, ſufficitq; ſola vicinitas propter fauorem quem mandat Bulla præ oculis haberi vt cum minori difficultate poſſint ampliari vineæ, ex duabus ſcilicet anguſtis vnam amplam conficiendam cum amplis vialibus &c. Alioquin ſi omnes deberent concurrere in voluntaria quę concurrere debent in coacta, poſſet dubitari quod retrahens vltra tempus conuentum teneretur ſoluere duodecimam pro augumento, quod ibi pro coacta ſol-

Digitized by Google

uitur, & id dici non videtur quia abhorret à ſignificatu iſtarum vocum *prælatione & Retractu* à maioritate rationis & à comprehenſione conſideratis a camera & ab omni obſeruantia & non videtur fauor qui percipitur a Bulla pro retrahente, ſed potius grauamen quod omnino ceſſat ſi dicatur per conductiones percurrere non debeant, in hancq; partem interpretandam Bullam quæ facilitat prelationes, cum ad nitorem Viarum magis facere hæc interpretatio videatur, & non ſit ferendum quod vbi ſit maior ratio, minor diſpoſitio admittatur, quæ fortior ratio po
9 tius tollit minus fortem, quam ei dicatur æqualis. *Abb. in c. accedens n. 4. de crim. falſ. Anton. Nicell. tract. de concord. gloſſ. n.* 52. ſicut maius lumen offuſcat minus *Rota diuerſ. dec.* 13. *n.* 3. *p.* 3. *lib.* 2. quod voluimus dixiſſe vt oſtendamus nos ſenſiſſe Bullam ſemper dici fauorabilem & extendendam vbi agatur de ornatu & nitore reſpectiue, niſi vbi concurrat Patronus qui ſit & vicinus, & velit & poſſit eundem ornatum eundemq; nitorem præſtare, vt clarius in fine patebit.

Fatemur tamen non ſemper æqualiter in ſingulis caſibus Bullam dici poſſe fauorabilem; vbi enim cum agatur de ornatu Vrbis, vel de nitore Vinearum, prout in caſu quo Inquilinus petat præferri ex §. 9. ceſſat tunc ratio fi-
10 nalis, quia ipſe fabricari non tenetur vt ibi, ſicq; non concurrit idem fauor, & hoc eſt quod tetigeramus in alia reſolutione noſtra ſub die 11. Aprilis 1609. quam reperimus impreſſam, nobis nihil de hoc ſcientibus inter *nouiſſ. vlt. impreſſ. p. 1. to. 1. dec.* 184. *n.* 11. & hoc eſt quod ſenſit Rota *in Romana Prælationis* coram ſupradicto *Reuerendiſſ. Damaſceno* 16. *Februarij* 1618. & prius in *Romana retrouenditionis* 7. *Nouemb.* 1616. Bullam hanc in ſuo caſu non extendendam, quia agebatur de iure prælationis prætenſo ex ceſſione pacti de retrouendendo, quod pro contraria parte prætendebatur comprehendi in §. 9. loquente de Inquilino, pro quo diximus alias nec de facili eſſe faciendam extẽſionem, cum ornare non teneatur, ſicq; in eo nõ conſideretur ratio finalis Bullę quæ Vrbis ſit in ornatum vt dicebamus ex *alia dec. Reuerendiſſ. Damaſceni*, ſicq; procedunt aliæ deciſiones ibi allegatę.

His firmatis non obſtat quod D. Aluerus ſe obtulerit & obligauerit facere eundem ornatum vt præferendus ſit vicino ex *dec. ſuprad. Robuſterij* 475. *& D. Coccini.* quia id impoſſibile apparet ex viſione loci & ex plantis ipſis, & etiam intendit & ſe obligauit fabricare & ornare non tantummodo ſolam ſuam domum alterius naturæ, id eſt Alborghetti, nec poteſt, nec petiit: Alborghettus vero nec dum domum ipſius Alueri, ſed & eius proprias, iuxta formam ſuæ plantæ & ſuæ obligationis, & tam a parte Turris Sanguineæ in qua licet fabricauerit, apparet tamen non compleuiſſe propter ſigna relicta quæ dicuntur *le morſe*, & deficientiam portæ pro propria domo, vt hodie ingrediatur per alteram ex apothecis, quam à parte plateæ Agonis, in qua hucuſq; non ædificauit nec ædificare intendit, niſi domum habeat D. Alueri.

Non poteſt igitur conſiderari inter vtramq; paritas ornatus, & conſequenter non intrat *d. dec.* 475. *Robuſter. nec alia D. Coccini* quæ tota ſtat fundata in ipſa Robuſterii dec. vt ex lectura conſtat, nam ibi D. Creſcentius conuentus
11 a D. Melchiorio ad vendendum domũ ipſi contiguam, non ſolum erat Dominus domus controuerſæ, ſed etiam erat vicinus pro alia domo propria ſeu palatio, Vnde coniungendo domum controuerſam cum palatio Melchiorii vel cum palatio Creſcentii, ſequebatur pars ornatus: & licet menſurando ſitũ D. Creſcentii paulo minorem eſſe potuit videri, quod nec impediſſet prælationem D. Creſcentii patroni, cum pars & nihil æquipatentur, & tamen deciſionem ſic intellectam, vt conſtat, ſemper ſequuti ſumus.

Sed talis non eſt caſus D. Alueri, ipſe enim vnicam omnimodo controuerſam, ſcilicet ibi habet domum, quã ſolam ornare poteſt & non vltra vt dicebamus, & a parte Turris ſanguineæ ſitus ipſius ſecus viam eſt palmorum tantum 29. ſitus autem domus Alborghetti eſt palmorum 54. vt ſic conſtet quam longe maior futurus ſit ornatus

am-

Digitized by Google

ambarum domorum palmorum 29. A parte vero plateæ Agonis licet maior ſit ſitus D. Alueri palmorum 24. cum dimidio, quam Alborghetti palmorum 8. cum dimidio, tamen coniungendo ambas, maior erit ornatus palmorum 33. quam 24.

In quam reſolutionem facilius venire potuimus quam alias contigerit in ſimili cauſa eiuſdem Alborghetti cum Ill. D. D. Paulo Emilio & alii de Vitelleſchis; cum enim fuiſsent moniti DD. de Vitelleſchis ad vendendum Alborghetto eorum domum ei contiguam ad Turrim Sanguineam, ſentientes fortaſſis ipſi hanc difficultatem paris ornatus, illam requiſiuerunt ad declarandū quid facere vellet, quia & ipſi intendebant eundem ornatum facere, quemadmodum requiſiuit & ſe obligauit in caſu noſtro D. Aluerus; ſed cum ille reſpondiſset ſe nihil facere velle, niſi ex Bulla ſibi daretur eorum domus, quo caſu volebant ambas vnire & ornare, tunc ipſi exequi fecerunt contra eum aliud monitorium, quod non fecit D. Aluerus ad illis vendendum illius domum, ſe obligantes vtramq; ſe ornaturos. Et prima facie videbatur punctus conſiderabilis, quia cauſa ſic reducta erat ad paritatem ornatus, vt videretur DD. de Vitelleſchis præferendos ex quo nihil referebat pro publico ornatu, quod Alborghettus potius ambas domos ornaret, quam DD. de Vitelleſchis, & nihilominus ſententiauimus contra eos ſub die 22. Octobris 1608. inherentes rationi fauoris eorum qui

12 primo mouentur & alios excipiant ad ornandum, quod vult cæteris paribus ſit locus præuentioni *cap. qui prior de reg. iur. in 6. vbi Dign. n. 7. & 9.* cum aliis tunc conſideratis, quibus poteſt addi D. *Grat. diſcept. for. to. 3. dic. 526. n. 9.* & hoc taliter conſiderarunt *Leo X. conſtit. 13. in Bullar. to. 1. verſ. & quoniam, & Pius IV. conſtit. 134. verſ. & ſucceſſiue to. 2. eiuſdem Bullary*, vt ſtatuerint.

Quod Vicini aſſerentes ſe velle habitare vel inſtaurare domos, poſtquam moniti fuerint, non audiantur.

Quæ conſtitutiones poſitæ ſunt *in vol. Statut. Vrbis;* vt leguntur *in Bullar. nouo inter Conſtit. Leon. X. conſt. 19. & Pij IV. conſt. 102. to. 2.* Et ratio ad illud conſtat, quod ſcilicet alioquin omnes moniti ad vendendum poſſent ſic dicere, & cluſoriam conſtitutionem reddere

13 ita quod nec finis haberetur aſsignando terminum ſic excipiendi ad fabricandum, quia agens ſeu monens de fatigaretur longitudine temporis prefigendi eo caſu, & videns quod vltra prætium ſoluendum ad rigorem æſtimationis & augumentum iuxta formam Bullæ & expenſas, ſubſtinendi quoq; eſsent tot labores cum noua lite, finito tempore aſſignato ad fabricandum, facienda retraheretur contra mentem Summorum Pontificum volentium quod facilitate potius inuitarentur omnes ad ornandum: & credimus quod licet dictæ Conſtitutiones Leonis & Pii dicantur abrogatæ & antiquatæ, & conſtitutio noſtra in fine princ. ad effectum omnia complectendi vnica conſtitutione, non ideo ſit abrogata ratio ipſarum

14 tendentium in puncto ad eundem finem vt allegari non poſsit etiam ad cauſarum deciſionem. *Robuſt. in l. derog. leg. ff. de verb. ſign. per gloſſ. ſingularem in cap. nocuit in verb. quicumque de Indic. c. cum ceſſante col. 1. n. 3. de appell.* eum attendatur magis ratio quam lex *Bald. in §. 1. n. 3. inſtit. quib. alien. licet verb.* non cum aliis alias conſideratis, & lis ſi ſufficere potuiſſet, præuentio ex ſupradictis, & quod vigilantibus ſuccurri ſolet *l. pupillos 24. in fi. vbi gloſſ. ff. quæ in fraud. credit.*

Et hæc ſententia noſtra per appellationem in Camera introducta & per annum ventilata, fuit confirmata per Reuerendiſſ. Vidonum ſub die 5. Decembris 1609. in actis Scanardi hodie Ferrini, & deinde exequutioni demandata.

Sic quoq; factum extitit in alia ſimili Romana Iuris Congrui inter D. Petrū Paulum Reſtiam & D. Didacum Saulium & Cinthiam Occonam per ſententiam noſtram latam ſub die 20. Decembris 1613. per acta Antinorii, etiam quod rei conuenti coram nobis ſeparatos obtuliſſent ædificare, vt ſic appareat quod longe errent aſſerentes de ſtilo Cameræ præferri ſemper Dominum ædificare volentem.

Conſtuunt aliæ duæ cauſæ a nobis deciſæ vt cætera omittamus in eiſdem terminis, altera inter D. Franciſcũ Coſtacium actorem & D. Aduocatum Alexandrum Coccinum reum conuentum in qua licet D. Coccinus excepiſſet ſe paratũ fabricare, ſententiauimus die 18. Maij 1606. ipſum teneri vendere, & per appellationem cauſæ introductæ in Camera, extractu tranſportato ad acta Cuſani nunc Patritij de Totis, nihilominus fuit exequutioni demandata. Altera D. Cæſarem Magnolum & D. Margaritam Thamãtinam & litis conſortes, & per ſententiam noſtram latam ſub die 28. Nouembris 1617 quæ fuit introducta in Camera, & mediante extractu per acta Cennii & demum exequutioni iam demandata.

Non obſtat quod dicebatur caſum huiuſmodi quando Dominus ædificare voluerit nõ eſſe compræhenſum a Bulla noſtra, quia ex relatis patet reſponſio amplectẽdo etiam diſpoſitionem ipſius Bullæ noſtræ, ſenſum aliarum conſtitutionum Apoſtolicarum ex ratione eademmet non correcta, deciſiones Rotæ præſertim in *dec. 431. p. 1.* & ſupradictas reſolutiones Cameræ apertiſsime conſtat caſum eo ſolo puncto non eſſe cõprehenſum, quo ipſe Dominus conuentus ſit quoq. vicinus, & parem ornatum vel paulo minorem facere poſsit ac faciat, vt ſcilicet his concurrentibus cogi non poſſit vendere. Eſſe tamen comprehenſam etiam in eodem puncto, vt ſi velit præferri poſsit, & debeat deinde cogi ab exequutoribus Bullæ ad perficiendum ad vnguem a ſe pro-
15 miſſa: in cæteris vero caſibus, in quibus non poſsit dari paritas ornatus, vt in caſu noſtro, ſemper & vbiq; ſit compræhenſus, nam ad effectum cogendi vendere recuſantem, quam actorem ad fabricandum & ornandum; Vnde apparet ſatisfactio prætenſionibus eorum qui putabant caſum iſtum patroni prælationem prætendentis non eſſe compræhenſum à Bulla, recurſum habuerunt ad Signaturam Sanctiſſ., petentes vt deciſio huius caſus tanquam non compræhenſi in Bulla, & per cõſequens non ſpectans ad exequutores dictæ Bullæ, committeretur in Rota vel alibi. Cui petitioni, vt aliquid reſcriberetur, obtinere non potuerunt; Nam cum prætendentes prælationem, nõn omnes poſſint facere parem vel eundem ornatum, cognitio an hic caſus compræhendatur, nec ne in d. Bulla, non poteſt ſpectare ad alios quam ad exequutores dictæ Bullæ, qui in ea tunc Iudices ſpecialiter deputati cum clauſulis ampliſſimis.

Nec releuat quod deſumebatur ex *§. 3. conſtit. noſtræ circa fin.* vbi ſi hæc ſufficit Magiſtratui Viarum, fuerint moniti Patroni bonorum dirutorũ, vel actorum vacuorum ad fabricandum, & negligentes fuerint vltra pœnas comminatas ab eis, debent auferri domus & loca & alijs dari, inter quas debent præferri qui fuerint participes vel conſortes, non tamen negligentes; cum fateamur quoties particeps vel conſors poſsit facere parem vel eundem orna-
16 tum quem præcipit Magiſtratus, eſſe pro eis locum prælationi. Quo vero ad alios caſus vicinitatis non poſse applicari, quia D. Aluerus non habet ibi aliam domum, & non concludatur in fine quod inter vicinos, qui magis indiget vel qui vicinus ſit à pluribus partibus & inter cæteros qui plus quoq; ad maiorem Vrbis ornatum ædificare voluerit, ſit præferendus. Apparet id diſponi quod in §. 12. vbi agitur de concurſu vicinorum, tam pro coacta quam pro reſolutione noſtra, cum Alborghettus ſit magis ornaturus cum duabus domibus, quam D. Aluerus cum vna tantum.

Nec obſtet tandem quod deſumebatur ex *Alciat. in l. ædificia 139. §. perfeciſſe n. 5. ff. de verb. ſign. & ex tex. in l. 2. C. de Metat. & Epidem. lib. 12.* Quia quæſtio Alciati non applicatur ex quo conſtat ex teſtibus, ex viſione, & in planta quod Alborghettus non perfecit eius ædificium, vt ſupra quoq; diximus præter quod non eſſet de facili capienda reſolutio ſine aliqua diſtinctione. *Tex. vero in d. l. 2.* loquens de diuiſione faciẽda habitationum a metatis pro hoſpitando exercitum militum, & ſtatuens quod Patronus domus duas habet habere partes habitationis: hoſpites vero tertiam partem, & conſequenter pa-

tro-

17 tronum præferendum eſſe, non accõmodatur caſui noſtro ex diuerſitate rationis & facti, cum ipſe Patronus cogatur inuitus hoſpitari in propria domo gratis perſonas ignotas, milites ſcilicet qui ſolent ab omnibus euitari, & niſi ſic ei ſaltem ſuccurreretur, repugnauit omnis ratio naturalis.

In caſu autem noſtro ſoluitur manualiter patrono præcium ad rigorem æſtimationis, ſoluitur & augumentum præſcriptum a Bulla &c.

Hercules Archiepiſc. Roſſanus.

R. P. D. TAIA

Bononien. Diſtantiæ.

Ven. 24. Aprilis 1671.

ARGVMENTVM

Attentata qualiter dicatur Apothecę aperitio contra ſtatutum de Diſtantia. Vtrum ſit conſtituta Apotheca intra Diſtantiam pendet à Peritorum menſuratione. Doctori loquenti in terminis etiam ſine lege ſtandum eſt donec alius qui contradicat allegetur.

Summariis non indiget.

DECISIO LV.

Reformandam deciſionem 5. Decẽbris proximi præteriti hodie DD. reſponderunt, in qua compertum habuerant Io: Dominicum alioſq; fratres apothecam controuerſam reduxiſse ad iuſtam requiſitam menſuram Diſtantiæ ab alia apotheca eiuſdem artis, & ad literam ſcripſerunt non licuiſse Io: Dominico aliiſq; fratribus aperire aliquo modo apothecam Lardariam & Olioriam, ſeu membrum ipſius in Diſtantia ab alia apotheca Ioſeph Mariæ & Fratrum 30. pedum hactenus controuerſa contra ſtatutum de Diſtantia vnius apothecæ ab alia, & Breue confirmatorium S. mem. Clementis IX.

Cum enim Informantes pro Io: Dominico & fratribus inſiſterent deciſioni & valde vrgenti amotioni ſcamni & clauſuræ partis apothecæ verſus aliam Ioſeph Mariæ & fratrum, & ideo prætenderetur intercedere nunc debitam Diſtantiam & ſatisfactionem ſtatuto & actoribus, adeoq; nihil attentatum eſse cum attentata debeant eſse contra litem & ad eam extinguendam. *Lancellott. cap. 4. declar. 1. n. 4. & prius tota limit. 11. maxime à n. 12.* qui tamen proficiebatur ad protrahendam litem, non ad illam finiendam, & potius videretur quod, ſi ante iudicata, is cum quo actũ eſt ſatisfaceret Actori officii Iudicis, conuenit eum abſoluere, licet in hac cauſa fuiſſet iudicis accipiendi tempore vt damnari deberet, remedia abſolutoria ſunt §. *vlt. inſtit. de perpetuis & tempor. action. cum ibi notat. ab Oinot. & Minſing.*

Et ex contrario Informantes per Ioſeph. Matiam inſiſterent ſpeciali auctoritate Hieronymi Grat. Bonon. vbi nec poteſt dici Io: Dominicum & fratres poſſe partem apothecæ claudere, & aderit Diſtantia, quia eſt contra mentẽ ſtatuti apud ipſum *Grat. reſponſ. 112. n. 41. à verſ. nec poteſt dici lib. p.* cui ſubſcribit *Alciat. reſponſ. 161. lib. 5. & reſp. 714. vt in dec. §. informantes pro Ioſepho Maria*; Et cum habeamus Doctorẽ Bonon. qui in terminis ita concludit, ſtandum eſt illius ſententiæ donec alius inuenitur qui contradicat. *Grat. diſcept. 531. n. 29. Surd. dec. 229. n. 35. cum alijs annotat. ad Rot. dec. 20. n. 42. p. 3. rec.* ita vt Doctoris deciſio etiam ſine lege dicatur caſus legis donec alius allegetur qui contradicat *n. 43. cum alijs. Surd. dec. 229. n. 36. Rota dec. 122. in fi. p. 5. & dec. 354. n. 24. p. 12.*

Et adiicerent quod ſi pendente iudicio ius actoris perimitur abſque facto ſuo, ſed facto rei peruenitur ad condemnationem ac ſi per emptionem non eſſet *l. ſi poſt accept. 18. ff. de rei vindic. & ibi notat. Bart.* & cenſetur retrotrahi, quia fingitur condemnatio a die litis conteſtatæ *arg. cap. cum quis 25. de ſent. excom. in 6. & ibi gloſſ. & cum alijs Coſt. de retrotract. caſ. 3. a. n. 14. cap. 8.*

DD. formula ipſa præſcripta reſponderunt in præteritum non licuiſſe Io: Dominico & fratribus aperire apothecam: An autem per innouationem nuper factam apotheca nunc ſit conſtituta intra diſtantiam à forma ſtatuti, ipſi DD. dixerunt pendere à menſuratione

fa-

facienda, pro qua cenſuerunt ſubdelegandum peritum in partibus expenſis Io: Dominici & fratrum innouantium forte, ad omne officium Iudicis dirimendum iuxta *l. ſi Reus 83. in fi. ff. de Proc.* Et ita vtraque &c.

ILLVSTRIS. D. NICOLAI SEVEROLI
Aduocati Conſiſtorialis
Diſcurſus
IN ROMANA PVTEOLANAE
PRO
RR. PP. CARTHVSIANIS.

ARGVMENTVM

Per quam docte examinatur & reſoluitur quo caſu & quomodo Emphyteutæ, ſeu Vſufructuario fodinas Puteolanæ, nec non Metallorum liceat aperire.

S V M M A R I A

1 *Emphyteuta vales in fundo Emphyteotico Creta, atq. Arena fodinas aperire, ſuoſque ab ijs fructus facere.*
2 *Idque non modo initio conceſſionis, ſed quandocumque & n. 4.*
3 *Dominus directus rem concedere cenſetur modo & forma, qua ipſe vtitur.*
5 *Fructus ea non dicuntur qua non renaſcuntur.*
6 *Emphyteota quibuſcumque prouentibus frui debet.*
7 *Manutentio in eodem ſtatu deducitur ex verbis mantenere e conſeruare.*
8 *Emphyteuta & Vſufructarius obligati ad rem manutenendam, & ſeruandam omni tempore, non poſſunt eius formam mutare.*
9 *Iidem non poſſunt fodinas aperire ſi fundus fiat deterior.*
10 *Fundus deterior in effoſſione quando fieri dicatur.*
11 *Caducitas non incurritur per terra effoſſionem, niſi hæc magna fuerit & doloſa.*
12 *Fodina Puteolane in Vrbe non aperiuntur, quam licentia à Proprietarijs obtenta, & aliqua facta contributione.*
13 *Obſeruantia in effoſſionibus eſt attendenda.*
14 *Effoſſiones metallorum in fundo alieno, & Domino inuito atque contradicente fieri poſſunt: ſecus eſt de creta atque arena fodinis.*
15 *Cautio de damno reficiendo in iſto caſu non ſufficit, quia ſoluenda eſt Decima, ſeu damni recompenſatio.*

DECISIO LVI.

QVamuis communis ſit DD. ſententia, quod Emphyteuta poteſt in fundo emphyteotico aperire Fodinas Cretæ, & Arenæ, & tota vtilitas ad eum ſpectet, non autem ad Dominum directum vt probat *Text. in l. Item ſi fundi. 10. ibi: ſed & ſi Lapides habeas,*
1 *& Lapides cedere velis, vel CRETAE FODINAS habeas, vel ARENAS omnibus his vſurus Sabinus ait;* & in *l. ſi vſusfructus. 16.* ibi: *Inde quæſitum eſt, an Lapidicinas, vel CRETAE FODINAS, vel ARENAE FODINAS ipſe instituere poſſit? Et puto etiam ipſum instituere poſſe,* & paulo poſt: *Proinde venas quoque lapidicinarum, & Metallorum huiuſmodi poterit inquirere, ergo & auri, & argenti, & ſulphuris, & aris, & ferri, & cæterorum Fodinas, vel quas Pater familias instituit, exercere poterit, vel ipſo instituere ff. de vſufruct. & quem adm. quis vtat.*, cum aliis quos poſt antiquiores cumulant, & in his terminis plenè expendunt *Caſtill. de vſufruct. cap. 37. n. 2. & per tot. Petr. Barboſ. in l. Diuortio. 8. §. ſi vir nu. 16. verſ. Tamen in Fodinis Creta Arena ff. ſolut. matrim. Garz. de expenſ. cap. 22. n. 47. verſ. in Fructuario Guttierez de Tutel. par. 3. cap. 25. n. 8. & ſeqq. & nu. 19. & cap. 26. n. 8. Farinacc. de var. & diuerſ. qu. qu. 104. inſpec. 2. num. 38. 39. & 41. Fulgin. de Iur. Emphyt. Tit. de diuerſ. quaſt. Emphyt. qu. 16. n. 29. verſ. inferitur ex ſupradictis Barbat. de diuiſion. fruct. par. 1. cap. 17. n. 48. & 67. Larrea deciſ. Granaten. 44. n. 12. & ſeqq. Ioſeph Mela in addit. ad Ginzarell. deciſ. 34. n. 60. poſt Rot. poſt ſecund. volum. conſ. Farinacc. deciſ. 359. per tot.* & in terminis cauæ Puteolanæ *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 458. per tot.*

Idque procedat non ſolum, quando Fodinæ erunt apertæ de tempore con-
2 ceſſionis, & Inueſtituræ de quo nullum eſt dubium apud ſcribentes, quia Domi-

minus cenſetur concedere rem eo modo, & in eo ſtatu, in quo res reperitur & ipſe vtebatur iuxta *Text. in l. ſi fundum.9. ff. ſolut. matrim.* quem ita intelligunt præ cæteris *Garg. de expenſ.*
3 *dict.cap.22. nu.47. Caſtill. de vſufruct. dict. c.37.n.6.7. & 8. Barbat. de diuiſ. fruct.dict. c.17.num.34 verſ. non obſtat tandem par.1.* Sed etiam quando Emphiteuta de nouo illas inuenit, & aperit, nam hoc facere poteſt cum fundus illis intelligatur conceſſus ad percipiendos omnes fructus, quales cenſentur etiam iſtæ materiæ in venis, & Fo-
4 dinis inuentæ, vt latè probant *Garz. de cap.22. eod. n.47. verſ. alter caſus eſt, & Caſtill. d.c.37. n.2. cum ſeqq.* & omnes ſuperius citati,

Nihil obſtante quod aliqui diſtinguant inter Lapides & Metalla quæ renaſcuntur, dicentes renaſcentes eſſe in fructu, & pertinere ad vſufructuarium, & emphiteutam, non renaſcentes autem non eſſe fructus ſuper
5 quo latè ſe diffundit *Barbat. d. c. 17. à n. 22. vſque ad 74.* Quin etiam in hoc articulo verior, & receptior eſt opinio quod etiamſi non renaſcantur pertinent ad vſufructuarium, & Emphiteutam, quia licèt non ſint propriè fructus, tamen habentur loco fructuum, obuentionum, & commoditatum, & per conſequens Emphiteuta, & alius, qui fructibus frui debet etiam iſtos prouentus, & iſtas commoditates percipere poteſt, dummodò boni viri arbitratu vtatur, hoc eſt, ſi fundum me-
6 liorem, fructuoſiorem, ſiuè vtiliorem reddat iuxta *Text. in l. vſufructu legato ff. de vſufruct. legat. & l.Item ſi fundi ff. de vſufruct.& quemadmod.* vt præter eumdem *Barbat.d.c.17.n.38.* firmant *Caſtrenſ. in l. Diuortio §. ſi vir nu.3. & ibidem P. Barbaſ. n. 9. verſ. In Emphiteuta autem & n. 14. verſ. ſuccedit igitur, & n.25. ff. ſolut. matrim. Molin.de Hiſpan. Primogen. lib.1. c.23. n.8.verſ. Prima concluſio, iuncto nu. 9. verſ. Nec obſtat Text. Guttierez. de Gabell.qu.36. n.16. & de Tutel.p.3.cap.25.n.11.Garg. de expenſ. d.c.22. num.47. verſ. Tertius caſus, & verſ. ſeq. Caſtill. de vſufruct. d.c.37. à n. 15. vſque ad 19. Gratian.d. diſcept.453.n.12. & 13.*

Huiuſmodi tamen concluſiones caſui noſtro non applicantur ex duplici fundamento. Primo quia non ſumus in fundo genericè conceſſo ad meliorandum, ſed conceſſo ad certum, & determinatum vſum plantandi, & faciendi vineam, & cannetum, cum obligatione illa manutenendi, & conſeruandi in eodem ſtatu, vt oſtendunt illa verba: *Manutenere, & conſeruare*
7 *omni tempore* quæ perpetuam rei manutentionem in eodem ſtatu ſignificant *Surd. conſ.121. num.25. lib.1. Viuian.de Iure Patronat.lib.13. c.8. n.197. Poſt. de manut. obſer. 2.n.19.& 20.* Hoc enim caſu non poteſt Emphiteuta, & vſufructuarius formam rei mutare, & in
8 alium vſum conuertere etiamſi fundus efficiatur melior vt probat *Text.*clarus *in l. ſi vſufructus 16. §. ſed ſi inter duos* (quod in C. Gothofred.eſt initium *l.17* quæ incipit *Aequiſſimum*) *ff. de vſufruct. & quemadm.* cuius hæc ſunt verba: *ſi forte voluptarium fuit prædium viridaria, vel Geſtationes, vel Deambulationes arboribus infructuoſis opacas, atque amœnas habens,non debebit deijcere, vel fortè hortos olitorios, vel aliud quid quod ad redditum ſpectat.* quæ verba non poſſunt eſſe clariora, cum fundus ibi deſtinatus pro certo vſu etiam arboribus infructuoſis operare non poſſit mutari ad vſum fructuoſiorem, & licet ſtatim ſubijciat poſſe aperire Cretæ, & Arenæ fodinas tranſit ad nouum caſum fundi non conceſſi ad certum vſum, & probant *Bald. in l. 1. n.28. & ſeqq. C.de Iur. Emphit.* vbi *num.30.* dat exemplum Siluæ, quæ non poteſt extirpari vt fiat Vinca, & repetit *Florian. de S. Petro in l. Hactenus 8. §. Neratius nu.2. & 3. ff. de vſufr. Cepoll.de ſeruit. Ruſt. præd.cap.22. aliàs 104.n.11.& 12.* & in terminis terminantibus fundi dati ad vſum Horti, & Vineæ *Loffred. in celebri conſ. 28. per tot.* quem ſequitur *Vrſill. de Affiict. deciſ. 131. n.3. in fin. Barbat.de diuiſ. fruct.p.1.c.17.n.35.*

Secundo quia omnes ſupradictæ concluſiones procedunt, quando fru-
9 ctus per iſtas excauationes, & effoſſiones Arenæ, & Cretæ efficeretur melior, & fructuoſior, ſed quando fit deterior, & cauſa proprietatis læditur,& mi-

minuitur, tunc Emphiteuta, & vſufructuarius non poteſt huiuſmodi fodinas aperire, vt probat *Text. in d.l. ſi vſufructus cod.* §. *ſed inter duos* ibi: *Et non debet neque arbores fructiferas excidere, neque Villam diruere, nec quidquam facere in praiudicium proprietatis. ff. de vſufr. & quemadm.*, & eſt communis omnium ſcribentium ſententia, quam poſt *Bald. Florian. de S.Petro & Capoll. in locis mox alleg.* firmat *Farinacc. de var. qu. in qu.* 104. *inſpec.* 2. *num.* 39. *verſ. dummodo tamen*, & *n.*41. *verſ. niſi ex tali inciſione*, & concordant *Garg. de expenſ. d.c.*22.*n.*47. *in fin. verſ. quid ſi deteriorem fecerit*, vbi firmat, iſto caſu ne dum non licere, ſed imo effodientem teneri reſtituere omnia cauata, & effoſſa, & *Caſtill. de vſufruc. dic. cap.*37.*n.*19. & eſt communis.

Per effoſſionem autem, & excauationem Puteolanæ fundum effici dete-
10 riorem dubitari non poteſt, quia in iſta non militat ratio ingens in excauatione Arenæ, & Cretæ, quæ ſunt Terræ ſteriles; & infructuoſæ, & illarum excauatio fit in ſuperficie fundi, & per illarum ſebductionem, & remotionem fundus ab illa praua, & infructuoſa Terra purgatur, & bona, ac meliori, aptaque ad fructus ferendos repleri poteſt vt conſiderat *P. Barboſ. in l. Diuortio* §. *ſi vir num.*16. *ff. ſolut. matrim.* Sed Puteolana effoditur, & excauatur per ſubterraneos, profundos, & magnos cuniculos Terræ ſubtus ipſum fundum, & illius magna pars anfertur, & extra aſportatur ex quo Domino directo oriuntur magna præiudicia, quia ipſa proprietas diminuitur & extra portatur, quod eſt contra *Text. in d.*§. *ſed ſi inter duos* vbi expreſsè dicitur nihil fieri poſſe quod proprietati noceat, ibi: *nec quidquam facere in perniciem proprietatis*, & facta illa effoſſione, & excauatione ſuperior pars fundi tractu temporis labefactatur, & ruit, & in ſuperficie Terræ remanent magnæ inequalitates, & ingentes Foueæ, & cauitates in quibus aqua ſtagnat, & Cœlum Agri corrumpitur, & fit inſalubre, & vites pereunt, ac deperduntur, & in Terra, quæ remanet ſuper illis cauernis humores, & vapores qui deberent eleuari, & Vineam nutrire tendunt deorſum ex quo Terra fit debilis, & deterior vt eſt notiſſimum, & dicunt Periti addentes etiam quod ob continuum Effoſſorum commercium in Vinea non potuit amplius ſperari, & ſeruati, vuæ, cæterique earum fructus, quia tam ipſi, quam illi cum eis verſantur illos continuo rapiunt & diſperdunt, ideoque applicantur limitationes, & declarationes *d.* §. *ſi inter duos* quod generaliter non licet effodere quando Vinea fit deterior, & in ſpecie quando aliquid fit in præiudicium proprietatis, & Agriculturæ, & Cœlum agri corrumpitur, vt diſerte legitur in ipſo *Text.*

Hinc nihil releuat replicatio quod ab Effoſſoribus relinquantur ingentes, & frequentes Pilæ, quæ ad inſtar Columnarum molem Terræ ſuſtinent, & fulciunt, dum ex ſupradictis patet quod tractu temporis Terra ruit, & interim perditur fructus, & ipſa proprietas læditur, & diminuitur dum aufertur, & extra traſportatur, & caſu quo reuerteretur ad Dominum reuertitur diminuta, & inanis, quæ ſunt præiudicia nimis patentia.

Neque aduerſatur *Rot. coram Seraphin. deciſ.* 1453. *n.* 5. 6. & 7. Quia in eo caſu res non fuerat conceſſa ad certum, & determinatum vſum, & pretendebatur deuoluta ex capite, quod res eſſet effecta deterior ex effoſſione Puteolanæ quam *Rot.* dixit non poſſe probari. Primo quia non conſtabat de ſtatu anteriori Vineæ prout erat neceſſe ad effectum videndi an res eſſet deteriorata, ſed potiùs de melioramentis huic deteriorationi æquipollentibus, imo illam excedentibus. Secundo deteriorationem cauſatam ab effoſſione Puteolanæ non eſſe ſufficientem ad effectum incurrendi ca-
11 ducitatem niſi eſſet magna & cùm dolo aperte ſentiendo quod illa excauatio per ſe cauſat deteriorationem, quæ licet non ſufficeret ad effectum deuolutionis ceſſante dolo, ſufficit tamen ad effectum, vt fundus dicatur fieri deterior, & per conſequens Domino inuito fieri non poſſit iuxta doctrinas ſuperiùs allegatas.

Et

Et hæc omnia comprobantur ex obſeruantia ſubſequuta; nã vſus notorius Vrbis eſt quod ſimiles cauæ Puteolanæ fieri non poſſint, niſi obtenta prius licentia à Proprietarijs, quibus ſemper ſoluitur in recompenſationem tertia vel alia pars valutati, vt in fide quæ in calce ponitur: & quotieſcum-
12 que iſte caſus occurrit in Vrbe, ſemper fuit tranſactione ſopitus contribuendo Domino directo aliquam portionem vtilitatis plus minuſue iuxtà naturam, & qualitatem Emphyteuſis, nam me ſcribente de anno 1658. in cauſa vertente inter PP. S. Antonij Viennen de Vrbe, & D. Carolum de Matteis, iſte contribuit DD. directis tertiam partem Puteolanæ effoſſæ . . . . . & in alio caſu inter RR. Monachos S. Mariæ Nouæ de Vrbe, & . . . . de anno . . . excauare volentes ſe compoſuerunt aſſignando PP. medietatem vtilitatis . . . . Quæ obſeruantia debet attendi cum præualeat quibuſcumque interpreta-
13 tionibus etiamſi opinio contraria eſſet de iure melior, & verior *Menoch. conſ. 39. n.20. Handed. conſ.92. nu.30. lib.1. Rot. inter diuerſ. deciſ. 574. n.3. p.1. coram Buratt. deciſ. 944. num.6. & coram Roias deciſ. 34. n.11. & 12.*

Nec obſtant quæ dicuntur de publica vtilitate, ratione cuius poſſunt fieri huiuſmodi excauationes in fundo alie-
14 no etiam Domino inuito, & contradicente vt probat *Text. in l. cuncti's 3. & in l. quoſdam 6. & vbique Gloſſ. C. de Metall. & Metalar. lib.* 11. & firmant *Caſtrenſ. in d. l. Diuortio §. ſi vir n. 4. ff. ſolut. matrim. & conſ. 23. ac 330. lib. 2 Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 16. nu. 38. & ſeqq. Conrad. Von-Eienſiedel eod. tract. c.3. n.320 & ſeqq. Montan. pariter ſimili tract. verb. Argentaria ſub n.3. pag. mihi 260 col.2. Peregrin. de Iur. ſiſc. lib.4. tit.2. n. fin.* Roſſental. *de feud. concl.* 88. *numer.1. Afflict. deciſ. 321. numer.* 14. *Hartman. prac. obſeru. lib.2. tit.24. obſeru. 1. n.2. Gryphiander. œconom. legal. lib. 1. cap.20. ſub n 45. verſ. In alieno. Limnaus obſeru. ad Aur. Bull. Card. 4. ad cap. 9. §.1. obſeru. 11. n.3 in fin. Rumellin. diſſert. ad eand. eod. cap. 9. diſſert. 8. th.11. & ſeqq. & ibi Miller. in Addit. Ahaſuer. Fritſch. exercit. Iur. Publ. tom.1. exercit. 16. De Libertat. Natural. reſtrict. th.29.* Quia iſta procedunt quando agitur de venis auri, & argenti, & de Fodinis Aeris, Plumbi, Stamnij, Sulphuris & Lapidum precioſorum, aliorumque Metallorum, & foſſilium quæ raro inueniuntur; vt patet ex lectura eorundem met DD. mox alleg. ſecus autem eſt vbi agitur de his fodinis Cretæ, Arenæ, & Puteolanæ quæ vbique inueniuntur, & haberi poſſunt, Iſtas enim quis non poteſt aperire, & fodere in fundo alieno inuito Domino vt ſe declarat *Caſtrenſ. in d. §. ſi vir & ibidem egregie Barboſ. n. 26. Capoll. de ſeruit. Ruſtic. Prad. cap. 22. alias 104. ſub n.4. Montan. de Regalib. d. verb. Argentaria pag. 260. col.2.*

Et hinc ceſſat alia concluſio quod
15 ſatis ſit cauere Domino de damno reficiendo tradit. per *Chriſtin. deciſ. Belgic. 67. n.25. to.1. & Fritſch dict. exercit. de libert. Natural. reſtric. ſub ead. th.29. verſ. dicit tamen.* Quia illi cautæ loquuntur de Effoſſione Auri, & Argenti, ac aliorum Metallorum, & Mineralium, in qua verſatur publica vtilitas, & intereſſe Principis, nec proinde applicari poſſunt caſui noſtro in quo cum agatur de Effoſſione Puteolanæ, quæ, vt diximus, vbique inuenitur, & haberi poteſt, in fundis alienis inuito Domino effodi, & excauari non poteſt vt probant *Barboſ. Capoll. & alij in locis mox alleg.* Vlterius dicta concluſio procedit quando dubium eſt an effoſſio Domino ſit allatura damnum, ſecùs quando conſtat rem effici deteriorem, vt ſupra latè fuit probatum; Quinimo ſupradicti DD. firmant, vltra cautionem, Domino fundi ſoluendam eſſe decimam, quæ propriè non eſt Decima, ſed recompenſatio damni, & læſionis quam Dominus patitur vt poſt *Chriſtin. & Fritſch. loc. alleg.* tradunt *Andr. Knichen de Saxon. non prou. Iur. in verb. Ducum Saxoniæ cap.5. ſub n.121. Goden. conſ.2. n.10. Minſing. reſponſ. 39. n.15. & 16. decad. 4.*

Et ita ſaluo ſemper &c.

u Fe-

Fede del Commiſſario delle Caue di Roma.

IO infraſcritto Commiſſario delle Caue, & Antichità di Roma, e ſuo Diſtretto fò fede come ſecondo l'vſo delle Caue, tanto di Pozzolana, come di Tufo, e Tauolozza, non ſi poſſono fare dette Caue in niun luogo ſottopoſto à Canone, Liuello, ò altro ſimile peſo, ſenza hauerne prima ottenuto licenza dalli Proprietarij, ò ſia Padroni diretti, a' quali quando ſi contentino di dare tal licenza ſpetta per il meno la Terza parte franca di tutto quanto ſi caua, e per eſſere queſto l'vſo, che corre in Roma, e ſuo diſtretto in fede ho ſottoſcritto la preſente di mia propria mano. queſto di 12. Febraro 1670.

Honofrio Cocchi ſudetto Commiſſario.

FINIS DECISIONVM.

IN-

INDEX MATERIARVM

Quæ in hoc Tractatu, atque in Deciſionibus ſuperadditis Includuntur.

Prior numerus caput ſignificat: ſecundus autem eiuſdem numerum marginalem. Quod ſi tertius inueniatur, hic marginalem numerum, ſecundus vero denotat membrum. Hæc quoad Tractatum: quo vero ad Deciſiones cuncta ſunt clara.

A

ABſens iuſto impedimento poteſt procuratorem ad eligendum conſtituere dec.22.n.2.

Abſentia etiam vbicumque excuſat vbi adeſt infirmitas dec. 22. n.7.

Abſentiæ iuſtum impedimentum vt procurator ad eligendum conſtitui valeat eſt Febris à medico probata dec. 22. num.3.

Abſentes qui dicantur 12. 6. qualiter abſentia ab vrbe probetur 18. n. 7. Abſentes beneficiati cauſa ſtudij lucrantur diſtributiones ib. n.8.

Parochus abſens aliquando permiſſus ib.n.10.

Abſentes non condemnandi nec poſſeſſione priuandi, & qualiter in eos procedatur 12. 21. Ijs tamen acquiritur n.22. quibus de cauſis vocandi n.26. eorum excuſatio n.14.

Abeſſe malitioſe preſumitur obligatus ad reſidendum 12.20.

Actus eius cui ius reſiſtit non valent dec. 4.n.16.

Actus omnis ſecundum iuris diſpoſitionem factus præſumitur dec.31.n.26.

Acquieſcentia, & patientia longa nequit reclamando impugnari dec. 34. num.46.

Acceſſui ſtandum eſt dec.14.n.16.

Acta ad traſportanda terminus à lege præfixus eſt expectandus dec. 39. n. 2.

Actus præſumitur fieri ab eo ad quem ſpectat dec.41.n.7.

Adiacentia per interpoſitionem rei publicæ excluditur dec.14. n.3.

Adimplementum ab eo, cuius commodum concernit, probari deber dec.27 num.11.

Adimplementum probare debet fundans ſe in pacto reſolutiuo dec. 51. n.5.

Aditus ius vendere olim erat probrum 7. 15.

Adminiſtratio permittitur ex Diſtantia etiam nõ ſequuta confirmatione 12. 32.

Aedes quæ ſint 6. 11.

Aedes altius tollere cuique licet, dumodo id nõ fiat ad æmulationẽ dec.12.n 1.

Aedificare in ſuo etiam cum vicini præiudicio cuique licet dec.31. n.1. Limita n. ſeq.

Aedificare circa vel ſupra eccleſias non eſt prohibitum 6 4.31.

Aemulatio quando præſumatur 6. 4. 18.

Aemulatio regulariter non præſumitur, niſi appareat opus eſſe inutile dec. 31. num.3.

Aemulatio quando ceſſet atque nocendi animus intret 8. 4.

Aeris bona temperies plurimum ad ſanitatem confert 12.14.

Aeſtima pro manutentione plurimum releuant dec.36.n.6.

Aeſtima pleniſſime probant aduerſus eos, de quorum voluntate confecta ſunt, & quandoq. contra tertium dec.13.n.6.

Aeſtimum non probat aduerſus illum qui non interfuit dec.13.n.15.

Aeſtimatio vera fundi, rei qualitate, & fructuum quantitate æſtimata fieri debet dec.26.n.6.

Aeſtimatio compromiſſaria exceſſiua ad arbitrium reducitur boni viri d.28.n.5

Aeſtimatorum factum vt corrigatur, poteſt ſuperior adiri dec.28.n.4.

Aeſtimator de æſtimatione legaliter facienda iurare non tenetur dec.35. n.4.

Aetas 30. annorum ad iudicandum & ad publica onera proponitur 12. 11.

Agentes cauſarum non poſſunt vicinum fabrum expellere 6.6.17.

Alienare verum dicatur alienans vtile dominium dec.53.n.12.

Alienare quomodo valeat eccleſia abſq; ſolemnitatibus dec.19.n.8.

Alienatio propriiſſima dicitur quando transfertur plenum, & irreuocabile dominium dec.53.n.11.

Alienari non poſſunt res eccleſiæ abſque Apoſtolico beneplacito dec. 6. n. 1. in ijs non ſat eſt vtilitas, ſed requiritur ſolemnitas, dummodo valor non ſit exiguus & res incongrua ib. n.5.

Alienatione à parua rerum eccleſiæ Pontifex non abhorret dec.14. n.10.

Alienationes modicæ in prohibitione generali non conſiderantur dec.19.n.5.

Alimentorum non præſtatio occiſioni æquipollet dec.44. n.5.

Alluuio fit tam per accretionem quam per decretionem dec.39. n. 5.

Alluuio inſeruit pro vnione, & prædiorum adiacentium cohærentia d.39.n.7.

Alluuio acquiſitionem aluei non impedit dec.39.n.8.

Alternatiua in electionibus quando præiudicialis cenſeatur dec. 38. n. 9.

Alternatiuæ virtus 6. 9. 14.

Altitudini olim modus ſtatutus 6. 1. 9. et 19.

Altius non tollendi in quaſi poſſeſſione non eſt feneſtram habens verſus vicinum 6. 4. 23.

Ambaſciatores non poſſunt per viam indirectam ire pro maiori ſalario conſequendo 12. 4.

Ambitus ius vendere olim probrum erat 7. 15.

Ambitus quid ſit 6. 1. 5. quando Romæ cœperit ib.n.7. qui ab horreis publicis ib.n.6.

Animalibus a quadrupedis facilius caueri aliquando quam ab homine 6.8.1. ea ſunt ad nocendum promptiora ib. n. 2. Animalia quæ paſcuntur debet vicinus recludere ib. n. 10. vbi de ijs quæ in alieno paſcuntur 2.&ſeq. Aliena perſequi vel occidere non licet n.12.& 13. Pro damno animali illato lædens regulariter tenetur n.17.& limit. n. 18.

Antiquæ notæ bene legendæ 1. 5.

Apoſtolica approbatio quando non ſit conuenta dec. 51. n. 7. & 8.

Apoſtolica approbatio qualiter præſumatur dec. 51. n. 18.

Apoſtolicæ litteræ paratam habent executionem, præſertim dum omnia geſta in capitulis generalibus ac negotij diſcuſſio exprimuntur dec. 38. n. 2. De earum iuſtificatione ibid. n. 4.

Apoſtolicus conſenſus in modicis alienationibus non requiritur dec. 19. n.5.

Apothecarum diſtantia ſtatutaria vnde ſumenda dec. 45. n. 2.

Apothecarum diſtantia iuxta Bononiæ ſtatutum 6. 3. 10. & ſeqq. 2. Romę pro vermicellarijs ib. n. 21.

Aprutini fines ſunt vſq;ad mare dec.7.n.5.

Apum encomium,earumq;diſtantia 6.8.3.

Aqua a fundi domino vbi eſt ingreſſa, diuerti ad libitum poteſt dec. 30. n. 1. Limita id non procedere ex ſeruitute, aut diuerſa conſuetudine: ſed contrarium n. 4.

Aqua quæ oritur in priuato fundo, amoueri poteſt dec. 30. n. 7. & 9. immo & aqua de publico, quæ in priuati fundum labitur d.dec. n. 7.

Aquam ducendi per tales agros conceſſio, minime afficit non dependentes dec.30. n.10.

Aquæ curſus non poteſt ab intermedij fundi domino diuerti dec.30. n.8.

Aquarum ſeruitus pro diebus & horis in prædijs ſuperioribus admittit remiſſoriam dec.40.n.2.

Aquarum in commoditatibus conſuetudo maxime attenditur dec. 40. n. 3. præcipue ſi agatur de præiudicio habentium inferiores fundos ibid. n. 4.

Aquæ vſus abſq; domini voluntate non permittitur dec.10. n.1.

Aquarum diſtantia comprobat earum diuerſitatem: & de alijs ad hoc adminiculis d.dec.9. n.2.

Aquarum vſus iuxta conſuetudinem inueteratā prohiberi non poteſt dec.37.n.7.

Aquæ antiquus curſus à ſuperioris fundi domino turbari nō poteſt dec.9.n.1.

Aquæ circa curſum, pactum, natura, & vetuſta conſuetudo conſideranda d. dec.9. n.2.

Aqua diuerti poteſt ſi naturaliter fluxerit, non autem ſi per opus manufactum: & ratio ib. n. 3. & 4.

In aquæ ſeruitute præſcribenda titulus requiritur, vel longa poſſeſſio ſufficit ib. n. 5.

Aqua ſuperioris fundi poteſt a Domino etiam cum interioris præiudicio ad libitum diuerti dec.37.n.1. vbi amplia. Limita n.ſeq.
Aqua per pactum valide acquiſita diuerti non poteſt dec. 37. n.3.
Aquam diuertens malitioſe præſcriptionem impedit dec. 9. n. 19.
Aquas ob publicam vtilitatem cum damno vicini licet diuertere 8.6. ſi per foueas fluere poſſit, interior ad eam recipiendam cogi non poterit ib.n. 7. ſuperiores cum periculo nemo tenetur ſuſcipere ib. n. 19. de aquam recipiendi ſeruitute a pluribus debita ib. n.22.
Aquæ ad alium locum, non abſque proprij damno, propagatio eſt abſurda dec. 10. n. 10.
Aquæ dominantis prædij ab inferiori fundo recipi debent dec. 27. n. 9.
Aquarum dominij ad probationem loci inſpectio, partis confeſſio, aliæque conferunt coniecturæ dec. 10. n. 6. 7. &
Aquæductus diſtantiam requirit in Oliuæ plantatione 10. 12.
Aquæductum ad expurgandum intranti licentia & permiſſio Domini præſumitur dec. 9. n. 7.
Aquæ hauſtus ſeruitus quando pretendenda 9.13. eius mentio in antiquis lapidibus ib. n.16. perſonalis huiuſmodi vſus quando ſit n. 17. Exprimi debet hæc ſeruitus, alias non includitur, vbi quomodo probetur & præſcribatur n. 18. An ius habens ad hanc ſeruiturem poſſit vti de nocte n.20. Poſſeſſori quomodo ſit danda manutentio n. 19.
Arbitri & partium intentio ſequenda eſt, ne laudum inutile & eluſorium reddatur dec. 31. n.7.
Arbor quid ſit. Eius ortus, etymon, maturitas 11. 1. Textus noſtri ratio quæ n.3. legitur ad duo, non vero quinque pedes n.6.& ratio n.7. interſtitio non relicto arbor eſt eradicanda, quod declaratur n.10. præſcriptio abſq; diſtantia in plantatione admitti videtur, ſed contrarium reſoluitur n.11.& 13. Quiſq; in ſuo arbores ac vites plantare poteſt n. 14. Florentiæ alia viget arborum Diſtantia ib.21.
Arbores quando ſint communes iudicandæ 8. 12.
Arbores an præſcriptionem admittant dec.34. n.12.
Arborum rami pendentes ſuper vicini fundum ſunt incidendi dec.34. n.2.
Arbores ab alieno plantari debent ſpatio quinq; pedum dimiſſo, alias euelli dec. 34. n. 5.
Arbores plantatæ ſpacio in l.vlt.ff.fin.reg. non relicto, euellendæ ſunt dec.34.n.16
Arbores vetuſtæ non, e tirpandæ, ſpacio non relicto plantatæ dec.34. n.44.
Architecti facere poſſunt fabricæ menſurationem ac valorem iudicare, quib. eſt ſtandum ſi a partib. electi fuerint dec.4.
Archiuij priuati acta ab intereſſe habente edita non probant dec. 41. n. 18.
Archiuium Epiſcopi vti publicum dat robur actis dec. 41. n.19.
Arreſtati ob modicam diſtantiam excuſantur 1. 23.
Articuli in cauſa manutentionis proprietatem concernentes non ſunt impertinentes dec. 13. n.31.
Artifices obſtrepentes quomodo & a quibus expellendi 6.6. 7. & ſeqq. vbi de fœdis
Auctoris legum notitia neceſſaria I.C. 1.2.
Auriga puellam ſub rotis occidens an ſuum dominum obliget 6.9 21.
Authorum ſpecificatio in ciuili teſtimonio non requiritur dec.21.n.7.

B

Annimentis probatur ſcientia dec. 2. num.7.
Baſilici codicis hiſtoriola 2. 6.
Battutorum ſcholæ à Doctore poſſunt impediri 6.6.15.
Belluarum mors concludenter eſt probanda, & de caſu fortuito dec.44. n.1. & 2.
Beneficij ſtatus, poteſt beneficiato inſcio immutari dec.32.n.23.
Beneplacitum Apoſtolicum vide in verb. Alienatio.
Bona empta pro monaſterio ſuppreſſo, illi acquiruntur. Maxime ſi proueniant ex pecunijs P.Generalis, qui id poteſt facere dec.23.n.9.& 10.
Bona empta pro aliquo loco etiam ex aliena pecunia, illi acquiruntur dec. 20. n.10.
Bona ſunt acceſſoria ad eccleſias & eccleſiarum perſonas dec.3. n. 5. clericorum laicis non ſubſunt ib.n.6.
Bonorum eccleſiaſticorum dominij Pontifex

tifex libere transferre valet, ita vt recompenſatio prætendi non poſſit dec. 38. n. 12.
Bonificationis prætenſio in locatione quando remiſſa cenſeatur dec. 44. n. 6.
Breue Pontificis tanquam arbitratoris ad ea quæ in lite non erant, minime extenditur dec. 33. n. 8.
Breue Apoſtolicum non publicatum nec vſu receptum minime habendum in conſideratione dec. 35. n. 7.
Bullæ exemplum exempli nil probat dec. 7. n. 8.
Bullæ iuris congrui vigore volens ædificare cogi poteſt ad perficiendum dec. 54. n. 15.
Bulla iuris congrui. Vide Ius Congrui
Extenditur contra patronum qui eundem vel parem ornatum facere non poteſt dec. 54. nu. 5.
Bulla hæc oſtenditur fauorabilis dec. 54. n. 7.
Bulla decreto irritanti munita contrarium factum inficit dec. 29. n. 16.

C.

C Nota quandoque mutatur in G. 1. 24.
Caducitas per modicam & non doloſam terræ effoſſionem minime inducitur dec. 56. n. 1.
C. Mænius quinam fuerit 6. 5. 2.
Calepini dictionarij auctoritas in iure 5. 3.
Calumniæ ſuſpicio aut ſubornationis teſtis quando ceſſet dec. 40. n. 6.
Campanarum immoderatus vſus prohiberi quomodo valeat 6. 6. 15.
Canes perſequi de iure ſaxonico vetatur 6. 8. 14.
Canonici Regulares Sancti Saluatoris appellari ſolent de Bononia dec. 23. n. 15.
Cannarum menſura quæ ſit 6. 2. 6.
Cantatrices mulieres præſumuntur honeſtæ 6. 9. vbi plura.
Caſa quæ ſit 6. 1. 1.
Cathedralis noua erigitur ob diſtantiam 6. 2. 1. & 3.
Cauſatum non poteſt plus iuris habere, quam influens potentia dec. 14. n. 2.
Cauſam deſertam excludit commiſſionis incapſatio & citatio ad dicendum contra dec. 39. n. 1.
Cautio danda eſt ex timore de damno 6. 7. 16.
Celeritas nimia in ſtudijs improbata 12. 11.
Cenſus in dubio magis intelligitur quam Emphyteuſis dec. 14. n. 6.
Cenſualis non Emphyteuticus præſumitur contractus ex parua ſumma dec. 19. n. 6.
Citatio ad videndum iurare teſtes quando non requiratur dec. 46. n. 4.
Clauſula, *ſaluis iuribus* illa præſeruat dec. 20. n. 9.
Clauſula *attentis narratis* dicitur in Apoſtolicis litteris appoſita non conditionaliter, ſed cauſatiue dec. 38. n. 3.
Clauſula *non aliter, nec alio modo*, formam & neceſſitatem inducit ſeruandi ad vnguem ea quæ demandantur dec. 48. n. 1.
Clauſura ſacra quid ſit 4. 19. quomodo introducta ib. 20. eius vtilitas ib. 21. non tranſcurrenda ib. 23. vbi limitationes: atrium Scholarum Soc. Ieſu non gaudet eius priuilegio ib. 25. qui poſſit in eas ingredi ib. 26. vbi an infantes.
Cloaca quid ſit, & qualiter aperienda ac purganda 8. n. 24. & 25. aperiri poteſt denegata foueæ apertione ib. n. 18.
Cloaca in inferiori fundo conſenſu mutuo facta præſumitur dec. 9. n. 12.
Collatio ſimultanea præſumitur capituli cum Epiſcopo dec. 16. n. 11.
Si talis ſit, facta a capitulo contradicente Epiſcopo non tenet dec. 16. n. 12.
Coloni dominis abſentibus & ignorantibus nequeunt præiudicare dec. 37. n. 6.
Coloni præcario poſſident, atque abſenti domino non præiudicant dec. 9. n. 17.
Colono ſtare tenetur emptor non ſuccedens in plenum ius dec. 53. n. 14.
Columbaria liberum eſt habere in ſuo 6. 8. 5. & n. 6. & 7.
Combuſtio accidit in prædijs ruſticis 6. 7. 3.
Commiſſio ſi in euidentem non præſentata, per mortem Pontificis expirat dec. 6. n. 4.
Commoditatis captandæ cauſa otioſi homines eſſe non ſolent dec. 15. n. 5.
Communitas quomodo valide poſſit vendere dec. 27. n. 3.
Communitas per procuratorem quomodo ad ſeruitutem obligari queat dec. 27. n. 8.
Concurſus factus in Vicarijs, vti erroneus non attenditur dec. 29. n. 21.
Conditio ante purificationem nihil ponit in eſſe dec. 27. n. 12.

Conducens ab alijs fatetur ſe per anteà non poſſediſſe dec. 36. n. 18.
Conductor eius nomine poſſidet,cui mercedem ſoluit dec. 13. n.8.
Conferendi ius quando ad ſolum capitulum ſpectat & vnam vocem tantum habeat Epiſcopus,numerari debent capita ius habentium dec. 16. n.15.
Confeſſio auctoris ſemper nocet ſucceſſori, nec ab eo valet impugnari dec. 34. n. 27.
Confeſſioni iudiciali implicitæ fruſtra opponitur dec. 14 n.5.
Confines qui dicantur 6.6.2.
Confinia quid comprehendant d.13 n.22
Confinia eadem exiſtimantur permanſiſſe dec.13.n.21.
Confinium enunciatio per præpoſitionem,in,ad eorum comprehenſionem in aliquo loco probandam plurimum confert dec.13.n.24.
Bona ſita eſſe intra fines alicuius diæceſis probatur ex ipſius extẽſione dec. 7. n. 1. & ex Mappa n.2.
Mappa impreſſa præbet adminiculum fines probandi dec.7.n.2.
Diſtantiæ probatio tollit bona non eſſe in finibus dec. 7. n. 3.
Confinium in materia inſtrumenta attenduntur dec. 13.n.19.
Confinium expreſſio facit cenſere omnes partes expreſſas conceſſas dec.13.n.34
Bona pro confinibus enunciata cum bonis confinatis non comprehenduntur d.dec.13.n.35.
Confines incerti & generici non attendendi, ſed requiruntur ſpecifici dec. 14. n.3.
Confinium quod comprehendit,commune vtriq; vicino cenſetur dec.34. n.18.
Confinatæ rei poſſeſſio quando reſultet dec.18.n.5.
Confinans terminus confinatum excludit dec.18. n.9.
Confinia in inſtrumentis enunciata præſumuntur ad locatorem ſpectantia dec.18. n.4.
Bona intra confines dubia verba non probant dec.16. n.7.
Confines ex teſtium diſtincta depoſitione probantur dec.18.n.12.
Confinium enunciatio per dictionem, In, demonſtrat vicinitatem dec.18. n.8.
Confines ab inſtrumentis declarantur, quæ ſunt concordanda dec.36.n.2.
Confines expreſſi quando non ſint indubitati dec.36.n.13.
Confirmatio non reſeruatur niſi adſit in contractibus exceſſus in dubio dec. 52.n.2.
Confirmatio priuilegiorum actui confirmato nil addit dec.51.n.22.
Confirmatio Apoſtolica in eccleſiæ Vicaria quandoq; non requiritur dec.11. n.9. Quando locum non habeat Vrbana conſtitutio de confirmatione ſuper eccleſiæ præiudicialibus dec. cir. n.10.
Confirmationes in forma ſpecifica & verbis ampliſſimis ius de nouo tribuunt dec.51.n.24.
Congrua Vicario reſeruata ad ſe alendum & epiſcopalia iura ſoluendum eſt de iuribus Epiſcopo debitis ratione exercitij curæ dec.32.n.16.
Congruæ reſeruatio & alia Vicariæ perpetuitatem præſeferunt dec.29 n.8.
Coniecturis in claris non eſt opus dec.34 n.38.
Conſenſus in eccleſiaſticis alienationibus non denegatur, cum in caſibus ac perſonis prohibitis non verſamur dec.14 num. 12.
Conſenſus ordinarij in iurepatronatus à Nuncio Apoſtolico ſuppletur d.32.n.9
Ad conſortium nemo ſocijs inuitis eſt admittendus dec.48.n.6.
Conſtitutiones etiam antiquatæ ad cauſarum deciſiones allegari poſſunt, dum earũ ratio abrogata non ſit dec.54.n.14
Conſuetudo eſt quid facti dec.49. n.1.
Conſuetudo cum ſuis requiſitis eſt probanda dec.31.n.9.
Conſuetudo in iudicio contradictorio eſt firmanda dec.49. n.5.
Conſuetudo ſtante ratione non prodeſt 6. 3. 13. Ad illam iudicio obtenta requiruntur ib.n.20.
Conſuetudinem antiquatæ legis alleganti onus incumbit probandi dec.31. n 23.
Conſuetudinem fruſtra obijciunt qui ratione vincuntur dec.45.n.1.vbi amplia id & limita.
Cratis ferreis muniendæ ſunt feneſtræ proſpectum habentes in vicini domum dec.12 n.5.
Cratis pactum ad feneſtram præſumitur dec.46. n 6. & n. ſeq. quod ad plures feneſtras extenditur.

Cra-

Crates apponendæ ſunt, conſtito de lumine, ac domus per id ſeruitute dec. 46. n. 10. immo æmulatione probata ib. n.9.
Critici nimis, cauendi 1.8.
Critica in iure quæ adhibenda 3. 5.
Culpa quid ſit 6.7.8. de leuiſſima conductor non tenetur n.11. ibid. communis eſt in communi domo n. 12. quando in re aliena obliget ib.n.13. leuiſſima n.15
Culpa vt videatur an fuerit ſequuta, requiritur damni denunciatio dec.4 .n.9
Culpa incurritur quando non eſt promiſum quod à diligente poterat prouideri dec.44.n.4.
Cura totalis penes Vicarium reſidet, quando ipſe fructus omnes percipit dec.32.n.14.
Cura transfertur, facta vnione cum omnibus dec.32.n.15.
Curæ tantum exercitium ex vnione eccleſiæ, & congruæ Vicario aſſignatione in ipſum transfertur dec.11. n. .
Curruum genera multiplicia 6.9.12.

D

DEbiti ſubſtantia dum per liquidationem conſtat, ſufficiunt leuiores probationes dec. 27. n.7.
Decimæ à parocho iuxta parochiæ limites exigendæ dec.33.n.1.
Decimarum ſpecialis caſus ex alijs non trahitur dec. 33.n.5.
Deciſio reuocata ad aliarum cauſarum deciſionem allegari non poteſt dec. 34. n.13.
Declarans nil addit de nouo dec.34.n.40
Declarantur ſpecialia à generalibus dec. 34.n.41.
Declarationibus ſacræ Congreg. Regularium Rota deferre ſolet dec.20. n.7. & dec.23.n.9.
Definitiones in iure periculoſæ 12.3.
Denunciatio venditionis fundi cenſuati eſt facienda mulieri dominæ cenſus, non autem eius viro. Quæ per quamcumque ſcientiam minime valet ſuppleri dec.8.n.
Derogare poteſt Papa ſpeciali ſtatuto, clauſulis præcipue *quorum tenores* &c. dec.35. n.8.
Derogatum regulæ de iure quæſito non tollendo abſque ſpecifica expreſſione minime cenſetur dec.23. n.11.
Deſtruere & condere eiuſdem eſt facultatis dec. 38. n.8.
Deſtrui poſſunt ædificia in publico conſtructa 6. 9. 11.
Deſtructor domus ex incendio, non tenetur de Aquilia 6.7. 18.& 19.
Diæceſis vt probetur ſituatio ſat eſt ſpecifica & concludens depoſitio dec. 7. n.10.
Diæceſis fines probantur teſtium confeſſionibus dec. 41. n. 6. loci hæſitatio quando ceſſet ib. n.10.
Dictio *Ac* adijcit ad præcedentia dec. 17. n. 5.
Dictio *Verſus* regulariter denotat excluſionem dec.18.n.13. Declara n.14.
Dictio *idcirco* eſt illatiua, & indicat cauſam finalem dec.51. n.8.
Dictio *In* vicinitatem demonſtrare poteſt dec. 36. n. 11.
Dictio, *In*, denotat intrinſicitatem in loco dec. 14. n. 17.
Dictio *iuxta* totũ compræhendit 6. 3. 17.
Dictio *forſan* reſpicit factum dubium, & nil ponit in eſſe dec. 51. n 7.
Dictio *ſolum* eſt taxatiua dec.34. n.10.
Dictio *ſolo* excludit omnia alia dec. 34.n. 39. & 42.
Dictio *vbicumq;* amplectitur omnia loca, & non tantum vicina dec. 20. n.5.
Dictio *vbicumq;* reſtringitur ſecundum ſubiectam materiam ac mentem diſponentis dec. 23. n.5.
Dictio *de aliquo loco* puta de *Cortona* totũ contractum qualificat dec. 23. n.13.
Dictio *verſus* non comprehendit locum, ad cuius ſitum rei exiſtentiam demonſtrat dec. 13.n.25.
Dictio *Verſus* intrinſicitatem non denotat, ſed remotam adiacentiam dec. 13. n.39.
Dictio *Verſus* & ſimilis non eſt excluſiua termini deſignati, ſed ſecundum ſubiectam materiam interpretanda: & ad locum digniorem refertur dec.36. n.3.
Diſpoſitiua ſententiæ verba, non enunciatiua partibus præiudicant atq; attendenda ſunt dec. 34. n. 31.
Diſſentiendi facilitas eſt naturalis dec. 45. n.
Diſtantia in quibus ædificijs procedat 6. 1.12.
Diſtantia quid ſignificet, quidue ſit 12. 1.2.& 3. qualiter probetur n.4. Diſtantia itinctis per directum dominari debet

bet ibid. Per illam ſilent leges & ignorantia præſumitur ib.n.5.modica excuſat n. 23. plura Indiarum magiſtratui hac de cauſa conceſſa n. 34.
Diſtantes qui tenentur adeſſe, excuſantur ob militiam, capitales inimicitias, peſtem, & aeris intemperiem 12. 14. Item eccleſiæ ſeruitium atq; infirmitas clericum excuſant n. 15. & 16.
Diſtare canonicus in dubio non præſumitur 12. 16.
Diſtantia ſtatuta eſt ad rixas & vicinorum æmulationes tollendas dec. 45. n. 4. & 7.
Diſtantia neceſſaria vltra duas diætas excuſat ab acceſſu ad eligendum dec. 22. n. 6.
Diſtantiæ apothecarum Bononienſium ſtatutum eſt à Pontifice confirmatum dec. 45. n. 8.
Diſtantiarum modici defectus minime conſiderantur dec.49. n.6.
Diſtantibus valde, vti transmarinis quandoq; fides minuitur 12. 35.
Diſtanres valde ſunt ijdem ac *Remoti*: in quo diſcernendo iudicis arbitrium adhibetur 12 36.
Diſtrictus quid ſit, & quæ loca Vrbis diſtrictus comprehendat 12. 28. Plures dec. afferuntur ibid. ibiq. de Baronalibus terris.
Diuerſitas ex quibus arguatur dec. 14. n.19.
Diuerſitas voluntatis ac diſpoſitionis ex diſcretiuo modo loquendi concipitur dec. 52. n. 4.
Diuerſitas bonorum arguitur ex locorum diuerſitate dec. 24.n.4.
Diuerſificatio oriri facit dubietatem, quæ non releuat dec 13.n.33.
Diuiſio prædiorum in alluuione ſeu fluminis alueo derelicto qualiter facienda dec. 39. n. 4.& 9.
Doctori debentur veſtes præcioſiores & lautiora alimenta 3. 3.
Doctoris aſſertio contra communem magni non æſtimanda dec.34.n.45.
Doctoris inſignis articulum diſcutientis ſententiæ eſt adhærendum dec. 52.n.8.
Domicilium abſque animo permanendi non acquiritur: quod limita ex ſtatuto habitationem tantum decennalem requirente dec. 48. n.5.
Dominium plenum & irreuocabile proprie dicitur dominium dec. 53. n.9.
Dominium plenum ex quibus verbis reſultet dec.18. n.6.
Dominium in quo conſiſtat dec. 3. n.2.
Dominium Tenutæ ex laudo, locationibus et termino reperto, præſumptionibus iunctis & coniecturis probatur dec. 13.n. 45.
Dominus directus rem concedere cenſetur modo & forma qua ipſe vtitur dec. 56. n.3.
Domus comprælendit domunculā 6.1.2.
Dubietas non obeſt, dum con ſtat de probantis mente dec. 5. n.4.

E.

Eccleſia licite acquirit dec. 3. n.3.
Eccleſia recipit vtilia, & poteſt laicorum leges, fauores & priuilegia recipere dec.3.n.8. & 10.
Eccleſia incorporata receſſit a ſua natura dec.29. n.14.
Eccleſia quælibet cenſetur eſſe in aliqua diæceſi dec.41. n.2.
Eccleſiæ ab ingreſſu diſtantes olim hæretici, lugentes & pauperes 6. 2, 19.
Effoſſio quid ſit 4. 11.
Effoſſio quando faciat fundum deteriorem dec.56. n. 10. vbi quando inducat rei caducitatem. Vide Excauatio & Foueæ: Fodinæ.
Effoſſiones fieri debent ſecundum obſeruantiam dec. 56. n. 13.
Effoſſiones metallorum in fundo alieno & Domino inuito & contradicente fieri poſſunt: ſecus eſt de Cretæ atque Arenæ fodinis dec.56.n.14.& quæ nam cautio iſto caſu requiratur n. ſeq.
Electio debet eſſe libera dec.48.n.8.
Electio noui beneficiati poteſt recuſari, quando de nimia timetur prouiſorum egeſtate dec. 48.
Electio canonica(ſecluſa infirmitate)præſentiam electorum expetit dec. 22. n.4.
Ad eligendum procurator vocandus eſt de collegio dec.22.n.6.
Electoris infirmitas probatur iuramento à procuratore delato dec.22. n. 8.
Emphyteuſis conceſſionem impugnare non poteſt qui approbauit dec.13.n.27.
Emphyteuta eccleſiæ poteſt, illa requiſita, ius ſuum vendere dec.19. n.7.
Emphyteuſis dominus vtilis de iure tertij opponere non valet dec.19. n.9.
Emphyteota quibuſcumque prouentibus frui

frui debet dec. 56. n. 6.

Emphyteota obligatus ad manutenendum, non poteſt formam rei mutare dec. 56. n. 8.

Emptor eſt plenus & perfectus dominus, etiam ſi dominium ab eo reuocari poſſit dec. 35. n. 10.

Enunciatiuæ probationem concludentem non elidunt dec. 24. n. 10.

Enunciatiuæ ad partis ſuggeſtionem inſinuatæ non præiudicant dec. 13. n. 42.

Enunciatiuæ nullum probationis gradum conſtituunt quando dubitatur de enunciato dec. 34. n. 32.

Equitatus mulieribus inhoneſtis valde indecens 6. 4. 16.

Equeſter debet pedeſtri præcedere 6. 9. 19.

Error notorius poſſeſſionem colorare non poteſt dec. 13. n. 36.

Errant Principes & Prudentiſſimi in dubiis facti dec. 49. n. 1.

Et particulæ virtus n. 3.

Etymologiæ vtilitas in iure 3. 4.

Excauatio in alieno non reputatur ex actibus qui iure proprio fiunt dec. 9. n. 13.

Excauationis conductarum damnum probatur euidentia dec. 27. n. 6.

Exceſſus quando non adſit in contractu dec. 51. n. 10.

Executor quando Papæ dicatur Delegatus dec. 14. n. 8.

Eximere locum ab alicuius ſpirituali iuriſdictione ſpectat ad Pontificem dec. 47. n. 3.

Exemptio ad priuilegiata loca non extenditur dec. 47. n. 5.

Exemptionem quandoq; laici Principes concedere non valent dec. 47. n. 6.

Exempta eccleſia remanet nihilominus in Diœceſi dec. 41. n. 5.

Exempta ſunt bona eccleſiarum a dominis temporalibus dec. 3. n. p. exemptio ad colonos extenditur ib. n. 4.

Exequutores præſumuntur rite & recte proceſſiſſe dec. 51. n. 15.

Expectandi in tempore plurimum iudicis arbitrium adhibetur 12. 36.

Expurgatio in alieno reputatur ex actibus qui iure proprio fiunt dec. 9. n. 13.

Extenſio locorum vt fiat, requiruntur verba clara & indiuidua Apoſtolici priuilegij dec. 41. n. 12.

Euictio obligat aſſignantem, non vero acceptantem dec. 51. n. 12.

F

Falſitatis præſumptio ceſſat cum nemini prodeſt dec. 5. n. 3.

Fœminæ in Eccleſijs olim diſtantes a viris 6. 2. 18. hodie alicubi ib. n. 20.

Febri tertiana vel quartana laborans non dicitur ſanus, & ab itinere excuſatur dec. 22. n. 9.

Feneſtrarum etymologia ac deſcriptio 6. 4. 1. Quotuplices eæ ſint ib. n. 5. Romanos ijs vſos 3. earum materia 6. interuallum 11. diſtantia Neapoli, vbi an amplianda n. 12. dominium ex ijs quale arguatur 14. inuito vicino faciendæ cum diſtantia 15. feneſtra ſuper feneſtram an fieri poſſit 16. aperiri ex contraria ſeruitute non poſſunt 19. in cortile vicini cum cantonibus valent aperiri 23. moniales verſus an aperiendæ 24. & 27. an id in Religioſis maſculis 25. Laici feneſtras in eccleſias proſpicientes aperire non queunt 28. Limita n. ſeq. An in pariete communi aperiri poſſint vbi de licentia adhoc 32. & 33. quando ſint claudendæ, vbi de Lucano ſtatuto 34. & ſeqq. ferreis clathris quando muniendæ 37. illas qui præſcripſit tollere non cogitur 39. quando in liberas conuertere liceat 40 Mechliniæ atque Antuerpiæ ſtatuta pro ferreorum clathrorum munimine 41. tributum pro ijs Lotharingiæ 42. Ligneæ feneſtræ ac ſpecularia domus accedunt venditioni 43. feneſtras feriens aut irrumpens, ſeu per illas aliquem occidens quid referat 44. ab ijs nonnulli qua de cauſa præcipitati 45. per illas tantum proſpiciens liber non eſt 47.

Feneſtras cuique licet aperire, etiam cum vicini præiudicio dec. 31. n. 1. ſed limita n. ſeq.

Feneſtras in ſuo quis aperire valet etiam cum præiudicio vicini, dummodo ſeruitus contraria inducta non fuerit dec. 46. n. 1.

Hoc pactum teſtibus & coniecturis leuiſſimis probatur ibid. n. 2.

Feneſtras aperire in communi pariete cuique licet, dummodo id ad emulationem non fiat dec. 12. n. 1. ferreis cratis muniendæ ſunt ib. n. 5.

Fe-

Digitized by Google

Feneſtrarum apertio ſi ſeruitus non adſit eſt libera dec.15. n.1.
Feneſtræ altitudo cum ferreis cancellis indicat prohibitionem alias ad proſpectum non aperiendi dec.2 1. n.4.
Feneſtram vicini prope ædificare non licet, ſpatio adhuc relicto 6. 1. 14.
Feudalia an admittant ius congrui dec. 53.n.3.
Fici fructus natura & maturitas 10. 17. Ficorum plantæ non diu viuunt, habentque longas radices ib.18.
Fides non probant ſtatuti non vſum dec. 45. n.12.
Fidibus miniſtrorum in ijs eſt deferendum, quæ ad eorum officium ſpectant dec.13.n.40.
Filatorij vſus an ſtudente vicino poſſit prohiberi 6.6. 10.
Finium in materia ſtãdum eſt ſenſibus deponentibus ſpecifice, non vero generice dec.7.n.6.
Finium expreſſorum incluſio non recipitur quando intra eoſdem alij ſunt poſſeſſores dec.36. n.14.
Flumina vix aliqua publica ſunt, & alia priuata d.19.n.11.
Fluminis incrementum ad cohærentem inſulam ſpectare debet dec.39.n.6.
Fodinæ cretæ atque arenæ quando valeant aperiri ab Emphyteota in fundo Emphyt.dec.56.n.1. & ſeqq.
Fortuiti caſus qui ſint 6.7.6.
Foſſatum quid ſit 8.2.
Fouea quid ſit 8. 2. in proprio ſolo ac prope vicinum qualiter fieri poſſit ib. 3. in ea pro mortuo animali dominus tenetur ib.5. Spatium duorum pedum ad vicini confinium eſt relinquendum ib. n. 8. propria eſt prædij cui adhæret ib. n.9.& 13.quãdo iudicetur communis nu. 11. priuata retractum impedit ib.n.14. Publicas recipiens ſordes in ſeruitutem redundat ib.n.15. Publica expenſis publicis eſt excauanda ib. n. 16. Quicumque in ſuo poteſt illam aperire ib. nu. 17. Purgatio ad prædij dominum qualiter ſpectet ib.n.20. Cõductor ſeu colonus debet eas facere & purgare ib. n.21. aditus ad illam purgandam non ſemper apertus habendus eſt ib.n.23.
Foueæ partis locatio quid inferat dec.36. n.17.
Foueæ ſeruitus quomodo præſcribatur d.20.n.3.
Fouea priuata eſt per quam perennes aquæ non currunt, etiam ſi publicas ſordes recipiat dec.14.n.14.
Fouea in feudorum confinio eſt communis dec.19.n.10.
Foueam intra proprium ſitum poteſt quilibet effodere dec.34.n.11.
Frondes ac rami arborum accreſcentes ſuper vicinum poſſunt excidi iudice adito, & de modo 11.n.12.& 15.& 18.
Fructus in ſuo pendentes colligi valent, dummodo id non ſit præſcriptum 11. 18. vbi modus.
Fructus ea non dicuntur quæ non renaſcuntur dec.56. n.5.

G

GAij plures 1. 4. quis fuerit auctor noſtræ legis ib.3.græcis literis ſtuduit ib.6. cuius ſectæ ib.9. quos libros ſcripſerit ib. 10. & 11.
Gallinas retinenti pauperiei actio intentatur 6.8. 9. debent recludi ibid.
Generalis diſpoſitio quæ in vno tantum verificari poteſt habetur pro ſpeciali dec. 13. n.28.
Generali conceſſione non veniunt ſpeciali nota digna dec. 10. n. 11.
Gratiæ ad executionem attenditur tempus datæ dec.14. n.13.
Gratia fundata in falſo præſuppoſito eſt nulla dec.14.n.1.
Græca lingua Iuriſtis valde neceſſaria 1. 8. moderni fictam peritiam in illa iactant ib.7.
Græcorum eccleſiæ habent locum pro diſtantia 6.2.21.

H

HAbitare non poſſunt in locis honeſtis mulieres inhoneſtæ 6.6.in fi.
Habitare extra domum valet vſufructuaria cum conditione ſi non poſſit cum Teſtatoris hæredibus habitare 6.7. 18.
Heliocaminus quid eſſet 6.4.4.
Hiſpaniæ Regna Baleares inſulas comprehendunt dec.16.n.2. & 4.
Hiſtorica ratio admittitur in iure 3.1.eius neceſſitas ib.appræhenſionis norma ib.
Hiſtoria plantarum Dalecampij eſt mendoſa 10.8.
Hoſpitari milites gratis cogitur patronus inuitus dec.54.n.17.
Hoſpitis culpa quæ ſit in caſu incẽdij 6.7. 12.

IAnua quatenus olim in publico aperienda, maxime de Repub. benemeritis 6.3.1. & 2.
Ianua cui eſt præclusa dicitur detentus 6.4.47.
Idemtitas loci iuribus ac teſtificationibus probatur dec. 24. n. 5.
Idemtitatem bonorum probant ſcripturæ, iuxta poſitio diuiſoria, & publicum æſtimum dec.13. n.5.
Ad idemtitatem probandam duæ tantum demonſtrationes & duorum terminorum conuenientia ſufficiunt dec.13.n.7
Idemtitas belluarum eſt probanda, cum e tenſio non detur dec.44. n.7.
Idemtitas prædiorum qualiter in antiquis iuſtificanda dec. 13.n.4.
Idemtitatem in antiquis probant enunciatiuæ dec.13. n.20.
Ieſu ſocietas in Regno Nauarræ Decimas non ſoluit dec.33.n.9.
Ignis tum vtilis, tum noxius 6. 7. 1.
Ignorantia ad effectum Reſtitutionis eccleſiæ ob Prælatorum mutationem adeſſe, dicitur dec.51. n.30.
Ignorantia ex diſtantia præſumitur. 12. 5.
Immemorabilis habet vim tituli, conceſſionis & priuilegij dec. 9. n. 15.
Immiſſa proprie quæ dicantur 6.5.5.& 10
Immunitas eccleſiarum an requirat diſtantiam 6.2.17.
Incendium aliquando excitatur a vento 6.7.14.
Incendium quid ſit 6.7.2. inter fortuita numeratur ib.n.5.
Incendia qualiter arcerent Romani 6.7.4
Incendij ad materiam locus conſideratur ib. n. 7.
Perſona, cauſa & ignis initium ib.n.16. an conductor teneatur num. 11. vicinus nu.13.
Incendiarius debet damnum reſtituere 6.7.20.
Incolæ mediæ contignationis moleſtiæ ſubſunt ſuperiorum, & qualiter ijs fauore ſtudij iuuandum 6.6.11.
Incolatus abſque animo permanendi non acquiritur: ſed hoc limitatur ex ſtatuto habitationem tantum decennalem requirente dec.48.n.5.
Indiarum magiſtratui plura diſtantiæ cauſa conceſſa 12.34.
Indices libris ſi deſint quam malum 6.7.9.
Infirmi poſſunt obſtrepentes vicinos expellere 6.6.9.
Inquilinatus priuilegium ad heredes non tranſit dec. 2. n. 4. hoc ius vtrum cedi poſſit ib. n.5. ceſſat poſſeſſione deſerta n.7. nec tranſit ad heredes n.8.
Inquilinus retrahens, ornare non tenetur dec.54.n.10.
Inquilini ex Retractu præferri poſſunt in emptione dec.53. n.5.
Inſtituere large ſumitur dec.32. n.18.
Inſtitui quis non poteſt in eccleſia per viam incorporationis vnita d. 32. n.19.
Inſtitutio autorizabilis quoad curam ſpectat ad Epiſcopum dec.29. n.9.
Inſtrumentum facit rem claram & manifeſtam ac probationem probatam dec. 51.n. 1. De illo iudicari debet tanquam de caſu legis ibid. n.2.
Inſtrumentum publicum facit probationem probatam & obligat ad adimplementum dec.27.n.2.
Inſulæ quæ, & de earum a domibus differentia 6.1.8.
Inſulæ pars ſunt prouinciæ cui adiacent dec.16.n.5.
Inſulæ qualiter in Regno comprehendantur dec.16.n.8.
Interpretatio verborum vnionis ex obſeruantia deducitur dec.29. n.11.
Interpretatio lata in fauorabilibus eſt facienda dec.16.n.6.
Interſtitii ratio in vtriſque prædijs 6.1.11
Iter ad ſepulcrum præſtare debet inuitus, ad quod per ſuum fundum cogendus 7.16.
Itineris, aditus atq; ambitus ius vendere olim probrum erat 7.15.
Itineris ſeruitus poteſt prætendi, ſtante neceſſitate, ac ſoluto iuſto prætio dec. 25. n.8.
Itineris ſeruitus probari debet in ſpecie ex tali iure dec.25.n.3.
Ad hanc præſcribendam requiritur immemorabilis d. dec n.4.
Ex titulo tamen, ſcientia & patientia ſufficiunt ad hoc decem anni inter præſentes, & 20. inter abſentes n.5.
Iubilatio quid ſit, & quomodo ea fruantur Canonici, Doctores, & Muſici 12. 25.
Iudæi ad diſtantiam coacti 6.6. 18.
Iura temporalia & ſpiritualia in quibus ver-

verbis continentur dec.17. n.3.& 4.
Ius congrui locum habet in venditione facta ab habente vtile dominium dec. 53.n.2. An idem in feudalibus n. 3.
Iuris congrui bulla non eſt extendenda dec.54.n.1. contrarium n.3. huius bullæ cauſa finalis eſt ornatus vrbis ibid. num.2.
Iuris congrui bulla publici boni ac decoris rationem habet dec. 53. n.4.
Iuriſdictio Abbatis in clericos ſæculares probatur Pontificia conceſſione dec. 41.n.12.
Ab Ordinarij Iuriſdictione laici eximi non valent dec.41.n.14.
Iuriſdictio competit Epiſcopo ad omnia loca intra fines Diæceſis ſita d. 43. n.4.
Iuriſdictio non infertur ex limitata exemptione territorij dec.43. n 5.
Iuriſdictio competit Ordinario ſuper omnibus eccleſijs & ſubditis intra ſuæ Diæceſis fines dec.47. n.4.
Iuriſdictionales actus ex priuato Archiuio, parte non citata extracti, minime ſibi inferunt præiudicium dec.47. n.7.
Iuriſdictionalis præſcriptio. V. præſcriptio.
Iuriſdictionem exercere poteſt Ordinarius in eccleſiam & ſubditos ſuæ Diæceſis dec. 41. n. 1.
Iuriſdictionis Ordinarij cauſa ſcientia requiritur ad quaſi poſſeſſionem in alio dec.41.n.17.
Iuriſperito morales virtutes omneſque ſcientiæ neceſſariæ 12.12.
Iuſpatronatus extinguitur facta vnione cum patroni conſenſu dec.32.n.6.& 11
Iuſpatronatus abſq. Apoſtolico priuilegio extinctum recuperari non poteſt dec. 32. n.10.
Iuſpatronatus leuibus probationibus verificatur, & quibus dec.29. n.6.
Iuſpatronatus conſeruatur etiam per vnionem cum conſenſu dec.29. n.7.
Iuſtificatio literarum Apoſtolicarum quomodo facienda dec.39.n.4.
Iuuenes Iure conſulti aliquando ſenibus prælati 12.13.

L

Laici in eccleſijs olim diſtantes à clericis 6.2.18.
Latina lingua Iuriſtis valde neceſſaria 1.8
Latrina prope puteum quomodo ædificāda 9.5.
Laudum vtrinq; emologatum, & executioni demandatum vim habet tranſactionis dec.31.n.4.Et ad inſtar pacti ſeu ſententiæ ſeruitutem inducit n. 5.
Laudum ſtricte intelligendum, & ad alia non trahendum dec.31. n. 6. Vide in verb. *Arbitri*.
Laudum poſſeſſionem alicuius rei, puta Foueæ probat dec.13. n.19.
Lecturæ textuum ſæpe ſunt variæ 3.6.vulgaris commendatur ib. 10. ponitur ea noſtri textus ib.11.
Legale ſtudium commendatur 12. nu.11. quinquennium in ſcholis proponitur & contraria improbantur n. 12.
Codicum legaliū hiſtoriola 2.6.Irneriani ib.7. Baſilici ib.6.
Leges priores ad poſteriores trahuntur,& per illas determinantur dec.45. n.9.
Leges ciuiles Papæ famulari ſolent dec. 54.n.4.
Leges 12.tabul.quomodo delatæ ex Græcia 2.1. & 2. cum ſeq. earum fragmenta apud quos ib.4.quanto tempore obſeruatæ 2.5.
Legum interpretatio ad prudentum imitationem facienda 2.8.
Lex ob publicam vtilitatem eſt benigne interpretanda dec.54.n.6.
Lex vires ſūmit a legiſlatore dec.3. n.9.
Lex vſu non recepta minime attendenda dec.34.n. 21. Neque procedit quoties adeſt in contrarium conſuetudo n.23.
L.fin.ff. fin.reg.varie legitur dec.34.n.6.in deſuetudinem abijt d.dec. n.20. & 22.
L. fin.ff. fin. reg. non abijt in deſuetudinem, ſed lex Meniana, & illa meretur allegari 11. 22.
L.Mæniana vſu amplius non recepta 6. 5.7.
Leuca quæ ſit & quomodo computetur 6.2.7.
Libera præſumuntur omnia bona dec.25. n.1.
Libri contra producentem probare debent dec.13.n.37.
Licentia ad vrbanitatem non infert renunciationem & ſeruitutis amiſſionem dec. 37. n. 5.
Limitationem probandi onus incumbit aduerſario eius qui habet regulam per ſe dec. 6.n.7.
Limitum natura coniunctionem vndique requirit dec. 7. n.

Li-

Literati qui dicantur *6. 6. 7.* & quando priuilegio fabros expellendi indigni ibid. n.*16*.
Literæ Apoſtolicæ de facto alieno plenam faciunt probationem donec contrarium probetur dec. *38*. n.5.
Litis pendentiam ad beneficium impetrandum quando narrare Pontifici non oporteat dec.*38*. n. *13*.
Localis conſtitutio de loco ad locum non extenditur dec.*33*. n.2.
Locandi libertas aufertur ab immemorabili ad aliquam artem locatione dec. *49*.n.*3*.
Locatio quantum comprehendat ex pretij modicitate demonſtratur dec. *13*. n.*26*.
In locatione Tenutæ omnes eius pertinentiæ comprehenduntur dec.*13*.n.*23*.
Locorum diæceſis qualitas ex pluribus probatur dec. *41*. n.*8*.
Locuſtis an poſſit maledici *6.8. 16*.
Loquutio indefinita ad certum locum reſtricta, totum comprehendit dec. *36*. n. *16*.
Luminis in ſeruitute ſtandum eſt Peritis dec. *12*. n. *3*.
Luminibus vetuſtæ non officiendi querelæ *6. 4. 8*. luminum ac proſpectuum ſeruitutes coincidunt ib. n. *9*.

M.

Maceria quid & quotuplex ſit 4. 2. cedit ſolo ib.*3*.
Maceriæ verbum intelligitur in præd. l. fin.dec. *34*. n.*36*.
Magiſtri Viarum non habent leges condendi facultatem *6.5. 14*.
Maioricen. Inſula habetur pro vna eademq; re cum Hiſpania dec.*16*. n.*1*.
Mala fides obeſſe poteſt Cameræ, viuentibus ijs qui pro ea contraxerunt, & præſcriptionem impedit in futurum dec. *52*.n.*15*. Et quomodo ijs mortuis continuetur n. *16*.
Mandati Pontificij fines excedere Cameræ Clericos non eſt dicendum dec. *51*. n.*17*.
Mandati fines non exceduntur quando continentur præſumpta dec. *51*.n. *13*. vbi qualiter excedantur.
Mandatum quomodo virtualiter extendatur dec.*51*. n.*14*.
Manutentio ei non debetur qui tempore motæ litis non poſſidebat dec. *36*. n. *9*.
Manutentio iuſtiori, antiquiori & magis continuato poſſeſſori eſt tribuenda, quod in alterius præiudicium locum non habet dec.*13*.n.*11*.
Manutentio in eodem ſtatu deducitur ex verbis *mantenere* e *conſeruare* dec. *56*. n.*7*.
Mappa non facta ſeruatis ſeruandis minime probat dec.*7*.n.*7*.
Mœniana quæ ſint, eorumq; ſynonima *6. 5.1*. & *2*. quando cæpta ædificari ib. n. *3*. in ſolo proprio permittuntur ib. n.*6*. in ijs loci publici aſpectus eſt obſeruandus & citra ſemper præiudicium vicini ibid. n. 8. & conſuetudo n. *7*. limites excedentia vicino ſciente diruenda non ſunt ib. n. *5*. refertur Mechliniæ ſtatutum ib. n.*12*.
Menſura qualiter facienda *5.27*.
Menſuratio fabricæ fieri poteſt per Architectos a partibus electos dec. *4*.
Menſuratio de iure communi ſumitur à muro, & continentibus ædificijs dec. *45*. n.*2*.
Mæretrices ad diſtantiam ſunt cogendæ *6. 6. 18*.
Meretrici an liceat rheda vehi, & de bannimentis ad hoc *6. 9. 13*. & *14*. habitu ab honeſtis diſtinctæ ibid. Meretrices non dicuntur quæ vnum vel alterum habent amaſium *6.9.14*.& *1*.
Meretricari deſiſſe mulierem qualiter oſtendatur. *6.6*. in fi.
Molendi in cauſa qualiter probetur ſpolium dec. *1*. n. *1*.
Monaſteria certo ſpatio prope ædificata, non ædificanda dec.*49*.n.*11*.
Monaſteria ſita in loco incongruo ſolent ad meliorem transferri dec. *23*. n.*3*.
Monaſteria quæ fruantur priuilegio 40. cannarum pro diſtantia & quomodo id procedat *6.2.10*.vſque ad *16*.
Monaſteriorũ regulæ pro diſtantia *6.2.5*.
Monialium clauſtra quomodo à virorum diſtare debeant *6. 2. 8*. & *9*.
Monialibus remedia ad hilarem vitam *4. 22*.
Monitorij in libello & actibus iudicialibus expreſſio iuuant in poſſeſſorio dec. *24*. n.*7*.
Moræ purgatio, ſtante pacto reſolutiuo, non admittitur dec. *51*. n.*4*.
Mortalitas belluarum debet intimari, ſi fuerit in locatione conuenta dec. *44*. n.*8*.

Pro animali mortuo vel delibitato in foſſa inutili dominus tenetur 8. 5.
Mulis non equis ad vehicula veteres vtebantur 6. 9. 12.
Murus an differat à pariete 5.2.qui in noſtro textu ib. 1. qui communis & quid in eo fieri poſſit ib. 6. vſq. 17. & ſeq.
Muri ciuitatis dicuntur ſancti 5. 4. vbi plura & de Muris Vrbis.
Murus qui proprius 5. 8. vbi plura.
Muri appodiatio inuito vicino fieri non poteſt dec.46. n.5.
Muri elatio, dum ſeruitus non adeſt, libera eſt dec. 15. n.1.
Muſicæ laus 6.9. 15.

N.

Narratiua litterarum ex longæui temporis lapſu vera præſumitur dec. 32. n.8.
Natus in vico, ob modicam diſtantiam ortus præſumitur in ciuitate 12. 38.
Naues, ex Rhodijs legibus quale ſpacium admitterent 12. 41.
Neceſſitas quando excuſet diſtantes 12. 23.
Negatiua coarctate probari debet dec. 9. n. 10.
Negligentia maxima culpatur 6. 7. 17.
Nomen loci non eſt curandum, data ex confinibus idemtifica poſſeſſione dec. 24. n.9.
Nomen beneficij principaliter vniti retinetur: ſecus ſi acceſſorie dec. 33. n.4.
Natura ſubiecta materiæ potius operatur, quam proprij nominis expreſſio dec. 33. n.7.
Nominationes ad concordiam relatæ, eius conditionem recipiunt dec.32. n. 12.
Nominationes quandoq; prærogatiuam tantum, non vero ius coactiuum tribuunt dec.32.n.13.
Notario atteſtanti plena fides adhibenda dec. 27. n.4.
Nuncius Apoſtolicus cum Papæ confirmatione ſupplet in iurepatronatus ordinarij conſenſum dec.32. n.9.
Nundinæ qualiter admittant diſtantiam 6.3. 4.

O.

Obiectiones deductæ a non producente mandatum procuræ non obſunt dec. 38. n. 10.
Obiectionem falſam contraria probatio demonſtrat dec. 45. n.10.
Obligationis cauſa in contractibus reſoluta, obligatio reſoluitur dec.52. n. 1.
Obligatio perſonalis, ſucceſſores ſingulares minime officit dec. 15. n. 7.
Obreptitiæ ſunt literæ, in quibus tenor præcedentis gratiæ non exprimitur. Verum vitium hoc tollitur ex pluribus etiam tacendo dec.38.n.7. & ſeqq.
Obſeruantia declarat antecedentia dec. 23.n. 14.
Obſeruantia contractus ex quibus præſumatur dec. 51. n. 18.
Obſeruantia in indiuiduo ſolum attenditur dec.33. n.6.
Obſeruantia contraria ex vnico actu inducitur dec. 33. n.10.
Ocij vituperatio 12. 19.
Officinæ quæ ſint 6. 3.6.
Oleæ ac Fici eadem eſt Diſtantia 10. 1. hæ arbores Athenis primum editæ n. 6. Oleæ & Oliuæ promiſcuitas & varietas n. 7. Deſumpta eſt lex iſta a 12. tab.n.4. Olea Mineruæ inuentum, ipſiq; arbor ſacra n.9. Diſtantia in ea plantanda & de radicibus n. 10. & 11. Aliud ſpacium conſideratur cauſa aquæductus n. 12. de conſuetudine ſpacium non ſeruatur n. 13. Priſcis quæ fuerit Oleæ reuerentia n.14. Pœna pro Oliuarum inciſione n. 16.
Oratio diſcretiua ad diuerſa trahi non poteſt dec.48.n.10.

P.

Pacta ſemper à contrahentium mente regulanda dec. 52. n.3.
Palchi hodie vulgo qui ſint 6.5. 13.
Pandectæ Florentinæ potius vocandæ Neapolitanæ 3. 7.
Pandectæ Florentinæ mendoſæ in plurib. atq; corruptæ dec.34. n.18.
In florentinis pandectis plures extant errores 3. 8. à nonnullis præferuntur ib. 4.
Papa confirmans eccleſiaſticas alienationes procedit vt Paſtor vniuerſalis dec. 6.n. 3.
Papa diuidere poteſt loca & Diœceſes aſſignare dec.41. n. 11.
Parrochia noua ob diſtantiam 6. 2. 4.
Parochialium vnio. Vide in verb. Vnio.
Particula Aut diſiunctiue ſtat, vel coniunctiue 10.2.
Pater tenetur filium erudiri facere 3. 2.

Patris appellatione mater in odioſis nequaquam includitur: quod in plurali eſt limitandum dec.48.n.3.
Patronus in fundationis limine quaſcumque conditiones valet apponere 6.4.30.
Pauperiei actio quæ ſit 6. 8.9.
Pedis menſura quæ ſit 5. 23.& 24.
Pedeſtres adhærent muro 6. 9.24.
Pedum menſuratio in arborum diſtantia qualiter facienda 11. 20.
Pegmata quæ olim fuerint 6.5. 13. hodie ſunt Palchi
Peritus alieno arbitratu referens non eſt attendendus dec. 26. n. 1.
Peritior eligendus 1 & prioris relatio ad poſterioris iudicium retrahitur dec. 26.n.2.
Peritis ab vtraq;parte electis eſt ſtandum, etiam ſi vnus tantum fuerit dec.26.n.3
Periti vltimi relationi,etiamſi ab alijs diſcordaret eſt ſtandum dec. 26.n.4.
Peritis a iudice electis eſt ſtandum dec. 38.n.1.
Periti indifferenter a iudice non admittendi d. 35.n. 3.
Periti à iudice ſunt examinandi, eorumq; relatio eſt probanda dec.35.n.5: limita n.7.
Peritiæ abſq; iuramento ſunt irritæ dec. 35.n. 5.
Peritorum poſt ſecundam electionem non eſt locus vlteriori dec.35.n. 2.
Peritis in materia ſeruitutis luminis ſtandum eſt dec.12. n.3.
Peritus tertius quando recuſari poſſit dec. 28. n. 1.
Periti tertij relatio admittit appellationem,& hæc illam ſuſpendit dec 28.n.2.
Petitio ſeu narratiua quando non attendatur dec.32. 2. 5.
Pro Petitorio caret iudex iuriſdictione, attentis pro poſſeſſorio terminando proteſtationibus dec.24. n. 11.
Philologia I.C. eſt neceſſaria, ſed ob ſecordiam negligitur 4.1.
Phyſicorum iudicio ſtandum eſt in ijs quæ ad infirmos pertinent dec.22.n.10
Plateæ an admittant diſtantiam 6.9.9.fori nomine olim compræhendebantur ib. in ijs quibuslibet licet bancas & barachas tenere n.10.
Plauſtra vulgo *carrettoni* inuenta à Bonaroto 6.9. 21. quæ inter ea præcedentia b.n.20.
Ponticelli vulgo qui ſint 6. 5.1.
Poſſeſſio, colono mediante poteſt acquiri dec.18. n. 3.
Poſſeſſio ſpecifica & induidua eſt præferenda dec. 24.n.6.
Poſſeſſionis probatio ſpecifica generali præfertur dec.18.n.10.
Poſſeſſus intermedius locus cenſetur,termino vtrinque poſſeſſo dec.18.n.15.
Poſſeſſio bonorum nunquam vacat, ſed reſidet penes eccleſiam dec. 32. n.1.
Poſſeſſio ex inſtrumentis & pluribus affictuum ſolutionibus probatur d.36.n.1.
Poſſeſſionis generica probatio non attendenda dec.36. n.10.
Poſſidens iuſte obtinere debet, & aduerſarium remouere dec. 13. n.1.
Poſſidens prior obtinere debet in poſterioris concurſu, quemadmodum ex iuſto & potiori titulo dec.13.n.3.
Poſſeſſio apud duos in ſolidum remanere non poteſt dec. 3.n.2.
Poſſeſſio probatur locationum inſtrumentis dec.13. n.4.& 14.
Poſſeſſio abſq; titulo in facultatiuis non queritur, imo cum ea requiritur iuris adminiculum dec.1.n.2.Vide in verbo adminiculum.
Adminiculum pro poſſeſſione alicuius rei eſt conuentio de illa facta & per teſtes probata dec.1.n.3.
Maxime in depoſitione obligationis circumſtantiæ ib.n.4. in hoc requiritur quod tangatur tempus ante motam litem ib.n.5.
Poſſideri eadem res a pluribus non valet dec.10.n.3.
Poſſeſſio conductoris eſt nomine eius cui ſoluit mercedem dec.13.n.8.
Poſſeſſio teſtibus quomodo probetur d. dec.13.n.10.
Poſſeſſio probatur per inſtrumenta & res inter alios actas dec.10.n.4.
Poſſeſſionis continuatio quomodo admittatur dec.13.n.12.
Poſſeſſio heredibus, mediantibus colonis acquiritur dec.13.n.13.
Præcedere quinam debet ex pedeſtribus & aurigis 6.9.19.
Præcedit inferior in locis immundis 6. 9. 25.
Præcia rerum communi æſtimatione, non ſingulari affectione facienda ſunt dec. 26 n.5.

Præ-

Præheminentia maior membro, & inferiori tribui non debet dec. 43. n.6.
Prælationi in emptione ad formam Iuris congrui locus eſt quando particeps vel concors eundem vel parem ornatum facere poteſt dec. 54. n. 16.
Præſcriptio 40. annorum poſſeſſionem inutilem reddit dec.13. n.47.
Præſcriptiones in perpetua ſeruitute tot requiruntur quot ſunt actus præſcribendi dec.27. n.13.
Præſcriptionis centenariæ priuilegium alicui eccleſiæ conceſſum & à Papa confirmatum, poteſt etiam contra alias eccleſias allegari dec.51. n. 23. & de illo contra Romanam ibi n.26.
Præſcriptio, ſtante mala fide, nec immemorabilis currit dec.51. n.28.
Præſcriptio Iuriſdictionis immemorabilis eſſe debet, & per tres conformes canonizzata: dec. 43. n.5. vbi ad hoc de valida teſtium depoſitione.
Præſcriptionis centenariæ priuilegio fruitur Eccleſia Rauennæ dec.51.n.21.
Præſens quando quis æſtimetur, ſi diſtet 12. 18.
Præſentatus a maiori parte, eſt præferendus dec. 22.n.1.
Præſumptio cedit veritati dec. 34. n.37. Non præſumuntur ea quæ ſunt facti dec.2.n.6.
Præſumptionibus vix contenditur aduerſus ſtatutum dec.49. n.2.
Prætium & res haberi non poteſt dec.51. n.11.
Preuentioni iuxta formam Iuris Congrui locus eſt, cæteris paribus ornare volentibus dec.54.n.12.
Princeps grauiter peccat iuriſdictionem eccleſiaſticam extorquendo dec.3. n.7.
Principis licentia non eſt alteranda 6. 4. 38.
Prior alicuius conuentus emens, illi acquirit dec.23. n.12.
Priuilegiare quemquam in ſui præiudicium non ſolet Eccleſia Romana dec. 52.n.11.
Priuilegia Pontificum late ſunt interpretanda, quatenus eorum concernunt præiudicium, ſecus in damnum Tertij dec.52. n.13.
Priuilegium contra concedentem latiſſimam recipit interpretationem dec.52 n.12.
In priuilegio ex idemtitate rationis compræhenditur concedentis perſona dec.52.n.14.
Priuilegium Imperiale à Papa confirmatum ligat eccleſias dec.52. n.9.
Priuilegiatus in concurſu priuilegiati qualiter admittendus & quomodo detur dec.51.n.25.
Priuilegium contra Principem eſt latiſſime interpretandum dec.51. n.27.
Probationes vrgentiores cæteris præferendæ dec.24. n.1.
Probationes porentiores ſunt præferendæ dec. 13.n.34.
Proceſſiones ſacræ,an & quam admittant diſtantiam 6. 2. 22.
Proceſſionum ſacrarum tempore ſunt Rhedarij ad diſtantiam compellendi 6.9.18.
Procuratores fabrum expellere non valent 6.6.17. ibique quod Literatorum nomine non veniunt.
Prohæmialia verba lumen præſtant diſpoſitioni dec.29.n.1.
Promiſſionis cauſa in contractibus reſoluta, promiſſio reſoluitur dec. 52.n. 1.
Proſpectus mediante laudo poteſt impediri dec.31.n.8.
Proſpectus ſeruitus, & ne proſpectui officiatur àn differant 6.4. 13. negatiua quæ ſit ib. n. 20. quarum rerum tolli poſſit. ib. n.21.
Prouinciæ nomen intelligitur de Regno dec.16.n.7.
Prouiſio vnica non arguit obſeruantiam, niſi Pontifex ſucceſſor de contrario Anteceſſoris indulto ſcientiam habuerit dec.16.n.10.
Prouiſio ſolius capituli, ſi ſit ſimultanea, quando ſuſtineatur dec.16.n.13.
Prouiſio ad ſuperiorem deuoluitur quando ſe mutuo impediunt collatores dec. 16. n.14.
Prouiſiones Apoſtolicæ beneficij ſtatum non immutanr dec.16. n.9.
Publieo in præiudicium priuati conſulendum non eſt dec.9.n.21.
Puteolanæ fodinæ quomodo aperiantur in Vrbe dec.56.n.12. & per tot.
Puteus qui dicatur, & a quo inuentus 9. 1. differt a fonte ib.2. De ſpacio in illo apud Athenienſes excauando num. 3.
Profunditas ad diſtantiam quæ conſideretur in lege Solonis n.4.Communis

vicinorum expenſis eſt reficiendus & mundandus, quod amplia etiam ſi id fuerit renunciatum n.6.& 7. Dominus in Dominio præfertur vaſſallo num. 8. Communis qualiter diuidi poſſit n.9. Cum vicini præiudicio minime acquiritur n. 10. In putei exercitio omnes domus partes ſunt ſociæ n. 11. Domo diuiſa cui ſpectet n.12. Dominus vnam domus partem abſque putei vſu locare poteſt num.14. conductor illum debet purgare n.15. ex Solonis lege quando extrahi poſſet aqua ex vicini puteo n. 21.

Q

QVaſi poſſeſſio ex pluribus actibus acquiritur, maxime in neceſſarijs dec. 1. n.8. ſtante illa Rota non denegat reſtitutionem ad ſtatum & poſſeſſionem ib.n.9.

R

RAdices in iure conſiderantur 11.2. Ratio fortis potius tollit minus fortem, quam ei dicatur æqualis dec. 54. num.9.

Ratio legis non expreſſa quandoque conſideratur dec.45.n.6.

Ratificatio idem ac mandatum operatur d.27.n.10.

Ratificatio præſumitur ex obſeruantia dec.52.n.6.

Ratificatio cenſetur promiſſa ad cautelam, præcedente ſpeciali mandato dec. 51.n.9.

Ratificatio ſi non intercedat ſtante pacto reſolutiuo, contractus reſcinditur dec. 51.n.3.

Ratificationis præſumptio qualiter detur dec.51.n.16. & 19.

Rauennæ Eccleſia fruitur centenariæ præſcript. priuilegio dec.51.n.21.

Redeundi præſumptio eliditur decennio 12.24.

Regiones quid ſint 4.10.

Reintegratio tollitur, & aduerſus priuatos 30. annorum ſpatio præſcribitur dec.36.n.8.

Reintegratio non probanti poſſeſſionem antiquiorem minime conceditur dec. 13. n.46.

Reintegratio conceditur antiquiorem probanti poſſeſſionem, & iuniorem prætendenti dec.13.n.48.

Reintegratio ſeu manutentio poſſeſſionem requirit dec.18.n.2.

Reintegrationis remedium ex quadragenaria poſſeſſione cenſetur præſcriptum dec.18.n.16.

Reintegratio ad bona ſuppreſſi monaſterij danda eſt veteri poſſeſſori dec. 20. n.1. Maxime ſi id Teſtator diſponat n.2.

Reintegratio conceditur eccleſiæ, etiamſi Prælatus facto proprio a poſſeſſione ceciderit dec.20.n.8.

Relatio defectuoſa tertij periti ad peritorum iudicium eſt retractanda dec. 28. num.3.

Relatum in referente cum ſuis qualitatibus ineſt dec.13.n.30.

Relictum eccleſiæ & fratribus alicuius Religionis, videtur ipſi Religioni relictum dec.23.n.1.

Relicta reſpectu certi loci, an eo mutato debeantur dec.23.n.4.

Religioſus locus qualiter conſtitueretur 7. n.13. & ſpatium in inſcriptionibus diffinitum n.14.

Remiſſoria datur ob articulorum releuantiam & fumum præcipue in profanis dec.40.n.1.

Remiſſoria iterum conceditur, cum articuli ſunt magis ſpecifice concepti, noui vel mixti dec.40.n.5.

Renunciatio ex licentia ad vrbanitatem non valet inferri dec.37.n.5.

Reparatio domus ex incendio deſtructę an vicinos obliget 6.7.27.

Res iudicata intrat lapſo biennio, & fatalibus non prorogatis dec.27.n.1.

Reſolutiuum pactum excludens interpretatio eſt capienda dec.52. n.5.

Reſolutiua contractus eſt clauſula, *nec alias, aliter, nec alio modo* dec. 51.n.6.

Reſolutiuo in pacto ſe fundans probare debet adimplementum dec.51.n.9.

Reſolutiui pacti natura quæ ſit dec. 51. n.20.

Reſolutiui pacti natura eſt vt omnia in priſtinum reducantur dec.52.n.7.

Reſolutiuum pactum non apponitur niſi adſit exceſſus dec.52.n.2.

Reſtitutio in Integrum abſque cauſis non datur dec.1.n.2.

Reſtitutio in integrum ſemper intrat fauore eccleſiæ, cui ignorantia ac negligentia præiudicare nequeunt dec. 52. n.17.

Ad illam petendam quadriennium cur-

— currit à die ſcientiæ ibid. n.18.
Reſtitutio in integrum, quoties ſententia valida eſt & iuſta, non datur d.27.n.14
Reſtitutio in integrum danda eſt eccleſiæ aduerſus eccleſiam dec.5 1. n.29.
Reſtitutio ad ſtatum & poſſeſſionem ſtante quaſi poſſeſſione à Rota non denegatur dec.1.n.9.
Reſtituere non poteſt rem conductor & ab eo cauſam habens locatione finita dec.2.n.3.
Retrahere poteſt hortum conſtruens illum ad ornatum dec.19.n.2. & de motiuis ad id.n.8.
In Retractu qualiter derogetur ſtatuto dec.14.n.7.
Retractus in re data ad vitam locum non habet dec.53.n.7.
Retractus locum habet in bonis Emphyteoticis dec.53.n.13.
Retractus horti, qui ad ornatum ac decus tendat ciuitatis, fieri poteſt dec.14. n.20.
Retrahendi fundum cenſuatum ius competit domino cenſus dec. 8. n.1. Præcipue non facta ab emptoribus iudiciali denunciatione ib. n.2.4.& 6.
Reuelationes in vim monitorialium faciunt fidem 13.n.9.
Rhedarum luxus culpatur 6. 9. 11. in ijs cuilibet ire licet, ducto ad carceres, ac meretrici, nõ obſtantibus tamen bannimenris ib. nu. 13. dubitatur de puella cantatrice n.15. Rhedarum curſus in ſolemnitatibus ad diſtantiam compellendus ib.n.18. quæ debeat præcedere ib. n.21.
Ringhiere quæ ſint 6.5.1. & 11.quomodo poſſint proijci ibid.
Rubricæ ſtudium eſt vtile cap.1. n.1.
Ruſticis quandoque ſtandum 4.8.

S

SAcrum caput quid olim eſſet 6. 8. 16. Cl.Salmaſius impugnatur 4.6.
P. Sanchez impugnatur 4.25.
Scamna quam admittant in eccleſijs diſtantiam 12.40.
Scrobes erant ſepulcra 7. 2. hoc nomen puteos & foueas comprehendit 8. 1.
Sedendi ius epiſcopus in eccleſijs poteſt concedere 12.40.
Sedium quæ diſtantia in eccleſijs requiratur 12.40.
Senſus cuſtodiendi ſunt 6.9. 15.
Sententiæ validitas ex Actorum reuolutione probatur dec.43.n.2.
Sententiæ iuſtitia probatur ex deciſionibus tollentibus obiecta dec. 43. n.3.
Sententiarum conformitas ſufficit in ſubſtantia, licet in verbis diſcrepetur dec. 34.n.1.
Sententia iniuſta non poteſt in iudicatum tranſire dec.18.n.1.
Sententia valida & iuſta eſt confirmanda dec.19.n.1.
Sententia contra abſentem lata in iudicatum non tranſit 12.33.
Sententia ob validitatem ac iuſtitiam eſt confirmanda dec.47. n.1.
Sententiæ non ſunt conformes, dum in qualitate diſſonant eſſentiali d.34. n.3.
Sententiæ conformes validæ eſſe debent ac iuſtæ dec.34.n.4.
Sententijs de duabus conſtat quando vltima confirmat primam, & in ſubſtantia cum illa concordat dec.34.n.14.
Sententiarum iniuſtitia quando ceſſet dec.34.n.43.
Sententiarum difformitatem non cauſat id quod magis conſulit partis indemnitati, & verba primæ ſententiæ magis declarat dec.34.n.15.
Separatio rerum ex quibus arguatur dec. 14.n.19.
Seps quid ſit, & de hac textus noſter 4. 5. 6.
Sepes in dubio an cenſeatur poſita in confinio dec.34.n.35.
Sepes in dubio poſita cenſetur in confinio dec.34.n.7.
Sepe in conficienda quale ſpatium dimittatur dec.34.n.8.
Seps an præcidenda a non domino 4.9. in vineis neceſſaria 4.10.
Sepulcri nomine quid veniat, & à quo ita dicatur 7. 1. aliud priuatum olim erat, aliud publicum ib.n.2. quomodo domi habita vel in agris ib. 4. ad arbitrium quãdo locus electus ib.6.De ſepulcris in agro loquitur hæc lex vlt.Fin.Reg.n. 7. & quomodo conſtruerentur nu. 10. & ſeq.
Sepelienda ſunt de iure naturæ cadauera, & de varijs in hoc immanitatibus 7. 3.
Sepulcra quibus in campo Martio conceſſa 7.n.7. & 12. & in ſuburbanis popularium erant ac honeſtorum n. 8. Fideles habebant prius extra vrbem &

deinde in eccleſijs n. 9. Ab altari debent diſtare n. 17.
Serere ac plantare quandoque idem ſunt 10.5.
Seruitium præſtans Papæ, Cardinali & Legato habetur pro preſenti 12.17.
Seruitutis amiſſio ex licentia ad vrbanitatem non poteſt inferri. dec.37. n.5.
Seruitus probatur præſumptionibus & coniecturis. dec.15. n.2.
Seruitutem arguunt lucis & aeris per longum tempus anguſtia dec.15. n.4.
Seruitus impoſita in re certa & habente cauſam continuam, dicitur realis dec. 21.n.9.
Seruitutem ad inducendam actus verificari debent in proprio loco, fierique ſciente, patiente, & non requiſito domino dec.30. n.5.
Seruitus effodiendi ſulcos eoſque expurgandi qualiter conſtituatur dec.30, num.11.
Seruitutem fundus fundo quem alius intermediat non debet 6.9.26.
Seruitus dominanti debetur prædio 6.9.26.
Seruitute in conſeruanda, vſus in aliqua parte ſufficit dec.9.n.20.
Seruitutis præſumptio ex immemorabili probatur dec.9. n.14.
Seruitutem ad amittendam per non vſum ſcientia domini requiritur dec.9 n.16.
Seruitus dicitur realis cum eſt impoſita reſpectu certi fundi, & in vim pacti habentis cauſam perpetuam dec. 15. num.8.
Seruitus ex diuturnitate alijſque coniecturis probatur dec.21. n.5.
Seruitutis pactum ne luminibus officiatur perpetuum cenſetur dec.46.n.8.
Seruitutis acquiſitio probanda eſt & qualiter dec.25.n.2.
Seruitute vni prædio debita non poteſt ad commoditatem alterius vicini eius dominus vti 6.9.26.
Seruitutem allegans, debet eam probare dec.21.n.1. Et id per teſtes, inſpectionem, & coniecturas n.2.
Siegge roulant vtrum apud veteres extiterint 6. 9. 17. meretrices illis vehi poſſunt ib.n.16.
Singula quæ non proſunt, iuncta iuuant dec.24.n.8.
Situatio probatur enunciatiuis alijſq; adminiculis dec. 41. n. 4.
Situatio caſtri intra limites Diæceſis probatur ex præſumptione, antiquis enunciatiuis, atque iuriſdictionis exercitio dec. 47. n. 2.
Solaria quæ ſint 6. 5. 3.
Solemnitates lapſu centum annorum præſumuntur dec.27. n.5.
Sollicitatores fabrum expellere minime queunt 6.6. 17.
Spacium relictum in arborum diſtantia, cui cedat n. 20.
Spacium relinquendum in arboribus quale dec.34.n. 17. & 19.
Spacij relicti dominium ad quem ſpectet 6.1. 15.
Spacium trium palmorum in arborum plantatione relictum præſumitur dec. 34. n.25.
Spacium loci Religioſi in inſcriptionibus diffiniebatur n. 14.
Specularia, vulgo Geloſie quæ ſint 6.4.7.
Spolij actio ceſſat ex quadragenaria poſſeſſione dec.18. n.16.
Spolij primum extremum in cauſa molédi quomodo probetur dec.1. n. 1.
Spolij actio durat 30. annis, nec minori ſpatio præſcribitur dec.9. n.18.
Status vltimus in beneficialibus eſt attendendus dec.29.n.12.
Statuta mercatorum approbata ſeruanda ſunt dec.49. n.7.
Statutum caſus deciſiuum aliud non requirit dec.49. n.8.
Statuti verbis eſt ſtandum dec. 49. n. 9.
Statuta intelligenda ſunt ſtricte & ad literam dec.49. n. 10.
Statuti interpretatio facienda eſt ab habente facultate, inſpectoque vſu in ſimilibus caſibus dec. 49. n.12.
Statuti non vſus Papæ ſcientiam, qui illud confirmauit expoſcit dec. 45. n.11. Fidibus id non probatur ibid. n. ſeq.
Statuto qualiter in Retractu derogetur dec. 14. n.7.
Statutum laicale eccleſiaſticos non ligat 6.3. 13.
Statutum inter alia allegatum præſumitur vſu receptum: ſed non hoc ex caſu non admiſsionis dec. 19. n. 3.
Statutum generale non eſt reſtringendum dec.49. n.4.
Statutum ad euitandas rixas emanatum eſt

Digitized by Google

eſt ſeruandum dec. 12. n. 2.
Statuta ciuitatis dominantis ad territoriū extēduntur, vbi de Vrbis ſtatuto. 12. 27.
Statuto verificato de facto, vſus non eſt probandus dec. 14. n. 4.
Statuti & conſtitutionis optima interpres eſt obſeruantia dec. 48. n. 7.
Statuti interpretatio fieri debet cum excluſione abſurdi dec. 48. n. 4.
Statutorum non vſus qualiter probandus 6. 3. 22. Derogari quomodo valeat ſtatutis ib. n. 23. Duas exercentes artes vtriuſq; earum ſubſunt ſtatutis ib. n. 24.
Strata quid ſit 6. 9. 1.
Subgrundia quæ ſint 6. 5. 4.
Subornationis teſtium ſuſpicio quando ceſſet dec. 40. n. 6.
Subreptio non expreſſione rei non neceſſariæ, vel non reddentis Pontificem difficilem euitatur dec. 14. n. 11. & 15.
Subſidiaria remedia ei qui ſponte in neceſſitatem incidit minime conceduntur dec. 12. n. 4.
Sues perſequi de Lipſienſi iure vetatur 6. 8. 15.
Sulfuraria ars à quibus prohiberi valeat 6. 6. 15.
Summa probatur per teſtes deponentes de viſu & auditu & vtentes verbo ſemper dec. 1. n. 6.
Suppreſſæ religionis bona remanent ſub Papæ dominio dec. 23. n. 2.
Suppreſſo conuentu, ius vniuerſitatis dicitur extinctus dec. 23. n. 6. & vſusfructus conſolidatus cum proprietate n. 7.
Suppreſſo conuentu conſolidatur eius vſusfructus cū proprieta te dec. 20. n. 6.

T.

TAbernæ quid ſint, earum ſynonima & ſpecies 6. 3. 3. & 4. differentia ab apothecis ib. n. 5.
Tabulata ſeu Protecta minime diſtantiam requirunt 6. 5. 15.
Taciturnitas ſola cauſæ deſertionem non inducit dec. 39. n. 3.
Taciturnitas cuiuſq; gratiam non vitiat, ſed illorum de quibus id cautum eſt, quod pendet a coniecturis dec. 38. n. 11.
Terminalis lapis quid ſit 4. 13. quando haberi vſu ceptus ib. 14. alia terminorum ſigna ib. 15.
Termini hodie qualiter ponendi & ſeruandi 4. 16. ſi amittantur quomodo probentur confines ib. 17. de pœna termini motoris ib.
Terminantis natura eſt vt confinatum excludat dec. 36. n. 12.
Terminorum generalium ſignificatio per dictionem *Vel* & modum loquendi, ſeu *Aliter* declaratur & reſtringitur dec. 13. n. 32.
Terminorum in materia inſtrumenta attendantur dec. 13. n. 19.
Territorij ſeparatio ex limitata exemptione non infertur dec. 43. n. 5.
Territorij ſeparatio eſt Papæ reſeruata dec. 41. n. 15.
Teſtatoris diſpoſitio quotieſcumq; fieri poteſt, ſeruari debet dec. 20. n. 3.
Teſtantibus de re ad ſe pertinente, plurimum eſt deferendum dec. 16. n. 3.
Teſtes in ſecundo examine reſpondentes nihil ſcire, poſſunt intelligi vltra id quod in primo examine dec. 21. n. 6.
Teſtis ob paupertatem non repellitur dec. 21. n. 8.
Teſtes cum remiſſoria examinati, & rationem dicti reddentes plenam fidem faciunt dec. 9. n. 8.
Teſtes licet ad perpetuam examinati, cum abſque repetitione fuerint defuncti, pro iuſtis & legitimis habentur dec. 9. n. 9.
Teſtes affirmatiui præferendi ib. n. 11.
Teſtes examinati in ſummarijſſimo fidem non faciunt in plenario dec. 13. n. 16.
Teſtes dubij, æquiuoci, & non repetiti fidem non faciunt d. dec. 13. n. 17.
Teſtibus de proprio facto deponentibus magis eſt credendum dec. 13. n. 18.
Teſtis æquiuocus attendendus non eſt dec. 13. n. 41.
Teſtes deponentes de auditu vltra annos 40. cum adminiculis plene probant dec. 21. n. 3.
Teſtes poſſeſſionem probant, maxime aduerſus inducentem dec. 36. n. 7.
Teſtes probant contra inducentem dec. 44. n. 2.
Teſtes contra inducentes fortius probant dec. 30. n. 12.
Teſtes adminiculati alijs præferuntur dec. 48. n. 2.
Teſtes probant contra inducentem dec. 25. n. 7.
Teſtium dicta ſunt benigne interpretanda dec. 5. n. 1. ita vt falſitas & contrarietas euitetur ib. n. 2.

Te-

Teſtium adminiculatio ac depoſitionum veriſimilitudo fidem merentur dec. 15. n. 6.
Teſtium ſingularitas non obeſt quando ij concordant in ſubſtantia dec.46.n.3.
Teſtium ſingularitas quando eſt adminiculatiua, probat dec.15. n.3.
Theſaurarij ſcientia arguit ſcientiam Principis dec. 51. n.19.
Titulus putatiuus quando excludatur dec.43. n.8.
Titulus & bona fides ex 40. annorũ lapſu præſumuntur dec. 9. n.6.
Titulus præcedens actus ſubſequentes regulat dec. 37. n. 4.
Titulo extincto eccleſia remanet merum predium dec. 32. n. 20.
Topographia præſentibus partibus eſt facienda dec.10. n.5.
Tugurium quid ſit 6. 1.1.
Turpis perſona dicitur meretrix 6. 9. 15.
Typis opera tradere quomodo commendetur 6. 6. 8.

V.

VAlor fabricæ fieri poteſt per Architectos à partibus electos dec. 4.
Vallus quid ſit 4.4.
Vaſchette vulgo locus meretricum 6. 6. 18.
Vaſſalli quomodo valeant ferre pro domino teſtimonium dec. 7. n. 9.
Vendere vbicumque eſt licitum, ſed cum diſtantia 6. 3. 7. & 8.
Vendere in vicis & plateis publicis cuilibet permittitur 6.9.10.
Venditio domorum coacta quam requirat diſtantiam 6. 2. 23.
Venditio temporalis, ſeu ad vitam, proprie eſt venditio dec.53.n.1.
Venditio admittit terminum in iure congruo dec.54.n.13.
Venditio ad vitam qualiter ſit vera venditio. dec.53. n.6.
Venditio coacta ruris non admittit eaſdem conditiones in Vrbis voluntaria dec. 54. n. 8.
Verba debent in potiori ſeu propria ſignificatione intelligi dec.53. n. 8.
Verba ſequentia declarant, reſtringunt, & moderantur antecedentia dec. 34.n. 33.
Verba *quod ſi aliquo caſu euenerit* &c. ſunt generalia, & quemcumq; caſum compræhendunt dec.20. n.4.
Verba *eodem modo & forma quibus diſponitur per ſtatutum*, quid deſignent dec.14. n. 9.
Verba *come comune* fictionem important & ſimilitudinem dec. 34. n.34.
Verbum *ſancimus* importat nouæ legis ſeu conſtitutionis editionem dec. 52.n. 10.
Verbum *inxta* cum termino reperto confert ad viæ probationem dec.13. n.43.
Verbum *intieramente ſpettare* importat plenitudinem dominij dec.34. n. 29.
Verbum *habere* ſemper cum effectu eſt intelligendum dec. 4.n.30.
Veritas cui aſſiſtit, illi adiumentum ad obtinendum præſtat dec. 24. n. 2.
Viæ qualiter in vrbanis & ruſticis efficiantur 6. 9. 1.
Via quid ſit 6. 9. 1. vbi eius plures differentiæ. Publica quæ ib.n.2. talis præſumitur n. 3. ibique priuata quomodo præſumatur. Publica cohærentiam impedit ibid n. 4. dominium ad Principẽ ſpectat n. 5. abſq. eius licentia claudi, præſcribi & alterari non valet ibid. An & quomodo deſtruenda ibid. Reficienda quomodo & a quo ib. n. 6. de eius diſtantia n.ſeq.
Via priuata quæ ſit 6.9.7. vbi de Agraria & vicinali
Vicinalis via inter publicas numeratur 6.9.3.
Viarum ſpacium an per vendentes poſſit impediri 6.9.10.
Viæ publicæ pars adiacentium domorum dici non poſſunt ibid.
Viæ publicæ ex quibus probentur tales dec.25.n.6.
Via publica eſt ſaluanda 5. 22.
Via publica ſeparationem inducit, atque cohærentiam impedit dec. 14.n.18.
Viam reparare debet foucæ dominus 8. 10.
Viæ ad probationem confert verbum *Iuxta* cum termino reperto dec.13. n.43.
Vici legibus oppidi, cui ſubſunt, reguntur, & priuilegijs gaudent 12. 37. in illo natus præſumitur natus in ciuitate ibid. n. 38.
Vicini etymon & quidditas 6. 6. 1. & 2. boni commendantur ib. n. 4. in ijs minime ſpes habenda cum ex nobis met agere poſſumus ib.n.5. Mali qui ſint ac quomodo repellendi ib. n.6.

Vi-

Vicarius quando debeat eſſe perpetuus & inſtituendus dec.32. n.17.
Vicarius monaſterij vniti poteſt id quod alij in ſua parochia dec.32. n. 21.
Vicarius amouibilis eſt deputãdus, vnione facta pleno iure dec.32.n.25.
Vicarij ſi habeant merum exercitium,hoc poteſt eſſe mere temporale dec. 32. n. 22.
Vicarios amouibiles approbare indefinite debet Epiſcopus dec. 32. n. 24.
Vicarius quando ex vnione ſit ad nutum dec. 29. n.3.
Vicarius quando inſtituitur, perpetuus cenſetur: & de alijs ad id coniecturis dec.29. n.10.& ſeq.
Vicarius amouibilis quando deputetur,& ex vnionis ratione cenſeatur dec. 29.n. 15. & 17.
Vicariæ perpetuitas quid importet dec. 29. n. 13. & 19.
Vicariæ perpetuitatis ſtatus qnando mutari poſſit dec.29. n.20.
Vicarius amouibilis nudum habet exercitium,nomenq:cum congrua dec. 11. n. 2.
Vicarij amouibilis geſta præſumuntur tanquam miniſtri, & non poſſunt ordinario præiudicare d.dec 11.n.13.
Vicarius amouibilis quando cenſeatur ibid. n. 7.
Vicariæ amouibilis natura eſt vt noua fiat prouiſio, morte primi non expectata d.dec.11.n.8. Vide n.11.
Vicarij perpetui parochialium eccleſiarũ quando deputari debeant dec. 11. n.5. & 13.
Vicario perpetuo deputato parochialis cura non deſinit eſſe de menſa illius eccleſię cui facta eſt vnio d.dec.11.n.6.
Vicarius amouibilis prætendere non valet ius exercendi functiones parochiales dec. 17.n.2.
Vicario congrua aſſignata, nudum exercitium tantum in ipſum tranſlatum denotat dec. 17. n.6.
Vicariæ perpetuæ erectio non præſumitur dec. 17. n. 8.
Hoc fit cauſa cognita, & citatis intereſſe habentibus dec.17. n.9.
Vicarius Vrbis Papam repreſentat tanquam Romæ Epiſcopum dec. 6. n.2.
Vicinus tenetur de culpa leuiſſima
Vicinus ac Dominus copulatiue præferuntur in emptione ſecundum bullam Iuris Congrui dec.54. n.11.
Viciniorís reſpectus habetur in dubio loci Diæceſis dec. 41. n.3.
Viſitatio iuriſdictionem concernit dec. 29.n. 18.
Viſitatio eccleſiarum nullius fieri poteſt à viciniori dec. 41. n.9.
Viſitatio eccleſiarum parochialium Epiſcopo anno qnolibet iniungitur dec.11. n.12.
Viſitandi eccleſias quibus animarum cura imminet, iuriſdictio ad Epiſcopum ſpectat dec. 43. n.9.
Vites, hederæ, atq; Arundines impropriе veniunt ſub arbore 11. 4. limitatur de iu.florent.n.5. Vites poſſunt plantari in ſuo ib.n. 14. quando ſint breuiandæ n. 17.
Doctores per tranſennam loquẽtes communem opinionem non faciunt 11. 9.
Vmbra quid ſit 11. 16.
Vnio eccleſiarum facta cenſetur ad ſubueniendum tenuiori, & ſic pleno iure dec. 29. n. 2.
Vnio ex patroni conſenſu conualidatur dec.29. n.5.
Vnio beneplacito carens Apoſtolico ſucceſſores non afficit dec. 29. n. 22.
Vnio iure incorporationis eccleſiæ quomodo appareat dec. 11. n.3.
Vnio per viam incorporationis eſt cum tituli ſuppreſſione, & cum iurium tranſlatione dec.32.n.2.& 5.
Vnio cum omnibus iuribus quid importet dec.32. n.4.
Vnio eccleſiæ parochialis eſt vnio curæ animarum dec. 32. n.5.
Vnio æque principaliter non poteſt vnum Regnum ſub alio compræhendere dec. 33.n.3. Vbi de modo id agnoſcendi.
Vnione parochialium transfertur animarum cura per Vicarium amouibilem exercenda dec. 17. n.1.
Vnionis qualitatem declarat obſeruantia dec. 17.
Vnita eccleſia receſſum importat a natura primæua dec. 11. n.1.
Vocabulum ſtrictam & largam habens ſignificationem accipi debet in ſtricta dec.10. n.9.
Vrbanæ conſtitutionis finis de confirmatione in eccleſiæ Vicaria dec. 11. n. 10.
Vſufructuarius obligatus ad rem ſeruandam,

dam, non valet eius formam mutare dec.56. n. 8. An poſſit fodinas aperire vide n. ſeq.
Vſufructuarius arborem incidens vſumfructum amittit 11. 19.
Vſurpatio in vniuerſitate non præſumitur dec.29. n.4.
Vxor habitare præſumitur penes maritum dec.48. n.1.

Z.

Zenonis conſtitutionis fides atque auctoritas 6.4.11.

F I N I S.

1819164
XXI
D
3k

Digitized by Google

Digitized by Google